

3 1761 05071564 8

Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO

by

ANNA AND WILFRED WONG

SVENSKA PARNASSEN

ETT URVAL

UR

SVERIGES KLASSISKA LITERATUR

UTGIFVET

AF

DR ERNST MEYER,

DOCENT I LITERATURHISTORIA VID UPSALA UNIVERSITET.

ANDRA BANDET.

HEDVIG CHARLOTTA NORDENFLYCHT. — GUSTAF PHILIP CREUTZ.
— GUSTAF FREDRIK GYLLENBORG. — OLOF BERGKLINT. — CARL
von LINNÉ. — ANDERS JOHAN von HÖPKEN. — CARL GUSTAF
TESSIN. — LUSTSPEL (CARL GYLLENBORG. — REINHOLD GUSTAF
MODÉE). — DEN HISTORISKA OCH POLITISKA VISAN.

STOCKHOLM
FAHLCRANTZ & C².

STOCKHOLM
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI 1889.

INNEHÅLL.

HEDVIG CHARLOTTA NORDENFLYCHT.

	Sid.		Sid.
<i>Lefnadsteckning</i>	3	Höst-ro	33
<i>Religiösa och moraliska dikter:</i>		Lefnadsbeslut	35
Ode öfver Exodus	11	Sorgeqväde	36
Förnöjelse öfver det sälla eviga	14	Nöje i enslighet	38
Ode öfver ett godt hjerta ..	16	Vår-oro	39
Ståndsbetraktelse	22	Ett pressadt hjertas klagan.	40
En rätt svensk soldat	25	Herdessänger	42
Siskan och Näktergalen	27	Apollo och Daphne	45
Skönhetens bräcklighet	27	Öfversättning	46
<i>Visor och qväden:</i>		Ett förolämpadt hjertas seger.	47
Dorillas qväde	29	Klagan öfver Critons död ...	48
Vår-ro	31	Mitt öde	48
		Lugnet	49
		Ensligheten	50
		Till Fischerström	52

GUSTAF PHILIP CREUTZ.

	Sid.		Sid.
<i>Lefnadsteckning</i>	57	Sommarqväde	92
Atis och Camilla	61	Begärelsers bedräglighet	98
Daphne	86	Saga.	101

GUSTAF FREDRIK GYLLENBORG.

	Sid.		Sid.
<i>Lefnadsteckning</i>	109	Biet, humlan och bromsen ..	187
Ur »Mitt lefverne»	117	Stora rådet, hållet af rättorna	189
Satir öfver mina vänner	132	Apans dom mellan vargen	
Verldsföraktaren	140	och räfven	190
Ode öfver själens styrka	149	Jagthyndan och hennes afföda	191
Menniskans Nöjen och Elände.	154	Lejonet och bromsen	192
Ode till naturen	171	Katten förvandlad till qvinna	193
Vinterqväde	174	Vargen och storken	195
<i>Fabler:</i>		Räfven med stympad svans ..	195
Vargen och humlen	184	Den igenfunna skatten	196
Kon, geten och fåret i för-		Törnrosen och nässlän	197
bund med lejonet	186	Hönan, som värpte gullägg..	198
Lammet och vargen	186	Äsnan och knähunden	198
		Rättans inträde i världen ...	199

OLOF BERGKLINT.

	Sid.		Sid.
<i>Lefnadsteckning</i>	203	Skaldebref	220
Den blinde	206	Bannebref	222
Ode öfver motgång	217	Oförmodad sanning	227
Ode öfver vänskapen	219		

CARL VON LINNÉ.

	Sid.		Sid.
<i>Inledning</i>	231	Om märkvärdigheter uti in-	
		sekterna	238

ANDERS JOHAN VON HÖPKEN.

	Sid.		Sid.
<i>Inledning</i>	252	Äreminne öfver Tessin	253

CARL GUSTAF TESSIN.

	Sid.		Sid.
<i>Inledning</i>	279	Ur »En gammal mans bref	
Tal till riksens ständer 1747	279	till en ung prins»	287
		Ett hundrade vargar	291

LUSTSPEL.

	Sid.		Sid.
<i>Inledning</i>	295	<i>R. G. Modée: Fru Rang-</i>	
<i>Carl Gyllenborg: Svenska</i>		<i>sjuk</i>	388
<i>sprätthöken</i>	305		

DEN HISTORISKA OCH POLITISKA VISAN.

	Sid.		Sid.
<i>Inledning</i>	469	<i>O. Carelius: Hönsgumman»</i>	
<i>A. Odel: Sinclairvisan</i>	478	<i>visa</i>	500
<i>Carl XII:s krigssång</i>	498		

HEDVIG CHARLOTTA NORDENFLYCHT.

Hedvig Charlotta Nordenflycht.

Bredvid Dalins vittra skola uppväxte vid midten af 1700-talet en annan krets af skalder, hvilka samlades omkring den begåfvade, genom sitt romantiska lif och sina dikter lika minnesvärda skaldinnan fru Nordenflycht. Dit hörde, utom åtskilliga mindre betydande författare, de snillrike diktarne Creutz och Gyllenborg, och jemte desse kan fru Nordenflycht genom sin förkärlek för den franska vitterheten anses som grundläggarinna till den poesi, som nådde höjden af sin blomstring först under ett följande tidevarf.

Fru Nordenflychts lefnadssaga är en skaldinnas. Med en karakter känslofull ända till passion, med en vetgirighet, som vid de trånga gränser, den tiden satte för qvinnans bildning, endast i ringa mon kunde och fick tillfredsställas, och med ett sinne, som sällan belåtet med det närvarande sökte sin näring i lösningen af det fördoldas gåtor, i mystiskt filosofiska och teologiska skrifter, kunde hon aldrig ernå någon stadigvarande lycka. Dertill kommo sorgliga yttre omständigheter, förlusten af dem hon mest älskade jemte oupphörliga smärre missöden och vedervärdigheter. Hos en så rikt utrustad och känslig natur som hennes blefvo dessa olyckor dubbelt smärtsamma, och vid jämförelsevis unga år slöt hon sin oroliga och skickesedigra lefnad genom en sorglig, måhända våldsam, död.

Sin ungdom beskriver fru Nordenflycht sjelf i ett bref till kanslirådet v. Stiernman, hvilken 1745 anhållit om hennes biografi för att låta införa den i en tillärdnad »Beskrifning om svenska lärda fruntimmer». Detta meddelande jemte

hennes vän Fischerströms lefnadsteckning äro de förnämsta källor, ur hvilka hennes biografer hemtat sina uppgifter rörande hennes tidigare lefnadsår, under det Gyllenborgs självbiografi (se nedan) lemnar åtskilliga värdefulla upplysningar om de sista tio åren af hennes lif.

Hedvig Charlotta Nordenflycht var dotter af kamreraren Anders Nordbohm, adlad Nordenflycht, och Christina Rosin. Hon föddes den 28 November 1718 i Stockholm. Vid fyra års ålder begynte hon lära läsa och kunde redan inom ett år flytande läsa innantill. Af sin yngre broders informator inhemtade hon vid tidiga år de första grunderna i tyska och latin. Redan under sin barndom visade hon stor lust och fallenhet för läsning, men hennes moder, som fann studier onödiga och af föga värde för en flicka, sökte på allt sätt hindra hennes böjelse för bokligt arbete för att i stället hålla henne till qvinliga slöjder, såsom söm, spånad, ritning m. m., göromål för hvilka hon dock visade föga hog, och i hvilka hon, såsom hon sjelf förklarar, gjorde ringa framsteg: »Emedan jag vid bågen och knyppeldynan alltid var försedd med en bok under förklädet, den jag, så snart min läromästarinna vände sig bort, i stället använde tiden på, vann jag icke mycket beröm af henne: tvärtom, man förundrade sig, att ett barn, som i andra mål tycktes äga qvickhet, var så långsam och litet fallen för de sysslor, som höllos för nödvändigast». Emellertid visade sig hennes läslust obetvinglig, och då föräldrarne 1730 bosatte sig på landet lemnades henne frihet att efter eget behag inrätta sitt arbete. Hon begynte då att på egen hand taga itu med ganska svårlästa böcker, mest af filosofiskt innehåll, och samtidigt pröfva sina krafter i diktning. Ett litet qvåde, *Högsta nöje att lära känna och älska Skaparen*, skrifvet vid denna tid, har i omarbetadt skick influtit i en af hennes senare diktsamlingar och utvisar, såsom hon sjelf säger, »människans tillstånd, då hon först börjar tänka».

De djupsinniga böcker, som hon i sin barnsliga vetgirighet och reflexionslust tagit sig före att forska i, kunde lätt hafva slutat med att förvrida hennes lilla hufvud, och hon klagar sjelf att de, i stället för att öfvertyga henne om något visst, lemnade efter sig tvifvel i sinnet och en ny trängtan att finna sanningen, och att hon med denna lektyr lätt kunnat blifva en »sceptica». Det var under sådana förhållanden en lycka för henne, att hon gjorde bekantskap

med en man, som i alla afseenden var lämplig att blifva hennes ledare, och hvilken kom att utöfva det mest bestämmande inflytande på henne under ungdomsåren. Denne var *Johan Tideman*, en broder till hennes förre lärare. Han var mekanikus, hade studerat under den berömde Polhem och kom nu ut till Nordenflychts landtgoods för att biträda den yngre brodern vid anläggandet af manufakturier. Föröfrigt var han en man, som pröfvat skiftande öden och med en rik lifserfarenhet förenade ett redligt hjerta, en mogen om-dömesförmåga och en icke ringa beläsenhet. Genom dessa egenskaper vann han snart den unga flickans förtroende och blef för henne en vän, som genom sina resonsemanger och lärdomar upplyste hennes förstånd och återgaf hennes själ dess jemvigt. Detta förhållande mellan de båda fortfor dock icke länge. I Juni 1734 dog fadern, och då han trott sig finna något mera än vänskap i sin dotters och Tidemans förhållande, uttalade han på dödsbädden den önskan, att de skulle gifta sig med hvarandra. Denna önskan var dock ingalunda välkommen för den unga flickan. Som umgängesvän hade hon satt högt värde på Tideman, och af deras inbördes samtal hade hon haft mycken nytta och tillfredsställelse, men att gifta sig med en man, hvilken som han var ful, ofärdig och dessutom föga soignerad i sin klädsel, derpå hade hon sannerligen aldrig tänkt. »Såsom filosof», säger hon, »var han mig kär att höra, men som fästman odräglig att se. Hans ansigte var icke så obehagligt, emedan hans fysionomi var mycket ren; men ett olyckligt fall, som tillskyndat honom en knyta på ryggen, hans torra åtbörder och släta drägt, voro inga medel att uppväcka tycke hos ett femton års fruntimmer.»

Emellertid visade Tideman, som uppriktigt älskade henne, så mycken ömhet och välvilja samt tillika så stor finkänslighet och tillbakadragenhet, att han uppväckte hennes medlidande, så att hon slutligen »af kärlek till vishet och dygd så väl som lydnad för sin faders yttersta vilja» beslöt sig för att »öfvervinna de hinder, som ungdomstycket kastade i vägen» och räckte honom sin hand. De själsstrider hon dervid genomkämpade hade dock varit starka nog att för en kort tid nedlägga henne på sjukbädden.

Förbindelsen med Tideman blef dock af kort varaktighet, ty denne, som alltid haft en svag helsa och en sjuklig kropp, insjuknade två år derefter och afled efter ett års

lidanden, under hvilka han varit ständigt sängliggande och med ömhet vårdats af sin trolofvade (1737).

Oaktadt det fullkomligt lidelsefria förhållandet mellan Tideman och fröken Nordenflycht sörjde hon honom dock uppriktigt vid hans död. Då han nu icke mera fans till, framträdde för hennes fantasi hela hans ädla uppoffrande vänskap, under det hon glömde sin motvilja mot en äkten-skaplig förening med honom, och hon plågade sig med sjelfförebåelser att ej tillräckligt hafva uppskattat denne man, som dock varit så mycket för henne.

Ungefär ett år efter Tidemans död förde ödet henne tillsammans med en man, som på hennes framtid kom att utöfva ett ännu större inflytande än denne. Då hon under sina läroår, oaktadt mångsidiga studier, försummat det franska språket, som vid denna tid betraktades såsom en nödvändig förutsättning för bildning och literaturkännedom, beslöt hon att genom ett grundligt studium af detta språk inhemta det försummade. Till detta ändamål anmodade hon sin släkting och intime vän, akademisekreteraren Klingenberg, som en tid undervisat henne deri, men nu genom sin afresa till Upsala ej längre kunde fortsätta dessa lektioner, att skaffa henne en lärare. Valet föll på en prest vid namn *Fabricius*, förut anställd vid franska församlingen i Stockholm. Denne var en man af lyckliga naturgåfvor, ett fördelaktigt utseende samt vidsträckta kunskaper; äfven inom diktningen hade han med framgång försökt sig, hvarpå åtskilliga prof bevaras i den samling, benämnd »*Amaranther*», som fru Nordenflycht utgaf efter hans död. Ett ömmare förhållande utbildade sig snart mellan lärare och elev, och efter ett års tid gaf hon honom sin hand och sitt hjerta. Hennes släktingar, stolte öfver sitt nyförvärfvade adelsskap, ville emellertid ej veta af denna förbindelse med en ofrälse, och i fyra år måste de unga tu bida, innan de genom den släktings bortresa, som företrädesvis motarbetat deras förening, äntligen 1743 kunde träda i brudstol. Samma år flyttade de till Karlskrona, der *Fabricius* utnämnts till amiralitetspastor.

Denna den lyckligaste tid i fru Nordenflychts lif blef ej heller den långvarig, ty redan i slutet af året insjuknade mannen och dog efter 9 dagar. Detta var ett hårdt slag. Efter lång och hopplös väntan hade hon äntligen nått det efterlängtrade målet, och knappt hunnen dit, hade

hon åter förlorat det käraste hon ägde. Man kan lätt förstå hennes gränslösa förtviflan, hvilken åter nedlade henne på sjukbädden, och under 11 veckors tid sväfvade hon mellan lif och död. Tillfrisknad återvände hon till hufvudstaden, men den djupa sorgen öfver den lidna förlusten samt en försvagad och efter denna tid aldrig fullständigt återvunnen helsa framkallade hos henne en leda vid lifvet, som snart förmådde henne att utbyta hufvudstadens buller mot landsbygdens enslighet. Det var ett litet torp på Lidingön, som hon utvalde till sin vistelseort, och der hon inrättade sin enkla boning. Här egnade hon sin tid åt poesien och utgaf en diktsamling *Den sörjande Turturdufvan* (1743). Fortfarande hemsökt af kroppsliga lidanden, måste hon efter ett års förlopp begifva sig till staden för att söka läkarhjälp. Emellertid hade hennes första diktsamling haft framgång, och hon fortsatte nu i Stockholm sin poetiska verksamhet. Utom en mängd *religiösa dikter, visor och qväden, lefnadsbeskrifningar, romaner och öfversättningar*, af hvilka flera numera äro förlorade, utgaf hon med korta mellantider en poetisk årsskrift *Qvinligt tankespel af en Herdinna i Norden* (1744—50), *Tankar om Skaldekonstens nytta* (1744) och en fosterländsk glädjedikt i 5 sånger, *Det frälsta Svea* (1746). »Panegyriska skrifter har jag svårast att skrifva», bekänner hon helt naivt i sin självbiografi. Detta hindrade henne dock ej från att författa åtskilliga sådana och att äfven genom poetiska böneskrifter förskaffa sig det statsanslag af 600 dlr s.-m., hvilket tillerkändes henne af riksständer 1752 och utgjorde en välkommen tillökning i hennes små och af tillfälliga missöden svårt medtagna tillgångar.

Det rykte fru Nordenflycht ernått genom sina dikter lockade många af samtidens författare att söka hennes umgänge. I det literära ordenssamfund, som under namn af »Tankebyggarorden» 1753 stiftades af kongl. sekreteraren i utrikesdepartementet Ekleff, ingick hon under namn af *Uranie* såsom dess förnämsta medlem, och deri deltog jemte henne bland andre de unge skalderna Creutz och Gyllenberg. De båda sistnämnde jemte några få andre föredrogo snart att i en mindre krets med fru Nordenflycht som medelpunkt samlas för att obesvärade af ordensregler i ett mera förtroligt umgänge utbyta tankar och meddela hvarandra sina dikter. Gyllenberg skildrar i sin lefnads-teckning dessa små literära konferenser. »Våra samman-

komster hos Aspasië (fru N.) slutade merendels med en super, der hon visade sig lika behaglig, som hon varit vid skrifbordet, alltid intagande sitt rätta ställe, hvarheldst man kunde finna henne. Timmarne försvunno under ett roligt skämt och infall, som icke voro studerade.» »Vi ansågo hvarandras foster likasom våra egna, logo åt våra misstag och voro de första som erkände dem. Rättelsen meddelades utan högmöd och antogs med nöje utan förödmjukande.»

Genom skaldevännernas inflytande hade äfven arten af fru Nordenflychts poesi undergått en märkbar förändring. Hon hade börjat sin skaldebana i de gamla karolinske poeternas stil, med tillfällighetsvers i Runii, Lucidors och Rudéens manér och sedermera utvecklats till sin diktning, under påverkning synnerligast af den känslofulle Frese, till en hög grad af melodisk skönhet, enkel, graciös och tillika nationell. Efter sitt sammanträffande med Creutz och Gyllenborg vänder hon sig i likhet med dem hufvudsakligen till den franska vitterheten och antager ett mera retoriskt manér, på samma gång hon visserligen gör stora framsteg i versifikationens ledighet och korrekthet. Under det visan och idyllen förut varit hennes älsklingsformer, griper hon sig nu an med större ämnen och vidlyftigare kompositioner. Så framkom i täflan med Gyllenborg hennes stora men torra dikt om tåget öfver Bält: *Försök till en Caroliade*, vidare *Fruentimrets Försvar*, *Ode öfver Konung Carl XII:s seger, då han gick öfver Düneströmmen*, *Till Storfursten Paul Petrowitz* m. fl., hvilka finnas införda i de af de 3 skalderna utgifna *Vitterhetsarbeten* och sedermera i hennes *Uvalda arbeten*. Det har ofta blifvit ifrågasatt, huruvida skaldinnan i och genom det sista skedet af sin poetiska utveckling gjort något verkligt framsteg. Oss förefaller det, som de oförnekliga formella framstegen i de senare diktverken ej motsvarades af innehållets poetiska värde, och att många af de smådikter, som skrefvos under den förflutna perioden, öfverträffa hennes senare mera braskande arbeten.

Under sina senare år hade skaldinnan åter utvalt landsbygden till sin stadigvarande vistelseort. Något af de första åren af 60-talet hade hon arrenderat ett litet landställe, beläget vid Mälaren under herresätet Skokloster, i hopp om att der i lugn och ro få framlefva sina dagar fjerran från det bullrande Stockholmslifvet. Denna förhoppning gick

dock ej i uppfyllelse. Hennes sista lefnadsöden äro förknippade med en ny kärlekshistoria, till sina följder än mera olycksdiger än de föregående och säkerligen en medverkande orsak till hennes död. En ung man vid namn *Fischerström*, äfven han författare och vitterhetsälskare, hade tillhört Tankebyggarorden och sedermera fru Nordenflychts enskilda krets. Ehuru öfver 40 år hade hon med sitt passionerade lynne fattat en häftig och lidelsefull kärlek till den då 25-årige mannen. Han å sin sida tyckes aldrig hafva betraktat sin ställning till henne annat än som ett förhållande af tillgifvenhet och vördnad för den snillrika qvinnan och den välvilliga beskyddarinnan. Vid ett tillfälle då Fischerström utan att ana hennes passion inför henne yppade sin böjelse för en annan qvinna, skall hon hafva gifvit utbrott åt sina känslor. Ett bref, i hvilket hon på det mest lidelsefulla sätt förklarar honom sin kärlek, bestyrker tillfullo hennes sinnesförfattning gentemot honom. Att denna obesvarade passion gaf anledning till hennes död, är mer än sannolikt; huru åter dervid tillgick, är ej fullt klart. Gyllenborg i sin sjelfbiografi antyder, att hon efter en häftig scen med föremålet för Fischerströms böjelse insjuknat af grämselse och kort derefter aflidit; Fischerström sjelf, som beskrifvit hennes lefnad, berättar, naturligtvis utan att omnämna något kärleksförhållande, att hon dött af vattusot. En tradition, som bestyrkes af en skriftlig, möjligen samtidig relation, befintlig på Upsala bibliotek, uppgifver deremot, att hon i förtviflan öfver sin obesvarade kärlek gjort försök att kasta sig i vattnet, men i tid hejdats och återförts, samt derigenom ådragit sig en förkylning, som ändade hennes lif. Tillräckliga skäl att antaga det så tillgått finnas dock ej. Den 29 Juni 1763 var hennes dödsdag och den 3 Juli begrofs hon i Skoklosters kyrka.

Fru Nordenflychts sorgliga slut har bidragit att kasta ett egendomligt, äfventyrligt skimmer öfver hennes lefnads-saga. Af de närmast efterföljande generationerna blef hon mycket olika bedömd. Somlige, synnerligen de kvarlevande af hennes umgängeskrets, höllo hennes minne kärt och kände medlidande med hennes olyckor; andre, såsom den store Kellgren, skydde ej att angripa henne med löjets vapen.

Som skaldinna var hon högt uppburen af sin samtid. Hennes dikter voro ej allenast kända och spridda i vårt

land; äfven till utlandet trängde hennes rykte. Hennes och hennes vänners skaldskap banade, såsom ofvan påpekats, vägen för de gustavianska skaldernas verksamhet, men uppskattades dock föga under den följande perioden; det har varit vår tid förbehållet att inse hennes betydelse och hennes storhet.

Religiösa och moraliska dikter.

Ode öfver Exodus XXXIII: 18, 20; XXXIV: 5, 6.

Du makt, du varelsernas källa,
Du tids och verldars upphofsman!
Du grund, ur hvilken tingen qvälla,
Du högst af hvad jag tänka kan,
Du väsen öfver alla väsen,
Som himlakroppar, minsta gräsen,
Ett gudomsmärke velat ge,
Som dig i stort och smått förklarar,
Som gör, att allt är till och varar;
Låt mig din herrlighet få se!

Låt denna del af kraft och tanka,
Som du till menska har beredt,
Ej blind, ej mörk och oviss vanka
Om dig, när hon naturen sett.
Naturen hög, beständig, präktig,
Predikar: den är stor och mäktig,
Som mig bevarar, alstrar, bär.
Allt vill en evig Allmakt båda,
Men ho är den dig rätt kan skåda
Och säga, Herre, hvad du är?

I hvilken bild skall jag dig dyrka?
Hvad var du, förr än tiden var?
Hur gör du, underfulla styrka!
Hvad blir du, om allt ända tar?
Består du af ett ljus, en låga,
Förenad vishet med förmåga,

Har du dig sträckt till tid och rum?
 Är du en enhet eller delar?
 Jag bäfvar, mod och sansning felar,
 Min fråga gör mig stel och stum.

Min tankefart kan dig ej finna,
 Ditt anlet kan ej någon se,
 En ändlig kraft, hur kan den hinna
 Att ljus om en oändlig ge?
 Den som dig ser kan icke lefva,
 Det är: de sig i mörker väfva,
 Som gudomsdjupet gå för när.
 Här skapadt vett förgås och hisnar,
 Som bleka blomman dör och vissnar,
 När solens brand för häftig är.

Skall då för oss en sanning gömmas,
 Som närmast rör vår sällhets grund?
 Skall tanken till en hvila dömas,
 Som ökar hennes plågestund?
 Dess kraft, den hon ej vågar spanna,
 Af dig så mycket borde känna,
 Som till dess eget väsen hör.
 Åt oss, som du ett lif har ämnat,
 Ack, vore det för mycket lemnadt
 Att se hvad mål du satt dig för?

Men i ett moln du dig fördöljer:
 En skymt, som strålar genom skyn;
 Jag i en oviss kosa följer,
 Der jag är styrd af din försyn.
 Det är det enda tanken fattar;
 Det namn af dig jag dyrast skattar;
 Den enda stråle för mitt hopp.
 Om midnattstid man nyttjar gerna
 Ett sken af nattens matta stjerna,
 Tills morgonsolen rinner opp.

Naturen om din höghet talar,
 Förnuftet klart din Allmakt ser;
 Men den mitt hjerta ej hugsvalar,
 Förundran, häpnad han mig ger.

Uti ett haf jag börjar simma:
 Jag ser de stolta skeppen glimma,
 En ljuflig hamn, en präktig strand.
 Hvad är, att jag det herrligt kallar,
 Om storm och våg mig öfversvallar,
 Och aldrig jag kan hinna land?

När himlens här ditt lof förtäljer,
 Jag prisar en omätlig kraft.
 Men jorden dock med grymhet sväljer
 De barn, hon i sitt sköte haft.
 Dem intet värn mot faran bergar,
 Ett grufligt ögonblick förhärjar
 De usla lif, till tusental.
 Är ingen hjälp i nöd förordnad?
 Är menskolif ej i din vårdnad?
 Mitt lof förbyts i suck och qual.

Ett lam på späda gräset betar,
 I blomman smakar Skaparns nåd;
 Men hungern än ett vilddjur retar
 Och än ett menskligt öfverdåd.
 Det verldens bild i korthet gifver:
 Der offras allt åt lystnans ifver,
 Den svage är den starkes rof.
 Ett slägte syns det andra öda,
 Ett djur det andra djuret föda,
 Och rån och våld vid hvart behof.

Ej något andas i naturen,
 Som för sig sjelf ej ömhet har.
 Den första drift i kreaturen
 Från den all åtrå början drar.
 Men denna drift, som hjertat böjer,
 I tiden ingen rätt förnöjer,
 Och jorden ingen lycklig bär.
 Allt stämmer hop att oro föda;
 Allt under solen är ju möda,
 Och bästa slättet uslast är.

Du hand, som velat världen ställa
 I sådan ordning, sådan prakt,
 Hvi blefvo ej dess åbor sälla?
 Ack, feltes ömhet, feltes makt?
 Hvi skall vårt lif en blandning vara
 Af ljus och mörker, lugn och fara,
 Af sant och falskt, af ondt och godt?
 En menska efter nöjet famlar,
 Men skalet blott med oro samlar,
 Hvars tomhet röjs, när hon det fått.

Om hon blef skapt så svag och ringa,
 Att mera ljus ej vardt dess del,
 Hvi skola lustar henne tvinga,
 Hvi får hon lida af sitt fel?
 Hvi har hon makt att kunna synda,
 Till sin och andras ofärd skynda,
 I dårskap äga kraft och mod?
 Den masken sig ej stilla håller;
 En endas yra ofta våller,
 Att jorden simma får i blod.

Så under moln och mörka dimmor,
 Der dagens fackla gått i qvaf,
 I skenet af förflugna strimmor
 Ett kaos jorden bildar af;
 Bland skarpa skuggor, bistra strålar,
 Om en förvirrad verld jag målar;
 Jag målar, som hon föreställs;
 Jag skall min irring lyckligt röja,
 I dagens klarhet mig förnöja,
 När undan ögat täcket fälls.

Förnøjelse öfver det sälla eviga.

Min själ af fröjd upptändes och får en himmelsk ro,
 Enär min tanke vändes upp till det sälla bo,
 Der rena själar njuta en evig glädjelott,
 Der Gud vill fritt utgjuta sin fulla sällhets mått.

Fast mörker vill inskränka för mig din himlaprakt,
 Så högt jag dock kan tänka om en fullkomlig makt;
 Så högt går själens öga hans skönhet se uppå,
 I hvilkens sällskap höga vår sällhet skall bestå.

Allt hvad vi här betrakta, som Gud utgjutit har;
 Allt hvad vi herrligt akta och hvad vår själ betar,
 Är blott en dunkel strimma från evighetens hus,
 Som der skall klart uppglimma i ett fullkomligt ljus.

Vår själ är der ej stängder i trånga fångehus,
 Men evighetens längder hon räcker med sitt ljus;
 I dessa djupa grunder får hon med glädje se
 De stora Herrans under, som der beständigt ske.

Guds skönhet uppenbaras på ett fullkomligt sätt
 Och för vår själ förklaras, som sig får skåda mätt;
 Hans gudoms skatt der blänker, hans egenskapers höjd,
 Som själ och hjerta sänker i oförvansklig fröjd.

Hans vishet då intager vårt inre själabröst,
 Hans kärlek till oss drager den aldraljufsta tröst,
 Vår åtrå, håg och längtan har då sin fylnad fått;
 Här är ej någon trängtan, vi ha det högsta nått.

Af dygdens sanna källa den ljufsta smak vi få,
 Som skall i själen qvälla liksom en flod, en å,
 Och i vår anda verka en evig själaro,
 Som oss i Gudi stärka och i hans kärlek gro.

Den sötma vi här smaka af vänskaps ljuflighet
 Går icke der tillbaka; en himmelsk enighet
 De sälla själar binder i frid evinnerlig,
 Att alla utan hinder i Gud förnöja sig.

Vi skola se och veta, att denna sällhetstid
 Oändelig bör heta, som öka skall vår frid;
 Ej någon fruktans plåga kan hos oss växa opp,
 En helig gudomslåga har stillat allt vårt hopp.

Hvad vi i mörkret letat då fram i ljuset går,
 Hvad vi ha här arbetat för sanningsvägen svår,
 Bli oss en ljuflig tanka att minnas på en strid,
 Som oss har kunnat samka en evig själafrid.

Min själ, blif fast och trogen, förbida, lid och tål,
 Och vik ej från den vägen, som bär till detta mål;
 Din ro du aldrig finner i skuggans tomma mått,
 Förr'n du ditt ursprung hinner och sjelfva solen nått.

Ode öfver ett godt hjerta.

(Till Grefve G. F. Gyllenborg.)

Du himlaskatt, som allmänt dyrkas,
 Så härmad som du sällsynt är,
 Du, som i tal och löften yrkas,
 Men i vår vandel saknas plär;
 Du sanna mål för vett och möda,
 Du källa, hvarur dygder flöda,
 En menskas värde, lugn och ro!
 Godt hjerta, hvarmed alla pråla!
 Jag vill din art, ditt lynne måla
 Och folket ej på orden tro.

Som ljuset diamanten spritter,
 I glans och renhet öfvergår
 Det sköra glas, det falska glitter,
 Der konsten syns, men ämnet rår;
 Så kan förställning ej bedraga
 Och glansen af det äkta taga,
 Som skilts i alla tidehvarf.
 Af mildhet och en upplyst vilja,
 Af sjelfbestånd, vi lättligt skilja
 Det goda hjertat från dess larf.

Er tillhör om dess dygder döma.
 Ett hjerta, ädelt, rent och godt,
 Kan ej sitt inre värde gömma,
 När det sin bild i lynnet fått.
 En lycklig uppsyn hos er röjer
 Naturen, som oss mera böjer
 Än all vår kunskap och beslut,
 I åtbörd, blick, i väsen, tycke,
 Hon skildrar sig och säger mycke,
 Ja visar hela hjertat ut.

Naturen mer och mindre gifver
 Af drift till godt uti vårt blod,
 Som än förqväfd hos mången blifver
 I brist af odling, kraft och mod;
 Än hos en annan sig föröker,
 Hvars muntra snille sanning söker
 Och trängtar fast i dygden bli.
 Hvem kan den drifningsfjädren finna,
 Som gör, att några ljuset hinna,
 Då tusen gå det blindt förbi?

När Titus kan sin kärlek styra,
 Och dygd hans största sällhet är,
 Domitian i lustans yra
 Ej bommar ser för sitt begär.
 Den ene sanna nöjen samlar,
 Den andre vildt i lasten famlar,
 Fast lika stam dem alstrat har;
 Ett lika fostringssätt dem leder;
 Hvad våller deras skilda seder
 Och ett så olikt broderpar?

Den början, som vårt väsen blandar,
 Hvad olik drift har den oss gett!
 Månn' lustar äro villoandar,
 Som qväfva ner vårt spåda vett?
 Månn' de oss alltid lika qvälja
 Och drifva oss att orätt välja?
 Hos en de styras fritt och lätt,
 En annan tvingas, plågas, strider,
 Och oftast af sin dårskap lider,
 Men kan den aldrig tämja rätt.

Så syns en Catilina hasta
 Sin bane, ofärd och förakt;
 Sig blindt i lustans armar kasta —
 Han är i nöd och jemmer bragt:
 Han följden af sin yrsel finner,
 Men den i hjerteroten brinner
 Och först med lifvet mattas af.
 Ej faror, ej den öppna griften
 Förmå att betsla denna driften,
 Som störtar i förderfvets haf.

I menlös gång, i rena seder
 Går deremot Camillus fort,
 Han hela hjertats åtrå leder
 Till det beslut han upplyst gjort.
 Ej kostar dygden honom möda,
 Tvertom, hon är den sinnesföda,
 Den rena vällust, rika skatt,
 Som all hans längtan roligt stillar;
 Och om han sig i skymning villar,
 Han åter snart får kosan fatt.

Är det väl rätt, att vi oss harma
 Vid andras laster, brist och fel,
 Ej öfver hjertan oss förbarma,
 Som hafva fått så plågsam del?
 Man bör den olyckslott beklaga —
 Hvem vet hvad hemligt ok de draga,
 Hvad vink, hvad ljus de kunnat få?
 Den största hop af blindhet syndar,
 Okunnigtvis sin ofärd skyndar
 Och menar livvets sällhet nå.

Men, ömma bröst, som känna kunnen,
 Och ägen drift till rätt och godt,
 Är denna skatt med möda vunnen,
 Är den en lycklig födsels lott?
 Er hör det till att den bevara,
 Rätt vårda, öka och förklara,
 Vid sanningselden göra ren.
 Naturen kan blott ämnet gifva,
 Som pröfvas skall och luttradt blifva,
 Att dygder ej bli lösa sken,

Hvem har det hjerta jag vil måla?
 En sanningsvän i dygden kär,
 Som i den krets hans gåfvor stråla
 Den högsta godhets afbild är;
 Den brist, oss menskligheten bådard,
 Han likså ömt som vidsträckt skådard,
 I ärans slott, i glömskans tjäll,
 Han menskan, menskan ser behöfva,
 Sin verld ett fält att dygder öfva,
 Der ingen afskild lefvat säll.

I allmänt väl han sig förnöjer;
 Med verklig ro han skåda kan,
 Om på sin väg han någon röjer,
 Som nalkas målet förr än han.
 Han ingen bitter tanke känner,
 Om både fiender och vänner
 Han utan fördom döma lärt;
 Hvar värdet är han värdet finner.
 Allt, hvaraf menskoslägtet vinner,
 Är för hans hjerta dyrt och kärt.

Nog hög han ingen lycka aktard
 Att ge åt pligters glömska skygd,
 Så ringa intet stånd betraktard,
 Som ej kan hedras genom dygd.
 Hvad ställe ödet honom delard,
 Ej ämne för hans hjerta felard,
 Hvar olyckslott går honom an.
 Han rörs ej blott, han verkligt lider;
 Han hoppet med sin åsyn sprider
 Och lättard hvad ej häfvas kan.

En qväfd förtjenst i mörkret döljes,
 En usling klagard här sin nöd;
 Af mäktig ovän en förföljes,
 En gråter der sin vän, sitt stöd.
 En nödstäld fins, som blygts att synas,
 Af sjukdom, sorg en ann' förtynas,
 En lider ogunst och förtal;
 Der är det man hans hjerta prisard:
 I hjelp, i tröst det sig bevisard
 Och högst i medlens ömma val.

Hvad himlalust, hvad gudafägnad,
 Att bidra' till en annans väl!
 Ack, är så dyrbar sällhet egnad
 En ringa mask, en jordens träl?
 Ja, menskan får en menska tjena
 Och gudamaktens syssla läna,
 Ja likna den, i ringa mått.
 Du hårda hop, som ömhet brister!
 Hvad värdig menskoro du mister,
 Som ej förstår att göra godt.

Hans själ sin hvila, lif och styrka
 I vänskaps ljufva sköte får;
 Ty kan han så dess lagar dyrka,
 Att snart han der för vida går?
 Kan han en oväns hårdhet glömma,
 Hur lär han för en vän ej ömma
 Och evigt minnas trohetsprof!
 Af blotta sken han kan betagas,
 Men vågar heldre att bedragas
 Än brista i så kärt behof.

Hvad glädje man i själen känner,
 Och andas inom denna gård!
 Hvad samfund af förtrogna vänner!
 Hvad himmel under englavård!
 Det är hans hus — ett fridens läger,
 Der han sitt hjerta deladt äger,
 Och allt hans godhets märke bär;
 Der syns han i sin rätta dager;
 I verlden han sig sammandrager
 Och skådar sällan hvad han är.

Hvad aktning kan på dygder göras,
 Der utom lyckan allt är smått;
 Der man af undran älskar röras
 Och tjasas af förmätna brott.
 Ack allmänhet, som alltid såras!
 Om du ej vore mån att dåras
 Och falsk och blind i ditt beslut;
 Du skulle godhet priset gifva
 Och ej förledd af gåfvor blifva,
 Som på din kostnad föras ut.

Om, trött att af förställning lida,
 Du söker dygdens sanna vän,
 Sätt egennyttans flock å sida,
 Der får du honom ej igen.
 Den blygsamhetens mantel höljer,
 Som i din ifver dig ej följer,
 För oskulds sak sig våga kan;
 Som till ett lugn ur världen traktar,
 Dig tjenar och ditt lof föraktar,
 Dig aldrig smickrar — det är han.

Hans tunga höres aldrig svika
 Den lag han vördar i sitt bröst;
 Men utan att från sanning vika
 Förljufvar han dess stränga röst.
 Han frambär henne utan häpnad,
 Ej sminkad, ej med pilar väpnad,
 Med samma språk hos hög och låg.
 Han ej ett inbilskt vett bedrager;
 Men ock ej dygd sitt lof betager
 Och vacklar ej i ord och håg.

I vishets sköt han söker reda
 De ljus, som vidga själens krets,
 Att sig i världens irrgång leda
 Och lefva med sig sjelf tillfreds.
 Hvad lyckligt fynd af nya strålar,
 När snillet dygden älskvärd målar,
 När sanning tecknar hennes bild.
 Knappt kan han sig sin ro beröfva,
 Om rum ej fans att dygden öfva,
 Han vore der från världen skild.

Den politik, den falskhets lära,
 Som tecknar lynnet af vår tid,
 Som lärt oss strida utan ära
 Och utan trohet göra frid;
 Den konst att hopens ögon fästa
 Med lappad larf af allmänt bästa
 Och syner af förtäckta spel,
 Hans ädla enfald ej förvillar:
 Han följer hvad hans hjerta gillar
 Och tar i vinsten ingen del.

Den sällskapsro, som allmänt vankar,
 Som sed och ondska värde gett,
 Der tungan leker utan tankar,
 Och dåren har det mesta vett;
 Det lösa gift, det skum af snille,
 Som sårar ej så djupt det ville,
 Men fläckar hvad det flygtigt rör.
 Ett späckadt nytt, en barnslig blandning
 Af löje, arghet, lögn och sanning,
 Man från hans läppar aldrig hör.

Den afund, som sin galla röjer
 I hvad beröm hon ej har del,
 Som mot förtjenst sin stämman höjer
 Och fäster sig vid minsta fel,
 Hvars törnen i hvar lager blandas,
 Som smittar luften, hvar hon andas,
 Och tvedrägtsfrön i löndom sår;
 Vår mödas skörd, vårt lif föröder,
 I egen barm sin afgrund föder,
 Ej till hans hjerta nalkas får.

Så, när en flod från höjden hastar
 Och rödjer väg i grus och sand,
 Hans strida fors det vrak förkastar,
 Som nalkas till hans klara strand;
 Här, nöjd han sin förfriskning njuter;
 Den ström, hans rena källa gjuter,
 I loppet skäras mer och mer;
 Hans inre rikdom ögat finner,
 Som med en stråle djupet hinner
 Och perlan der på botten ser.

Ståndsbetraktelse.

Försynens hand har satt oss hit
 På jorden att med svett och flit
 För lifvet omsorg draga.
 Här tusen vägar öppna stå,
 Der alla efter önskan få
 Sitt bröd för mödan taga.

Ibland så många lefnadssätt
 Den ena väljer väl och rätt,
 En annan åter illa.
 En främjar nytta, dygd och frid,
 En kan sin hela lefnadstid
 På syndig möda spilla.

Ju större mål jag syftar till,
 Ju mera godt jag alstra vill,
 Och mer jag gagnar världen;
 Ju högre är också mitt kall,
 Min heder derpå grundas skall
 Och ej på lösa flärden.

Den sig i hofvets trappor ger,
 Om han ej faller plötsligt ner
 Och bryter sig i fallet;
 I fruktan, afund, hat och flärd
 Han lefver fram en oviss verld
 För svåra hederskallet.

Den sig på böljan våga tör,
 Sin död i egen famn han för,
 I hopp att lifvet nära.
 I faror all hans lycka står
 Och frukten sällan äta får
 I fosterlandet kära.

Den sig med pennan skaffar bröd,
 Han går väl ej till sjelfmant död,
 Men tärs af ständig möda.
 Han trälar för en ringa vinst
 Och ser, att den som vägde minst
 Tog ofta bort hans föda.

Den sig med handel nära skall
 Så ofta, till sitt eget fall,
 På andras vinst arbetar.
 En liten slump, en enda nit,
 En missgjord räkning på kredit
 Den goda lyckan retar.

Den berg och grufvor genomfar
 Och tid och möda icke spar
 I jordens skatter grafva,
 Han kan metaller råka på
 Och deras välde väl förstå,
 Men sällan värdet hafva.

Se, alla dessa stånden ha
 Sin vissa börda till att dra
 Med all dess glans och styrka.
 Den möda, som förknippad är
 Med deras förmon, göra lär,
 Att tungt dem alla dyrka.

Ett gammalt sätt är likväl till,
 Der gammal oskuld ännu vill
 En skymt utaf sig visa:
 En bonde vid sin harf och plog,
 För ljuflig möda har han nog
 Hvad kropp och sinnen lisa.

Från ett besvärligt högmod skild,
 Han endast af naturen mild
 Behof och nödtorft tager.
 En tvungen heder, mödsam prakt,
 En fjollig vanas bruk och makt
 Hans sinne ej bedrager.

O, mer än sälla lefnadsart,
 Der skaparns verk får skådas klart
 Och jemnt för ögon vara!
 Hvi hålls det ståndet för gement,
 Som är så nyttigt, sällt och rent,
 Så fritt från nät och snara?

Fåfånglighet och dårskap gör,
 Att menniskan sjelf icke tör
 Sin rätta sällhet söka;
 Hon suckar efter lugn och frid
 Och måste för en vrångvis tid
 Som andra galna spöka.

Säll den som blir till ringhet född
 Och lika fullt blir understödd
 Af vett och rena tankar!
 Han lefver ett lycksaligt lif
 Och vet ej af det larm och kif
 I stora verlden vankar.

När han sin sanna nödtorft har,
 Och samvetsfriden till försvar,
 Han, fri i låga marker,
 För lyckans konstler säker går
 Och liknar efter tusen år
 De stora patriarker.

En rätt svensk soldat.

Bröllops-lyckönskan.

Han är den fromma tapperhet,
 Som vett med mandom blanda vet,
 I honom kännes grant igen
 Den gamla art af svenske män;
 Se'n han oss blifvit rätt bekant,
 Blir gamla Göters rykte sant,
 Som syntes fabellikt och dödt,
 Förrän han det ånyo födt.

Här har naturen fogat väl
 Ett modigt bröst, en vänsäll själ;
 Han bär uti sitt hjelteblod
 Ett grufligt och ett kärligt mod:
 Ett lejon, vid fiendtlig hamn;
 Ett lam, uti sin makas famn;
 En man, vid värja, eld och mord;
 En jungfru, vid båd' glas och bord;

En kämpe hård, vid grymhets rön;
 En andlig lärd, i bok och bön;
 En härdad, som kan lida allt,
 Båd' ljuft och ledt, båd' hett och kallt:
 Han är den rätta fria man,
 Som ingen lycka ändra kan.
 Nu önskas honom, all hans tid
 Få nöta vid en ädel frid!

Ja! hvilad dig från krigsalarm
 I nöjet på din makas arm.
 Ja! minn dig der i stillhet på
 Den tid du månde Ryssar slå;
 Hur värjan aldrig miste gick;
 Hur, hvem du slog, sin bane fick;
 Hur ofta, med bedrifter din',
 Du roat store Carols sinn'!

Beskrif för dina hjeltebarn
 Vårt förra krig med ryska czarn:
 O! säg för dem den svenska lek,
 Hur ingen från sin konung vek;
 Hur man i fält skall skicka sig
 Att föra med beröm ett krig,
 Och, när man uti striden går,
 Båd' dela ut och tåla sår!

Då ammar du soldater opp,
 Då fostrar du en hurtig tropp,
 Som, liksom du, i faran flink,
 Är städs tillreds vid minsta vink.
 Och om så sker, att svenska spjut
 Af någons djerfhet manas ut,
 Så spänn på nytt din brynja på;
 Gack ut med dina gossar blå!

Siskan och Näktergalen.

Fabel.

Siskan kom till Näktergalen,
 Den hon vänskap svurit har,
 Gråtögd, vred och rörd hon var.
 »Vet du», sad' hon, »nyss i dalen
 Var jag på en fågelfest,
 Det jag ångrar tusen gånger;
 Tänk, man tadlar dina sånger,
 Och de skönsta aldramest.
 En på drillen lyte lade,
 Sade, att han faller trögt;
 En, att sången går för högt.
 Ändtligt Spolen myndigt sade:
 Hela rösten jag försmår;
 Tacka vill jag Trastens tunga,
 Lärkan kan ock ändtligt sjunga,
 Så att sången man förstår.
 Men mig mest till ifver rörde
 Otacksamma Gökens spel;
 Aldrig utaf dig jag hörde,
 Att du siktat andras fel.
 Deras gåfvor du berömmar,
 Lemnar heder i sitt mått,
 Icke heller den fördömer,
 Som ej någon stämma fått.
 Hvi skall du så lindrig vara
 Om de andras sång och tal?»

»Derför» — hördes fågeln svara —
 »Att jag är en näktergal.»

Skönhetens bräcklighet.

En blomma rinner upp ur mull,
 Af vinden blåses hon omkull;
 Hon vissnar och hon faller af,
 Och vintern bäddar hennes graf.

Så är ock med en skönhets prakt,
Hon äger ej fullkomlig makt:
Hon lider oöndviklig nöd
Af sjukdom, ålder, tid och död.

En skönhet är allena till,
Som ensligheten trotsa vill:
En ren, en klar, en helgad själ,
Hon växer till och prydes väl
Af himmelsk prakt — en skönhetskrud,
Som gör, att hon behagar Gud.

Visor och qväden.

Dorillas Qvåde.

Frihet, min fröjd, du min gudinna,
Unna mig i din skugga bo!
Ungdom och oskuld hos dig finna
Lugn och ro:
Kärlekens nöjen snart försvinna,
Bäst de gro.

Fjerran jag sett hans falska snara,
Fjerran den eld, som allt förtär;
Men aldrig än förnöjd den vara,
Som är kär:
Skydda mig, frihet, att förfara
Hvad det är!

Tirsis för mig det band berömmar,
Prisar den vällust kärlek ger;
Af honom sjelf tvärtom jag dömer,
När jag ser
Sinnenas oro, som han glömmar
Qväfva ner.

Kärlek han säger helt betagen
Öfvar vårt vett fullkomligt väl;
Deri jag ser mig ock bedragen,
Ty hans själ
Yrar och drömmar hela dagen
Fjolligt gräl.

När han min ly med liljan parar
 Och talar om min fågrings prakt,
 Har han ej, när den stunden varar,
     Hörselns makt;
 Men kallar hvad jag höfligt svarar
     Blott förakt.

Och fast han sett mig ofta gråta
 Lammen, som kommit ur min vård,
 Fast jag begrof med ögon våta
     Lilla Mård,
 Kallar han mig — hur tycks det lata? —
     Grym och hård.

Derför jag tror, att denna branden
 Qväfver båd' minne, mod och vett:
 Herden, som sjöng vid klara stranden
     Allt i ett,
 Tiger nu, se'n i kärleksbanden
     Han sig gett.

Kärlek kan sig ock snart förbyta,
 Flyger så lätt som svalor små;
 Liksom säfven på vattnet flyta,
     I vår å;
 Minsta år-tag dem sönderbryta
     Och nedslå.

Sist när jag satt vid aspen gröna
 Och knöt de mjuka blomsterblad,
 Hörde jag en som för sin sköna
     Ljusligt qvad,
 Och henne att dess kärlek löna
     Häftigt bad.

Ack, tänkte jag, hvad älskogs väda
 Har nu tändt alla herdar an,
 Tirsis vill mig detsamma båda,
     Bäst han kan.
 Och när jag gick att denne skåda,
     Var det han.

Han som af högsta låga tänder,
 För mina fötter nyligt låg;
 Honom jag nu af andra händer
     Fängslad såg:
 Kärleken så hvar timma vänder
     Deras håg.

Långt mera lust i skogen vanka,
 Der mina får i skuggan gå;
 Se, hur sin mjölk af modren samka
     Lammen små:
 Af sådan kärlek mina tankar
     Nöje få.

När som mitt spel om aftonstunder
 Härmar de ömma foglars bröst
 Och väcker upp från närmsta lunder
     Ekos röst:
 Finner jag i menlösa under
     Ro och tröst.

Derför — fly, Kärlek, med din båga!
 Jag har dig för min ovän nämnt.
 Gack med din flärd, din lust och plåga,
     Lösa skämt.
 Mig har din blick, din första låga
     Redan skrämt.

Vår-ro.

Vären med sin prakt begynnes,
     Allting synes
 Byta om sin vinterdrägt.
 Lärkan bådär alla djuren,
     När naturen
 Blir utur sin dvala väckt.

Skogens prydnad börjar knoppas,
 Allting hoppas,
 Solen gifver lif och saft.
 Upp min själ, från oro vaka,
 Kom att smaka
 Hoppets ädla ro och kraft!

Se hur den som allt har grundat
 Jorden rundat,
 Verldens store upphofsman,
 Har i allting velat rista
 Hoppets gnista. —
 Allting bättre blifva kan.

Hvarje ting till ökning längtar
 Ju och trängtar
 Till ett mer fullkomligt mått.
 All naturens lag så handlar,
 Allt förvandlar,
 Tills det sin fullbordan nått.

Månn' den mark, som snön nyss döljde,
 Frostén höljde,
 Liknade sig bli så skön?
 Hon låg frusen, stel och mager,
 Ack, så fager
 Står hon nu af värma grön!

Våra sinnen tröga, matta
 För att fatta
 Det oss lända kan till tröst;
 Vi af allt dock böra lära
 Skaparn ära —
 All hans verk ha lika röst.

Men vår syn, vårt svaga öga
 Kan den höga
 Vishetsstrålen icke nå,
 Vi i våra nöjen drömma,
 Blindvis döma
 Om de ting vi ej förstå.

Ingen fröjd står här att finna,
 Som kan vinna
 Ändring uti tidens lopp;
 Hvad oss här kan bäst upprätta,
 Bäst kan lätta,
 Är ett fast, oryggligt hopp.

Hoppet är den största gåfva,
 Som kan lofva
 Ändring i den högsta nöd;
 Säll är den som hoppet äger;
 Hoppet säger:
 Hoppas jemt i lif och död.

Ack, min själ! så välj det bästa,
 Sök att fästa
 Dig vid ett beständigt hopp,
 Hoppas jemt, att den dig skådar
 Dig benådar,
 Som dig gifvit själ och kropp.

Om du här i dessa brister
 Något mister
 Af en kort och timlig fröjd;
 Hoppas att rättvisans fader
 Gör dig glader
 I fullkomlighetens höjd.

Höst-ro.

De skarpa nordanvindar ljuda
 Med ett förfärligt dån och gny,
 Att sommarns prakt till afsked bjuda;
 De tvinga hennes fågling fly,
 De tackla trädens prydnad af,
 I luften de sin kyla sprida,
 I äng och skog och marken vida
 Förbleknar allt som grönska gaf.

Det klara vattnet nyligt spelte,
 I stilla vågor flöt det fram;
 En spegel det åt himlen delte,
 Der den med sina stjernor sam:
 Det var ett präktigt skådespel.
 Nu stormar det som nyss var ljufligt,
 Det kastar sina böljor grusligt,
 Gör mångens blod och mandom stel.

Af solens eld och varma låga
 Var luften ljuflig, ren och skär,
 Allt lefvande fick ny förmåga,
 Men se hur allt nu ombytt är:
 Den himmel, som så nyss var klar,
 Af mörka skyar nu betäckes,
 Från jorden tjoeka dimmor sträckas,
 Bland hvilkas faggor döden far.

De ställen, der all fågring bodde,
 Som håg och öga till sig drog,
 Der lust och ro bland rosor grodde,
 Der sommarn all sin prakt uppslog,
 Nu endast af sin täcka glans
 Ett tomt bedröfligt minne lemna;
 De kulna vindar tyckas hämna
 Den rika skönhet, som der fans.

Hvi skall dock allt så flygtigt vara,
 Som lust och fågnad verka kan?
 De täcka sommardagar fara
 Och liksom skynda på hvarann;
 Den kalla vinter, kulna höst
 Vill deremot så långsamt skrida,
 Vår glädjes stunder hastigt lida,
 De löpa hastigt från vårt bröst.

Så skall jag nu i dimmor famla
 Med sinnet liksom med min kropp!
 Skall sorger jag som moln blott samla?
 Skall tidens art och ändrings lopp
 Så mycken makt på själen ta,
 Att henne lik med vädret göra?
 Kan regn och köld min tanke röra
 Och minsta blandning med den ha?

Till den som skapat alla tider
 Skall den med sina krafter gå,
 Han, som förändring aldrig lider,
 Hos honom är all ro att nå.
 Den icke tiden slår omkull,
 I honom äro nöjen sanna.
 Ej nog att vid hans gerning stanna —
 Upp ifrån jordens sorgemull!

Ja, lär dig blott att nöje taga
 I det som tiden ej förstör,
 Och ej uppå de skiften klaga,
 Som till naturens ordning hör.
 En höst, så kall och mörk den är,
 Dock någon skörd i skötet bringar.
 Den vise ro af allting tvingar
 Och gagn af alla tider bär.

Lefnadsbeslut.

I denna enslighet har jag min boning valt;
 I detta tysta lugn jag världens storm betraktar:
 All höghet, prakt och lust, som lyckan bjuder falt,
 Jag som en flygtig rök, en väderbubbla aktar.

Här skall jag lära mig att draga tidens ok
 I tålmod och hopp, tills frihetsstunden nalkas,
 Tills döden löser af mitt mörka ängslans-dok,
 Och all min smärtas eld i säker hvila svalkas.

Emellertid jag här min fordna lust beser,
 Det ljufva paradiset, som likt en ros förbleknat;
 Och trogna tårar till dens dyra minne ger,
 Hvars kärlek, vett och dygd jag i min själ har tecknat.

Här skall jag repa upp min herdes hulda namn,
 Här skola klippor på min klagans toner svara;
 Här skall jag göra mig bekant med denna hamn,
 Der rena själar få i evig kärlek vara.

Sorgeqväde.

Ändtligt kom den dyra stunden,
 Då i grunden
 All min fröjd blef slutten platt;
 Då de svarta olycksdimmor,
 Mörkrets strimmor,
 Bröto ur mitt ödes natt.

Då mitt ljus, min stjärna gömdes,
 Och jag dömdes
 Till ett hemskt och rysligt qual,
 Som alltjemt mitt sinne gnager
 Och injagar
 Tåreämnen utan tal.

Ingen undflykt är förhanden,
 Sorgebranden,
 Som mig utan hvila tär,
 Kan af hoppets fläkt ej lindras
 Eller hindras.
 Intet hopp mig öfrigt är!

Hårda lag, som så mig följer
 Och mig höljer
 Med din stränga tuktans hand!
 Ack, hvad har jag arma brutit,
 Då jag knutit
 Ett oskyldigt vänskapsband?

Dyra vänskap, himlastjärna,
 Nøjets kärna,
 Afbild af ett evigt godt!
 Hvi har jag ditt värde funnit,
 Har jag vunnit
 Sötman din i högsta mått?

Hvi har jag ditt väsen fattat
 Och dig skattat
 Öfver allt hvad jordiskt är,
 Då mig nu din ädla håfva,
 Himlagåfva,
 Blott oändlig smärta bär?

Skall på nektar följa galla,
 Stormar svalla
 Efter någon lugnets tid;
 Då man trängtar efter fara
 Att bevara
 Himlens nåd och dyra frid?

Vittna dock mitt ömma sinne
 Och derinne,
 Du fördolda samvetsgrund,
 Om ej glada lofsångsfröjden
 Gick till höjden
 För Guds gåfva hvarje stund!

Hos min vän var all min trefnad,
 Och hans lefnad
 Var min ljufva tankero.
 Intet mot min sällhet vägde,
 Då jag ägde
 Dygd och honom i mitt bo.

Hvad ren kärlek mäktar skänka,
 Och man tänka
 Kan om vänskap, tro och dygd,
 Allt hvad rena själars sämja
 Kan befrämja
 Njöto vi fridens skygd.

Ingen lystnad till den flärden,
 Som i verlden
 Nu till högsta välde går:
 Rikedom och fåfäng ära
 Fingo bära
 Namn af stoft i tanken vår.

Minnets längtan, agg och smärta,
 Som ens hjerta
 Ur en ljuslig stillhet drar,
 Brydde ej vår stilla lefnad,
 Frid och trefnad
 Slogo der sitt läger qvar.

Ack hur kunde jag mig önska
 Att få grönska
 Vid så stadig sommartid?
 Ödet har ju sagt de orden,
 Att på jorden
 Gifves ingen stadig frid. .

Hvad fullkomlig mognad vunnit,
 Allt som hunnit
 Till sitt rätta mål och mått,
 Måste slut och ända taga:
 Skall jag klaga
 På en oundviklig lott?

Stilla dig, du djupa smärta,
 Att mitt hjerta
 Glömma kan den sälla tid,
 Glömma kan vår glada hydda
 Och den flydda
 Paradisiskt ljufva frid.

Glömma kan den korta timman,
 Purpurstrimman
 Af en herrlig morgonsol,
 Hvilken snart i moln gick neder
 Och nu breder
 Svarta skuggor kring min pol.

Minnets kraft, du grymma plåga,
 Som min låga
 Ständig sorgeolja ger,
 O, att snart din kraft försvunne,
 Att jag funne
 Minnets smärta aldrig mer!

Nöje i enslighet.

Kom aftonstjerna snart att båda
 De bästa stunder af mitt lif.
 När tysthet öfver allt får råda,
 Då vakna mina tidsfördrif.

En älskad skugga döljer mig,
 En verld försvinner, der jag sträfvat.
 Se'n mina sinnen flygtigt sväfvat,
 I stillhet tanken roar sig.

Du stund, som lägger allt i dvala,
 Du väcker mina tankars fart;
 Din köld min oros eld kan svala,
 Ditt mörker gör mitt sinne klart.

Vid menskoflörd och dårskap trött,
 Vid sällskapstvång och tadelpilar,
 Bland sånggudinnors hop jag hvilar
 Och somnar hos Thalia sött.

Vår-oro.

Nu åter syns tiden förbyta
 Sitt kalla och ängsliga lopp,
 Naturen på fältenas yta
 Har lifvat det gladaste hopp;
 För mig blifver tiden dock lika:
 Min födelses stjerna är satt
 Der molnen ej hinna bortvika,
 Som ombytt dess dag uti natt.

Hvi räknar jag stunder och dagar
 I väntan, att ödet engång,
 Med tidernas skiftande lagar,
 Mig löser ur plågor och tvång.
 Allt hinner båd' vissna och knoppas,
 Och blommorna vissna igen;
 Men glädjen, hvars sommar jag hoppas,
 Syns fjermare visa sig än.

Förgäfves af foglarnas qvitter
 Jag manas att stämma min röst:
 En fläkt i den skugga jag sitter
 Ej hinner att svalka mitt bröst.

Hvad batar mitt ljufliga läger,
 Som våren med blomster beströr,
 När hjertat den stillhet ej äger,
 Som nöjena smakliga gör.

Ett pressadt hjertas klagan.

Se dagen gryr och morgonrodnan blänker,
 Förrän mitt öga ännu blundat har;
 För ljuflig sömn jag på mitt öde tänker,
 Som hårdt förföljer mina ungdomsdar;
 Det är det lugn, som jag om natten finner,
 Att jag i ro min oro mig påminner.

Allt hvilar sig: den söta sömnen dödar
 I denna stund all känsla och besvär;
 Men fåfängt sig mitt qvalda hjerta mödar
 Att domna från den oro det förtär;
 En plåga kan förskingras och bortglömmas,
 Men tusentals ej för ens tanke gömmas.

Min fordna fröjd ett bittert minne lemnat,
 Att tanken ej vid den kan roa sig;
 Osägligt qual har nu de nöjen hämnat,
 Som syntes spela på min lefnadsstig;
 De togo in med skäl mitt ömma sinne,
 Men äro nu som törnen i mitt minne.

Hvad har jag nu för all min trohets låga,
 En kärlek, som har trotsat lif och död?
 Min matta kropp får sakna sin förmåga,
 Och helsans kraft är tänd af sorvegliöd.
 I, tårar, som mer tidt än regnet runnit!
 Hvad har jag af min myckna jemmer vunnit?

I, långa år, I, sömmelösa nätter,
 Som varit mina suckars tysta hvalf!
 Du enslighet, som sorgen dubbelt sätter,
 Och ökat det, hvaraf mitt hjerta skalf!
 I klippor, som mitt sorgerop besvarat!
 Hvad är mig för mitt lidande förvaradt?

Ny olycksstorm och nya motgångsvågor.
 Jag har ej sluppit utur sorgens svall,
 Förr än jag erfar annan art af plågor.
 Ack, törnevägen vill ej blifva all!
 Hur länge skall jag så bland klippor traka,
 I fåfängt hopp mitt ömma hjerta bråka?

Jag söker ljus bland mörka moln och dimmor,
 Men dagen vill ej för min lycka gry;
 Jag nyttjar rätt de nåds- och himlastrimmor,
 Som brutit in uti min motgångs sky;
 Men ingenting vill efter önskan hända.
 Allt måste sig till hårdt emot mig vända.

Mitt hjerta, som har varit vandt att njuta
 Ett ljufligt värn af ljuflig vänskaps ro,
 Måst' för sig sjelft sin sorg och nöd utgjuta.
 Åt hvem skall jag mitt myckna qval förtro?
 Ho tager del uti en annans smärta,
 Än den som är hobbunden med dess hjerta?

Mitt tålmod af sällsam oro tröttnas,
 Min dygd blir satt på många hårda prof.
 En billig harm med tvång och fruktan brottas,
 Mitt rena namn blir afund skänkt till rof.
 Mitt hjerta man med hot och kärlek sticker;
 Det tastas an af både hat och smicker.

Jag måste mig i lånad drägt förgömma
 Och mot min vana anta lånad färg;
 I hjertat hata, men med mun berömma
 Och smälta det som tärer ben och märg;
 En daglig strid, ett våld på själ och tankar,
 Gör att hvar stund jag nya plågor samkar.

När sinnet har i någonting sin föda,
 Och hoppets fläkt lifsnöjet glödgar opp,
 Då kan man lätt fördraga mången möda,
 Som yppar sig uti ens lefnadslopp;
 Men hvilket hopp och hvilken tröst skall spisa
 För den som ej i minsta ting har lisa?

Så går min tid i hemlig sorg. — Jag drager
 Mitt lefnadsok, fast mången det ej ser;
 Förfluten tid mitt minne ömkligt gnager,
 Och nutid mig osäglich plåga ger,
 Och hvad den tid, som kommer, täcks mig gifva; —
 Gud vet, hur der mitt öde ock må blifva.

Herde-sånger.

I.

Ack, tystna täcka fågelhop,
 Du roar mig ej mer;
 Min herdes röst af ekos rop
 Mig större huggnad ger.

Jag utan honom ensam går,
 Ej hörs hans ljuftva röst;
 Att jag med klippan tala får,
 Är nu min enda tröst.

Min klagan jag för skogen bär,
 När luften blifvit sval.
 Den mörka skuggan tjenlig är
 Att dölja ömma qual.

Här vallar herden sina får
 Och gläds åt bergadt hö;
 Se'n Damon med min hjord ej går,
 Syns den af trånad dö.

Med blomster, som oss våren ger,
 Herdinnan pryder sig.
 Se'n Damon dem ej plockar mer,
 De växa ej för mig.

Jag ofta dalen genomfar
 Att söka der min vän;
 En sol går bort, min sorg blir kvar,
 Ty Damon dröjer än.

Vid källan fåfängt väntar jag,
 Tills månan runnit opp.
 Hur mången natt och långsam dag
 Bedragit har mitt hopp!

När vestanvädret rör ett blad,
 När fogeln ömsar gren,
 Mitt öra lyss — i tanken glad
 Jag fannar Damon re'n.

Ack, skynda Damon till den ro,
 Som pröfvad vänskap ger;
 Hvad gagnar mig din dygd och tro,
 När jag dig sjelf ej ser?

II.

Alla lammen för mig dödde,
 Och min trogna hjord försvann;
 Ängen, der min hjord sig födde,
 Blef intagen af en ann'.
 Källan rörd och grumlad var,
 Och min lönn, all skogens heder,
 Höggs för mina fötter neder;
 Likafullt var modet kvar.

Men, se'n Tirsis hela dagen
 Med sitt sällskap roat mig,
 Bröt jag något af den lagen,
 Som han gjort för mig och sig.
 Tvifla' litet på dess tro:
 Straxt hans glada uppsyn spildes,
 Missnöjd, kall han från mig skildes
 Och med honom all min ro.

III.

Säg mig, Damon, sad' Lysandra,
 Du min ömbets enda mål,
 Kan ditt hjerta sig förändra?
 Säg hvad prof din kärlek tål?
 Skall han tynas utaf plågor
 Och af hårdhet se sitt slut? —
 Nej, sad' Damon, stängda lägor
 Bryta mera häftigt ut.

Än om jag din ro förvillar,
 Alltid stridig i beslut,
 Nu föraktar, åter gillar,
 Byter sinne hvar minut;
 Aldrig ense med dig tycker,
 Ömsar seder, smak och ro? —
 Nej, sad' Damon, dessa nycker
 Jaga ledsna'n från vårt bo.

Än om mig den yran fattar,
 Att jag svartsjuk, rörd och tvär,
 Dig med ständig klagan mattar,
 Spöke ser, der intet är;
 Kan mitt sinnes storm ej styra,
 Väcker alla stunder krig? —
 Nej, sad' Damon, denna yra
 Vittnar, att du älskar mig.

Än om Lisis en gång vinner
 Och för sina plågors längd,
 När han mig ej väpnad finner,
 Får en blick med ömhet mängd?
 Oförtänkt kan kärlek råda,
 Hemligt öfvar den sin makt! —
 Nej, sad' Damon, denna våda
 Sätter hjertat mer på vakt.

Än när sig min vår förbyter,
 Rosen bleknar, liljan flyr,
 När den eld i ögat tryter,
 Som dig roar och dig bryr?

Kärlek plär med skönhet vandra,
 Tjusas af dess ljufva röst! —
 Nej, sad' Damon, min Lisandra
 Segrar äfven i sin höst.

Hvad kan då min sällhet röra?
 Damons eld ej ändring får,
 Den skall all min lycka göra,
 Den på tid och skiften rår.
 Tryggt jag kan min frihet våga,
 Äkta bojor taga an! —
 Nej, sad' Damon, all min låga
 Slocknar, om jag blir din man.

Apollo och Dafne.

Öfversättning.

Kärlek sjelf har sökt beskrifva
 Dafne och dess olyckslopp;
 Jag vill det i dagen gifva,
 Att vår samtid rörd må blifva
 Och till tårar väckas opp.

Dafne var båd' öm och fager
 Och Apollo likaså:
 Kärlek snart en gnista tager
 Af den eld, som alla drager,
 Tänder upp dem begge två.

Dafne tycks i början tvika,
 Ser med rodnad guden an:
 Han vill nalkas, hon vill vika,
 Männ' hon skyndar sig tillika?
 Kärlek svarar: hon ej kan.

Guden ej det dröjsmål lastar,
 Fiksamt efter henne far;
 Än hon flyr och än hon rastar:
 Blygseln uppå flykten hastar,
 Åtrån håller henne kvar.

Nu han tätt i spåren klifver,
 Och hans lycka börjar gry;
 Styrkan nymfen öfvergifver —
 Snart en skönhet tröttad blifver,
 När hon måste nöjet fly.

Längtan, suckan henne röra,
 Fadren denna striden ser,
 Vill, att segern säker göra,
 I förvandling henne föra —
 Dafne icke derom ber.

Till Apollo hon sig vänder
 Tröst att i hans blickar si,
 Hon till honom suckar sänder,
 Dit hon sträcker sina händer,
 Under det de grenar bli.

Hvad för grufelig syn! hvad jemmer
 För en kär att se uppå!
 Trädet all hans glädje dämmer:
 Under barken den han klämmer
 Känner han ett hjerta slå.

Detta hjerta sig förklarar,
 Och dess sista känning än
 Var — det kärlek sjelf försvarar —
 En förvitelse mot farar
 Och en saknad för dess vän.

Öfversättning.

Flygtig kärlek städs förklarar
 Sina nöjen fjerr och när,
 Men den eld, som evigt varar,
 Vördsam, öm och hemlig är.
 Lågan, som min själ förnöjer
 Och så ljuft beherskar mig,
 Sig hvart ögonblick väl röjer,
 Men för ingen ann' än dig.

Förvitelse mot farar = förebråelse mot fäder.

Iiti träd och bark sin smärta
 Andra herdar rista må;
 Men allena i mitt hjerta
 Min herdinnas namn skall stå.
 Aldrig törs jag dig till ära
 Någon gång på lutan slå,
 Eko kunde slagen lära
 Och jag mångas afund få.

I som kärlek fjolligt dyrken,
 Kännen den på bättre sätt:
 För att skryta I den yrken,
 Men vi för att äga'n rätt.
 Må man ej i tysthet sluta
 Hvad så aktsamt vårdas bör?
 Ömma kärlek att dig njuta
 Lär mig tiga, tills jag dör.

Ett förolämpadt hjertas seger.

Så lönar du trohet med svekfulla ränker,
 Jag tackar din falskhet och prisar din flärd;
 Ack, trolösa hjerta! hur rättvist du tänker,
 Som lönar en kärlek, den du ej är värd.

Så döljs i din aska, du häftiga låga,
 Som brinner bland dårar och näres i qval!
 Men, himmel, hvad smärta, hvad tärande plåga,
 Att både förakta och älska sitt val!

Klagan öfver Critons död*).

Så är det enda från mig taget,
 Som jag af jordiskt allt begärt!
 Mitt lif jag som en börda dragit,
 Och tusen plågor hjertat tårt;
 En vän var lemnad till mitt stöd,
 Min hjälp, min tröst i all slags nöd,
 Som mig förmildrat världens plågor.
 Nu är mitt ankar brutet af,
 Nu slås mitt skepp af tusen vågor
 Och mäktar dock ej gå i qvaf.

Du känsla, som min plåga våller,
 Ack, domna bort, du mer ej tål!
 Du kraft, som lifvet sammanhåller,
 Ett olyckslif, ett sorgers mål,
 Försvinn och stanna i ditt lopp
 Och låt en sansning höra opp,
 Hvars ömhet ingen kan uttala.
 Du känsla och du tankefart!
 Skall ej en söt, en evig dvala
 Försätta dig i lugnet snart?

Mitt öde.

Uti min första ungdoms vår,
 När hjertats eld i låga brinner,
 Ett föremål min kärlek finner,
 Der all sin kraft han yttra får:
 En make, fager, öm och kär,
 Hvars hela väsen kärlek är,
 Till nöjets högsta höjd mig leder.
 Jag smakar kärleks ljufsta lott,
 Och liksom jag den äga fått,
 Slår döden all min sällhet neder.

*) Akad. sekreteraren Carl Klingenberg, som dog den 17 Juli 1757.

Uti en stadgad tid af år,
 När eftertanken mognad vinner,
 Ett föremål min vänskap finner,
 Der all sin kraft hon yttra får:
 En vän, förnuftig, vis och god,
 Hvars klara ljus och fasta mod
 Till vishets sanna mål mig leder.
 Jag smakar vänskaps ljufva lott,
 Och liksom jag den äga fått,
 Slår döden all min sällhet neder.

Månn' det bör namn af lycka få,
 Att dessa skatter jag fått äga,
 Dem ömma hjertan högt uppväga,
 Men sällan detta målet nå?
 Nej, lycklig den som icke vet
 Hvad nöje, hvad lycksalighet
 Ett ömt och älskadt hjerta känner.
 Han saknar ej det ljufva val,
 Han undgår ock det bittra qual
 Att mista och begråta vänner.

Lugnet*).

Långt från den storm, som verlden skakar,
 I Lugnet jag min hydda fäst;
 Med glädjen, som mitt hjerta smakar,
 Naturen fagnar der sin gäst.
 Der skall den strid hos mig försvinna
 Att vara vis och icke nöjd,
 När jag med stilla själ kan hinna
 Att le åt verdens falska fröjd;
 Förakta lyckans falska smycken
 Och fly de blinda menskotycken.

*) Så kallades den lilla landtgård, som skaldinnan utvalt till sin fristad, och hvarest hon äfvan slutade sina dagar.

På stranden, der mig böljan kastar,
 Ett ringa gods sig bergat har;
 Jag med dess lätta börda hastar
 I Lugnet, der jag andan drar.
 Der skall mitt lif af nöjet näras,
 Der skall min nötta lefnadstråd
 Utaf en vänlig Parce afskåras
 Och röna hennes sista nåd.
 Der skall mig jorden hvila låta,
 Och någon vän vid grafven gråta.

Ensligheten.

I denna lugna skog jag nöjet får igen,
 Som flydde för mitt bröst, när jag bland menskor dväljdes,
 Du ömma känsla, du, som alla stunder qväljdes,
 Njut hvila, smaka frid, min frihet varar än.

Här ser jag ingen konst, naturen ensam rår,
 Med blomstrens söta lukt den friska ångan blandas,
 Jag drager helsans fläkt i hvarje pust jag andas
 Och känner, hur dess kraft till märg och ådror går.

Än vid en källas brädd det späda videt gror,
 Än i ett skuggrikt hvalf, som evig kyla gömmer,
 Jag på en mossig bädd om glömda nöjen drömmer,
 Och ödet sjelf till trots mig åter lycklig tror.

Bland trädens täta flock jag ofta vilse far
 Och stannar i en lund, som ljuset undanskymmer,
 En helig fasa känns, min tanke från mig rymmer,
 Hon öfver sol och jord sin djerfva kosa tar.

I denna enslighet jag dock ej ensam är,
 Jag sällskap om mig ser och väckes ur min dvala;
 Då luftens fria barn om sina nöjen tala
 Och bryta ut i sång sin känsla och begär.

Parcerna = ödets gudinnor.

Hvad prasslar här i gren? hvad är, som örat bryr?
 En ekorn som en pil i granens topp sig kastar,
 Ett rådjur skymtar fram, men strax tillbaka hastar,
 Det rubbar ej min ro, det undrar, räds och flyr.

En ren och stilla fröjd mitt sinne fyller opp,
 Naturen fridsam är, hon frid i själen sprider,
 Af böjelseernas våld jag intet anfall lider
 Jag ingen fruktan har, jag känner intet hopp.

Jag har min plågosvärm i staden lemnat qvar,
 Der oron tränger sig från slott till lägsta murar,
 Der arghet icke mer på oskuld hemligt lurar,
 Men der hon i triumf för allas ögon far.

Min otacksamma vän jag äfven lemnat der,
 Som fordrar ömhet jemt, men aldrig ömhet känner:
 Den hala smickervän, som hemlig afund bränner,
 När han ett värdigt lof på tvungna läppar bär.

Den enda strid jag ser är mellan bladens fläkt.
 De yfvas om hvarann, men utan fruktan bäfva;
 Det enda sord jag hör, då vestan börjar sväfva,
 Och han sin enväldsmakt till trädens toppar sträckt.

Ack, sälla enslighet, till dig är vägen lätt.
 Jag skall då snart i dig mitt ödes hårdhet glömma,
 Och mig i skogens skygd, i bergens grottor gömma,
 För smicker och förakt, för nåd och oförrätt.

Hvad för en gudahamn var det mitt öga såg?
 Hvem är som nalkas mig med harpa och med båga,
 Mig sluter i sin famn och med sin kyska låga
 Ingjuter kraft och lif uti min kalla håg?

Det skaldeguden är, han till min hydda går,
 Hans rika, ljusa hår omkring hans axlar hänger,
 Den eld, som ur hans blick och högblå ögon tränger,
 I tanken tänder ljus och öfver hjertat rår.

Han talar, och min själ blir tjust af denna röst:
 Du skall min kärlek bli, men dig för hopen dölja,
 Gå, skynda till ditt lugn, min ömhet skall dig följa.
 Han flyr, men lemnar qvar sin styrka i mitt bröst.

Så klandra ej min smak, att jag från menskor flyr,
 Jag söker sinnets lugn, der det kan lättast vinnas.
 Det enda som mig än uti min stillhet bryr
 Är att jag menskor mins och att mig menskor minnas.

Till Fischerström *).

I.

Med en hyacint.

Du rara ört, som ej din like
 I färg, i glans, i täckhet har!
 Bland all din slägt i Floras rike
 Din fägring mest mitt öga drar:
 På dina blad naturen spelar,
 I konst, i prakt hon yttrar sig;
 Den fina balsamlukt du delar
 Förnöjer och förtjusar mig.

Med trogen omsorg jag dig sköter:
 En lindrig luft du andas får,
 En häftig il dig aldrig möter,
 För hetta, köld du säker står.
 Ett lifligt väder på dig fläktar,
 Som tränger genom blad och knopp;
 Och när af värma du försmäktar,
 En kylig flod dig friskar opp.

*) Dessa äro författarinnans sista qväden. De skrefvos 1762.

Men bäst som du min hydda pryder
 Och dig i all din täckhet ter,
 En grym förvandlings lag du lyder:
 Du, vissnad, liknar dig ej mer,
 Du hastigt all min möda glömmar
 Och ledsnar vid min ömma vård;
 Bland ringa stoft din fågring gömmer —
 Du är ju otacksam och hård!

Dock — skall jag på en blomma klandra,
 Dess veka väsen klaga an?
 Dess öde är att sig förändra;
 Hon måste vara som hon kan.
 Hon är ett gräs, hon skall förfallna;
 Jag intet agg till henne bär.
 Så ser jag ock ditt hjerta kallna:
 Det måste vara som det är.

II.

Den 25 Juni 1762.

Hvad har jag sett? Hvad grufflig plaga,
 Hvad nya ämnen för mitt qual,
 Hvad olja på min olyckslåga,
 Hvad öde för mitt hjertas val!
 De ögon, som af ömhet brunnit,
 Som ha mitt lif, min död i sig,
 Ha nyss af sorg och saknad runnit —
 För hvem? Ack, för en ann' än mig!

Jag tecken ser af ömhets tårar
 På Damons kinder röjas än —
 Ett afsked så hans hjerta sårar,
 Så kan han känna för en vän!
 Och jag, jag skall till evig smärta
 En sådan skatt på jorden si,
 Det bästa och det ömsta hjerta —
 Och sjelf dock icke lycklig bli!

Mig skulle hopen svartsjuk kalla
 Och ge mitt qval förhatligt namn —
 Jag kan dock utan köld och galla
 En skönhet se uti hans famn.
 Men se det dyra hjertat delas,
 Se'n jag engång dess ömhet vann,
 En grad för mig i känsla felas,
 Är hvad jag icke bära kan.

Låt dock ej, Damon, dygd och ära
 Dig hålla kvar i något bann!
 Jag svär, vid dig och hjertats lära,
 Att jag det aldrig tager an.
 Förr må min sorg mitt lif förstöra
 Än gå i tvungen vänskap in!
 Du kan min sällhet icke göra,
 Om jag ej högst kan göra din.

III.

Den lågan, som mig tär och bränner,
 Till kärlekselden icke hör,
 Dock oro i ett hjerta gör,
 Som starkt och ömt och häftigt känner.
 Det är en vänskap som mig rör,
 Som ej är gjord för tidens vänner.

GUSTAF PHILIP CREUTZ.

Gustaf Philip Creutz.

I det föregående har Creutz upprepade gånger jemte Gyllenberg blifvit nämnd såsom tillhörande fru Nordenflychts vittra krets. Bland de tre skaldekamraterna var han måhända den mest begåfvade. Hans diktning faller helt och hållet inom hans ungdomsperiod eller den tid, då fru Nordenflychts hem bildade en medelpunkt för det literära lifvet, och hennes egen poetiska produktion verkade sporrande på de yngre skaldevännerna.

Grefve *Gustaf Philip Creutz* var född i Maj 1731 och tillhörde en gammal finsk adelssläkt, som af drottning Kristina upphöjts i friherrligt och sedermera, såsom en ersättning för sina genom sista fredsslutet med Ryssland förlorade egendomar, af Adolf Fredrik i grefligt stånd. Hans föräldrar, majoren Carl Creutz och Barbro Helena Wrede, dogo i skaldens barndom, hvarefter slägtingar öfvertogo omsorgen om gossens uppfostran. Hans undervisning fulländades vid Åbo universitet, der han uppehöll sig till 1751, då han kom till Stockholm för att egna sig åt embetsmannabanan. Till en början ingick han i konungens kansli, men utbytte 1756 denna plats mot en mera tilltalande anställning som kavaljer hos den yngste af prinsarne, hertig Fredrik Adolf.

Ungefär samtidigt med Creutz kom hans jemnårige, grefve Gyllenberg till Stockholm efter att hafva fulländat sina studier vid Lunds universitet. En intim vänskap uppstod snart mellan de båda poetiskt begåfvade och äfven i politiskt afseende liktänkande unge männen, och genom deras bekantskap med fru Nordenflycht och deras inträde i Tankebyggarorden (1753) uppmuntrades de till täflan i skalde-

konstens utöfvande. Diktsamlingarne *Våra Försök* och *Vitterhetsarbeten* innehålla de flesta af Creutz' skaldestycken.

Det mest betydande af dessa är hans 1761 utgifna stora idylliska epos *Atis och Camilla*. På flytande och väljudande alexandriner skildrar han här, huru lejonjägaren Atis intages af kärlek till gudinnan Dianas prestinna Camilla, och huru det älskande paret efter mångahanda öden och pröfningar slutligen med gudinnans bifall lyckligen förenas. Sjelfva handlingen är således icke särdeles betydande, deremot har skalden inlagt mycken poetisk förtjenst i de vackra och stämningsfulla naturskildringarna och förstår bättre än någon af sina föregångare att med sparsamt men konstnärligt anbragta bilder kasta ett poetiskt skimmer öfver den enkla berättelsen. Sjelfva ämnet liksom och sceneriet — handlingen försiggår i Arkadien, herdelifvets förlofvade land — kan väl förefalla vår tid något främmande; men om man söker sätta sig in i den tidens åskådningssätt — med dess i hofvets skola fostrade herdar och herdinnor, dess något stela fantasilandskap och dess enkla psykologi, som ej lemnade rum för några djupare liggande själskonflikter — så kunna vi ännu med nöje följa Creutz' vackra om än naiva skildring. För hans samtid, i synnerhet för damerna, var denna dikt den svenska skaldekonstens mästerstycke, och man fattar också lätteligen, att endast en verklig diktare kunnat frambringa det.

Jemte detta arbete skref Creutz en annan mindre, men i språkligt och versifikatoriskt hänseende lika betydande dikt, *Daphne*, af halft episkt, halft didaktiskt innehåll. Detta stycke ger en skildring af en ung flickas utträde i verlden och behandlar särskildt hennes första kärlek; den är tillika en målande, men ingalunda naiv sedeskildring ur de högre kretsarnas lif. Om denna dikt säger Gyllenborg träffande, »att en aftagande oskuld hos skalden röjes i den målning af kärleken, som der meddelas». Af Creutz äga vi vidare ett högstämtdt, ehuru måhända väl långt utdraget *Sommarqväde*, en *Elegie*, tvenne oden *Öfver ängslan* och *Öfver begärelsens bedräglighet* jemte några mindre betydande dikter samt åtskilliga tal och bref.

1763, ett sorgeår för den svenska vitterheten genom Dalins, fru Nordenflychts och vår äldste romanförfattare Mörks frånfalle, är äfven ett gränsår i Creutz' lefnad, emedan han då lemnade Sverige och dermed äfven sin skaldeverk-

samhet. Han afskickades först såsom sändebud till spanska hofvet och qvarstodnade der till 1766, då han kallades såsom minister till Frankrike. 1772, året efter kronprinsens besök i Paris, utnämndes han till ambassadör vid detta hof och ådagalade på denna post en framstående duglighet. Han skötte der ej allenast den diplomatiska förbindelsen mellan Sverige och Frankrike, utan fick äfven tillfälle att 1783 afsluta en traktat mellan vårt land och Amerikas Förenta Stater, hvares minister vid franska hofvet var den bekante Benjamin Franklin.

I Paris deltog Creutz i landets förnämsta literära och konstnärliga kretsar och var af de franska stormännen på dessa områden högt uppburen för sitt snille och sitt älskvärda umgängessätt. Bref och memoarer af de berömde författarne Marmontel och Grimm samt åtskilliga intressanta korrespondenser af Voltaire skildra honom såsom en spirituellt och fint bildad man, i synnerhet berömmes hans konversation såsom i hög grad fångslande och fantasirik. »Creutz var så känslig för alla konstens och naturens skönheter», säger den förstnämnde, »att då han meddelade oss de intryck han af dem fått, trodde man sig höra berättelser ur en poetisk drömverld», och den store Voltaire yttrar sig något patetiskt: »Jag har ej fått behålla grefve Creutz mer än en enda dag, och jag skulle ha velat tillbringa hela min lefnad med honom».

1783 återkallades han till fäderneslandet för att bekläda de ansvarsfulla posterna af riksråd och kanslipresident och var äfven under Gustaf III:s vistande i Italien en af dem som förestodo regeringen. Samma år utsågs han enligt konungens önskan till Upsala universitets kansler och hade i denna egenskap tillfälle att utöfva ett välgörande inflytande på dess verksamhet genom förbättrande af dess bibliotek och samlingar, förökande af dess lärarkrafter m. m. Utom denna utnämning kommo honom äfven många andra hedersbevisningar till del.

Hans helsa var under hans senaste lefnadsår bruten, synnerligen af giktplågor. Mot slutet af 1785 tilltog det onda, och den 30 Oktober afled han. Hans sista ord voro en helsning till vännerna, »att han i döden kände lugn i medvetandet, att han ej sökt skada någon».

Creutz var en af 1700-talets ädlaste män. En flärdfri karakter, dugande om och ej egentligen stora statsmanna-

egenskaper och en ovanlig skaldegåfva hafva bevarat hans minne åt efterverlden. Hans poetiska konstnärsskap har ofta prisats af samtida och efterlevande. Så har hans vän Gyllenborg vid flera tillfällen i sina skrifter berört hans skaldskap, och i ett af sina vackraste ungdomsqväden, *Sången öfver Creutz*, har Franzén upprest åt honom en värdig minnesvård.

Atis och Camilla.

Skalde-dikt i fem sånger.

Första sången.

Jag sjunger om den eld, som plågar och förnöjer,
Då han sin första makt i unga hjertan röjer.
Du ömhet, gudakraft, som verdens vällust gör,
Kom, lifva upp min vers och mina sinnen rör!

I de Arkadska fält, långt från de stolta städer,
Der nöjet säljes bort för ärelystnans väder,
Uti en ljufvig trakt, dit oskuld lyckan drar,
Der glädje, frid och lugn ses fästa henne qvar,
Der strömmar kröka sig i blomsterrika dalar,
Der allt af kärlek rörs, och allt om kärlek talar:
I denna sälla bygd Camilla lifvet njöt.
Hon född och uppfödd var i menlöshetens sköt.
Vår sol, som i sitt lopp naturens fågring målar,
Har aldrig förr så skönt fått råka med dess strålar.
Behagligheten sjelf dess hela teckning drog.
Uti sitt guda-verk en vällust himlen tog,
Och dygden ville sjelf Camillas skapnad söka
Att mera älskad bli och så sin dyrkan öka.

Hon till Dianas tjenst från födseln offrad var,
Och i sin lugna själ hon hennes lagar bar.
Uti gudinnans lund hon lifvets vår förnötte,
Och i en lycklig frid dess rena rökverk skötte.
Den unga Doris der dess vän och sällskap var:
Du ljufva vänskap, du, som själar sammandrar,
Som dessa unga bröst med oskuldsband förenar,
De hjertan, som du rör, du helgar och du renar!

Re'n våren i sitt sköt en liflig värme bar,
 Naturen väcktes upp, hon i sin ungdom var.
 Man såg kring alla fält, att vintrens välde lyktat,
 Att glädjen rest sin tron, och jordens sorger flyktat.
 De ljumma sommar-regn förnya menskans hopp,
 Ur jordens mjuka famn de locka örter upp;
 Af värmens spända kraft de tunna knoppar klyfvas,
 Och re'n med täta löf de lugna skogar yfvas.
 Till skogsgudinnans pris en högtid firas skall.
 Nu börjar dagen gry och nattens makt är all;
 Än darrar månans sken på böljans hala yta,
 Men hastigt ljusets flod från öster börjar flyta.
 De mörka skuggor fly, och stjernan bleknar af,
 Re'n strömmar purpurn ut på himlens mörkblå haf;
 De svarta molnens bädd förbyts i röda skyar;
 Nu ljungar solen fram och världen sig förnyar.
 Den svala nattens dagg, som sig till blomstren sänkt,
 Har på de späda blad en mängd af perlor stänkt;
 Det höjda ljusets glans från bergens toppar faller,
 Och solens spridda guld sig blandar med kristaller.
 Man himlabågens färg kring fälten stråla ser;
 Hvar blomma ur sin kalk åt fjärln nektar ger.
 En sandlad balsam sprids att sig med luften blanda
 Och förs i hvirflar kring af morgonvädrens anda.
 Re'n svärma luftens folk kring deras gröna hus
 Och stämma deras sång ihop med aspars sus.
 Naturen tyekes dock sin största fågning sakna:
 Camilla syns ej än ur sömnens sköte vakna.
 De ögon dölja sig, som dagens glans förta,
 Der ömhet, eld och lif och oskuld segrat ha.
 Kring hennes blomsterbädd de falska drömmar flyga
 Och i dess rörda själ med villobilder smyga;
 Än småler hennes mun och glädjetecken ger,
 Än darrar hennes kropp, man tårar flyta ser.
 På hennes hvita kind man hastigt skiften finner:
 Nu dödlig blekhet syns, nu åter rodnan brinner.
 Dess armar sträckas ut och kramas till dess bröst;
 Man tunga suckar hör, som qväfva hennes röst.

Den ömma Doris ser, att dess Camilla lider.

»Ack vakna, ropar hon, ty solen redan skrider,
 »Och fälten lifvas re'n af vädrens friska fläkt!»

Camilla spritter upp förvirrad och förskräckt:

- »I gudar!» sade hon, »hvad är det som jag känner?
 »Min Doris, är du här, du bästa utaf vänner?
 »Ack! lät mig gjuta ut min oro i ditt sköt.
 »Jag en bedräglig ro i hvilans armar njöt.
 »Knappt sömnens tunga hand mitt trötta öga tvingar,
 »Förr än mig tycks jag bärs på vädrets lätta vingar.
 »Jag snart från höga skyn åt jorden skådar ner,
 »Det segelfulla haf jag under föttren ser,
 »Dianas stolta lund liksom en punkt försvinner,
 »De högsta skogar re'n som lägsta gräs jag finner,
 »Och jorden som en skynt utur min åsyn far.
 »Jag i en annan verld en hastig kosa tar
 »Och till förtjusta fält och sälla dalar hinner,
 »Der ögat vårens prakt och höstens frukter finner;
 »Allt hvad min anda drar en vällukt åt mig ger,
 »Hvars ånga dunstar fram från alla trån jag ser.
 »Der glänsa vattuspel i skydd af palmens grenar,
 »Och myrtens späda blad med rosen sig förenar.
 »Jag häpnar för mig sjelf och vet ej hvart jag går;
 »Jag hänrycks af den Gud i dessa nejder rår.
 »Jag såg ett älskligt barn, som vänligt åt mig myste,
 »Och sjelfva himlens fröjd uti dess ögon lyste;
 »En tropp af nöjen sågs, som lopp uti dess spår,
 »Som kring dess hufvud flög och lekte i dess hår.
 »Han fjärlvingar bar, som tusen färger delte,
 »På hvilkas tunna flor en lindrig vestan spelte.
 »Med ömhet detta barn hörs stafva fram mitt namn:
 »Camilla, ropar det, ack tag mig i din famn!
 »Jag detta täcka barn intill mitt hjerta lade,
 »Och kärlekguden sjelf i mina armar hade;
 »Hans lågor tändes upp och brunno i mitt sköt.
 »I hela själen strax en okänd vällust flöt,
 »Men denna vällust snart förvandlar sig i smärta,
 »Än andan blir förqväfd, och än förtärs mitt hjerta
 »Hvad fasa! dessa fält i hast förvandla sig,
 »Strax tordönsbullen hörs och mörker omger mig.
 »Jag skräms af forsars fall, af vilddjurs rop och läten,
 »I nakna skrefvors djup jag röjer ufvars säten,
 »Från träsk och mörka kärr en gytjig bölja går,
 »Jag trampar dödas ben och mellan grafvar står,
 »Der källor utaf blod kring mina fötter strömma.

»Ett hiskligt spöke syns, jag fåfängt vill mig gömma;
 »Det i sitt kalla sköt mig strax med grymhet tar
 »Och i en evig natt med tunga kedjor drar.

»Ack, Doris denna dröm än för min åsyn sväfvat;
 »Förgäfves vaknar jag, mitt skrämde hjerta bäfvat.
 »Männ' himlen ledsnar vid att mer beskydda mig?
 »Männ' under mina steg en afgrund gömmer sig?»

»Camilla, stilla dig», den rörda Doris svarar,
 »Hvad kan du frukta för, din oskuld dig bevarar;
 »En dröm är blott en dröm, en tung förförisk dunst,
 »Som öfverrumplar dem som njuta sömnens gunst.
 »Men hör du herdars sång, som sina hjordar drifva?
 »De gälla jägarhorn kring bergen genskall gifva.
 »Till din gudinnas fest du re'n bör pryda dig:
 »Du ser ju offrens rök mot himlen häfva sig.»

Af detta Doris tal Camilla något lindras;
 Men hjertat upprördt är, dess aning kan ej hindras,
 Det lisas ej så lätt, som det kan bli förtryckt,
 Ty oron vänder om och sårar i sin flykt.

Hon dock med mera frid till nästa källa hastar,
 I hvilken lagrens löf sin gröna skugga kastar.
 Af vattnets återsken dess grenar lysas opp,
 Der ljuset vilse far uti dess brutna lopp.
 Man ej kring källans brädd en slipad marmor finner,
 Naturens enfald här på konstens uppror vinner.
 Här sprutar ingen bild en bågig ström till skyn,
 Som sällan sinnet rör, fast han förblindar syn.
 Man blott naturen ser, hon strax till själen hinner,
 En bullrande kristall på perlesanden rinner,
 Och böljan silad är af sjelfva helsans gud.
 Camilla lägger af vid källans brädd sin skrud,
 Hon sig uti dess sköt en ljuflig svalka bådär.
 Re'n under lagrens skydd man all dess skönhet skådar,
 I hennes anletsdrag fullkomligheten fins
 Och den fördolda kraft, af hvilken hjertat vins;
 Kring hennes purpurmun de kyska nöjen mysa,
 En ljuf och himmelsk eld dess mörkblå ögon hysa:
 Än segrar majestät, än menlöshet och frid,
 Än smyger ömhet fram, som röjs i denna strid.

Hvart enda ögonkast en lindrig oro målar,
 Som stundom lifvas upp af några glädjestrålar.
 Dess hår kring hennes hals i mörka bucklor förs,
 Albastern andas der och under locken rörs.
 Den täckhet, det behag, som mer än skönhet vinner,
 Man i dess blickar ser och i dess åtbörd finner. —
 I vattnets klara sköt hon ändtligt stiger ner.
 Den sälla källan rörs utaf den prakt hon ser,
 Dess buller saktar sig, dess våg sig långsamt höjer;
 Hvad dagen aldrig sett, dess klara spegel röjer:
 En täckhet blottas här, och der en annan sköljs,
 Som endast glimmar fram och utaf vattnet höljs.
 Hur mycket skönt förgöms, som ögat fåfängt letar,
 Som tanken råkar blott och hela själen retar?
 Dess lif, dess fina växt! — Min pensel stanna här;
 Jag sjelf af lågor tärs och re'n förtjusad är.

Men nymfen rörd och blyg sig fåfängt söker dölja,
 De ömma lustar strax i vattnet henne följa,
 Och kärleksguden sjelf vill värma hennes bad.
 Camilla nöje tar, men vet ej uti hvad.
 En liflig vällust re'n uti dess ögon lyser,
 Den stolta böljan yfs utaf den skatt, hon hyser;
 Hon kärligt slingrar sig omkring en kropp af snö,
 I hennes klara famn förmättna lustar dö.
 Ty denna rena våg beskyddar blott de blyga,
 Som dölja deras gång och under vattnet smyga,
 Der nymfen blifver hölj'd af vågens silfverflor.
 Re'n hjertats gud, förtjust, tar henne för sin mor.
 Han med så mycket skönt sin häpna syn förnöjer,
 Det är den första gång han någon vördnad röjer.
 Bestört, han vågar ej att gifva något sår,
 Och som ett modfäldt barn vid källans brädd han står;
 Han tankfull tappar bort sitt koger och sin båga,
 Camilla redan gör den yra Astrilds plåga.
 Att han är nöjets gud en stund han glömmet bort;
 Men, ack, för världens frid hans glömska är för kort.
 Han till fördubblad hämnd ur sin förvirring vaknar
 Och spritter hastigt till, när han sin båga saknar;
 Liksom en väderfläkt han öfver vattnet far,
 Och blott ett flammigt bloss han nu till vapen har.
 I kärleks gudens hand den grymma facklan sprakar,

Och tusen gnistor re'n han öfver källan skakar.
 När Astrild detta gjort, med hast han flyr sin kos;
 Hvar gnista, som förströs, förvandlas i en ros.
 Han ger ett glädjeskri och träffar strax sin båga
 Och midt i vattnets djup ser sina gnistor låga.
 Camilla värnlös är, hon smakar re'n ett väl,
 Som hemligt välde tar i hennes öppna själ.
 Utaf en okänd kraft Camilla gripen blifver;
 Hon ändtligt källans sköt med saknad öfvergifver
 Och lik en gudamakt ur böljan stiger opp,
 I hvita linnen svept, så rena som dess kropp.
 Hon sina mörka hår med band af rosor binder,
 Hvars färger måla sig så friska som dess kinder.
 I en så menlös drägt hon fram till lunden går,
 Som en förnyad prakt af hennes ankomst får.

Andra sången.

Men snart med lätta steg hon upp för höjden linner,
 Der i en helgad skog gudinnans rökverk brinner.
 Dess öga blir förtjust att kring om nejden se,
 Der skogar, berg och fält en blandad målning ge.
 Hon ser en vidsträckt flod, som glada ångar sköljer.
 Ibland sin stolta gång han bakom höjder döljer,
 Men strax han stjälsig fram att famna om en ö,
 Nu åter spögellik han vidgas till en sjö;
 Sist, längst vid himlabryn, han minskas till en strimma,
 Der fälten blekna bort uti en ljusblå dimma.

Men ögat råkar här en mera liflig prakt.
 Allt ler, allt gläder sig i denna sälla trakt.
 På denna klara elf, hvars yta vädren krusa,
 Man ser en täflans-ban, der snälla båtar brusa.
 Förbi en vassig strand de stinna segel fly
 Med flöjters ljufva spel och under årors gny.
 Den tunga roddarns bröst af ärelystnad jäser,
 När för dess snabba köl den brutna böljan fräser.
 Lik pilen i sin fart han genom vattnet skär,
 Och lycklig den som främst på våta fältet är.

Men hastigt stranden vins. Man ser en idog skara,
 Som fångslat böljans folk uti en rutig snara.
 Der åter hvimlar fram en fri och sorglös hop,
 Som jordens frukter bär med dans och sång och rop.
 En lycklig herdeflock naturens oskuld målar,
 Han offerar mjölk och bär i blomsterkrönta skålar.
 Man ser att glädjen sjelf förljufvar herdens tid,
 Dess rikedom består i helsa och i frid.
 Du sälla helsa, du, som föds af bygdens nöjen,
 Du första ursprung är till lekar och till löjen!

Men dalen synes re'n beprydd med hundra tält;
 En talrik mängd af folk betäcker dessa fält.
 Ett långsamt buller hörs, som utan reda mumlar,
 Liksom när dundrets vigg långt utur nejden tumlar,
 Och blott ett brutet dån kring himlabrynen går,
 Ell' som när hafvets våg mot tomma stranden slår.
 Re'n skaran samlad är, som sig till uppbrott gifver
 Och till Dianas lund i häftig svallning drifver;
 Så på de öppna fält, när vådrets ilar rå,
 Man ser den höga säd i långa vågor gå.

Främst för en jägartropp den unga Atis lyser;
 Den frihet och den eld han i sin uppsyn hyser
 En ljuflig blandning får af ömhet och behag,
 Och skönhet tecknas här med djerfva penseldrag.
 En fläckig panterhud hans lena kropp förvarar,
 Der ungdoms spädhet sig med manlig styrka parar,
 Hans anlets glada färg en brunhet öfverfar,
 Der solens strålar lekt och vådret spelat har.
 Uppå hans friska kind sin purpur blodet stänker,
 Hans obetäckta hals af liljans hvithet blänker;
 En stolt och reslig växt hans skapnad vördad gör.
 Än har ej Atis rönt den kraft, som hjertat rör,
 Som kan en ljuflig eld i unga ådror sprida:
 Han ofta ömhet känt, men blott för dem som lida.
 Hans kalla hjeltebröst ett otamdt hjerta bär,
 Och Atis' hela själ uti hans ögon är.
 Hans arm, vid segrar van, när han sin båge spänner,
 Ej annan öfvermakt än gudars välde känner.
 Han till Dianas' und ett såradt lejon för;
 Man skogarnas tyrann kring fälten ryta hör,

Dess vildhet tyglad är, dess raseri försvinner,
 En oförmögen hämnd uti dess ögon brinner,
 Med fradga, blod och dam det kedjan sölat har,
 Och Atis i triumf sitt grymma offer drar.
 De blanka jägarspjut mot solen sig förgylla,
 Och tusen segerrop hörs himlahvalfvet fylla.

Nu stormas templets port af offerskarans här —
 Camilla visar sig, och allt förblindadt är.
 Den unga Atis blir förundrad och betagen,
 Förtjusad och bestört och in i själen slagen.
 Han gripes af en makt, som all hans vördnad drar:
 Det är den första gång han nånsin bäfvat har.
 Hans lugn, hans spotska köld, allt i en hast försvinner,
 Han gudars majestät uti Camilla finner;
 Ett enda ögonblick hans själ förvirrat har,
 Och för Diana sjelf han denna nymfen tar:
 »Gudinna!» ropar han, »som skyddar dessa trakter,
 »Ditt rum lär vara främst bland alla himlamakter,
 »Ty re'n jag tillber dig, förr'n jag din dyrkan lär;
 »Jag känner, att din tron i allas hjertan är.»
 Han tystnar, sina knän han för Camilla böjer,
 Till sin gudomlighet han sina händer höjer;
 Hans anda, som förtärs, i suckar brister ut,
 När på hans villodrift Camilla gör ett slut.

»Jag blott en dödlig är», hon svarar helt förfärad,
 »Hur kan en gudamakt, som är kring verlden ärad,
 »Som dagens ljus med sig i sjelfva mörkret för,
 »En ödmjuk skapnad ha, som till en menska hör?
 »Så snart Diana syns, naturen häpen bäfvar —»
 Hon ville säga mer, men hennes stämman sväfvar,
 Det ord hon stafvar fram på hennes läppar dör,
 Ty hon har Atis sett, han hennes öde gör.
 Uti ett menlöst bröst, som dygd och ömhet röra,
 Der ingen tanke ges, som englar ej må höra,
 Den första eld, som tänds, strax griper själen an,
 Förnuftet strider ej, det hvarken vill ell' kan.
 Camilla vet ej af, att hennes hjerta brinner,
 Dess ögon Atis se, och tanken Atis finner;
 Hon redan glömmer allt, som icke Atis är,
 Och re'n ett evigt sår hon i sitt hjerta bär.

Men Atis mellertid som ur en dvala vaknar,
 Han letar efter sig och all sin styrka saknar;
 Han ser, att han, förbytt, ett annat väsen har,
 Naturen för hans syn en annan skapnad tar.
 »Du högsta makt!» sad' han, »är det jag ser Camilla?
 »Man i ditt mästerverk sig lättligt kan förvilla,
 »Dig någon irring visst vid hennes skapning dref:
 »Du ännat det till gud som se'n en dödlig blef».

När Atis detta sagt, han bort med trängseln följer
 Och från Camilla rycks, som sig i templet döljer.
 Dianas lund af folk och offer uppfylld är,
 Och vädret deras bön upp till gudinnan bär.
 Sin oro Atis vill bland allmän fröjd förvilla,
 Till himlen ögat lyfts — och tanken till Camilla.
 Den suck, som pustas fram, ej till gudinnan hör:
 Hon all hans vördnad har, men hon ej hjertat rör.
 Han ändtligt full af nit till hennes altar träder:
 »Diana! ropar han, som fält och lundar gläder,
 »Som fredar skogens lugn och jägarpilen styr,
 »Hos dig har kyskhet skygd, och oskuld till dig flyr.
 »Jag dig en fånge för, som dina parker härjat;
 »Jag skogens vilda kung i mina nät har snärjat.
 »Min hand, som offret för, har all sin oskuld kvar,
 »Ty blott med vilddjurs blod jag jorden färgat har.
 »Jag i min djerfhet blott en enda bön vill våga:
 »Gör att mitt hjerta blir så lyckligt som min båga!»

Knappt lyktas dessa ord, förr'n solen blir betäckt,
 En dimma stiger upp, och hopen blir förskräckt,
 På himlen synas moln som svarta berg sig flocka
 Och med ett häftigt sus sig öfver templet skocka,
 Snart brista deras sköt, och floder strömma ner;
 De täta almars skjul en fåfång tillflykt ger,
 Ty deras slagna löf med forsens brusning följa,
 Hvars hvirflar löpa fram och hela lunden skölja.
 Den klara altareld, som fram ur röken bröt
 Och genom öppna hvalf till himlen vågvis flöt,
 Nu kastas hastigt ned och sig mot jorden släcker;
 Kring lunden askan sprids och alla offren täcker.
 Ur mörkret går en röst, som ropar: »Atis hör!
 »En annan gud än jag ditt hjertas lycka gör;

»Du ej ditt öde vet, du till din ofärd hastar;
»Din dyrkan retar mig, ditt offer jag förkastar.»

Allt bäfvar, alla fly, men Atis stannar kvar.
»Gudinna!» ropar han, »som man förtörnat har,
»Jag ser, du vredgad är, men intet brott jag känner,
»Din hämnd förföljer blott den svarta lastens vänner,
»För dem är fruktan gjord och sinnets frid för mig.»
Så snart han detta sagt, ses elden tända sig.

Ur templet Atis går och der sin sällhet lemnar.
Förundrad, tankfull, stum, han vet ej hvart han ännar,
Han ryser för den eld, som han i skötet bär:
Dess verkan känner han, fördold dess orsak är.
Han efter frid och lugn i mörka kulor letar
Och tror att dagens ljus hans oro mera retar;
Men mörkret mera skygd åt Atis' plåga ger,
Och han Camillas bild på löf och klippor ser.
Ibland kring skog och fält han flyr och vilse sväfvar,
Men för hans hvassa spjut ej björnen mera bäfvar.
Hans koger uttömdt är och slänger mot hans bröst,
Hans hundar sorgsna gå och känna ej hans röst.
När ändtligt hjertats tyngd naturen öfverhopar,
Med en försvagad röst till slut han ömkligt ropar:
»Ack grymma kärleksgud! jag börjar känna dig,
»Så är det då din eld, som har förlorat mig!
»Och du, Camilla du, som först har väckt min låga,
»Du lefver uti frid, du vet ej af min plåga.
»Månn' himlen aldrig vill, att du min sällhet gör? —
»Nej Atis! vet du ej, hon till Diana hör?»

»Ack! om dess rena bröst den minsta ömhet fattar,
»Jag denna ömhet mer än verdens troner skattar.
»Jag är ju nästan gud, om jag dess hjerta rör; —
»Men Atis, du är blind, hon till Diana hör.

»Jag vet, Camillas syn min plåga endast öker,
»Men i sitt eget qual sin lindring hjertat söker.
»Jag ville se och dö — mitt öde det begär. —
»Men Atis, har du glömt, hvems nymf Camilla är?»

Med sådant sorgligt rop han alla nejder fyller,
När dagens klara bloss naturens sköt förgyller.

När nattens tysta gud på stilla skuggan far,
Hans klagan vaknar upp och nya krafter tar.

Camilla mellertid ett dylikt öde röner;
Förstörd, hon gjuter ut till himlen sina böner.
Fast Doris är dess tröst, likväl hon Doris flyr,
Hon ända till sig sjelf och sina tankar skyr.
Hon ständigt ensam går sin ledsnad att förtjusa,
Der vattnen skumma sig och under lindar susa.
Naturen fåfängt der sin fågring sprider kring;
När hjertat är förtryckt, det smakar ingenting.
Hon ändtligt brister ut och på sitt öde klagar:
»Min glädje flyktat har i mina första dagar.
»Om nöjet dödas skall, förr'n åldern det förtär,
»Ack hvarför har jag känt hvad frid och nöje är?
»Ack huru sällt och nöjdt den nymfens dagar rinna,
»Som kan uti sig sjelf sin största tillflykt finna,
»Hos den ej hjertats sorg förvirrar dess förnuft,
»Hon andas glädjen in med morgonrodnans luft;
»Naturen ständigt ler och hennes själ förnöjer,
»När verlden för min syn blott sorg och mörker röjer.
»Mitt hjerta förr så lugnt som stilla källan var,
»Men ack! nu har jag blott mitt lugn i minnet kvar.
»Hvad har jag himlen gjort, att han mig så förföljer!
»Månthro det kärlek är, som detta bröstet döljer?
»Jag älska? — Nej, min dygd mig än försvara vill,
»Är jag ej usel nog att vara brottslig till?
»Min lefnad offrad är till skogarnas gudinna,
»När älska är en last, hur kan mitt hjerta brinna?
»Diana, låt mig dö, förrän jag blir så svag.
»Men, är naturen ej så helig som din lag?
»Ack kärlek! fortfor hon och ryste vid de orden,
»Du borde nöjen ha, som kunde trösta jorden.» —
Hon tystnar. Vädrets fart förskingrar hennes röst,
Men smärtan stannar kvar och näres i dess bröst.
Det är ej mer den nymf, som allas ögon glädde,
Då med en gudaglans hon fram till templet trädde.
Det är en plågad nymf, som ingen lisa får,
Förstörd utaf den storm i hennes hjerta rår.
Likså en präktig strand af rika blomster lyser,
Och hela vårens glans uti sitt sköte hyser,
I klara böljans lugn hvar blomma speglad är;

Men snart en vild orkan, som vädrets vingar bär,
 Med brak och åskedån igenom molnen bryter,
 Han retar hafvet upp, den hätska vågen ryter
 Och likt ett mörkgrönt berg ur afgrund vältas opp,
 Ut i ett skummigt fall han störtas i sitt lopp;
 Dess fors, som vidgar sig, kring hela nejden flöder,
 Och all naturens fröjd uti en hast föröder.

Tredje sången.

Vid roten af en alm, som slogs af elfvens våg,
 Camilla, full af sorg, med matta krafter låg.
 Hon kände icke mer den svalka floden delte,
 Der han i slingrig bugt mot blanka stenar spelte.
 Men snart dess qväfda själ blef ur sin dvala väckt,
 Ty af ett häftigt sorl hon hastigt blef förskräckt:
 På flodens andra strand, som ut mot bugten skjuter,
 Der i ett spetsigt näs en gräsrik äng sig sluter,
 Hon ser en värlös flock af skrämnda hindar fly,
 Som menskans öfvervåld och hennes grymhet sky,
 Men ingen klyfta fins, som minsta tillflykt gifver.
 En vildsint jägartropp dem fram på fältet drifver,
 Fast i sitt snabba lopp de vädren gå förbi,
 De dock ett ömkligt rof för mordepilen bli.
 Han hviner i sin fart och hinden genombårar,
 Han törstar efter blod och fäller, när han sårar.
 Det slagna djuret re'n på stranden utsträckt är,
 Som på ett offerbord dess lemmar spritta der;
 Uppå ett söladt grus syns varma blodet röka,
 Och lifvet dunstar ut att hämd hos himlen söka.
 En enda sårad hind, som flyr en mordisk strand,
 I floden kastar sig och söker hinna land.
 Hon uppå böljans rygg en blodig fåra drager,
 Och till Camillas alm hon sist sin tillflykt tager,
 Hon ömkligt släpar sig till denna nymfens fot,
 Och med ett klagoskri hon liksom ber om bot.
 En sådan sorglig syn Camillas tårar väcker,
 Till denna hindens hjälp hon sina händer sträcker,
 Hon smeker detta djur, hon det i famnen tar

Och med en bortvänd syn ur såret pilen drar,
 Hon slöjan löser upp och den i stycken rifver
 Att hämma blodets fors, som fram ur sidan drifver.
 Men fåfångt, all dess hjälp ej djurets räddning gör,
 Det slickar nymfens hand, det suckar, och det dör.

Camilla detta ser med ömkan och med plåga.
 Hur sådant våld kan ske hon tyckes himlen fråga.
 »Du täcka djur», sad' hon, »hvad har du menskan gjort?
 »Har väl din menlöshet dess grymhet väcka bort?
 »Du hårda jägartropp, som dig i mord förnöjer,
 »Ja! det är Atis visst, som här sin vildhet röjer!
 »Ack usla! det var jag, som nästan färdig var
 »Att älska en tyrann, som sådant hjerta har!
 »Hvem hade kunnat tro, att han den grymhet hyste,
 »När dock så mycket ömt uti hans ögon lyste?
 »Hur lycklig är jag ej, som fått hans vildhet se?
 »Jag skall ej ömhet mer, men hat åt Atis ge.»
 Camilla blef bestört, så snart hon detta sade,
 Ty hjertat ingen del i detta uppsåt hade.

När Atis mellertid vid stranden sorgligt går,
 Han hör Camillas röst och lif och glädje får.
 »I gudar», ropar han, »nu får jag se Camilla!
 »Dess enda ögonkast kan hjertats oro stilla.
 »Det blir det sista väl, som himlen unnar mig!»
 När Atis detta sagt, han varsamt nalkar sig.
 Camilla ropar strax: »Barbar, som mig förföljer
 »Och ej din vildhet mer i ödemarker döljer,
 »Du föddes blott till mord! Se detta arma djur,
 »Som måste offras upp för en så vild natur.
 »Gå evigt från min syn! —» Så snart hon detta lyktar,
 Hon till Dianas lund med hast från Atis flyktar.
 Hon dock tillbaka ser, ty hjertat häftigt slår,
 Och ångern följer med uti Camillas spår.

Men Atis utan mål, förvirrad och betagen,
 Blef utaf dessa ord som af en ljungeld slagen.
 Till slut med ömklig röst han detta utrop ger:
 »Camilla hatar mig, jag bör ej lefva mer.»

Re'n dagens matta bloss i tjocka molnen släcktes,
 Och himlens dunkla hvalf af nattens fällar täcktes.

Ej någon stjerna sågs, som ljus åt Atis bar,
 Och mörkret lika grymt som hans förtviflan var.
 Att lykta här sitt lif han nu med ifver hastar
 Och från en klippas höjd sig ned åt floden kastar;
 Men Astrild, som förskräckt vid Atis fara var,
 Strax med en hjälpsam flykt ur Fröjas armar far.
 Förvandlad i en rönn, han sig i branten rotar
 Och Atis svåra fall med sina grenar motar.
 Strax tändas tusen bloss, som lysa fälten opp,
 Och in i Atis själ en ljuflig känsla lopp.
 Han såg en verld af folk, som jorden öfvertäckte
 Och till en präktig höjd begärligt händern räckte.
 På detta glada berg en strålig byggnad låg,
 Det hoppets tempel var, som hopen glindra såg.
 Allt strömmar hastigt fram, men snart tillbaka drifver.
 Man i ett vilddjurs hamn förtviflan varseblifver,
 Som strax vid hoppets berg sin kula ingräft har
 Och grufligt skakar der de kedjor, som han drar;
 Men i dess grofva nät han mäktar få bedraga,
 De flesta lyckligtvis en ljuflig onväg taga.
 I jordens mörka sköt ej fins den minsta vrå,
 Dit icke hoppets gud kan med dess strålar nå.
 En lätt, men slipprig väg till detta tempel leder:
 Man hastigt löper fram och hastigt slinter neder,
 Man i ett ögonblick ur fallet reses opp,
 I samma ögonblick man fortfar i sitt lopp.
 Men när till templets port de glada flockar hinna,
 De tusen bilder se i gyllne skyar brinna:
 Förtjusning omger dem, allt vill för ögat le,
 De gripa efter allt och äga hvad de se.
 Det stolta templet re'n liksom en konsteld prålar,
 Det springer upp i skyn i tusen klara strålar,
 I ljusblå stjernor se'n det långsamt regnar ner;
 Strax templet i sin prakt man åter upplöjdt ser.
 Uppå en bräcklig tron, som ingen grundval äger,
 Det glada hoppets gud i ständig svigtning väger;
 Ett tunt, men dimmigt moln han kring sitt hufvud bar,
 En hemlig oro der i tusen skiften far.
 Men gudens skarpa syn strax genom molnet tränger,
 Der på en hvirveltråd den klara spegel svänger,
 I hvilken målar sig allt hvad som hjertat vill.
 Att denna spegel se hvar dödlig stormar till,

Men ingen redig bild det glada ögat finner,
 I spegelns hvirvelgång dess tydlighet försvinner.
 Men, fast dess falska glas en stympad målning bär,
 Han alla uslas tröst och verdens lisa är;
 Som livvets största skatt de dessa bilder gömma,
 Och midt i smärtans sköt de största plågor glömma.
 Hvad hjertat redan har det icke smaka vill,
 Vår framtid nytjas blott, förrän han blifvit till.

Den sena åldern hit i dödens sällskap vandrar,
 Han uti spegeln ser, dess skapnad sig förändrar,
 Dess nakna ben bekläds, som äro utan mærg,
 Dess anlet fylles upp af friskhet, mod och færg.
 Hit mannaåldern går och uti spegeln skådar,
 Han honom evigt namn och verdens dyrkan bådar,
 Allt viker för det mod, som i hans hjerta rår,
 Än mer han tror sig se en evighet af år.
 En yngling springer fram och uppå spegeln pekar,
 Han tror sig råka der blott kärlek, fröjd och lekar.
 De blyga nymfers flock till spegeln sig bege
 Att evig trohet der med evig skönhet se.

Dit Atis full af sorg med hopen äfven stöter,
 Han kastar ögat fram och strax Camilla möter.
 Uti en hastig skymt han henne blickad ser,
 Uti en annan skymt hon re'n gudomligt ler.
 Han ville skåda mer, men allt i hast försvinner,
 Och han Dianas lund vid dagens gryning finner.
 I denna helga lund Camilla tröslös var,
 Och Atis' oskuld re'n för hennes tanka far.
 Hon repar upp de ord, som han i templet sade,
 Att han med menlöst blod ej jorden sölat hade.
 »Jag usla!» ropar hon, »som Atis så bemött,
 »Vid mina stränga ord bans hjerta säkert blödt;
 »Naturen i hans själ ej minsta vildhet gjutit.
 »Jag ensam är ju grym, jag har mot oskuld brutit.
 »Ack, hvad jag varit hård! ack hvad jag varit blind!
 »Jag några tårar såg, som rann utför dess kind.
 »Hvi har jag med min hand ej torkat dessa tårar?
 »Mitt fel förlorar mig och in i hjertat sårar.»
 Camillas gråt till slut dess andedrägt förtar,
 Att Atis blickad se hon dock en aning har.

Tre gånger ljusets gud sitt lopp kring verlden lyktat,
 Och för dess klara vagn tre gånger mörkret flyktat,
 Se'n Atis i sitt lopp från menskor vikit har.
 Han till Dianas lund sin kosa ändtligt tar,
 Han der Camilla ser, men grant sin låga döljer,
 Hans tunga bunden är, men ögat henne följer;
 Hvar nyf kan lättligt se, att han förtviflad är,
 Men ingen gissa kan hvad sorg hans hjerta tär.
 Han sväljer ner sin gråt och sina händer vrider.
 »Hvad skada», sade de, »att denna yngling lider,
 »Törhända att han mist en far, en mor, en vän!»
 Camilla ensam är, som känner allt igen.
 Hon blygsamt om hans qval med englaåtbörd frågar;
 Hans själ förvirrad blir, och hela blodet lågar,
 Men tystnan segrar dock, hon endast får till svar,
 Att han en usling är, som himlens vrede drar.

Så snart som verldens bloss vid österns portar brinner,
 Uti Dianas lund hvar dag man Atis finner,
 Hans plåga föder sig och växer ständigt der.
 Camilla märker grant, hur högt hon älskad är;
 Hon tröstlös hade dött, om ej hans hjerta brunnit,
 Hon nu förtviflad är, att hon hans hjerta vunnit.
 Hon söker efter köld, den hon ej finna vill
 Och ville glömma bort, att Atis varit till.
 Dess sinne fylles upp af glädje och af fasa;
 Fast Fröjas lågor re'n i hennes sköte rasa,
 Hon dock Dianas hämd för sina ögon har,
 Och ifrån Atis syn hon sig i skuggan drar,
 Men strax hon glömmet sig och efter honom söker,
 Och när hon Atis ser, han hennes fruktan öker.
 Han är så full af sorg, att han ju tröstas bör;
 Männ' väl ett vänligt ord Diana vredgad gör?
 Hon talar honom till, men i sin själ förskräckes
 Och tror att himlens hämd af detta ordet väckes.

En dag då Atis här Camilla ensam ser,
 Han af en våldsam drift för henne faller ner.
 »Camilla», sade han, »om himlen strax mig mördar,
 »Om än jag mister det jag mest på jorden vördar,
 »Min plåga brister ut, mitt brott du veta bör,
 »Jag kan ej tiga mer, jag älskar och jag dör!»

Camilla ändtligt hör hvad hennes själ befarar;
 Hon drifs af samma våld, och under gråt hon svarar:
 »Du ej den enda är, som detta brott begår;
 »Men usla! fly de rum der som Diana rår.»
 Vid dessa sista ord dess förra fasa väckes;
 Hon tystnar, och dess kind af hastig blekhet täckes.

Af detta Ijufva tal får Atis något hopp,
 Och för hans sorgsna syn tycks världen klarna opp.
 Han vågar dock ej tro, att han kan älskad vara:
 Den lyckan är för stor att mot hans öde svara.
 Så, när en menska nyss från drömmar vaknat har,
 I hvilka hon ett rof för plågoandar var,
 Kan hjertat ej i hast sin förra fasa glömma;
 Det ej sin frälsning tror, men fruktar åter drömma.
 Så var med Atis ock, han dock till nymfen går,
 Hans låga yttrad är, hon mera utbrott får.
 »Camilla», sade han, »jag din befallning följer,
 »Men för Dianas hämd i Daphnis' lund mig döljer,
 »Ack låt i denna lund mig endast råka dig!
 »Ack låt mitt hjerta der få en gång öppna sig!
 »Jag gerna se'n mitt qual i evig tystnad lemna,
 »Men jag vid himlen svär, som brutna eder hämnar,
 »Att om du denna gång min bön ej höra vill,
 »Skall innan dagens slut ej Atis vara till.»

Camilla svarar ej, dess stränga blygsel vinner,
 Men hon ett grymt beslut i Atis' ögon finner.
 Han ur Dianas skog en bister uppsyn bär.
 Camilla känner nu, att hon förlorad är.
 Dess pligt med Atis' ed för hennes tankar sväfvat,
 Hon ser åt Daphnis' lund och tusen gånger bäfvar,
 Hon fattar ett beslut och strax ett annat tar,
 Nu syns hon hastigt fly, och nu hon stannar kvar,
 Än lättas hennes steg, än bli dess fötter tunga,
 Än ser hon Atis dö och än Diana Ijunga.
 Dess ömhet dock till slut till lunden henne drar.
 Hur kan man vara hård, när man ett hjerta har?

Fjerde sången.

Vid foten af ett berg, som städs af molnen höljes,
 Men hvars förmättna spets för solen aldrig döljes,
 Emellan brott af berg, der klippan klippor bär,
 En mörk och bortgömd lund åt tysthet helgad är.
 Man under granars hvalf en evig svalka finner,
 Man ser en flygtig bäck, som klagar och försvinner,
 Se'n kring en mossig mark han allt sitt silfver stänkt.
 I denna tysta dal har hvilans sjelf sig sänkt.
 Här rör sig intet djur, och inga foglar sjunga,
 Man stundom lågor ser ur tjocka molnen ljunga,
 Men utan dån och brak i skyn sin väg de ta,
 Och vestanvädret sjelf törs knappt sin anda dra.
 Här röjes intet spår, här inga hjordar beta,
 De fly från denna ort, när de sin föda leta.
 På bergets inre brant ett bortglömdt tempel är,
 Der ingen offra törs, dit ingen rökverk bär,
 Se'n unga Daphnis der, förtviflad och bedragen,
 Från klippan störde sig att aldrig mer se dagen.
 Det sägs en vredgad gud om detta tempel rår,
 Att stundom klagorop ur jordens sköte går,
 Att strax vid dagens slut ses sorgsna hamnar vandra,
 Som upp åt himlen se och på sitt öde klandra.

Till dessa tomma rum Camilla sig beger.
 Hon darrar, hennes knän till marken sjunka ner;
 Dess hjerta är bestört, hon nu sin djerfhet lastar,
 När Atis visar sig och för dess knän sig kastar.
 Men af en hemlig skräck hon strax tillbaka rycks,
 Ty hela lunden rörs och jorden darra tycks.
 Men denna fasa snart ur hennes själ försvinner,
 En häftig kärlek strax all fruktan öfvervinner,
 »Min Atis», sade hon, »hvad gör jag ej för dig?
 »Jag visst för mycket gjort; svär att du älskar mig.»

»Camilla! himlen vet, att jag ej lärt bedraga.
 »För den en ed behöfs är' eder alltför svaga.
 »Min kärlek brister ut, mitt hjerta är bekant,
 »Det säger hvad det är, och hvad det är, är sant.

- »För dig det andas blott, för dig det först har brunnit,
 »Den tid jag dig ej sett i mörker har försvunnit,
 »Åt ledsnad offrats upp och tomma tidsfördrif;
 »Den tid jag dig ej ser bör räknas från mitt lif,
 »Förutan dig vår sol mig ingen glädje båd;
 »Den jord jag trampar på, den verld mitt öga skådar
 »Är blott en ödemark, som sorgligt omger mig,
 »Men blir en himmel strax, så snart du visar dig.
 »Min lycka är en dröm, och snart jag nödgas vakna;
 »Jag aldrig bort dig se ell' aldrig bort dig sakna.
 »Emellan ondt och ljuft jag äger intet val,
 »Men ömsom är ett rof för vällust och för qual.
 »Jag längtar vara fri, när sig min plåga öker,
 »Men hatar lika fullt den frihet, som jag söker;
 »Jag vill ej hvad jag vill, ty hjertat mig bedrar,
 »Jag ville ha mitt lugn och all min kärlek kvar.
 »Ett ögonkast af dig kan blod och själ förvilla,
 »Jag känner ej mig sjelf, jag känner blott Camilla;
 »Jag letar efter dig i allt hvad jag begär,
 »Mitt väsen är förtjust, det idel känsla är,
 »Min själ tycks fly från mig, och jag få din tillbaka.
 »Camilla! kunde du en gång min ömhet smaka,
 »Jag ville lemna dig det nöje kärlek har,
 »Behålla blott för mig dess tvång och plågor kvar;
 »Jag ej begära kan, att himlen mig skall spara;
 »Men du, du är ju född att verdens glädje vara,
 »Uti ditt bröst likväl en hemlig oro rår;
 »Du ser jag ville dö att spara dig en tår.
 »Hvad är det då för ondt, som plågar min Camilla?
 »Kan ej din Atis få den samma oron stilla?
 »Kan någon tviflan än i själen vara kvar?
 »Nej, gudamakten sjelf, som hjertat skapat har,
 »Som med ett enda ord naturen kan förstöra,
 »Han oförmögen är min eld tillintetgöra.
 »Jag känner, jag förgås den stund han ökar sig.
 »Camilla, får jag tro, att du så älskar mig?

Camillas hela själ vid denna fråga bäfvar,
 Men allt hvad Atis sagt för hennes tanke sväfvar.
 Hans kärlek och hans tal, som utan konst är,
 Den sanning och det ljus hans rena uppsyn bär,

Hans suck, hans ömma röst, som in i själen sårar,
 Hans ungdom, hans behag, hans fruktan och hans tårar:
 Allt i Camillas bröst en våldsamt verkan gör.

Hon kan ej stå emot den makt, som henne för.

Dess blyga ögonkast sig ned till jorden sänka.

Hon ändtligt ropar ut hvad hjertat knappt törs tänka:

»Gudinna, hvilkens lag jag i mitt hjerta bär,

»Jag saknar all din hjälp; din nymf förlorad är!

»Jag kan ej mer än dö, om mig din hämd förföljer,

»Jag tusen gånger dör, om jag min kärlek döljer.

»Min Atis! jag dig nu för sista gången ser,

»Farväl, jag älskar dig, begär ej veta mer.»

»Nej, grymma», svarar han, »du aldrig kärlek kände,

»Du endast i mitt bröst en afgrundslåga tände;

»Du flyr ifrån min syn, då du mig lycklig ser;

»Du tror du älskar mig, och du mig döden ger».

»Du blinde», svarar hon, »hvad gagnar mig din låga,

»Min kärlek fåfång är, om du ej vet min plåga;

»Jag ensam känner då, hur högt jag älskar dig,

»Och finner inga ord att kunna yttra mig.

»Ack himmel! du som tändt den låga, som mig bränner,

»Ack skapa ock ett språk, som säger hvad jag känner,

»Ell' har din allmakt ej åt Atis kunnat ge

»Att läsa i min själ och hela hjertat se?

»Ack grymma! har du glömt hvad jag för din skuld lider,

»Hvad tvång jag undergått, hur mot mig sjelf jag strider,

»Hur jag mitt ljufva lugn åt dig har offrat opp?

»Jag ensam skapad är att lefva utan hopp.

»Jag hör Diana till, jag får dig aldrig äga,

»Jag borde frukta städs att dig för mycket säga,

»Men tungan röjer allt som står i hennes makt,

»Och hjertat säger mig, att hon för litet sagt.

»Jag vet af ingen konst, jag röjer fritt min låga.

»Hur kan man hjerta ha det som man älskar plåga?

»Om blott den minsta köld jag vist i mina ord,

»Mitt samvet aggar mig, liksom jag gjort ett mord.

»Min Atis, ser du ej hvad i min uppsyn lyser?

»Nej, med så mycket ömt, som detta hjerta lyser,

»Ej någon älska kan, och ingen älskat har;

»Mitt väsen hör dig till, jag äger intet kvar.

- »Kring allt hvad ögat ser, din vålnad för mig sväfvär;
 »Jag tryckes af ett ondt, som mot min sällhet sträfvar,
 »Jag vet du älskar mig, jag vet du ej bedrar,
 »Men darrar lika fullt, fast jag ditt hjerta har.
 »Jag äger dig ej nog, en fruktan mig bedröfvar,
 »Jag räds, att hvad jag ser min Atis från mig röfvar.
 »I denna tysta dal, som nordens stormar spar,
 »Jag saknar allt mitt lugn och ingen trygghet har.
 »Hvart ord du säger mig i själen glädje väcker;
 »Hvar tanke, som jag gör, den samma glädjen stäcker.
 »Ifrån Dianas lund jag hör ett hämdeskri;
 »Jag lär ej vara född att kunna lycklig bli.
 »Hvar gång jag skiljs från dig af fasa hjertat brinner,
 »Det tror, det aldrig mer sin Atis återfinner;
 »Jag ville ge mitt lif att få dig strax igen.
 »Min Atis, du är här, men oron varar än,
 »Min anda är förqväfd och mina kinder våta,
 »Min önskan uppfyld är, ack hvarför skall jag gråta?
 »Jo, himlens stränga hand, då han min känsla stält,
 »Har satt mig utom stånd att nånsin känna sällt,
 »Men ödet skulle fritt min oskuld få förtrycka,
 »Om blott jag ägde makt att göra Atis' lycka;
 »Din lycka skulle bli den eld, som mig förtär,
 »Jag ville vara gud att fylla ditt begär,
 »Ej någon önskan mer blef då i din förmåga,
 »Din sällhet skulle bli så evig som din låga.

En menlös rodnad syns, så snart hon detta sagt,
 Hon lutar mot sin arm, den hon i gräset lagt,
 Hon vänder bort sin syn och så sin blygsel döljer.
 Men ack, en olycksgud Camilla här förföljer:
 En svart och giftig orm, med mörkblå fjäll beklädd,
 Som hemligt hväser fram och klyfver gräsets bädd,
 Kring hennes hvita hals sig lindar i en snara;
 Förgäfves hennes rop de tomma grottor svara,
 Han med ett dödligt styng det sköna bröstet tär.
 Den usle Atis re'n af fasa halvdöd är.
 Han flyger strax till hjälp, men alltför sent han hinner,
 Ty re'n Camillas sår af giftet närs och brinner.
 Hvad gagnar Atis' hämd! förgäfves ormen dör,
 När i en steltnad gång Camillas blod sig rör.

Hon andan långsamt drar, dess läppar blifva kalla,
 Och re'n dess hufvud syns mot hennes sköte falla.
 Dess ömma kärlek dock åt henne styrka ger,
 Hon glömmet bort sig sjelf och endast Atis ser.
 Hans plåga henne mer än dödens ångest mödar:
 »Du gråter», sade hon, »din sorg mig dubbelt dödar!
 »Ack himmel! skall jag ock min Atis bane bli?
 »Det är det sista prof utaf ditt tyranni.
 »I gudar! som mitt lif så hastigt ta'n tillbaka,
 »Hvi har jag re'n så ung så mycket ondt fått smaka,
 »Så litet älska fått, så litet Atis sett,
 »Är detta då den lön, som I åt oskuld gett?
 »Re'n ser jag för min syn de mörka skuggor sväfvat;
 »Naturen ryser väl, men hjertat vet ej bäfva,
 »Det endast vet utaf, att det är till för dig;
 »Jag dör, men denna drift han öfverlefver mig.»
 Vid dessa sista ord hon några tårar gjuter
 Och ömt på Atis ser och sina ögon sluter.
 Så skön som Venus sjelf, hon blek och andlös låg,
 Och döden blef bestört när han sitt offer såg.

Femte sången.

Förtviflad Atis sig i hennes armar kastar;
 Han i sitt raseri de grymma gudar lastar:
 »Du orättvisa makt, som oskuld så bedrar,
 »Du har ej något straff för last och ondska kvar,
 »Nej, de fördömdas qual ej mot min plåga hinner.»
 Men under detta rop i tanken hastigt rinner,
 Hur han en läkekonst af kloka Psyller lärt
 Att draga giftet ut, som sig i såret tärt.
 Han strax Camillas bröst med heta läppar suger,
 Än ropar himlen an, och än han himlen trugar.
 Det svarta giftet re'n ur såret droppat har,
 Men ack, hvad gagnar det, när andan ej är kvar?
 Än Atis intet lif och ingen känsla finner.
 Hans hjerta båd' af hopp och af förtviflan brinner:
 »Ack, du förglömda gud, som ingen dyrkan har,
 »Hvars tempel», ropar han, »i denna lund är kvar!
 Psyller = ett folkslag i Afrika, som kände botemedel mot ormbett.

»För dig skall alla dar ett helgadt offer falla,
 »Om du Camillas lif ur dödens sköt vill kalla.
 »Ack himmel, skynda dig! din egen afbild se!
 »Kan du så mycket skönt till rof åt döden ge!
 »Men fåfängt är mitt rop, mitt hopp vill mig förvilla;
 »Jag ej den vällust fick att dö för min Camilla.
 »Jag nu förtviflad går de sorgsna skuggors stig,
 »Och sjelfva grafvens lugn kan icke lisa mig.»
 När Atis detta sagt, en bister tystnad följer,
 Hans tunga stelnad blir, hans syn en dimma höljer,
 Af klagan tröttad ut han uti vanmakt sänks,
 Af suckars våld förqväfs och uti tårar dränks.
 Hvar andedrägt han drar hans hjerta sönderrifver;
 Men snart han brister ut med en fördubblad ifver:
 »Diana, fräls ett lif, som kyskhet skydda bör!
 »Du dröjer med din hjälp, och din Camilla dör.
 »Den vreda himlen vill sitt mästerverk förgöra.
 »Ack, fins då ingen gud, som böner kunna röra?
 »Mitt hjerta dygdigt är, hvi hör ej himlen mig?
 »Min hand i menlöst blod har aldrig sölat sig.
 »En hämdegud likväl en plågoande sänder,
 »Som i mitt ömma bröst sin afgrundsackla tänder.
 »Camilla! hör då du din Atis' klagoljud!
 »Du ingen dödlig är, du är ju sjelf min gud!
 »Du min gudomlighet! männ' du dig ej förbarmar?
 »Jag tillber dig ännu, fastän i dödens armar;
 »Af jorden du försvann, ack visa dig igen,
 »Låt dina ögon upp och fräls din Atis än;
 »En stund, ett ögonblick låt mig dig än få njuta!
 »Jag känner döden re'n och hjertats pulsar sluta.»

Det stränga ödet rörs af Atis' klagoröst:
 Re'n stjal sig andan fram uti Camillas bröst,
 Till hennes bleka kind en skymt af rodnad hinner,
 Och blodets purpurfors dess stängda vägar finner.
 Dess bröst, dess sköna bröst, som Atis' läppar tryckt,
 Der nu hans sista suck förvirras i sin flykt,
 Nu börjar häfva sig och Atis' läppar bränner.
 När hjertat älskar rätt det in i döden känner;
 Ty Atis' sorgsna själ, som redan flyktig var,
 Strax stannar i sin fart och andan åter drar,

Men lifvets strålar re'n på begges ögon stöta;
 På en gång öppnas de och strax hvarannan möta.
 Det är den största skänk, som himlen oss kan ge,
 Att få med dagens ljus det som man älskar se.
 Bestörtning, glädjeskri och suckar dem förvilla,
 Man endast hör de ord: min Atis! min Camilla!
 De tro ej hvad de se, de frukta skiljas åt
 Och liksom smälta bort i nöje och i gråt.
 Om deras späda lif de sina armar linda,
 Att, om de dö på nytt, sig in i döden binda.

Man ändtligt Atis hör ett sådant utrop ge:
 »Camilla, är det du, som mina ögon se?
 »Camilla, är det dig, som jag i famnen trycker?
 »Säg hvilken gudamakt dig från de döda rycker?
 »Camilla, lefver du, och lefver du för mig?
 »Ack sällhet! gudafröjd! jag börjar smaka dig!
 »Mitt hjerta är för fullt, det utaf glädje brister,
 »Jag utaf vällust dör, och jag på nytt dig mister.»

Camilla, som förqväfd af häftig känsla var,
 Af detta ljufva rop förnyad lifskraft tar.
 Kring Atis' lena hals sin mjuka arm hon slutar,
 Dess sköna purpurkind mot Atis' hufvud lutar,
 Och liksom af sig sjelf emot hans kinder förs.
 Man ser hur hennes mun af Atis' läppar rörs;
 Dess brutna suckar sig med Atis' suckar blanda;
 Hon pustar samma luft och drager Atis' anda.

Men snart dess hjerta rum åt hennes blygsel ger;
 Hon börjar sansa sig och hastigt om sig ser.
 Af hennes ögons ljus naturen sig förnyar,
 Som nyss var död och stum och täckt med sorgeskyar.
 »Min Atis», ropar hon, »mitt lif! mitt enda väl!
 »Du gör mitt väsen nytt, och du rår om min själ.
 »Uti de dödas land jag redan hade flyktat,
 »Och dagens sälla ljus för mig var evigt lyktadt.
 »I töcken och i rök jag gömd och insvept var;
 »Men Atis, jag din bild till sjelfva afgrund bar.
 »Min saknad lefde än, jag min förtviflan följde;
 »Millioner skuggor sågs, som töcknet öfverhöljde.

- »Förgäfves jag bland dem din vålnad sökte opp,
 »När till tartarens djup jag fördes i mitt lopp,
 »Der mord och samvetsagg i alla själar rasa,
 »Der ständig dödskamp föds utaf en evig fasa.
 »Tartaren blef bestört, så snart jag viste mig;
 »Dess jemmer vid mitt qual sågs liksom sakta sig.
 »Ja, de fördömdas hop uti ett haf af lågor
 »Af ömkan rördes upp och glömde sina plågor.
 »Mitt rop mot deras skri ett fasligt sam ljud gaf.
 »Jag ville störta mig i denna pinograf;
 »Men för dess grymma svalg en dunkel förlåt breddes,
 »Jag af en mäktig hand ur lastens boning leddes
 »Och fördes till de rum, der dygden hvilar sig.
 »Min Atis, tänkte jag, här bör jag finna dig.
 »Men fåfängt var mitt hopp; de eliseiska parker
 »Mig syntes utan dig blott torra ödemarker.
 »Min vålnad ökte ej de sälla dödas tal,
 »Som i en evig frid förglömma lifvets qual;
 »Jag ensam med min sorg i glädjens hemvist stridde,
 »Och fast ett himlaljus en allmän klarhet spridde,
 »Så omgafs dock mitt rum utaf en töcknig sky,
 »Och för min sorgsna hamn sågs alla skuggor fly.
 »Förskräckt jag sökte mig för gudars åsyn gömma,
 »Jag drack af glömskans flod, men kunde dig ej glömma,
 »Din målning segerfull blef kvar uti mitt bröst.
 »Till slut man ropar mig, jag känner Atis' röst.
 »En hastig hvälfning sker, allt som en dunst försvinner,
 »Strax öppnar sig min syn, och det är dig jag finner.
 »Min Atis, du är här, kan något felas mig?
 »De eliseiska fält jag åter ser med dig.
 »Men hvilken hastig natt sitt mörker kring oss hvälfver!
 »Ack öfvergif mig ej, ty bergets grundval skälfver.»

Knappt lyktas dessa ord, när från de klara fält,
 Der dundrets gud sin tron vid världens poler stält,
 En blickad gudamakt sig ned till jorden sänkte,
 Som bars uppå en sky, der tusen stjernor blänkte.
 Kring detta ljusblå moln en strålig mantel flöt,
 Som mot vår dunkla jord safirers färger bröt.
 I luftens vida fält sågs nordens flammor simma
 Och med ett sakta sus i tusen skiften strimma.

Det var Diana sjelf, som uppenbarad blef.
 Strax till tartarens djup hon mörkret återdref.
 Gudomlighetens eld i hennes ögon lyste,
 Ut i sitt kyska sköt hon nåd och styrka hyste.
 Naturen häpen blef vid denna gudasyn:
 De ålderstigna trän, som tränga genom skyn,
 Af vördnad höjde sig ned till de låga dalar,
 Allt uti tystnad sjönk, Diana ändtligt talar:
 »Camilla», säger hon, »jag all din oskuld ser,
 »Och himlen är tillfreds, han dig åt Atis ger.
 »Din låga är så ren, att hon naturen hedrar;
 »Att älska är en drift, som hjertat ej förnedrar;
 »Jag känner ingen dygd, som onaturlig är.
 Men som min stränga lag ett evigt tvång begär,
 »Så lemna jag dig fri der Astrilds rökverk brinner.»
 Så snart hon detta sagt, hon uti skyn försvinner.

Strax denna lund förbyts: ett präktigt fält man ser,
 De tjocka granars hvalf i jorden sjunka ner,
 Det mörka berget syns uti en rök försvinna,
 Och kärleksgudens tron uti dess rum upprinna.
 Midt i en myrtenkog han redan upphöjd är,
 Och blomstrens anda dit den glada guden bär.
 Han far ur Atis' sköt i famnen på Camilla:
 »Se'n himlen», ropar han, »er låga velat gilla,
 »Båd kärlek och natur ert hjerta dyrkat har.
 »Jag helgar eder nu att offer åt mig bära;
 »Er vällust är min tjänst, er sällhet är min ära».

Daphne.

Ut i den ålder Daphne träder,
 Då nöjet öfverhanden tar,
 Då hopp och ungdom sinnet gläder,
 Då menlösheten än är qvar,
 Och intet fåfänghetens väder
 Dess späda hjerta uppblåst har.

Den täckhet, som i snaror lindar,
 Som alltid mer än skönhet klär,
 Hon i sitt hela väsen bär;
 Hon vet ej af, att hon förblindar,
 Fast hon naturens prydnad är.

När en gång ögat henne finner,
 Kan det ej lemna henne mer;
 Dess åsyn en förvirring ger,
 Och när hon ur din syn försvinner,
 Du henne i ditt hjerta ser.

Om något sällt är jorden ämnadt,
 Så bör så mycket skönt och godt
 Åt sällhet vara öfverlemnadt.
 Ack, Daphne, du ej vet din lott,
 De nya sinnen, som du fått,
 Dig än med ljufva känslor narra;
 Än har ej hjertat lärt att darra,
 Det längtar och det njuter blott.

Naturens fägring för dig strålar,
 Du allt med nöjets synglas ser;
 De taflor bildningskraften målar
 Du en fördubblad skönhet ger.
 Allt på din minsta vilja vaktar,
 Allt ler och allt förnyar sig;
 Du en förtjusad verld betraktar
 Och tror hon blott är gjord för dig.
 De nöjen dagen åt dig skänker
 Du utan ånger, utan strid
 Och utan ledsnad kännes vid;
 Om natten i en stilla frid,
 Du dig i sömnens armar sänker,
 Der nöjet dig till mötes är.
 Det släpper löst förnuftets tömmar
 Och skapar under lek och drömmar
 Den sällhet, som din själ begär.

Ditt intåg skall i verlden göras,
 Der under yppighet och prakt
 En lycklig oskuld skall förstöras
 Och tvingas under vanans makt.
 Du som ett siradt offer föres

Midt i en yr och tanklös hop;
 Ditt häpna öra ständigt röres
 Af afunds och förundrans rop.
 Der väntas det man kallar nöje
 Och nyttjas utan ljuflighet,
 Och under buller, tvång och löje
 Man glömmet dygd och mensklighet.
 Man söker och man söks af dårar
 Med vänskap och med vårdslöshet;
 Man tanklöst andras rykten sårar
 Med qvickhet och behaglighet,
 Och med förnuft och barnslighet
 Man väljer och man strax förkastar.
 Man bort med tidens hvirfvel hastar,
 Och att man lefver man ej vet.
 Man får ej råd af hjertat taga,
 Ej styrka af sin ömhet draga;
 Förvirrad och i nöjen snärd,
 Man hinner ej att sig beklaga.
 Man blir förströdd, man blir förtärd
 Och endast i den konsten lärd
 Att fly sig sjelf och sig bedraga,
 Att kunna lysa och behaga,
 Att bli förlorad och få verld.

Allt detta Daphne hastigt skådar;
 En präktig yta snart bedrar,
 Dess unga hjerta henne bådard,
 Att hon för litet smakat har.
 Hon sig åt alla nöjen delard,
 Nu tror hon lifvet börjar först;
 Hon söker släcka hjertats törst,
 Men känner dock, att något felard.
 Det ljufva hoppet, själens vän,
 Som alltid smickrar, alltid retard,
 Bedrar och lindrar Daphne än:
 Hon ständigt efter sällhet letard,
 Men får dess skugga blott igen.
 De lugna nöjen, som hon njutit,
 Som likt en stilla källa flutit
 Med glädjen in i hennes själ,
 Ha deras rena ådra slutit:
 Hon känner blott ett konstladt väl.

Fast lyckan henne öfverhopar,
 Dess hjertas tystnad dock ej vins;
 Det är förtryckt och hemligt ropar:
 Månn' ingen annan sällhet fins?

Men snart den läpna Daphne saknar
 De förra känslor, som hon haft:
 I alla sinnen redan vaknar
 En obekant och ljuflig kraft.
 Ibland i glädje hjertat simmar,
 Men strax en suck från bröstet går;
 Nu nöjet fram ur ögat strimmar,
 Nu åter trillar ner en tår.
 Hon sig i ständig tystnad sänker,
 En enslig känsla börjar rå;
 Hon finner vällust, när hon tänker,
 Men vet ej hvad hon tänker på.
 En hemlig oro henne säger,
 Att hon ej nyttjar hvad hon fått,
 Hon ser, att hon ett hjerta äger,
 Men vet ej hvartill det är godt.
 Alexis syns, och Daphne finner,
 Att det för honom skapadt är;
 Hon suckar, och Alexis brinner,
 Men hennes suck i tvång försvinner:
 Den grymma konsten öfvervinner
 En ömhet, som naturen lär.
 Hon törs ej låta sig beveka
 Af trohet, ömhet och behag;
 Dess kön och blygsel henne neka
 Den sällhet att få synas svag.
 Dess ömhet är en hemlig plåga,
 Som hon förtryckt i hjertat bär;
 Alexis' ömhet är en låga,
 Som brister ut och allt förtär.
 Med stränghet vill sig Daphne värja,
 Alexis hotas med förakt;
 Men hennes ögon honom svärja,
 Att det ej står i hennes makt.
 Alexis' kärlek honom drifver,
 Han är till Daphnes fötter förd,
 Hans fruktan hjertat sönderrifver,
 Af sitt begär han är förstörd.

Hans röst, som qväfd och bruten blifver,
 Hans djerfhet, ungdom och hans ifver,
 Allt detta en förtjusning gifver,
 Och Daphne skulle ej bli rörd?
 Han ropar: »Daphne, om de visste,
 »Hvad ömhet genomtränger mig,
 »Du visst din grymma stränghet miste;
 »Min själ är uppfylld utaf dig.
 »Om du min kärlek ej fördömer,
 »Jag lifvets tyngd med vällust drar;
 »För dig jag hela världen glömmar,
 »I dig jag hela världen har.
 »Min Daphne, låt oss begge smaka
 »Hvad gudanöje kärlek ger.
 »Ditt hjerta kan ej önska mer
 »Ån sällhet ha och ge tillbaka.
 »Jag himlen i din uppsyn ser,
 »Jag äfven der min dödsdom skådar;
 »Ett ord af dig mig lifvet bådär
 »Ell' ock i grafven störtar ner.»

Alexis tystnar, Daphne fäsar,
 Hon fruktar att Alexis dör;
 Hon vet ej att, fast kärlek rasar,
 Han sällan något lif förstör.
 Alexis' ömhet henne sårar
 Ock gör på hennes styrka slut;
 Hans ögon fyllas af de tårar,
 Som endast nöjet pressar ut.
 I alla sinnen vällust smyger,
 Hon hör ej eftertankens knot,
 På hennes läppar själen flyger
 Att ta Alexis' själ emot.
 »Alexis, se min ömma låga —
 »Säg, är du nöjd? Jag älskar dig. —
 »Ack, hvilken sällhet! — hvilken plåga!
 »Alexis! — Du förlorar mig!
 »Om du min oskuld icke vördar,
 »Du mig i grafvens mörker för.
 »Jag tillber dig, och du mig mördar;
 »Ack, grymme, tål du att jag dör!»

Vid dessa ord Alexis bäfvar,
 Ty uti Daphnes ögonkast
 Än ömhet, än förtviflan sväfvar;
 Hans djerfhet dämpas med en hast.
 Han är för öm att icke höra
 En röst, som alla hjertan rör,
 Han är för lycklig att förstöra
 En oskuld, som hans sällhet gör;
 Och midt i sina känslors yra,
 Af lågor och begär förtärd,
 Han lär att sina sinnen styra,
 Att älska och bli Daphne värd.
 Re'n hennes uppsyn honom bådard,
 Att hans belöning är tillreds;
 Han der en dubbel vällust skådar:
 Hon älskar och hon är tillfreds.
 Hon ej en menlös låga gömmer,
 Men rodnar och gudomligt ler,
 När hon en kyss åt honom ger,
 Som sjelfva dygden ej fördömer,
 Och kärlek utaf henne ber.

Alexis himlens vällust njuter,
 När han den sköna munnen rör,
 Han Daphne uti famnen sluter
 Och uppå hennes läppar dör.
 Man endast några suckar hör;
 De följas af den ljufva tystnad,
 Som dränker hjertat i sin lystnad
 Och själens största sällhet gör.

Ack, Daphne, fullfölj dina öden
 Och af så sälla nöjen lär,
 Att lifvet liknar endast döden,
 När det ej vet hvad kärlek är.
 Du kärnan nu af lifvet tager,
 Åt nöjets gud du dyrkan ger;
 Du aldrig några suckar drager,
 Som icke utaf kärlek sker;
 Du ej om några plågor drömmer;
 Om minsta oro dig förtär,
 Du ser Alexis och förglömmar,
 Att något ondt på jorden är.

Du i ditt öde dig behagar,
 Till ingens lycka afund drar;
 Med ömkan du dens lott beklagar,
 Som ej din ljufva sällhet har.
 Du känner icke deras smärta,
 Som sucka efter ärans höjd,
 Du har en tron uti ett hjerta,
 Och all din ära är förnöjd.
 När tyngd, när ledsnad verlden öder
 Och qväfver blodets muntra lopp,
 Du ständigt nya nöjen föder
 Uti ett hjerta fullt af hopp.
 Låt aldrig ånger dig förtrycka,
 Låt tadelsorl ur hågen slås;
 Din öppna kärlek gör din lycka,
 När andra uti tvång förgås.
 Ack, Daphne, hvilken gruflig plåga
 Att visa köld och känna ömt,
 Att ständigt efter ryktet fråga
 Och låta hjertat bli förglömdt;
 Att öfver sin förmåga kämpa,
 Att önska det man intet vill,
 Och blott det enda nöjet dämpa,
 Som tröstar oss att vara till.
 Och vet att om du ändligt hinner
 Att göra hård din ömma själ,
 Ditt lif, som sedan långsamt rinner,
 I en beständig sömn försvinner,
 Och du för all din möda vinner
 Den äran till att leds ihjäl.

Sommarqväde.

Så har jag på mitt öde vunnit,
 Fast morgonåldern än är qvar,
 Och denna tysta dalen hunnit,
 Som gräns för all min önskan var.
 Hvad ljuflig känsla hos mig väcker
 Det friska gräs, som mig betäcker,

Der jorden blomstrar kring min kropp,
 Och täta alar mig beskärma,
 Att ej af sol och qualmig värma
 Jag nödgas maktlös gifvas opp.

Mitt forna lugn, min frihet vaknar
 Och retar upp min qväfda smak.
 Jag de förräd'ska nöjen saknar,
 Som skymta under gyllne tak.
 Ack usling! du som heldre väljer
 De rum, dem makt åt högmod säljer,
 Der fruktan fridens ställen tar,
 Der blott en dunst den ljungeld tänder,
 Som redes till af menskohänder,
 Och ingen hydda ger förvar.

Min mun med vällust jorden nåkar
 Och kysser denna hulda mor.
 Allt hvad mitt nöjda öga råkar,
 Allt gör min tanke mera stor.
 En alm till medelskyn sig höjer,
 Den nordens storm förgäfves böjer.
 I källans sköt dess afbild trycks,
 Der den sin längd åt djupet sträcker
 Och ned till andra verlden räcker
 Samt hop med molnen simma tycks.

Så målar sig den forna ära,
 Som dygdens namn till himlen bar,
 Den fåfängt tidens barn begära,
 Ty hon med styrka parad var.
 Hon sågs till efterverlden hinna
 Och ej med tidens flod försvinna,
 Fast hon i honom skildras af;
 När våra dagars fräjd förödes,
 Som ena morgonrodnan födes
 Och vid den andra ser sin graf.

Ej mer af tomhet sinnet mattas,
 Ty ingen skymt af konst jag ser;
 Ej något skådespel mig fattas,
 Ty rundt omkring naturen ler.

Nåka = nalkas.

Se dessa träden foglar hysa,
 Som af en blandad målning lysa,
 Af deras qvitter luften fylls.
 Min röst fördubblad återvänder,
 Som jag förtjust till berget sänder,
 Hvars spets af solens guld förgylls.

Der syns en helig lund som skryter,
 Att han af ingen yxa vet,
 Och här ett fält i ljuset bryter,
 Der hundra hjordar gå i bet.
 En bäck från höjden kullrar neder
 Och kring det friska gräset leder
 Sitt obestånd och stolta dön;
 Han sig i villoslingring kröker,
 Tills han sitt skum med bullret öker
 Och störtar sig i salta sjön.

Se hafvet tusen holmar delar,
 Der dagens stjerna svalkar sig
 Och på dess hala yta spelar
 Att desto mer förblinda mig.
 Ett mjölkhvitt segel ögat röjer,
 Hvar sig en götisk byggnad höjer
 Af tid och luftens våld förstörd;
 Men snart den lätta duken sväfvar
 Förbi ett fält, som hettan sträfvar
 Att kröna med en gyllen skörd.

På denna häll en gosse ansar
 Och kastar ut en svekfull ref;
 Ett flygtigt flarn på vågen dansar,
 Der masken ned åt djupet dref;
 Knappt feneslägtet honom slukar,
 Förr'n korken under vattnet dukar;
 Förgäfves fången stretat har,
 Hans käft vid mordekroken hänger,
 Man böljans son till landet slänger,
 Der han i gräset sprattlar kvar.

En hare ned för detta näset
 Liksom en skugga for förbi,
 De färska spåren smitta gräset,
 Dess villoslag förrådada bli;

Förgäfves busken honom skymmer,
 För hundens fötter jorden rymmer,
 Han hastig bugt till läget tar;
 På nytt det skrämnda rofvet flyktar,
 Ett dödligt bly dess vandring lyktar,
 Dess lif i fria luften luften far.

En äng, den blommornas gudinna
 Med tårar tar i sitt försvar,
 Får efter något motstånd finna,
 Att mognadsguden segrat har;
 Här blekna blomstren re'n af fasa,
 När tusen dödar kring dem rasa,
 Och lian med en mordisk makt
 De späda lik för vädret sprider,
 Och sist i gröna pyramider
 Begravdes deras forna prakt.

En klippa öfver djupet hänger
 Och nickar med en skäggig topp.
 En lummig gran ur klyftan tränger,
 Som rann för tio åldrar opp.
 En evig mossa öfverhöljer
 De grottor, der sig tysthet döljer,
 Och der den vilda örnen bor;
 Han långsamt sig i luften svingar,
 Der han en värnlös fånge tvingar,
 Som dör i lufttyrannens klor.

En fåvitsk hop, som vädret flockar,
 Till dunderfogeln nalkar sig
 Och häpen sig i hvirflar skockar;
 Han för mot svaga släktet krig,
 Han offer efter offer söker,
 Hans blodtörst deras sorl föröker,
 Lik hjälten, som med lyckans gunst
 En tanklös undran hos oss väcker,
 När han i menskoblodet släcker
 Sin vildhet och sin ärebrunst.

Jag ser en fyravingad skara,
 Som himlabågens färger bär,
 Sig med de blyga blommor para;
 När ena blomstret suget är,
 En fjäril strax ett annat söker
 Och så sitt korta lif föröker
 Med ett lycksaligt tidsfördrif.
 Hur ymnigt tiden för oss räckte,
 Om vårt bekymmersamma slägte
 Drog sådan nytta af sitt lif.

En menska bör den tid förgäta,
 Som lifvets korta ro betar,
 Men blott dess längd med stunder mäta,
 Då hon en ljuflig känsla har;
 Hvad minsta oro kunde föda
 Hon borde i sitt minne döda
 Och glömma ända till dess namn;
 Men ack! hon mot naturen stretar
 Och sig en verld af plågor letar
 Midt i lycksalighetens famn.

Men nya syner ögat gläda:
 Förvillad i en löfrik park,
 Der mina fötter ljufligt träda
 På en med blomster bäddad mark,
 Jag ledes i förtjusta dalar,
 Der träden öppna sig i salar
 Och strax derefter skockas fram;
 Jag ser en spräcklig skugga darra,
 Hvert enda träd syns ljuset narra
 Att leka nedan för dess stam.

Nu börjar marken slutta neder
 Och sjunka i en lönlig gång,
 Som mellan tvenne kullar leder;
 Ju mera lunden blifver trång,
 Dess mer syns ljuset ock försvinna;
 Hit kan ej något väder hinna,
 Och när man midt i dalen är,
 Man af en okänd vördnad ryser,
 Ty fastän dagen klarast lyser,
 Så segrar likväl natten här.

Hit såg man mången ung herdinna
 Ifrån sin herdes armar fly
 Och här detsamma ödet finna,
 Som hon så menlöst ville sky.
 Förgäfves rodnan kinden höljer,
 Ty blygseln sig i skuggan döljer,
 Men hennes suck i skuggan hörs.
 Naturen är på herdens sida,
 Hvem mäktar väl mot hjertat strida,
 När vapnet blott af blygseln förs?

Men den förtjusta grottan retar
 Den djerfhet herden redan har;
 Herdinnan efter stränghet letar,
 Men finner endast ömhet kvar.
 Af vällust börja tårar rinna;
 Snart begge deras himmel finna
 Och smälta uti nöjen bort.
 Du lund som skyddat deras låga,
 Ack vore det i din förmåga,
 Att ej vår sällhet blef så kort!

Men hvilken ljuflig luft jag andas,
 Som denna kullen dunstar ner,
 Der purpurn med det gröna blandas,
 Och svalegräset kyla ger;
 De smultron ögat hinner följa
 Förgäfves deras blygsel dölja
 Uti ett krusigt blads försvar.
 Likså en nymp sin fågring gömmer,
 Men här och der en täckhet glömmer,
 Som florets våld sig undandrar.

En sådan syn min vällust öker
 Och hvälfning i mitt väsen gör,
 Jag råkar det som menskan söker
 Och saknar det hon fruktar för:
 Hon söker efter frid och föda
 Med frihet från besvär och möda,
 Hon det i dessa parker får;
 Hon fruktar under föttren trädas,
 Hur kan man väl för sådant rädas,
 Der enfald om naturen rår?

Här kan för högmod fylles göra
 Att endast lyda sitt behag,
 Här törs man utan fruktan höra
 Naturens framför vanans lag.
 Här är det mindre skam och fara
 För dårars ögon löjlig vara
 Än ha ett hjerta stöpt i bly.
 Ej lystnad här min ungdom dränker,
 Och högmod, afund, fruktan, ränker
 Från mina åldersskiften fly.

Här ingen statsslug dåre säger,
 Att dygd är blott ett talesätt,
 Och uti samma vigtskål väger
 Guld, samvet, titlar, menskorätt;
 Här hörs ej menskligheten qvida
 Och fåfängt sina suckar sprida,
 När storhet henne flyktig gör;
 Ty askans barn i dessa trakter
 Ej skapa sig till gudamakter,
 Och mask ej maskar krossa tör.

Men solen himlen öfvergifver,
 De tysta skuggor skrida fram,
 Med ljuslig vanmakt herden drifver
 I svala skjulen sina lam;
 Re'n samlas aftonrodnans skänker,
 Den friska perledaggen stänker
 På örtren en förnyad saft;
 Re'n sömnen på dess tunga vingar
 I lätta drömmar återbringar
 De nöjen jag om dagen haft.

Begärelsens bedräglighet.

Den ifver, som mitt hjerta bränner,
 Som alla lifvets krafter spänner
 Och ständigt efter sällhet far,
 Han skapar våra onda öden,
 Från födslostunden intill döden
 Han ingen dödlig lisat har.

När du med törstig åtrå sträfvar
 Att få den lycka för dig sväfvar,
 Hon bakom molnen gömmer sig,
 Och när du genom molnet hinner,
 Du i naturens rymder finner
 Ej något, som kan mätta dig.

Vi af vårt hjerta städs bedragas
 Och vänta på att nöjet dagas,
 Som sig i evig skymning klär.
 Vi ned i längtans afgrund fara
 Att se hvad sällhet borde vara,
 Men finna hvad hon icke är.

Fast våld och motgång sinnet dämpar,
 Du fåfängt mot din åtrå kämpar,
 Ditt öde öfverhanden tar.
 När vädrets vilda ilar ryta,
 Fast hvassa klippor vågen bryta,
 Behåller han sin svallning kvar.

Du menar, om du skatter ägde,
 De mera än ditt öde vägde,
 Du hade sällhet i ditt sköt;
 Du kunde alla plågor lätta,
 En önskan få, en önskan mätta,
 Då lifvet bort i nöjen flöt.

En drift, som menskliga naturen
 Förnedrar under dumma djuren,
 Gör att du blifver guldets slaf.
 Det friden ur ditt hjerta drifver,
 Din gud och plågoande blifver,
 Och fruktan reder till din graf.

Men om sig lyckan på dig trugar,
 Och då du alla nöjen sugar,
 Du tar Luculli lefnad an;
 Får snart ditt trötta sinne lära,
 Att hjertat vämjes att begära
 Hvad det med lätthet njuta kan.

När ungdomselden ifrigt brinner,
 I blodet ömhet segern vinner,
 Ditt eget hjerta dig förtär.
 Du alla själens lågor retar
 Och i en skönhets armar letar
 Din himmel, som försvinner der.

I Daphnes ögon vällust lyser:
 Den blyga ömhet, som hon lyser,
 Om hennes oskuld vittne bär.
 Du tror en gudasällhet smaka,
 För ömhet ömhet få tillbaka
 Är allt hvad hon af dig begär.

Du kan ej på förställning klaga,
 Hon vet ej konsten att bedraga,
 Men blott att öfverlemna sig:
 Hon dig sitt hela väsen skänker.
 Just när du dig i vällust dränker,
 Förföljer dock din längtan dig.

I dina sinnen nöjet flyter,
 Sitt tillstånd själen sjelf förbyter,
 Men hjertat har sitt förra skick.
 Du häpnar, när du börjar finna,
 Att allt hvad menskan mäktar vinna
 Är glömma sig ett ögonblick.

När ärebrunst i själen träder,
 Du hjertat uti hårdhet kläder,
 Naturen suckar af sitt tvång.
 Man ser till mensklighetens nesa,
 Att hjälten vill sin sällhet resa
 På menskoslägtets undergång.

Till segern ser man honom rasa;
 Han gör vår undran och vår fasa,
 Han lyckan ser i rök och qualm.
 Men lagern sölas af hans händer;
 Den eld hans äras fackla tänder,
 Som ⁵ljungar ²från en mordisk malm.

Med köld han världens tårar samlar,
 Men snart i ödemarker famlar,
 Der man millioner menskor sett.
 Hvad välde återstår för hjelten?
 Han ser, att han på segerfälten
 Åt döden blott en tron beredt.

I dina spår förödning vandrar;
 Bestört man gudamakten klandrar,
 Som lemnat dig ditt öfvermod.
 Bör oskuld för din vildhet agas,
 Från jorden menskokärlek jagas,
 Så snart du badar dig i blod?

Om än du dämpar alla hinder,
 Vid din triumfvagn världen binder,
 Hvad sällhet ger ditt grymma lopp?
 Ditt rykte som ett vilddjurs löper,
 Och du ditt släktes afsky köper,
 När du ditt slägte offerar opp.

Saga.

Två jungfrusvalor, slägtets prydnad,
 I samma näste bodde hop;
 Om deras vänskap, tro och lydnad
 I skogen gjordes mycket rop.
 Med kyssar de hvarannan väckte,
 Och kyssar hela dagen räckte,
 Med kyssar togo de god natt;
 En kyss på mat, en kyss på dricka,
 »Mitt lilla gryn, min söta flicka!»
 Och mera dylikt vänskapspratt.

Man hörde aldrig fåfängt sqvitter
 Från deras rena näbbar gå,
 Ett himlaverk, ett andligt qvitter
 Var det som hågen lekte på.

I skogen kom ett sätt att tala:

»Mitt barn bli ärbar som en svala.»

Det första ungen var så stor,
Att han på skalet börja' picka
Och ut sitt lilla hufvud sticka,
Fick han den lexan af sin mor.

En unger Vippstjert, som man sade,
I elakt sällskap nöje tog,
En ganska näsvis fågring hade,
Hvarmed han honors dygd bedrog.
Af syndig åtrå till sin nästa
Beslöt han dessa helgon fresta —
Hur snart är ungdom ej förförd?
Han sina skalkelater tvingar
I helig uppsyn, slaka vingar
Och låts att vara häftigt rörd:

Ack huru väl ers nåder pipa!
Förlåt, att jag den frihet tar,
Att säga, hur er sång kan gripa
Allt hvad som näbb och fjäder har.
I aftons den en hop bevekta,
Som uti dessa björkar lekte,
Att bjuda er på en konsert:
Två näktergalar, fyra starar,
En steglits för musiken svarar,
Och jag slår takten med min stjert.

En turturdufva, som det ljudes,
Lär kuttra uti nästa träd,
Och alla skogens helgon bjudes,
Att ändtligt mangrant vara med.
En menlös sång kan under göra
Och någon flygtig fogel röra
Att öfverge sitt raseri.
Betänk I kunde mången frälsa. —
Om oss förlänas lif och helsa,
Fick han till svars, så komma vi.

Ett lofligt nit hos flickan gifves,
Hvar gång hon tänker pryda sig.
Af samma nit en svala drifves:
Hon är så händig, snäll och vig

Att fjädren uti ordning pilla
 Och dermed hela dagen spilla;
 Ja, tiden blef dem nu så kort,
 Att när de börja på att knåpa
 På deras svarta sammetskåpa,
 Så glömde de sin andakt bort.

När ingen fins, som kan berömma,
 Är fägring just en lappris sak:
 Månpetro då dessa vänner glömma
 Att höja upp hvarandras smak?
 Det hvita bröstet, som du hyser,
 Långt mer än sjelfva solen lyser,
 Så skreko de, och lade till:
 Men skäms du ej, din lilla stolla,
 Ack, nå förlåta dig din fjolla,
 Hur du kan bry en, när du vill.

Så talte de; men hvad som tänktes,
 Det är väl det man icke vet;
 Jag gissar dock att hugen sänktes
 Ned till herr Vippstjerts färdighet.
 Men redan de i luften segla
 Och flitigt sig på vägen spegla
 I alla bäckar, som der fans.
 Re'n hinna de den stämde eken,
 Der nyss herr Vippstjert främst i leken
 Har öppnat balen med en dans.

Men ack, bevars väl! sad' den ena,
 Hur syndigt sådant nöje är.
 Hvad lär ej onda verlden mena,
 Den andra skrek, att se mig här.
 Kom väds, att Vippstjert vill oss narra;
 Bevare oss jag börjar darra,
 Vi torde oss betänka än.
 Låt se, man kan en utväg finna.
 När svalan börjar sig besinna,
 Fins ingen utväg mer igen.

Hon nu herr Vippstjert dugligt bannar:
 Min själ! I bjuder artigt till,
 Som för oss bland så många hannar
 Att göra med oss hvad I vill!

Men vet, det anstår ej en hona.
 Härefter lär I oss förskona
 För edert sällskap och besök.
 Jag far tillbaka på min heder!
 Ett löfte, som likt flickors eder
 Försvann i vädret som en rök.

En svala har ej elakt sinne:
 Får hon en tår i ögonsigt,
 Försvinna strax utur dess minne
 Båd' hat och brott och dygd och pligt.
 Ack om jag lärt för könet gråta
 Och alltid på dess grymhet låta,
 Jag vunne mer än någon tror.
 En smula lögn kan göra under,
 Männ' Vippstjert glömde dessa funder,
 Som viste dem på sina klor?

Han sig till marken nederkastar
 Och så med tårar yttrar sig:
 Hur grymt, hur grymt hon sig förhastar!
 Nyss som er ankomst bådas mig,
 Man sådan fröjd i hopen sporde,
 Att hvar ett sedigt luftsprång gjorde.
 Jag vid den röda fläcken svär,
 Som sitter under frökens haka,
 Att jag vill aldrig fluga smaka,
 Om icke saken sådan är.

Ack! låt vår bön er öfvertala
 Att menlöst röra eder kropp!
 En svala alltid blir en svala,
 Fast hon med andakt tar ett hopp.
 Betänk, om I en skörbjugg föder,
 Som eder fågring platt föröder
 Och eder helighet förtär?
 Ja, svara de, det kan så vara:
 Mitt hjerta löper ingen fara,
 Fastän min klo i dansen är.

När hönan första steget klifver,
 Så följer andra foten med.
 Hon sig åt nöjet öfvergifver
 Och svirrar uti hvarje träd.

Herr Vippstjert inga konstgrepp glömmar,
 Han deras lätta dans berömmar.
 Ett ärbart tycke snart bedrar;
 Han suckar uppå suckar gjuter:
 Af dessa tecken svalan sluter,
 Att hennes fägring verkat har.

Den ena svalan sad': Min söta,
 Tänk vippstjert ömhet för mig har!
 Hur skall man denna fara möta?
 Den andra sad': Du vilse far.
 Min nådigaste vän besinna,
 Vi många dygder hos dig finna,
 Men mina fjädrar glänsa mer.
 Jag rodnar för att uppenbara,
 Att Vippstjert fastnat i min snara;
 Hans kärlek jag med fasa ser.

Snart börjas mellan dem en träta:
 Med söta ord och bitter själ,
 De deras fel och brister mäta;
 De mena blott hvarannan väl.
 Se'n yfves deras tofs och fjäder,
 Sin harm de snart för alla väder
 Och luftens sällskap gjuta ut.
 Farväl med sång! farväl med qvitter!
 Men ack! jag ej beskrifva gitter
 Hvad detta tog för ömkligt slut.

Dem snart en ilsken ande griper,
 Och fradgan genom näbben går,
 Den ena vän den andra kniper,
 Så hvar en blodig vinge får.
 Så långt som svalor kunna minnas,
 Kan ej så mordisk drabbning finnas.
 Men Pan, som ömkan med dem har
 Och högligt denna skam förtryter,
 I tvänne qvinnor dem förbyter,
 Men lemnar forna kynnet kvar.

Till straff för detta skalkestycke,
Förvandlas Vippstjert i en sprätt;
Han hyser än sitt djerfva tycke,
Omskapar sig på tusen sätt.
Han drifver gäck med könets ära,
Hans foglaursprung kan man lära
Utaf hans ystra flygtighet.
Hans flogeld på hvart altar brinner,
Och täcka könet dervid vinner
En hastig ro och lång förtret.

Flogeld = ostadig, flygtig eld.

GUSTAF FREDRIK GYLLENBORG.

Gustaf Fredrik Gyllenborg.

Under det Creutz af talrika och maktpåliggande offentliga uppdrag hindrades att fortsätta den skaldeverksamhet han under sin ungdom med så mycken framgång begynt, hade deremot hans vän Gyllenborg tillfälle att under hela sitt lif egna sig åt de vittra idrotter, som under hans tidigare period sysselsatte honom inom fru Nordenflychts krets och sedan fortsattes i Vitterhetsakademien och vid Gustaf III:s hof. Diktningen var alltid hans hufvuduppgift, för embetsmannaverksamheten och det politiska lifvet kände han ingen kallelse, och hofflifvet tilltalade honom endast i den mån det var vittert och literärt. Han var en stilla, enkel, något borgerligt anlagd natur, som i studier och författarskap med tillhörande skaldeära samt i det husliga lifvets fredliga tillbakadragenhet sökte och fann en tillräcklig ersättning för de äreställen, hans börd och studier möjligen kunnat förskaffa honom, om han eftersträfvat dem. Utan att taga någon verksam del i alla de politiska och sociala omhvälfningar vårt land undergick under hans nära 80-åriga lifstid, åtnöjde han sig med att på afstånd betrakta dem med det lugn och den likgiltighet, som han sjelf så mycket älskade att kalla »filosofiska», men som väl i icke ringa grad berodde på hans brist på vidsträcktare praktiska intressen. Från fåfänga och en viss naiv egenkärlek var han väl icke alldeles fri, men denna sträckte sig ej utöfver hans literära verksamhet; sin berömmelse sökte han uteslutande i sin diktning, och man måste erkänna, att hans poetiska begåfning, synnerligen i formelt afseende, väl förmår uthärda en täflan äfven med de förnämste skaldernas under frihetstiden.

Den sydländska glöd, som hvilar öfver många partier i Atis och Camilla, och ännu mera den läckra sinlighet som utmärker Daphne, saknas hos Gyllenborg. Hans poesi är mera nykter, mera reflekterande. Derför ligger ock hans

styrka inom lärodikten och satiren. I språkets kraft, i uttryckens och bildernas elegans öfverträffar han deremot Creutz och förfaller sällan till den långsläpiga vidlyftighet, från hvilken denne ej alltid kan frikännas. Är Creutz större skald, så är Gyllenborg större ordkonstnär. Båda hade öppet sinne för naturens skönheter, men under det Creutz med sitt lättörda sinne och sin spelande fantasi omedelbart tog intryck af omgifningen och, vare sig i sin diktning eller i sin mycket prisade muntliga konversation, återgaf dem i raska drag så som han erfarit dem, var Gyllenborg mera, sluten och betänksam; i sitt inre sofrade han sina intryck, och först efter en sträng granskning anförtrodde han dem åt papperet. Genom denna noggranna pröfning, genom den långa tid han kunde använda på sitt skaldskap och slutligen genom den förnyade granskning han lät sina dikter undergå före deras sista utgifvande, hafva dessa också hållit sig längre moderna än Creutz', och han har derigenom också haft ett större och varaktigare inflytande på den följande periodens vittra alstring.

Gyllenborgs lefnadsöden intill 1775 äro väl bekanta genom hans sjelfbiografi, som han begynte nedskrifva på sin ålderdom 1802, den sista skrift vi äga af hans hand. »*Mitt lefverne*» är en liten väl skrifven bok, något bredt hållen och icke fri från den sirliga akademiska stil, som vid slutet af århundradet var den herskande i litteraturen. Jemte åtskilliga intressanta meddelanden af allmänare betydelse samt talrika resonsemanger öfver sina skrifter har skalden låtit sig angeläget vara att uppteckna äfven obetydligare detaljer af sina lifsrön; det hela ger derigenom en klar inblick i hans lefnadsförhållanden, karakter och uppfattningssätt. Orsaken hvarför arbetet afbröts vid sagda tid är obekant. Det är ur detta arbete vi låna följande biografiska data, för så vidt de falla inom den tiderymd det behandlar.

Gustaf Fredrik Gyllenborg, son af den gamle krigaren riksrådet Johan Gyllenborg och hans grefvinna Margareta Eleonora v. Beijer, dotterdotter af den berömda Erik Dahlberg, föddes den 25 Nov. 1731 på egendomen Strömsbro i Östergötland. Han tillhörde den bekanta släkten Gyllenborg, af hvilken flera medlemmar utmärkt sig såsom politiker och författare. Hans farbroder var kanslipresidenten Karl Gyllenborg, tillika dramatisk författare, en annan far-

broder, Olof Gyllenborg, var äfven känd som skald, och hans farfader, riksråd och landtmarskalk, hade i likhet med sin fader och broder äfven verkat inom literaturen. Efter att i hemmet hafva åtnjutit en god uppfostran, bland annat under sin informator Ebersteins ledning, sändes den unge grefven 1747 till Upsala, der han vistades två terminer, hvar efter han begaf sig till Lund för att der fullända sina studier under den bekante juristen Nehrmans ledning. Hans håg låg dock mera åt det vittra hållet; hans käraste studium var de gamles poetiska skrifter, synnerligen Virgilius, som han genomgick för poes. professor Stobæus. Äfven åt de romerska filosoferna egnade han sin tid, och den latinska literaturen tyckes äfven i hans egna skrifter ständigt hafva föresväfvat honom som ideal. Vid universitetet åtnjöt han stort anseende, och 1750 kom honom den största ära till del, som akademien kunde tilldela sina adeptter, i det han vid föga mer än 18 års ålder valdes till *rector illustris*. Det var nemligen vid denna tid vid universiteten icke ovanligt att till denna befattning utse ynglingar af lysande familj och framstående begåfning. Då nu Gyllenborg jemte sina egna förtjenster tillika var son till universitetets kansler, och flera af hans släktingar förut varit rektorer, anförtroddes detta embete åt honom, och han försäkrar sig äfven samvetsgrant hafva skött det, t. o. m. utan att, såsom vanligen var fallet, dela göromålen med den prorektor, som sattes vid den adlige ynglingens sida för att verksamt biträda vid de akademiska göromålens handläggande. Följande år disputerade han på latin öfver en af Nehrman författad afhandling om »*Högsta maktens rätt i anseende till studierna i samhället*» och begaf sig kort derefter till hufvudstaden för att inträda i embetsverken. Redan förut (1748) e. o. kanslist i justitierevisionen, blef han nu genom fadrens bemedling registrator i justitiekanslerskontoret, en syssla, som dock föga behagade honom. Han betraktade det nemligen såsom en degradering att efter afläggandet af den akademiska purpurn nedstiga till ett ringa och temligen mekaniskt arbete i ett af statens embetsverk, som ej räknades bland de förnämligare. Längre behöfde han ej heller kvarstå på denna plats, utan förflyttades 1756, efter hofpartiets misslyckade revolution, till en syssla, som mera tilltalade honom, i det han utnämndes till kavaljer hos kronprinsen, på samma gång Creutz anställdes hos hertig Fredrik Adolf.

Då den nya hofpersonalen på detta sätt påtvungits de kungliga mot deras önskan och efter deras vänners, Dalins m fl., afskedande, är det naturligt, att de nykomnes ställning gentemot hofvet skulle blifva nog brydsam; synnerligen kunde Gyllenborg, hvars hela slägt intagit en mycket framskjuten position inom det fiendtliga hattpartiet, icke vara särdeles välkommen. Han kände ock detta missförhållande i början ganska djupt. Emellertid förskaffade honom snart hans älskvärda egenskaper, hans poetiska begåfning och framför allt hans brist på intresse för politiken både konungens och hans unge lärjunges bevågenhet, särskildt tillvann han sig under den tid han tillbragte såsom hofkavaljer i så hög grad kronprinsens ynnest, att vänskapsförhållandet dem emellan ej upphörde förr än med Gustaf III:s död.

Under den tid, som nu följde, skref Gyllenborg sina bästa dikter. Huruledes han jemte sin oskiljaktige vän Creutz inträdde i »Tankebyggjarorden» och medverkade i »Våra Försök», en diktsamling, som han dock sedermera betraktade med missaktning, huru fru Nordenflychts krets så småningom utbröts ur denna orden och i ett mera familjärt samqväm idkade vitterheten; huru slutligen detta sällskap utgaf *Vitterhetsarbeten* af de 3 skalderna — allt detta har i det föregående blifvit omtaladt. I sin självbiografi citerar Gyllenborg ett yttrande af fru Nordenflycht, som utvisar hennes sätt att bedöma sina skaldebröder, och som äfven för efterverlden har en viss giltighet: »Gref Gyllenborg», sade hon, »ni är poet, tänk ej att blifva något annat, ni blir det aldrig. Gref Creutz gör snarare lycka i verlden. Gör sjelf er egen lycka, er egen förnöjelse och var säker om ett namn, mera varaktigt än någon embetsmans, huru hög han må synas».

I »Vitterhetsarbeten» finnas de berömdaste af Gyllenborgs skrifter intagna. Hans första dikt, skrifven före hans förflyttning till hofvet och tillkommen i förtrytelsen öfver hans ledsamma syssla, var en *Satir öfver mina vänner*, der han skildrar sina sysselsättningar och de personer, med hvilka han kommer i beröring. Hans sträfvan att efterbilda den romerskt-franska satiren är ögonskenlig, ehuru det endast ofullständigt lyckats honom. Versen är ledig och målande, men satiren är skäligen tam, och det dåliga lynne, skalden söker visa, förefaller något affekteradt. Alla der framställda porträtt äro, enligt hans eget påstående, »dragna

efter naturen», och äfven Creutz finnes der afmålade, ehuru efterverlden har svårt att i den intetsägande och löjliga bilden igenkänna den älskvärde skalden.

Hans andra satir, *Verldsföraktaren*, är af mera didaktiskt innehåll och sattes mycket högt af skalden sjelf. Han skildrar här, huru den unge Lisidor (Gyllenborg) utträder i verlden och nedslagen öfver dess dårskap och flärd beslutar sig för att vända den ryggen och draga sig tillbaka inom sig sjelf. Genom sitt sammanträffande med en gammal vän,

»en verdslig vis, som sökte se och lära
Och kunde dårars fel med köld och styrka bära»

föres han dock på andra tankar och inser, att man måste lefva med människorna för att förbättra dem, och att ingen har rätt att svika sin pligt i kampen mot dårskap och laster.— Stycket kan måhända genom sin didaktiska tendens förefalla något torrt, och äfven de oafbrutna alexandrinerna äro stundom litet enformiga, men äfven här måste man beundra skaldens herravälde öfver språket och hans förmåga att i kraftiga och kärnfulla sentenser uttrycka sina tankar.

Hans tvenne dikter *Menniskans Nöjen* och *Menniskans Elände* äro det förra allegoriserande, det senare af didaktiskt innehåll. »Inbillningsgåfvan i det förra poemet», säger han sjelf, »kontrasterar mot tankestyrkan i det senare. Under olika förtjenst anser jag dem båda af lika värde», ett omdöme, hvilket, äfven om det i författarens mun öfverraskar oss, dock är ganska träffande. I samma samling intogos vidare tvenne af de qväden, *Vår- och Vinterqväde*, i hvilka skalden likasom Creutz i sitt Sommarqväde skattade åt den rådande smaken för poetiska naturbeskrifningar. Till dessa båda lade han sedermera ett *Höstqväde* och på sin ålderdom äfven ett *Sommarqväde* samt inledde dessa fyra dikter genom sitt praktfulla *Ode till naturen*, en dikt lika formelt fulländad som sublim och tankediger. Af mindre betydelse är hans i samma samling intagna *Afsked från ungdomen*.

Sin grannaste dikt *Ode öfver själens styrka* skref Gyllenborg efter Vitterhetsarbetenas utgifvande »till styrka för sin själ att uthärda ännu bistrare tider, som förebådades». Hållen i hans vanliga retoriska stil, utmärker dock denna dikt höjdpunkten af hvad som inom den didaktiska genren kan åstadkommas. En sann poetisk inspiration genomgår från början till slut detta stycke, som med en hög oratorisk

konst uppställer Rom och Grekland såsom mönster för skaldens vekliga tid. I arten af stil och framställningssätt äger detta poem flera likheter med Tegnér's Svea, och man kan väl föreställa sig, att det vid sin framkomst väckte en lika uppmärksamhet.

De bistrare tider, på hvilka Gyllenborg vid tal om detta ode anspelar, hade kommit för honom. Sedan kronprinsen 1762 förklarats myndig, entledigades han från sin tjänst såsom hofkavaljer, och hans förmögenhetsomständigheter tilläto honom ej att lefva utan plats. Han sökte en sådan och erhöll slutligen, dock ej utan anlitande af de af honom så häftigt fördömda korrupsionsmedlen, en kammarrådsbefattning, hvilken han förestod, till dess han 1774 på ansökan utnämndes till kansliråd.

Genom sitt entledigande från hofvet, Creutz' afresa till Spanien och fru Nordenflychts död, vid hvilket tillfälle Gyllenborg skref sin dikt *Äreminne öfver fru Nordenflycht*, undergick skaldens lif en genomgripande förändring. Hans lyra tystnade för en lång tid; under de följande 9 åren äga vi intet af hans hand, likasom äfven de skrifter han framdeles utgaf ingalunda stå i paritet med dem han författat i sin ungdom.

I December 1764 gifte han sig med Anna Margareta Gotzman, dotter af en rik bankokassör i Stockholm och erhöll med henne i hemgift utom annan egendom tvenne sätesgårdar, Sätra och Ladvik, af hvilka den förra under en tid tjänade de nygifta till bostad. Genom den vid 1665 års riksdag framkallade finansiella krisen förlorade dock svärfadren sin förmögenhet, och då de till Gyllenborg öfverlemnade godsens endast voro betalda med Gotzmans revers, som genom hans iråkade ekonomiska trångmål förlorat sitt värde, afträdde Gyllenborg, ehuru ej dertill lagligen förpligtad, dessa gods till förmon för kreditorerna. Han erhöll dock sedermera efter Gustaf III:s uppstigande på tronen delvis godtgörelse för denna förlust.

I hög grad missnöjd med partiregeringen under frihetstidens senare skede, helsade Gyllenborg med glädje Gustaf III:s anträde till regeringen och återkomst till fäderneslandet. I anledning af denna händelse bröt han sin långa tystnad och firade konungens hemkomst med tvenne *Oden*, i hvilka han, utan att nedsjunka till smicker, på ett värdigt sätt uttalar sin egen och landets längtan efter regenten,

tillika utdelande ganska ampra slängar åt ständerna, parti-regeringen och den utländska korruptionen. I sin självbiografi kan skalden ej dölja sin belåtenhet med dessa båda oden: »Jag tror mig icke fela», säger han, »då jag vågar framställa dem båda som mönster i det skaldeslag, på hvilket de blifvit författade». Med hans föregående dikter uthärda de dock knappast en jämförelse.

Äfven 1772 års revolution väckte Gyllenborgs belåtenhet. Han var sjelf en bland dem som till konungens öfverseende framburo formuläret till konungaförsäkran och påminner sig i senare tid med förtjusning den lyckade förställning, med hvilken denne antog och gillade denna försäkran, samt beskriver lifligt den väl planlagda och lyckligt utförda statshvälfningen den 19 Augusti.

Gyllenborgs tidigare tjänstgöring vid hofvet och hans poetiska begåfning närmade honom efter revolutionen till Gustaf III och Lovisa Ulrika. Uti den af enkedrottningen 1773 återupplifvade Vitterhetsakademien invaldes skalden och höll den 9 Februari sitt inträdestal, hvari han upphöjde drottningens förtjenster om den svenska odlingen och kastade en flygtig blick på skaldekonstens utveckling från Dalins tid, betonande slutligen huru akademiens uppgift vore att upplifva denna konst efter den afmattning som inträdt efter 1663. För samma akademi diktade han äfven två flockar *Fabler* och tillade under en senare tid ytterligare tvenne, hvilka upplästes i Svenska Akademien. Till denna fabeldiktning, som på den tiden var mycket modern och i Frankrike på ett lysande sätt representerats af den berömde La Fontaine, hade han enligt sin egen uppgift blifvit föranledd af sin lust att satirisera, men under en form, som mindre skulle såra utan att därför vara mindre verksam, eller med andra ord af sin önskan att använda »ett skaldeslag, i hvilket sanningen tillåtes att under förklädnad sig framställa». Genom det lätta och roande sätt, hvarpå Gyllenborg berättar sina fabler, närmar han sig ofta sina berömda franska förebilder och kan afgjordt uppställas såsom vårt lands förnämste fabeldiktare.

I Gustaf III:s krets var han en gerna sedd gäst och en af de få, som tillhörde konungens närmare omgifning. Såsom mindre angenämt än hedrande tyckes han deremot hafva betraktat sitt poetiska medarbetarskap i konungens dramatiska arbeten. Denne, som icke var någon versifikatör,

uppgjorde som bekant planen till flera dramer, hvilka sedan versifierades af andra. På detta sätt framkommo genom samarbete mellan Gustaf III och Gyllenborg det lyriska skådespelet *Sveas högtid*, i anledning af aftäckandet af Gustaf I:s staty, samt *Birger Jarl* (hvarvid dock äfven Adlerbeth medverkade), som uppfördes vid hertig Karls förmälning den 8 Juli 1744. Af Gyllenborgs egen uppfinning äro deremot dramerna *Sune Jarl*, *Penelope* och komedien *Det nya herrskapet*.

Samma önskan att skapa en nationell hjeltedikt, som framkallade fru Nordenflychts »Caroliade», sysselsatte äfven Gyllenborg under en lång följd af år, och det var samma ämne som hon, nemligen *Tåget öfver Bält*, han valt till ämne för sitt epos. I fulländadt skick trycktes denna dikt i 12 sånger 1785. Den utmärker sig för samma förtjenster och fel som hennes: ett ganska vackert språk, ren och felfri versifikation, men är långdragen och enformig, hvarjemte de onaturliga allegoriska figurerna verka i hög grad störande.

Utom dessa dikter äga vi af Gyllenborgs hand från hans senare tid en lärodikt i 4 sånger, *Försök om Skaldekonsten* samt flera *Psalmer*, utom åtskilliga mindre dikter, bearbetningar, öfversättningar och poetiska utkast.

I samma mon Gustaf III under sina senare regeringsår koncentrerade sin verksamhet på politiken, förlorade han sitt intresse för skaldekonsten och sina vittra umgängesvännar. Äfven Gyllenborgs besök vid hofvet blefvo mera sällsynta. I stället drog denne sig tillbaka inom familjelifvet, egnande sin tid odelad åt sin hustru och sina barn. Hans systerson, skalden Oxenstjerna, karakteriserar honom såsom en fullständig »vir uxorius». »Fåfångt säger min morbror», påstår denne, »att han i gref Creutz' sällskap ännu en gång skulle vilja beträda sin gamla bana, jag är försäkrad, att om Apollo och de nio sånggudinnorna komme hit, skulle han lika fullt öfvergifva dem för att göra dockor åt sin dotter, eller för att knyppla dagen i ända».

Utom sitt kanslirådsembete, som redan nämnts, förvaltade Gyllenborg 1777—79 och 1781—1800 en plats som bankofullmäktig. Vid Svenska Akademiens stiftelse 1786 var han en bland dem som af konungen sjelf utsågos till ledamöter. Han afled den 30 Mars 1808, och hans stoft hvilar i Klara kyrka.

Ur "Mitt Lefverne".

Gustaf III:s anträde till regeringen och statshvälfningen 1772*).

Gustaf den tredje, 25 år gammal, lysande af ungdom och snille, mottog riksstyrelsen med ringa makt att regera och efter utseendet med en ännu mindre för framtiden. Den sammankallade riksdagen lofvade icke att blifva gynnande för honom. Ryska partiet eller nattmössorna hade ej förgäfves användt allt möjligt arbete och kostnad vid riksdagsmansvalen, som alla utslogo efter deras önskan. Konungen hade att afvakta en riksdag, sammansatt till större delen af hans ifrigaste motståndare. Efter några veckors hvila mottog konungen dessa ständer den 25 juni 1771, dagen efter midsommardagen.

Mitt ändamål är icke att beskrifva denna riksdag och alla derunder timade hälfningar, dess stolta början och snöpliga utgång äro tillräckligen kände. Dess sanna och fullständiga teckning öfverlemnas åt framtiden, hvartill jag hvarken är hågad eller äger tillräckliga kunskaper. Minnet deraf är obehagligt att återkalla. Hvad mig enskildt under förloppet deraf kunnat angå och med mitt öde äger gemenskap, är det enda, hvilket jag till fortsättning af min lefnadsbeskrifning finner mig föranlåten att anföra.

Hattarne hade i början af riksdagen pluraliteten på riddarhuset i landtmarskalks- och bänkmansvalen**), i följd hvaraf pluraliteten af deras parti äfven deciderades i deputationerne och sekreta utskottet. Bland ledamöterna i detta utskott hade jag den hedern att blifva utnämnd, der vi hade att ovilkorligt besluta alla finans- och statsärender, alla de förnämsta grenar af riksstyrelsen, och der vi beslutade intet; det var nu mössornas ordning att spela mästare. Allrådande i preste- och borgarestånden, hade de utvalt till ledamöter i utskottet sina ifrigaste anhängare, som hade den

*) Det här meddelade stycket utgör 6:te delen (så när som på begynnelsen) af Gyllenborgs sjelfbiografi.

**) Bänkmän = de 50 adelsmän, som utsågos till elektor,er,

dubbla förnöjelsen att segra såväl öfver hattarne som öfver adeln, emot hvilken deras bitterhet var uppstigen till den yppersta grad. Adelns ledamöter hade vid sådana omständigheter ej annat att göra än att efter fåfänga ordvexlingar höra beslutet af prester och borgare dem förestafvas.

Vid mitt inträde i utskottet igenkände jag med fasa bland ledamöterna 1765 års ansigten. De förnämste aktörer af denna ohyggliga riksdag*) hade åter uppträdt på banan med retad ifver öfver det inbrott, de lidit i deras välde under mellanriksdagen 1768. Kronprinsen Gustafs åtgärd dervid var i friskt minne**). Han skulle som konung sättas ur stånd att våga dylika och ännu vådligare uppträden, hans makt inskränkas inom ännu trängre gränser, än den redan blifvit genom äldre författningar. Oviljan mot konungen underhölls med de kraftigaste medel af ryska hofvet, som för att behandla Sverige äfven som Polen var högst angeläget att betaga den unge konungen all möjlighet att återställa rikets sjelfständighet och undandraga sig ett främmande ok. Till vinnande af sitt ändamål hade det rådande partiet det lyckligaste tillfälle genom den nya konungaförsäkran, som åt utskottet var anförtrodt att författa och förelägga konungen, innan hyllningen kunde äga rum och kröningen honom tillåtas.

Som konungaförsäkran innehöll en förklaring eller tilläggning af regeringsformen och räknades af största vikt bland acta publica, så fordrades att samtliga stånden i dess beslutande skulle deltaga, i anseende hvartill deputerade af bondeståndet förordnades med säte och stämma i sekreta utskottet under afgörandet af detta granlaga ärende. Deliberationerna blefvo derigenom ännu mera bullersamma och vidlyftige och utdrogos från den ena månaden till den andra, utan att man kunde hoppas, det fostret ändtligen skulle framkomma i dagsljuset. Konungen förstod att derunder dölja sin otålighet, men allmänheten icke likaledes. Folk från alla landsorter voro samlade för att bevista kröningen, hvartill ännu ingen dager kunde skönjas. Allmänna missnöjet öfver det rådande partiet utbrast utan skonsamhet.

*) Genom mössornas finansiella åtgärder vid 1765 års riksdag hade Gyllenborgs svärfader förlorat sin förmögenhet. På ett föregående ställe i sin sjelfbiografi svänger G. sitt gissel mot de ledande männen vid denna riksdag.

***) Då konungen på kronprinsens tillskyndan genom att nedlägga sin myndighet tvang rådet att mot dess vilja sammankalla ständerna,

Man röjde tydligen under denna tidsutdrägt det rådande partiets illvilja mot konungen, och man visste, att det var underhållet och betaldt af grannen för hvarje dag, som tiden kunde förhalas. Efter nio månaders förlopp, då sekreta utskottet ej vågade att längre dröja med öfverlemnandet af sitt beslut, var det äntligen i medio af mars månad 1772 färdigt att konungen tillställas.

Efter antaget bruk vid konung Adolf Fredriks tillträde till regeringen, skulle formuläret till konungaförsäkran till konungens öfverseende öfverlemnas, i det att hans underskrift därå tillika begärdes. Deputerade utnämndes, åt hvilka denna kommission anförtroddes. Såsom förste grefven i sekreta utskottet anmodades jag att vara deras anförare och föra ordet i ständernas namn. Konungen emottog oss i nedra galleriet, sittande vid ett bord omgifven af sin vanliga vakt. Mina ord voro, såvida jag dem kan minnas, att ständerna hade den nåden att genom oss, deras deputerade, efter antaget bruk till hans majestäts höga öfverseende öfverlemna det formulär, som efter något betänkande blifvit författadt till hans majestäts konungaförsäkran; hvarjemte riksens ständer i underdånighet anhöllo, det honom täcktes med dess höga underskrift densamma befästa och till riksdagen öfverlemna. Konungen, utan att tillåta formuläret att uppläsas, svarade sig vara öfvertygad, att ständerne ej kunde ålägga honom andra pligter än dem, hvartill han sig redan förbundit, att han således utan betänkande antog deras afgifne formulär, som skulle, så snart det hunne att renskrifvas i dess kansli, med dess namns underskrift bekräftas och tillställas riksständerna efter deras önskan. Deputerade hade derpå den nåden att kyssa konungens hand och förfäskedades med det vänligaste ansigte.

Vi medbragte till sekreta utskottet konungens nådiga svar. Jag hade förmodat, att den bevågenhet, hvarmed konungen samtyckt ständernas beslut, skulle väcka en allmän glädje, men deraf röjdes ej det ringaste tecken. En seger kunde ej smickra detta ilskna folket utan föregången strid, uti hvilken man var säker om en ständig öfvervigt på konungens bekostnad. Han förunnade dem icke denna förnöjelse. Han kände otillräckligheten af föreställningar för att erhålla en tillbörlig makt, och att dertill fordrades kraftigare medel, för hvilka allmänheten ej ännu syntes fyllas beredd. En lägligare tid afvaktades, och konungen lemnade emellertid

med öfverlagdt tålmod öppet fält åt sina motståndare att med ett framhårdande raseri skynda till deras egen undergång.

Ändtligen under denna olyckliga tid nalkades några glada dagar, den jag med förtjusning i minnet återkallar: konungens hyllning och påföljande kröning. Ovänner förmodade ej längre att bestrida honom dess första och medfödda rättigheter. Beredelserna till dessa högtidligheter intogo ännu tvenne månader, förrän allmänhetens långa väntan slutligen uppfylles i medlet af maj månad 1772.

Det är uti Sverige och detta land allena, som det intressanta skådespelet för menskliga samfundet framställes, när fria undersåtare af alla stånd genom sina fullmäktige förbinda sig med konungen genom det heligaste band, i det att de inför tronen aflägga sin trohets- och huldhets ed. Majestätligheten af denna akt förhöjdes denna gång att blifva den enda i sitt slag såväl genom stället, der den uppfördes, som anseendet af den person, åt hvilken det yppersta rummet var tillegnad, Gustaf den tredje. Konung Adolf Fredriks hyllning, till hvilken jag äfven varit vittne, uppfördes på borggården i gamla kungshuset på Riddarholmen, en trång plats, som med möda tillät rum åt andra åskådare än ständerna sjelfve. För den nuvarande hyllningsakten var den så kallade Logården utsedd, der i sednare tid en parterr med lefvande häckar blifvit inrättad. Den sidan af slottet, som vetter mot hafvet, tillika med båda flyglarne voro öfverklädde med läktare, hvilka tillika med gården, likaledes med bänkar försedd, förunnade åt åskådare af alla stånd ej mindre än åt ständerna ett beqvämt och tillräckligt ntrymme. Hafsviken nedanföre vimlade af båtar och fartyg, likaledes uppfyllda med åskådare, som hade konungens tron i ögonsigte mellan båda flyglarne upprest. Haf och land voro på en gång vittnen till denna lysande akt med ögonen fästa på konungen och öron uppspända att höra hans tal. Vid förra hyllningar var vanligt, att presidenten i kansliet förde ordet på konungens vägnar. Gustaf den tredje talade sjelf med en klar och behaglig stämma, hvaraf ljudet utbreddes kring hela den vidsträckta skådebanan. Man skulle vara såld till kropp och själ åt en främmande makt för att icke röras af denna stämma; också är jag öfvertygad, att äfven hans bittraste ovänner för ett ögonblick åtminstone blefvo intagne. Allmänheten blef det med hänryckning från denna stund och bevarade känslan deraf för everldliga tider.

Efter ett års förlopp från riksdagens början uppfyldes sent omsider ändamålet med dess sammankallande, konungens kröning, som förrättades i Storkyrkan i närvaro af samtliga stånden och trängseln af nyfikne åskådare. Oaktadt all den lysande prakt, som vid sådana tillfällen slösas, var denna senare högtidlighet mindre intressant både för ögat och hjertat än den förras ädla enfald. Smörjelseakten, som föregick, synes likväl förtjent att anföras. Förbunden med religion och förrättad under böner och välsignelser, kunde denna akt ej fela att vara på det högsta intagande, och jag erkände rättvisan af den högaktning, hvarmed allmänheten i alla tider den ansett. Jag har ännu för mina ögon konungen, när han afklädd den furstliga manteln och kronan i en hvit klädnad, oskuldens färg, och med blottadt hufvud knäböjde för den Högste under åkallan af dess mäktiga beskydd. Kontrasten mellan den unge konungen och den gamle vördige erkebiskopen Beronius, som förrättade denna ceremoni, var i alla afseenden märkvärdig och gjorde ett intryck på min inbillning, som aldrig utplånas.

Egentliga ändamålet med alla dessa ceremonier, vördnadens befestande för konungamakten, syntes i anseende till pluraliteten af närvarande ständer föga vunnet. Hade det rådande partiet förstått sitt eget intresse och ägt det ringaste vett och eftertanka, så hade det efter kröningens beivrande omedelbarligen slutat riksdagen. Af konungens kända karakter och hans billiga missnöje öfver ständernas förhållande kunde slutas, att hämden grodde i hans hjerta, hvars vådliga utbrott icke kunde undvikas utan genom den hastigaste reträtt. Tillfället hade derigenom blifvit betaget för konungen att till sin fördel nyttja allmänhetens då varande förtjusning. Under afvaktan af en tillkommande riksdag skulle denna flygtiga låga förmodligen svalna, och äfven konungen i en trögare ålder snarare beqväma sig vid de fjettrar, som blifvit honom ålagde. Men nattmössornas vanliga inskränkta begrepp och högmodet af deras framgång lemnade ej rum åt något eftersinnande. Med förakt både för konung och allmänhet fortsatte de sina öfverläggningar; det månadliga underhåll de erhöllo af ryska ministern var för behagligt att kunna försakas. Riksdagen måste utdragas och, om möjligt vore, blifva beständig för att vaka öfver konungens förhållande och tillintetgöra det underliggande partiet för everldliga tider. Den önskligaste frihet syntes dem förunnad att handla

efter behag. Äfven Stockholm var öfverlemnadt åt deras välde. Icke allenast folket från landsorterna, som bevistat kröningen, var bortrest, utan ock större delen af riddarhusets ledamöter af båda partierna, som öfvergåfvo fältet, större delen af ledsnad, någre de klokaste hufvuden för att icke öfvervara en förutsedd oundviklig revolution, den de hvarken voro hågade att befrämja eller funno sig i tillstånd att afböja.

Jag var bland de förste, som åtföljde den allmänna utvandringen. Förqväfd af de obehagligaste dunster i sekreta utskottet, var jag förlägen att andas en frisk luft. Jag reste till det älskade Skenäs^{*)}, der jag efter några dagars vistande öfverlemnade hustru och barn i min goda systers vård, för-anlåten att åter begifva mig till riksdagen, icke af hopp att vara vittne till någon lycklig brytning i de allmänna ärenderna, men för bevakandet af en enskildt angelägenhet. Min svärfar hade den varande riksdagen itererat sin ansökning om ersättning för sitt lidande under 65 års riksmöte. En partilöpare hade åtagit sig att genomdrifva saken under skriftlig förbindelse af halfva summan, som kunde utpressas. Oaktadt dessa skamlösa vilkor måste jag förnimma, att den egennyttige fullmäktigen ej förmått att det ringaste uträtta. Det var ej i naturen af då varande jernregering att bevisa någon rättvisa än mindre att röras af medlidande. Äran deraf var förbehållen åt en mensklig regering, som under rikets mest förtviflade tillstånd ändtligen till allmän och enskild förnöjelse uppdagades.

Nattmössorna hade de förflutna veckorna tillbragt oroliga dagar och sömnlösa nätter. Konungen hade i spetsen för sitt lifgarde marscherat ut på Ladugårdsgärdet, der han bevistade de vanliga militäriska öfningarna. Soldatens tillgifvenhet för konungen kunde ej dragas i tvifvelsmål. Han syntes i tillstånd att med väpnad hand nedergöra sina motståndare. Nödiga försvarsmedel voro påtänkta, som varit fåfänga, om icke konungen velat förbida en eklatantare hämd. Gnistorna af revolution skulle spridas från båda rikets landsändar, förrän den i hufvudstaden uppblussade. Emellertid och intill dess planen hunnit verkställas, rådde derom den djupaste okunnighet. Icke den ringaste anledning till något våldsamt företag kunde spörjas. Konungen återkom till staden. Manskapet skingrades, och nattmössorna andades. De ansågo

*) Ett gods i Södermanland, tillhörigt den Gyllenborgska släkten.

konungens förmenta efterlåtenhet som en feghet och åsidosatte för honom den anständigaste aktning.

Tiden att verkställa deras våldsamma beslut ansågs nu så mycket mera gynnande, som de äfven på riddarhuset voro allrådande. Man kunde icke utan den lifligaste saknad och vänjelse nu mera inträda på detta fordom lysande samlingsrum, der rösten af de yppersta talare återskallat, der en ädel strid partierna emellan varit utmärkt af snille och kunskaper och delade allmänhetens uppmärksamhet. Sedan de förnämste ledamöterna funnit rådligast att antingen sig afhålla eller med stillatigande bevista rådplägningen, styrdes nu detta hus af de föraktligaste ledamöter, ryktbare för ett ögonblick, men hvilkas namn hvarken förr eller senare funnits förtjenta att nämnas.

Desse ledamöter af riddarhuset, danade att sammankopplas med de tre öfrige stånden, antogo sig den gemena rollen att öppna fältet för de beslutade våldsambeter, hvilka genom en riksens ständers kommission skulle utföras. Proposition af en sådan kommission uppväckte en allmän förskräckelse. Man kände från 56 och 65 års riksdagars bedröfliga minne, hvad oinskränkt makt som åt en sådan inquisitionsdmstol öfverlemnades att undersöka och afdöma alla mål, som dit kunde förvisas eller efter behag upptagas.

Icke någon enda medborgare utom det rådande partiet ansåg sig säker för förföljelser och att icke antastas till lif eller egendom. Hämden öfver 68 års riksdagskallelse var ej ännu försonad genom den försäkran, som af konungen blifvit utkräfd. Ledamöterna af rikets kollegier, som genom sitt biträde befordrat denna kallelse, skulle som förbrytare mot grundlagen afstraffas. Man kunde ej veta, huru långt denna statsinquisition vidare skulle sträckas, men hattarne kunde vara förvissade, att deras totala undergång dermed isynnerhet var åsyftad. De voro i allmänhet intet mindre än hofmän, ehuru väl de derföre voro ansedde, men mössornas oförstånd tvingade hattarne att för egen säkerhet befrämja konungens afsigter, hvilket de ock gjorde med all den öfverlägsenhet af snille, hvarföre de varit kände i alla omskiten.

I stället för att störa den allmänna säkerheten blefvo mössorna oförmodadt föranlätne att sörja för sin egen, hvarpå de under sin blinda yrsel icke det ringaste varit omtänkte. Midt under de flitigaste öfverläggningar om sin tillämnade stora kommission blefvo de distraherade af de obehagligaste

tidningar: Kristianstads fästnings intagande af den derstädes varande garnisonen och ryktet om ett dylikt militäriskt uppträde i Finland, hvarom säkra underrättelser ej ännu hunnit ankomma. Ändamålet med dessa ovanliga rörelser kunde ej länge vara en gåta, men konungen visade sig derom okunnig och ingick på alla medel, som till deras hämmande af ständerna blefvo framställda, hemligen road åt deras dåraktiga och fåfänga försvarsanstalter. Medan det afgörande slaget af revolution oförmärkt i hufvudstaden bereddes, fortsatte han den djupaste förställning, bivistade utan upphör repetitionerna af den första svenska operan, hvars fullkommande tycktes intaga hela hans uppmärksamhet. Men ögonblicket för honom stundade att aflägga masken. Högsta nöden fordrade konungen i spetsen, hotad att instängas i slottet och betagas all gemenskap med älskade och honom tillgifne undersåtare. Södermanlands regemente hade blifvit till den ändan kommenderadt till Stockholm, anfördt af baron Klas Cederström, den ifrigaste af det rådande partiet, fylles tilltagsen och oförsynt att utföra den oerhördaste våldsverkan, om tiden dertill ej blifvit honom betagen.

Allmänhetens oro under dessa dagar kan ej beskrivas. Folkets nit för konungen uppdrefs till den yttersta grad af honom öfverhängande fara. Det var det ögonblick han hade afvaktat. Han uttågade ur slottet, åtföljd af en obetydlig tropp, men som ökades vid hvarje steg och blef öofvervinnerlig. Folk, högre och lägre, af alla stånd, embetsmän, regementen, alla tillfölo honom, alla trängdes kring hans person. Han var enväldig om makten, så snart han sig visat, och makten af motpartiet krossad för everldeliga tider.

I en ålder, då gårdagen utplånas ur minnet, är efter trettio års förlopp hvart ögonblick af den 19 augusti 1772 ännu lika närvarande för min inbillning, som det varit för mina sinnen. De minsta omständigheter deraf äro icke utan intresse, och jag gör mig ett nöje att anföra några, till hvilka jag varit vittne. En af mina vänner, åt hvilken en mindre detalj af revolutionen blifvit anförtrödd att verkställas, hade gifvit mig tillkänna dagen, när detta stora skådespel skulle öppnas. Isynnerhet angelägen att iakttaga det intryck, som första tidningen derom skulle göra på motpartiet, och dess förhållande dervid, infann jag mig tidigt om morgonen den utsatta dagen i sekreta utskottet, der de förnämste ledamöterna voro samlade. En allmän oro

röjdes i deras mörka uppsyn. En ledamot af borgareståndet, den bekante Lundblad, borgmästare i Sigtuna, begärde att underrättas, hvad anstalter blifvit vidtagna mot någon våldsam åtgärd mot ständerna, den man hade all anledning att frukta. Kammarherrn baron Essen försäkrade ledamöterna, att något sådant våldsamt företag ej var att befara, att rådet deremot tagit de kraftigaste anstalter, och att de vakthafvande vid slottet voro anmodade att hindra det minsta försök, som dertill kunde vågas. En sådan försäkran af en den klokaste och mest upplyste bland ledamöterna var oförmodad att höra. Jag ansåg revolutionen såsom förekommen och fruktade deraf de svåraste följder. Men säkrare upplysningar meddelades åt utskottet efter en kort stund. Man underrättades, att både officerare och manskap af lifgardet svurit konungen trohet och åtföljt honom till artillerigården. Jag väntade, att utskottet skulle åtminstone förblifva samladt, till dess utgången af revolutionen blifvit spord, och att det i sista stunden af sin varelse skulle visa någon behjertenhet, men det borde ej förväntas af dessa låga själar, som ifrån det högsta öfvermod nedfölla på en gång intill den föraktligaste feghet. Utan betänkande, utan att ett ord framstammades, rusade samtelige till dörren och skingrades, en hvar på sitt håll, der de snarare hade att frukta någon våldsam medfart, än om de hållit sig tillsammans.

Jag visade mig ej heller hjelte och behöfde det icke. Hvarken var jag militär eller bland de högre embetsmän, skyldige att sig hos konungen inställa. Min brådska att honom uppvakta hade haft utseende af fjesk, som ej var mig anständigt. Efter lättad riksbörda förfogade jag mig med snara steg till slottet för att inhemta de första underrättelserna om konungens framgång och äfven för att undvika ett fruktadt oväsande, vanligt vid revolutioner, och hvilket af de förtviflade nattmössorna möjligen skulle kunna uppväckas. Jag var knappt inkommen i slottshvalfvet, förrän portarne tillstängdes och kedjorna fästades kring slottet. Det var ej mera tillåtet eller möjligt hvarken att sig derstädes intränga eller derifrån utgå. Jag tillika med några andre, som tidigt inlupit i denna hamn, blefvo der instängde. En talrik vakt uppfylde slottshvalfvet under general Ehrenkrooks befäl, som, midt i kretsen sittande vid ett bord, utdelade med ett dånande ljud sina bud till höger och venster och med vakande ögon bibehöll den strängaste ordning. Reträtt

var ej att försöka. För min del var jag ej derom angelägen. Jag hade inom slottet tillgång på det bästa sällskap jag kunde önska, hos min gamle vän Bailon, en vitter schweizare och af det behagligaste umgänge. Han hade för detta varit lektor hos drottning Lovisa och var nu mera till sällskap hos konungen antagen, hvars utmärkta förtroende han vunnit genom sitt redliga förhållande och uppriktiga nit för dess ära. Ständiga bud från konungen, som till slottet ankommo, infunno sig tillika hos Bailon och meddelade honom de hugneligaste underrättelser om revolutionens stundeliga framgång. Under vår gemensamma förnöjelse hade vi nu tillräckligt ämne till det gladaste samtal och reflektioner så väl öfver den flutna tiden som det tidevarf, som uppdagades. Utan att deltaga i krigståget delade vi nöjet af segern och förbidade med otålighet konungens ankomst.

Ett fröjdeskri, som återskallade från norra delen af staden, gaf oss tillkänna konungens antågande. Vi skyndade oss ner att jemte de andra närvarande i slottshvalfvet emottaga konungen och honom lyckönska. Min långa väntan från klockan tio om morgonen uppfylldes äntligen klockan fem om eftermiddagen. Kedjorna för slottet föllo till jorden. Öppnade portar tillstadde mig en åsyn, förtjent att tecknas. I spetsen för en lysande kavalkad af vakthafvande officerare, regementschefer och andra frivillige ryttare såg jag konungen och såg konungen och folket allena, som i ett oräkneligt antal omringade honom obehindradt på alla sidor, uppfylde hela den yttre borggården, der vaktparaden uppställdes, och åtföljde honom under ett fortsatt fröjdeljud till ingången af slottet, der konungen nedsteg från hästen och förunnade oss närvarande af civilståndet den vänligaste helsning. Men två öfverstar, som uraktlåtit att infinna sig, hade ej att hugna sig af ett lika bemötande. Han frågade med en allvarsam uppsyn, hvar de hållit sig osynlige hela dagen, och lemnade dem nedslagne och bestörte.

Anledning till anmärkningar felades icke under hela loppet af denna dag. Revolutionens olika verkan i anseende till stridiga tänkesätt kunde ej undgå att iakttagas och var äfven synbar i det diplomatiska sambandet. De främmande sändebuden hade samtligen blifvit uppkallade till slottet under sken att fredas för våldsamheter af de skockade folkhoparne, men egentligen att i den allmänna oron afhålla dem från allt obehörigt och vådligt deltagande. Efter ett kort

företråde hos konungen blefvo de af kammarherrn bjudne till den anrättade kavaljerstaffeln, dit äfven vi, som varit konungen till mötes, blifvit kallade. Åt oss svenskar gåfvo dessa utländingar ett verkligt spektakel. De hade alle mer eller mindre blandat sig i riksdagsintrigerna. Det åskslag, som dem tillintetgjort, var för de flesta för känbart, att intrycket deraf ej kunde fördöljas. Deras första och förnämsta yrke, förställningen, var förloradt, ur stånd att bibehållas. Mössornas vänners och mäktige beskyddares, den ryske och engelske ministerns, gemensamma missnöje var nyanseradt af deras åskilda karakterer: hos gref Osterman, den ryske ministern, mörkt och mållöst, hos den engelske chevalier Goodricke förbittradt, utmärkande en förargelse, som hade svårt att icke utbryta. Kontrasten mellan desse och franske ambassadören grefve Vergennes, hattarnes vän och vanliga tillflykt, fullkomnade denna märkvärdiga tafla. Den senares glädje var lika så ytterlig som de förres missnöje. Han var i ständig rörelse, skämtade och skrattade under hela måltiden och gaf sig ut för att hafva utfört hela revolutionen, fast han var den siste, som väcktes af sorlet på gatorna, och så litet underrättad, att han fans oförmögen att biträda konungen i dess första behof med de lofvade subsidier, som af Grilliska comptoiret måste förskjutas. De öfrige ministrarne, af fruktan att misshaga de förenämnde, härmade än den ene, än den andre, och tvungne i sitt uppförande, spelte den löjligaste roll. Efter slutad måltid blef det ministrarne tilllåtet att begifva sig från slottet. Med fångars glädje, som ställas på fri fot, emottogo de denna tillstädjelse. Skyldige att ofördröjligen rapportera till sina hof den i Stockholm timade stora händelsen, voro de så mycket angelägnare att sig retirera. Jag föreställer mig, huru gref Osterman lärer hafva svettats under författandet af sin berättelse, och hvad möda han använt att hos sin myndiga monarkinna urskulda sin uraktlåtenhet att icke tidigt hafva hindrat och förekommit en för henne så obehaglig förändring i svenska riksstyrelsen.

Tröttad af min långa berättelse, kan jag ej neka mig det nöjet att anföra ett löjligt efterspel af revolutionen. En riddersman af första klassen, som utan sansning vid alla tillfällen, som rörde honom sjelf eller det allmänna, var uppdrifven till de yttersta dårskaper, denne don Quijote, uppeldad af revolutionen, under hvilken han objuden sig instält bland konungens följeslagare, ansåg verket ofullkomadt, förrän han

dervid lagt sista handen. Väpnad i ridderlig rustning, under antaget namn af konungens vän, galopperade han kring staden, qvarhöll folket på vägen till deras hemvist, uppehöll dem med långa orationer, som ej kunde begripas, och hotade slutligen att ränna värjan i bröstet på den förste, som yttrade någon ovilja. En konungens ovän hade ej kunnat uppdikta ett tjenligare sätt att uppreta folket, än denne hans dåraktige förfäktare hade utvalt. Till lycka var han lika så otjenlig på gatan som på riddarhuset att ådraga sig någon uppmärksamhet. Det oaktadt fortsatte han sin ridt långt in på natten, intill dess brandvakten anmante honom att hålla sig i styr. Till undvikande af ett handgemäng, dess mindre anständigt för en riddare, retirerade han äntligen med möjligaste skyndsamhet.

Det var icke hoffolket, än mindre några vildhjornor, det voro ärlige svenske män, de tappreste, de förståndigaste medborgare, som bidrogo till revolutionens framgång. Det var nationens allmänna röst, som kallade konungen till detta dristiga steg; och det var denna röst, som vid första tidningen om revolutionen med de högsta fröjdebetygelser från alla landsorter bestyrkte densamma.

Ett så allmänt deltagande kunde ej föränlätas utan de högsta skäl. Också voro sådana för handen. Folkets fullmäktige voro sålde åt Ryssland. Konungen var den ende, som med nationen ägde gemensamt intresse att afskudda sig ett förhatligt ok. Kärleken för konungens person var än ett ej mindre skäl till det allmänna deltagandet. Han var förtjent att älskas, och han blef tillbedd. Efter erhållen seger på motpartiet var han enväldig och förblef det, intill dess han fann godt och äfven rådligt att sjelf föreskrifva sig lagar. Den 20 augusti, dagen förrän den nya af konungen författade regeringsformen ständerna förelades, utöfvade han all makt af den högsta suveränitet. Alla embetsmän, högre och lägre, civile och militäre, blefvo uppkallade till slottet för att underskrifva en trohetsed, uti hvilken rikets forna grundlagar voro uteslutna, och vi underkastade oss ett nytt, ännu okänt regeringssätt, som framdeles skulle kungöras. Till tecken af vårt med konungen ingångna band lindade vi samtligen ett kläde om venstra armen, ett bruk, från hvilket civilståndet efter några dagars förlopp blef frikalladt, men af militären intill närvarande tid blifvit bibehållet.

Förmiddagen denna dag under mitt vistande på slottet

blef jag inkallad till konungen och anbefald att ur kongl. skattkammaren under kammarkollegii vård uttaga och till konungen öfverlemna den derstädes bevarade klubba, hvilken af konung Karl den nionde vid dess ordförande på riksmöten varit nyttjad.

Konungen, som aldrig vid representationer uraktlät den minsta omständighet, som till den åsyftade verkan kunde bidraga, var sinnad af denna klubba sig betjena under ordförandet i det plenum plenorum, som till nästa dag var förordnad. Med minnet af den hand, som fordom nyttjat detta förskräckliga instrument, förmodades, att derigenom sista modet hos oppositionen skulle betagas. Klubban, i form af ett klot, tillika med skaftet, är af silfver. Jag har ansett icke öfverflödigt att meddela denna korta beskrifning på detta enväldets redskap, hvilket jag förmodar aldrig mera skall sättas i dagsljuset.

Tidigt nästa morgon infann jag mig hos konungen, ännu till sängs, och öfverlemnade i hans hand den begärda klubban. Han log vid dess mottagande, road förmodligen att kunna pröfva dess verkan på de forne riksdagshjeltarne och säkert sinnad att för sista gången sig dermed beväpna.

Revolutionen, med snara framsteg från dess gryning om morgonen den 19 augusti, nalkades efter två dagars förlopp, den 21 i samma månad, sin fulla middag. Ständerna hade blifvit uppkallade till rikssalen att höra sig föreläsas en ny regeringsform, som på konungens gjorda proposition med deras bifall skulle befastas. Den förestående förvandlingen i regeringssättet hade redan en synbar inflytelse på medborgarnes uppförande, åthäfvor och uppsyn. Sedan samtliga stånden intagit sina säten i rikssalen, hade jag under afvaktan af konungens ankomst tillfälle att iakttaga denna snara förvandling. Mina ögon fästes ömsom på de samlade stånden och trodde sig finna ett nytt slägte. Personer, dem jag lärt noga känna i plena och deputationer, voro ej mera att igenfinna. Bland adeln hade de bittraste ledamöter af oppositionen utseende af hofkavaljerer, presterna af helgon och borgarne af bankruttspelare. På bönderna syntes förvandlingen minst hafva verkat, eller rättare sagdt, de syntes icke hafva undergått någon. Af deras vanliga enfaldiga och redliga uppsyn igenkändes de med nöje, sedan deras sekreterare och andra förledare blifvit bortviste.

Den märkvärdigaste förvandling återstod ännu att iakt-

taga. Vid konungens inträde i rikssalen trodde man sig se den förödmjukade svenska friheten uppbärande ändan på släpet af den kungliga makten. En den ifrigaste förfäktare af gamla regeringssättet, oppositionens pelare, nu för första gången tjenstgörande kammarherre hos konungen, hade erhållit denna hederspost i ceremonien, och angelägen att synas för ständerna i sin nya förrättning helsade han under förbigåendet sina forne medbröder till höger och venster med den högsta förnøjelse. En så hastig förvandling syntes ej möjlig; förmodligen var den af äldre dato och gjorde hans förra uppförande med allt skäl misstänkt.

Det stora skådespel, som i dag uppfördes i rikssalen, är till öfverflöd beskrifvet i journaler, dagblad och ceremonier och tillhör ej min pensel. Jag hade under hela förloppet deraf ögonen endast fästa på konungen, att iakttaga om ock någon förvandling äfven hos honom kunde skönjas. Kronan på hans hjessa hade återvunnit sin uråldriga glans, men förblindade honom icke. Hans väsende var oförändradt. Efter allt det lidande han utstått hade det varit förlåtligt, om någon hämd utbrutit i hans uppsyn eller utlåtande, men han var mästare af båda. Han förehöll ständerna deras lagstridiga förhållande med stränghet, men utan vrede. Sanningen på hans läppar meddelade åt hans vältalighet en segrande styrka och beredde ständerna att med vördnad och undergifvenhet afhöra uppläsandet af den regeringsform, han funnit nödig för sin och fäderneslandets gemensamma bästa, der gräns blifvit skrifven för friheten, men äfven för konungamakten. Konungens proposition till ständerna om bifall på denna grundlag besvarades med en tredubbel salva af *ja*, som skallade vidt omkring nejderna af slottet. Nattmössorna voro de outtröttligaste att skrika och slutade med detta oförmodade *ja* deras stämman på riksdagen.

Sedan konungen hade lemnat rikssalen, tågade samtliga stånden, det ena efter det andra, till särskilda för dem anrättade bord, der de till öfverflöd blefvo undfägnade och under skålars drickande tömde buteljer intill sista droppen, som i sorg och glädje utgjorde deras förnämsta omsorg.

Jag gaf mig ej tid att utreda mina stridiga känslor vid den stora förvandlingen, som timat i det allmänna. Jag hade annat att göra. Riksdagen nalkades till slut. Konungens sak var efter önskan afgjord, men min enskilda var icke ännu en gång i fråga. Min svärfars ansökning var be-

grafven i bankoutsrottets handlingar utan hopp att ställas i dagsljuset. Från det allmänna förbudet för ständernas deputationer äfvensom plena att vidare samlas utan konungens särskilda tillstånd var bankoutsrottet undantaget i anseende till banken, som efter den nya regeringsformen förblef, såsom den ifrån dess första inrättning varit, öfverlemnad åt ständernas enskilda förvaltning och tillsyn. På min underdåniga anhållan täcktes konungen under samtal med någre ledamöter af detta utskott förklara sin önskan, det den förenämnda saken måtte till slut befordras, hvilket hade den goda verkan, att saken utan uppehåll företogs. Till ersättning för sitt lidande erhöll min svärfar tillbaka från 1765 den honom utan ransakning och dom frantagna lön, jemte dess bibehållande under sin öfriga lifstid och tillika en summa, som, utan att ersätta hans förlust, någorlunda kunde retablera hans förfallna omständigheter. Af denna summa blef min förlust af Sätra och Ladvig efter många svårigheter ersatt. Två mina käraste vänner, dem jag aldrig utan den ömmaste saknad kan nämna, bankosekreteraren Schröder och brukspatron Peil, voro mig dertill behjelplice, den förre genom dess bemedlande hos brukskommissarierna att under tillopp af min svärfars kreditorer i slottskansliet erhålla den revers, jag af honom innehade mot Grilliska comptoires caution, i fall något åtal derå skulle göras, för hvilken caution jag hade att tacka den senare nämnde vännen, den hederlige Peil.

Någre ledamöter i utskottet, som hade genomdrifvit min svärfars sak, hade icke varit sinnade att åtaga sig besväret utan vedergällning. Den gamla riksdagsvanan att rikta sig vid alla möjliga tillfällen dertill kunde ej så snart afläggas. Jag var nödsakad att ingå på det hårda vilkor, som mig föreskrefs, att till delning dem emellan öfverlåta fjerdedelen af den summa, som på min andel kunde erhållas. Sedan intet åtal spordes på de penningar jag lyftat, måste jag fullgöra mitt löfte och är således den siste, som offrat på ständernas altare.

Den mig aftvungna dryga kontributionen var ej tjenligt medel att förlika mig med riksens höglofliga ständer. I senare år har jag ej allenast fått anledning dertill, utan äfven till den största erkänsla, som framdeles skall berättas.

Sedan jag af revolutionen för min enskilda del hemtat någon fördel, var jag dermed så mycket mera förnöjd. Ständerna förfasckedades kort derefter vid slutet af september.

I det djupa lugn jag andades efter ett slutadt stormväder hade jag öfverflödigt tid att öfverväga de förelupna händelserna, utan möjlighet att deröfver stadga mitt omdöme. Jag ansåg oss samteliga Sveriges invånare såsom lyckligen frälste ur ett skeppsbrott, men kastade på en okänd strand, der vi med fruktan landstego, ovisse vid hvart steg hvad öde kunde oss förestå.

Satir öfver mina vänner.

Skrif! För'n du ordet vet, så är han här igen.
 Det klappar! ack hvad straff, en efterhängsen vän!
 Men klappa länge nog, om lås och regler hålla,
 Skall ej din leda syn mitt glada rum förtrolla.
 Ack! makalösa smed, som gjort det första lås!
 Fast man ej vet ditt nann, bör minnet ej förgås.
 Du funnit har en konst att folk på porten köra,
 Det jag förgäfves sökt med vett och ovelt göra.
 Man vill mig ha till vän; till vän! ja det är godt,
 Men lat det bara ske med grannlaghet och mått.
 Knappt får jag väckas opp, ur ögat sömnen gnugga,
 Re'n sväfvar kring min säng den såta vännens skugga.
 »God morgon!» ropar han, »hur mädde du i natt?
 Du har väl i din dröm haft någon flicka fatt.»
 Han med så slitna tal mitt hvilda öra mattar
 Och, när jag glömmet le, på mina vägnar skrattar.
 »Du hör ej», skriker han, »hur långt min arghet gått,
 Jag vet ej hvar i dag jag all min qvickhet fått.»
 Han styrkes i sin tro och börjar eftertänka,
 Att han en sådan dag i sällskap kunde blänka;
 Strax ilar han sin kos, till vissa herrar går,
 Att klandra Ärlig Svensk*) och fråga hur man mår.

Jag klifver ur min säng, tre gånger kroppen sträcker,
 Att armen än till tak och än till väggen räcker;
 Tre gånger gäspar jag på ett så kräsligt sätt,
 Att timmes tid behöfs att vrida munnen rätt.

*) Märklig politisk veckoskrift, som utgafs anonymt åren 1755—56 af Censor librorum N. von Oelreich och var organ för det då herskande hattpartiet,

Ack! korta, sälla tid! mitt här man redan kammar,
 En tjock virginisk rök från spotska läppen dammar.
 Re'n höres skrik och skratt, min dörr på gafvel slås:
 Nå! vänner nu igen? ja vänner, det förstås.
 Två snillen rusa fram, Apollos värda gossar;
 Den ene helsar knappt, förr'n han ett infall lossar.
 Strax ger den andre till ett skrik i himmels höjd
 Och sig för hjessan slår och kiknar bort af fröjd.
 En gång han skrattat har; han mig i armen fattar
 Och repar tanken opp och andra gången skrattar.
 Den förre flatna tycks och tittar under lugg,
 Men ser så smånöjd ut och grinar sjelf i mjugg.
 När han med fågnad ser, att första profvet lyckas,
 Skall till det minsta ord med nya löjen smyckas.
 Hans tanke blir så fin, att knappt man henne ser,
 Och det ej qvickhet är, som hjernan möda ger.
 En lomhörd kunde tro, att här har vankats nöje,
 Som sett den enes grin, den andres gap och löje;
 Men jag, som för min synd två friska öron har,
 Jag kände bäst hvad straff en trugad qvickhet var*).

En skald berömmas vill: jag usle det förgäter;
 Man på min ringa smak och korta insigt träter.
 Med vild poetisk hämnd i later, ögon, hy,
 De gripa käpp och hatt och ur min åsyn fly.
 Jag åter andas får och gå i mig tillbaka,
 Jag börjar mindre le och mera nöje smaka.
 Nu gäller resan ut till syssla och besvär,
 Som, hur det plågar mig, af vanan drägligt är.
 Jag andra vänner får, som det beslut förstöra;
 De göra mig besök, ty de ha intet göra.
 Ej för min egen skull mitt sällskap söka de,
 Men tiden är dem lång, de måste menskor se.
 De allestädes gå, att alla ställen rata,
 De söka känna folk, att folk dess närmre hata.
 Att väja deras gift och deras tungor fly,
 Bör man dem sällan se, att alltid synas ny.
 I denna vänneflock jag hela timmen nöter.
 Hur sällan är den klok, som ingen syssla sköter!
 Mitt sysslolösa folk af lösa tankar drifts,

*) Dessa båda vänner äro enl. skaldens uppgift *Creutz* och *K. Torpadius*.

Och ämne letas opp, der intet ämne gifs.
 Nu mig den ene vän sin gårdagslefnad täljer
 Och åt sitt sällskaps ro sitt förra sällskap säljer.
 En ann' till pricka vet, hvad visse herrar sagt,
 Och hvart förfluget ord på troget minne lagt.
 Hur matt det sällskap är, som endast förråd äger
 Af hvad som andra sagt och intet eget säger!
 Till lycka hastigt nog ock detta förråd tröt,
 Att åter nyttja det man ändtligt laget bröt.

Med snabba löparsteg jag till min syssla hastar,
 På vägen än en vän i vägen hinder kastar.
 Han nyss från landet kom; han frågar hvar jag bor
 Och kärligt helsar mig från syster bror och mor.
 Jag fåfängt står på språng, jag höra skall min lexa,
 Hur gamla vänner må, hur deras ungar växa.
 Min gode landtman tror, att stadsfolk intet gör,
 För det man pudrad är och ej i åkern kör,
 Att all vår syssla är att goda värdar vara
 Och fägna alla dem, som komma och som fara.
 Jag flyr i närmsta gränd; men knappt jag sluppit har,
 I nästa hörn en vän mig under armen tar.
 Allt hvad han sade mig kan ej i verser binnas;
 Det mins jag, att hans tal var icke värdt att minnas.
 Det gick på kläder ut: han granskar hvarje tråd
 Och till en smaklig dräkt vill hemta mogna råd.
 Ej Maros vandringsman*) sa många faror hände,
 När honom hamn från hamn de ilskna gudar sände,
 Som på min korta väg jag måste kännas vid.
 Jag ändtligt hamnen ser och min förlossnings tid.
 Nu tro, jag vänner får, ett tjog af embetsbröder;
 Oss sysslan tvingar hop och tvungen vänskap föder.
 Som syskon lefva vi, vi dela sorg och ro
 Och se för när hvarann att väl hvarannan tro.
 Allena storma de och brödra käckt hvarannan.
 En förman kommer in, då tro, de rynka pannan,
 Man skrifver, springer mer, och den blir hållen bäst,
 Som mest beställsam är och som kan svettas mest.
 Jag såg en nedrig slok sig ned i stoftet kröka
 Och för en oviss gunst sin säkra ringhet öka.

*) *Aeneas*, hjälten i *Aeneiden* af P. Virgilius Maro.
 Brödra = kalla för broder.

Jag såg ett ringa djur, som grälar ar från år
 Och tror sig nog belönt, när han en helsning får.
 Låt dem få ha sin ro! jag vill mitt omak spara,
 Så lat, att jag en gång ej låts att flitig vara. —
 Nu slår ett önskadtt ett: man vänligt afsked tar,
 Och läsarn döma kan, om jag den siste var.

Sig framför hyrkuskgåln en åldrig byggnad höjer,
 Som nya tidens brist och gamla smaken röjer;
 På kupigt koppartak man dygdens bilder ser;
 På annat rum än der hon tycks ej passa mer.
 Med romersk öfverskrift hon präktigt här berömmes:
 Hon hedras på latin, när hon på svenska glömmes.
 Hur länge skall det hus dock utan armar stå?*)
 Det plär ju år från år så vackra lemmar få!
 Det hus hvart fjerde år af nit och buller dånar,
 Till sömn och vittra tal sig dess emellan lånar.
 Ack! att evärdlig tid man höre detta sus,
 Att icke Bollhus^{**}) blir, der nu är Riddarhus!
 Vid sidan är ett torg som af sin ålder skryter,
 Der man af gammal häfd sin lögn förtroligt byter.
 Ej som på grekers torg, man slåss och ifras här,
 Man hviskar ondskan fram — vår verld belevad är.
 Två sprättar här hvarann med prat och sqvaller matta,
 Med löje skiljas åt och åt hvarannan skratta.
 En väjer här sin björn, som sist får honom fatt:
 Han löjlig uppsyn tar, men skrattar ganska flatt.
 Två bofvar talas vid, som långa omsvep taga
 Och säkre skiljas åt, att de hvarann bedraga.
 En spanar efter nytt, att sprida det omkring,
 En annan veta't låts och vet dock ingenting.
 När jag till detta torg min sakta kosa följde,
 Af vänner mig en våg, än mig en annan höljde.
 Till lycka mig en vän ur detta skeppsbrott drog:
 Det var den första gång jag fröjd af hviskning tog.
 Han drar mig i en vrå: än kan oss någon höra;
 Han drar mig längre bort, än längre, nå, må göra!
 Om något viktigt mål det säkert frågan är;
 Jo! frågan blir hvar jag i middag spisa lär.
 Jag ser en annan vän i hastig ifver löpa,

*) De tvenne flyglar, som ingingo i Riddarhusets ursprungliga plan, kommo ej till utförande.

***) Syftar på teatern i det s. k. *Bollhuset* vid Slottsbacken.

Han har sin plänbok glömt, han skulle något köpa.
 En sedel lånar han; han har mig undflytt se'n:
 Den gång för billigt pris jag mista fick en vän.
 En hungrig vänneflock sig sist omkring mig ringar,
 Här hjälper ingen bön, man mig på källarn tvingar.

Gudinna! du som kök och tappra magar styr,
 Som hos de rika dväljs och tomma visthus flyr,
 Du Snålhet! om vår stad dig mest bland gudar aktar
 Och dagligt åt ditt bord de feta offer slagtar;
 Om allt hvad anda har, i skog och luft och haf,
 I Stockholm samlar sig att få sin vissa graf;
 Om här du hjeltar har, som fäkta för din ära
 Och våga lif och blod i frässa och förtära:
 Ack! hjälp en mager skald, dess matta penna för,
 Då han ett middagsmål i verser måla tör!
 Ack! krydda så min vers, att han må vällust gifva,
 Och läsarn midnattstid af hunger retad blifva!

Gudinnans seger syns i våra hjeltars mod;
 Hon skänker i en sup att elda deras blod.
 En ädel ifver tänds, som bränner allas magar,
 Man går på bringan lös och inpå benen gnagar.
 Ett kålfat stormadt blir med munter anletssvett,
 Man hemtar läskedryck i soppans varma fett.
 Nu spetsen bruten är; man börjar något pusta
 Och dricker om en gång att sig till steken rusta.
 Men denna hvilotid ej sysslolöst förgår,
 Ett rågadt fiskfat töms, som oss i vägen står.
 Till strids det åter bär: en hjelte aldrig skälfver,
 Och redan i sin själ han stekens bane hvälfver;
 En sallat färdig står, som retar hans begär
 Och hjelten kröna skall, då segern vunnen är.
 Hans viga styrka syns: han hårda stålet hvässar
 Och snart ett uddigt spjut i kalfvens sida pressar.
 När han med frodigt hull vid moderns spenar låg,
 Hon gamla släktens art i pilten lysa såg;
 En heder för dess ätt hans djerfva dumbet spådde,
 Men ack! en tidig död på denne yngling rådde.
 Man skonar ej hans lik; det smärta kan en sten!
 Hvar fogning lossas opp, ej lemnas ben på ben.
 Se'n magens raseri man lösa tyglar gifvit,
 Och ingen lemning mer af steken öfrig blifvit,

En plötslig ända snart på mindre rätter görs,
 Man lemnar tomma fat — allt härjas och förstörs.
 Så när en vild orkan kring Ceres' åkrar rasar,
 Och åbon i sitt tjäll för väderguden fasar;
 Än brytes ax och strå, än föres säden bort,
 Och land till ödeland förvandlas innan kort.
 De hjeltar, som i dag för bordets ära fäktat
 Och under fatens mängd i striden ej försmäktat,
 Af vanmakt plågas nu — en vanlig följd af krig,
 Och magen pinas mest, som mest har vågat sig.
 Gudinnan ser sitt folk och deras nöd beklagar,
 Hon dem en helsodryck i glas och bålar lagar.
 »Upp hjeltar!» ropar hon, »och hemten nu den lön,
 Som eder dygd förtjent med tappra hjelterön.»
 Tänk! hvad ett gudaord för underverk kan göra!
 Knappt får gudinnans röst den matta skaran röra,
 Knappt ångan af dess rack får dem i näsan slå,
 Förr'n mage, mod och bröst en ljuflig lätthet få.
 Nu sig det ädla nit i allas ögon målar,
 En skål för rikets väl ger luft åt flera skålar.
 Du täcka kön! du blef den dagen icke glömdt:
 En värdig Bacchi son i hjertat känner ömt.
 Man tömmer glas på glas: här tostas för en flicka,
 Här galler icke skämt, en blygd att icke dricka.
 En bjuder sex, en tolf, en lägger dubbelt till:
 Bland hjeltar dvergen sjelf en kaxe vara vill.
 Nu börjas glädjen rätt: du Vänskap! rena låga!
 Du intar allas bröst att öfva din förmåga.
 De söta drufvors must all galla fjerran sköljt:
 Här yppas dolda ting, dem evigt mörker höljt.
 Man gammalt agg och hat till morgondagen dränker
 Och prof af redlighet i såta famntag skänker.
 Det fasta vänskapsband beseglas med ett glas:
 En brorskål klunkar ned, och remmarn slås i kras.

Jag stjal mig bort, att ej mitt brödertal förmera;
 Nog af med dem jag har, de ge ej håg för flera.
 Jag af det täcka kön mitt val af vänner gjort
 Och fritt bekänna må, jag tål ej manfolk stort.
 Om ursäkt för ert vett, I ären alltför trygga,

Rack = arrack.

Tosta = dricka en skål.

Jag fjollas vill ibland och mig till könet hygga;
 Om der ett mindre lof till flas och löje gifs,
 Jag dock en lätja ser, der jag så gerna trifs.
 Först går jag till en fru af mycken dygd och ära,
 Som stufvar allt sitt tal med Argisk sedelära.
 Jag för det lånta vett en billig vördnad har,
 Hvi trifs jag icke der? hon tycks mig vara karl.
 Jag torra lexor får, när jag till henne länder;
 Hon noga forskar ut hvad jag mig har för händer.
 Men fast hon synes ha den omsorg som min vän,
 Dess köns nyfikenhet härunder käns igen.
 Jag från så tungt besök med mycken ifver hastar
 Och all min vårdslöshet i Auras soffa kastar.
 Hvad hennes muntra eld mig lif och löje gaf!
 Den qvickhet älskar jag, som ägarn ej vet af.
 Med skratt och mycket prat hon ofta intet sade,
 Det intet dock behag från hennes läppar hade.
 Hvad hon har vacker mun! Jag såg i hvarje veck,
 Hur skalken döljde sig och upp i ögat geck.
 Hon log, och för min syn sig hennes yrhet döljde
 Allt klädde henne väl, ty hon sitt lynne följde.
 Jag nästan blifvit kär, men jag till lycka såg,
 Att ingen hennes vän på hjertat henne låg.
 Än älskar hon min ring, än bör man julklapp skänka: —
 Om jag blef mindre kär, det bör man ej förtänka.
 Ty ingen undra må, när kärlek pungen drar,
 Att pungen ock ibland ett ord i laget har.

Jag ej den dragningsart hos unga Sappho röjer.
 Hon med en kärleksvers i vänskap sig förnöjer:
 På ett ell' annat sätt vill könet ha sin vinst,
 Och den mig passar bäst, hvars nycker kosta minst.
 Min lilla Sappho sjelf ur hjernan verser kryster:
 Jag henne älska bör, hon är min embetssystem.
 Hon snille, mössan full, ur lärdomskällan tog,
 Men i sitt glädjeraus sitt fynd i backen slog.
 Dock anstår icke mig mitt eget syskon klandra;
 Vår vänskap underhålls: vi sällan se hvarandra.
 Hon för min tysta smak är alltför bullersam
 Och skämmer med sitt snack det bästa sällskaps glam.
 En manlig hurtighet jag ej hos qvinnor prisar,
 Jag vill en svaghet se, som könens skilnad visar.

Corinna qvinlig är, men hatar qvinnokrig,
 Dess jemna glädjelugn med glädje smittar mig.
 Hon har det lilla fel att mig med sqvaller mätta;
 Stor sak! hon ändtligt må sitt hjertas börda lätta.
 Hvad är att veta nytt? det är ju föga ro,
 Om man ej har en vän sin kunskap att förtro.
 Corinna vill dock ej med lika mynt betalas;
 Jag tiger, och likväl dess ifver icke svalas.
 Jag ingen tidning vet, mitt minne är så kort,
 Hvad jag i huset hör i porten glömmes bort.
 Med andras göromål jag ingen går tillhanda,
 Ej heller vill jag mig i qvinnosysslor blanda.
 Att sqvallra, hvartill lof en qvinna enkom har,
 Hos henne svaghet är, men nedrigt hos en karl.
 En qvinna tålas kan, hvad sagor hon förtäljer,
 Hon efter sitt begrepp sitt tal och ämne väljer;
 Men Damon mördar mig, när han med magra skäl
 Förmätet sqvallra djerfs om folks och rikens väl.
 Ej honom höga ord hans höga ämne gifver,
 Han stora maktens krig som hushållsgnabb beskriver.
 Af omsorg för vårt land han dag och natt förtärs,
 Och af en tysk gazett hans fina hjerna närs.
 Ack! hvad han plågad blir, då posten något dröjer:
 Han allt det förråd mist, hvarmed han oss förnöjer.
 Om himlen icke snart på isen ända gör,
 Som hindrar postens gång, han visst af hunger dör.
 Jag fåfängt för mitt kön mig hos Corinna döljde,
 Mig Damon ända dit i hamn och häl förföljde.
 Bestört han kommer in. »Ack», ropar han, »min vän,
 Kan du berätta mig, om posten kommit än?»
 Ur hans beklända bröst en långsam klagan flyter,
 Men kedjan af hans tal ett spelbord ändtligt bryter.
 Jag tappar väl härvid, men gerna pengar ger:
 Här vinnes dock en stund att icke höra mer.

Jag ändtligt hemåt for och i min stillhet trädde,
 Mitt lilla ungarlsrum, min enslighet mig glädde.
 Ack! ödet vare lof, der hördes aldrig än
 En hustru gnälla fram: »Välkommen hem, min vän!»
 Det profvet fattas mig; och jag vid detta laget
 Har icke rönt ännu det värsta vänskapsslaget.

Den tiden kommer nog; jag mig ett nöje spår,
 När ämne till satir jag af min hustru får.
 Men männ' jag får i fred min aftonstund förnöta?
 Än skall jag till ett slut för mina synder böta.
 Jag ser en gammal vän; det är ett stort besvär,
 En sådan skall ha vett, om han mig dräglig är.
 Han plägar upp till mig af gammal vana stiga
 Och stora framsteg gjort i sitta och i tiga.
 Se'n hela dagen ut han tegat har hos sig,
 Så går han ut en stund och tiga vill hos mig.
 Han svår att röra är; men der han sig får nästa,
 Der kan den tunga stock sig in på natten fästa.
 »Säg något», säger han, »du ju så rolig är.»
 Det *något* säger jag: han skrattar med besvär.
 Jag mister tålmod, jag mina händer vrider.
 Jag säger: »Det är sent» — och han: »Ja, tiden lider.»
 Jag på min klocka ser: nu lär han mig förstå;
 Ack nej! han ser på sin, hur nära begge gå.
 Jag slumrar på en stol, en stund derefter vaknar,
 Då jag min tröga gäst emot förmodan saknar.

Men ryktet dessa vers jag redan sprida ser:
 Min skaldefjäders barn! hvad heder väntar er?
 I kunnen dristigt fram för jordens herrar träda,
 Då seden allmän är att sina vänner smäda.
 I denna gyllne tid man ingen ursäkt hör
 Och af sin nästas fel sin högsta vällust gör.
 I vänner! som jag nu med sanna färger målat,
 Mitt gift ej dödligt är, I kunnen le och tåla't.
 Jag edra gröfre fel, er värsta sida döljt,
 Försigtigt edra namn med konstens täcken höljt;
 I kunnen då med mig i skratt och löje brista,
 Er målning heldre se än något infall mista.

Verldsföraktaren.

Den unge Lisidor, som användt all sin möda
 Att få de lärdomsljus, som rena tankar föda,
 Som verlden och dess lopp i böcker endast sett
 Och med förfarenhet ej odlat opp sitt vett;

Han tänkte, för att gå sin väg med minsta fara,
 Att allt deri bestod att lärd och dygdig vara,
 Att utan ärlighet man ingen ära vant,
 Och tungan skapad var att endast tala sant.
 Att laster voro troll med höga horn i pannan,
 Att syssla och förtjenst ej skildes från hvarannan,
 Att lagen som ett berg på fasta grunder stod,
 Och vänner voro folk, som våga lif och blod.
 Med dessa tankar fylld han in i verlden träder
 Och af en gyllne tid sig första veckan gläder.
 Han sig i vänners famn med öppna armar ger;
 Af Platons sälla land han här en afbild ser.
 I våra embetsmän han dyrkar Aristider,
 Astrea bland oss bor att styra våra tider;
 Hos hvem som talar högt han vördar Catos mod,
 Och Mälarn är förbytt i Pactols rika flod;
 I minsta kämnersrätt han ser Areopagen.
 Men stackars Lisidor! hur blef han ej bedragen,
 När ytan borta var, som lekte för hans håg,
 Och i den bästa verld han idel dårar såg.
 Han tänkte genom dygd att lyckan blef benägen,
 Att ryktet skyldigt var att bana honom vägen.
 Han visste ej hvad fjät man för sin ära gick,
 Och att man skicklighet i höga trappor fick.
 Sin morgon kunde han i förmak ej förlora,
 Och utan nedrighet han umgicks med de stora;
 Han under deras tak den torra sanning bar,
 Som illa blef bemött, der hon en främling var.
 Vid hvarje last han såg, sin sträfva röst han höjde,
 Och om han ändtligt teg, hans uppsyn honom röjde;
 Han sökte dåren upp, att truga'n att bli klok
 Och ville ha sin verld så dygdig som sin bok.
 Sin Iris sökte han med stränga lexor vinna
 Och sederegler gaf, när han begynte brinna.
 Förtjusad ropte han: »Ert sqvaller dödar mig!
 Ack! att er täcka mun skall så förnedra sig!»
 På hofvet bragte han en ny och löjlig lära,
 Att smickran, lögn och fjäs är nedrig väg till ära.
 På torget talte han om samvet, dygd och mod,
 Tre gamla götska ord, dem ingen mer förstod.
 Men snart han varseblef, att man hans nit ej skötte,
 Och ofta för ett ord han med sin välfärd bötte.

Man i hans djerfva tal för mycken galla fant,
 Och hvad dem mest förtröt var, att han sade sant.
 Med sina kunskapsljus han ej i sällskap lyste;
 Och fast man för hans dygd en billig vördnad hyste,
 Fans hon ej passa sig för sådan tid som vår,
 Då man vill ha en dygd, med den man pruta får.
 Än kunde Lisidor sin sinnesifver gömma.
 Han ville sin förtret i vänners sköte glömma;
 Han var med litet nöjd, med frihet och med bröd;
 Förnuft och vänskap var hans enda öfverflöd.
 Men sina vänners flykt han äfven måste röja,
 Han kunde ej med hopp och löften dem förnöja.
 Hans tysta arbetsrum ej lyckans tempel var,
 Dit hopen trängde sig och sina hjertan bar.
 Med nya tiderön han fylde snart sin lista.
 Att andras falskhet se han alltid var den sista,
 Han i det längsta teg och sökte döma väl.
 Men när han ändtligt ser moralen som ett gräl
 Till skolan visas bort att tomma hjernor söfva,
 Att näpplig sken af dygd man tyckes mer behöfva,
 Att ock en skamlig färg de bästa uppsåt få,
 Att ädla tänkesätt till hospitalet gå;
 Förtretad, rörd och matt han all sin kyla mister
 Och med en billig harm i dessa orden brister:

»Hvar skall jag få ett rum, der jag må lefva fri
 Och af en galen verld ej känd och retad bli?
 Der ingen trugar mig att matta infall höra
 Och för min ädla tid hos dårar räkning göra;
 Der ingen gata fins, som drar mig från min bok,
 Att se en präktig vagn, som för en lycklig tok;
 Der jag ej nödgas skall att följa verdens yra,
 De usla verktyg se, som hennes öden styra;
 Der för mitt tänkesätt jag ingen gör besked
 Och, när jag missnöjd är, får vara det i fred.
 Jag bör i tid betänkt på någon fristad vara;
 Förgäfves har jag sökt med oskuld mig försvara,
 Hon med sin ödmjukhet åt ondskan vapen ger,
 Och packet tror ha rätt att trampa en dess mer.
 Att menskors vördnad få, man måste dem förakta
 Och sig för mensklighet som för en svaghet vakta.

Man ej dess milda språk med dårar tala må,
 Men pock och trug och hot, det kunna de förstå.
 Med löften, lögn och skryt man måste dem förtrolla,
 Med köld och höflighet dem långt ifrån sig hålla.
 Man måste stöta folk, ej känna någon skam,
 Allt heligt trampa ner, om man vill komma fram.
 Kan sådan lefnadsart ett ädelt sinne gläda?
 Skall jag i jern och stål mitt ömma hjerta kläda?
 Nej, förr'n med någon konst jag mig beväpna lär,
 Jag i en öken flyr, att vara den jag är.

Med hvad för säkerhet kan jag i verlden trifvas,
 Der alla menskans hopp af lyckans väder drifvas,
 Der man af rena slut ej några följder får,
 Ej lögnen hänger hop och ingen sanning står?
 Jag plågar mitt förnuft att nya gåtor lösa,
 Att rik och mäktig bli, man börjar med att slösa,
 Man bygger stora slott och äger ej en sten,
 Man är om ära mon och gör sig rätt gemen.
 Man har sin egen fru för sina vänners nytta,
 Man parar sig ihop, att från hvarannan flytta,
 Man tala kan i allt, fast man har intet lärt,
 Man ljuger på hvarann och umgås lika kärt.
 Man säger svart är hvitt och gör den saken trolig:
 Man vill bevisa mig, att N . . . är rolig,
 Att torget är ett fält för tappra hjertespar,
 Der fritt ur krigets eld ett caput rymma får;
 Att man för allmänt väl bör allt i jäsning ställa
 Och döda all kredit, att vixelkursen fälla;
 Att man med stoj och skri åt sanning styrka ger,
 Och någon ordning fins, när ingen lyder mer;
 Att trälars dumma flock af ädel anda lifvas,
 Att frihet njuter skygd, när hennes vallar rifvas;
 Att brist, att fattigdom kan hämmas genom prakt,
 Och Sverge först blir sällt, när allt är ödelagdt.
 Af allt hvad jag här hör jag inga tankar samlar,
 Jag ser så många ljus, att jag om vägen famlar.
 Med buller och bevis man mig förvirrad gör,
 Och fast jag svenska kan, jag vet ej hvad jag hör.

Förgäfves söker jag hvad folket kallar ära,
 Hon fordrar annat vett än det jag hunnit lära.

Den verld jag bildat mig har så sin art förbytt,
 Att, om jag dvaldes kvar, jag lärling blef på nytt.
 Jag skulle, för att se min lycka hastigt mogna,
 Hos herren gunstling bli och hennes nåds förtrogna;
 Att spana efter nytt i husen löpa kring,
 Försäkra folk om allt och hålla ingenting;
 I skygd af ett parti min lyckas väg bereda,
 Dem blott till verktyg ha, då de mig trodde leda.
 I skuggan krypa fram, men, se'n jag fyllt mitt hopp,
 En ställning sparka ner, på den jag klifvit opp.
 Om med så mycken konst man kunde vara ärlig,
 Är äran dock för dyr, så snart hon är besvärlig.
 Den arme lyckans träl skall vaka som en dräng,
 Hans arbetstid begyns, då torparn går i säng.
 Att vinna folkets gunst han tiggarn skall betjena,
 Till alla dårars prat ett ödmjukt öra läna.
 Han måste stå beredd att gråta och att le,
 Han skall i bullret lyss och uti mörkret se.
 Sin styrka måste han af andras svaghet draga,
 Förakt och köld och hat som vänskapstecken taga.
 Han gissa skall till allt, till tankar och begär,
 Och synas full af hopp, när han förtviflad är.
 Så mycket hufvudbry min hjerna skulle störa,
 Jag vill ha läglig tid och tänka för att göra:
 Min tanka, när hon föds, går många hvarf omkring,
 Och vill man tvinga mig, jag tänker ingenting.
 Men om jag är för trög att efter lyckan trakta,
 Hvad jag ej vinna kan jag lyckligt lärt förakta.
 Att andra framför mig ha tagit henne fatt,
 Ej kostar mig en suck och ingen sömnlös natt.
 Äck! lycklig den, hvars själ, af dårskap ej betagen,
 Till nyttig vishets ro får offra hela dagen:
 I tomma tidsfördrif han lifvet ej förtär,
 Han aldrig lyckan sökt, hon i hans hjerta är.

Man får ej tadelfritt så klok och dygdig vara,
 Man måste vara rik att slika fel försvara;
 Man måste pengar strö att vinna folks behag.
 Då först man myndig är att ge åt dåren lag,
 Då kan man med sin dygd en näsvis dumhet kufva.
 Men rikdom fordrar nu en outöslig grufva;

Man skall på tunnor guld med fasta fötter stå
 Ell' ock med god kredit på höga styltor gå.
 Knappt man sin ränta får, förr'n hon ur händren löper:
 På vatten, eld och luft man här sig fattig köper,
 Hvar gång man reser ut att hemta någon fläkt,
 Betalas med en plåt hvar enda andedrägt.
 På Kolmoln nattetid man löper mindre fara,
 Än den som ljusa da'n i Stockholm nödgas vara,
 Der man att fånga mynt har upptänkt alla bruk,
 Och röfvarn går förklädd uti rosettperuk.
 Tör hända skulle jag mig hopp om utkomst gifva,
 Om jag för min latin mig lärt att siffror skrifva,
 Ell' om jag vore känd att vara af det slag,
 Som köps i vådlig tid att tänka folk i lag.
 Men ingen bjuder till att mig med pengar fresta;
 Man vet, af egen håg jag alltid gör det bästa;
 Jag har det öknamn fått att heta ärlig karl:
 En mager födekrok för den ej annat har.
 Min stjerna tvingar mig att i en öken flykta,
 Der jag med äran kan min jemna vandring lykta.
 Mot denna föresats jag finner många skäl,
 Men förr'n jag dör af harm, jag heldre leds ihjel.
 Jag lemnar hvem som vill att stadens nöjen smaka,
 Att sig på klappersten i hyrvagn låta skaka,
 Att dra en osund luft, som merg och helsa tär;
 Af denna läckra ro jag föga frestad är.
 Låt dem som älska kif sin galla här få tömma
 Och rifvas med hvarann, tills blodet börjar strömma;
 Jag vågar ej min dygd på slika höga spel,
 Men harmas vill i lugn på mensklighetens fel.

Om äran något mer än blott ett namn betydde,
 Om man Catoner såg, som menskligheten prydde,
 Kanske jag skulle då, att följa deras spår,
 En lätja öfverge, den man mig förebrår.
 Det vore mödan värdt på ärans bana löpa,
 Sin frihet sälja bort, att sig en syssla köpa,
 Om, se'n man vågat allt för land och fosterbygd,
 Ett enda vittne fans, som visste skatta dygd.
 Men ömkligt! allt begrepp om ära har försvunnit,
 Till den förnedrings grad ha våra seder hunnit,

Att man sitt tänkesätt som varor håller falt
 Och tingar äran bort åt den som mest betalt.
 Hon går som skiljemynt i dagligt bruk och vandel:
 Långt från att någon skäms för en så nedrig handel,
 Man tycks berömma sig att ha den konsten lärt
 Att vinna på ett gods, som syns så föga värdt.
 Den blir en fräjdad man, som konstigt kan bedraga,
 Med ena handen ge och med dem begge taga,
 Som tysta vet i tid med gåfvor och med mat
 Båd' tiggarsvärmens skri och allmänhetens hat.
 Hur vill man fordra dygd af små och köpta själar
 Och nämna fosterland? Det äges ej af trälar:
 Dess heder såras må, dess välfärd gå i qvaf,
 Blott de ha riktat sig, de lida ej deraf.
 Hur kunna glupska djur på sina pligter tänka,
 Som hjerta och förstånd i skamlig vällust dränka?
 Kan man af ädelmod begära minsta prof
 Af dem som rifvas jemt och lefva blott af rof?
 Bör jag ej prisas säll, om någon kula hittas,
 Der ej min rena syn af slika syner smittas?
 Man skam och nedrighet med sjelfva luften drar,
 Jag fruktar söla mig vid hvarje steg jag tar.
 Ack! skall jag se den dag, då ingen last mig sårar,
 Då jag af ömkan mer ej fäller några tårar,
 Då jag till allt förnuft har nesligt ryggen vändt
 Och rodnar för den dygd jag nu så högt bekänt?
 Jag bäfvar, när jag ser hur hennes fall beredes:
 Än är en yngling ren, när han i verlden ledes,
 Men ändtligt oförmärkt han ändrar föresats;
 Än gynnar han ett fel, än ger ett annat plats,
 Än tror han ursäkt ha, än han af nöden tvingas,
 Och ändtligt, fel från fel, han in i lasten bringas.
 Förrän han sansar sig, har han för mycket gjort,
 Han öfver gränsen gått, han måste fara fort.

I denna labyrint jag fruktar äran sakna,
 Men i mitt glada tjäll skall hon ånyo vakna.
 Blott man från tullen är, man henne träffa får,
 I ringa vadmal klädd hon nu vid plogen går.
 Här ser jag ingen rang, men gamla världens heder,
 Ett obelefvadt folk, som äger goda seder,

Som med sin grofva smak har all sin renhet kvar,
 När ingen nalkas hit, den staden smittat har.
 Här jordens trogne son ej jorden öfvergifver,
 Det fält han odlar opp hans herradöme blifver;
 Naturen vid sitt bröst har honom närmast satt,
 Åt honom som sin kung hon ger en årlig skatt. -
 Här ingen lätting hörs på lörens ringhet klandra,
 Man är välgerningsman, man skänker lön åt andra.
 Hit allt sin tillflykt har, hit storma stad och land,
 Att köpa sina lif af dessa åbors hand.
 Med ett så värdigt folk vill jag min lycka para;
 Se'n man förlorat allt, får man sin egen vara.
 Jag låter lyckans son till oket vara dömd;
 Att synas är hans tröst, och min att vara glömd.
 Jag vill i bondedrägt mitt forna öde dölja,
 Att få hans ljufva natt, om dagen honom följa,
 Ta del i hans besvär, att ock hans helsa få
 Och för att dygdig bli ej någon last förstå.
 Min hydda liksom jag skall bygdens ordning lyda:
 Jag vill dess låga vägg med ingen stenstil pryda;
 Jag vill ej synas nöjd, om ledsnad mig förtär,
 Och ropa öfverljudd: »Kom se hur säll jag är!»
 Min tanke redan flyr till dessa stilla dalar,
 Der ingen statskonst hörs, naturen ensam talar.
 Att måla hennes prakt hör ej min pensel till,
 Jag icke dikta kan, jag endast njuta vill.
 Jag vill ej forska ut, när skuggan mig betäcker,
 Om almen upp i skyn och ned till afgrund' räcker.
 Jag släcka vill min törst, ej frågar på hvad sätt,
 Om floden slingrar sig ell' löper slätt och rätt.
 Jag heldre ensam går i torra ödemarker
 Än släpas af en dikt i de Arkadska parker;
 Min torfva, som hon är, för mig har mer behag.
 Natur! jag har dig glömt, jag ser dig först i dag.
 I skolen följa mig, I mina döda vänner!
 Jag edert gudaspråk ifrån min barndom känner.
 Se'n jag i verdens sorl förlorat eder röst,
 Jag ingen sanning hört, som vederqvickt mitt bröst.
 Ut i mitt forna lugn I kallen mig tillbaka,
 Än har jag oskuld nog att edra nöjen smaka.
 I snillen, som ert lif i skuggan ha förtärt,
 Men lemnat oss ett arf, som gör ert minne kärt,

Den tid, som härjar allt, ej edert värde sårar;
 I segren i er död på eder samtids dårar.
 Se'n glömskan dem förödt, man vördar edra namn,
 Som bli den vises stöd och den förtrycktes hamn;
 Den forna ålderns dygd er rena spegel målar,
 Och på er efterverld I kasten ljusa strålar».

Vår unge Lisidor sitt afsked redan skref,
 När sin förtrogne vän han hastigt varseblef.
 Det var en verldslig vis, som sökte se och lära
 Och kunde dårars fel med köld och styrka bära.
 I hydda, i palats, han lefde lika fri
 Och hade klädt i skämt en sund filosofi.
 Af lifvets flygtighet han kunde nöjet draga
 Och ville med sitt vett ej reta, ej behaga.
 Af stora verldens sorl han ej i dvala föll,
 Men i en veklig tid sin stränga dygd behöll.
 Han sökte med sin köld vår ynglings hetta svala:
 »Ack! vakna», ropar han, »utur din tunga dvala!
 »Låt dina gåfvors ljus i dagen tränga fram
 »Och icke skymmas bort af skolans mörka dam.
 »Du har ett öppet fält att dina dygder öfva,
 »Mot lastens yra svärm bör du din styrka pröfva.
 »En enda oförsagd kan skrämman hennes här,
 »Hon äger ej ett mod, som blott i dygden är.
 »Var säker på ditt vett, du segrar, om du vågar,
 »Du dina pligter vet, blott du ditt hjerta frågar.
 »Låt dåren qvälja sig och klandra på sin lott,
 »Du har ju lycka nog, då du kan göra godt.
 »Hvi vill du ej din hand åt blinda menskor läna?
 »Du börjar älska dem, om du dem börjar tjena.
 »En svag och vanlig dygd är städs till ifver böjd,
 »Men ömka lasten sjelf är filosofens höjd.
 »Än har du icke känt de menskor du föraktar:
 »På verldens skådeban den kloke dem betraktar,
 »Der blottar menskan sig och röjer hvad hon är,
 »Du känner dig ej sjelf, förr'n du dig pröfvat der.
 »På denna sammelplats syns alla lustar spela,
 »Som rörelse och lif åt själens gåfvor dela,
 »På detta täflans fält fullkomnas mången dygd,
 »Som matt och fåfäng låg i enslighetens skygd.

»Fast stundom sorgespel din häpna syn förskräcka,
 »Du flera ämnen ser som billigt löje väcka,
 »Eqvilibristers fall, misslyckade försök,
 »Bedragna dårars sorg och slott, som gå i rök.
 »Att äga ro af allt, af allt din kunskap öka,
 »Bör du en tjenlig plats på verldsteatern söka
 »Och, för att döma rätt hur skådespelet är,
 »Ej se det långt ifrån och icke alltför när.
 »Då kan du säkra slut i alla ämnen fälla,
 »Och hvad person du gör med värde föreställa.»

»Ack! grymme», svarar han, »du ändrar mitt beslut,
 »Mot vänskap och förstånd kan ingen härda ut.
 »Jag ur min tunga sömn med nya krafter vaknar
 »Och finner re'n med harm, att jag min galla saknar.
 »Min mörka ängslans natt tycks klarna opp igen,
 »Och dagen ljuflig är, så snart jag ser en vän.
 »Men att jag vanans ok må tåligt kunna draga,
 »Låt mig i enslighet mig stundom få beklaga,
 »I tanken se det tjäll, som all min önskan var,
 »Och i en flygtig verld dess målning äga kvar.
 »Jag vill ej mina fel, ej mina dygder dölja,
 »Låt mig mitt fria vett, mitt trumpna lynne följa.
 »Låt mig få bannas fritt, mot dårar föra krig,
 »Kort sagdt, att lefva här, låt mig få likna mig.
 »Jag ej behaglig är, jag vill ock aldrig pråla,
 »Och om jag löjlig syns, vill jag mitt öde tåla.

»Farväl mitt tysta rum! jag vill ur skuggan gå,
 »Ibland ett tanklöst folk att nya tankar få.
 »Farväl du kloka bok! du gagnar mig ej mera,
 »Välkommen galna verld! nu vill jag dig studera.»

Ode öfver själens styrka.

I ålderdomens ljus! I höga hjeltesjälär!
 Er anda kallar jag att gjutas i mitt bröst,
 När en förgäten dygd för veklingar och trälar
 Och för ett lättsint folk skall tolkas af min röst.

Du mod! som själens styrka föder,
 Och frihet! dygd! förenta gudabloss!
 Jag söker er, I mina stöder,
 Hos ålderdomen, ej hos oss.

Långt från mitt tidehvarf jag redan hänryckt blifver,
 Odödliga Rom! jag ser dig ändtligt fri.
 En Brutus vaknar opp. Du eldas af hans ifver;
 Så många barn du har, så många hjeltar bli.
 Ditt fall tyranner fåfängt yrka:
 Din fasta mur ej skyddar någon träl.
 Du har din frihet af din styrka,
 Din styrka af en enda själ.

Hvad öfverdådig flock sig här på fältet vågar?
 O Salaminas strand! man dig med undran mins.
 Se! hela Asiens makt mot Greklands öar tågar;
 Men ingen Cyrus mer i Cyri härar fins.
 Förgäfves har du spänt ditt bälte,
 Du fega här! du var dock rask och ung;
 Men grekers höfding var en hjelte,
 Och Xerxes var allenast kung.

I, som ett slocknadt mod hos edra landsmän väcken,
 Det är en gudakraft, som edra själar rör.
 Allt hinder falla syns, hvar I er kosa sträcken,
 Och vägen öppnar sig, hvar snillet eder för.
 Så syns en häftig låga bränna
 Det svaga värn, som henne mota vill.
 Låt verlden eder styrka känna;
 Dess herravälde hör er till.

Hvad är det höga mod, som vi hos hjeltar dyrka,
 Som mer än lyckan sjelf vår stumma undran drar?
 Hvad lifvar ärans barn? Hvad är den sinnesstyrka,
 Som hemlig öfvermakt på alla hjertan har?
 Du ädla dygd! det är din ifver,
 Hos jordens son du himlens låga är;
 Man menska var, man hjelte blifver,
 När man dig fattar till begär.

När hon ger samfund lif och är en allmän lusta,
 Ack! bäfva, svaga verld! ett Rom sin början tar.
 Förgäfves mot dess makt sig stolta grannar rusta;
 Dess läger inom sig en lycklig anda har.

Snart föder hären Scipioner,
 Uti ett råd får man Camiller se,
 I tribunalen Ciceroner
 Åt lag och frihet styrka ge.

Vid Tibern för min syn den tvedrägts tid försvinner,
 Som dygdens ådror tömt — hos folket lasten rår;
 Jag der en riktad stad af jordens plundring finner,
 Som dock för guldets törst med möda än förslår.

Jag känner Rom, men Rom i bojor!
 Cesarers träl! du yfves af din prakt;
 Men du var större i de kojor,
 Der dygden grundade din makt.

O frihet! till hvad höjd har du ej själar drifvit!
 Ur dvalans mörka fann de skynda vid din röst.
 Du snillen åt Athen, åt Sparta hjeltar gifvit,
 En oförgänglig kraft de sugit vid ditt bröst.

Hvad väcker ej för ädel låga
 Det kära ljud: för frihet, fosterbygd!
 Hvad kunna ej de hjertan våga,
 Som lifvas af den helga dygd?

Uti sin högsta glans om du vill menskan måla,
 Ack! glöm att hon är till i envålds mörka år;
 Men fatta hennes bild, när frihet börjar stråla,
 Hon mer än dödlig syns, sig sjelf hon öfvergår.

När hon en älskad lag försvarar,
 Får hon en eld, som henne okänd var,
 En egen kraft, som sig förklarar,
 Hvert hon sin öppna kosa tar.

En dygdig allmänhet, som stadgad frihet andas,
 I täflan på dess fält hvart enda snille ser;
 Der är man redan stor, när man i hopen blandas,
 Hvert steg man högre går odödligheten ger.

Men i en allmän sinnesvilla,
 När äran mer ej lifvar folkets själ,
 Den dygdig är, som lefver stilla,
 Och hjelte den, som ej är träl.

Hvad ifver mig förfört att ålderdomen lemna!
 Vid tanken på min tid har stämman blifvit svag.
 O frihet! fosterbygd! får man er mer ej nämna,
 Ha vi ej hjertan mer att känna ert behag?

I första dygder, som vi märka
 Ifrån en tid, som vår förundran gjort!
 Förutan er kan själen verka,
 Men aldrig verka något stort.

Uti de tidevarf, som lyst af rena seder,
 Med dygder ärans ban man endast fylla trott,
 Nu skördas på dess fält en lös och flygtig heder,
 Och videt ränner opp, der lagrar långsamt grott.

Gån, svage! att ert offer bära
 För lyckans fot, och köpen utan blygd
 Med feghet en föraktad ära,
 Men vågen aldrig nämna dygd.

Hvi sker, att utan kraft sig våra snillen möda?
 De känna ej den drift, som stora ämnen ge.
 Allt går i glömskans natt hvad våra sekler föda,
 När ålderdomens ljus sin forna klarhet te.

Likså de stolta pyramider
 Man än i dag från Nilens stränder ser.
 Hur många slott, se'n deras tider,
 Ha icke bygts och fallit ner!

Förgäfves utan grund man någon styrka söker:
 Vår vishetslära sjelf är veklig liksom vi;
 Med sken af mensklighet hon själens svaghet öker;
 Hon kan ej vara stark, hon vill behaglig bli.

Om Cato, död i all sin ära,
 Lydt hennes råd, han heldre lefvat slaf.
 Ej var det denna matta lära,
 Som mod åt Thebes hjelte gaf.

Du har, filosofi! af strålar kunnat skryta,
 När fordom deras eld Epaminondas väckt.
 På fältet, ur ditt sköt, att Thebes bojar bryta,
 Han går med din egid mot faran oförskräekt.

När syns du nu din fackla våga,
 På hjeltars ban att leda söner fram?

Har lyekan trälar mera låga
 Än de, som födas i ditt dam?

Till höjden af det ljus, dit tanken vågar syfta,
 Längst öfver lyckans krets och menckliga begär,
 Jag ser en stoisk vis sitt stolta sinne lyfta
 Och hvila i det lugn, som andars sällhet är.

Han i de dimmor icke fångslas,
 Som fästa sig vid jordens låga trakt;

Ej af en giftig oro änglas,
 Som öfvar här sin envåldsmakt.

I dygdens öfning fri, han anser utan häpnad
 Nödvändighetens lag och händelsernas lopp;
 För plågor känslolös, mot alla faror väpnad,
 Han under bördans tyngd sitt hufvud reser opp.

Hvad kan hans hjerta så bemanna?
 Är han förtjust af något diktadt väl?

Nej, endast kärlek för det sanna
 Är väldig i hans höga själ.

Med en förmäten flygt när jag hans kosa följer,
 Af en gudomlig kraft jag tror mig äga del.
 Jag från ett bråddjup ryeks, som du med blomster döljer,
 Du ljuvfe filosof! som smickrar mina fel.

Hur djerfs du dygdens lag förklara?

Du orklöst vill, men han allena kan.

Han styrka har att dygdig vara,
 När du af svaghet är tyrann.

Af en bedräglig dikt, som vår natur förnedrar,
 Förqvåfs det ädelmod, som själens styrka är;
 Men, Sokrat! af din dygd, som menckligheten hedrar,
 På ödet och mig sjelf jag lyckligt segra lär.

Att ingen makt kan tanken tvinga,
 Det gudaspråk förädlar hennes själ.
 Men den sitt väsen aktar ringa
 Är äfven värd att vara träl.

Hvar höres nu din röst: »Jag ej för folket bäfvar;
 Mitt lif är i ert våld, men äran i min makt.
 Jag vet mitt värde sjelf, jag edra vittnen jäfvar;
 Ert lof jag aldrig sökt och ler åt ert förakt?»

Låt dina svaga landsmän kalla
 Din dygd för hög, din lära tung och svår;
 När de som stoft till jorden falla,
 Ditt namn till efterverlden går.

Menniskans Nöjen och Elände.

Ehuru stridiga de ämnen synas, som man här sökt föreställa, höra de dock tillsammans, för att utgöra en fullständig målning af menskliga lifvet.

Menniskans nöjen äro förestälda under bilder af genier, tjenliga att i taflor innefattas. Man har der fått gifva utrymme åt inbillningen, då deremot vid åskådandet af menskliga eländet tankarne sammandragas och fördjupas i sitt ämne. Bedröfliga sanningar försvagas af lysande färger. De vilja icke behaga, men öfvertyga. De vilja synas blotta och med den häpnad de då uppväcka göra ett starkare intryck på hjertat än den rikaste målning.

Man har förebrått mig att hafva använt poesien till ett så mörkt ämne som människans elände. Men i en målning äro skuggor äfven så nödiga som dager. Samma hand, som på sin tafla öppnat himmelen för våra ögon, har derunder tecknat afgrunden. De tvenne ämnen som här förekomma äro ej mindre skiljaktiga. Begge röra människan lika nära och förtjena således lika uppmärksamhet.

Menniskans Nöjen.

I himlabarn! I jordens Nöjen,
 I, som naturen lifven opp,

I englar! Glädje, Lek och Löjen,
 Församlen eder spridda tropp!
 Omkring min tafla slån ert läger,
 Att jag ert ögonsigte äger,
 I det jag eder målning gör.
 Behagligt mina färger blanden,
 Och när den äldre leder handen,
 Den yngre snillet elda bör.

Men jag förgäfves samla ämnar
 En flock, som ej tillhopa trifs;
 Det ömma nöje fältet lemnar,
 På flykten af det yra drifs.
 Hvert nöje dyrkas vill allena.
 Men fast jag er ej kan förena,
 I mina gudar! lagen så,
 När mig den ena öfvergifver,
 Att stället åter uppfyllt blifver
 Och ingen saknad rönas må.

Mitt öde jag i låga dalar
 Af edra blickar upplyst ser;
 Förmörkadt i de gyllne salar,
 Der ledsnan fåfängt kallar er.
 Den stund er saknad lifvet skymmer,
 Mitt hjerta, härjadt af bekymmer,
 Förlorar ömhet, mod och hopp.
 Men när er dag sig åter visar,
 Med mildhet jag min lycka prisar,
 Och ljus i tanken rinner opp.

Er tillhör ju den första ära,
 Ty eder lag den första var.
 Förrän jag känt förnuftets lära,
 Jag nöjets lära dyrkat har.
 Jag kunde le och vällust njuta,
 Förrän jag redigt kunde sluta.
 Förrän jag namnet Gud förstod,
 Jag glädjeoffer honom tände;
 Och förrän jag hans allmakt kände,
 Så kände jag, att han var god.

När han sitt väsen oss förtäljer
 Och ger en skymt af hvad han är,
 Till sändebud han eder väljer,
 I Kärleksgudar! I Begär!
 Igenom edra glada munnar
 Han sina lagar oss förkunnar.
 Hans makt man i naturen ser,
 Der vinner tanken höjd och styrka;
 Men vill mitt hjerta honom dyrka,
 Så sker det endast genom er.

I Nöjen! edra lagar stiftas
 Att hämma lyckans oförrätt.
 Det blinda våld, hvarmed hon skiftas,
 Ej stör ert jemna delningssätt.
 Hvem djerfs af någon fördel skryta?
 En gifmild hand kring jordens yta
 Har utsått nöjets rika frö.
 De växa under svett och möda,
 De lifvas af en menlös föda,
 Men under konstens händer dö.

Förrän jag under oket böjdes
 Af våra vanors tyranni,
 Er glädje i min uppsyn röjdes,
 Jag hade lätt att lycklig bli.
 Till er jag sprang ifrån min lexa,
 Men börjar ur er känsla växa,
 Se'n jag i verlden stält min gång.
 Att kunna lifvet åter smaka,
 Er oskuld kallar jag tillbaka
 Och gör mig lös från alla tvång.

Min första blick er häpnad väcker,
 I hafven glömt er forne vän.
 Men en af er mig handen räcker
 Och börjar känna mig igen.
 Knappt hade jag er skara lemnat,
 Förrän sig detta barnet hämnat,
 Mig med en pil i flykten sköt:
 Jag fåfängt Kärleksguden skydde,
 Han följde mig, hvarthän jag flydde,
 Och mig i sina fjettrar slöt.

Jag ej min frihet mer begärde,
 Då jag var bunden af hans hand:
 Uti den eld, som mig förtärde,
 Han smidde hop de ljufsta band.
 Men när han hjertat närmast rörde,
 Han facklan oförsigtigt förde
 Och brände opp sin egen knut.
 Han med sin anda födde plågan,
 Så länge blåste han på lågan,
 Till dess hon ändtligt släcktes ut.

Men sina fel kan han försvara:
 Han är för kär att kunna se,
 För qvick att icke flygtig vara,
 För ljuflig att ej tårar ge.
 Än ödmjuk han i stoftet ligger,
 Som en förtviffad fånge tigger
 Och blygsamt yttrar sitt begär,
 Än segerherre, stolt och präktig;
 Men nöjets gud ock lika mäktig
 I begge dessa tillstånd är.

En glädtig skara honom följer
 Af ömma Lustar och Behag;
 Men en af dem sig undandöljer
 Och sliter sig ur detta lag.
 Han äfven hjertan sanmanparar,
 Men mera långsamt sig förklarar
 Och mer beständig låga ger.
 Han är ej flygtig och förmäten,
 Men af de flesta dock förgäten,
 När man hans yra broder ser.

När Kärlek hjertat öfverilar
 Och ljufligt smickrar mitt begär,
 Jag flyr det lugn, der Vänskap hvilar,
 Och finner honom tyst och tvär.
 Men när den förra mig bedrager,
 Hos denna jag min tillflykt tager,
 Han helar alla hjertats sår;
 Hans fackla ljus i själen sprider,
 Jag ingen våldsam hetta lider,
 Men blott en ljuflig värme får.

Med hjerta födt att öppet andas
 Jag njuter här mitt hela lif.
 Hvad nöjen oförmodadt blandas
 I Vänskaps stilla tidsfördrif!
 Här alla Dygder ha sitt möte,
 Som alla lifvas i hans sköte
 Och alla prydas med behag.
 Här Snillet mig med blickar fägnar,
 Och Sanning, som vårt bolag hägnar,
 Oss lyser med sin rena dag.

Ju mer jag lär att sanning dyrka,
 Ju mera mild hon visar sig.
 I lika mon föröks min styrka,
 Som jag för henne mödar mig.
 Hon ringa lofvar, aldrig sviker,
 Till målet utan afväg fiker,
 Förblifver evigt hvad hon var;
 Ej mörka gåtor ger att gissa,
 Förnöjer tanken med det vissa
 Och sällan syns, men alltid klar.

En blick af Sanning Snillet hinner
 Och tänder gudens fackla opp.
 Hvad glans han af en stråle vinner,
 Som sprider hundra i hans lopp!
 Knappt målet syns, dit han sig ämnar;
 Han kända vägar dristigt lemnar
 Och öppnar nya i sin flygt.
 Från medelmåttan till det höga
 Är själen upplyft af hans öga,
 Men har det nöjet aldrig tryggt.

I, som i sällskap med Behagen
 I höga tankar, färg och ljud
 Naturen till ert mönster tagen,
 I omgen alla Snillet's gud.
 Han teckne edra mästerstycken,
 Mot hopens dom och vrånga tycken
 Att om ert värde ge bevis.
 När I naturens känsla lifven,
 I menskans ädla nöjen blifven
 Och gören sjelfva edert pris.

Från världen skild, *Etyden* famlar
 Bland vördade ruiners grus,
 Der ålderdomens guld han samlar
 Och i dess mörker sprider ljus.
 Att sina djupa tankar föda,
 Han lefver endast med de döda;
 Men är bland mina gudars tal
 Den ende, som ej ledsnad röjer,
 Den ende, som sig sjelf förnöjer
 Och ångrar ej sitt sällskapsval.

Den enslighet, der han sig stänger,
 En skugga åt hans uppsyn ger,
 Men tankens eld ur ögat tränger,
 Der man ett stilla nöje ser.
 Här med det sanna och det sköna
 Athen och Rom min möda löna:
 Här höras skalders höga ljud.
 Jag mer och mer begärlig blifver,
 Men mattas ändtligt af min ifver
 Och går att söka *Helsans* gud.

Ett präktigt fält mitt öga drager,
 Der feta lam i väpling gå;
 Den hårda ek, den friska lager
 På närmsta berg och höjder stå.
 De floder, som ur klippan strömma,
 I jordens klufna sköte tömma
 Sin rika malm och kalla saft.
 De blida väder kring mig spela,
 En balsamlukt begynner dela
 Åt hjertat en förlorad kraft.

Här *Helsans* glada gud jag finner:
 Hans muntra gång och anletsfärg,
 Den eld, som i hans ögon brinner,
 Allt tecknar kraft i blod och merg.
 Den raske pilt ej länge töfvar:
 Än han sin viga styrka pröfvar
 Och tumlar om i stoft och dam;
 Än syns han i de högsta toppar,
 Än i en flod, der han sig doppar,
 Och på hvars rygg han simmar fram.

Etyden = forskningen.

Vid stranden, der han ändtligt hamnar,
 En ung gudinna vaktar opp.
 Hon guden i sitt sköte famnar
 Och torkar af hans däfna kropp.
 Än ser man henne kransar linda
 Att lille hjeltens armar binda;
 Än samlar hon en mogen frukt
 Och breder den på gröna tufvan;
 Än pressar hon en must af drufvan,
 Som fägnar ögon, smak och lukt.

Du ljuvfa *Vällust!* jag dig kände
 Af denna gudasaft du göt
 Och af den låga, som du tände,
 Som köld och tröghet genombröt.
 Hvar gång du mig i famnen drager,
 All tankes bruk du mig betager,
 Mitt nöje gör mig döf och stum.
 Ej någon sansning ifvern stillar,
 Min själ i glädjen sig förvillar
 Och lemnar blott åt känslan rum.

Omkring gudinnan ser man flyga
Begärelsernas yra tropp,
 Som listigt sig i skuggan smyga,
 Så snart de väckt min längtan opp.
 De sig i närmsta buskar dölja,
 Jag dem i spåren söker följa
 Och skymten af ett nöje ser.
 Men guden åt min möda skrattar,
 Just då jag tror jag nöjet fattar,
 Det sig på flykten åter ger.

Men dessa nöjen böra vördas,
 Fastän de stundom hjertat bry;
 De äro ljuvfa då de skördas,
 Men äfven täcka då de fly.
 Vår sällhet dör, så snart hon hvilar,
 Hon qvicknar vid af stränga ilar,
 Se'n hon i lugnet tynat af.
 De njuta ej, som aldrig sakna.
 Naturen, att oss hålla vakna,
 Åt våra nöjen vingar gaf.

Jag genom mörka dalar sträfvar;
 Men *Hoppets* gud mig sällskap gör,
 I morgonrodnans sköte sväfvar,
 Der dagens ljus han återför.
 Så vidt omkring mitt öga hinner,
 Jag rika fält och parker finner,
 Der allt i knopp och blomma står.
 Den minsta ilning dem föröder,
 Men jorden nya rosor föder
 Och prydes af en evig vår.

Sin klarhet guden kring mig gjuter:
 Uti den tub, han lånar mig,
 Hvert nöje jag i väntan njuter
 Syns hundrafaldt fördubbla sig.
 Så snart mig någon motgång faller,
 Hans synglas jag för ögat ställer,
 Då alla dimmor undanfly:
 Jag i en lycklig framtid kikar,
 Han med mitt öde mig förlikar
 Och gör min lefnad ständigt ny.

Utmed en bäck, som sakta brusar,
 Der näktergalars spel jag hör,
 Och der en lindrig vestan susar,
 Som aftonsvalkan med sig för,
 Bland täta löf, som ljuset bryta
 Och dagens glans i skymning byta,
 Såg jag ett barn i linda klädd.
 Dess trinda kind af purpur höljes,
 Dess kropp i lena gräset döljes
 Och hvilar på en vallmobädd.

Jag *Sömnens* späda gud betraktar,
 När från hans mun en anda går,
 Som hjertats svall och vågor saktar
 Och öfver sorg och glädje rår.
 I dvalans famn jag sjunker neder,
 En döfdryck hon åt mig bereder,
 Som hemtas opp ur glömskans flod;
 Sin saft hon på min hjessa stänker,
 Åt mina sinnen hvila skänker
 Och delar kraft åt merg och blod.

Hvad ljufligt sorl i skogen höres
 Af lek och dans och fröjdespel?
 Mitt öra väcks, mitt hjerta röres
 Och tar i glädjen redan del.
 Snart detta buller närmre nalkas,
 Af gudabarn, som le och skalkas,
 Jag varseblir en flygtig här.
 De *Ungdomsgudens* högtid fira,
 Med friska blomster tronen sira,
 Som midt i dalen upphöjd är.

Den unge gud, hvars glada snille
 Satt lyran först uti min hand,
 Sin skald ånyo fägna ville
 Som återfunnen i hans land.
 Han samlar sina strödda flockar
 Och på ett fält dem sammanlockar,
 Der frid och oskuld hålla vakt.
 Hans åsyn hela nejden gläder,
 Der han med sommarns rika kläder
 Förenar vårens ljufva prakt.

Små *Frihetsgudar* till hans ära
 Ur sina lugna grottor gå
 Och första gången nu begära
 Att vid en tron sitt läger slå.
 Du *Ömhet!* som är född att lida,
 Du satt vid *Ungdomsgudens* sida
 Och ägde der ett tryggt försvar.
 Din vällust du med tårar blandar.
 Jag såg en flock af fröjdeandar,
 Som omgaf detta gudapar.

Jag hörde guden lagar stifta
 Och såg i en bevingad här
 De små *Behag*, som färger skifta
 Och reta kärlek och begär,
 Det qvicka *Skämt*, som löje väcker,
 Som sig med täta flor betäcker,
 Men längtar dock att visa sig,
 Det muntra *Skratt*, som skämtet följer,
 Som blottar hvad den andra döljer
 Och med sin glädje mättar mig.

Att le åt våra dyra nöjen,
 Der man ett plågadt snille ser,
 Man skapar under lek och löjen
 Ett intet, som behagar mer.
 En bubbla opp i luften drifven,
 Till skådespel på fältet gifven,
 En lycklig ålders öga drar,
 Som ej sitt nöje fästa tänker,
 Men älskar det som flygtigt blänker
 Och glömmer det som flygtigt far.

Jag ville dela dessa lekar
 Och i min famn ett nöje dra,
 Men guden mig den frihet nekar
 Och vill mig blott till vittne ha.
 »Dig», säger han, »bör fyllest fägna
 Vid dina år att nöjet hägna;
 Gör andras väl — låt sprida sig
 Den glädje, du ej mer kan smaka.
 Med ömhet, som du får tillbaka,
 Skall nöjet stanna sist hos dig.»

Men mina lätta gudar flykta,
 Dem jag i leken gått för när;
 Förrän jag taflan hunnit lykta,
 Dess ämne ur min åsyn är.
 Ett nöje flyr och nu det andra,
 Jag i en öken börjar vandra
 Och känner ej min verld igen.
 Du, trogna Vänskap! ej försvinner,
 Ditt skydd du i mitt hjerta finner,
 Och genom dig jag lefver än.

Menniskans Elände.

Hvad för bedröfligt skri min ömma hörsel sårar?
 Hvad jemmer skönjes här? hvad gjutas här för tårar?
 Hvem är den usla mask, som nyss fått dagen se?
 Dess ögon öppnas knappt, förrän de synas våta,
 Knappt ger han prof af lif, förrän han lärt sig gråta
 Och prof af smärta ge.

Du jordens stolte son! du kung för kreaturen!
 Betrakta här din höjd, ditt intåg i naturen,
 Hör med hvad präktigt ljud din ankomst firad är!
 Ditt första grymhetsprof du vid din födsel gifver,
 Då du med blodig hand det sköte sönderrifver,
 Som dig med ömhet bär.

Skall jag i denna klimp ett gudabelät vörda?
 Dess hjerna tanklös är, dess kropp en ovig börda,
 Som mellan lif och död ett deladt väsen har.
 Än själen ej sin flygt ur mörkrets gömmor tagit:
 Den jord, hvarur hon nyss sin svaga låga dragit,
 Har all sin tröghet kvar.

Ack! lycklig om hon dock den dvalan aldrig miste!
 Vårt öde vore sällt, om vi det aldrig visste,
 Om ej ett farligt vett oss dubbla plågor gaf.
 Den mindre ömkas må, som trygg på däckets hvilar,
 Än den som vaken är och känner vädrens ilar,
 När skeppet går i qvaf.

Den ene vet ej af för död och faror rysa,
 Men i en ljuflig dröm ser hamnen för sig lysa,
 Till dess en evig natt hans väsen har förödt.
 Den andre steg från steg till jordens afgrund nalkas,
 Och förr'n hans heta bröst i vågen ändtligt svalkas,
 Han hundra resor dött.

Vi vandra i en natt, der dödens bilder sväfva,
 Ett lyckligt mörker gör, att vi ej ständigt bäfva.
 Att nattens fasa se hvi tändas ljus och bloss?
 Af sannings dolda sol det matta sken vi läna
 På vår bestämda väg tycks ej till annat tjena
 Än att förfära oss.

Hvad båtar det beskydd, som åt vår barndom lemnas,
 Den ömhet för ett lif, som dock åt sorger ämnas?
 Hvi fylls vår späda själ med ett bedrägligt hopp?
 Man ingen möda spar att vårda denna gnista:
 Vårt svaga lefnadsband vill alla stunder brista,
 Men får ej lösas opp.

Se'n man med gyckelspel vår barndom har bedragit,
 Se'n genom sång och lek vi smak för lifvet tagit,
 Hur bitter blir en verld, som gjordes oss så god!
 Så var man fordom van ett menlöst offer sira,
 Med dans och fröjdeljud dess gång till templet fira
 Och gjuta der dess blod.

Så snart dig ödet vill en menskoskepnad gifva,
 Att lefva under ok, att tryckt och plågad blifva
 Är hvad du vänta må: det är de flestas lott.
 Du äger ingen rätt att fordra större lycka;
 Den grymma envåldsmakt att jorden undertrycka
 Har minsta delen fått.

Ej nog att djuren lik du delar deras börda,
 Du måste din tyrann uti din like vörda:
 Sitt straff en vredgad gud ej längre sträcka kan.
 När af ett mordiskt jern det späda lammet slagtas,
 Det mister blott sitt lif, ej ser att det föraktas
 Utaf sin baneman.

Den jord, hvars näringssaft den minsta mask får njuta,
 För dig allena syns sitt milda sköte sluta;
 Som ett förkastadt barn hon nekar dig sitt bröst.
 Man dig ett skamligt bröd med tröga händer räcker,
 Af brist och plågor tård, du med din syn förskräcker
 Och sårar med din röst.

Men månn' du ej är värd, att plågor dig förtära?
 Du svaga, grymma djur! hvad medgång kan du bära?
 Hvem utan häpnad ser de odjur lyckan födt?
 Liksom en våldsamt pest de verlden öfverfarit.
 Ehvar förhärjning syns, det jordens gudar varit,
 Som jorden ha förödt.

Natur och mensklighet i dina ådror täppas,
 Du som ett vilddjur grips, att ut på fältet släppas,
 Då jorden härjas skall af dårars öfvermod.
 De vänta i sitt lugn att dina lagrar skörda,
 Du känner ingen hämnd, men du är legd att mörda
 Och mätta dig med blod.

I mörker och förakt du från din barndom lemnas;
 På menskors oförrätt ditt glömda väsen hämnas,
 Din hårda fostringsart i vildhet bryter ut.
 Du vårdar ej en lag, hvars skydd du aldrig njutit.
 I ånger och i brott ha dina dagar flutit
 Och få ett skamligt slut.

Att kunna brottslig bli och fela mot naturen,
 Det är det fria val du äger framför djuren:
 De känna ingen last och intet falskt begär.
 De ledas af sin drift, då lagar dig befalla;
 Du ser ej deras vidd, du känner dem ej alla,
 Likväl du straffbar är.

Ej någon dårskap fins, som ej din hjerna fattar.
 Din själ, den tankekraft, som du så dyrbar skattar,
 Är från din födslostund villfarelsernas mål.
 De i din barndoms dröm sig in i hjertat smyga;
 Din själ är redan snärd, förrän hon mäktar flyga
 Och ljusets styrka tål.

Om öfver vanans gräns du dristigt vågar vandra,
 På ena sidan klar, förmörkad på den andra,
 Med något utmärkt fel du dig förnedra skall.
 Gudomlighetens höjd ditt djerfva snille delar;
 Men på den jemna väg, der dåren sällan felar,
 Du gör ett plötsligt fall.

Hvem är den usla hamn, den plågoandar leda?
 I hjertat utan frid, i tanken utan reda,
 Hans gråt förtviflan är, hans skratt ett raseri.
 Rys, du som dåren ser, vet att din tankegåfva
 Blott på en tråd beror. Hvem är som kan dig lofva
 Att ej hans like bli?

Den fördel, som vår mull för andra kroppar lemnas,
 Tycks jordens afund dra, hon på de maskar hämnas,
 Som födda i dess sköt sitt ursprung öfvergå.
 Hvert solgrand väpnar sig att oss med faror hota,
 Sig eld och våg och luft med stoftet sammanrota,
 Att på vårt slägte rå.

Än i sitt raseri de skaka jordens grunder,
 Än härja de dess prakt, än med ett vådligt dunder
 De reta himlen opp och krossa sky mot sky.
 Än i ditt matta bröst de blodets vågor hvälfva,
 Hvar ådra sprutar eld, och alla leder skälfva,
     Tills andan börjar fly.

Ditt svaga sammanhang för dödar måste bäfva,
 Som följa dina fjät och kring ditt hufvud sväfva;
 I elementens krig du liksom målet är.
 Hvi vilja de sitt gift i dina öden blanda?
 Du agar nog dig sjelf, din värsta plågoanda
     Du i ditt hjerta bär.

Uti dess trånga krets sig alla lustar berga,
 Som svärma hoptals ut, att all din sällhet härja
 Och byta hvilan bort i en beständig strid.
 En oro döfvas knappt, förrän en annan vaknar,
 Du ser ej hvad du har, men endast hvad du saknar,
     Och känner ingen frid.

Förgäfves du ditt lugn hos andra vill begära;
 De dra sin egen tyngd, med den de dig besvära.
 I hopp att rädda sig, de störta dig i qvaf.
 Du fräts af allt det gift, som deras oro föder,
 Man öppnar dina sår, ditt ömma hjerta blöder
     Och ändtligt mattas af.

Att dela få sin själ, vill man sin like söka;
 Knappt nalkas vi hvarann, vi våra plågor öka,
 Och täflan löser opp det band, som nöden knöt.
 Vi med en farlig konst naturens vildhet hölja,
 Hvars frön i hjertat gro och hemligt sig fördölja
     I vänskaps eget sköt.

Vår ungdom bjuder till att blomster för oss måla:
 Man lyckligt kan bedras, man mäktar lifvet tåla,
 När hjertat kraft ännu mot alla plågor bär.
 Men när ett flygtigt hopp oss ingen glädje bådard,
 Då faller blomman af, man nakna törnen skådard
     Och lifvet som det är.

Du söker sötman dra af dina glada dagar:
 Här öppnar sig ett fält, hvars yta dig behagar,
 At den din bildningskraft de skönsta färger ger.
 Men när i nöjets famn du släckt din vilda låga,
 Du vänder ögat bort och modfäld höres fråga:
 Ack! var det icke mer?

En brånad, som förtärt båd' kropp's och sinnes krafter,
 Som i ditt unga bröst förgiftat lifvets safter,
 Det var den läckra ro du namn af vällust gaf.
 Uti en dödlig dryck du sökt din hetta svala:
 Din yra dunstat ut, en tung och långsam dvala
 Är dina nöjens graf.

Den tid, man tjenlig är att sig åt nöjet skänka,
 Man endast känna kan, man hinner ej att tänka,
 Man utan styre drifs och följer blodets tvång.
 När känslan vaken är, tycks hon förnuftet söfva;
 Och dessa sällhetsfrön, som städs hvarann behöfva,
 Ej mogna på en gång.

Du söker utom dig hvad i din sällhet fattas;
 Af allmänhetens rop du vill lycksalig skattas,
 När ej ditt hjerta mer dig båd'ar något kärt.
 Men vid din ålders qväll du skördar först din ära:
 Ack usle! vill du då af lifvets drägg begära
 Hvad drufvan ej beskärt?

Utaf din oro bränd, du syns till äran hasta,
 Du vill ditt ädla lif i öppna faror kasta,
 Att af en fåvitsk verld bli dyrkad och berömd.
 Men när i smädeskri sin lofsång hon förbyter,
 Du tynges af ditt namn, du på dens lott förtryter,
 Som hunnit lefva glömd.

Den heder, hvarmed dig din samtid ej begåfvar,
 Du dig med dristigt hopp af efterverlden lofvar,
 Men öppna tidens bok och se hvad namn han bär!
 De flesta der sitt rum af stora laster vunnit;
 Men de som lifvets mål med stilla dygder hunnit,
 De finnas icke der.

Till dina ändamål din lefnad aldrig hinner,
 I evighetens vidd hon som en punkt försvinner;
 Men på den korta väg hur mången avväg fins!
 Se'n du med alla mått din vandring sökt bereda,
 Ett enda felsteg gör, att du med blygd och sveda
     Din hela lifstid mins.

Att icke hopen lik i gräl och mörker famla,
 Du söker nya ljus med trägen möda samla;
 Af allmänhetens skrock du alla intryck mist.
 Du häfver frågor opp, men kan dem ej besvara,
 Du forskar alla djup, men löper ändtligt fara
     Att veta intet visst.

I konstens vida rymd då tanken börjar syfta,
 Hon visar oss en höjd, dit hon oss ej kan lyfta:
 Än lågar snillet opp, än blir det åter kallt.
 Re'n är du målet när, ett enda utbrott fattas;
 Men i ditt sista steg du i din ifver mattas,
     Och menskan röjs i allt.

Med nya tankefynd ditt tidehvarf du hedrar;
 Men hvad en tid har höjt, en annan tid förnedrar,
 Då menskans lösa vett en annan ställning får.
 Du följes i ditt stoft af dina minnesmärken,
 Ditt namn af andra namn: de forna underverken
     Knappt lemna några spår.

Till lifvets högsta mål om du med bördan hinner,
 Af tidens raseri du tusen offer finner:
 Du ser en ombytt verld, der du en främling är.
 Allt hvad du ägde kärt har stupat vid din sida,
 Allt hvad du varit sjelf förödning måste lida,
     Förr'n döden dig förtär.

Du intet njuta kan, men börjar allt behöfva,
 Ej dagen fagnar dig, ej natten mäktar söfva,
 Din tid med plågor mäts, som födas af hvarann.
 De undergräfva dig, att väg för döden bana.
 Du ledsnar vid ditt lif, men lefva är en vana,
     Som du ej mista kan.

I smärtans heta famn dig döden ändtligt kastar;
 Fast han dig ständigt följt, du klagar att han hastar
 Och dig mot ödets våld en fåfäng möda ger.
 Skall du ditt usla lif med än en svaghet sluta?
 På en bedräglig verld, som börjar dig förskjuta,
 Du än tillbaka ser.

Men domen afsagd är, den ingen dig vill båda;
 Du får dess innehåll af gråt och tystnad skåda.
 Du tolka vill ditt qual, men finner ingen röst.
 Ut i din bistra syn man läser ångst och fasa;
 Man ser hur dödens köld och lifvets lågor rasa
 I ditt beklämda bröst.

Hvar är din forna prakt, hvar är ditt gudatycke?
 Du jordens ädla verk, naturens mästestycke!
 Som under all din brist dock tecknat något stort.
 Allt i en enslig graf sitt första intet finner:
 Här skönhet, här förstånd och här en dygd försvinner,
 Som evig vara bort.

Du följer tidens ström, men ser ej hvart han drifver:
 Du vet ej hvad du är, än mindre hvad du blifver;
 En svart och töcknig sky ditt öde bortgömt har.
 Allt ovisst varit har förutom dina plågor,
 Som retat lifvets svall och väcka nya vågor
 I hamnen, dit du far.

På denna mörka väg om du vill roligt vandra,
 Begär ej af dig sjelf, och mindre utaf andra
 Den del fullkomlighet, som din natur ej tål.
 Låt dina sorgers natt vid nöjets skymt försvinna,
 Och sök med tålig dygd och slutna ögon hinna
 Ett okänt ändamål.

Ode till Naturen.

Natur, du dolda kraft! dig helgas dessa qväden:
 Du har mitt hjerta fyllt, du har min stämma väckt.
 Med offer för er mor, I årets tider! träden
     I hennes skilda drägt.

Hon i er alla käns, hon blott sin målning skiftar:
 Hon är af våren prydd, af sommarn kungligt klädd;
 Än bär hon höstens frukt och än sitt läger stiftar
     I vinterns djupa bädd.

Hon i den enas famn den andras början danar
 Och tyst och hemlig är och långsam i sin gång.
 Men på sin skådeplats, när tiden henne manar,
     Hon bryter alla tvång.

Af frö, som inom frö i massan inneslutes,
 Hon sig försäkrad ser mot undergång och fall.
 Ett för det andra flyr, som fram i dagen skjutes
     Af det som följa skall.

Det som vi kalla död, hvares rätta namn oss felar,
 Är ett och samma lif, som har sitt rum förbytt,
 Ett ljus som aldrig släcks, men ständigt sig fördelar,
     Att tända sig på nytt.

Omäteliga kraft! som verlden återföder
 Af hennes strödda mull, som har förvandlat sig,
 Som riktas af förlust och skapnader föröder,
     Men bibehåller dig;

Hvad är du? Jag dig ser försedd med evig styrka
 Och frågar hvad du är. — I varelsernas band
 Hvem röjer ej en Gud? I dig vi honom dyrka,
     Du verkan af hans hand!

I din varaktighet jag dig med undran prisar,
 Gudomeliga eld! — men jag er skilja kan.
 Ombytliga natur! hvart ögonblick bevisar,
     Att du är icke Han.

Du är det återsken, som honom uppenbarar,
 Af sin oändlighet från oss för vida skild.
 För ögon som dig se hans aftryck du bevarar
 Och lyser af hans bild.

För den fåkunnige din varelse du döljer
 Och går med solen opp och går med solen ner.
 Med bindeln för sin syn han kedjan slafviskt följer
 Och ej dess lagar ser.

En halflärds falska vett på verdens tron dig målar
 Som ödets blinda gud och böjer knä för dig.
 Hvad är då denna hamn, som sprider gudastrålar
 Och sjelf ej känner sig?

Du snillet's gudason! som offerar dina stunder
 Uti naturens tjenst att vörda hennes spår,
 Att läsa hennes bok och känna hennes under
 Du nya ögon får.

För dig hon öppnad är, du hennes ordning följer
 Till gränsen af det mål hon för vårt öga satt,
 Och i det dystra moln, der hon sitt ursprung döljer,
 Du vördar hennes natt.

Men i en blottad rymd, hvars rikedom du skattar,
 Du sprider nya ljus, ej någon fördoms träl.
 Din tanke vidgas ut och verdens omkrets fattar,
 Som rymmes i din själ.

Än himlens höga ljus dig lik en Newton kröna;
 Du stiftar deras lopp med dragningskraftens lag.
 Än du med Buffon går att jordens skiften röna
 Ifrån dess första dag.

Än dig till Jofurs tron Franklin vid handen leder,
 Der han ur örnens klor har dundrets viggas ryckt.
 Än du i själens djup med Locke dig tränger neder
 Till tankens första flygt.

Du endast mäktig är att stiga i det höga
 Och helgedomen nå, der sig naturen stängt.

Åt mig, att henne se, i stället för ditt öga
Har hon ett hjerta skänkt.

Ett medfödt verldsförakt, en afsky för att trängas
På lyckans skådeban, der hopen skockar sig.
En smak för enslighet, att fjerran utestängas
Från arga dårars krig.

Hvad gudar i mitt tjäll min enslighet förnöjde!
Etyden, sanningen och framför allt den gud,
Hvars spel Olympen rör; men snart jag äfven röjde
En tomhet i hans ljud.

Jag skilde mig vid allt. — Natur! jag i ditt sköte
Den första sällhet rönt, som himlen mig beskärt.
Du förde mig på nytt i mina gudars möte,
Som blef mig dubbelt kärt.

Hvar råkade jag dig? I filosofens hydda
Har jag dig mulen sett och vanställd i palats.
Än saknade den gud, som skulle mig beskydda,
Sin rätta skådeplats.

Min oro bröt sig lös ur städers trånga näste,
Och vid mitt första steg jag i ditt tempel var.
Dess altare vår jord, dess tak var himlens fäste
Och du mitt gudasvar.

Jag andades en luft, som lif och styrka närde,
Jag hörde hjertats språk och älskade din lag.
Ibland ett menlöst folk jag såg mitt slägtes värde
I dina första drag.

Förnöjd jag märkte då hvad orätt jag dig gjorde,
När jag det höga sökt, der du ej ägde del;
Och att jag till ditt lof min sångmö helga borde,
Att bättra hennes fel.

Af falska dygders sken hos lyckans stolta söner
En skald med eldadt bröst förvillas mången gång,
Men snart bedrägerit med stilla sinnen röner
Och rodnar för sin sång.

Afgudadyrkare! hvad vänten I för ära?
 Vid foten af er gud ert rökverk sig förtär;
 Natur och sanning blott den ädla låga nära,
                     Hvars klarhet evig är.

Frid! oskuld! utom er hvad kan vår åtrå mätta?
 Hvad nöje är väl rent och köpes utan qval?
 Till er jag flyktat har, att lifvets sorger lätta,
                     Och glädt mig åt mitt val.

Jag i ert sälla skygd naturens enfald prisat;
 Hon har min lyra stämt och tecknat mina slag.
 Hon af en årstid klädd mig alla gånger visat
                     Förnyade behag.

»Gå ej», har hon mig sagt, »att konstens prål mig läna
 »Och tränga färger hop, som strida mot hvarann.
 »Låt min förklädda bild till fåfäng prydnad tjena,
                     »Der jag ej kännas kan.

»Det i din landsbygd är jag älskar innefattas
 »Bland stilla tidsfördrif uti en menlös prakt.
 »Var i din teckning sann och märk, när snillet mattas,
                     »Att du för mycket sagt.

»Var laggrann utan tvång, jag vill med lätthet röras.
 »Låt ögat leda dig och se mig som jag är.
 (Hon skänkte mig en blick) »Låt nu din stämma höras!
                     »Jag ser dig rörd och kär.»

Vinterqväde.

Du får då, landtbygd! åter lysa
 Din fosterson och gamla vän.
 Nu dina täcka gömmen frysa,
 Men dina nöjen trifvas än.
 Du redan mig din frihet lemnar,
 Än mer, du mig en vällust ämnar,

Som sjelfva sommarn okänd är.
 Hvar årstid dina hyddor gläder,
 I en förnyad prakt sig kläder
 Och offer i ditt sköte bär.

Du, som din svenska merg försvagar
 I södra länders veklighet,
 Du öfver nordens vintrar klagar
 Och ej din himmels förmon vet.
 Dess rena köld oss helsan delar,
 Och vädret, som kring fälten spelar,
 Förfriskar både luft och blod,
 Det snällt i sunda ådror rinner,
 I muntra ögon styrkan brinner
 Och vittnar om behjertadt mod.

Af denna luft och styrka närde,
 De forne göter ammats opp,
 Som under denna himmel lärde
 Att fylla ärans högsta lopp.
 Med frihetsandan ifrån norden
 De kufvat enväld, hämnat jorden,
 När Rom dess stolta drottning var,
 Men sig i lustans armar söfde,
 En myndig styrsel sjelf behöfde
 Och ok af raska händer bar.

Du land, som varit hjeltars moder,
 Blif aldrig trälars usla bo.
 Den dygd, dig vunnit ärestoder,
 Låt evigt i ditt sköte gro.
 Än bör du verlden dygder lära;
 Låt fosterbrödratro och ära
 I helgd hos svenska hjertan bli.
 Dens namn låt evigt mörker gömma,
 Som född i Sverge vågar glömma
 Sig vara född att lefva fri.

Jag andas frihet i ett läger,
 Der om min tid jag ensam rår,
 Der jag mig sjelf, min tanke äger
 Och mina nöjen idka får.

De köpas ej med andras möda
 Och tariffva endast för sin föda
 Det öga jag naturen ger.
 Jag hennes bild i skuggan följer
 Och gudatycket, som hon höljer,
 I nya strålar åter ser.

Mitt öga villas i en öken,
 Der hösten jordens yta dränkt
 Och mellan storm och djupa töcken
 Naturen i sin dvala sänkt.
 Än nalkas mera mörka tider,
 Den snö, som nordans anda sprider,
 Har afskilt verlden från min syn.
 Att mig mot vinterns anfall skydda
 Är jag begrafven i min hydda
 Inunder fall af frusna skyn.

Men nordan sina vingar sänker;
 Min nakna torfva vinterklädd
 I dagens ljus försilfrad blänker
 Och yfves af sin hvita bädd.
 Vid strålars gländer på dess yta
 Jag drifvan ser i tårar flyta
 Och nya floder hota mig.
 En lycklig frost dem sammantvingar,
 Den klara is på fälten bringar,
 Der jord och himmel spegla sig.

Ej mer de grymma böljor rasa,
 Den vilda styrkan fångslad är.
 Du haf! de lätta seglens fasa,
 De tyngsta bördor fåligt bär.
 Förgäfves du mot kölden stretar
 Och dina hätska vågor retar,
 De stelna midt i deras lopp.
 Du tyst och spak i bojan hvilar,
 Och sjelfva nordans skarpa ilar
 Ej väcka dig ur dvalan opp.

Dig redan djerfva fålen trampar,
 Som på din rygg sig skyndar fram;

Han ilsken först mot marken stampar
 Då luften fylls af fruset dam.
 Men snart han ned mot isen hastar,
 Hur lätt han blanka föttren kastar!
 Hur stolt han prydda betslet rör!
 En hastig takt af bjellror klingar,
 Som bergens frusna genljud tvingar
 Och våta Necken häpen gör.

En skönhet sig i slädan hvilar
 Och sig åt älskarns vård betror,
 Som lik den stolta örnen ilar,
 När dufvan fångas i hans klor.
 Från vittnen skild, som gjort hans plåga,
 Han yttrar högt sin ömma låga
 I trots af alla stränga bud.
 Den blyga nymfen låts ej höra,
 Men af en hufva hvilket öra
 Kan täppas för ett älskadt ljud?

En ledig töm i älskarns händer
 Ej mer af fålen vördad är,
 Men frågar man, hvarthän det länder,
 När den är med, som man har kär?
 Ett lyckligt par sig blott betraktar,
 Ej bråda djup, ej höjder aktar,
 Der slädan som en ljungeld far.
 I drifvan ändtligt båda hvälfva,
 Men förr än nymfen hunnit skälfva,
 Ett famntag henne räddat har.

Se, fram på detta vida hala,
 Hvad för en snäll och dristig fart!
 Se, hur de yra gossar skala!
 Här röjer sig en kittslig art:
 En fram om skaran söker hinna,
 Han på sin skridsko tycks försvinna,
 Men halkar midt i loppet kull.
 Hans ofärd andra segren gifver,
 Man gäck med fallna hjelten drifver,
 Och stranden blir af löje full.

Nu modet hos de äldre jäser,
 Den krama snö i händren trycks,
 I vädret lätta kulan hväser,
 Af hastig fart till målet rycks.
 Här, af en pilt, som söker hämnas,
 Åt täflarns panna bollen ämnas
 Och slås med ifrig uppsyn till.
 Der, flickan står i mjugg och tittar,
 Om hennes boll det hjertat hittar,
 Som hon så gerna såra vill.

Nu bonden färdas, hvilken skara!
 På vinterns bädd, hvad slipad stig!
 Se, främling, huru lätt vi fara,
 När du i leran släpar dig.
 Hvad muntra ljud på fältet höras,
 Der varor fram och åter föras
 Och vexlas mellan stad och land.
 Allt Sverge som en myrstack vimlar
 Och råkas under nya himlar
 Med bröst mot bröst och hand i hand.

Ett skepp af vind i seglen hastadt
 Så fort ej vågen genomskär
 Som lappen, när han akjan lastat
 Och som en ljungeld föres der.
 På drifvan, som af kölen plöjes,
 Hans snabba ren af pilen röjes
 Och syns i en bevingad flygt
 Än sig till björnens ide sträcka
 Och än de branta klippor räcka,
 Der falcken har sitt näste byggt.

När snön i skyfall vägen höljer,
 Der hästarne begrafna bli,
 Och drifvan oss för dagen döljer,
 Norrlänningar, hur färdens I?
 Med väpnad fot och armars åror
 Er skida går med långa fåror
 På fjellets rygg ur djupet opp.
 Hon under vädrens vilda yra
 Förmår er lätta kosa styra
 Och trampar molnen i sitt lopp.

Jag målar er, I stilla länder,
 Der verdens äldsta spår jag ser.
 Mot våld af lystna menskohänder
 Har polens granskap skyddat er.
 Se'n konsten segrat öfver jorden,
 Naturen, bannlyst, högst i norden
 Ännu en älskad fristad har.
 Af sjöar, strömmar, fält och lunder
 En skiftad målning alla stunder
 Vårt öga med beundran drar.

Sitt välde vintern fåfängt stiftar
 Och öfvar ut sin stränga makt,
 Sin skådeplats naturen skiftar
 Emellan bergens vilda prakt.
 Här alstrar hennes brutna hvila
 De stormar, som kring jorden ila,
 Hvars yta käns ej mer igen;
 Och här hon andas i de strömmar,
 Som rusa ner med lösta tömmar,
 Att vittna det hon lefver än.

Med bäfvan jag de rum besöker,
 Der hon sin dolda verkstad har,
 Och flodens dimma kring mig röker,
 I det hans fångsel öppnadt var.
 Ur is och snö, som hjessan hölja,
 Hans silfvervågor trappvis skölja
 En klippa, som till molnen går.
 Jag skyndar öfver svall och hållar
 Och mellan brott af hvita fjällar
 Cyklopers svarta läger når.

Hvad då af vädrens skarpa läte,
 Af strömmars fall och tordöns slag,
 I vinterns famn och djupa säte
 Hvad lågor födas natt och dag!
 Här odlas Sverges guld och styrka,
 Det jern en svensk är född att yrka,
 Som väpnat oss mot tyranni,
 Vårt rykte fört i andra länder.
 Ack, måtte det i svenska händer
 Som fordom, evigt vördadt bli!

Mitt öga in i skogen bryter,
 Som, fast af hvita tält betäckt,
 Ännu af sommarns målning skryter
 Uti sin evigt gröna dräkt.
 Hvad hugg dess tysta boning skakar!
 En reslig tall vid roten brakar,
 Och jorden darrar vid hans fall.
 Han måste dö, att sedan äras,
 Han får af stolta böljan bäras
 Och hamnars prydnad blifva skall.

För dagens ljus härinne döljes
 En björn, som i sitt ide väcks.
 Han af ett mordeskri förföljes,
 Af hundra munnars sorl förskräcks.
 Han bister fram på fältet rusar,
 Men omges der af vilda busar,
 Som törsta efter bjessens blod.
 En i sitt gap han redan suger,
 En med sin ram till marken trugar,
 Men såras sist af jägarns lod.

En ädel ifver honom bränner,
 Han mot sin stolta ovän går,
 Sin död han re'n i bröstet känner,
 Men krafter af sin plåga får.
 Af hämnd hans mörka ögon brinna,
 Han i sin död vill segrar vinna
 Och få ett hjeltevärdigt slut.
 Han vård och skärmar söker tvinga,
 Men hvassa spjut hans hjerta stinga,
 Der sista ifvern forsar ut.

Hvad krig på närmsta sjö beredes!
 Med väpnad hand är böljan väckt:
 En not, som under isen ledes,
 Har sina vida armar sträckt.
 En braxen der förgäfves döljes,
 Han ner i lägsta djup förföljes
 Och med sitt sällskap fångas opp.
 Lik Sparten, som gaf aldrig vika,
 Han heldre fångslas vill tillika
 Än skiljas från sin kära tropp.

Sparten = spartanen.

Nu fram i dagen noten tågar,
 Som vatturiket plundrat har,
 Men lufts och böljans kyla plågar
 Den hand, som tunga nätet drar.
 Att värmen väg till fingren leta
 Och opp ur friska hjertat reta,
 Man händer nu mot händer slår.
 Du yngling, mångens afund blifver,
 Som eldad af en ljuflig ifver
 Din älskarinna värma får.

En yfvig gran ur jorden ryckes
 Och släpar der sin fällda topp,
 Hans vida rot i vaken tryckes,
 Der svenska cedern reses opp.
 Med ärestoder isen siras,
 I hafvets grottor freden firas,
 Dess ungdom, som man gifvit fri
 Med böljans slägte oss försonar;
 Men hvad en mäktig granne skonar
 Skall nya segrars ämne bli.

Vår sol i skogen gått att döljas,
 Förrän jag dagen ändad tror;
 De hvita fälten öfverhöljas
 I aftonskuggans glesa flor.
 I spåren, som till hyddan leda,
 Sitt täcke natten börjar breda,
 Der jag om vägen oviss far.
 Men nu ett ljus man fjerran skådar,
 Och snart en bunden husvakt bådar,
 Att skenet ej bedrägligt var.

Jag föres i en landtmans hydda,
 Som i palats sig aldrig trängt,
 Men glädes att en nödstäld skydda —
 För den sin port han aldrig stängt.
 I verldens vrå ännu man möter
 Hos er, I barn af tappra göter,
 Den gästfrihet, de gamles dygd,
 Som fåfängt lyser hos den rika,
 Men går från hjertat ut tillika
 I famnen af vår stilla bygd.

En klufven gran här inne sprakar,
 Och rummet af dess sken förgylls.
 Man sig kring vida spiseln makar,
 Med glam och sagor tiden fylls.
 En sig en älskad granne väljer,
 Och när han hårda björken täljer,
 Han hennes namn i virket skär.
 En hemlig blick hon honom sänder,
 När ullen mellan hennes händer
 I hundra lyckor virkad är.

Men ljusen tändas, julen fras
 Med sparsam lefnads öfverflöd;
 En landtmans bord för vänner siras,
 Med dem han delar nöjd sitt bröd.
 Kom, matta stadsbo, kom att blandas
 Med bygdens folk, om du vill andas
 En glädje, okänd i din verld;
 Men lemna der ditt falska löje,
 Och smitta ej ett menlöst nöje
 Med smaken af din tomma flärd.

Den skörd, som varit åkerns heder,
 Men under slagan blifvit mjuk,
 Man på den hårda tiljan breder
 Och dansar på den gula duk.
 Än hvarje par sig särskildt svingar,
 Än i en ring sig skaran tvingar,
 Och än man sväfvar i en rad,
 Som sig i hundra hvirflar kröker;
 Man spelets ljud med sången öker,
 Att göra dansen mera glad.

Af hvad för sken är jag betagen?
 Hvad dager går i norden opp?
 Hvad låga, kring om polen dragen,
 Med färger skiftar nattens lopp?
 Vid himlens bryn ett moln sig höjer,
 Jag der en flammig båge röjer,
 Hvars låga brister häftigt ut;
 Strax ser jag hela molnet tändas
 Med strålar, som mot strålar vändas
 Och kastas liksom blanka spjut.

Men snart din fulla prakt du hyser,
 Du låga, som min undran väckt.
 En krona högst på fästet lyser
 Med sken åt alla ändar sträckt*).

Rubiner och smaragder stråla
 Från hennes ring och himlen måla,
 Som sig i nattens sköte ser
 Med ljusets mantel öfverdragen
 Och missnöjd vid en rand af dagen
 Sin rika prydnad öfverger.

Du glesa sken, som lyser polen
 Och syns beströdd med nattens bloss,
 Du är en ånga ifrån solen,
 Att i dess afstånd tjena oss.
 Hvad annat sken kan strålar sprida?
 Hvad annat mörkrets makt bestrida?
 Hvad annat i en präktig dag
 Kan nordens långa natt förbyta,
 Med himlabågens färger skryta
 Och teckna snön med deras drag?

Med mindre prakt sig månen visar;
 Men du, vår trogne ledare!
 Hvem ej din stilla klarhet prisar,
 Ej fågnas att dig återse?
 Vi glömma glindret i det höga
 Och finna för ett tröttadt öga
 Med glädje fridens bild igen.
 Så, när ett hof vår undran mättat,
 Vårt hjerta är behagligt lättadt
 I hvilans möte hos en vän.

Men hvem är den, som ljuset sprider?
 Hvem lyser månens mörka kropp?
 Det är ej mer än en, som strider
 Mot nattens våld och blinda lopp.
 En bortgömd sol vår saknad fyller,
 I det hon med sin glans förgyller

*) Norrskenet i dess största prakt visar sig såsom en krona midt på himmelen.

Det klot, som hennes ställe tar,
 Men snart sitt eget intet tyder,
 Än hvalfvet blott med hornen pryder,
 Än sig för ögat undandrar.

Fly, matta bloss! låt jorden sänkas
 I mörkrets famn; min djerfva syn
 Skall i ett haf af solar dränkas
 I den omäteliga skyn.
 Hvi klagar jag, att du dig döljer,
 Min Skapare! jag stjernan följer
 Till höjden af ditt majestät.
 Oändligheten mig omgifver
 Och i den skugga synlig blifver,
 Der ödet fångslat mina fjät.

Än ville jag en himmel skåda,
 Som tanken höga ämnen ger,
 Men dvalans tid begynner råda
 Och tynger mina ögon ner.
 Jag i min lugna hydda hastar,
 Mig på det lena dunet kastar,
 Der söta hvilan väntar mig.
 Det är ej blott när plågor trycka,
 Men äfven i den största lycka
 En vällust att få glömma sig.

Fabler.

Vargen och hunden.

En varg, som på en mager ort
 Af täta fastedar föröddes,
 Se'n han en styrka mist, som honom fruktad gjort,
 I fred med hundar var, som på en herrgård göddes.
 Han möter en af dem med mage stinn och rund,
 Som ägde bandhunds lön på staten,
 Med rättighet att slicka faten
 Som qvick och rolig sällskapshund,

Att nappas med hvarann är ingendera hågad:

Den ene är för svag, den andre är för lat.

I stället jollra de, och ämnet är den stat,

Det öfverflöd på läcker mat,

Hvaraf en herrskapshund är rågad.

»Jag lofvar», säger han till skogens magra gäst,

»Att på en månads tid dig lika frodig göra,

Om jag dig får till herrgåln föra,

Der lyckan har mitt öde fäst.

Den tid jag ledig är, du vicehund skall blifva,

En tjänst, som kan dig födan gifva.» —

»Min vän, jag tackar för ditt råd.

Men säg, hvad är din tjänst?» — »Att tiggare fördrifva

Och hålla jagt med folk, som kommer till Hans Nåd;

Att annars mig behagligt skicka,

Småherrarne om munnen slicka,

Att hoppa öfver käpp och öfva tusen spratt:

Kort sagdt, att göra laget glad.» —

»Din tjänst är nog gemen.» — »Men jag dervid ej tappar.

Hvar dag man skänker mig till föda must och merg,

Af kycklingben ett rågadt berg,

Och husbond mig på köpet klappar.»

Vår kloka varg betänketid begär,

Han tror ej allt så helt, som hunden det beskrifvit;

Omkring hans hals han varse blifvit

En rand, der håret afnött är.

»Min vän, jag ser en rand; hvad kan den väl betyda?

Den är ej ämnad att dig pryda.» —

»Hvad fråga? Är du då en främling i vårt land?

Du veta bör, att denna rand

Bland hundar är den höga smaken.

Kom följ mig —. »Men —» »Hvad men?» — »Det märket af
ett band:

Du är ej alltid fri?» — »Man fäster oss ibland.

Det tvång ej roligt är, men det gör ej till saken» —

»Till saken, säger du! Jo, det så mycket gör,

Att ynnest, öfverflöd och tjänst och allt försakas.

Jag heldre glömd och fattig dör.

Min frihet! utan dig kan något nöje smakas?

Behåll ditt band. Farväl, min vän!» —

Han tar ett skutt och springer än.

Kon, geten och fåret i förbund med lejonet.

Förbund med mäktigt folk är ej att lita på.
 En ko för dumhet känd, en get med liten hjerna,
 Ett front och menlöst får, sig i ett sällskap ärna
     Att ut med nät i skogen gå.
 De ta för heders skull ett lejon med i laget.
 Det skulle med sitt namn bekräfta ett förbund,
 Deri man stakar ut en billig delningsgrund.
     Man får en hjort i första draget.
 Herr Lejon är ej sen att blifva skiftesman,
 Hans vighet vid en stek ej nog beundras kan.
 Fru Get och Får och Ko i snålhet alla lika
     Hans Höghets ynnest efterfika
     Och på de bästa stycken kika,
     Med hemlig afund på hvarann.
     »Vi äro fyra», säger han,
     »Och fyra lotter här tillika.
     En fjerdepart min andel är,
     Som lejon tillhör mig den andra,
 Den tredje blir min lön för möda och besvär,
 Som jag vid bytet haft; det vågar ingen klandra.»
     Än för de andra återstår
 En del, som tycks med skäl dem ändtligt unnas böra.
 »Vet», fortfar lejonet, »att den, som rör ett hår
 På denna sista del, den får med mig att göra.»

Lammet och vargen.

Fly, svage, din tyrann! Hvad annat kan dig berga?
     Hvad gör det, att du menlös är?
     Det är ett rof, som han begär,
 Och är du i hans väg, dig intet skäl kan värja.

 Ett lam vid stranden af en flod
 Sin törst i klara böljan släckte,
 När vargen törstigt efter blod
 Sin kosa der i nejden sträckte.

Vid floden, när hans lystna blick
 Ett önskad offer varse blifver,
 »Förmätne! grumlar du min drick»,
 Han ropar med en mordisk ifver.
 »Jag för ditt brott skall straffa dig.»
 Än lammet kan ha tid att rymma,
 Men tror sig blidka denna grymma
 Och vid sin oskuld tryggar sig.
 »Se, herre», vågar det att svara,
 »Att lägst vid flodens fall jag knappt dess bräddar når;
 Om vattnet upprördt är på höjden, der du står,
 Kan jag dertill ej skulden vara.» —
 »Du är det dock. Det är ock du,
 Som förra året sagt, att jag i blod mig mättat.» —
 »Man osant för Ers nåd berättat;
 Jag var i fjol ej född ännu.» —
 »Så var det då din bror.» — »Jag inga syskon äger.» —
 Förtretad att ej finna sak
 Emot ett menlöst lam, som retat har hans smak,
 Han rusar till, i det han säger:
 »Jag allt för länge öfverväger
 Ditt öde, djerfva lam! Din herre och din hund
 Ej pläga oss så länge skona.
 Dessutom med ditt blod man gudar plär försona.
 Du blir mitt offer denna stund.»

Våldsverkarn, i det grymma nöje
 Han njuter vid den uslas fall,
 Vill än med ett föraktligt löje,
 Att brottets fasa höljas skall.

Biet, humlan och bromsen.

Af verket mästarn käns igen.

Ett flitigt bi med smak och snille
 Inrättade sin stock och för att rikta den
 Med nya blommors must ett fält besöka ville,
 Dit Flora kallade sin vän.

Vårt bi var knappast rest, förrän ett vingadt slägte
Kring stacken gjorde larm och hade dit sig trängt,
Om humlan och en broms, som mesta bullret väckte,
Hvarannan icke utestängt.

Den ena sade sig till stocken herre vara,
Den andra likaså. — Att utan lag förfara

Och sig försvara och förklara,
Dertill ha båda lika mod
Och lika makt och lika vilja.
För dessa två att trätan skilja
Ej annat medel återstod

Än med en tvistig sak sig till en geting vända,
Som domare i orten var.

Der saken tog sin gång, en gång förutan ända.
Justicens skumma syn den lyckan sällan har
Med ljus, som hemtas in, att bli dess mera klar.

Processen var i högsta låga,
När biet återkom med en församlad skatt,
I hopp att sina kärl med blomstrens nektar råga.
Men stocken var i qvarstad satt.
Vårt bi för domarn måste tåga
Från blomster i en rättegång —
Hvad kullerbytta för ett snille!
Sin rätt det heldre afstå ville
Än lida ett så dödligt tvång;

Men äran ömmar den, som ej för vinsten strider.
Ett verk, ett snilleverk, för mästarn skall betas,
Och klåpare om priset dras.

Det är bland all förtret hvad minst en auktor lider.
Han går för rätten fram . . . »Här göres ej behof»,
Är biets tal, »att vittnen höra.
Vår rätt vi sjelfva styrka böra,
Och våra verk bli våra prof.

För brist på skicklighet vill jag ej någon skylla.
Af broms och humla fordras dock,

Förrän ett bi med skäl kan trängas från sin stock,
Att der ett enda rum med lika honung fylla.»

Den utväg billig fans att sluta denna strid,
Och rättens utslag derpå fälde.

Herr Humla och herr Broms, som flatnade dervid,
För allmänhetens löje stälde. —

Ett snille ofta skönjes knappt,
 När högmod tar dess rum med öfverlägsen styrka;
 Men när som frågan är att ädla bragder yrka,
 Då måste dumbhet gifva tappt.

Stora rådet, hållet af råttorna.

En katt, ett djur af tigerslaget,
 Med råttor höll en sådan jagt,
 Att efter mången blodig slag
 Knappt någon fans af hela laget.
 En rest af dessa små, som krupit under jord,
 Med smulor höll ett magert bord
 Och tog den bistra katt, som ströfvade kring husen,
 Ej för en katt, men sjelfva busen.
 En dag, när med ett hiskligt skri
 Han höres på ett tak sin kärlekshandel pläga,
 Ha råttorna sin helg, en timme ändtligt fri.
 I deras stora råd de gå att öfverväga
 Hvad medel helst man tror sig äga
 Att hämma kattens tyranni.
 Herr Præses först och främst man får med undran höra,
 Hans djupa vett är allmänt känt.
 I råd han aldrig brast, fast aldrig honom händt
 Att råda hvad sig låter göra.
 Det ljuder ej dess mindre väl,
 Han styrker till med goda skäl,
 Att man på kattens hals en bjellra måste fästa,
 Som honom fjerran röja skall
 Och hindra alla svek och vådeliga fall.
 Förslaget är det aldra bästa.
 En bjellra! det blir skönt! . . . Men hvem skall fästa den?
 Det andra frågan blir, som bort den första vara.
 Gå du, min bror! — gå sjelf, min vän!
 En svarar: inte jag, och andra intet svara.
 I denna strid en timme flyr.
 Man sig med hjelpemedlen bryr,

När katten ner från taket kilar.
 Farväl! det stora råd, som bort på längsta håll
 Från bänkar, bord och protokoll
 Med snabba fötter undan ilar.

Rådgifvare i öfverflöd
 Kring bordet fylla hela kretsen.
 De finna bot i högsta nöd,
 Men hvem af dem vill bryta spetsen?

Apans dom mellan vargen och räfven.

En varg beklagar sig, att han bestulen var.
 Vi lemna det derhän — nog af, han räfven stämmer.
 Till apans rätt han saken drar,
 Der räfven kontra-stämning tar,
 För det man oförsynt hans goda rykte skämmer.
 Han stjal likväl, det är bekant,
 Men vargen ljuga plär, det är ej mindre sant.
 På samma grund de kunna skrika.
 Det felar ej, de så predika
 Med sådan klagan, sådant gny,
 Att apan mellan skäl, der ingen vill ge vika,
 På begge sidor sannolika,
 Ej någon ända ser på gräl och hufvudbry
 Och till hvad rum i lagen fly.
 Att med en trasslig sak ej längre sig besvära,
 Med denna korta dom hon sig ur spelet drar:
 Med flärd och falskhet vargen far,
 Man bör ej flera prof begära.
 Att räfven stulit har, det tror jag väl ändå,
 Man vet, att han det handtverk öfvar;
 Och som jag lagens mening pröfvar,
 Skall man dem hänga begge två.»

När Pål och Per för rätten klaga,
 De kunna dömas likaså.
 Om en allena plikta må,
 Emellan dem kan man dra strå
 Och ej om skälmen miste taga.

Jagthyndan och hennes afföda.

Stäng huset till för folk, dem man af ryktet känner
Förfarna i den konst att föda sig med rof.

Hos närmsta slägt, hos bästa vänner
Af sin natur de visa prof.
De stöfva kring i alla rätter,
I största hus, i minsta vrå;
Om du för dem ej regeln sätter,
Så får du sjelf på porten gå.

En hynda, inte af de täcka,
Som kring en skönhet hålla vakt,
Men af de grofva djur, som larm i skogen väcka
Och gå mot björn och varg på jagt,
Hon till en bandhund går att söka
Få låna hus på några dar.
Sitt slägte skulle hon föröka,
Dertill ett skjul af nöden har.

Den hund hon ber derom var lossad ur sin boja
Och efter långlig tjenst till slut
Med möda fått en liten koja,
Den han af vänskap lånar ut.
Att låna och få lånet åter,
Två skilda ting som natt och dag:
Det ena sker med godt behag,

Det andra utan strid sig sällan göra låter.
När man har möda nog med folk, som skryter dock

Af mycken verld och mycken ära,
Hvad vill en fattig hund af jägerskan begära,
Som lärt i ständig strid med skogens vilda flock

Ej annat språk än hot och pock,
Ej andra seder sett än rifva och förtära?
En vecka går förbi, han söker ändtligt då

Att i sitt hemvist återträda
Och ber sin gäst hon flytta må.

Omöjligt! med de många små,
Som tåla ingen luft och äro alltför späda.
Att undfly deras gnäll och moderns klagosång,
Han dröjer än en tid och hoppas denna gång

Man ingen ursäkt förevänder.
 Men allt hans hopp sin väg med alla löften far:
 De många små ha många tänder,
 Och modern än dertill ett öfvadt antal har.
 Man alla dem åt värden visar,
 Som väl begriper detta svar,
 Sin koja öfverger och ödet lyckligt prisar
 Att få behålla skinnet kvar.

Lejonet och bromsen.

»Sämsta kräk uti naturen,
 Vågar du att nalkas mig?»
 Ropar kungen ibland djuren
 Åt en broms, som visar sig.
 Bromsen sticknas — mindre våller
 Eld och låga hos de små,
 »Vet du», svarar han, »jag håller
 Hvad du vill, att jag skall rå.
 Du är lejon, männ' det säger,
 Att du ej är djur som jag?
 Fast du flera lispund väger,
 Är jag ofta mindre svag.»
 Bromsen far, i det han svarar,
 Midt på hans Durchleuchtighet,
 I det krig, som han förklarar,
 Ömsom hjelte och trumpet.
 Än han sticks och än han surrar,
 Än på rygg och än på lår,
 Än kring lejon-näsan hurrar,
 Som blir märkt af flera sår.
 Mot en djerfhet utan like
 Lejonet i raseri
 Våpna vill sitt hela rike,
 Fyller luften med sitt skri.
 Hofvet sig i kulan smyger,
 Allmän skräck i landet är.
 Drotten sjelf kring fältet flyger,
 Liksom jagad af en här,

Fåfångt sig på jorden kastar,
 Fåfångt söker skogens hamn;
 Hvert han flyr och hvar han rastar,
 Bär han kriget i sin famn:
 Lika ljud för örat spelar;
 Af ett kräk, incognito,
 På de aldra ömsta delar
 Styng på styng och ingen ro!
 Djurens kung i all den ifver,
 Som en dödlig smärta ger,
 Sjelf sitt sköte sönderrifver,
 Tills han maktlös dignar ner.
 All den faseliga fejden,
 Rytandet så fjerran sportd,
 Darrandet af hela nejden,
 Hör! hvad allt en broms har gjort.
 Store herrar häraf lära
 Att ha aktning för hvar man,
 Att ej såra någons ära,
 Att den minsta hämnas kan.
 Hvar en har, hvem han må vara,
 Hur man honom kufva vill,
 Egen heder att försvara
 Och en egen tagg dertill.

Kattan förvandlad till qvinna.

En man sin katta höll så kär,
 Att mången för sin äkta maka
 Ej samma hjerta har och mindre trogen är.
 Allt sällskap kunde han försaka,
 Att leka med sitt täcka djur.
 Hans katta, ung ännu, ej röjde sin natur:
 Med sina späda klor och tänder
 Hon förde blott ett menlöst krig.
 Hon liksom sedig var som qvick och lätt och vig,
 Och svansen blygsamt reste sig,
 När ryggen ströks af husbonds händer.
 »Ack», tänkte denne man, »om jag
 I verlden fann en sådan qvinna,

Med samma oskuld och behag,
 Hur nöjd jag skulle mig i hennes armar finna
 Och ej till morgon mig besinna
 Att anta Hymens stränga lag. —
 Men öde», ropar han, »om du ej kunnat fatta
 I kvinnobröst så mycken dygd,
 Som hos min katta fins; förvandla då min katta!
 Som hustru skall hon bli ett mönster i vår bygd.»
 Till dårars straff det stundom händer,
 Att ödet deras böner hör.
 En morgon, när sin syn till kattens bädd han vänder,
 Han der i stället ser, hvad hans förundran gör,
 Hvad knappt han vågar tro — en flicka!
 Hans katta lik till punkt och pricka.
 Det hennes vålnad är och hennes hvita skinn,
 I ögat samma eld, som tog hans hjerta in.
 Det är hans katta sjelf! Hvem annan kan förena
 Så mycket vackert, fromt och godt?
 Att vinna en så dyrbar lott
 Och framför annat allt att äga den allena,
 Han hastar att på lagligt vis
 Sin skönhet i besittning taga
 I väntan af ett paradis,
 Som många männer plär bedraga.
 Den dåre, hvarom frågan är,
 För sent i äktenskapet lär,
 Att unga kattor gamla blifva,
 Att af den hand, hvarmed de lekt,
 En vacker dag de skinnet rifva
 Och bita den de fordom smekt.
 Hvad! skall en ärlig man en sådan medfart röna
 Af den han upphöjt har till fru?
 Hon är förvandlad, säger du,
 Till skapnad, namn — men hos den sköna
 Naturen katta är ännu.
 Naturen kan man ej förbyta;
 Hon döljas kan en tid, men hvilken vågar skryta
 Att äga henne läst i ett beständigt band?
 Sin husfru-rättighet hon aldrig öfverlåter,
 Om hon på porten drifs, som hända kan ibland,
 Hon genom fönstret kommer åter.

Vargen och storken.

Herr Varg är glupsk, om någon är,
 Han i en dejeuner förtär
 Hvad hela året om en bonde kunde föda.
 Hans snålhet ofta dock gör honom nog besvär.
 En gång han äfven var på vägen att sig döda
 Med det han tog för stor portion.
 Hur bred hans strupe var, ej stycket kunde sväljas,
 Det fastnar, andan qväfs, han börjar dödligt qväljas.
 Fru Stork hans vånda ser och dömer af person
 Hvad sjukan är, som honom plågar.
 I hopp om lön hon kuren vågar,
 Som kunnat bli för henne dyr.
 I vargens vida gap hon så behändigt styr
 Sin långa hals, och näbben tränger
 Så djupt i strupen ner, att stycket råkas der,
 Som väg för smärre bitar stänger.
 Kanalen rensas med besvär.
 Af glädje utom sig, så snart han ledig är,
 Vill vargen i sin famn sin doktorinna sluta.
 »Den äran», säger hon, »är jag ej mon att njuta,
 Hon äfventyrlig vara plär;
 I stället jag min lön begär,
 Hvarpå min herre ej lär pruta.»
 »Din lön», är vargens svar, »var nöjd, min goda vän,
 Att ur mitt öppna svalg du oskadd kommit åter.»
 De stora tjenas — lycklig den
 Man samma ynnest röna låter!

Räfven med stympad svans.

En räf, som uti härnad drog,
 Sin svans till sköfling måste lemna
 Och från den olycksstund, att sig på ödet hämna,
 I osmak alla svansar tog.
 Han till sitt mått dem ville bringa
 Och se de långa släp ur bruk,
 Hvarmed sig stolta bjessar svinga.

När ser man ej en afundsjuk
 Beväpna sig med skäl att andras prakt förringa?
 Så gjorde denna räf. — Med ryggen mot en sten,
 Som dolde hans förlust, han med en ifrig stämma
 Fördömde svansars bruk. »Lär», säger han, »att hämma
 Ett skadligt öfverflöd, som fastnar vid hvar gren
 Och slingrar sig kring våra ben
 Och länder oss till högsta men,
 När i en hönshusdörr vi lida någon klämma.»
 Af dessa ömma skäl det mogna råd han gaf,
 Att svansen borde skäras af
 Som obeqväm och tung att bära. —
 I hopen en, som nysen fått
 Om krigets slut och ringa ära,
 Hvarur med stympad svans vår talare har gått,
 Ser skälet till hans nya lära
 Och vågar af herr Räf begära
 Att för ett menlöst nöje blott
 Han ryggen visa täcks. — Bestört och nederslagen
 Herr Räf med stubbig svans, för allas ögon röjd,
 Sig smyger sakta bort, uti sitt hopp bedragen
 Att i ett samfund ändra lagen,
 Hvarmed han ensam ej var nöjd.
 Gif akt på dem, som bruket klandra,
 Om någon hemlig brist förmår dem ej dertill.
 Den fins, som nya bruk med högmod stifta vill,
 Att truga sina fel på andra.

Den igenfunna skatten.

En far ifrån sin dödssäng talar
 Till sina söner: »Jag åt er
 Har ej till arf att lemna mer
 Än denna lilla gård, än dessa fält och hagar,
 Som åt er ungdom myst. — Jag vet, för ert begär
 Dess afkomst ej förslår, men för att bristen fylla
 Jag lofvar er en skatt, förborgad i dess mylla.
 Att finna hvar den nedlagd är

Glöm ej att nyttja alla stunder.»
 Vår kloke gubbe dör. — Tillsammans (hvilket under!)
 Tre bröder bygga bo på deras ärfda jord.
 En älskad faders sista ord
 Har spaden satt i deras händer.
 Man gräfver opp ett land, och åter nästa år
 Man torfvan af ett annat vänder.
 Ej någon skatt ännu; men lusten ej förgår,
 Man nya tunnlands jord besår,
 Och jordens afkomst årligt ökes. —
 »Ditt löfte uppfyllt är, dig vare tack, vår far!»
 De höras med en röst, då skörden bergad var;
 »Vår hand i jorden upptäckt har
 En skatt, som aldrig fåfängt sökes.»

Törnrosen och nässlan.

Nässlan hörde rosen prisas.
 Harmsen ropar hon: »Din prakt,
 Der så mycken oskuld visas,
 Snart skall anses med förakt,
 När man dina taggar känner.
 Mindre sårad är af mig
 Foten, den jag stundom bränner,
 Än den hand, som sticks af dig.»
 Retad hörs den sköna svara:
 »Till mitt värn jag vapen bär.
 Men hvad våld kan du befara
 Du, som så förhatlig är?
 När jag får i frihet andas,
 Öfver mig hvem klagar då?
 Men i myllan, der du blandas,
 Qväfver du hvart enda strå.»

Vi den frommes ifver gilla,
 När mot våld han reser sig.
 Men hvem tål den arges krig,
 Väpnad blott att göra illa?

Hönan, som värpte gullägg.

En höna värpte ägg af gull.
 Hvar dag hon ett åt bonden skänkte,
 Som, för att vinna skeppan full,
 Ett mordiskt jern i lifvet sänkte,
 Der han en skatt begrafven tänkte.
 Men jemmer! ej en fyrk. — Sitt fel han bättra vill
 Och offerar allt sitt gull, ja, ända till det sista,
 Att ej sin dyra höna mista.
 För sent! hon var ej mera till.

Ack, låt en skälig vinst af folkets svett och möda,
 I jordens herskare! förnöja ert begär.
 Finansen ej förbättrad är
 Af bördor, som ett land föröda
 Och den förtryckte slafven döda,
 Som kärften i er lada bär.

Åsnan och knähunden.

En åsna ser en knähund smekas
 Och lyftas i sin herres barm.
 I stallet med en svartsjuk harm,
 Att honom samma förmån nekas,
 Han för en häst sin klagan för
 Och svär att kärran öfvergifva.
 Han med Gewalt vill knähund blifva
 Och göra lycka, förr'n han dör.

»Du gamle dåre», hästen svarar,
 »Du tror dig då nog fin och lätt
 Att buren bli på lika sätt
 Och djerfhet med din dumhet parar.
 Håll inne med ett barnsligt skri,
 Och vet hur litet gunsten väger!
 Blott den som intet värde äger
 Förtryter att ej klappad bli.

Men åsnan känner ingen ära
 Att likna vid en knähunds lott.
 Nog länge han i herrgåln gått
 Att denna hederspost begära.
 Re'n tar han sig en knähunds skick,
 Och, när han herrn på gården råkar,
 Sin grofva kropp med möda bråkar,
 Att synas lika snäll och qvick.

Hans fukter husbond ändtligt tvinga
 Att vända sina ögon dit.
 Strax tror sig åsnan favorit,
 När han kan herrn till löje bringa.
 I stöd af ett så präktigt namn,
 Hvars rätt han vill till fullo öfva,
 Han tror ej mera krus behöfva
 Och kastar sig i husbonds famn.

Men herrn på ryggen honom plaggar,
 Att på hans upptåg göra slut.
 Ur barmen knähund' rusar ut
 Och fötter, ben och öron naggar. —
 Man en och hvar det öde spår,
 Som utan gåfvor att behaga
 Vill favoriters ställe taga
 Och leker narr med gråa hår.

Rättans inträde i världen.

Från sitt första tåg i världen
 Kom en liten rätta hem.
 Hon ej finner på den färden,
 Hur man vågar lif och lem.
 »Utan skryt, jag sett de stora»,
 Säger hon, »o hvilken nåd!
 Rättor endast sig förlora
 Med ett brottsligt öfverdåd.

Som vår buse folket målar
 Katten, hvilken oförrätt!
 På hans ögons ljusa strålar
 Hvem kan se sig fyllest mätt?
 Stämman — himmel, hvilken stämma! —
 Hade fört mig till hans fot,
 Om en ovän, att mig skrämna,
 Icke användt allt sitt hot:
 En kalkon, med ifver väpnad
 Mot min lyckas blida sken,
 Fylde mig med sådan häpnad,
 Att jag sjönk på mina ben.
 Det är den man måste kalla
 En förfärlig Excellens,
 Men för katten nederfalla
 Med en skyldig reverens.» —
 Råttans mor, som världen känner,
 Ropar: »Unge, lär en gång
 Mäta faran, skilja vänner,
 Förr'n du vågar än ett språng.
 För högmögende, som skrika,
 Hjeltar uti ett kvarter,
 Må du ej ur vägen vika;
 Det är skrik och intet mer.
 Men för smilare, som jamma,
 Akta dig, de äga klor,
 Som en gång dig skola ramma,
 När du minsta faran tror.»

OLOF BERGKLINT.

Olof Bergklint.

Olof Bergklint föddes i Vesterås den 20 Mars 1733. Hans föräldrar voro stadskassören derstädes Valentin Bergklint och Christina Länk. Vid 3 års ålder förlorade han sin moder och uppfostrades hos sin moster på Munke-torp, genomgick derefter Vesterås trivialskola och uppflyt-tades efter osedvanligt kort tid till stadens gymnasium. 1753 aflade han studentexamen, men då fadern dog följande år, tilläto honom ej hans knappa tillgångar att uppehålla sig vid universitetet, hvadan han måste söka sin utkomst genom konditioner. Bland de lärjungar, hvilkas uppfostran anfö-rtoddes åt honom, voro tvenne unge män, hvilka i fram-tiden utmärkte sig såsom skalder, Samuel Tilas och Joh. Gabriel Oxenstjerna, i hvilka båda han förvärfvade sig trogna och beundrande vänner. 1771 följde han Tilas till Upsala och fick derigenom tillfälle att på allvar börja sina aka-demiska studier, hvilka till föremål hade dels teologiska, dels vittra ämnen. Poesien hade han redan älskat och idkat under tidigare år, och 1758 hade han stiftat det lite-rära sällskapet *Vitterlek*, uti hvars publikationer *Öfningar af sällskapet Vitterlek* Bergklint författat icke så få stycken. Samma år han kom upp till Upsala ådrog han sig en väl-förtjent uppmärksamhet genom sitt *Tal om skaldekonsten*, hållet inför Vestmanlands och Dala nation, i hvilket han redogör för sina åsigtter om poesien, påpekar vigten af en sträng och samvetsgrann kritik och nämner de yttre för-hållanden, af hvilka man kunde hoppas den svenska skalde-konstens upphjelpande och förkofran. Detta år promoverades han ock frånvarande till filosofie magister i Greifswald efter att hafva offentliggjort en latinsk afhandling »*Om svenska språkets poetiska klädnad*», på hvars andra del han 3 år senare disputerade. Efter detta prof utnämndes han till

docent i poesien och blef äfven på grund af sitt lärda anseende kurator för sin nation. Vid denna tid utvecklar han ock en ganska stor publicistisk verksamhet, dels såsom medarbetare i Norrköpings Tidningar, dels såsom medutgifvare af tidskrifterna *Åskådaren* och *Den politiske Aristarchus*.

Bergklint hade under hela sitt lif att kämpa mot beständiga motgångar. Till fattigdom och sjuklighet sällade sig hans otur i fråga om befordringar. Efter att upprepade gånger utan framgång hafva sökt platser vid skola, universitet och kyrka, och sedan han äfven misslyckats i sitt försök att egna sig åt handeln, lyckades han ändtligen 1774 att erhålla lektorat i värtalighet och poesi vid Vesterås gymnasium och blef kort derefter äfven rektor. Med den vana vid undervisning han under sina många konditioner förvärfvat sig, blef han en af gymnasiets yppersta lärare, lika afhållen af kamrater och lärjungar. Varmt intresserad för denna verksamhet, har han äfven författat skrifter i pedagogik, i hvilka han gör gällande en mildare och humanare metod vid undervisningen och särskildt betonar dennas lämpande efter lärjungarnes ålder och fattningsgåfva; målet för all undervisning är för honom »tillskapandet af kristliga, vettiga och dygdiga medborgare». Ett vackert bevis på hans kärlek för ungdomen är det afskedstal han höll till sina lärjungar vid sin flyttning från gymnasiet; ett tal, som i manlig, allvarlig, från hjertat gående värtalighet är närmast jemförligt med Tegnér's berömda skoltal. Bergklint utnämndes 1783 till kyrkoherde i Gladsax och Tomarps församlingar af Lunds stift, en plats som han behöll under sin återstående lifstid, ehuru han ingalunda trifiedes i den nya omgifningen, aflägsen från det literära lifvet och skäligen missnöjd med sina församlingsbor; namnet Skåne och skåningar injagade, enligt hans eget yttrande, hos honom blott fasa och vedervilja. Han afled den 13 Mars 1805 efter att hafva varit gift tvenne gånger, efterlemnande barn af båda giftena.

Bergklint var en mångsidig skriftställare. Bland hans dikter utmärka sig *Den Blinde* och *Ode till motgången*, den förra genom sin kraftfulla skildring och sitt högstämnda patos, den senare genom sitt milda, melodiska, äkta folkliga lynne. Till dessa två kan läggas hans vackra, om fru Nordenflychts dikter påminnande, *Ode öfver Vänskapen*. Äfven åtskilliga stycken af skämtsamt och satiriskt innehåll äga vi af hans

hand. Såsom pedagogisk och ekonomisk författare vann han samtidens bifall; hans tal utmärka sig genom ett rent och väklingande språk, ehuru väl sirligt och omskrifvande, hans äreminnen, såsom det öfver Dalin, äro nog panegyriska. Mest betydande var han dock såsom vår *förste literäre kritiker och smaklärare*. I flerfaldiga skrifter har han nedlagt sina åsichter om skaldekonsten*), och i de tidskrifter han utgaf eller der han var medarbetare har han utöfvat ett samvetsgrant och välgörande kall som recensent af samtida skönliterära skrifter. Hans recension öfver Branders (Sköldebrands) arbeten gaf anledning till ett långvarigt meningsutbyte, som, oaktadt den stundom häftiga och ej sällan personliga striden, i det hela varit nyttig och fruktbringande för utvecklingen af många estetiska frågor inom vår literatur.

*) Hans poetiska definition på *versen* är kort och fyndig:

Hvad är Vers?

En ljuflig sammanklang af ord,
Som, midt emellan tal och sjunga,
Är i den närmsta likhet gjord
Af spel för öra, dans för tunga.

Den Blinde.

Elegi.

Det är förbi! Jag ser dig icke mer,
Du mästerverk af gudahänder,
Du täcka verld, der all naturen ler!
Förgäfves, milda sol! du dagens låga tänder,
Förgäfves all din eld du kring mitt öga strör;
Fast ljuset på mitt anlet strömmar,
Fast vid dess starka brand den kulna månen dör,
Och stjernor flykta bort med nattens skygga drömmar,
Jag blott för hettans uddar ömmar,
Men ljuset stadnar utanför.

Hvi har jag någon tid din fägring skåda fått,
Att desto mer förtviflad sakna?
Ack! sälle de, som aldrig vakna,
När deras väl sin kos med förra dagen gått.
Min långa natt ej i sig sjelf försvinner
Och skingras som en rök af dvalans tomma luft.
Jag evig sömn för ögat finner,
Men föga blund för mitt förnuft.
Det jemt i minnets gömmor letar
Och famlar efter det som var,
Den lösa bild, hvarmed det stretar,
Som horisonten undanfar,
Och när han mer ej fins, det åt det tomma tar.

Männ' ej oändligt bättre varit,
Om af så mycket godt jag ingen ting förfarit,
Om från min första stund jag aldrig kunnat se? —
O! skall jag himlen så belöna
För allt det ljufva, allt det sköna,
Jag fått att njuta, fått att röna?
Hvad var af detta mitt, som han mig borde ge?

Är ej naturen värd att känna?
 O! skulle jag i sömn till andra verldar gå,
 Med kropp till sinnes bruk, med tankar att förstå,
 Och ingen ting fått se af denna!

Hvad hade jag af allt förutan öga känt
 Från himlens höga topp till jordens djupa rötter?
 Ett sorl, ett skiftligt doft, som svalkat eller bränt,
 Ett något kring min hud, en stöt för mina fötter.
 Ho skulle mig till nöjes svara,
 Hvad detta något måtte vara?
 Männ' all min känslkraft och allt hvad heter ord?
 De skulle mig så väl berätta,
 Som när man vid ett dukadt bord
 Vill med ett måladt bröd den tomma hunger mätta.

Förtorkens då, I hörselns brunnar,
 Om uti min förlust jag finge bruka val:
 Hvar enda blick har hundra tusen munnar,
 Som tala för min själ med hjertats dolda tal.
 Hvar blick, som talte för mitt öga,
 Mig sade: vara till är i naturen föga;
 Se ej allena hvad, se hurudant det är.
 Af all den täcka mängd, som kring det vida lyser,
 Hvert enda åt dig myser,
 Att flyga dig i famn och tjena ditt begär.
 I, alla mina ljufva vänner,
 I, skapta ting! I, stort och smått!
 Jag likväl nu er godhet känner:
 Den glädjen var mitt ögas lott.

Hur skulle jag er gunst förgäta,
 Jag, som med ingen ting så mycket godt förtjent?
 Hvad blifver jag, som allas bistånd länt,
 När jag med verldar mig vill mäta?
 Jag mins hvart enda namn, jag bär hvar enda bild:
 Er hågkomst, full med tack, blir oupphörligt trogen,
 Och framför allt jag mins, hur, under det I logen,
 I mig vid handen togen
 Och saden: den oss gjort, hvad Han är stor och mild!

Jag mins en märklig dag, när ett det högsta berg
 Mig på sin gamla rygg allt upp till molnen höjde

Och med en tjusnings syn förnöjde
 Af skapnader och lif, af rörelser och färg.

Må ske det kan min saknad lätta
 Att åter mig på nytt i tanken dit försätta
 Och bilda för mig sjelf det myckna jag då såg,
 När all naturens prakt mig under ögat låg;
 Och framför allt, att för mig sjelf berätta
 Den skönsta dags förlopp och nattens stolta tåg.
 Stor sak, hur dessa bilder blifva,
 Om vett och yrsel vexla om,
 Blott jag min ledsnad kan fördrifva:
 Välan då, begge, skynda, kom!

Jag stod på detta berg, der jag helt lifligt tyckte,
 Då, under det jag njöt, mig känslan hädanryckte,
 Hur Han, som detta gjort, der sjelf med vällust ståt,
 När Han sitt nya verk i ögnasigte hade
 Och om alltsammans sade,
 Att allt var ganska godt.

Hvad hade väl en blind af tusen blomsterängar
 Der kunnat vinna mer än litet för sin lukt,
 Så flygtigt som en smak af ock den bästa frukt,
 Som klangen af de rörda strängar?
 Det ligger ej en mindre lust
 I drufvans höga färg än i dess ljufva must.
 Nu såg, nu njöt jag ock det sköna,
 Som Skaparn har till fröjd vid gagnets goda fäst.
 Nu såg jag hvarje växt på rymden af det gröna
 På tusen täcka sätt med prakt sitt hufvud kröna,
 Att täfla till att tjusa mest.

Jag såg väl ej den då så lena bläst,
 Som nu så sträf ur vinterbonad ryter
 Och, der hon rasar fram, allt spillrar eller bryter;
 Jag af hans stilla fjät dock rönte lätta spår;
 Jag såg hans viga skymt i blomstrens lekar blandas,
 Han, som med ambra stänkt för deras ångor går,
 När mot en dödlig mun naturen kärligt andas.

Bläst = bläst, vind.

Nu sam han genom säd till en helt nära flod,
 Som öfver dagens prakt i djup förundran stod
 Och på sitt blanka blå såg himlen hel sig måla.

Han flämtar smått på denna yta,
 Som börjar likt en kungamantel flyta,
 Att desto mer af guld och diamanter stråla.
 Den göt sin rikdom ut i nästbelägna haf,
 Som tycktes ned i skyn ej taga någon ända.

Om dessa djup ej vore kända,
 Jag ginge nu der strax i qvaf:
 Jag skulle denna rymd vid dryckeskärlet mäta;

Jag drömde ej om mera godt
 Än något för min törst, som rann och gjorde vått,
 Och att jag derifrån har fått ett kött att äta.

Du azurtak för silfverklädda fiskar!
 Är ett så trångt begrepp din vidd, ditt djupa värdt?
 Hvad fler och större djur än de, på våra diskar?
 Jag för det rikets makt en annan vördnad lärt.

Jag såg ur djupets vilda salar
 En understor monark för föga mindre hvalar:
 Hvad lejonet som kung är föga ting mot den!

De stolta skepp sig ödmjukt undankrökte.
 Jag tror, han någon hämnd på solens höjd försökte:
 Han hof en flod i skyn, och flod på floder ökte;

Men fåfängt! allt föll ned igen,
 Och braket, som jag tror, i bergen varar än.

Men annat ljud mig dädan kallar.
 Det surrar och det gnyr, det råmar och det skallar,
 Det var ock qvitter deribland,
 Men oljud, skrän och gnäll der hade öfverhand.
 Hvad grufflig svärm mig kommer att förgöra!
 Så skrek min häpna mun, bedragen af mitt öra.
 En olåt strax invid ur busken trängde fram:
 Nu dör jag! — Hvi så rädd? — Det var det spaka lamm.

Jag bildar, som det skulle vara,
 Om jag ej kände djur af mer än hvad jag hört:
 Så snart ett sommarsting med sus min panna rört,
 Jag hissnat för en löjlig fara.

Okunnighet är fruktans mor
 Hos den som ej är feg i blodet.
 Att våga blindt för namn af stor
 Bevisar dårskap mer än modet.

I djur! jag ömkar eder röst:
 Er minsta del fått böjlig tunga;
 Men när ur hård metall de pinta väder sjunga,
 Så går ert hårda språk helt fritt ur ömma bröst.
 Min trogne hund, du skänk af denna dag,
 Som kom med barnslig låt och mina händer slekte,
 Som murrade på skämt och småbet, när du lekte,
 Och ömkligt föll till fot vid fruktan för ett slag!
 Du såta vän i mina plågor,
 Som ej med lyckans nåd ditt sinnelag förbytt!
 I fall du skäلت, kanske jag flytt,
 Om ej mitt öga märkt ditt ögas fromma lågor.
 Du äger tusen sätt att tolka och behaga,
 Jag läst i hvarje blick hvad hjertats mening är:
 Du fagnar mig, du blygs, du längtar, du begär
 Och kan dig ömkansvärdt beklaga.
 Jag såg en annan tid hvad eld ditt hjerta bar;
 Kan man af hjeltar mer begära?
 Han glömde sig för mitt försvar,
 Blott, blott min räddning var hans ära.
 Du står härhos. O, finge jag dig skåda!

Men gör jag ej för mycket af ett djur?
 Än yfs du, stolta kreatur,
 Som står för minsta kräk i våda!
 Han, som oss skapta ting ur samma intet tog
 Och gjorde hvart till hvad han ville,
 Han på sitt händers verk sin gudapregel slog;
 Om denna lyser mer i ditt förlänta snille,
 Så har dock öfver allt naturen värde nog.
 Du tror dig kung i den naturen,
 Du är dock blott en länk i samma ked med djuren,
 En länk af bättre slag i ked med alla slag.
 Han, som ger världens rymder lag,
 Har uppfört till sin tron af alla ting en trappa,
 Från groft till mera fint. Hvad kan dervid du tappa,
 Som fått ditt rum så högt af blott hans välbehag?

Du yfs, att du är stark; mångt djur är mycket mera.
Förnuft och mål och hand gör menskans öfvermakt;

Så var då kung, men lär dig först regera;
Hvad blir ditt majestät, om riket tål förakt?
Ditt bröst, ehuru högt, åtminston' vare mildt:
Naturen kung och folk ej sjelf så vida skilt;

De få ju röra vid din sidå?
Allt fruktar en och samma död
Och har sitt eget sätt att qvida.
Märk, när de klaga dig sin nöd,
De hafva nog förstånd att lida.

Men var nu detta djur det enda som jag såg?
Ho mäktar tälja fram en så otalig skara?

En här för mina fötter låg,

En väldig här jag såg i luften fara,
Och allt det myckna kräk, som knappt var gjordt för syn,
Der tycktes fylla allt, båd' jord och haf och skyn.
Om denna mängd af lif ej vore nog att akta,
Der dock det blotta lif är all vår häpnad värdt;
Du lif, för all natur så in i döden kärt!

Hvad vällust var det ej att deras skick betrakta,
Så underfullt, så mångfaldt gjordt!

Hvad konst, hvad ändamål i litet och i stort!

Hvad kungaprakt på minsta fjärils vingar!

Hvad fynd i näringsätt, i alstring och försvar!

Än menskan sjelf, som kronan bär,

Hvars lek min ljufva fröjd, hvars konst min undran var,

Hvars jemmer mig i hjertat skar,

Hvars dygder mig förtjust, hvars brott till harm mig tvingar:

Ack! att hon, sjelf så hög, sin höghet så förringar,

När Skaparn så på oss här liksom slösat har,

Hvad tro han måtte ha till innanrede kvar,

Om verlden i sitt sköt har flera jorderingar?

Det har hon, lofvadt du mitt öga!

Ack, nej, ej du: ej detta fynd var mitt;

Nej, lofvad vare Han, som lånt och tagit sitt

Och döljer sig bakom det höga!

Men fast för dödlig syn han moln och dimma bär,

Den dimman dock ett flor för tankens öga är.

Jag all den långa tid i full förtjusning stått;
 Jag slutar den var lång af hvad jag skönja hunnit,
     Ty stunden oförmärkt förrunnit,
 Då dagen från sin tron en hop af trappor gått,
     Och var den porten ganska nära,
     Der han far in i Thetis slott.
 Hit flöt hans hela hof att släp och himlar bära
     Och lysa, sin monark till ära.
 En hvar en galadrägt af glesa skyar bar,
 Der glansen af agat bland guld och rosor spelte:
 Den blanka silfverduk, den purpurn genomskar,
 I vågor mellan flöt och sig i flammor delte
     Bland hopen, der monarken var,
 Som, alltsom tåget gick, var ömsom skynd och klar,
 Med något mindre blix, men klarhet utan like.
     Att åse prakten af sitt rike,
 Han sjelf en liten stund i loppet stilla blef,
     Då midt emot en flock åt höjden klef,
 Som lik en altarrök sig kring det vida bredde.
 De stänkte något svalt, likt äkta perlor gjordt,
 Bland hvilket sig en hvälfd och vidsträckt äreport
     I blicken tusenfärgad tedde,
     Som med monarken sjelf försvann;
 Men luften än en stund af fröjde-eldar brann.
     Jag stod att se hvad skulle hända,
     Så tyst som verlden rundt omkring
 Och tyckte mig till slut ej märka någon ting,
     Om icke ljusets återvända;
     Då småningom och långt ifrån
     Små gnistor här ur skyn begynte titta,
 Så blanka och så strödt, som stim ur vågen spritta
     Och åter fly bland säf och strån.
 Men skymtet växte till, de ock, allt mera nära,
 Allt öfver dagens hvalf sitt herravälde tog,
 Der sig af dunkelblått en mantel öfverdrog,
 Den straxt zephirens fläkt från töcknar kom att skära.
     Det var ej gnistor, som de syntes,
     När detta underspel begyntes,
 Det Sömnens Drottning var, den nu så dystra Natt,
     Som kom med facklor och drabanter
     Och öfver allt sin kungadrägt besatt
     Med strödda smycken af briljanter.

Hon sjelf i molnet, som jag menar,
 Ett präktigt bloss som spira bar,
 Ell' kanske det en mask för hennes anlet var
 (Man lätt på sådant håll i mörkret vilse tar),
 Jag gerna mig derom förenar;
 Ty hon skall bruka gå förklädd
 Och ha sin stora ro i skämt och yra lekar;
 Hon ler och gör den fege rädd,
 Med spöken af en skynt och uggelskrän ur ekar;
 Hon lofvar ganska rundt den usle på sin bädd,
 Hvad dagen honom sedan nekar.

Så har man sagt, och sägen är ju trolig.
 För mig, ty värr! är hon ej mer så rolig.
 Jag sagt en stund min ljufva dröm;
 Min enda lisa är ju drömma.
 Ack! finge jag mig endast jemt förglömma,
 Det sveket vore värdt beröm.
 Kom, falska dag! gif fog att dig berömma,
 Kom, galna natt! att mina plågor ömma,
 Och allt ert fjolleri i denna hjerna töm.

Nej, nej, ty värr! jag blir väl vaken.
 Den blick, som intet ser, ser mörkrets plåga naken,
 Så lisklig och så svart den är.
 Hur skall, hur skall jag dessa syner lindra?
 Kom, sanning! då du är så när,
 Låt i min sanna natt de sanna stjernor tindra:
 Det är nu dit jag sträcker mitt begär.
 Hvad gör jag här? Hvad kan mitt sinnes tomhet mäta?
 Jag intet njuta kan: hvad gagnar mig allt detta?
 Han, som så många bloss, så många verldar har,
 Han säkert ock för mig har någon i förvar.

Än medan jag då här skall dväljas,
 Inmurad i mitt fångahus,
 Att af ett mera tjockt än nattens mörker qväljas;
 Må tanken ju se nattens ljus.

Mitt tycke kan mitt öga svika:
 Förnuft och sinne är ej ett;
 Dock hvad förslår det bästa vett
 Förutan sinnens bruk tillika?

Du stora verld, som all min undran gör,
 Hvars kännedom mig ock i mörkret gläder,
 Som, med och utan ljud, ditt upphofs ära qväder!
 Din kunskap mest till ögat hör.
 Jag vet, hon flera jordar äger,
 Som lysa med ett spegelsken,
 Att solar finnas fler än en;
 Fast sådant ej mitt öga säger.
 Det ser i hvalfvet alla bloss,
 Förutan storlek, likadana;

Fastän det tager fel, jag bör det icke banna:
 Det gifver som det får, som ljuset bryts till oss,
 Men för dock tanken på det sanna.

Dock fast man annat vet och annat åter ser,
 Fast jorden blir ett grand i det osägligt vida,
 Der solar utan tal sitt lif, sitt ämne sprida,
 Helt visst, förmättna kräk! för andra mer än er;
 Hvart skulle dock den blindes gissning vanka?
 Hvad blefve denna vidd? hvad vordo dessa klot?
 Blott ytor för din hand, blott längder för din fot,
 En grumlig räkning för din tanka.

Än luftens tomma rymd, som tager dem emot
 Med allt dess rika och dess blanka?

Kort: när jag allt till ledsnad förebragt,
 För den ej öga fått jag likväl intet sagt.

Man räknar för en dikt af sysslolösa stunder,
 För grillerverk, att Gud har fyllt
 Sin verld med godhet och med under.
 Hvad en så gerna blind min blindhet har förskylt!
 Hvi har man då fått vett och öga,
 Med anlet lika vändt åt jorden och det höga,
 Om ej att se sig om och skönja hvad man ser,
 Hur Han sig allestädes ter,
 Och hur han vara bör, der syn ej räcker mer?
 O! visste du ditt goda skatta,
 Du, som en sådan verld i dagligt sigte har;
 Om du det icke vet när synen än är qvar,
 Så lär då dess förlust att af min jemmer fatta.

Hvar är jag nu? Hvad sväfvar mig omkring?
 Hvart vill jag gå? Hven skall jag spörja?

Mitt öga, dig? Du stumma ring,
Som håller mig i ked vid världens första mörja.

Kanske jag står vid brädden af en brant:
O afgrund! bär det ner i bottenlösa gölar?

Der kommer han . . . jag hör det grant . . .
Han aktar intet hot . . . det mumlar och det böljar . . .

Ett sådant djur kan nu mitt lif förspilla.

Hvart skall jag fly för all naturens hot?

Hvad är min vän? Hvad vill mig illa?

Aj! trampar jag en orm? . . . Det hväser kring min fot.

Jag bäfvar för att gå, jag bäfvar att stå stilla;

Och huru gå, och icke löpa mot? . . .

Att icke jemmerligen falla? . . .

Hvi dröjer han, som gick? . . . Nej, stilla dig, mitt knot;

Besinna hvad jag är: ett nådehjon för alla.

Jag vet ju ej, om någon hos mig står,

Som kan mitt ord kring nejden föra.

Hvem vill jag mig förtro? Jag känner ej det öra

Jag hör; men himlen vet af hvilken själ det går:

Han, Han allena vet hvad spis, hvad dryck jag får.

Jag tror på allt; hvad vill jag göra?

Jag ock bland menskor valt och skrädt

Och låtit nog förstå, hur man mig skulle vörda;

Hvar är min tomma rang, mitt herrskap och min rätt,

Jag alla menskors tunga börda!

Det minsta barn mig leder, som det vill,

Den minsta tjenst jag får som gåfva taga;

Om alla gå förbi, om ingen ser mig till,

Jag måste låta mig behaga.

Ack! att jag likväl haft och tror mig ha ännu

Ett bröst, ett enda bröst, der jag mig kunde trygga!

Min från mig slitna hälft! hvar dväljs, hvar andas du,

Som möjligt ej din tro kan rygga?

Ack! hvad jag lemnat har för ovärderligt kärt,

Som, der det än är till, jag aldrig mer får skåda,

Så skönt, så genomgodt, så ljuft, så älskansvärdt,

Som har en evig rätt i detta bröst att råda!

Natur! jag glömmer allt, när jag min Chloe mins;

Du äger ingen skatt, som der ej samlad fins:

Din blomstring var dess hy, din himmel var dess öga;

Hon såg mitt första qual, der flöt din rika dagg,

Den mun, som gaf mig tröst, var ros förutan tagg,
 Hon räckte mig en hand, mer hvitt kan aldrig snöga.
 Det var från denna hand jag konstens värde känt:
 Hur kan en mensklig hand så när din egen härma?
 Jag såg en målad verld på duken, som hon spänt,
 Der fattades ej mer än rörelse och värma.

Jag såg ett underverk af hennes fina nål,
 Arachne*) visst dermed i kampen seger vunnit.
 Jag såg . . . jag synens namn fast mer ej höra tål,
 Om allt hvad står att ses med Chloes bild försvunnit.

Slut dig för evigt fritt, du sysslolösa blick,
 Om Chloe ej är till, hvad har du mer att göra?
 All blindhet jag fördrar som lyckans blinda skick,
 Men om, när Chloe gick, hon evigt hädan gick,
 Jag ägt all Argi syn, jag skulle den förstöra.

Ho dristar mig om slikt förvissa?
 Än har jag dock en hand och ymnigt raseri.
 Mitt hjerta! om du vågar gissa,
 Den gissning skall din sista bli.

Hvar är jag? . . . Hvad är det jag säger? . . .
 Jag dignar under qvalets längd.
 Förnuftet, om jag något äger,
 Är alltför svagt mot denna mängd.
 Jag på min digra saknad kallar,
 Jag tänds, och hela blodet svallar,
 Jag rys och vet ej hvad jag gör.
 Min ängslan dag från dag sig öker,
 Min ledsna vän mig ej besöker,
 Jag ingen tröst af menskor hör;

Tvärtom, så mången hård min usla frid förstör.

Hvar är min forna ro, de vises föreskrifter,
 Som styrde, när jag hade vind?

Att fråga deras verk och dem i deras grifter

Är ett och samma för en blind.

Der alla ljusen äro släckta

Och minsta springa täppt, som någon strimma gaf,

Hur kan jag annat än försmäkta,

Som redan flyttat i min graf,

*) Arachne enligt den grekiska myten en konstfärdig lydisk flicka, som lärt väfkonsten af Pallas Athene och ville inlåta sig i täflan med gudinnan. Denna sönderslet hennes väf och förvandlade henne till en spindel.

Som hotas under däck att ständigt gå i qvaf
 Och har med dölsens bild att fäkta?

Allt svårmod stockas i mitt blod,
 Ej minsta fläkt det mulna renar.
 O! lätta ord, men tunga tålmod,
 När qvalet i sin höjd med saknad sig förenar!
 Hvad har jag icke gjort att streta, som jag hör:
 Jag tänker utan uppehör,
 Jag talar utan återvända,
 Att känslan af mitt qval förblända,
 Hvad kan jag mer, emot en evig tid,
 Som äger ingen sol, som känner ingen frid?
 Mig ögnablick på ögnablick förföljer,
 Ej likt en flod, hvars våg den andra sköljer
 Och sqvalar bort, man vet ej hur;
 Nej, likt det dropp, som stenen fräter.
 Min puls, mitt visarlösa ur,
 Långt mindre detta lif än lifvets plågor mäter,
 Der jag i ledsnans vattufall
 Bär upp hvar enda stöt af tidens grymma svall.

O! bubbla mer än hopp, som ensam ej vill fly!
 Du djerfs mig äfven nu med helsolöften bry,
 Då verld och läkdom mig förlåter.
 Ack, himmel! är det sant . . . Jag tror, det ljusnar ater!
 Om sådan nåd är till, om yrseln ej bedrar,
 Om du för detta kräk ännu en godhet har;
 Mitt hjertas öfverflöd till morgondagen spar,
 Att jag din gudaskänk ej strax i fröjd förgråter.

Ode öfver motgång.

Hur länge skall stormen då räcka?
 När råkas den önskade strand?
 Förgäfves man låter mig sträcka
 Ur djupet en simmande hand.
 Dig, maktlösa flit, till en spegel,
 Man far mig i stormen förbi;
 Man hör ej den usliges skri
 För vinden i segel.

Förgäfves från himmelens fäste
 Ger solen båd' värma och sken;
 Det röker ur molnenas näste,
 Och himlen får aldrig bli ren.
 Den störste blir skymd af de stora
 De skymmas af nedriga små.
 Till höjden med sanningen gå,
 Det är sig förlora.

Hur himlen vår menlöshet hägnar,
 Jag hvarken förstår eller ser.
 Du ser, hur i hafvet det regnar,
 När jorden om dropparna ber.
 Förgäfves den trefliga myra
 Upphäfver båd' suckar ock knot:
 Hon trampas af vandrarens fot,
 När knottet får yra.

Den tomt jag mig hunnit förvärfva
 Lär aldrig då blifva bebyggd;
 Man kan sig med laster förderfva,
 Men ej göra lycka med dygd.
 Min oskuld, mitt vett och min möda
 Är endast ogångbara mynt:
 Den med denna samling begynt
 Blir rik bland de döda.

Det ödet att gynnas och ratas
 Blott kommer af slump och natur.
 Om lärkan af menskan vill matas,
 Så måste hon sjunga i bur.
 För nöjet att kunna förtrycka
 Man skonar en krypande slaf,
 Förgyller hans tiggarestaf
 Och kallar det lycka.

För mig måtte verlden få stoja
 I kedjor af plågande prakt,
 Om endast en tarfvelig koja
 Mig gömde för nöd och förakt.

Jag hunnit i lifvet att lära
 Hvad sällhet och elände gör:
 Den dygd, som i uselhet dör,
 Ej lefver af ära.

Jag vill henne dock icke lemna,
 Ej hata den verld, som mig qväl.
 Hvad himlen mig ändtligt må ämna,
 Så vill han dock säkert mig väl.
 Jag har mina pligter att fylla
 Och väntar fast mera min lott,
 När tiden kan göra dem godt,
 Som vrede förskylla.

Ode öfver vänskapen.

Lifvets sällhet i sitt hela
 Och en verklig gudafröjd
 Är att hjertat kunna dela
 Med en vän, som gör mig nöjd.
 Skapt att ingen dödlig svika,
 Gjorde hvarje själ mig lika,
 Som är mensklig liksom min;
 Men när arghet drar de flesta,
 Ger mig ödet dock den bästa,
 Damon! om det ger mig din.

Ifrån sten till ört och djuren
 Och till stjernors klara hvalf
 Blir, med all sin prakt, naturen,
 Utom menskan, knappt ej half.
 Ingen glans, som ögat spelar,
 Ingen ros den fägring delar,
 Intet ljud har sådan röst,
 Som der mensklig täckhet blandas,
 Och en själ, som godhet andas,
 Lifvar ett förnuftigt bröst.

Ädle vän! min tanke flyter,
 Och mitt hjerta klappar ömt:
 Utom dig ett ämne tryter,
 Der mitt bröst kan blifva tömdt.
 Tusen bilder, som förtjusa,
 Ur mitt samtal ville rusa,
 Tusen sätt att göra godt;
 Låt oss våra pund förena:
 Himlen mig förlänt att mena,
 När du kraft att göra fått.

Se, den brunn af evig lycka
 Sjelf en gång måst bryta ut;
 Lät hans svall oss hädanrycka
 Och hans art bli vårt beslut.
 Allt hvad sig kring oss kan röra
 Ville vi lycksaligt göra,
 Om det stod i vårt behag;
 Men så görom hvad vi kunna;
 Ödet tör dertill oss unna
 Kanske blott en enda dag.

Skaldebrief

till en ung herre, vid dess inträde i verlden*).

I.

Skenäs i Vingåker d. 15 Juli 1764.

Min grefve, som i dag går in i femton år!
 Ert lif mig ämne nog till vida tankar gifver:
 Jag eder blomstring ser, er lefnads glada vår;
 O, att mot blommans hopp er framtids mognad blifver!

*) Till grefve Joh. Gabr. Oxenstjerna, den sedermera frejdade skalden.

I nöjets lugna vik, kring små och kända skär,
 Er barndom hitintills på lek och löje farit:
 Dess fund är mest förbi; det ut på rymden bär,
 Der eder gissning mer än edert öga varit.

Er ungdom förestår en häftig sinnesvind,
 Er möta falska grund och verdens hvirfvelyra:
 Ni seglar lätt i qvaf, om duken hålls för stind,
 Er konst blir fälla af och efter tiden styra.

Om nit för Gud och dygd ert hela hjerta har,
 Så kan ni ganska trygg ert nya skifte börja.
 Behåll af barnslighet er muntra oskuld qvar,
 Men qväf dess yra fel med gnistan i sin mörja.

Er tid, som våg på våg, er skyndar lifvet fort,
 Och liksom våg på våg han skiftar och försvinner;
 Man ser ej edra år, men endast hvad ni gjort,
 Ej oljan i dess skål, men blott hur lampan brinner.

Ert namn, er höga hörd för långt i ljuset står,
 Ert öde nekar er att få bland hopen döljas,
 Man väntar eftersyn af edra ärospår.
 Betänk, att edra fjät af verdens ögon följas.

Bemanna edra steg, blif ädel, vis och lärd,
 Förnuft och religion skall eder vägen säga,
 Och framför allt far fort att vara älskansvärd:
 Den våra hjertan har har allt hvad man kan äga.

Lef, värde grefve, lef till högsta ålder nöjd,
 Så säll som lyckan sjelf sin bästa gunstling unnar.
 Min *Oxenstjerna!* vinn den store *Axels* höjd
 Och blif ett underverk i alla tiders munnar.

Bannebref

till en trög vän*).

Kom, skalders harm, och hjälp mig skrifva:
 Jag väldugt skrapa vill min vän.
 För alla bref jag mäktar gifva,
 Så får jag aldrig ett igen.
 Hur pinligt jag må honom tigga,
 Så får jag dock på landet ligga
 Och ledsen längta post från post.
 Jag illa ser, har dålig helse,
 Jag ber hans läkarvett mig frälsa;
 Han ger mig döden förr till kost.

Välan! till trots jag ännu andas,
 Än ser jag pennan på mitt ark;
 Här skall åt dig en dosis blandas,
 Som quantum satis skall bli stark.
 Du skall då rätt få lära veta,
 Hur farligt är att skalder reta.
 Du lär ej sett en vred poet.
 Han tror, dess verk bör evigt lefva.
 Räds, fluga! Spindeln vill dig väfva
 I sina trådars evighet.

Dock se, hvarmed kan jag mig hämnna?
 Hvar får jag föda för mitt hat?
 Det enda fel jag har att nämna
 Är det, att han är litet lat:
 Och jag, ty värr, ej heller flitig;
 (Hvar får jag rim?) nu står jag . . . kritig
 Och skäms för det jag börjat på;
 Men det är gjordt: jag satt mig före,
 Han skall ej gälla fyra öre,
 Om jag satiren lärt förstå.

*) Med. Dr. Anton(?) Hoffinan (1739—1782).

Jag vill med honom mönstring hålla,
 Han stånde nu sitt eget kast;
 Om Ekmans*) troll ej allt förtrolla,
 Så blir han väl för något fast.
 Nog är han vacker karl, den styggen,
 Men tjock som feter sill i ryggen —
 Se der! nu fick han straxt en klick.
 Men gör han aldrig något illa?
 Der lär sig all min flit förvilla.
 Så är han dum? Nej, han är qvick.

Än mål för tadel och för löje?
 Visst icke, nej, för allt beröm:
 Hans sällskap ger ett ädelt nöje,
 Han älskas, som han sjelf är öm:
 Han har det aldra bästa hjerta,
 Det afund sjelf ej näns att svärta.
 Hvart vill jag med en sådan man?
 Jag ville mig till tadel truga,
 Men hvarken är jag skapt att ljuga,
 Ell' vill mig lögnen här gå an.

Kauske han ej sin konst besitter
 Och mindre tittat på sin bok?
 Nej, han är allt, och äfven vitter,
 Men vet ej sjelf, hur han är klok.
 Jag måste hjerteligt förtryta,
 Att han ej ens har lärt sig skryta
 Och vara litet charlatan.
 Han har då nåd, om han bekänner,
 Han öfverlöps af sina vänner
 Och är ej strängt vid möda van.

Dock ej så nåd. Du skall dig bältra,
 Ell' spelar du dig snart till Jan.
 Jag skall ditt läkarvett förkättra
 Och göra dig till Stahliau**).

*) Ekman, som höll den misslyckade trollransakningen i Dalarne och sedermera kallades Troll-Ekman.

**) Hofman och Stahl voro, såsom läkare, af helt stridiga idéer.

Jag önskar, om du vågar dröja,
 En liten uti ask och blöja
 Må hittas utanför din dörr.
 Jag önskar dig en kämnersträta
 Med gubbar, som på saken äta,
 Och äta tills du bättring gör.

Men far du fort att dig förhärda,
 Då skall du röna först min hämnd.
 Jag samla skall de hedervärda,
 Som rida qvast, att sitta nämnd.
 Nej, nej, håll upp mitt hot begabba,
 Det skall dig öfverflödigt drabba:
 Jag säger dig det nu förut.
 Jag sjelf, som skald, kan äfven hexa.
 Sök hamn, förr än som molnen växa:
 Hvar icke, skyll dig sjelf till slut!

Ehvar du vågar foten sätta,
 På golf, på gata och på torg,
 Ska' komma de som vilja sqvätta.
 I fyra hus skall du få korg.
 På vägar skall du vilse köra,
 Om natten idel gastar höra
 Och lukta bönders två-örs-krull.
 Du hvila skall i hållkarls stufva,
 Der bedja Gud att snart få snufva
 Och brys i regnet vid en tull.

Dig ödet skall till torget föra,
 Så ofta der är skrän och gråt.
 Du skall vid beck på vagnar röra
 Och bannas från en roddarbåt.
 Du skall på mångelstolar stöta,
 I halkan dig vid Myntet blöta
 Och höra salvor utaf skratt:
 Än en galosch, än härpung tappa;
 Ett glöd skall spraka på din kappa
 Och vädret föra bort din hatt.

En gång när du skall vara putsad,
 Du narras skall af hårfrisör,

Din hvita strumpa blifva smutsad
 Och hjulet brista, när du kör.
 Vid bordet skall du sitta illa,
 En dräng dig full med soppa spilla,
 Ett tébord skall du stöta kull.
 Du nödgas skall på stolen knarka,
 Du sofva skall hos dem som snarka
 Och få en dräng, som jemt går full.

En ofärd redes för din haka:
 Hon luggas skall af två-örs-knif;
 På flukor*) skall dig isen braka,
 I spel skall grannen väcka kif.
 Ditt byxband skall i dansen brista.
 Du skall med Ekholm**) få att tvista
 Och läsa Brandels poesi***).
 En Brunkman†) slipa skall ditt öra;
 I kyrkan skall du Berghult höra,
 Och hundra två††) skall psalmen bli.

På vinden skall du få din kammar
 Bredvid en spelman och en smed;
 Om ottan skall du höra hamnar
 Och öfver midnatt harpogned.
 Der skall det in i rummet röka,
 Der skola möss och kattor spöka
 Med himmelsskriande musik.
 Ur taket skall i sängen drypa,
 Der svarta hoppa, bruna krypa,
 När syrsor roa dig med skrik.

Allt brydsamt skall dig öfverskölja,
 Och äfven på din bröllopsdag;
 Då skall dig Klingenberg förfölja
 Och allt det svultna skaldelag.

*) Fluka = göl, pöl.

**) Förmodligen notarien Er. Ekholm, bekant för sina kritiska och historiska samlingar samt för många stridskrifter.

***) Charons ansökning om en tolf bräder, en skämtdikt, författad i anledning af en medicine doktorspromotion af H. Brandel.

†) Brunkman var en dålig rimmare.

††) Vid de älfver i Babylon m. m.

De skola dig i rocken fatta
 Och dig till döds med qväden matta;
 Hvert ögnablick skall skicka fler.
 Till liten försmak af det sälla,
 Så vill jag några droppar fälla
 Af det som då skall regna ner:

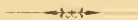
»Min Clio! lilla kärleksguden!
 »Kom, stäm nu upp min stumpa fjär,
 »Då jag om brudgumen och bruden
 »I hast så välment, ödmjukt, qvär.
 »Jag ropar ej din hjälp umsonsten,
 »Han är Gud i läkarekonsten.
 »Herr Antonius månd han heta,
 »En vacker, dejlig ungersven,
 »Som döden gett mång knäpp på nosen.
 »Gud signe rosende turkosen
 »Han får, den perlan Margareta;
 »Ty han har lärt vetenskapen
 »Af grund; och han är en stor hata-
 »Re af här verldsens snöda flärd;
 »Så får han den som kan sig mata,
 »Den himmelen hafver beskärt.
 »Han aldrig pliktat straff och böter,
 »Dess är han såsom solen söter:
 »Trots den honom annat säger på.
 »Och hon sin får på silket beter,
 »Dygdglänsand' bägge som trumpeter,
 »Hon aldrig burit vattuså m. m.»*)

Hvad tycker du, min vän, om detta?
 Är nu ej tid att göra bot?
 Ack, drif mig ej att mer berätta
 Om hvad jag än har qvar af hot.
 Besinna dig vid detta lilla.
 Jag vill dig fattig ej så illa,
 Att plåga dig till minsta del.
 Men om du mig till gerning tvingar,
 Skall Dagligt Allehandas vingar
 Snart föra kring ditt straff och fel.

*) Parodi på tidens dåliga gratulationsverser.

Oförmodad sanning.

Vid en grind
Satt en blind,
Väntade på dem som vandra.
Doris samma vägen for,
Gubben ropte: *Kära mor!*
Er förbarma,
Gif en half-ör åt den arma.
Flickan svarar: Hör jag ber,
Kloke gubbe! Jag dig ger
Gerna mer.
Bara tig med hvad du ser
Mer än andra.

CARL VON LINNÉ.

ANDERS JOHAN VON HÖPKEN.

CARL GUSTAF TESSIN.

Carl von Linné*).

Carl Linnæus föddes den 23 Mars 1707. Hans föräldrar voro kyrkoherden i Stenbrohult Nicolaus Linnæus och Christina Broderonia. Vid 9 års ålder sattes han i Vexjö skola och uppflyttades 7 år derefter på samma stads gymnasium, derifrån han 1727 afgick till akademien. Efter ett års vistande i Lund begaf han sig till Upsala, der han under den berömde Olof Rudbeck d. y. egnade sig åt studiet af naturvetenskaperna och utmärkte sig snart genom så vidsträckta kunskaper, att han förordnades att hålla föreläsningar i ämnet. Åren 1732—34 gjorde han resor i flera af Sveriges provinser och företog 1735 en längre utrikes resa, under hvilken han företrädesvis uppehöll sig i Holland. I utlandet förvärfvade han sig snart ett ofantligt anseende för lärdom och snille; många fördelaktiga anställningar erbjödos honom, hvilka anbud han dock afslog af kärlek till fäderneslandet, dit han återvände 1738, medförande värdefulla naturvetenskapliga samlingar. Vid sin återkomst deltog han i stiftandet af Vetenskapsakademien (1739) samt utnämndes 1741 till professor i medicin och sedermera i naturalhistoria vid Upsala universitet. Åtskilliga vetenskapliga resor, dem han på Rikens ständers förordnande företog till skilda delar af riket, har han i flera särskilda arbeten beskrifvit. 1747 utnämndes han till arkiater och adlades 1762 (von Linné), erhöll 1776 afsked från profes-

*) Då såväl Linnés som Höpkens och Tessins verksamhet hufvudsakligen faller inom andra områden än dem, med hvilka »Svenska Parnassen» har till uppgift att sysselsätta sig, och desse mäns lefnad dessutom på mångfaldiga andra ställen äro vidlyftigt behandlade, så meddelas här öfver dem inga utförligare lefnadsteckningar, endast några kortfattade biografiska data. Dessutom är en del af Linnés lif tecknad i nedanstående ur »De la Gardieska Archivet» hemtade bref, och Tessins i det nedan meddelade talet af Höpken.

suren och afled, hölj'd af ära och utmärkelser, i Upsala den 10 Jan. 1778. — Han var gift med Sara Lisa Moræa och hade med henne fem barn, en son och fyra döttrar, af hvilka den förstnämnde efterträdde honom i hans professur. — Linné åtnjöt redan under sin lefnad i hela Europa ett obestriddt anseende som den främste mannen inom hvarje gren af naturkunnighet. Med de fleste af sin tids naturvetenskapsmän låg han i korrespondens, hvadan samslingen af hans bref är mycket omfångsrik. Inom de särskilda naturvetenskaperna författade han en stor mängd snillrika lärda arbeten, de flesta på latin. En af hans populära svenska skrifter: *Tal om Märkvärdigheter uti Insekterna*, hållet vid nedläggandet af presidiet i Vetenskapsakademien, meddelas här nedan. —

Om Linnés tidigare lefnadsöden och hans vistelse i föräldrahemmet berättar hans yngre broder, prosten Samuel Linnæus, i ett bref till den bekante historikern Jonas Hallenberg följande, hvilket både såsom ett trovärdigt bidrag till den store mannens biografi och äfven för dess enkla och trohjärtade stil förtjenar att läsas:

»Då vår salige far år 1705 flyttade till Råshult, som är kapellanbostället vid Stenbrohult, anlade han en liten trädgård der (ty han var en stor älskare af botaniken; fast den ej den tiden var som nu). I denna planterade han åtskilliga växter och helst sådana som hade vacker blomma. Hans unga hustru nygift, som ej förr sett sådane (nej knappt någon enda trädgård), tyckte om trädgårdens behaglighet. I denna trädgård hade salige far sjelf med egen hand gjort en upphöjning, såsom ett rundt bord, rundt omkring sängar, örter eller buskar, som skulle representera gästerna, och blomster afbildade rätterna på bordet. Vår mor besåg detta som oftast. Under denna tiden aflades min bror. Åt sena hösten framvistest täcka blomster för henne, gjorde henne längtande efter våren, då flere skulle sig framte. En from, god och gudfruktig man gjorde för henne tiden kort till våren. Den 13 Maj*) 1707 blef för henne en sorgedag; då hon framfödde med största svårighet och lifsfara en välskapad son; ty hon hade önskat, att barnet varit af det ädlare könet, och sade hon: nu har jag skäl för det jag dögt h. e. utstått. Men mannen blef desto gladare, och hans glädje

*) Gamla stilen.

betog henne sin sorg, så att de med glädje befordrade detta sitt förstfödda barn till dopet den 19 samma månad. Så snart barnet begynte det minsta kunna attendera, begynte fadren, som var nyfiken och ganska högt älskade lilla sonen, pryda vaggan med åtskilliga blomster, helst då han kom ur trädgården. Följande året tog fadren den lilla sonen med sig ut, stundom i trädgården och stundom ut på gårdet, läggande ofta barnet på jorden i gräset, och lemnade det ett litet blomster att roa sig med i handen. År 1708 flyttade föräldrarne till Stenbrohult, då vår far var blefven pastor i stället för komminister förut. 1709 anlade han en trädgård; transporterade både träd och örter från Råshult, fast ej alla, ty en del stå der ännu. Pilten begynte gå och var fadrens största nöje, jemte trädgårdsarbetet. Carl såg då sin faders möda såsom af vigt: begynte strax få tycke därför; och såsom han var ende sonen, så fick han ock sina sängar uti trädgården att sjelf så och rensa, hvilket uppeldade hans lust. Dessa sängar förbyttes sedan i ett kvarter, hvilket kallades Carls trädgård. Carl skulle begynna läsa: nog fans qvickhet, men hågen var ändå mest i trädgården; modren bannades häröfver, men fadren, tålig, tog sin ende gosse alltid i beskydd och försvar. 1716 var sorgligt, då unge Carl skulle till Vexjö, men än mer då han 1717 introducerades i skolan. Då varande rector scholæ magister Daniel Lannærus, fadrens intime vän, bad lille Carl som oftast till sig, äfven att gå i trädgården, att båda roa sig och äta bär (ty rector var äfven stor älskare af det som hörde till örtkänningen). Rektor frågar Carl lille efter några örter, om han visste den eller den örtens namn. Carl svarar färdigt och frågar äfven rector tillbakas; fick ej allenast undervisning, utan ock tillstånd att fråga efter flera örters namn. Rektors ynnest, som således mer och mer tilltog, gjorde att Carl lille fann sig mycket nöjd att vistas i Vexjö. Under ferierna hemma roade Carl sig med sina syskon, kände vid minsta deras sjukdom på deras puls, gjorde sig af trä åderjern, likasom skulle han dem åderlåta. Stundom uppsökte han örter, att sina systrar dermed kurera. Rektor, god vän med då lektor och med. provincialis Rothman, talar om lille Carls lust för botaniken, hvilken kallar Carl till sig, tager honom i sin trädgård, fattar otroligt tycke för pojken och gifver honom frihet städse gå i sin trädgård, der flera slags örter funnos. Carl gör förbehåll hos assessor

Rothman och rektor Lannærus, att de ej skulle yttra hans lust för föräldrarna, hvilka aldrig kunde föreställa sig annat, än han skulle bli teolog, aldrig besinnande, att deras egen åtgärd lagt grunden hos honom till botaniken. Carl gick i skolan, läsande sina lexor, ej för annat än blott sken och att slippa hugg samt se sina kamrater gå ifrån sig i klasserna. En af de största svårigheterna blef för Carl att våga upptäcka sitt utvalda vitæ genus för föräldrarna. För modren vågade han det platt intet. Ändtligen hände ett behagligt tillfälle för honom: några goda vänner kommo till Stenbrohult. Fadren tager dem med sig i trädgården, de sätta sig kring ett litet bord, der, på dertill gjorda säten, de talas vid, under det några glas öl utdruckos. Under diskuterandet säger far: ja, det sker alltid, det man har lust för, det har man lycka till. Carl, som alltid var med, när någon gick i trädgården, tager dessa ord ad notam. När herrskapet var bortrest, och fadren gick till omtalta bord, går Carl äfven till honom och frågade om det ägde grund, som käre far sade, när herrskapet var här? Far, som alltid var af gladt sinne och skämtsam, frågade hvad det vore han sagt? Men Carl ville ha positivt svar. Då säger Carl fadrens ord. Far svarar, att det alldeles hade sin riktighet, såvida lusten faller på det som är godt, lade han till. Derpå säger Carl: ja min far, så bed mig aldrig om att bli prest; ty det har jag slätt ingen lust för. Aj, detta var ett dunderslag för en far, som alltid hyst så stor kärlek för sin Carl. Han förmådde näppeligen tala; men ändtligen häpen och bestört frågar han, hvad han då ville bli? Jo, säger Carl, jag vill slå mig till medicin och botanik. Far svarar: du vet dina föräldrars fattiga vilkor, och att det studium du vill utvälja är mycket kostsam. Carl tar far på orden och säger: äga de orden grund, som min far sagt, så förser väl Gud offret; får jag så lycka, som jag har lust, så fattas ej utvägar för mig. Far svarar med tårfulla ögon och bedröfvadt sinne: så gifve dig Gud lycka. Jag skall ej tvinga dig till det du ej har lust. Far ser efter Carls böcker, så vore de förvandlade från teologiska till medicin och botanik. Far vågade på 1 år ej upptäcka för sin egen så kära hustru, att Carl var medicus; ty det hade oroat henne mer — om det mer kunnat oroa henne — än om han chagerat religionen. Mor får detta omsider med grämelse veta: hade när fått slag. Hennes enda tröst, att hon hade ändå

en son Samuel, den man borde akta för trädgården. Emelertid tyckte mor huru matsäck var besvärlig att tillreda innan Carl skulle till Vexjö. Men trösten af Samuel, som aldrig fick gå i trädgården, gjorde sorgen för Carl lindrigare. Under vistandet på gymnasium var Carl föga af *docentibus* afhållen, men af assessor Rothman dess mer. När han till 1727 hade frequenterat gymnasium, affärdades han till Lunds akademi, der han förmodade, att professorn och domprosten Humerus efter löfte skulle befordra honom, ty Humerus var hr Carl Tilianders styfson. Tiliander, min fars morbror, hvilken uppfödde 12 styfbarn i Lekaryd, bland hvilka Humerus var en. När Carl Linnæus kom inemot stadsporten i Lund, ringdes med alla klockorna; han frågade någon, för hvilken ringdes; svarades: för professor Humerus. Här var då ett bevis för unge Linnæus att det ej är godt trösta på menniskor, de äro en bräcklig rörstaf. Han blef dock snart af professor och archiater Kilian Stobæus för sin färdighet i botaniken herbergad m. m. Han fann dock, att botaniken ej var då i flor i Lund, som han åstundade. Han begaf sig därför 1728 hem och strax till Upsala.

Jag bör nämna här hvad jag i hast förbigått. Ifrån 1724 till 1727 var hans syssla, då han vistades hemma i Stenbrohult, om dagen att läsa och samla örter och insekter. Örterne inlade han i böcker; skref några nota vid dem. Insekterna lade han i ett litet skåp på nålar. En kista hade han stenar uti. Mor var dock glad, att han med flit använde tiden på dygd och ej hvad lastbart var. Fadren befordrade hos henne den tanken. Dels Carls nog hastiga sinne, dels ock att ej hindra honom från sitt studium entledigade honom från informationen för Samuel.

Då han föga öfver ett år bevistat Upsala akademi blef honom uppdraget att vara vikarie i botanik för prof. och arch. Rudbeck. Detta gjorde, att han använde både dagar och nätter på arbete på det studium han hade lust för, hvilket gaf honom både föda och heder. Nu ombyttes salig mors förut nästan kallnade sinne. Hon såg sin son vikarierande professor, så ung. Hon var förut i den tanken, att han ej kunde bli annat än en fältskär, och i dess ställe försporde hon honom läsa för en professor, då han ej var stort mer än två års student. Det var nästan ohördt. År 1732 blir honom anbefaldt resa åt Lappmarken; han tager sina föräldrar till råds: modren afrådde, fruktande att en

så äfventyrlig resa skulle göra hennes nyss erhållna glädje och hopp kort; hon skrifver till honom, jemte flera bevekande skäl, denna klausul: 'Uti ditt land du blif och bo; der bruka dig i en rätt tro, der skall dig Gud väl föda'. Men far ställer det i Carls eget godfinnande: Du har ej mer än ett lif, säger han, att sörja för; finner du det blifva till din framtida befordran, så anropa Gud om hjälp, han är allestädes, äfven i de vildaste fjellen. Förtrösta på honom; mina böner till Gud skola följa dig. 1732 om vintern besökte Linnæus sina kära föräldrar, eller rättare, kom han hem julafton, under det att föräldrarne läste till bords. Och med hvad glädje blef han då emottagen! Han talade om sin öfverståndna lappska resa, och huru många äfventyr han genomgått. Hans uppresa var för både honom och föräldrarne så mycket sensiblare, som han yttrade sig aldrig mer få se sin sjukliga och hulda moder. Vid pingsttiden får han veta, det hans kära moder den 6 Juni 1733 var blefven död. Brist på pengar gjorde, att han anlät sina bekanta ej tala om hans sorg, ty han förmådde ej köpa svarta kläder. 1735 under resan till Tyskland besökte han sin käre far, hvilken, ehuru han gladdes åt sin käre Carls hemkomst, högeligen bekymrades att ej kunna lemna nödiga resepengar. Carl visar fadren en stor pung med riksdalrar, dem han förvärfvat sig genom collegier i mineralogien; men beder sin far endast om ett lent skinn, hvaraf han lät göra sig ett bälte med 3 rader i bredd af dukater att sy in på lifvet, att i fall annat blefve honom frånstulet, skulle dock detta behållas. År 1738 blef åter L., från utländska resor aterkommen, med hjertans glädje af sin käre far emottagen; helst han i gubbens egna händer fick leverera många sina utgifna böcker --- böcker i ett ämne, som fadren hade största lust uti. När han sedan sporde honom gift, och gjort ett så hederligt gifte, fått försäkran af Riksens ständer om profession och än mer erhållit 1741 fullmakt, blef gubben dubbelt glad. Ena hugneliga tidningen förebragtes salig far efter den andra: t. ex. den medalj, som slogs till hans heder 174(?), spörja honom archiater 1747, hans glädje öfver en välskapad son m. m.; slikt allt gjorde, att gubben ofta sade: jag har så många vedermälen af Guds nåd och godhet för mina barn, den ena posten till min glädje efter den andra, att jag ej kan dö. Det gjorde, att då gubben 1748 låg sjuk, befalde han alla sina hemmavarande barn ställa sig

upp för hans sjuksäng dagen före hans död. Vi måste alla 4 ställa oss efter åldern, men Carls rum skulle stå ledigt och öppet. Dernäst Anna Maria, pastorska i Virestad, dernäst Sophia Juliana, Pastorska i Ryssby, så Samuel, Adjunctus Pastoris & Patris, och sist Emerentia, befallningsman Brantings fru. Salig gubben stälde ögonen länge på sina barn, men sade: Carl är borta. Han har gjort mig stor glädje. Gud har välsignat mig med 5 barn, som alla gjort mig glädje och aldrig sorg. Nu vill jag lemna Eder, barn, min faderliga välsignelse, förrän jag går från Eder. Carl är borta. Sedan önskade han välsignelse öfver honom och hela hans hus och familj. Sedan välsignade han med händer påläggning en hvar af de andre, önskade ett gladt möte af dem i himmelen och ville sedan icke mycket tala med barnen. Carl erhöll således begge sina föräldrars välsignelse.» — —

Slutligen må här meddelas ett litet bref från Linné till en brukspatron Bedoire, hvilket karakteriserar den store vetenskapsmannens entusiasm för djuren och härutinnan kan tjena såsom supplement till hans nedan återgifna tal:

Ädle och Högaktade Herr Brukspatron!

Med mycken smärta måste jag notificera Herr Brukspatronen, som alltid vänfast tager del i mina öden, den hjertliga sorg och afsaknad, som hände mig och min kära hustru i går kl. 3 eftermiddagen, att ifrån oss rycktes, genom en oförmodlig och hastig död, det lilla vackra djuret Agathé, som herr Brukspatronen täckts så gunstigt förära oss, och som varit så mig som besynnerligen min hustru så allt för kärt och behagligt, att intet djur i verlden någonsin kärare ibland allt levande jag ägt och ändtligen mistat, näst mine barn, tillstår jag att ingenting gått mig mer till hjertat.

Jag blifver rätt nu rädd och ledsen att hafva några angenäma indianska djur, ty deras mistande rörer mig så hjerteligen, att de förkorta min lefnad, detta aldra mest.

Min hustrus heta tårar och mina läskas med den del, Herr Brukspatronen säkerligen tager deruti.

Gud bevara Herr Brukspatronen ifrån sorg öfver
allt det sig kärt är.

Jag förblifver Ädle och högaktade Herr Bruks-
patronens Ödmjuke tjenare

Carl Linné.

Upsala 1767 den 13 November.

Om märkvärdigheter uti insekterna.

Fråga djuren och de skola lära dig,
Och foglarna under himmelen de skola säga dig,
Och tala med jordene och hon skall lära dig,
Och fiskarna i hafvet de skola förkunna dig.

Job. XII. 7.

Allt hvad den allsmäktige skaparen inrättat på vårt jordklot är gjordt med så undersam ordning, att ej ett enda finnes, som ej behöfver ett annats bistånd till sitt underhåll. Jordklotet sjelf med stenar, malm och grus näres ju och födes af elementerna. Växter, träd, örter, gräs och mossor växa af jordklotet och djuren ändtligen af växterna. Alla dessa förvandlas på slutet åter till sina första ämnen. Jorden är plantans föda, plantan maskens, masken fogelns och fogeln ofta rofdjurets. Åter förtäres på slutet rofdjuret af roffogeln, roffogeln af masken, masken af örten, örten af jorden. Ja människan, som allt vänder till sin nödtorft, blifver ofta rofdjurets, roffogelns, roffiskens, maskens eller jordens föda. Så går allt ikring.

Är alltså hvart och ett skapadt ting ej endast skapadt för sin egen skull, utan fast mer för andras skull. Tigrar, loar, björnar, filfraser, räfvar, hermeliner m. fl. måste bära fram sina dyrbara skinn androm till nytta. Hundar måste hela dagen ut att jaga rådjuret eller haren, att människan må nyttja den till sin föda; sjelfva hafva de minsta vinsten af sitt arbete. Gräfsvinet drifver kaninen utur sina minor, människan till tjenst. Hästen, elefanten, kamelen måste bära de tyngsta bördor, oxen draga plogen, kon mjölka, fåret bära fram ull, renen draga akjan, svinet och igelkotten

plöja jorden, mullvaden uppkasta myllan, att gräs och örter i henne lättare må kunna så sig, falken fånga foglar åt människan, hönan föda oss med ägg, tuppen uppväcka oss om första morgonen; göken och lärkan om dagen, trasten om morgonen och aftonen, näktergalen om natten för oss sjunga och qväda, påfogeln glimma med sina gyllene fjädrar att fägna våra ögon.

De flesta foglar såsom storkar, tranor, hägrar, gäss, svanor, änder, starar, bofinkar måste flytta årligen om våren till oss i norden, ömsa sina kvarter mot hösten åt den södra världens länder, att de må falla flere folkslag i händer. Fiskarna måste fly från det säkra havets afgrund hvarje år upp till de osäkra stränderna, uppstiga i floderna, fara från den ena stranden till den andra efter månader och dagar, att de må hoptals af djuren, foglar och oss fångas. Vrakfoglarna hundradetals ställas i leder på flacka sjöarna, såsom en not måste drifva fiskarna till stranden, att de der lättare af oss fångas må. Fiskmåsarne hela dagen flyga öfver vattnet, att gifva tillkänna hvar fisken under vattnet ligger förborgad. Surinamiska flugan lysa om natten, att vi af dess ljus se må. Silkesmasken spinna så lång tråd, att vi må klädas. Biet med så stor möda hopsuga honung för vår läckra tunga. Havet sjelft genom ebb och flod dagligen kasta till stränderna högar af snäckor, ostron, hummer, allt till människans och djurens tjänst.

Ja, låt oss människor gå till oss sjelfva och vår egen inrättning, så få vi icke då se det samma? Sjöfolket med många äfventyr förtror sitt dyraste lif åt de brusande hafsvågorna, att det en annans vinst framföra må. Soldaterna uppoffra sitt hjertblod och endaste lif för sina landsmäns frihet och välfärd. Embetspersoner förnöta hela sin lifstid uti andras tjänst. Regerande försaka sin egen frihet, tid, nöje och krafter för menighetens bästa. Girige församla det en annan skall förslösa. Föräldrar med möda hoprifva det barnen ofta lätt utkasta. Åkermannen plöja, så och skära den säd till minsta vinsten kommer i hans eget visthus.

Häraf se vi, uti denna världens af skaparen sjelf gjorda hushållning, huru all ting skapadt är ej för sig sjelf, utan äfven för andra. En vis man slutar häraf den skuld, sjelfva naturen gör oss skyldig till i allt vårt väsende. Bör alltså en stark använda sin styrka till andras hjelp, en vis till andras underrättelse, en lärd

till att andra undervisa. Slutet blifver då detta, att de krafter skaparen en vis förlänat bör denne använda, ej allenast att tjena sig sjelf, utan mer och mest andra. Tjena alltså och älska sin nästa som sig sjelf, annars är han ovärdig den formen han fått och ej en bonus vir, som dem använder emot sin skapares vilja och inrättning. Sedan denna världen så undersam ekonomi fått, att hvar och en blef skyldig tjena andra, följde härpå att ock flere komma tillsammans att tjena i ett och samma ändamål. Många krafter hoplagda uträtta det, som flere krafter särskildt ej kunna åstadkomma. En och en särskildt skulle svårligen åstadkomma en kopparplåt, om han berget bryta skulle, vattnet afleda, malmen vinna, uppfordra, kallrosta, sulbruka, vändrosta, smälta, gora, hamra, falska, utklippa och prägla skulle. En och en för sig skulle näppeligen uppbygga ett stort slott eller stenhus, om han grunden lägga, källarna uppgrafva, leret samla, teglet slå och bränna, kalken tillreda, väggarna uppmura, huset täcka, inredet snickra, fönstren förfärdiga och allt förse skulle. En skulle näppeligen allena styra ett örlogsskepp öfver det brusande och stormande hafvet till Ostindien. En soldat i sender skulle svårligen öfvervinna land och rike. En allena ej styra land och rike, om han sjelf allt regera skulle, men allt detta göra flere med samlad hand och kraft lätteligen. Ett bi skulle ej göra menniskan så stor nytta med vax och honung, som nu flera arbeta tillsamman. En silkesmask skulle ej gifva någon klädning, men flera lätt.

Så är det ock med allt i hela naturen, i alla konster och vetenskaper, att då något dråpligt och stort skall åstadkommas, måste det ske med mångas tillhjälp. Huru många tusende måste ej arbeta att göra en konung mäktig, ett land lyckligt och en nation stor? Alla vetenskaper hafva upparbetats med fleres svett, som dock hastigast kommit upp, då fleres krafter tillika vältat stenen. Här af *mecanici* hafva för en lag: »*Vires unitæ fortius agunt*».

Jag har alltså talat om vårt ändamål af naturen, först att tjena andra, sedan att tjena andra med samlade krafter; kommer nu att visa hvarmed vi förnämligast böra tjena, som är med den lem, med hvilken vi öfvergå de andra djuren och blifvit ädlare. Intet har större hjerta än det oförskräckta lejonet, intet spänstigare hassenor än haren, intet mjukare fötter än den noga härmande apan, intet

segare ådror än de seglifvade grodorna och ormarne, ingen fogel större ögon än den i mörkret seende ugglan, ingen större öron än den nogast hörande nattskärran, ingen större mage än den fråssande spindeln. Så har naturen försett hvart och ett slägte af djuren med större organ, som naturen velat gifva större gåfvor och krafter i något mål. Ibland fyrfotade djuren har ingen fått större hjerna än elefanten, ibland foglarne än papegojan, ibland fiskarne än hvalen, dem ock naturen gjort liksom slugare. Ingen af dessa har dock fått så stor hjerna som menniskan, i hvilken vi fast tro en odödlig själ har sitt säte, emedan från hjernan alla nerver utgå, som stå under vår egen vilja. Låtom oss alltså rätt bruka vårt förnuft med hvilket vi excellera, och med hvilket vi öfvergå de andra. Gud har ej klädt menniskan som djuren, förnuftet kläder henne dock, som uppfunnit hundrade slags pelsar. Naturen har icke gifvit oss rifvande klor och glupska tänder som tigrar, men förståndet lärt dela kött och ben bättre än de. Vi hafva ej fått den styrka som elefanten, men vettet lärt tånja den starkaste. Vi hafva ej fått så snällt lopp som haren, men snillet lärt fånga den snällaste. Vi hafva ej fått framfötter att gräfva genom jorden som mullvaden, men eftertanken lärt genomgräfva hårda hälleberget. Vi hafva ej fått fenor och spol som fiskarna, dock har vår hjerna lärt oss simma till begge Indiern. Vi hafva ej fått vingar som foglarna, dock har uträkningen lärt taga neder fogeln utur skyn. Vi hafva ej fått ögon skarpa som en lo, men omtanken lärt genom tuber se fläckar i planeterna och genom mikroskopet se ådrorna i lusen. Vi hafva ej fått så rytande mål som lejonet, dock lärt genom tubas stentorias, klockor och stycken dundra mera. Vi hafva ej fått hörsel som vildsvinet, dock genom tubam acusticam förmå höra nogare.

Är alltså förnuftet det ädlaste Gud och naturen gifvit menniskan, hvarmed vi så högt öfvergå alla andra skapade ting, böra vi alltså det bruka och uppbruka.

Vi böra alltså tjena andra; tjena andra med samlade krafter genom förnuftet. Nu frågas, hvarpå förnämligast vårt förnuft bör ställas? Jo, ponera en verld vara så skapad och beprydd, som vårt jordklot nu är, ponera ock att derpå ställes en Adam med sådana sinnen som vi äga, äfven sådant förnuft, som slutar efter sinnen; då faller i hans utvärtes sinnen intet annat än astra (himlakroppar),

elementer och naturalier. Dessa tre allenast gifva honom allt hans tarf och visa honom till den allting så underligen inrättat.

Måste alltså vårt förnuft vara rätt användt, då det ställes på vårt uppehälle och sedan på den det gifvit, ty vänder jag mig till astra, under hvilka jag lefver, dem betraktar såsom en matematiker: ack, huru högt har icke en allsmäktig Gud satt sitt säte, som så oräkneliga solar och jordar styrer! Vänder jag mig till elementerna, i hvilka jag lefver, dem betänker såsom en fysiker: ack store Gud, hur full är världen af din ära! Vänder jag mig till naturalierna, af hvilka jag lefver, dem ransaker som en litolog (stenkännare), botaniker och zoolog: ack, huru ser jag i hvart strå Guds allvisa finger!

Här äro de tre objekter vårt förnuft med samlade krafter böra tjena hvarandra med. Dessa böra vi lära och använda, ty härigenom få vi vårt uppehälle och helsa, härigenom beundra vi skaparens allvishet och allmakt, här få vi det rätta nöjet för själ och sinne. Jag blefve för långsam, om jag i dag skulle tala om allt hvad naturen för ögonen lägger, men eder gunst och bevågenhet lærer dock tillåta mig att på en liten stund gå in i den lunden, i hvilken naturen inneslutit de minsta kräken; jag skall skynda mig dädan, att jag ej må misshaga edert tålmod och förspilla eder tid.

Här i dessa små och af oss, ack, så föraktade kräken, kunna vi finna de största naturens mästerstycken. Dessa, så små och nästan inga, prisa, fast med stum mun, högre sin allvise skapare än alla andra ting. Den förvetna menniskan har dem dock så mycket förgätit, att ingen vetenskap i världen så litet är upparbetad som den der lærer egenskaperna och kändedomen af detta släktet, fastän dessa små kryparne varit mäktige ibland de odödliges skara uppsätta engelsmännens Lister, holländarnes Swammerdam, tyskarnes Frisch och fransmännens Réaumur. Men dock, fastän alla desse, såväl som Aristoteles, Gesnerus, Aldrovandus, Shonelfeldus, Jonstonus, Jungius, Blanckard, Merret, Joblot, Columna, Levenhoek, Gædard, Meriana, Bradley, Hoffnagel, Albinus, Wallisner, Petiver, Willughbey, Rajus och många flere, hafva så mycket umgåtts med insekterna och dem så noga undersökt, har ingen af alla vetat skilja detta släktet från fyrfotade, foglar, fiskar och skridfä eller vermes genom

något visst kännetecken. Kräfter hafva blifvit räknade för fiskar; äro dock insekter; Hippocampus, som är fisk, blifvit kallad för insekt; Medusæ, Cochleæ, Lumbrici, ja, alla Zoophyta och Ostrocodermata blifvit räknade för insekter, som dock äro skridfä eller vermes, intills jag i Systema Naturæ utropade, att endast alla insekter hade antenner och att deras skelett var intet annat än deras epidermis eller hud. Ack, undersamt med pansarskjortor allt betäckta; härigenom fått så stor styrka och så från utvärtes våldsamerheter bevarade. Ack, hade en elefant den styrkan, i proportion af sin storlek, som en tordyfvel äger, skulle han kasta öfver ända de största trän som bönstjelkar, ja, skuffa berg och klippor.

Sen här på insekternas undersamma uppfostran, hur olikt barnet är ynglingen, begge huru olika föräldrarna. En allt för dråplig metamorfos. Här blifver en krypande, sextonfotad, taggig, löfätande, grön mask (Eruca) förvänd i en hängande, ofotad, slät, fastande, förgyld puppa (Chrysalis); denna förbytt i en flygande, sexfotad, luden, honungsugande, brokig fjäril (Papilio). Hvad större under i naturen! En person skall gå fram på denna naturens skådeplats med så olika mask. Vi beundra det högt, men när vi närmare se på, är det ej mer under, än att kycklingen kläckes ur sitt ägg, endast den åtskilnad, att ungens tre ägghinnor spricka och falla af på en gång, men hos dessa den ena en tid efter den andra, ty då yttersta skalet affaller, är det en mask, då det andra affallit och huden hoptorkat, är det en puppa, och ändtligen när det tredje skalet affallit, är det en fjäril.

Vi se här så många hundrade slag och familjer; dock har hvart och ett slägte sin egna och så undersamma fysiologi, anatomi och ekonomi, som någonsin de största djuren. Ack, när skola en gång de tider komma, som allt detta upptäcka för människorna.

Vi beundra loars och ormars skarpa ögon, och ugg-lornas, som se i mörkret, men få se på spindlarnas (Araneus) åtta ögon i en skalle, eller på brömsarnas (Tabanus) ögon, af hvilka hvart och ett har många små ögon inuti sig, inom det stora ögat.

Våra ögon mättas ej nog samt att se på hjorten med sina sköna greniga horn, men vända sig ej en gång åt ekoxens (Lucanus) stora, greniga, glatta, ihåliga horn, sköna som koraller, dem djuret utspänna och hopkrama kan

hvilket aldrig hjorten förmår. Tordyffelns (*Scarabeus*) horn med dess grenar, som hopläggas kunna såsom blad i en bok, möda vi oss ej om att se på. Vi beundra stenbockens långa horn och gazellens mångringade, men se icke på timmermannens (*Cerambyx*) horn, som äro några gånger längre än hans hela kropp, ej heller på fetmaskens (*Meloë*) horn, som stå ut af ledet som ett periband. Huru få känna väl vattenlusen (*Monoculus*), hvars horn äro de underbaraste i naturen, ty de äro greniga som händer, utsträckta som armar, med hvilka kreaturet kastar sig hit och dit i vattnet.

Elefantens stora och långa snyte är oss ett under, men sädesmaskens (*Curculio*) långa snyte, styft som ett horn, med en liten mun ytterst i dess spets, är oss ej värdigt se på. Alla, som sett Vestindien, veta tala om ett fyrfotadt djur utan tänder (*Myrmecophaga, ursus formicarius*), som har en lång tunga, med hvilken det super och till sig drager myror, men få veta tala om fjärlins tunga, som både kan sticka som en nål och suga som en antlia.

Lejonets och hajens grufliga, glupska käftar anse vi med fasa, men icke trollsländans (*Libellula*) köttlösa och många käkar, som fasligare äro bland dessa åboar än lejonets på jorden eller hajens i vattnet, ty hon fångar alla de insekter, som fara henne förbi; hon biter af deras benläggjar som hästen strå. Harens och ekorrens snabba fötter beundra vi, men ej huru loppan (*Pulex*) gör luftsprång, eller huru gräshoppan (*Locusta*) hoppar tillkryssa, eller huru vattenspringaren (*Tipula*) dansar torrfotad på vattnet, eller huru vattenbaggen (*Gyrinus*) löper rundt på vattnet, eller huru knäpparen (*Notopeda*) gör kaprioler på ryggen, eller huru aftonmyggan (*Hemerobius*) dansar hoppdans öfver kärren, eller huru väggspindeln (*Araneus pariet.*) springer horisontelt ifrån väggen, fångar flugan, faller dock ej perpendikulärt neder på jorden, utan horisontelt åter kommer på väggen tillbaka. Se fjärlens (*Papilio*) stora, sköna, blomrade och målade vingar, öfverallt spånlagda med små enkla fjädrar. De lyfta honom hurtigt i luften hela dagen; de trotsa foglarnes undersamma flygt och påfogelns skönaste fjädrar. Han har fyra vingar, hvilket ingen fogel ernått af naturens mästare. Har väl någon fogel ännu lärt pipa med vingarna såsom myggan (*Culex*), eller brumma såsom humlan (*Bombylius*), eller skrika med vingarna såsom gräshoppan (*Locusta*) och syrsan (*Gryllus*)? Hvilken fogel bär sina

vingar så upprätt som fjäriln (*Papilio diurnus*), så flata som stora myggan (*Tipula*), så nedböjda som askpjesken (*Phalæna*)? Hvem har fått för dem så herrligt foder som spanska flugan, eller vingarna så nätt hopvecklade som öronmasken (*Forsicula*)? Sen huru alltför undersamt biet inrättat sin hushållning; huru en vise (*Rex apum*) eller hona älskas af så många vattenbin (*Fucus*) eller hannar; huru många tusende arbetsbin (*Apes*) eller snöpingar betjena dem. Huru sällsamt bygga de icke sina kakor; huru afdelade de ej sina sexkantiga honungspipor så nätt, att ingen landtmätare dem nogare skulle kunna uträkna.

Sen vespan (*Vespa*) huru hon förskansar sin hemvist med den ena lösa blåsan öfver och inom den andra, endast med en liten öppning på nedersta sidan, hvarigenom allenast en i sender kan inkomma. Huru ställa de icke vakt vid ingången att icke någon fiende må inkrypa. Sen myrans (*Formica*) oförtrutna arbete, huru hannarne hoptals sorgfria få flyga ut att endast förnöja sig, huru arbetsmyran som en slaf hela dagen måste träla, bära hem vinterföda, timmer och sola sina lindebarn. Men sen på huru undersamt slupvespern (*Ichneumones*) bygger sina nästen. Några af dem lägga sina ägg inom eklöfvet, sjelfva eken måste frambringa ett stort, rödt, tjockt galläpple, att deras barn ej må förgås. Andra af dem lägga sina ägg i aspträdets qvistar, då detta måste frambringa en röd ärta till barnets vagga. Andra af dem lägga sina ägg i knoppen af videbusken, då sjelfva videt måste frambära sköna, stora rosor som ett rosenträd; andra af dem på törnrosens qvistar, då törnbusken måste framt en luden sömntorn; andra på *Hieracium*, *Pulmonaria gallica dictum*, då denna ört måste frambringa ett litet hus till form af en mus; andra ändtligen på löfmaskarnes rygg, der ungarna uppväxa hoptals, och i stället för fjäril blifver af masken många *Ichneumones*. Sen på *Curbma* (*Oestrum*), en luden fluga i fjellen, huru hon hela dagen flyger öfver renarne; de deremot fly åt snöbergen, sparka med fötterna, uppsätta öronen, allt stadigt akta sig för den lilla i luften sväfvande flugan. Hennes enda tanke och åstundan är att få släppa ett litet ägg neder på renens rygg, som der utkläcker, fräter sig genom renens hud, der bor vintern öfver, flyger följande år ut, iklädande sig moderns särk. Så sker ock nästan på boskapen med deras bromskulor.

Sen på huru mest alla fyrfotade djur hafva sina egna löss (*Pediculus*), foglar sina, fiskar, ja sjelfva insekterna ofta sina löss, alla skapade på olika sätt. Redi, som dessa uppritat i sin »tractatus de animalculis viventibus in animalibus vivis», kan visa eder hela hopen af dem. Jag vore ock i stånd visa många andra på våra svenska foglar, om tiden tilläte.

Sen på träden, huru ock de hafva sina egna löss. På alträdet se vi hela grenarne täckta med ett hvitt fjun eller ull, men då vi nogare betrakta, är det idel insekter med ludna, lurfviga, stora, hvita svansar, medelst hvilka de sig betäcka, att foglarne ej må äta upp dem. I England fick jag en hop rara träd från Amerika; då jag seglade derifrån till Holland fann jag på det ena trädet en sällsam lus, hvars make jag aldrig tillförene sett. Jag bevarade henne från kölden och vädret, hon fördes med träden i Cliffords orangeri, der förvarades af mig som en raritet; men efter några veckor, och förr än jag visste ett ord af, hade hon förökat sig öfver hela vinterhuset, besmittade sedan, genom träds öfverstyrsel, Amsterdams och Leidens botaniska trädgårdar med många andra. Böcker och bräder hafva ock sina egna löss (*Pediculus pulsatorius*), hvilka, då de komma i ett maskstunget bräde eller hål, der sitta och knäppa som ett litet urverk. Bondfolk och barn, som höra det, mena det vara tomtgubbar eller vettar. Vattnet har ock sina löss (*Monoculus*), som föröka sig ofta så otroligt, att hela vattnet blifver rödt, hvaraf ofta hela torpen i Holland trott vattnet vara vändt i blod medelst ett underverk.

Sen spindlarna (*Araneus*), huru somliga bära hela säcken full med ägg på sin rygg, der äggen utkläckas; såsom på surinamska grodan. Sen syrsevadens (*Gryllotalpa*) underliga och stora händer, huru fort han med dem gräfver sig gångar i jorden, qvickare än någon mullvad eller kanin. Sen huru myggan (*Culex*), dagflugan (*Ephemera*), aftonflugan (*Hemerobius*) och trollsländan (*Libellula*) flyga hela dagen öfver vattnet att der nedlägga sina ägg, som utkläckta i vattnet måste lefva under vattnet, så länge de äro maskar, men, så snart de fått vingar, drunkna, om de en gång nedfalla i det våta. Sen på den stora flugan (*Musca*), huru hon söker orent vatten och huru hennes mask hänger på en lång svans, hvilken håller sig till vattenbrynet, och huru masken på den drar sig upp och ner i vattnet såsom på en spira.

Sen huru spyflugor (*Musca canaria*) lägga sina ägg på köttmaten, och huru oräkneliga ägg en enda fluga värper. Men tron dock icke det är sant hvad alla tala denna tiden om maskar i människans kropp (*Ascarides*). De säga oss, att maskarna utkläckas i magen af flugornas ägg. Nej ingalunda, ty först föda våra gemena flugor lefvande ungar och ej ägg; sedan skulle icke maskarna i magen kunna sig föröka utan af ägg med mat nedsväljda, ty ingen insekt kan aflu och föda, förr än den genomgått sin förvandling och kommit till sista graden. Huru skola flugor kunna paras och värpa i magen? För det tredje äro maskarne i magen ej insekter utan vermes, ett helt annat slägte. — Åskåden huru käriligen trollsländorna paras och sägen mig, om Venus förordnat hos något slägte lika giftolagar. En kär man flyger och svänger hit och dit i luften med sin tvåklyfda stjert, som ser ut som en tång. Så snart han får se sin maka, nappar han henne med stjerten om halsen, hon följer efter, tvungen, som hönan höken, och på det hon må skjuta honom från sig, böjer hon stjerten i krok under sig till mannens bröst (just der Venus förgömt hans kärleks-pilar) och alltså liksom med våld öfvervinnes utan våld. Sen kräftan (*Cancer*), som är en af de största insekterna (då hummern inberäknas), huru hon har oräkneliga ägg i sitt lif, men efter några dagar alla äggen utvärpta, hängande under hennes stjert. Hannen deremot har tvenne kärleks-pilar, det intet fyrfotadt kreatur, ingel fogel eller fisk fått. Sen huru den kräftan, man »eremit» kallar, uppsöker ödelagda snäckhus, inkryper och bebor dem, och dess hudlösa svans, om hvilken hon rädd är som björnen, ej må skadas af utvärtes våld, rullar alltså med sig detta lånta hus liksom Diogenes sitt fat. Sen på kräftans lungor, fästade under dess stora bröstsköld, sen på dess undersamma mun midt på bröstet straxt vid magen, sen dess hårda ögon, dess undersamma gång, dess stora händer, dess förnyelse hvart år, då hon kläder af sig sin förra hud och skal.

Sen den kortlifvade dagflugan (*Ephemera*), huru hon långa tiden lefver under vattnet som mask, men utkläckt till ett flygande och fullkomligt kreatur ej lefver mera än ett enda dygn, på hvilket hon sig förnöja, paras och äggen af-börda måste. Sen huru sjömasken (*Phryganea*) bekläder sig, den tiden han vistas hos fiskarna, sina glupska fiender,

med allahanda slags boss, barr, strå eller löf, att fiskarna ej må blifva honom varse och alldeles uppäta. Häraf den honom ser, under vattnet liggande, skulle snarare tro, att han vore en rutten qvist än en lefvande aftonfluga.

Sen malet (Phalæna) på tapeten, huru han är täckt med en liten strut, gjord af finaste håren på klädet, i hvilket han lefver och bor. Så snart denna mask gjort sin strut färdig, är han emellertid blifven större, så att han i honom ej kan få rum, måste alltså skära upp sitt hylster på ena sidan och sätta i det en skarv. Han har ock ej väl fullkomnat denna kil, förrän han åter emellertid blifvit alltför tjock, att han på andra sidan måste öppna hylstret och skarfvå, så förökas hans verk dagligen och stundligen som Sisyphi sten. Läger man ock för masken åtskilliga klutar af olika kulörer, blifver hans klädning brokig som en harlekin.

Sen huru en stor del flugor lägga sina ägg uti bladen på svinmolla (*Chenopodii Subcutanea*) och andra, der äggen utkläckas ini bladen, blifva maskar, krypa mellan nedre och öfre sidan af bladet, göra i det bleka gångar, som mullvaden på jorden, utan att vara bara, för vädret eller foglar utsatta. På samma sätt har sig ock indianernas folium ambulans, hvilket bedrog de gamle, som skulle i Indien finnas trän, hvars blad kröpo som lefvande djur, ty maskarne, som i dessa blad ligga, räcka ut fötterna på ena sidan och dermed gå täckta och inneslutna i bladet. Sen på orangelusen (*Pediculus arb.*), som är ännu konstigare än hvalfisklusen, sen dess stora mask och lilla kräk, så sällsamt till skapnad och hushållning, att intet är underligare. Sen huru myrlejonet (*Formicaleo*) bor i sanden utan dricka, nöjdt med litet mat. I sanden gräfver det sig ner, att ej foglarna må det uppsvälja, gör deruti en liten helt brant håla, som hade ett ägg deri varit nedtryckt, under hvilkens centrum denna mask ligger. När nu myrorna gå fram, komma på denna hålans brädd, falla de neder liksom i varggropen och blifva till rof. Sen huru fettmasken (*Meloë*) låter ett fett ledvatten ur alla sina knän och leder, så snart man honom rör. Sen huru honorna af ljusmasken (*Lampyris*) om sommarnätterna lysa i buskarna, brinnande af kärlek, en eld, som intet uppfräter, men endast gifver deras män anledning att låna eld. Jag vill ej gå bort till surinamiska ljusflugan, som bär framför ögonen på sig en stor

lykta. Jag vill ej heller besvära eder uppgräfva mångfotan (Scolopendra) ur jorden, att se hur hon gifver gnistor ifrån sig som en katt, struken på ryggen i mörkret. Sen hvad underligt mariage naturen inrättat bland bien, myror och gråsuggor (Oniscus), huru många snöpingar, några män, en uxor communis. Kan ej finna hvarför naturen gjort männen flygande bland ljusmaskarne, myrorna och några fjärilar, der man skulle tycka att der det födande kreaturet haft vingar, hade slägtet vidare skolat spridas. Sen hvad grymma klor har icke kräftan, skorpionen, vattenskorpionen och skorpionspindeln (Hepa).

Tänken efter de fasliga skorpionernas stertar, biets och getingens gadd, vattenoxens (Hydrocantharus) och många spindlars tänder, hvad grufligt förgift i dem gömmes. Sen de underliga vattenskorpionernas, vattenoxens och vattenroddarens åror och huru de dem draga på sällsamt sätt.

Sen silkesmaskens (Bombyx) långa tråd och spånad, och huru han sjelf sig innebygger. Sen på spindelns (Araneus) konstiga nät dess residens i nätets medelpunkt, att han må känna den minsta fluga, som rörer dess minsta sträng; huru han går från den ena husets vägg till den andra utan att röra tak eller golf. Sen huru han går upp i luften utan vingar, upp till skyarna, öfver de högsta torn ur vår åsyn. Sen huru fila divæ virginis täcka åkrarna om vårtiden, endast af spindlar gjorda. Sen huru mångfaldig hvar tråd är i spindelns nät, huru trådarna äro hopfästade, sen huru han hela dagen vakar på rof och rofvet inspinner, och hur han sjelf ändtligen, der han ertappas af sin grymmaste fiende slupvespan (Ichneumon) utan all nåd dödas. Sen huru mest alla växter hafva sina egna insekter och nästan hvar mask (Eruca) sin egen planta att lefva af. Vi se dock att en del maskar lefva af flere slags örter, men alla dessa slagen tyckas dock äga en kraft. Kanske att maskarna således kunna lära oss örternas kraft i medicinen.

Hvem uppfinna kunde, hur Apulien befrias måtte ifrån tarantlar, Indien från skorpioner, Norrland från mygg, Lappland från Curbma, bondtorpen från syrsor, Finland från torraker, Paris från vägglöss, barn från hufvudlöss, ladugårdspigor från loppor, hästar från bromsar, trädgårdar från jordloppor, fruktbärande träd från maskar, kläder från mal etc., månne han icke vore all heder och belöning värd?

Nu är tid att strida mot torrakanerna (Blatta), ett

skadligt, röfvande parti, som kanske först förskrifvit sig från Amerika och Surinam, der de kallas kakerlacker, hvarifrån det praktiserat sig öfver till Europa, förökt sig och gått genom Turkiet, Ryssland, Finland, men nu redan förmärkas lönligen uppehålla sig i Stockholm. De svarta tjufvarne gå endast om natten på rof, äta upp skor, kläder och mat, synnerligen bröd, det de förtära, lemnande skorpan hel och oskadd. Mera skulle jag visa, om tiden och edert tålmod ej missbrukades.

Sen på den masken, af hvilken brömsen (Tabanus) kommer, som ligger i vattnet, är icke han mera seglifvad än någon ox? Låten Malpigius anatomisera silkesmasken (Bombyx) för eder, sen huru stora under i honom; här är dock mer i de andra. Låten Swammerdam anatomisera lusen för eder, då I skolen tillstå att det är det ackurataste verlden sett. Låten Réaumur visa eder Erucam processionariam och de andra insekternas upptåg och hushållning. Låten Frisch beskrifva för eder de andra allmänna kräken. Gån genom de mönsterrullor jag uppsatt (efter hvar och en insekts familj) i Act. Lit. Svec. 1738, på de insekter af mig här i fäderneslandet igenfunnits uti 10 år. En annan gång, vill Gud, skall jag tillsätta deras synonyma.

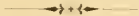
Här är ett fält för alla kuriösa, som vilja se under och något nytt, det ingen förr sett. Denna del är oss lemnad föga rörd af förfäderna. Den lust har, håg, vett och qvickhet, pröfve den här. Här finnas saker, som äro sötare än honung, segare än silke, rödare än cochenille, men den som härtill lägger handen måste hafva tålmod, roligt sinne, fullt uppehälle. Han måste göra observationer i långa tider och ej hastigt.

Tiden är förfluten, ty slutar jag.

Dessa äro alltså de Guds verk, i hvilkas åskådande vi oss öfva skola. Dessa verken af den gudomliga konsten och makten, på hvilka vi böra använda våra lediga timmar. Gud har ju fört oss hit i verlden, som är på så oändeliga sätt beprydd. Han, som gifvit oss ögon att detta se, har ock dermed befalt oss betänka hvad vi se. Törs jag alltså säga, att den försmädar Guds lag, som säger att denna kunskap är onödig, ty den mig skapat har ock skapat dem. Låtom oss använda den tid andra förslösa på gästabud, spel, dryckenskap och prat, att endast se dessa släkten an, så skall tiden vara noggsamt tillräcklig. Vi hafva ej fått

kort lif, men gjort det kort. Menniskan är ock därför skapad, att hon skulle beskåda skaparens verk, och då hon admirerade kreaturet ock derigenom erkänna dess mästare — här i synnerhet, der inga underverk äro större än de minsta.

Sådana skaparens och naturens under äro oräkneliga. Den är visast, som de mesta vet; deras kännande för oss till skaparen, till oss sjelfva, till vår näring och uppehälle. Ej allom är oss gifven lika hjernans styrka, ej lika vilkor, ej lika tider och tillfällen att arbeta upp nyttiga vetenskaper. Mycket upptäckes dagligen, hvars nytta man ej ser. Många träd planteras i år, hvilkas frukt ej ernås på många år. Hvem hade trott, att när Camerarius gjorde försök om afelsen hos örterna, på samma grund hela botaniken skolat blifva byggd. Prisade alltså Alexander magnus den gamle, utlevade gubben, som planterade dadlar och palmträd, hvilka ej kunna bära frukt i hans tid, utan endast för efterkommande.

Anders Johan von Höpken.

Höpken föddes den 31 Mars 1712. Efter två års studier vid Upsala universitet (1728—30) och en utrikes studieresa (1733—34) började han tjenstgöra i kansliet, der han såsom tillhörande hattpartiet i början hade ringa framgång. Efter detta partis seger 1738 var lyckan honom mera gynsam. Redan detta år invaldes han vid riksdagen i sekreta utskottet, hvarjemte han äfven intog en plats i den mindre sekreta deputationen. Följande år utnämndes han till kanslijunkare och 1741 till andre expeditionssekreterare. Genom sin politiska duglighet, särskildt på grund af sina diplomatiska förtjenster, utsågs han 1746, således vid endast 34 års ålder, till riksråd och efterträdde Carl Gustaf Tessin 1752 såsom kanslipresident. Efter den olyckliga utgången af det pommerska kriget, till hvars framkallande Höpken i ej ringa mon bidragit, uppoffrades han af sina partivänner och måste 1761 taga afsked från kanslipresidents- och riksrådsembetena. Han återkallades väl i riksrådet, men begärde snart ånyo sitt afsked. Äfven under Gustaf III:s tid innehade han denna värdighet under åren 1773—1780. Under större delen af 1750-talet var Höpken vårt lands förnämste ledande statsman och skötte med stor skicklighet, om ock ej alltid utan missgrepp, vår politik. Äfven såsom mecenat och skriftställare ansågs han bland de yppersta. Han var en bland dem som deltog i Vetenskapsakademiens stiftelse 1739 och var en tid president i Vitterhetsakademien samt kallades af konungen att intaga första stolen i Svenska Akademien vid dess instiftande 1786. 1760—64 var han Upsala universitets kansler. Såsom väl-talare har han förvärfvat sig en framstående plats i svenska litteraturen. Sin stil utbildade han efter de klassiska mön-

stren med den framgång, att han blifvit kallad »den svenske Tacitus». Bland hans *Tal* och *Äreminnen* meddelas här det berömdaste: *Äreminnet öfver Tessin*, hållet inför Vetenskapsakademien den 25 Mars 1771.

Äreminne öfver riksrådet, grefve Carl Gustaf Tessin.

Mine herrar!

Akademien har ofta på detta ställe, uti denna sorgdrägt och utaf nu varande anledning, varit församlad, ofta sørjt öfver den förlust vetenskaperna hafva måst vidkännas, ofta öfver saknaden af något stort ljus och sällsynt efterdöme, när de mest behöfdes, ofta öfver deras frånfälle, som varit hennes beskyddare och välgerningsmän; och under dessa hennes bedröfvelser har hon alltid ägt den hugsvalelsen att se det allmänna dela de samma med henne, blanda sina tårar med hennes och göra till sina egna de händelser akademien angå och trycka kunnat.

Vid närvarande tillfälle samla sig alla dessa betraktelser för våra tankar på en gång och på ett kämbart sätt. Är frågan om snille: Ho har ägt det mera lysande, mera prydt, än den herre, hvilkens åminnelse i dag af oss firas? Om vetenskaper och deras afföda, konster: Ho är den, som ifrigare uppmuntrat dem? Om riket: Ho har haft mera tillfälle att tjena det och mera nyttjat dessa tillfällen? Är hans minne inom akademien allena inneslutet, eller uti rikets handlingar nu mera likasom bortlagdt? Och har den korta tiden, sedan han upphört att lefva ibland menniskor, redan hunnit försvaga lifligheten af hans åtanke? Otacksamhet måste väl en gång upphöra, afund tystna, och om icke förr, åtminstone då, när himmelen mörknar och oväder uppstiga. Menigheter tro sig kunna vara store män förutan, medan de yfvas uti en inbillad lycka. Tiderna förvandlas, nöden påtränger, råd tarvas; då först kännes saknaden, då behovet. Men Aristider återfås icke så lätt, som de förloras. Naturen har dem väl alltid uti förråd; menniskor deremot nyttja dem icke

alltid. Och som jordmånens oart qväfver den bästa planta, likaså tidernas det bästa snille. Ty, M. H., vore ett land till på jordklotet, der split och oenighet skulle sätta allting uti jäsning, der man hade förlorat all känsla af kärlek för fosterbygden, all ömhet om dess heder och värdighet, der agg, hämnd och egennytta vore de enda grunder till alla gerningar, friheten ett namn för sjelfsväldet, sjelfsväldet en väg till förödelse; måne icke uti det landet de skattas sälle, som dö undan eller kunna söka renare seder under en lugnare himmel? . . . O, mitt fädernesland!

Men det torde icke vara af nöden att framdraga diktade möjligheter eller sannfärdiga verkliga händelser, att dermed uppröra edra sinnen vid åtanken, att riket förlorat en stor man och akademien en värdig ledamot uti framlidne Kongl. Maj:ts och Sveriges rikets högstbetrodde man och råd, presidenten i Kongl. Maj:ts och rikets kanslikollegium, öfverstemarskalken, H. K. H. kronprinsens guvernör, Åbo akademis kansler, riddare, kommandör och kansler af Kongl. Maj:ts orden samt riddare af Svarta örnen, den högvälborne herre och grefve *Carl Gustaf Tessin*.

Den talman, som akademien utsett att tolka hennes tankar, behöfver snarare anföra ursäkter för sig, att han vågat lägga handen vid ett ämne, som fordrar mera munterhet, än man af en annalkande ålderdom kan förvänta, och då en lång enslighet blifvit använd till sysslor, som till samma dess år och dess lefnadsart nu mera äro lämpligare. Ack! om jag på denna stunden kunde upplifvas af den anda, som så ofta uti allmänna rikets sammankomster och icke sällan ibland eder dragit till sig allas förundran och nöje; som så väl kunde tänka, så sirligt måla och uttrycka sina tankar; som bidragit att samla för vårt språk rikare förråd på ord, uppmuntrat oss att renare tala detsamma och friat oss dermedelst ifrån den uselheten att utur andra tungomål söka hjälp för våra brister.

Föreställen eder dock icke, M. H., att ett ämne, rikt på allt det som kan pryda ett äreminne och uppväcka den största uppmärksamhet har varit för mig lätt att utföra. Samtida med denne herren, hafve vi sett honom, då i utrikes beskickningar, då anförare vid rikets allmänna sammankomster, då uti purpurn, och slutligen icke mindre stor uti ensligheten. Vi hafva sett under hans tid många stora händelser i detta riket, ömsom lugnelige, ömsom bedräfflige,

och alla så tätt på hvar andra följande, att de äfven derigenom blifvit så mycket sällsammare och förunderligare. Allt detta vore för mig ymnigt och öfverflödigt förråd, men största delen tyckes vara artad för en längre framtid, då man med större oväldighet än nu derom kan döma. Mitt tal blir således ett kort och svagt utkast, som historien och efterverlden lära fullkomna, och om jag äfven förbigår många sådana händelser, som hos människor i allmänhet inträffa, så påminnen eder, M. H., att man utur store mäns lefverne allenast bör utleta det som gör deras rätta skiljemärken, nemligen stora gerningar och nyttiga efterdömen.

Högfärd och fäfänga hafva först infört att, helst vid sådana tillfällen som detta, framdraga en längd af förfäder. Vanan har bibehållit denna sed; dock borde eftertanken varsam samt använda densamma. Det är billigt, att fäders stora förtjenster lända barn till gagn, ja ock till företräde; men odugligheten bör äga ingen rättighet och blygas för att åberopa sig på dem, som skulle blygas för en illa artad afföding, om de kunde resa sig utur sina grifter.

Äkta adelskapet, M. H., innebär den förbindelse att tänka ädelt och beflita sig om så hög själ, att inga nedrigheter mäktat tränga sig in och taga der fäste. Se, den höga eken, fordom vördig för sin ålderdom, behaglig för den skygd den lemnat, nu uti toppen bortvissnad och af sina torra grenar ohygglig, huru den aktas oduglig på det stället den så länge betäckt och vårdslösas för en friskare planta, som dragit till sig all aktning. Hvarföre icke vinnlägga sig om att pryda sin själs egenskaper med nyttig lärdom, sitt hjerta med stora dygder, så att man, i stället för en anelängd, må kunna framvisa en längd af dråpliga förtjenster, hvarigenom man hedrar förfäder, sig sjelf, sin afföda, sin tid och sitt fädernesland?

På hvem kan tillämpningen af detta senare billigare inträffa än på den herren, hvilkens lefverne vi oss nu till minnes föra? Ifrån hans faderfader, Nicodemus Tessin, med sin herr fader, riksrådet och öfverste marskalken grefve Tessin, är denne salige döde den tredje och den siste^{*)}). Den ätten har i riket haft en kort, men lysande varelse. Alla tre värdige att börja, stifta, hedra en berömlig släkt, alla tre med

*) Riksrådet och öfverstemarskalken grefve Carl Gustaf Tessin, född d. 5 Sept. 1695. Dess fru moder, grefvinnan Hedvig Eleonora Stenbock.

stora egenskaper beprydde, tyckes, som naturen tröttnat vid att fortplanta lika uti flere ätteläggjar.

Men hvartill tjena stora gåfvor och egenskaper otillredde? Det samma trädet, ympadt och onlagdt, är till utseende täckt och gifver den bästa frukt; lemnadt åter till sig sjelft, utan omsorg och tillsyn, kastar det sina grenar utan skick, dess bär blifva osmakliga, ofullkomliga och för födan mindre tjenliga. Naturen gifver ämnet och kraften; förstånd och konst verka förbättring. Likaså med menniskan: artad för godt och ondt, för en Nero eller en Trajanus. Lärdom och dygd äro hennes eget och följa henne åt, ehvad händelser och omskiften möta uti verlden. Derpå böra samvetsgranne föräldrar lägga mera flit än på andre förmåner, af förmögenhet, af beställningar, af höghet och myndighet, som lyckan utdelar och like med henne äro ombyten och vansklighet underkastade. Än viktigare är den omtanken, der folket äger frihet, stiftar sina egna lagar, bevisar allmänna rådplägingar och icke har utom sig tillräcklig motvigt för häftiga rörelser och begär. Om sådan sed vore inritad, att man allenast skulle fästa sig vid det utvärtes, som lyckan gifver, och icke vid det inre, som kunskap och dygd tillaga, om man, för en syn af uppfostran, skulle vräka för en kort tid barnen uti ofta oskicklige läromästares händer, skynda dem derifrån uti tjenster, anse dessa tjenster, icke för samhällets skull stiftade, utan för inkomsten; om de skulle förvaltas af dem som äga inga begrepp om allt det som riket har rätt att fordra af dem, och ingen försyn att fordra allt utaf riket; om, uti sådan villomening uppammade, och med en okunnighet, som alltid är dristigare än förstånd och eftertanke, de sedermera, på ett större fält, skatta riket endast ett rof för ärelystnad och snålhet, och, med orediga begrepp om allting, tro, att menighetens ostyriighet gör en ljuflig frihet, regentens åter ett våldsamt envælde, och icke märka likheten. Om, M. H., allt detta skulle inträffa: om det skulle inträffa, att sådana uppfostringsvillosatser blefvo med partianda ispädde, och efter denna, en annan så artad tid upprunne, der hvar man skulle oblygt tänka stort om sig sjelf, smått om riket, tala högt om frihet, tåla främmandes tvång, emot invärtes försök vakande, obekymmersam vid svårare utvärtes tillställningar, och, det som än värre vore, uppenbart fagna sig åt dem, påkalla dem och glömma allt förutom hämnden; hvad månde väl en så mörk och bister

framtid bebåda? Och kan man med lika fel, som störtat andra folkslag, förvänta ett olika öde?

Man behöfver icke söka orsakerna till rikens fall, hvarken uti hemliga händelser eller särskilda personers oart. Folkets dygder eller laster qväfva eller väcka Catiliner. Alltsammans träffas med större ljus, med mera uppbyggelse och varning, uti uppfostran och uti det sätt, hvarmed den ungdom tillredes, åt hvilken de följande tider varda anförtrodde och öfverlemnade.

I misstagen eder icke, M. H., på min tanke, när I menen, att jag med dessa betraktelser härmar målningskonsten, som lägger mörka färger till grund, att derigenom framskjuta med mera liflighet sjelfva bilden. Ty det var icke nog, att fadren, riksrådet grefve Nicodemus Tessin, var sjelf en upplyst herre: en herre, som igenom sin lärdom, sin insigt, sitt förstånd, vunnit sin öfverhets jemna nåd och förtroende och under krigstider ökat sin värdighet med fredliga konster. Han var tillika en ömsint och samvetsgrann fader för en son, som med oförlikneliga naturgåfvor, kunde igenom dem antingen blifva stor uti dygder eller uti laster obändig; ty stora snillens egenskap är att uti intet kunna hålla medelvägen. Med huru mycken omsorg, urskilning och kostnad, dels hemma, dels utom riket. Läromästare utletades; med huru mycken lätthet den unge herren fattade sina läromästares undervisning, derpå kan jag icke anföra kraftigare bevis än hans lefverneslopp, hans skrifter, hans allmänna förrättningar och hans enskilda.

Både enkedrottning Hedvig Eleonora och konung Carl understödde unge grefve Tessins utländska resor. Den förra, som man allenast känner utaf de svagheter en hög ålder atfölja, förtjenar äreminnet af en stor drottning. Högt tänkesätt, ordning och värdighet lyste uti hennes gerningar; prakt uti byggnader, och uti det som erfordras vid hof, tycktes mindre vara för dess person än för rikets anseende ämnade. Kostnaden hade ett varaktigt och icke flygtigt systemål, och tjente att locka in konster, uppmuntra dem, hägna dem och fortplanta smak ibland svenskar. Dessa stora omsorger voro dock knappt märkliga under vapengny och äro äfven uti vår tid för allmänheten än mindre synliga och bekanta.

Hvar och en uti riket, med hela Europa, hade fäst sina ögon på hennes sonson, hvilken med all billighet förtjenar

att blifva alla åldrars förundran, men, för människoslågtets skull, ingens eftersyn. Större människa än konung och mera skapad för sagolika tider än för dem han lefde uti. Att göra grefve Tessins resor nyttiga, hade konungen föreskrifvit ämnet, hvarpå de syfta skulle. Jag önskar, M. H., att denna omständighet måtte tjena till eftersyn, uppväcka eftertanke hos vår tid, hos föräldrar och ungdom, och hos dem i synnerhet, för hvilka framtiden öppnar sig, att se, uti ett dygdigt eller lastfullt folk, rikets öde och deras barns välfärd. Jag önskar, att de återkomne måtte utmärkas, icke för deras nya klädedrägt, kroppsställning och flera fåfängligheter, utan för deras förvärfvade kunskaper, uti hvilka fäderneslandet och slägt böra för resekostnaden finna någon ersättning. Konungen hade inrättat ordningsmän, och grefve Tessin, fadern, var en af de ypperste. Ämnet, som sonen blef föreskrifvet att lära och iakttaga, var allt det som med polis månde hafva gemenskap: den vetenskap nemligen, M. H., som håller stora samlingar uti skick och sammanhang, som inbegriper många insigter tillika, och den största af alla, människans kämedom, mer och mer invecklad och svår att utreda, allt som hon ställes ibland myckenheten af sina likar, tager dem till eftersyn eller blir deras. Ty hvad äro menigheter? Skingrade och strödda, är hos dem allt stilla och lugnt; samlade, varda de inbördes upphettade och likna molnen, som, sammandrifna, bryta ut i storm och oväder. Äro lagar och författningar för en ringa by lämpliga till större städer? Böra de ändras efter tider och folkmängder? Konsten att styra dem, blir den alltid lika? och kan trefnad vara utan frihet, och frihet bestå under en myckenhet af ordningar? Är straff alltid möjligt, alltid nödigt, alltid nyttigt, alltid billigt? Den usla människan, som nöden ofta tvungit att bryta emot lag, och lagen uti sin stränghet förer i förtid utur detta lifvet, suckar öfver dem som icke hjälpt hennes uselhet med arbete eller gifvit henne anledning till dygdigare lefnad och till en lätt utkomst. Att förqväfva åtrån, är emot naturen; att nyttja och leda den, är försigtigt och visligen gjordt. Huru stor är icke denna vetenskapen? Men huru dråpligt snille fordras icke till utöfningen? Att sörja för allt, att se allt, att låta räddbågan komma till alla, straffet till få: tåla små oredor, små missbruk, små fel, nöja sig med ånger snarare än med näpst och anse fullkomlighet i

detta lifvet som en orimlighet, hvarom man inom sig sjelf bör finna den starkaste öfvertygelse.

Paris var det ställe hofintendenten Tessin, som konungen redan gifvit fullmakt på denna beställningen, hade utsett som den bästa högskola för sitt föreskrifna ämne. En stad, som innefattar likasom en liten värld, der man, uti mindre krets, får tillfälle att beskåda med ett ögonkast all slags blandning, höghet och nedrighet, prakt och uselhet, vetenskaper, konster och idoghet bredvid okunnighet, fåfänga och och lätja: stora dygder eller liknelser dertill, stora laster, som ofta under annan skepelse berga sig, smyga sig in allestädes med så mycken konst och behändighet, att lagen svårigen dem kan igenkänna. Föreställom oss, M. H., hvad förvirring dessa stridiga böjelser hos ett hett och lifligt folk skulle åstadkomma, om styrelse vore borta, om uppsigt, om myndighet? Och när vi dock se, att denna ihoprörda vanskapliga blandning äger bestånd, sammanstämning, ordning; gifver lif, säkerhet, nöjen; friskar upp snillen af allehanda slag; väcker vetenskaper och oändligt ombyte af konster, så bör man uti allt detta erkänna, att menniskan aldrig gör dråpligare ting, än då hon söker följa sin store skapares regeringslagar öfver denna världen, som, lemnad åt sin egen tröghet, uti kaos och förvirring förfalla skulle; men Guds ande sväfvar, och naturen qvicknar till en herrlighet.

Ett medelmåttigt snille, M. H., hade omöjligen fattat det hela af allt det som rör polis och det fina sammanhang af så skiljaktiga delar, af deras intryck den ena på den andra och af de gränser hvar och en af dem tillhörde, så framt alltsammans skulle hållas uti stadig jernvigt. Men grefve Tessin, med sin lätthet att begripa och sin gåfva att sammanbinda, såg ifrån sin höjd hvad som var att se, de förbättringar, som voro gjorda och som ännu tarfvades, samt i huru stor mån tillämpningen deraf kunde i hans fädernesland verkställas, mindre folkrikt än Frankrike, och torde hända ännu fästadt vid åldriga vanor. Att se och lära, dertill fordras vetgirighet och minne. Att väl använda hvad man sett och lärt, dertill behöfves en djup eftertanke och stora urskilningsgåfvor.

Men, M. H., hvad är det som nu händer i nordens, som drager allas ögon, allas uppmärksamhet dit, och som möter grefve Tessin vid hans återkomst inom riket? Ett igenom långvarigt krig utmattadt och igenom olyckor stympadt land,

tyckes kunna förvänta gladare dagar under den beständiga omvexling, som natur och menniskor åtföljer. Konungen dör utan barn, icke utan arfvingar; hans död förändrar allting: regeringsart, anläggningar, folk, och man hade kunnat tro, att det slägte, som följt konung Carl uti så många farligheter, med mod, tålmod och ståndaktighet äfven dött med honom. Der finnes ett folk, M. H., under denna luftkretsen, som, likt de gamle germaner, hatar stillhet, älskar lätja, misstänksamt och lättroget^{*)}, lydigt och oroligt, högfärdigt och afundsjukt, uti krig förfärligt för fiender, uti fred ofta för sig sjelft, och som fordom stadgat Europas öde, men ännu icke stadgat sitt eget. Det folket ser redan drottning Ulrika på tronen, stadfäster henne dervid och återtager den frihet, som, af fadren spard till utseende, icke till väsende, af brodern var alldeles gjord till intet. Detta val och denna ändring, M. H., äro märkvärdiga händelser för framtiden, och om denna första riksdagen gjorde dråpliga ting för riket, så torde man dock icke hafva hunnit besinna sig på allt, att förekomma söndring ibland svenskar, med många sedermera deraf upprunna hvälfningar, hvilka haft sin upprinnelse ifrån detta tidehvarf. Det är troligt, att folket ledsnat vid ett långvarigt krig, varit trött och utmattadt, fikat för den skull efter bättre vilkor, som lagar först och aldra längst eget uppförande kunde stadga; men det är icke möjligt, att det hatat konungahuset och fägnat sig åt att se någon gren deraf åt ett oblidt öde öfverlemnad, utan närmare hjälp och utsigt än dem försynen uti framtiden skulle vilja bereda. Drottningen, M. H., ägde nog hög själ att skicka sig för en tron och många stora egenskaper för att regera. Dock, under hennes korta styrelse och en längre lifstid, såg man, att hårdheter emot en broders minne^{**)} och en systers barn icke kunde brytas af den mildhet hennes kön medfödd är eller af den kärlek, som ett nära blodsband plägar intrycka. Historien kan icke dölja dessa omständigheter af hennes regering; men hon torde söka upp dertfore ifrån hennes barnaår ursäkter, åtminstone draga derutaf varningar att icke gynna och tillåta annat än det som kan stifta sinnesförening ibland dem, som blodet förenar; ty om så hända skulle, att en partianda ville smyga sig emellan, ville blåsa upp en eld,

*) Rådsprotokollet för år 1628. Vårt folk är så lättroget, att det menar den mna godt, som ynkar. Konung Gust. Adolfs utlåtelse.

**) Rådsprotokollet för år 1719 och baron Görtz' öde.

ville åter upplifva de tider och vedervärdigheter riket utslått efter konung Gustafs död . . . Men mitt ämne kallar mig till annat.

Om andra folkslag, M. H., trivits under fruntimmers regementen, så hafva de deremot icke länge kunnat trivas öfver oss. Inom en vanlig mansålder har detta rike sett tvenne, uti andra land sällsynta, händelser. Drottningar stiga neder ifrån en tron, den de sjelfva och deras fäder för dem prydt hafva; händelser, fast lika till verkan, dock olika till grund och drifter; ty Christina nedlade kronan af ostadighet, Ulrika af tillgifvenhet för sin herre. Den förra ville vara till intet bunden; den senare ville äfven bindas till orden uti äktenskapslöftet. Begges egenskaper voro ock olika. Med mycket uppväckt snille, men föga eftertanke, ville Christina svänga sig öfver den höjd, hvartill börd och lycka henne fört hade; med mindre eld och mera dygd hade Ulrika nöjt sig med måttligare öde, än hon var född till; och om den ena tycktes vara gjord för att uppväcka uppmärksamhet i historien, var den andra ämnad att äfven inom en mindre krets tjena till uppbyggligt efterdöme. Begges fäder lysa uti våra tideböcker så länge Sverige står.

Gustaf Adolf var med alla de dråpliga egenskaper utrustad, som försynen plägar förena hos dem, som ämnade ärd att ibland menniskor uträtta stora saker. Carl XI:tes snille var lyckligen artadt för hans tid, hans omständigheter och föremål. Den förre, med ett makalöst genomträngande förstånd, såg allting uti stort; den senare, med ogemmen arbetsamhet, försmådde icke de minsta saker. Gustaf tillträdde ett igenom inbördes oroligheter skakadt rike. Carl fann för sig uttömda tillgångar och skingrade medel. Gustaf utvidgade rikets gränser, skapade sig stora menniskor, gjorde svenska namnet uti Europa bekant och vördigt. Carl ökte inkomster, återstälde skick och ordning. Gustaf kufvade icke folkets frihet för att uträtta storverk. Carl började dermed för att utföra sina afsigter. Den ene grundade rikets förnögenhet uti inbyggarnes idoghet, handel och välstånd. Den andre gjorde till sitt hufvudverk att draga allt under skattkammaren. Begge något omåttlige: den ene uti sina krig, den andre uti sin hushållning; dock begge att ursäktas. Ifrån barnaåren såg Gustaf blott oroligheter omkring sig. Redan vid sin regerings början, hade Carl att strida emot brister och fattigdom, svårare ofta att öfvervinna än fiender. Begge

älskade riket. Allt det Carl samlade använde han till allmänna behovet, intet för sina nöjen. Gustaf deremot torde kunna misstänkas för att hafva ibland offrat något åt sin ärelystnad. Begge anlade sjelfve sina verk; men Gustafs grunder blifva uti alla tider och hos alla folkslag bestående. Carls äro inom detta rike och inom en bestämd tid inskränkte. Gustaf emottog upprörde och missnöjde undersåtar, vann deras hjertan och vördnad, regerade öfver dem, äfven efter sin död, igenom sin eftersyn, sitt tänkesätt, sina lagar, och beredde åt dottern ett ärofullt krig och en ärofull fred. Carl förlorade många af de sinas tillgifvenhet och lade grunden till de oroligheter, som åtföljde sonens hela regementslid, och stympade ändtligen riket. Med få ord: Gustafs snille var ämnadt att uppföra samhällen till ära och makt, Carls snille att bibehålla dem dervid. Utur begges olika regeringssatser, artade efter omständigheternas olikhet, äro många skiljaktiga begrepp om landets uppkomst upprunna, som med häftighet uti senare tider utbrustit, och en än senare tid lyckligen torde kunna bilägga och förena.

Större delen af mina åhörare torde anse dessa betraktelser som främmande för mitt föremål och mera tjenliga för att utvidga mitt tal än att uppfylla mitt ämne. Men deras lefverneslopp, M. H., som uti ett rike beklädt stora embeten, antingen vid underhandlingar eller uti krig eller uti rådkammaren eller vid folkets allmänna sammankomster, deras gerningar, bedrifter och öden höra till rikets historia och intaga en större krets än ämnad är för den hop, som lefvat och dött inom slägt och vänner och utom dem äga föga rättighet till vidare åtanke.

Deremot vill jag icke upphålla eder, M. H., med smärre omständigheter uti grefve Tessins lefverne och anse ringa händelser för stora och märkvärdiga, därför att de träffat honom. Jag rättar mig efter denne salige herres eget tänkesätt och efter en annan tids sed uti detta rike, då man förstod skilja skyldighet ifrån förtjenst och icke förstod att göra sig stora rättigheter af små pligter och små förrättningar, hvilkas längd bevisa blott uselhet och oblygsamhet. Om grefve Tessin vid åtskilliga hof anmält konung Fredriks upphöjelse på tronen, om han hemfört ett hofs bekräftelse på en sluten fred, hvad intyga dylika omständigheter mera, än att han lydt befallning och gjort det många andra förrätta kunnat? Större angelägenhet vore att betrakta de förän-

dringar detta land undergått, dels af invärtens, dels af utvärtens drifter. De upplysa grunderna till hans rådslag, anledningarne till hans beskickningar, många händelser uti hans lefverne och många uti rikets historia. I sanning, prydligare ämnen för hans minne, värdigare för eder uppmärksamhet!

Dock, M. H., jag betänker mig. Det förnuftigaste utkast till mitt tal torde icke blifva för mig det försigtigaste. Vi lefva uti en tid, som skall likna Nervas och Trajani tider, då hvar man tänkte hvad han ville och tordes säga hvad han tänkte, åtminstone har lagstiftaren ditåt syftat. Men under våra politiska krämpor och med de eldfångda ämnen som äro omkringströdda, kunde en så stor lycka, nyttjad med yrsel, uti yrsel förvandlas. Mången, M. H., liknar Phaëton uti fabeln, klifver upp i solens vagn; men i stället för att upplysa och uppvärma världen, sätter henne uti full låga och brand. Om jag kunde upptäcka driffjedern till våra vid konungens död med brådska afbrutna krigståg uti fiendeland, driffjedern till våra freder; uppenbara de konster utländske makter brukat, att nyttja sig till förmån vår svaghet, vår ledsnad, vår oenighet och en oviss tronföljd; föra eder till våra stränder, att se der allt uti eld och rök uppstiga, och på längre sigte, en främmande sjömakt, för anseendet af vårt försvar utrustad och icke för blodspillan; så blifva dessa händelser icke förr begripliga, än när man kastar ögonen på den tidens beskaffenhet. All brytning uti stater, likasom uti en sjuk kropp, är våldsamt och farligt. Jag bör icke oro dem, som gått till hvila. Jag känner icke så noga alla då varande omständigheter, men hvar och en bör känna, att omständigheter mycket verka och göra starkt intryck; ty att sitta uti lugnet och derifrån utfärda hårda domar öfver dem som seglat uti svallande haf och emellan fördolda bränningar, utmärker liten kunskap om sakernas lopp här i världen, liten om människans krafter emot lycka och olycka, liten billighet och kärlek. Under stormen vill ingen stå vid rodret; efter stormen tilltro sig alla hafva kunnat styra bättre. Ej heller bör man förebrå främmande makter något; de hafva handlat förnuftigt för sig, och längre gå icke deras förbindelser. Våra pligter deremot fordra att nyttja deras biträde lika förnuftigt för oss, hvarom en framtid oväldigare och friare dömer, när den blir olika emot den tiden, då grefve Tessin, så väl som andra, kunde hafva haft anledning att tro en annan öfverhet vara till att göra redo för än ens

egen. Man bör alltid spegla sig uti andra folks öden, men man nöjer sig merendels med att se grandet uti egnas ögon, ser icke längre, icke omkring sig.

Frederna dröjde icke, sedan konung Fredrik var på tronen. Denne herres egenskaper liknade hans höga börd. Hans höghet blandad med nåd, hans väsende med värdighet, hans umgänge med frihet och behaglighet. Han ägde oförskräckt hjerta uti fält, mindre dristigt uti fred. Hade bevistat flere års krig vid sidan af de störste anförare uti Europa. Erhöll kronan, mera igenom sin gemåls kärlek än allmänt tycke och önskan. Dels otålighet vid regeringsartens tvång, dels villfarighet för andras afsigter, gjorde en lång tid af hans lefnad orolig, och när han ändtligen önskade sig lugn, kunde de upphettade sinnena icke mera svalkas. Tillgrip hastigt nyheter, men vid minsta motstånd släppte; så att under hans regering man blott fick erfara hvad en konung kunde försöka, icke hvad en konung kunde uträtta. Olyckan var, att han icke nyttjade Gustaf Adolfs och Henrik IV:s sätt att återleda ett söndradt folk till sansning. Dock, om några oordentligheter förefallit, försvinna de snart undan esterverldens uppmärksamhet, intagen af den idoghet, den handel, de vetenskaper och konster, som uti denne herres tid upp-
 qvicknat och under söndringen trängt sig fram, utan särdeles uppmuntran ifrån tronen, men ock utan hinder.

Men denne herres egentliga verk har varit att igenom sin eftersyn skära och luttra den råhet ett långvarigt krig lemnat qvar uti folkets seder. Det lärde ändtligen begripa, att allvarsamhet, trumphenhet och grofheter icke bättre förlikas med dygdiga egenskaper än glädtighet, vänlighet och höflighet.

Jag har således, M. H., beredt eder att fatta många följande händelsers sammanhang, medan grefve Tessin ännu igenom sina utrikes resor*) beredde sig att en dag emottaga rikets angelägnaste värf och ärender. Under mina bisprång har jag icke förlorat honom ur sigte: jag har sett honom arta sina seder uti de förnämsta hus, samla tankeförråd hos de lärde och ibland vetenskaper, smak ibland allehanda konstnärer. Så väl och ymnigt utrustad, hade han blifvit utmärkt äfven hos ett uppodladt, lyfsadt och upplyst folk; men dertill fordras längre tid ibland ett folk, som, upp-

*) Ifrån år 1714 till 1719, igenom Tyskland, Holland, Frankrike och Italien.

ammadt uti bardalekar, icke kände annat än krig, vandt att hvila under tält, var lika nöjdt uti en enfaldig boning som uti ett palats, och som värderade en målning efter duken, konststycket efter metallen. Hans hofintendentskap, under hans store faders inseende och anförande, fordrade af honom likasom en ny skapelse på allting; ty intet förråd var till hands, ingen som kunde lägga handen vid något med besked. Kallades främmande in att underrätta vår okunnighet, så ville okunnigheten knappt upplysas. Man förstod icke en gång att undra öfver andras färdighet, men förtröt, att svenska medel skulle åt främlingar utdelas. Jag önskar, M. H., att vår tid så lifligen kunde nu se den tidens mörker i vissa delar, så skulle deras mull ännu fuktas med tårar, som infört mera snille och mera konst hos oss, som delt ut bröd åt många qvicka ämnen och hållit qvar i landet dem som andra länder gerna efterleta och ännu söka draga till sig.

Ännu lefva vi i den tiden, M. H., att jag med bifall får anmärka grefve Tessins outtröttliga ifver för vetenskaper och konster: att han i dessa varit en af de störste kännare uti Europa, att han framletat och framdragit deras idkare, hjälpt dem med sina råd, varit dem deruti till uppmuntran, befordrat deras belöning och ändtligen till den ändan stiftat den här inrättade målareakademien. Men skulle dessa hans förtjenster en dag hos oss ringa aktas, skulle de tadlas, såsom retelser till nya behof, så behåller hans namn sitt värde annorstädes och öfverlefver otaeksamheten.

Ett vidsträcktare fält öppnar sig, M. H., ju längre jag uti hans lefverneslopp framskrider. Ett snille likt hans borde icke inneslutas inom en syssla och inom ett föremål allena. Flera ämnen bereddes för honom. Den tredje riksdagen (1723) var samlad, sedan friheten återställdes. En riksdag, som ändtligen mera än de förra kunde sysselsättas med att bota våra invärtes refvor. Konungatronen var stadgad, utvärtes ro återställd, den invärtes dock icke fullkomligen. Böljorna lägga sig icke så hastigt som vädret, hvarigenom de blifvit upprörde. Grefve Tessin, utsedd ibland dem som skulle sköta de hemligare saker hade tillfälle att känna rikets inre beskaffenhet, att vara uti förtroende och vid sidan af landtmarskalken, en outtröttlig herre, som sökte uti arbetsamhet sitt nöje och sin lisa. Också fick grefve Tessin njuta få hvilostunder: han täflade uti flit med den som brukade hans snille, och man hade svårt för att be-

gripa, huru olikhet af år, af lynne och böjelser, kunde så väl trifvas tillsammans och instämma; men så är deras art, som naturen rikligen begåfvat: de likna Cato, hvilken tycktes vara endast ämnad till det som han företog sig att uträtta, antingen i rådet eller i fält eller vid sina hjordar och vid sitt åkerbruk.

Efter den riksdagen blef grefve Tessin kallad till kansli-råd och indragen uti den hemliga beredningen, för utrikes ärenden inrättad. Uti de äldsta tider, M. H., hos oss, uti Rom, Athén och flera ställen, handterades krig och fred på öppna torget, utan fara att fienden skulle få veta folkets beslut. Europa är nu stäldt på annat sätt. Omringad med uppmärksamhet ifrån alla orter, tyckes rikets säkerhet och främmande maktens förtroende fordra tysthet och hemlighet. Det är värdt att anmärkas, det vissa in- och utrikes saker, icke nyligen utan äfven uti förra tider, med hemlighet bedrifna blifvit. Man trodde, att allmänheten kunde äga mindre nytta af uppenbarelser än riket skada. Om dervid varit villfarelse, hörer den icke ett, utan flera släkten och tider till, icke detta riket allena, utan alla; och nämnes deribland något enda, som lemnat åt nyfikenheten större utrymme, så tjena dess svagheter, fel och oredor att visa frodighet och helsa, fruktar ej heller, att någon vågar nyttja dem sig till förmån; ty hjertat vill och styrkan kan bära alla följder och olägenheter.

Länge dröjde icke grefve Tessin uti denna beredningen; med ett ögonkast såg han den ställning, som följdes, och var för den skull skicklig att icke allenast verkställa allt det honom föreskrifvas kunde, utan ock, som icke hos alla inträffar, fatta mening och tanken, hvilka icke alltid kunna uttryckas. Han nämndes till Wienska hofvet (1725), han uträttade beskickningens ämne med hastigare framgång, än man förmodade, och äfven, som utgången viste, än man önskade, nemligen att utverka kejsarens biträde till det emellan Sverige och Ryssland träffade förbundet. Men hvarifrån härrörde den snabba ombytligheten här hemma? Den frågan lär historien upplysa, när hon beskriver den riksdagen (1726), då vårt biträde till hannoverska förbundet med mycken rörelse och med store mäns offer blef afgjort; ett förbund, som till verkan snart försvann, emedan Europa ännu var för trött af ett långvarigt successionskrig, men ibland en stor regents regeringskonster uti den tiden räk-

nades att först röra upp allting, sedan dermed skrämman folket och äntligen pröfva dess gifmildhet. Jag vill ogera längre uppehålla mig med denna riksdagen, som eljest torde kunna upplysa många efterföljande händelser, upplysa hvarför folket mötes åt, med spökdikter försedt, hvarför allt blir fasligheter och grofva brott, och hvarför mången ser mera på egen än fäderneslandets förkofran. Ty ifrån denna riksdagen har allt detta sin mest synliga upprinnelse, dock med den skilnad, som stora strömmar utvisa, svage vid källan uti fortgången ansenlige. Men om man ofta bedröfvas att läsa eller se, huru allt här i verlden, tillgår och såsom emellan vågor hit och dit vältras, huru gode män förtrampas, odygder trifvas, så har dock försynen icke lemnat vårt sinne utan hvila och tröst eller gjort något tidevarf ofruktamt på stora och uppbyggliga gerningar och efterdömen.

Föreställom oss, M. H., ett barn träda fram och försvara sin fader, med all den rörande sanning oskuld allena kan bruka, med all den eld en öm kärlek upptänder, med all den vältalighet en naturlig känsla utan konst upplifvar. Sen Servilia och Soranus*), eller uti närmare afstånd, sen grefve Tessin tala för sin fader. Han uppväcker de lifligaste rörelser, han utpressar de hetaste tårar, och den vältaligaste herre i sin tid har aldrig öfvat sina gåfvor bättre, aldrig för bättre sak. Hvad blef verkan, M. H.? Cicero förde Marcellus rättfärdigad ifrån Cæsar, men det var Cæsar! En menighet, sällan så artad och sällan sin egen, häpnar, förundrar sig, ömmar, suckar, skiljes åt och glömmes.

Sonen saknade snart derefter sin fader**), fadren saknade här i lifvet blott sin ömma son, och hvad kan en orolig, otacksam och obillig verld väcka för saknad? Igenom detta frånfälle tillträdde grefve Tessin öfverintendentskapet, och med detsamma öfverinsendet och styrseln vid ett verk, som var ännu fjerran ifrån sin fullkomlighet. Till att fullfölja sin faders tankar och anläggningar, ville grefve Tessin öka sina egna kunskaper. Hos stora snillen, som se allting nogare, infinner sig gemenligen misströstan till sig sjelfve, ty de syfta åt en högre belöning än allmänheten i gemen, hvilken menar sig vara vuxen och värdig till allt, ofta under största orklöshet och oskicklighet. Denna omtanke torde

*) Soranus och hans dotter Servilia anklagades falskeligen under kejsar Neros regering. Inför domstolen ådagalade dottern den största hängifvenhet för sin fader och begärde att ensam förklarar skyldig.

**) R. R. grefve N. Tessin † d. 10 April 1728.

hafva uppväckt hos grefve Tessin en förnyad håg till att bese både Frankrike och England. Han kände då bättre än tillförene våra brister här hemma, men tviflade om att uti andra länder hafva allting nog väl insett, nog väl betraktat. För nöjen och flygtighet tjenar ungdomselden, för nyttan mognare år och svalare sinne. Medan han således reser, M. H., torde icke vara utom mitt ämne att lemna honom på en stund och bereda oss till nyare tidehvarf och märkliga händelser.

Konung Carls minne var ingenting mindre än utslocknadt. Det slägte, som följde honom uti härnader, var ännu till stor del qvar och tillgifvenheten för denne herre så stark, att han säkert varit införd uti gudarnes längd, om de tider, då en sådan flyttning varit en plägsed, ännu kunnat återkallas. Uti lika tankar voro barnen uppfödde och begge vaknade upp och qvicknade, när något inträffade, som med Carls anläggningar kunde äga gemenskap. De äldre talte om intet annat än om hans oförskräckta hjerta, om omöjligheter de under honom hade uträttat; att man frågade hvar fienden stod, icke huru stark han var. Att mod, ordning och lydriad öfverväga myckenhet och motstånd, och med ett ord deras hetta växte i samma mon, som de kunde inblanda sina egna med konungens bedrifter. De yngre uppeldades deraf, uppeldades, att genom stora gerningar göra lycka, man trodde, att fred kunde öka deras ålder, icke deras förtjenster. Om dessa berättelser uti många mål voro äfven utom all liknelse, ty ålderdom och bardalekar kunna väl förlikas med otroligheter, så ägde de dock en förträfflig verkan, underhöllo hos folket en stor tanke om sig sjelft, utan hvilken inga märkliga bedrifter kunna förväntas. Den politiken att, för vissa flygtiga afsigter, förqväfva en sådan art af högmod och under sken af försigtighet skrämna, är så mycket skadligare, som det kan hänga vid flera släkten, och man är aldrig närmare att blifva underkufvad, än när man fruktar derfor och sätter på andra större värde än på sig sjelf.

De fleste ibland oss, M. H., hafva varit vittnen till den jäsning konung Stanislai upphöjelse på polska tronen hos oss uppväckt hade. De omvexlingar och hinder, som emellan kommo, äro uti historien redan antecknade och höra icke till mitt ämne, ej heller att utreda, om det motstånd folket mötte, öppnade ett tidehvarf för många händelser, som vi ännu icke öfverlevvat hafva, ehuru olika de blifvit, ju längre

de skilt sig ifrån deras första orsaker och egentliga upprinnelse.

En tidigare riksdag (1734) för denna angelägenhet blef väl samlad, men omständigheterna, snabbare i deras skiften än att långsamma öfverläggningar hunnit följa dem, voro mest försvunna. Efter den riksdagen varade ännu allmänhetens missnöje, dock yttradt med försyn enligt den tidens sed. Men sedan det rådet vidtogs att uppsätta dem till domare, som lagen icke gjort till ständer, blef folket dristigare och jäsningen märkligare. Friheten att döma, ledde naturligen till friheten att ogilla, och friheten att ogilla till en färdighet för den påföljande förändringen, en förändring, som menigheten alltid är benägen för, underligen artad, kan hvarken tåla styresmän eller vara dem förutan.

Vid denna och den föregående ständernas församling träffar jag grefve Tessin ifrån sin senare resa återkommen, men han förblef icke länge hemma, ty han afsändes för andra gången (1735) till Wienska hofvet, icke för någon viss angelägenhet, utan för att besörja i gemen dem som Sverige röra kunde. Sedan han der några år vistats, fick han befallning att återkomma och under hemresan uti några värf besöka dresdenska och berlinska hofven.

Nu, M. H., nalkas jag till ett tidehvarf och en riksdag (1738), som varit ett ämne, för somliga till välsignelse, för andra till förargelse, af en del af folket ansedt som en lycksalighet för riket och en prydnad uti landtmarskalken grefve Tessins lefverne, af en annan del betraktadt såsom orsaken till våra olyckor, och han sjelf som upphofvet dertill. En riksdag, som upphöjt honom uti fleres omdömen öfver allt, och uti mångas tankar förnedrat honom under allt. Hvem skall döma emellan tvenne olika meningar, som äro för vida skilde att komma tillsammans och att förlikas? Icke är det ett ämne för ett akademiskt tal, icke för den väld, närvarande tid kan misstänkas för. Efterkommande, M. H., äro de, åt hvilka alltsammans med största trygghet kan öfverlemnas. De lära häst inse, om rikets upphöjelse utur förnedring är en brottslig afsigt, om de vänner man sökt, aldrig tillförene ägt med Sverige sammanhang eller om deras förbindelse med oss nu blifvit onaturlig, då den tillförene icke så varit; om, då hela Europa under en lång fred varit sysselsatt med att uppmuntra egen idoghet och handel, en lika föresats skulle blifva för oss skadlig och förderflig;

aktas för en yppighet att nu bruka egna tillverkningar, för en hushållning åter att hafva tillförene låtit främmande arbeta för oss; om handeln fått mera utrymme, svenska flaggor synts uti flera haf och uti flere hamnar; skeppsvarf och alla rörelser tilltagit, om konstnärer ökat sig, nyttiga vetenskaper blifvit upplifvade, och om folket uti allt gripit sig bättre an, upphöjt sina tankar och utvidgat sina näringar; om tro och förmögenhet räckt hvarandra hand; om riket uti nödfall, enskilde till sina behof, funnit derigenom de tillgångar inom sig, som under Sveriges frodigaste tider icke ens träffas ej heller förväntas kunnat. Häröfver må våra barn fälla sitt omdöme. Jag förmodar dock af dem den upplysta billighet, att de icke tillegna olyckliga krig åt denna riksdagen, som kunnat äga afskilda orsaker, att de icke lägga detta tidevarf till last, om man uti de följande, under sken att följa lika grunder, följt dem utan mått och återhåll; ty missbruk fäster sig vid allt bruk, och måttlighet är det som menniskor aldraminst träffa, styrda af sin hetta och enskilda afsigter.

Så mycket har jag att säga om denna märkvärdiga herredag, hvilken säkerligen blir en af dem som uti detta rikes tideböcker antecknas, då flere andra derur försvinna.

Mera likar det mitt ämne att anföra landtmarskalkens uppförande under den jäsning och under de förändringar sig då företedde. Men det är, M. H., nästan äfven så svårt att beskrifva för eder detta embetes vigt och egenskap som att förrätta det. Tänken efter! En samling af folk, gemeligen full med hetta och begär, som känner ingen medelväg, och fallen för ytterligheter stannar tvärt eller går för fort. Hvad kunskap om menniskan, hvad konst och skicklighet, hvad tålmod erfordras icke hos en styresman att förena så många olika lynnen, olika egenskaper, olika insigter och syften till ett ändamål? Att svalka de hetsiga, upplifva de tröga, muntra de modfælde, stadga de vankelmodige, göra envishet foglig, ärelystnad dräglig, snålhet måttlig, draga allas hjertan till riket och vinna tillika för sin person ett enhälligt omdöme om sina rena afsigter och sin jemna oväldighet. Jag märker, M. H., att edra tankar, qvickare än mitt tal, redan ledt tillämpningen af allt detta på grefve Tessin; ty sanningar, när de träffa sitt ämne, förbinda sig naturligen dermed och behöfva icke dertill tvingas.

Beskickningen till Frankrike (1739) blef en följd af

denna riksdag, och dertill kunde ingen skickligare utses än greve Tessin. Han kände ständernas tankar, han kände landet, dit han skulle sändas, han kände ministären, och den i synnerhet, som mest gälde. De underhandlingar han hade att bedrifva höra icke till mitt ämne; angelägne till sina egenskaper i den tiden, lycklige till sin utgång under greve Tessins hand, tyckas de nu ådraga sig mindre nyfikenhet. Vi lefva uti ett tidelvarf, fruktbart på förbund; myckenheten deraf gör dem föga pålitliga, det ena försvinner hastigt för det andra. De likna nästan tidens flygt; det ögonblicket vi tro oss äga är långt borta och har redan rymt undan för flera andra.

Kardinalen^{*)} ägde sin konungs högsta förtroende och förtjente det. Han dog en fattig minister uti ett rikt land, han älskade ro och lugn, men ett stort rike kan icke länge äga dem. Han var en knapp hushållare, förstod att spara, icke att vinna och öka. Intagen af den tanken, att handel vanhedrade ett förnämt stånd, så borde ock ett af de yppersta rikena i Europa icke göra deraf sitt hufvudverk; hvarföre ock greve Tessin fann för sig mera lätthet med en kommersstraktat än med subsidiers förökning, ehuru detta senare äfven erhöles, dock som ett bevis på greve Tessins skicklighet.

Under vistandet uti Paris hade greve Tessin anhållit hos sin konung om afsked och att få lefva uti lugn sin öfriga lifstid, antingen af aning om bullersamma efterföljande tider eller af en naturlig böjelse för en ledigare lefnad, uti hvilken hans sinne kunde hvila sig med sådana sysslor, som icke skaka rikena, väcka afund, ådraga mera besvär än tacksamhet, men deremot innerligen förnöja, och äro ofta mera osynlige för den tid man lefver uti än för efterverlden. Konung och ständer tänkte nyttja hans snille längre för riket, och han, i stället för afsked, blef kallad till rådsemetet (1741). Ett embete, M. H., det förnämsta i riket och stundom det sämsta, enär en konung vore benägen att förringa värdigheten eller en menighet snart färdig att ombyta personer. Utan stöd från någondera sidan, måste det då antingen upphöra, eller den tiden komma, att de som det bekläda behöfva anlita ingendera.

Enär nu ordningen uti tidshändelserna bjuder mig att beröra ett krig, knappt börjadt och med förlust slutadt,

*) Kardinal Fleury, Frankrikes regent.

drottningens död, Holsteinska husets upphöjelse, en gren på svenska, en på ryska tronen, uppror i landet och de upproriske inne uti hufvudstaden, ny liknelse till krig, dock snart dämpad; så kunde en okunnig efterverld föreställa sig, att jag med brådska samlade ihop på en gång alla dessa förändringar, och att de intagit en långt längre tid, än på hvilken de inträffat; och i sanning, M. H., vi, som varit till allt detta vittnen, hafva ännu svårt för att begripa, huru så mångfaldiga händelser kunnat så tätt följa på hvarandra och på en gång stöta tillsammans, samt huru en så bister utsigt och mörk himmel äfven så hastigt kunnat skingra sig, klarna upp och lemna förhoppning till gladare dagar och lyckligare tider.

Man behöfde efter så starka skakningar en stadgad ro och grefve Tessins skicklighet till att vinna densamma med Danmark (1743). Hans rådsembete kunde icke förlikas med mindre än med ambassadörsvärdigheten. Tiden tycktes vara mindre väl afpassad, men nöden var icke granmlaga. Han uträttade lyckligen sina värf, och stormen lade sig.

En olika art af beskickning (1744) yppade sig strax efteråt, då grefve Tessin utnämndes till ambassadör vid berlinska hofvet, att för anseendets skull lägga sista handen vid det höga giftermål, som förut genom då varande svenske envoyén och nu herr riksrådet grefve Rudenschöld, var handladt om och fastställt. Denna beskickning var icke till annat ärnad än till prakt, och äfven deruti hade grefve Tessin föga sin like. Han kunde för öfrigt icke bättre och på ett för sig bederligare sätt sluta sina mångfaldiga värf vid utrikes hof än med detta, då han fick den nåden att beledsaga till Sverige vår nådigsta enkedrottning, då varande kronprinsessa, emottagen der af sina tillkommande undersåters vördnad och tillgifvenhet och sin höge gemåls kärlek. Den herre, som för kort tid sedan oss hastigt blifvit ifrånröckt, vi billigt och uppriktigt begråte, och hvilkens dyra nann till senaste efterverlden ihågkommes med välsignelse!

Har jag, M. H., hittills måst ledsaga grefve Tessin och eder uppmärksamhet igenom blida och svåra tider, vid underhandlingar, vid riksdagar, under bullersam fred, än bedröfligare krig, under invärtes skakningar och uppror, så öppnar sig för mig ett nytt tidevarf, som mindre torde hafva lyst uti allmänhetens ögon, men säkerligen förtjenar att af en bättre penna än min till dess fägring utföras och beskrivas.

Der var en tid, M. H., då vetenskaper och deras idkare, allehanda konster och idogheter, handel och sjöfart, åkerbruk och bergverk qvicknade upp till vår förundran och andras afund. Den andan, det lifvet, den driften, den uppmuntran, härflöto ymnigt ifrån tronen; man behöfde icke, såsom ofta vid hof, leta sig fram uti löntrappor och stanna fåfängt uti förstugor, smickra en liten gunstling eller köpa sig dess hägn. Förstånd och kunskaper öppnades de inre rummen för. Här såg man ritningar till landets försvar och anstalter till dess upphjelpande; der utvalda boksamlingar, mynt- och naturalieförråd, och omkring dem lärde män, skicklige konstnärer och allehanda arter af förtjenster. Alla brunno af samma ifver, och sjelfva okunnigheten gömde sig undan för en stund, att upplysa sitt mörker och likna den allmänna smaken. Jag skulle uppräknat för eder alla de herrar och män, som upplyst detta tidehvarf. Känner I igen grefve Tessins anda och ifver? Känner I eder sjelfva och flera frånvarande, som lefva, och hvilkas blygsamhet förbjuder mig att nu tala? Men nya moln stiga upp, skymma undan denna herrlighet, och mitt sinne bedröfvas. Tiderna ändrade sig med konung Fredriks död. Andra tankar och andra omsorger inföllo. Jag går dem förbi; vi äro för nära detta tidehvarf och ännu icke derutur.

Men under alla ombyten af händelser hafva få, M. H., innehaft flere embeten på en gång, flere sysslor, flere besvär än grefve Tessin. Rådsemetet och presidentskapet uti kansliet (1747 till början af 1752), för att vinna afund, förtal och otack; öfverstemarskalks (1744), för att blifva ett mål för alla hemliga anläggningar, som under sminkade ansigten drifvas, men oföväntade bryta ut, lika jordbäfningar. Direktörskapet öfver manufakturerna, för att se uppenbara uppmuntringar för dem och fördolda stämplingar emot dem. Presidentskapet uti lagkommission, för att erfara otillräckligheten af människans insigt att styra människor, och att förklaringar göra lagen ofta mörkare, den spakfärdige osäkrare, den ostryrige tilltagsnare. Vid kommissionen öfver ecklesiastikverket uti Lappmarken, för att inse, det ett vildt folk först bör lockas till ett förnuftigt lefnadssätt, innan det kan emottaga och behålla en förnuftig lära. Vid uppfostringsverket, att, när man icke räcker upp till hufvudorsaken, man gör sig mycken fåfäng möda. Kansler vid orden: huru lätt och hastigt det yppersta värdet kan uti yttersta förakt

förvandlas, så framt urskilning och granlagenhet icke ställa sig emellan. Kansler vid Åbo akademi, för att uti ungdomens uppfostran tillreda ett bättre tidelvarf än sitt eget. Och ändtligen ledamot uti detta samfund, för att här njuta sinneshvila uti förnuftsöfningar, uti vetenskaper och ibland dem som deruti sätta sin förnöjlighet och fika efter ingen annan.

Denna art af sinneshvila tyckes hafva varit grefve Tessin länge om hjertat och målet för hans önskan och lystnad. Fåfångt har han ofta sökt blifva ledig, och om han ändtligen vann sitt ändamål med presidentskapet uti kansliet, så måste han dock blifva qvar uti rådet och äfven sköta en långt angelägnare syssla: att vara guvernör för då varande H. K. H. kronprinsen och nu vår allernådigste konung. Dess ännu späda ålder tillät icke en allvarsammare undervisning än med lek och behagligheter. De göra, att dygden insmyger sig ljufligen, hvarför ock grefve Tessin, flere resor om veckan och igenom bref, under fabler och historier och med lifliga föreställningar, sökte implanta alla de stora egenskaper, som pryda, först en välartad menniska och sedan en stor konung samt ändtligen bereda lyckliga tider. Dessa hans bref äro allmänt bekanta, allmänt berömda och på flera språk öfversatta. Deras ämnen följa tätt efter den unge herrens med åren tilltagande begrepp och föreställa viktigare föremål i den mon, som det eldiga snillet blef stadigare och färdigare att tänka. Hvad grefve Tessin blott kunde börja, har hans efterträdare lyckligen fulländat och haft den innerliga förnöjelsen att antvarda åt riket en herre, till hjertat för god att icke förtjena allt och till tänkesättet för ädel att vilja äga allt.

Vid denna tid, M. H., drogo sig öfver grefve Tessin starka moln tillsammans (1754), som aldrig väl kunnat skingras, och sonen ärfde faderns öde. Jag kan icke lyfta upp täckelset; ty många omvexlingar vid hof likna dem vi spörja uti naturen: verkan är uppenbar, orsaken fördold.

Nytt krig tändes uti Europa. Westfaliska freden, uti hvilken Sverige har en så ansenlig och hederlig del, åberopades till hjälp och frälsning. Vi blefvo i kraft deraf deruti invecklade (1757); men de som makten hade ogillade detta företagande (vid riksdagen 1761). Lagens uttydning gjorde utslaget, och af ett öde, som detta rike mera än andra erfarit, hafva aldrig utvärtes krig blifvit slutne, att icke in-

värtes förändringar och skakningar i det samma börjat. Vi hafva dessutom, M. H., ännu i vår tid sett folket missnöjdt deröfver, att man icke följt konung Carls anläggning; vi hafva sedermera sett samma folk lika missnöjdt, då man följt konung Gustaf Adolfs långt större tankar. En historiker upplöser sällan orsakerna till slika obegripligheter; men en djupsinnigare eftertanke märker nytt slägte, nytt tänkesätt och andra seder.

Under en sådan allmän förvandling, och då man icke mera kunde skicka sig derefter, trodde grefve Tessin rätta tiden vara inne för sig att tänka på en bättre förvandling och sätta emellan lif och död ett andrum. Uppå sin enständiga begäran om afsked, erhöll han då (1761 d. 5 Oktober) det han ofta tillförene fäfängt sökt och icke erhålla kunnat. Han erhöll, M. H., sitt entledigande, med alla de tecken af tacksamhet utaf Riksens ständer, som kunna smickra och hedra. Också torde få hafva rönt lika gismildhet eller mera aktning utaf dem, än han det gjort; och om en senare tid förminskade samma förmåner, så har han dock, under en hög ålderdom, och då få dagar kunde vara öfrige, ansett för en lycka, att mörkret icke förr infallit, än han varit färdig att gå till hvila.

Men innan vi följa grefve Tessin alldeles till hans Tusculum eller beskåda honom, lik Atticus, uti lugn, midt ibland buller och söndringar, tyckes ingenting mera förtjena vår nyfikenhet och uppmärksamhet än att förut känna honom nogare till egenskaper, lynne och böjelser; ty igenom utvärtes prål, hvaraf stora embeten och högt anseende i världen skimra, blir personens invärtes väsende merendels bortskymdt och föga tydligt. Få, M. H., hafva ägt mera värdighet än han uti tänkesätt och uppförande, mera behaglighet uti umgänge och mera lycka att vinna allmänt tycke. Deraf härörde, att han under sina utrikes resor fann ett lätt tillträde hos alla och vid sina underhandlingar all den framgång han önska kunde. De lärde begagnade sig af hans umgänge, de vittre af hans qvicka snille, konstnärer ansågo honom uti smak för sin mästare, och målare förundrade sig öfver hans skarpa öga och fina urskilning. Ingen liknade honom uti glädtighet och artiga påfund på allt det som kunde göra sammanlefnad nöjsam. Han förstod bättre än någon att uppspäda allvarsamma saker med de lifligheter och behagligheter, hvilka vi äro skyldige könet och hvaruti det alltid

oss öfverträffar. Att lätta tankarna har han ofta samman-
skrifvit, dels dikter, dels poesier, dem han dock icke lemnat
uti dagsljuset, helst de förlora mening och nöje, när de
skiljas ifrån de omständigheter, hvaruppå de egentligen haft
sitt syfte. Uti yngre åren hade han mycken håg för att
spela komedier, icke uti afsigt på fåfänga, utan att vinna en
rätt utförsgåfva, en gåfva som gifver anda, hetta och väsende
åt vältalighet, hvarför ock en Cicero satte sig uti lära hos
en Roscius och Æsopus^{*)}), att af dem undervisas uti fram-
ställningssättet, utan hvilket de sinnrikaste tankar blifva
matta och liflösa. Också, M. H., är ingen af oss, som icke
påminner sig, att han hade ett intagande sätt, i synnerhet
uti sina tal, och en ljuflighet, som äfven upphöjde de minst
väl författade skrifter, hvilka, af honom upplästa, erhöilo ett
anseende af prydnad, som de för sig sjelfve icke ägde. Med
honom är denna gåfva försvunnen, men hans skrifter, som
stannat hos oss och med nöje läsas, äro så mycket mera
märkvärdiga, som grefve Tessins omsorg om språkets renhet
och hans myndiga efterdöme icke ringa bidragit att hyfsa
svenskan, den vi ock nu med mera lätthet och färdighet
skrifva än någonsin tillföre, och till hvilkens fullkomligare
rykt allenast erfordras, att de gamle grekers och romares
stadiga och jemna skrifsätt, hvaruti de alltid behålla före-
trädet, blifver ett mönster i stället för den fladdrande smak,
som uti senare tider insmugit sig, fattig på styrka och tan-
kar, öfverflödig på ord och grannlåt.

Han var en stor samlare af böcker, målningar, åldriga
mynt och naturens sällsamheter, icke af skryt, men med
kunskap och förstånd. De friskade upp trötta stunder och
lisade ändtligen hans trångmål, när det började inställa sig;
hvarföre ock den dyrbaraste delen af dessa samlingar lyck-
ligen stannat på sådana ställen, der hvarken fattigdom hos
arfvingar eller obekymmersamhet kunna göra dem förströdde
och till intet.

Denne herre, högt aktad uti Europa, ja äfven, som
mindre ofta inträffar, uti sitt fädernesland, hafva vi slutligen
sett med nöjdt sinne lemna en ombytlig och bullersam verld
och, lik Scipio, uti stillhet och lugn hvila sig på sina lagrar.
Vi hafva sett honom, uti sällskap med godt samvete, med

*) Tvenne berömda romerske aktörer.

sin förståndiga, dygdiga och älskansvärda grefvinna*), med sin förnäma släkt, med några pålitliga och upplysta vänner, utan lätja och ledsnad, lika munter som förr, offra sina dagar åt vitterhet och vetenskaper, åt vänskap, åt medlidande för nästan, åt välsignelser öfver sitt fädernesland; men, som Anaxagoras, vända ögonen uppåt himmelen och der söka sitt fädernesland, der sitt rätta hemvist. Hvar öfver qvida fattige, sjuke och uslingar? Och små barnen, hvem skrika de efter? Hafva de mist sin försörjare, sin läkare, sin fader?

I, som ännu trampen trötta och hala fjät för att uppfylla edra lystnader! I, som tron, att utom stora världen är ingen förnöjlighet, ingen trefnad; som inbillen eder, att enslighet är en börda, och med en art af förakt eller medömkan skåden ned ifrån lyckans höjd på dem som icke mera fika derefter, träden närmare och betrakten en stor och förnuftig mans lefnadssätt! Menen I, att han velat byta med eder? Att han icke kunnat trifvas med sig sjelf? Att han varit färdig att återvända till alla skiften af händelser, till en slipprig höghet, till fåfängligheten af prakt och lustbarheter och till allt det som oroar eller gläder denna världen? Att han saknat trängseln af uppvaktningar och de sminkade betygelser af tillgifvenhet och af vördnad, som aldrig åt personen, men åt lyckan offras och med henne försvinna? I sanning, M. H., det är en stor uppbyggelse att finna slika efterdömen ibland människor. En herre, som vandrat igenom den bästa delen af Europa, blifvit allestädes firad, pröfvat detta lifvets behagligheter, pröfvat ett allmänt förtroende uti sitt fädernesland och försökt allt det som kallas heder, myndighet och anseende — att se den herren försaka allt sådant, lemna alltsammans och tro sig aldrig hafva varit lyckligare, än sedan han hunnit vara lyckan förutan. Man skulle förmoda sådana efterdömen böra göra starkt intryck — men fåfängt. Menniskan går utur världen äfven så tanklös, så oförfaren, så ny, som då hon trädde in. Lemnom henne för den skull till sitt öde. Det tyckes, att på detta jordklotet blott galenskaper, villomeningar och laster kunna trifvas, ty sanning har svårt för att tränga sig fram, dygd att taga fäste. Men med en luttrad själ kan man, lik grefve Tessin, sätta sig öfver alla händelser, emottaga

*) Lovisa Ulrika Sparre, riksrådet grefve Erik Sparres till Sundby dotter, gift år 1728.

goda med saktmodighet, svåra med ståndaktighet. Saknar han sin grefvinna^{*)}, ser han sin kärlek, sin fågnad, sin hugsvalelse ligga med henne på bar, spörjen i hans blödighet och hans tårar följa henne till grafven, så märken i dock icke, att han signar neder under bördan. Han föreställer sig, att hon för en kort stund gått förut, ty han väntar med sinneslugn en snar förvandling för sig, och när den nalkas^{**)}, anser han, med än skarpare ögon, denna världens herrlighet för en dunst, en rök, ett glitter, utan väsende och bestånd. Döden åter, med förtröstan och förhoppning beledsagad, för en väg, en öppning till den rätta lycksaligheten man bör eftersträfvat, som detta lifvet svagt känner, och ett annat lif först får smaka. Med få ord, M. H., hans sista lefnadsår och hans död kunna liknas vid det vatten, som med sakta framfart fuktat landet, friskar upp dess fågring, gläder dess inbyggare, nalkas äntligen till sitt utlopp, flyter i hafvet och försvinner.

*) Hon dog den 14 dec. 1768.

***) Han dog den 7 jan. 1770.

Carl Gustaf Tessin.

I föregående Äreminne har det väsentliga af Tessins lefnad och politiska verksamhet skildrats. Såsom författare har han efterlemnadt dels åtskilliga *Tal*, dels ett par samlingar *Bref*, hvilka han såsom guvernör för kronprinsen (sedermera Gustaf III) tillskref sin höge lärjunge, och af hvilka den berömda samlingen *En gammal Mans Bref till en ung Prins* utkom 1756. Äfven i den så kallade *stenstilen* eller konsten att med concisa, karakteristiska och värdiga ord pryda minnesmärken öfver berömda personer och händelser, utgaf han åtskilliga på hans tid mycket värderade prof. Tessins *Dagbok*, omfattande tiden 1756—69, innehåller bland massor af anteckningar, anekdoter m. m. äfven ett betydande antal *sagor*, *fabler* och *dikter* på franska och svenska. Utdrag ur denna *Dagbok* hafva blifvit meddelade dels i skriften *Tessin och Tessiniana* (af Ehrenheim), dels af Gust. Montgomery; de skönliterära styckena äro utgifna under titeln *Skrifter af C. G. T. i Sv. Literatursällskapets Samlingar*. Af Tessins tal: *Inträdets-tal i Vetenskaps-akademien*, *Tal om svenska språkets rykt och uppodlande*, *Tal till Riksens Ständer*, hållet vid Tessins anträde till kanslipresidents-embeten 1747, m. fl., meddelas här nedan det sistnämnda:

Tal till Riksens Högloflige Ständer.

Det gunstiga och uppå mångfaldigt sätt lysande förtroende, hvilket Riksens Högloflige Ständer behagat emot mig betyga, förbinder mig att med Kongl. Maj:ts Nådigste tillstånd här allmänt förklara min skyldiga odödliga vördnad och tacksägelse. Jag nyttjar jemväl ett för mig så önskligt tillfälle att uti Riksens samtliga Högloflige Ständers

händer öfverlemna de ministeriella sysslor, hvilka mig hitintills anförtrodda varit, och hvilka jag nyligen inför Kongl. Maj:ts tron och med Dess Nädigste bifall mig afklädt, på det att Riksens Ständer måtte, under våra grannlaga tider, kunna med underdånigt förslag inkomma till ett embete, hvilket ej tål att vårdslösas och dessutom äskar en man, hvars sinnes och helsas krafter ej blifvit under tungt arbete, genom hvarjehanda oroligheter och oförskylda anfall försvagade och medtagna. Mitt öde under samma viktiga embetes redliga skötsel har varit mig så mycket ömmare, som uti alla tidens historier intet efterdöme finnes, hvilket kunnat mig till någon hjälpreda tjena, utan har jag måst mig sjelf uppå en oröjd mark framleta samt under hela rikets noggranna uppmärksamhet bana mig och min oskuld en ny väg.

Gode Herrar och Svenske Män! Jag nedlägger nu således sjelfkraft min ministeriella förvaltning, den jag som en ärlig man, med otillvidt samvete och rena händer, i Rikets tjänst förestått. Och som regementskroppen har (om jag den jämförelsen bruka må) lika som himmelshvalfvet dess vissa lopp och sammanfattning; ty lemna jag R. H. St., efter långlig och bedröflig erfarenhet, till eftersinnande, huruvida ett rike i gemen kan länge sällt räknas, om oenigheten vinner inom detsamma bofast inrymme. Och huru möjligt vara vill, det en minister i synnerhet, landets förknippade heder och välgång tillräckligen och utan sin egen yttersta våda sköta kan, när han sina hemligaste anläggningar och driffjädrar till mångas skärskådande och utarbetande öfverlemna måste. Vedermälen af svårigheter härutinnan äga R. H. St. nu flere resor sedan vår hugneliga frihets bruk uti hvad mig händt, då jag likasom mina företrädare mångfaldiga ogrundade tillmälen och oförskyldta omdömen undergifven varit. Sådant blifver äfvenväl ofelbart mina efterträdares öde och lott, ifall R. H. St. ej i så angeläget mål tillräcklig och skyndsam hjälp upptänka. Ju drygare svaret är, som af en embetsman äskas, ju fullkomligare synes deremot förtroendet till dess förvaltning böra vara; ty hvem kan svara för ett arbete, hvilket ej ens egen försorg öfverlemnadt är, eller hvem må väl kunna gå i borgen för dess anläggningars lyckliga mognad, när verkställigheten och dess hvarjehanda grenar till större delen androm anförtros? Eho den ock blifver, hvilken så grannlaga rikets värf framdeles kommer att sköta, tillönskar jag densamme af uppriktigt

ljerta samma välmening, men fast mer lycka, än jag haft att hugna mig af.

Jag vidgår gerna något ovanligt vara att, som nu sker, inför Riksens församlade Ständer nedlägga ett af rikets vanliga och ordentliga embeten. Men en rättmätig hedersvård och skötsel fordrar sådant af mig, sedan jag på ovanligt sätt, så inom som utom riket, igenom löpande rykten och uti allmänna tidningar offentligen angripen blifvit. Sådant är det tryckande skäl, hvilket, med Kongl. Maj:ts Nådigste tillstånd, föranlåtut mig att anmoda Herr Landtmarskalken om samtliga R. II. St:s sammankomst å detta rummet.

Min tid, min egendom, mitt lif bör jag ej längre räkna mig tillhörige, än intill dess mitt fädernesland dem påkallar. Det enda jag fullkomligen äger och ingen i verlden mig främtaga kan, är min ära. Den är ej ens min egen Öfverhets skön och tycke undergifven, och min ständiga omsorg skall vara att så begå, det åt dess obefläckade bestånd stoder efter min död i redlige svenskars minne resas måtte.

En bland de hugneligaste våra frihets frukter skattar jag visserligen vara att å allmänt rum få upptäcka hemliga giller och oförtjent förföljelse. I sådan afsigt träder jag alltså inför R. H. St. utan annan hjälpreda än det bistånd jag af en ofärgad sanning har att förvänta och vinlägger mig så mycket mindre om någon vältalighet som den, ehuru ringa den ock vara må, mig mer än en gång blifvit till men uttydd.

Min ädlaste egenskap är att vara en redlig svensk man, och den Högstes skickelse tillskrifver jag med undergifven vördnad, att jag, uti en mindre hög ålder, en gråhåringss mångfaldiga öden på mångfaldigt sätt undergått.

Vare långt ifrån mig att söka eget beröm. Men jag tror mig så mycket mindre kunna föreventas, om jag här kortast mitt tjenstelopp upprepar, som sådant tyckes utur en del af mina landsmäns minne vara utplånadt.

Min första fullmakt äger jag af vår dyre och odödliche konung Carl XII:s hand. Ifrån vår första återvunna frihets tid har jag, utom en enda, alla de öfriga Rikets allmänna möten bivistat. Riksens högl. Ridderskaps och Adels benägna omdöme och gällande förtroende hafva mig vid ett af dem landtmarskalksstafven tillerkänt. Högtskattade vedermälen att de ej afkolnat har jag sedermera, och nyligast vid denna riksdagens början, rönt och gläder mig att nu äga

ett allmänt tillfälle att deröfver betyga såväl min vördsamaste erkänsla som den del jag såsom svensk riddersman tager uti det lyckliga val, hvilket satt stafven i en med mig lika nitisk, men fast skickligare svensk herres och mans hand*).

Trenne gånger har jag sett mig hedrad med representerande karakter**), och flera resor har Kongl. Maj:ts nåd mig de angelägnaste riksens värf vid utrikes hof under mindre ansenlig beskickning anförtrott. Men hvad jag öfver allt annat skattar är den nåd jag ägt att in i riket ledsaga landets dyra och aldrig nog prisade furstinna och kronprinsessa, hvilken den gudomliga försynen till en värd stammoder för vår åter upplifvade Gustavianska ätt utsett.

En förliknings-, tvenne förbunds- och tvenne handels-traktater jemte ett konungsligt giftermåls-kontrakt har jag, mina undfångne instruktioner likmätigt, afhandlat och uti Kongl. Maj:ts höga namn, uppå undfångne fullmakter, tecknat.

Således har min vandring varit uppenbar, dels inför öfverhetens egna, dels under Riksen Ständers och dels inför mina medarbetares, så i Kongl. Maj:ts rådkammare som ock i Dess och Riksen kanslikollegium, åsyn och ögon. Allas deras vitnesbörd åberopar jag här offentligen och med fullkomlig trygghet.

Uppå sådana trappor och ej igenom smicker och lönliga gångar har jag med obefläckadt samvete igenom konungens nåd, grundad uppå Riksen Ständers underdåniga förslag, till det högsta Riksen äre-embete uppstigit. Om sådant skett utan möda, utan arbete och under tiden utan yttersta våda, derom vittne de allmänne och hemligare rikets tänkeböcker och handlingar. Att jag ej annan vinning dervid sökt än min öfverhets nöje, mitt fäderneslands nytta och ett godt omdöme, derom vittne åter mina vilkor och min belägenhet. Hvad ro jag dervid haft, det intyga de många dryga stunder jag genomgått, hvilka i förtid mitt lif och sinne tärt och utnött.

Det enda jag således, näst den Högstes vittnesbörd, haft att hugna mig af, har varit öfverhetens nåd och mina värda landsmäns förtroende. Begge vill man mig på mångfaldt sätt och uppå försåtligt vis beröfva, och efter 30 års nitiska

*) v. Ungern-Sternberg.

**) d. v. s. att vara ambassadör.

tjenster nödgas jag å detta rum emot utspridda förklenliga och, så in- som utrikes, mer eller mindre intryck görande rykten anlita Svea Rikes Ständers urminnes rättvisa och allmänt berömda ädelmodighet, som ej annat kan än med mig instämna, bättre vara att våldsamt dö än med anfäktad heder långsamt lefva.

Bevis på hvad jag andrager äger jag uti en skrift, i svenskt mål och med svenska händer, nyligast skrifven, medelst hvilken jag till min heder och ära på det högsta angripes, och uti hvilken jag, igenom ogrundad jemförelse, till det nesligaste dödsstraff skyldig förklaras*).

Ehuru dess äreförgätne författare sökt sina vapen i mörkret smida, och oaktdadt han sitt föraktliga namn under egen blygd döljer, vet jag dock både rum, ort och folk, som dervid brukats, hvilka jag af sky för egen hämd under dessa dessutom nog bullersamma tider gerna åt en evärdelig glömska öfverlemnar. Af sådana mordiska vapen och hemska hugg lära ju otvifvelaktigt R. H. St. urskilja deras uppsåt, som med dem umgås.

Det svenska namn jag bär och det svenska blod i mina ådror rinner tillskrifver jag såsom en af svenska folkets ädla kännetecken det naturliga förakt jag emot slike skamflata, rädda och dolda ovänner hyser. De stånde mig, i fall de sådant gitta, på detta dyra rummet till tals, om jag någon orätt gjort, om jag kallt hjerta för mitt fädernesland burit, om jag gåfvor tagit, om jag hemliga snaror utlagt, om jag sökt någon på olofligt sätt till mina tankar locka och öfvertala, om jag inför öfverheten sagt hvad jag ej för menigheten dristat upprepa, om jag någon man lönligen svärtat, om jag i hopp om mörker mörka gerningar utöfvat. Har jag slikt till rikets men eller den ringaste dess innebyggares förtryck gjort, så vare mitt stoft förströdt och mitt namn bland Eder, gode Herrar och svenske Män, utplånadt! Men finnes jag deremot af gammal svensk art, bör jag svensk mamma-rätt njuta, hvilken jag intill min sista andedrägt för svara tänker.

Min öfverhet har jag troligen tjent och ingen annan derföre ansett än den hvilken Gud oss igenom lemnade ordentliga medel tillordnat. Denna min undersåtliga pligt upplifvas af sannskyldig kärlek, då jag dagligen och närmast röner, att när den Högste en gång vår nu regerande konung

*) Förmodligen någon af Erik Wrangels pasqviller.

kallar, och vi den sakna måste, vi då äga uti H. K. H. en högstvärdig efterträdare, som land och rike af hjertat väl menar och har, utom många ogemena och förträffliga egenskaper, den alla andra jemväl konungsliga dygder öfverträffande dygden att vara en ärlig och redlig man.

Ibland utrikes makter äro, från mitt inträde vid utrikes ärender, de för Sveriges sanna vänner af mig ansedda blefne, hvilka ett gemensamt intresse, tidernas belägenhet eller ett uppriktigt vänligt blodsband med Sverige sammanknippta. Om jag ej alltid dervid deras tycke och fördelaktigare omdömen vunnit, har jag sådant, dels — med skyldig vördnad för dem som det dyra öfverhetskembetet föra — tillskrifvit vidrigare intryck och det falska sken, som ofta en vida aflägsenhet ifrån sig kastar, dels ock mig dervid stödt, att min förnämsta pligt varit att framför allt söka mitt fäderneslands bästa.

Fred och ro skattar jag som rikets angelägnaste och ömmaste del och skall den, såvida det på mina välmenta rådslag ankomma kan, söka att bibehålla, så länge den med Rikets heder och sjelfmyndighet sammanstämmer; men i vidrigt fall äger jag ej annat hembud att göra än den hand full med blod, hvilken jag såsom olycka räkna skulle, ifall den mig uppvärmd, sedan mitt fädernesland till sin uråldriga rättighet men lidit.

Sådant är och har mitt uppförande och lopp varit. Mina göromål äro under senaste riksdag nogast skärskådade, och äger jag till vedermäle för efterkommande verld, R. H. St:s hederfulla yttrande och betygade goda nöje. Men jag skulle akta mig detsamma ovärdig, om jag tänkte dervid någon antingen förr eller sedan begången otrohet emot öfverhet eller fädernesland dölja; det vare fjerran från mig! Utan tillbjuder jag mig fastmera både gerna och villigt detsamma till all dess verkan att döda och upphäfva, intill dess, om R. St. så godt akta, mitt förhållande in i mina längsta tjenstetider tillbaka under nu påstående riksdag undersökt varder.

Hvar gifves den embetsman i riket, som om sin heder, sin välfärd och sitt lif säker vara kan, ifall inom oss sjelfva nedriga lastare, listiga tvetydare och dolda bakdantare äga fritt inrymme att under falska färger uppretta menigheten emot ens ärliga namn samt konstigt sammanveckla anläggningar och verkställighet.

Sadana försök göras beklagligen ibland oss af dem som vilja svenske heta, och är det R. H. St:s ömmaste vård värdt att så kringskansa vår frihet och säkerhet, att inga andra bevis måge en redlig mans frejd stadga än de, hvilka uti Rikets tänkeböcker och handlingar förvarade äro, heldst vi redan med yttersta våda rönt hvad fara ett land i gemen och hvar enskild i synnerhet undergifven är, då en för rikets bästa ifrig hop under irrbloss och falskt sken till otillbörliga, ja blodiga våldsamheter förledes.

Ord äger jag ej nog att inför R. H. St. förklara den vördsamma erkänsla, med hvilken mitt sinne uppfyllt är för den frihet mig tillstadd blifvit att här å allmänt rum få göra en allmän bekännelse, så öfver mitt uppförande som öfver mitt tänkesätt.

Hvad af mig anfördt blifvit, förmodar jag ej anses — emot mitt uppsåt — såsom någon nedrig ursäkt. Den behöfver jag så mycket mindre, som min dom eller min befrielse redan bör finnas uti rådsprotokollerna inskrifven. Och ju högre och viktigare mitt kall varit, ju blodigare bör en rättmätig hämnd blifva, ifall jag detta emot ed och förbindelser missbrukat. Otidigt skonsmål skall jag så mycket mindre begära, som jag nogsamt försäkrad är, sådant i våra tider vara det hopp, hvilket mången till ondt och argt förleder. Min endaste afsigt har varit, som det också nu är, att med skyldig vördnad trägnast anhålla, det täcktes R. H. St., deras Sekreta Utskott och Sekreta Deputation uppdraga att efter nogaste undersökning sitt rättvisa yttrande öfver mitt förhållande afgifva, på det jag en gång i lugn måtte få sköta de mig ännu åliggande embeten, hvilka R. Ständers förtroende och öfverhetens nåd mig anförtrött, samt för allmänt om mig utspridt tal njuta allmän upprättelse.

Finnes bland Riksens härvarande Ständer någon enda ledamot, med hvilken jag emot min dyra och edsvurna pligt samt utöfver mina embetsgränser mig uti riksdagssysslor inlätit eller sökt till en eller annan irrig tanke att leda, den träde nu fram och tillvite mig sådant offentligen! Här å detta ställe är den rätta ort, å hvilken ett Rikets Råd, såsom R. H. St:s fullmäktig, för dess förvaltning redogöra bör. Sådant har varit våra redlige förfäders uppriktiga sätt att handla; ifrån dem vanslägtas säkert de af deras efterkom-

Nedrig = låg.

mande, hvilka med krankt samvete och darrande hjerta i vinklar och hemliga vrår sitt etter och gift utkasta.

Den Högste välsigne R. H. St:s anläggningar uppå en riksdag, som med skäl kan heta en af de drygaste nu under samfäldt 27 års tidalopp hållna äro, emedan uppå dess beslut Rikets evärdeliga väl eller ve hänger.

Okränkt villig tro emot öfverheten och obrottslig otvungen lydnad emot lagen vare det oupplösliga band, som vårt samhälle fäste! Svensk art alstre folk af svensk böjelse! Dygden vare allmän sak och blifve allmänt hägnad! Odygden vare utan försvar, dess täcke borttryckt och dess födlingar utan sky utrotade! Afund och förföljelse varde till sina rätta hemvister nedsänkte af enighet och förtroende, som deras åverkade ställen åter intage! Ordning och stillhet öke de allmänna rådslagens anseende! Tro, tysthet och redligt samhälligt utförande gifve de tystare Rikets värf grund, mognad och nytta! Misstroende och förvetenhet kullkaste aldrig hvad rättvisa och grundadt statsintresse stadgat! Hvar åtnöje sig med sin lott, och ingen bygge sin uppkomst och glädje på andras fall! Inbyggarnes ro och lugn samt landets fredliga tillstånd och oumgångliga säkerhet vare under vänskap med andra makter ett gemensamt syfte! Och ehuru en hvar eljes sin bana löpa må, så råke dock alle tillsammans, när fäderneslandet sammanfattad hjälp tarfvar, så att ingen af oss dess, gifve Gud aldrig, förkränkta heder öfverlefva måtte! Verlden röne således, att tygellöst sjelfsvåld ej är en den ädla friheten vidhängande fara! Och de länder och folk, hvilka, såsom vi, dess ljufva frukter nyttja, äge städse uti oss värdt aktade deltagare och ett uppbyggligt efterdöme!

Sådana äro de säkraste hjelpredor till vår uppkomst och otvifvelaktiga bestånd, hvilka vid mitt allmänna afskedstagande ifrån Rikets ministör, R. H. St. jag samvetsenligt välment föreslår, och mig derjemte uti R. H. St:s framhär-dande benägenhet och förtroende vördsammast innesluter.

Carl G. Tessin.

Födlingar = aföda.

Ur »En gammal Mans bref till en ung Prins».

I.

Min nådige Herre!

Ingenting kan vara naturligare än att emottaga Prinsars och Furstars bref med vördnad och åtrå. Vördnad tillhör dem, hvilkas lycka födelsen stadgat, och åtrå uppänder dem, hvilkas lycka ännu på tid och tillfälle beror. Men jag, som är en öfivad hofman och en filosof utan ärelystnad, jag har undfått Eders Kongl. Höghets nådige skrifvelse med innerlig fröjderörelse, endast därför att den kommer af en älskvärd furstes dyra hand, och hvars första omsorg är att blifva en rättskaffens människa i uppodlande af alla de dygder, som människoslägtet mest hedra. En dryg men sannfärdig hemlighet är den, att olyckligtvis många furstar finnas, som i brist af dessa dygder ej kunna räknas bland förnuftiga människor.

Det fagnar mig dock ej ringa att förnimma, det min nådige herre finner nöje uti att låta förtälja sig de lysande efterdömen, som i de äldre tidens historia äro förvarade; men jag är ej desto mindre försäkrad, att i fall tiden hade dessa efterdömen utplånat, så skulle Eders Kongl. Höghet under eget lopp hafva dem åt efterverlden lemnat, så att forna tidelvarf ej äga annan förmånsrätt än den som deras ålder tillhör. Så mycket bättre för våra dagar: vi älska eder desto mera, och edert välde öfver våra hjertan skall ej vara mindre varaktigt. — Svag är den kedja, som fruktan smider, men starka äro de band, som vänskap och kärlek knyta.

Jag är vorden underrättad om några af Eders Kongl. Höghet fällda omdömen. De äro fullkomligt väl grundade och märkta med den stämpel, på hvilken Eders Kongl. Höghets qvicka och tidiga förstånd igenkännes. Eders Kongl. Höghet tillstodde mig att jemväl föreställa min nådige herre en fråga, nemligen hvilkendera förtjenar bäst en hög herres ynnest, antingen den som smickrar hans böjelser, eller den som endast berömmar hvad hos honom berömvärdt finnes? Sporde man min tanke, så skulle jag svara, att Alexander den store upplöst frågan, då han förklarade sig hedra Crater och älska Hephestion; ty, tillade han, den förre är *konungens* och den senare *Alexanders* vän.

Detta lilla företal, som skiljer sig ifrån mina vanliga ämnen, skall ej hindra mig att blifva vid mina ingångna förbindelser*), och La Mottes fabler hjälpa mig nu, som ofta tillförene, att dem fullgöra.

*   *
*   *

Saga om Fursten, Jägaren och Höken.

En spetsk hök satt i sina förfäders bo; tänkte argt men befarade intet ondt. Dock, som olyckan ofta vakar, när den hon syftar uppå som sötast sofver, så stälde en snäll fogelfångare upp sina nät, uti hvilka höken samma dag, mera lysten än försigtig, sig insnärjde. Fogeln var rar till fjäder och snäll i flykten; ty trodde dess nya herre sin skyldighet och sitt intresse fordra att frambära sitt nya fänge för sin landsherres fötter. Han vann ock tillträde; men höken, mera betänkt på frihet och hämnd än förblindad af glitter, guld och ädla stenar, flög ifrån jägarens hand, och med sin dristiga klo spände han (jag hisnar att säga) furstens näsa.

Som en mäktig herres lemmar, ej mindre än alla andra, äro af kött och blod, så ömmade detta den förnäma näsan, likasom hade det endast varit en lumpen, grof och förfrusen tiggare-näbb. Hoffolket lupo till; hoffröknarna jemrade sig och sade, fulla af ömhet för sin öfverhet: stor sak i svedan, men det är synd om det vackra ansigtet! Öfverjägmästaren och öfverfalkenermästaren togo hvar sin tång. Det gjorde dem ondt om en så vacker fogel; ty ville de ej spilla dess lif, utan endast försigtigt bryta upp dess klor; hofsvennerna buro vatten, pomada, servietter, lavendelspirit, svamp och flera nödvändigheter; andre lupo flåsande omkring i staden af fruktan att ej vara de första budbärare af en så sällsam tidning samt tillika bibehålla sig vid det anseendet att veta hvad i furstens rum hände. Somlige sade, att höken länge sedan vandrade i luften med landsens näsa; andre, att fursten redan låtit svarfva sig en ny. Med ett ord: hvar hade sin lilla osanning att löpa med.

*) Tessin hade i ett föregående bref lofvat, att för hvarje gång berättas prinsens en saga eller fabel.

Ändtligen kom den beklämda näsan, utan särdeles förfång, utur sitt taggiga fängelse, hvaruppå en nykommen hofbuss framträdde och i hårdaste ord förestälde fogelfångarens höga missgerning, och hökens straffbara förgripelse. Furstens höghet, sade han, hofvets heder, folkets efterdöme, kräfde begges straff. Jägaren borde mista, om han än hade tio näsor, och höken sitt lif.

Nej, min vän, sade den fromme landsherren, hvar och en bör uppfylla det kall, hvartill han i verlden satt är. En jägare fångar djur och frambär dem sin öfverhet till skatt och offer; en hök griper efter rof, och en furste förgäter ädelmodigt svaghetsbrott.

Jag lägger till: och en hofvinglare uttyder allt till det värsta.

Med djup och kärleksfull vördnad äger jag den nåden att frambärda

Eders Kongl. Höghets
Min Nådigaste Herres
underdånigaste och trognaste tjenare
C. G. T.

Hellekis den 28 Juni 1752.

II.

Min Nådige Herre!

De gamle hafva tillika hedrat och vanfrejdat människans tunga, då de beskrifvit henne såsom det bästa och det sämsta, det ädlaste och det värsta vi äge.

Jag för min del beklagar henne, som måste bära skulden, då hon likväl endast åtlyder sina herrars och förmäns befallning. Hon gör ju intel annat än tolkar hvad hjertat och förståndet henne pålägger, utan att ens äga frihet eller förmåga att tänka eller tadla; utan träffar på henne in hvad det bekanta ordspråket lærer: sådan som herren är, sådan är ock tjenaren.

Men vilja vi gräfva till botten, skola vi snart skönja, att alla våra egenskaper, ja alla våra dygder äro, allt som de användas, antingen de ädlaste eller de slemmaste ting i verlden.

Att ibland många endast välja äreträngtan, så är den ett egentligt upphof till ondt och godt. Åresjukan har bragt

oss under syndens och dödens våld; ärebegär återlockar oss att söka nåd och förskoning; ärelystnad har styrt Augusti berömliga regering, ärevinning har våldfört en Tiberius och en Nero till de fördömligaste gerningar: längtan efter ära sätter oss alla på lyckans hjul och under lyckans hufvud- yra omhvälfning. Anse vi oss alltså antingen som kristne som bjudande eller som lydande i världen, så äro vi alle mer eller mindre af ärefebern angripne. Äran blodstänker de vildaste fält, äran blodsölar de renaste vatten, äran vinner med en ringa flock folk de herrligaste segrar, äran lider med otalig härsmagt de skamligaste nederlag, äran skapar hederskonungar, äran förvandlar folkets fäder i folkets rofdjur; äran bygger hus, hedrar konster och utdelar penningar ibland menigheten, äran kullrifver sina egna händers verk, hon föraktar och ratar vett och dygd, hon tager med bister uppsyn och glupsk åtgärd igen hvad hon nyss gifvit hafver; äran förer en del af sina dyrkare till högsta anseende och lägger en annan del på stupstocken.

Sådan och vida mera är ärans verkan. Hvadan händer slikt? Jo, äran, lyckan och kärleken äro blinda och äga måttligheten, försigtigheten och effertanken till ledare: desse trenne väktare äro ej alltid nog muntre och ofta åstadkommer ett enda ögonblicks slummer en obotlig skada, då den öfvergifna blinda faller i gropen.

Här ledas vi åter som under alla våra skäliga betraktelser till en vördsam förundran öfver Guds försyn och skickelse.

Huru kunde väl en menniska äga sin fria och ohindrade vilja, om hon icke under all sin drift ägde valet af ondt och godt?

Min nådige herre! Oftast har jag Eders Kongl. Höghet föreställt, huruledes en konungs högsta äremått ej består i den prakt, höghet och eftertryck, som dess säte omgifva, utan i den lycksaligheten att råda öfver undersåtarnes hjertan och att vara allmänt älskad; men ännu har jag ej, som jag mig påminna kan, berört all den tacksamhet, som konungar äro sina undersåtarnes ärelystnad skyldige.

O huru uselt vore det land, der all äregirighet vore utslocknad! o huru illa blefve den öfverhet betjenad, under hvars regering ärevinning låge i dvala! o huru lam blef all verkställighet, om hvar och en, nöjd med sin lott, ej fikade efter indräktigare vinning! Alltså är och blifver den verldsliga

styrelsens högsta konst att ständigt underblåsa människornas äresjuka och att anse dem som en försigtig läkare anser de vanliga febrarne, då han ej förr dämpar deras anfall, än han antingen afvaktat deras mognad eller märker, att de vilja sig i hetsig sjukdom förvandla.

En konung, som gifver Gud äran, en konung, som sjelf är måttlig under traktan efter ära, en konung, som med nåd och belöning uppmuntrar sina undersåter att löpa på den hala ärans väg, är den sällaste bland konungar.

En undersåte, som har orsak att tjena med gladt hjerta, en undersåte, som räknar fyllnaden af sin pligt för sin rättaste belöning, en undersåte, som hvar dag läser i sin konungs ögon en oombytlig nåd, en undersåte, som ej tranpar andra under lyckan, en undersåte, som i det klaraste väder bereder sig på storm och vattuslod, en undersåte, som aldrig bländas af ärans falska sken, förlorar utur ögonsigtet en ljuslig enslighet och ett stilla samvete, är den lyckligaste ibland alla människor.

Med odödelig vörndnad njuter jag den nåden att vara

Eders Kongl. Höghets
Min Nådigaste herres
underdånige och trognaste tjenare
C. G. T.

Akerö den 26 Aug. 1753.

Ett hundra vargar.

Saga*).

I fullt språng, svettig, snafvande och andtruten, kom Olle in uti sin faders stuga. »Söte far», ropade han med halfbrutna ord, »söte far, kom ut! Hundrade vargar stå omkring vår täppa.» — »Ljug i Blåkulla, pojke!» svarade den beskedlige fadren, som täljde på en fimmerstång och hatade lögn. »Nå nå, käre far, sextio voro der visst», åtrade Olle. — »Hut!» sade Mats, »när såg du, byting, sextio vargar? Hur ser vargen ut?» »Vargen — —» sade Olle,

*) Ur T:s skrifter utg. af G. Frunck.

som skubbade sin arm, »vargen går ju i valmarsjacka, är stor som mors hvita qviga, ögon som eldkulor, tänder långa som yxskaft, breda och hvassa som de största huggjern, lurfvig och lång råmpa. Jo men, jag har sett honom afmålad hos klocker's. Tjugo stodo utmed mig, de andra tjöto nedanför ledet. Hu! det var så ohyggligt. Jag qvista' förut, de skumpade efter, och — —» »Jag skall lära dig qvista, jag!» invände fadren, »du sqvallerbytta! Jag mente du gäckades, men lell ser jag det är allvare. Malin! på hyllan vid skåpet ligger riset, som gumman min band i ottan.» — »Riset!» ropade gossen. »Inte kunde jag under skräcken så noga räkna; men tio i rad.» — »Rada dig, du kärrkråka!» svarade den förtörnade fadren, »upp med styret!» »Ack!» qvidde Olle, »i en olycklig stund såg jag dessa vargar. Jag skall aldrig mer koxa efter dem. Ack mor! be för mig. En varg hade ju så när fått mig i rocken och var in på hasana på mig.» — »Byxorna ned», ropade Mats, »ingen af de grå har synts i hela världen, ja, ej ens i detta häråd på tjugo år. Fort, fort! Jag har annat att göra än att basa barnstjertar och pruta med dig hela dagen om ett kok slängar. Kusja ner på bänkbrädden!» »Kanhända», framsnyftade ungen, »var det prestens hund.» »Nåväl», sade gubben, »prestfars bandhunds skål!» Gossen fick stryk så det hven i stugan och ljög sedan aldrig mera.

CARL GYLLENBORG.
REINHOLD GUSTAF MODÉE.
(LUSTSPEL.)

De tvenne lustspel, som här nedan meddelas, uppfördes båda på frihetstidens egentliga scen, den s. k. »Kungliga svenska skådeplatsen», hvars verksamhet omfattar åren 1737—1753. Före denna tid kunna vi knappast tala om ett svenskt lustspel i egentlig mening, om ock den svenska teaterns historia öfver hufvud går vida längre tillbaka i tiden. Den första ansatsen till grundläggande af en fast svensk teater gjordes dock först vid 1600-talets slut.

En del studenter, som några år gifvit »allehanda skådespel» i Upsala under ledning af professorerna Rudbeck och Lagerlöf och härför rönt uppmuntran af drottning Ulrika Eleonora d. ä., flyttade nemligen år 1686 denna sin verksamhet till hufvudstaden. I den s. k. Lejonkulan vid slottet uppförde detta vårt första inhemska skådespelarsällskap under sex år åtskilliga svenska dramer, till stor del författade eller bearbetade af de unga aktörerna sjelfva. Dessa stycken utgjordes dock förnämligast af sorgespel i den franskt klassiska stilen med främmande ämnen som »Darius», »Phaeton» o. s. v. och blefvo utan egentligt inflytande på vår vitterhet.

Också hade detta sällskaps korta verksamhet nästan hunnit råka i glömska, när efter närmare femtio år försöket åter förnyades. Omständigheterna syntes denna gång gynnsammare. Efter Karl den tolfte's död och de blodiga krigens slut hade vårt fädernesland fått upplefva femton välsignelserika fredsår, under hvilka det hemtat nya krafter och börjat återvinna sin välmåga. Äfven för vårt språk och vår literatur hade med frihetstiden ingått ett nytt, betydelsefullt skede. Känslan af modersmålets jemnbördighet med andra språk hade gjort sig allt mera gällande, intresset för en svensk literatur och särskildt begäret efter en stående svensk scen hade blifvit allt allmännare och lifligare. På dramats område försöker man sig först med öfversättningar, och dessa blifva efter hand allt talrikare. Särskildt

inflytelserika blifva tolkningarna af Molières och Holbergs komedier, af hvilka en del redan presenterats för den svenska allmänheten af de franska och tyska skådespelartrupper, som under den närmast föregående tiden här uppträdt. Produktionen af svenska originalstycken blir först efter teaterns öppnande rätt liflig. Tills vidare underhölls emellertid intresset för dylika genom den sällskapsteater, som inrättats af A. J. von Höpken, och hvars aktörer utgjordes af unga adliga dilettanter.

Då hände sig, att några unga skrifvare och studenter på konungens namnsdag år 1737 uppförde ett af dem författadt »stycke af Tobiae historia». Endast i sin egenskap af svenskt original mottogs denna för öfrigt medelmåttiga produkt med ovanligt bifall och måste under stort tillopp af åskådare gifvas om flera gånger. Detta blef den närmaste yttre anledningen till den »Kungliga svenska skådeplatsens» upprättande. De tillfälliga aktörerna blefvo nu »på allt sätt öfvertalade att fortfara med svenska skådespels uppförande. Åtskilligt folk af kondition lofvade förse dem med vackra och ärbara pjeser. Man förestälde dem att, som publicum vore så särdeles hågadt för en svensk teater, kunde de dervid hafva sin goda utkomst.» De behöfde ej afstå från sitt föregående yrke, utan kunde hoppas att, med denna tilltänkta verksamhet på sin meritlista, en gång »framdeles komma till vackra bröststycken». Man lyckades utverka konungens tillstånd för truppen att få gifva föreställningar på den kungliga teatern. Längre sträckte sig ej konung Fredriks uppmuntran af det fosterländska företaget. Det bistånd, hvarförutan skådeplatsens danande skulle blifvit en omöjlighet, kom från annat håll. »Visse herrar», skrifver C. G. Tessin följande året, »åtogo sig ej blott att förskjuta medel till teaterns nödiga reparation samt till magasins anskaffande, med mera som förslag fordrade, utan ock att låta undervisa och inrätta de nya aktörerna uti allt det som till den sysslan hörde.» Sina förnämsta gynnare och ifrigaste befordrare hade det nya företaget i riksrådet grefve Carl Gyllenborg, den förut nämnde friherre Anders Johan von Höpken och riksrådet Erik Wrangel. Till dem hörde ock de tvenne personer, hvilka nu jemte Höpken fingo inscendet öfver den nya scenen sig anförtrodt, nemligen öfverste Nils Palmstjerna och kammarherre C. von Olthoff, af hvilka den sistnämnde visade sig särdeles

nitisk att öka sällskapetets spellista. Till direktör för spektaklerna förordnades fransmannen Charles Langlois, som varit medlem af den senast i hufvudstaden uppträdande franska truppen.

Den »Kungliga svenska skådeplatsen», såsom den nya teatern kallades, kunde alltså den 4 oktober 1737 öppna sina portar för den skådelystna allmänheten, hvarvid uppfördes en fransk komedi, »Plutus eller Mammon», öfversatt af Olthoff. Några dagar senare följde den första originalpjesen, Gyllenborgs »Den svenska sprätthöken», föregången af ett inträdestal, ett slags inledning till skådeplatsens verksamhet, hvori densamma för publiken angaf sin ställning och sitt syfte, »när svenska komedierna begyntes».

Sällskapet hade, som nämndt, fått privilegium på att begagna den kungliga teatern för sina föreställningar, som skulle äga rum två gånger i veckan. Detta betydde då för tiden detsamma som Bollhuset, samma trähus, som förut kallats Lejonkulan, och der den tidigare svenska truppen uppträdt. Uppfördt år 1666 af Nikodemus Tessin söder om slottet, var det länge hufvudstadens enda egentliga teaterlokal. Det säges hafva varit af »goda proportioner och hedrande byggmästarens smak och insigter», men befans längre fram för litet för de växande anspråken på utrymme. Äfven efter det nya operahusets uppförande tienstgjorde det dock en tid. Det var här som Gustaf den tredje den 16 mars 1792 bevistade den franska truppens föreställning, den sista i denna byggnad, innan han begaf sig till den ödesdigra maskeraden i operahuset. Efter hans död blef huset nedrifvet, och på samma plats uppfördes den nu der befintliga obelisk.

Likasom de underrättelser, vi äga om sällskapet, i allmänhet äro ganska knapphändiga, så känner man många af dess första medlemmar snart sagdt blott till namnet. Några af dem utbildade sig till verkligt utmärkta skådespelare. Vi nämna här endast de tre mest bekanta. *Christofer Knöppel* var, utom en framstående skådespelare, äfven en flitig författare och öfversättare för scenen. Likaså *Petter Lindahl*, hvilken berömmes som en ovanligt begåfvad artist och särskildt utmärkte sig i återgifvandet af de då så omtyckta och i oändlighet varierade arlekins-rollerna. *Petter Stenborg* slutligen, som senare under vidriga omständigheter skulle upprätthålla den »Kungliga svenska skådeplatsens» traditioner i

hufvudstaden, gjorde ock vid denna scen sina första lärospån och blef en af dess bästa förmågor. Vi anmärka till sist såsom något nytt för detta sällskap, att dess qvinliga sujetter voro de första svenska skådespelerskor som veterligen uppträdt i vårt land.

Den nya teaterns spellista var ganska rikhaltig. Utom de lindansningar, luftsprungningar m. m., som förekommo mellan akterna, utgjordes den egentliga repertoaren af ett öfvervägande antal öfversättningar, mest från franskan (Molière, Regnard, Legrand, Saint Foix etc.) och danskan (Holberg). Men de svenska originalstyckena bilda ock ett aktningssjudande antal, heldst om man besinnar, att de aldra flesta skrefvos för denna scen. Bland de senare åter äro sorgespelen (af den nämnde Erik Wrangel, Celsius, Hesselius m. fl.) förherskande. Dessa förbigå vi emellertid här, så mycket heldre som de ej äro skrifna med någon större talang och för vår tid förefalla långt mera främmande och konstlade än komedierna. Till lustspelen kunna äfven räknas en del stycken af mera fantastisk natur, herdaspel och operetter, delvis skrifna såsom text till musik eller med infletade sångstycken, alla utan större eller mera varaktigt värde, såsom småstycken af *Knöppel*, *Lindahl* och *Lalin* m. fl. Antalet af svenska lustspel i egentlig mening är ganska ringa. Under de första åren af teaterns verksamhet, då i allmänhet lifaktigheten är störst, framträda de bästa, *Gyllenborgs*, *Modées* och *Dalins* stycken. De tvenne förstnämnda lemna vi tills vidare för att längre ned egna dem en utförligare behandling. Dalins komedi »Den afundsjuke» är redan omnämnd i sammanhang med denne författares öfriga arbeten. Den erbjuder ej synnerligen stort intresse, då den, i likhet med hans äfven för denna scen skrifna sorgespel »Brynhilda», är temligen torr och matt. Tydligt påverkad af Holberg, äger den snart sagdt sin enda förtjenst i den för sin tid särdeles lyckade dialogen. Längre fram möta vi Knöppels lilla fars »Mötesplatsen i mörkret», visserligen en bagatell, men ledigt och roligt skriven. Såsom en representant för förfallets tid inom denna scens korta historia kunna vi betrakta *Johan Stagnell*. Hans tvenne förnämsta stycken, »Baron Sjelfklok och Fröken Grannlaga» och »Den lyckelige banqueroutieren», framträdde under det sista spelåret, då teaterns anseende och popularitet voro i starkt aftagande. Ett svagt inflytande från Hol-

berg, men en betydligt råare ton skönjes hos denne begåfvade författare, den sjelfständigaste, men tillika den mest hänsynslöst realistiske af denna tids lustspelsförfattare. I det första af dessa stycken vill författaren visserligen moralisera, såsom snart sagdt alla författare från denna tid, men gör detta på ett slipprigt och groft språk. I »Den lyckelige banqueroutieren», som är svagt i kompositionen, gifver han oss en ur kulturhistorisk synpunkt intressant bild ur fransidan af sin samtids affärslif.

Den med så stora förhoppningar helsade skådeplatsen fick emellertid ingalunda upplefva en i allo ostörd tillvaro. Mer än en gång skulle dess medlemmar få ångra, att de lyssnat till de vackra förespeglingar, man gjort dem. Redan efter något mera än ett år måste på grund af åtskilliga vidriga omständigheter föreställningarna upphöra. De upptogos visserligen snart ånyo, och ett bolag, bestående af Langlois samt aktörerna Lindahl och Palmberg, öfvertog anstalten och förvaltade den ända till 1753. Men den hade redan sett sina bästa dagar och drabbades af allt flera motgångar, hvartill kommo tvister och stridigheter inom sällskapet. Under sorgtiden efter Ulrika Eleonora d. y:s död måste åter verksamheten nedläggas, denna gång för mera än ett års tid. Dock spelade man ännu några år med relativ framgång, till dess de förnämes och mäktiges intresse, som teatern hade sin tillvaro att tacka för, efter hand svalnade. Man vände sig från de teatraliska föreställningarna och författarskapet för scenen för att så godt som uteslutande egna sin uppmärksamhet och sina krafter åt politiken. Stämningen i landet var ej heller, nu som förr, odeladt gynnsam för teatern. Slutligen var ej Langlois rätte mannen att upprätthålla teaterns anseende. Nedtyngd af skulder och bekymmer för framtiden, öfverflyttade han ändtligen år 1753 på löjtnanten friherre F. W. Hastfehr den honom beviljade rättighet att engagera en svensk trupp. Denne begärde och erhöll konung Adolf Fredriks bifall till nämnda öfverlåtelse, hvarpå äfven truppen ingått. Men om han räknat på uppmuntran från högre ort, så hade han störligen bedragit sig. Hvarken konungen eller den franskinsnade Lovisa Ulrika hyste det minsta intresse för den svenska skådespelarkonstens understödjande. De motsågo fastmera med otålighet ankomsten af ett franskt sällskap, om hvars inkallande Adolf Fredrik redan länge legat i

underhandling. Om sommaren nyssnämnda år anlände också truppen och började på hösten sina föreställningar på Bollhuset, hvarifrån det svenska sällskapet alltså nu definitivt var undanträngd.

Den »Kungliga svenska skådeplatsens» verksamhet var härmed tilländalupen. Den stannade äfven den vid ett försök, om och långt aktningsvärdare och långt betydelsefullare än det föregående. Den blef en förberedelse, en lärotid för den kommande fortlöpande utvecklingen. Att den ej blef mera, berodde af flera omständigheter, hvaraf vi i det föregående antydt några. Dess första mäktiga, men fätaliga gynnares intresse och upppoffrande nit blefvo ej långvariga. Det bistånd och den uppmuntran från tronnen, som den så väl behöft, och som skulle kunnat verka så kraftigt, kommo den aldrig till godo. Intet öfverlägset skaldesnille framträdde här, likt Holberg i Danmark, för att rycka nationen med sig och skapa ett sjelfständigt inhemskt drama.

Om den svenska teaterns öden efter 1753 är ej mycket att säga. Sedan Hastfehr fått tillstånd att spela i landsorten, men misslyckats och efter ett år tröttnat vid sitt otacksamma värf, erhöilo aktörerna Lindahl och Berghult, som bildat en ny trupp, liknande tillstånd. Stenborg, som med större delen af den ursprungliga truppen stannat i Stockholm, lyckades ej ens få tillstånd att alternera med den franska truppen på Bollhuset. Ända till 1772 fortsatte han dock under stor nöd och tryckande bekymmer att spela, stundom äfven i landsorten. Utan stadigt hemvist i hufvudstaden, måste han söka sig rum än här, än der, ofta på de sämsta lokaler. Den svenska skådespelarkonsten hade också nedsjunkit i den djupaste förnedring, ett föremål för förakt och hån, och minnet af den svenska teaterns bättre dagar hade nästan förbleknat, då med Gustaf den tredjes tillträde till regeringen en ny, ljusare tid randades. Det var då, sedan konungen afskedat sin faders franska trupp, som den gamle Stenborg i sin nöd framkom med en ödmjuk ansökan att få begagna Bollhuset och erhålla något årligt understöd. Konungen gaf sitt bifall till en profföreställning, till hvilken han sjelf infann sig. Denna föreställning, så ömkelig och torftig den än var, mottogs af allmänheten med stormande bifall och blef af stor betydelse för framtiden, ty det var under inflytande af publikens hän-

förelse vid detta tillfälle, som Gustaf den tredje fattade beslutet att upprätta en ny svensk scen.

* * *

Vi öfvergå nu till en kortfattad skildring af de tvenne författares betydelse, hvilkas förnämsta arbeten här nedan följa.

Carl Gyllenborg tillhör framför allt Sveriges politiska historia, hvarföre vi endast erinra om de data i hans lif, som här kunna vara af intresse. Den tredje i ordningen af åtta bröder, som nästan alla skulle nå höga embeten i rikets tjänst, föddes han den 7 mars 1679 i Stockholm. Tidigt sändes han till Upsala, der hans lysande begåfning snart rörde sig och han efter några år, liksom sedermera brorsonen, blef »rector illustris». Efter en kortare tids tjänstgöring i kansliet begaf han sig 1701 ut till arméen i Kurland. Sedan han här fått tillfälle att ådagalägga sin begåfning och håg för diplomatiska värf, anställdes han två år derefter vid svenska beskickningen i London. Här avancerade han till resident och slutligen till minister samt gifte sig med en rik engelska, Sara Derith, född Wright. I fjorton år stannade han i England, med hvars politiska förhållanden och literatur han blef mycket förtrogen. Vistelsen der blef emellertid våldsamt afbruten. Anklagad för delaktighet i Görtz' sammansvärjning till förmon för tronpretendenten Jakob Stuart, häktades Gyllenborg af den engelska regeringen och qvarhölls ett halft år i fångenskap, hvarefter han hemsändes till Sverige. Efter återkomsten togs åter hans diplomatiska förmåga i anspråk för viktiga värf, han befordrades till hofkansler och upphöjdes 1723 till riksråd. Såsom hattarnes chef i partikampen mot Horn lyckades han omsider år 1739 störta denne och sjelf eröfra kansli-presidentsplatsen, rikets viktigaste embete. Såsom kansler för Carolinska akademien i Lund och senare för Upsala universitet inlade Gyllenborg stora förtjenster och visade sig som en verklig mecenat. Efter långvarig sjuklighet afled han barnlös i hufvudstaden den 9 december 1746.

Den plats, Carl Gyllenborg intager i vår literaturs och vår andliga odlings häfder, är, om ock mindre lysande än hans politiska bana, väl värd att ihågkommas. Rikt begåfvad, i besittning af en stor bildning, en fin smak och en ovanlig makt öfver språket, blef han på det literära området i viss mån en banbrytare. Denna hans verksamhet

är ock, likasom hans politiska, i grunden fosterländsk, hvarjemte i båda röjer sig ett omisskänligt inflytande från det land, der han tillbragt sin första mannaålder. Redan under sin vistelse i England hade han offentliggjort ett par politiska småskrifter. Återkommen till fäderneslandet utgaf han 1723 dels en öfversättning från en engelsk tolkning af Racines tragedi »Andromache», märklig såsom affattad på orimlad vers, dels en fri och lokaliserad bearbetning af Richard Steeles komedi »The lying lover», på svenska kallad »*En bättrad villhjerna*». Dessa båda stycken upptogos längre fram på den »Kungliga svenska skådeplatsens» repertoar. »En bättrad villhjerna», hvars original i sin ordning är en bearbetning af Corneilles betydelsefulla komedi »Le menteur», är skriven på ett ledigt språk, delvis på god vers, och förtjenar särskild uppmärksamhet såsom den äldsta här utgifna öfversättning af ett främmande lustspel. Mest betydande och i viss mon epokgörande är dock det arbete af Gyllenborg, som här nedan återgifves. Ehuru idéen och ett par scener äro hemtade från ett franskt stycke, försvarar dock »*Den svenska sprätthöken*» sin plats såsom svenskt original och får ökad betydelse af den omständigheten, att den är det första svenska lustspel, som öppnar den »Kungliga svenska skådeplatsen». Det främmande inflytande, som spåras i stycket, härrör förnämligast från de engelska lustspelsförfattarne och är någon gång märkbart äfven i språket. Styckets syfte är, såsom författaren sjelf antyder, dels att roa, dels att opartiskt framställa tvenne tidslyten, nemligen »öfverförfiningen hos den gamla högadeln och råheten hos den lägre landtadeln». Den förra ytterligheten, mot hvilken stycket förnämligast är riktadt, representeras af Grefve Hurtig, den senare af Junker Torbjörn Ränterik, under det författarens åsigt företrädes af Baron Stadig (jemte Amiral Enterfelt). Vi anse oss i detta sammanhang böra framhålla, att Gyllenborg redan genom sin börd (fadern, Jakob G., var den förste af namnet, son af apotekaren S. Wolimhaus, och modern, Anna Katarina Thegner, var likaledes af borgerlig släkt) tillhörde den yngre eller embetsmanna-adeln, likasom han, hunnen till mogen ålder, trädde i den skarpaste opposition mot Horn och den gamla högadeln. — Styckets innehåll är i största korthet följande: Grefve Hurtig och baron Stadig äro båda förälskade i den unga, vackra och rika enkefru Lotta Enterfelt, hvars hand

ytterligare eftersträvas af den penningdryge och ohyfsade junker Torbjörn Ränterik. Den förres böjelse besvaras till en början af fru Lotta, oaktadt all den sprättaktighet, Hurtig, som nyss hemkommit från Paris, lägger i dagen. Men i följd af hans inbilska och mindre diskreta uppförande vändes hennes hjerta småningom från honom för att i stället fästa sig vid den solide och allvarlige Stadig, som hon ej sedan barndomen sett. En afgörande brytning inträder, sedan hon fått kunskap om, huru Hurtig på ett kaffehus förgått sig mot hennes fader, den gamle karolinen amiral Enterfelt, som för honom var obekant. Hon gifver nu Stadig sin hand, och Hurtig, hvars flygtiga sinne redan ombytt föremål, friar med bättre framgång till Stadigs halvesyster, den muntra fröken Sophia Gladlynt. Såsom vilkor uppställer dock denna en skämtsam kapitulation, som till alla punkter af Hurtig antages, och hvarigenom han förbinder sig att helt och hållet aflägga sitt sprättaktiga franska väsen och åter blifva svensk. Junker Torbjörn får hålla till godo med fru Lottas kammarjungfru Sara, som dock upptäckes vara af adlig börd och som väl får antagas vara i stånd att kurerar junkern för hans fel. När ridån faller, hafva alla funnit en make, i det äfven Hurtigs kammartjenare Lars Lustig blir förenad med den hittills till löpare förklädda Brita, och till och med Torbjörns dräng Truls får löfte om sin Ingrid.

Reinhold Gustaf Modées namn är fräjdadt i vårt lands juridiska literatur, förnämligast genom det s. k. »Modées verk», »den vidsträcktaste af alla förordningssamlingar som i Svea rike någonsin blifvit gjorda». Hans embetsmannabana företer ej något särdeles ovanligt. Född 1698, blef han auskultant i Göta hofrätt 1717 och ingick sedan i kansliet, der han 1728 blef registrator. 1740 utnämndes han till sekreterare i kanslikollegiet och 1746 till assessor i Åbo hofrätt, från hvilken syssla han 1750 tog afsked med titel af kansliråd. Redan två år härefter afled han.

I vitterhetens historia har Modée först i senare tider blifvit allmännare bekant såsom författare till tre af den svenska frihetstidens bästa lustspel, alla uppförda på den skådeplats, vi nyss skildrat. Sjelf utgaf han dem alla utan utsättande af sitt namn. Med skäl kan han kallas frihetstidens bästa lustspelsförfattare. En klar insigt om scenens fordringar, en stor förmåga af karaktersteckning och ett ovanligt anlag för det komiska utmärka honom framför de samtida svenska

komediförfattarne. Äfven om en viss frändskap med Holberg kan spåras i hans författarskap, så är det dock hufvudsakligast Molière, som föresväfvat författaren såsom mönster. Den senares inflytande är kanske märkbarast i det stycke af Modée, som i likhet med Molières »L'avare» behandlar girigheten, nemligen »*Håkan Smulgråt*». Holberg deremot har tydligen haft inverkan på »*Dårhuset*», som är svagt komponerad och egentligen blott består af en mängd smärre scener utan närmare sammanhang. »*Fru Rangsjuk*» torde få anses som det bästa af de tre styckena. Något främmande inflytande kan här knappt uppvisas, men särskildt i fråga om upplösningen erinrar detta lustspel både om Molières »*Le bourgeois gentilhomme*» och Holbergs »*Den honette Ambition*». — Innehållet är följande: Fru Märta Rangsjuk har öfvertalat sin man, herr Jesper Mes, att lemna landtlifvet och bosätta sig i hufvudstaden, der han, likaledes på hennes enträgna uppmaningar, sökt och erhållit en »karakter». Men för att kunna föra stat efter sitt stånd har han måst pantsätta sina gårdar och får det snart allt bekymmersammare i ekonomiskt afseende, hvilket emellertid ej hindrar frun att begära och mannen att bevilja inköp af allt flera lyxartiklar. En bjert kontrast mot de fåfänga föräldrarne bildar den förståndiga och flärdfria dottern Lovisa, som bestämdt motsätter sig deras plan att gifta bort henne med den ruinerade sprätten grefve Valentin. Hon vill icke hafva någon annan än den oadlige och »okarakteriserade», men förmögne Leopold, som också friar till henne. Utsigterna för deras förening äro mycket mörka, till dess Leopold i skepnad af en stormogolsk riksskattmästare vinner föräldrarnes samtycke till giftermålet. Nu inträffar under rättelse, att Jesper är ruinerad. Den förklädde Leopold erbjuder sig att ordna hans affärer, men på det vilkor att Jesper återvänder till sin gård och blir jordbrukare som förr. Härpå går mannen gerna in, men frun motvilligt och först sedan hon försäkrat sig om, att hennes man får behålla »karakteren». Nu, när de ej mera kunna ångra sig, röjer Leopold hvem han är. Drängen Truls, som blifvit upphöjd till bokhållare och varit mycket grötmyndig i denna sin värdighet, har till slut fått nog af stäten och håller sig nu ej för god att taga pigan Malena till hustru, som undergått en liknande förvandling.

R. A.

Svenska Sprätthöken.

Komedi i fem akter

af

Carl Gyllenborg.

Inträdestal,

när Svenska komedierna begyntes.

Vi börja nu en ny, men likväl gammal sak.
I egna skådespel vi hittills ej fått smak;
Man har dem länge sett på romerskt språk, på franskt,
På engelskt, spanskt och tyskt, ja, äfven sist på danskt,
På svenska ej ännu.
Så låt oss börja då sjuhundra tretti sju!
Det vore skam, om just de svenskas snillebragd,
Som andras trotsa kan, skull' härvid stå försagd.
Männ' ej en narr så lik på svenska härmas kan
Som i sin franska drägt? Jo, säkert går det an.
Nog ha vi ämnen haft, men ingen som dem ställt
Uppå teatern fram och i sitt rätta fält.
Ty låt oss pröfva på!
Vi vilja krypa först, se'n lära vi väl gå.
Af ämnen ha vi väl så rikt och ymnigt kram,
Att när vi söka ett, så komma tio fram.
Men detta öfverflöd är just en svårighet;
Den alltför mycket ser, ett visst ej välja vet:
Ehvad han nå'nsin tar,
Så tycks han likväl se det bästa ligga qvar.
Just detta orsak är,
Att nu vårt första spel oss kostar mest besvär.

Vår nit i början är ej stadgad i sin fart:
 Han svänger öfverallt, tar litet utaf hvart;
 Om sådant är ett spel,
 Så skall det titeln bli till detta skådespel.
 Vi dölja ingenting, vi säga alltid sant;
 Som gagnet är, så bör ock namnet bli bekant,
 Och ej, som ofta sker,
 En åsna få en rang, en tok en karakter.

Karakter = titel, värdighet.

Benägne läsare!

Denna komedi lärer vara den första som blifvit sammansatt på vårt språk, sedan den Svenska Teatern nu är vorden öppnad. Hon blef påtänkt och skrifven af det tillfälle, att man såg en öfversättning utaf en fransysk komedi, kallad *Le François à Londres*. Denna har man velat göra mer lämplig till vår nation och dess seder; huru det har lyckats, kan den benägne läsaren bäst döma. Uppå teatern var likväl denna pjäs så lycklig att vinna approbation, som man ock måst lemna aktörerna det beröm, att hvar en af dem derutinnan äfven rätt väl spelte sin roll. De omdömen, som sedermera blifvit fälda om henne, hafva varit skiljaktiga. Låt du, benägne läsare, dina vara så rättvisa och billiga, att intet gift må tvingas och pressas utur ett hastigt arbete, hvares uppsåt endast varit att roa dig och att, utan väldighet, med rätta färger afmåla tvenne dessa tiders galenskap, som löpa snörrätt emot hvarandra.

Väldighet = veld.

- Agerande personer

Grefve *Hurtig*, friar till Fru *Lotta Enterfelt*.

Baron *Stadig*, äfven så.

Amiral *Enterfelt*, Fru *Lotta*s fader.

Champagne (eljest *Lars Lustig*), Grefve *Hurtig*s dräng.

Måns, Fru *Lotta Enterfelt*s löpare.

Landjunker *Torbjörn Rånterik*, friar ock till Fru *Lotta*.

Truls Ändafram, hans dräng.

Fru *Lotta Enterfelt*.

Fröken *Sophia Gladlynt*, Baron *Stadig*s syster.

Sara, Fru *Lotta*s kammarpiga.

Ändafram = otymplig, plump.

FÖRSTA AKTEN.

Första inträdet.

Teatern föreställer Grefve Hurtigs logement.

Grefve Hurtig, Baron Stadig.

(Grefve Hurtig går allena på teatern upp och ner, sprätter med benen, ajusterar och ser sig på alla kanter, hvisslar och sjunger om hvarandra.)

Baron Stadig. Det är mig kärt att en gång träffa er, kusin. Man har sagt mig, att I redan i några veckor varit här i Stockholm, och likväl har I ej låtit mig veta er ankomst. Glömmer man så sina vänner?

(Grefve Hurtig går ännu af och an och sjunger.)

Baron Stadig. Grefve Hurtig, grefve Hurtig, så lustig, och ändå på nykter mage!

Grefve Hurtig. Ah parbleu! mon cousin! (Springer och famntar honom rätt hårdt.) A la mode de Paris, ma foi.

Baron Stadig. Sakta, sakta, grefve! Vi famntas och kyssas inte så häftigt här i Sverige som i Frankrike; men vi mena't likväl mycket uppriktigare. Ja, jag skall be er, min kära kusin, att, när en annan gång Ni gör mig den äran att helsa på mig, det må ej tillika komma er i hufvudet att vilja alldeles krysta anden ur mig och att pudra ut synen på en, à la mode de Paris, ma foi.

Grefve Hurtig. Je vous demande pardon, mon cousin, je ne vous ai pas vu.

Baron Stadig. Tala svenska, grefve Hurtig.

Grefve Hurtig. Jag hoppas, min kusin har inte redan glömt sin fransyska, som han lärde i Paris.

Baron Stadig. I vet, kusin, att jag var alltför kort tid i Paris att kunna lära något der; dessutan hade jag lärt så mycket af fransyskan och af andra främmande språk, som jag behöfde, förrän jag reste ut. Men jag brukar dem alla, som min kappa, endast i nödfall; mitt modersmål har alltid företrädet hos mig.

Grefve Hurlig. Fort bien, ma foi; så brukas fransyska af min kusin endast i nödfall. Man kan döma deraf, att, sedan han kommit i denna dumma klimaten, han förlorat le bon gout, ce pli, cet air noble et dégagé, cet air par excellence!

Baron Stadig. Hvem kan tåla, kusin, att I talar så om ert fädernesland? Vi äro fuller inte så vispute här, som de äro utomlands, men inte derföre mera dumma. I och annan rasande, jag ville säga resande, ungdom förtära penningar på edra resor mycket illa, när hvad I bringar hem med er består förnämligast i det landets förakt, som I likväl äro födde uti.

Grefve Hurlig. Serviteur très humble, monsieur le baron. Så rasande I behagar kalla oss, så bör det förakt, som I oss tillskrifver, snarare kallas ömhet och kärlek för våra landsmän. Vi observera under våra resor utomlands, huru vida andra nationer öfvergå oss i politesse, i artighet, manér att lefva och dylikt mera. Sådant underrätta vi oss om på det nogaste, och komma så hem att charitablement undervisa andra för intet uti det, som vi ha lärt med stor omkostnad.

Baron Stadig. Det är till sägandes, kusin: I förtära era penningar utomlands uti liderliga sällskap, profitera deraf med all flit till att göra andra liderliga med er. Kusin Hurlig, kusin Hurlig, I vet, jag är er vän, I vet, att jag säger alltid rent och uppriktigt, hvad jag menar. I har varit några veckor här i staden, jag har sökt, men förgäfvess, att råka er; men tro mig, att jag ändå hört mera af era legender, än I kan tro, ja mera än jag hade önskat!

Grefve Hurlig. Hvad kan I hafva hört om mig, kusin? Jag tviflar inte, att ju de förmoner, jag skaffat mig under mina resor, uppväckt vår nations vanliga och obotliga sjukdom, jag menar afunden, och att jag derföre hatas och baktalas, att ingen kan imitera mig. Det är dock inte alla, kusin, som fälla ett så omildt omdöme om min ringa person: om mina manér ej stå alla an, så äro de dock ej så olyckliga att vara oangenäma hos dem, som en ung kavaljer mest bör söka att behaga.

Baron Stadig. Kära, hvilka skulle de vara, kusin?

Grefve Hurlig. Jo men, rätt det vackra könet. Hvad tyckes dig derom, kusin?

Visput = flygtig, opålitlig. Visp(er) samma betydelse.

Baron Stadig. Jag tycker så, grefve, att I och alla era kamrater ha knappt satt näsa i Paris, der fått en fransysk klädning på er, mjölat ert hufvud som ett baktråg, lärt göra några sprättsteg, dundra fram »mon bleu!» och sjunga några franska visor, förrän I tror er vara så vackra och så angenäma, att ingen flicka kan göra er motstånd: ser hon er blott an, så har hon goda tankar för er; niger hon litet, så är hon kär åt er, och säger hon er den aldra minsta höflighet, ja då skall veta inbilla I er fullt och fast, att spelet är vunnet. Skulle det ock vara några, af hvilka I, gode herrar, kunde berömma er, så kan man väl gissa, af hvad slag de äro. Jag önskar er lycka, kusin, mycken lycka!

Grefve Hurtig. Vänta, vänta, kusin! Har I retat mig, så skall I ock, sur mon honneur, inte slippa, förrän jag öfvertygat er, att hvarken ett blott åsyn, ett litet nigande eller några höfliga ord gifvit mig en inbillning, som I tror vara ogrundad: non, mon cousin, une déclaration en forme, ma foi. Flickan har rent och rundt ut tillstått, att hon älskar mig.

Baron Stadig. Skryt, idel skryt, à la mode de Paris, ma foi. Låt mig gå, grefve!

Grefve Hurtig. Nej, du skall bida, kusin Stadig, antingen du vill eller inte, till dess jag sagt dig, att en ung enka, skön och rik på köpet, kom vid pass för fjorton dagar sedan från landet hit till Stockholm, att jag blef af en händelse bekant med henne, att jag stälde mig strax kär, attackerade hennes hjerta en forme och hotade detsamma med storm, att då strax chamade slogs, att vi nu hålla på att kapitulera, och att jag derföre, till att vara så mycket närmare fästningen och att förekomma all surprise, nu har hyrt mig dessa rum här på Nygatan midt emot min hjertunges kvarter, dit hon flytt för åtta dagar sedan.

Baron Stadig. Jag märker, kusin, I har angripit er sak som en förfaren krigsman. Men har I ock sett er väl före, att ej någon fördold mina springer, som torde lyfta i hastighet er och allt ert hopp i luften? Far väl!

Grefve Hurtig. Kan nu någon annan än en ram svensk, ja ändå en af det dummate slaget, vara så litet curieux? Tänk, han vålar sig inte en gång att fråga, hvad min vackra enka heter.

Chamade = signal till underhandling.

Baron Stadig. Jag är hvarken förveten eller frågvis.
Grefve Hurtig. Ja, gå din väg, min ganska ärbare och tväre kusin; men kom i håg, att här näst, jag får se dig, du skall önska mig lycka till att äga den sköna, den täcka fru Lotta Enterfelt, Amiral Enterfelts dotter. Få se, om din kloka hjerna har emellertid användt sin tid bättre än jag.

Baron Stadig. Nämnde I fru Lotta Enterfelt, kusin?

Grefve Hurtig. Ja, rätt densamma.

Baron Stadig. Hör, grefve: låt mig råda er som en vän, att, när det kommer er i hufvudet till att förnöja antingen er egen fåfänga inbillning eller andras förvetenhet, medelst det I diktat någon lycka, som I vill folk ska' tro att I haft hos det vackra könet, I då åtminstone skonar den, hvilkens dygd och förstånd äro så kunniga och så utan gensägelse, som fru Lottas äro.

Grefve Hurtig. Jag tör kanske ha glömt bort, huru laggranna I ären, godt folk, här i Sverige; men det vet jag, att i Frankriket aldrig någon dömes för att hafva gjort ett fruntimmers dygd för när eller att just hafva skylt henne för en odygd, när han säger, att hon ämnar gifta sig. Och hvad fru Lottas förstånd angår, så trots att I, kusin, eller någon annan kunnat kraftigare bestyrka de goda tankar, som både I och så många andra hysa derom, än jag, då jag berättat hennes och mitt välgrundade begrepp hafva derutinnan förenat sig, att hon aldrig kan göra ett bättre och henne anständigare val d'une chère moitié än äfven af denne närvarande Wilhelm Hurtig, just sådan som han här står, går och rör sig . . . Men å propos, kusin Stadig, hvarföre så tankfull? Eller hvarföre ifrade I er så, när I hörde fru Lotta Enterfelt nämnas? Låt mig se! I är blek, kära Stadig, förfärligt blek . . . Tänk, huru hjertat slår på er: puff puff! Jag må aldrig tro, kusin . . .!

Baron Stadig. Du må tro, hvad du vill, Hurtig, så vet, att jag är kär, ja rätt så kär åt fru Lotta som du, fast inte så lycklig. Ja vet, att jag är din rival, som sätter all sin lycka och allt sitt nöje uti ågan af den vackra frun, och som skall göra allt det han någonsin i verlden kan, till att rycka dig utur händerna en skatt, som du hvarken förtjenar eller vet att sätta rätt värde uppå.

Äfven = just. Aga = ägande, besittning.

Grefve Hurtig. Stackars kusin, så vill han sticka ut mig hos fru Lotta, vill han . . . ?

Baron Stadig. Jag har vågat så mycket förr en gång och gått till lands dermed på köpet.

Grefve Hurtig. Det har jag min sann lust att se! Men säg mig, min kära hjertans kusin, vet hon, att du tycker om henne?

Baron Stadig. Det tror jag knappt.

Grefve Hurtig. Trå som icke rätt ömkar dig, stackars gosse! Hör, om du vill, så skall jag taga på mig att berätta henne detsamma.

Baron Stadig. I är alltför tjenstaktig, kusin; den mödan har jag heldst själf, och väntar allenast på tillfälle.

Grefve Hurtig. Tillfälle! Ah parbleu! det skall jag skaffa dig, min kära baron Stadig, det skulle ock ske nu på ögnablicket; men jag har nu några affaires d'importance. Min kammartjenare Champagne skall uppvakta er här uti mitt logemente, om I vill blifva här qvar så länge, till dess jag inom en half timmes förlopp kommer tillbaka, då vi sedan skola besöka fru Lotta. Hola, Champagne!

Champagne. Munsier!

(Grefve Hurtig hviskar till honom.)

Champagne. Fort bien, munsier.

Andra inträdet.

Baron Stadig och Champagne.

Baron Stadig. Hvad i påfvens namn ha vi fått här för en figur? Êtes vous Français, mon ami?

Champagne. Vi, munsier.

Baron Stadig. Votre nom est la Champagne?

Champagne. Vi, non, munsier.

Baron Stadig. Hvad vill det säga: vi, non? Jag tror, du är rätt så mycket fransos som jag.

Champagne. Ja, jag tror så med, herr baron. Känner I inte Lars Lustig?

Baron Stadig. Låt mig se. Jo min sann, jag ser, det

Trå = hin onde.

är du sjelf, min ärliga Lasse! Men hvem i raggens namn skulle hafva känt igen dig, som du nu ser ut?

Champagne. Känt igen mig? Ni skall veta, herr baron, att, sedan min grefve tillpyntade mig på det sättet, som Ni ser, jag hade nog göra i fulla åtta dagar, innan jag kunde förnya bekantskapen med min narraktiga, jag vill säga behagliga, person.

Baron Stadig. Men säg mig, huru har du, som, fast du alltid varit en rolig gosse, dock städse visat dig beskedlig, kommit att bära denna främmande narrdräkten? Om jag mins rätt, så har du min kusins livrée, när jag var i Paris.

Champagne. Jag fruktar, kära herr baron, att jag mera bär er kusins livrée nu än då. Men att kort förtälja er allt: när min grefve skulle resa från Paris, så måste jag kan tro avancera från lakej till kammartjenare; derpå befalte han mig att linda upp det lilla håret, jag hade, på sätt som I ser, att bara öronen sitta ute; baktill lät han hänga detta långa repstycke omveckladt med svart band och en liten hårtofs i ändan; han lät tränga på mig ett par byxor, som sitta så tätt åt, att jag hvar timme och stund nödgas att lappa dem, derest de spruckit i sömmarne; sedan måste jag hafva dessa hvita strumporna, som för mig, hvilken han hvar dag sänder som en skjutsmärr kring gatorna, det må vara rent eller orent, hafva snart blifvit så isprängda, som de äro. Ja, kära baron, si hoeka tofflor han låtit göra mig; sedan dessa vagns-söljorna, han gifvit mig till skospännen; si denna mångfärgade rocken, som han hängt uppå mig med ett helt lispund hästtagel uti, att göra mig en fullkomlig styfkjortel. Allt detta tillika med denna långa värjan jemte min lilla vackra hatt, som han böd mig bära på ett öra, svor han med alla fransyska eder, som han lärt, hvilka min sann äro inte få, att det gjorde mig till en öfvermåttan väl ajusterad modisk valet de chambre; men i mitt tycke har det gjort mig rent ut nästan till en så stor narr som min . . .

Baron Stadig. Sakta, Lasse! Mins, att din grefve är min kusin.

Champagne. Jag vet, att han är er nära släkt, herr baron; men hvarföre slägtas han då inte på er i förstånd och beskedlighet?

Baron Stadig. Åh, din tjenare, Lasse! Men, kära, säg mig, hvad för folk umgicks min kusin med i Paris?

Modisk = på modet, modern.

Du vet, att min styffars hastiga död tvingade mig att strax resa hemåt, så att jag inte fick hafva några stora bekantskaper med folket der. Ej må jag tro, att alla fransoser äro så vispute som din grefve?

Champagne. Herr baron, jag vill säga er rätt, huru det hänger tillhopa, så vida jag i min enfaldighet kunnat begripa saken. I Paris är ej så lätt för en främmande att göra bekantskap med; der vill tid och äfven ett något kostbarare uppförande till, än våra svenska pungar, ja äfven vår resande ungdoms flygtiga sinnen tillåta. Men de franske sprätthökar — om jag mins rätt, så kalla de dem petits maitres — de ställa sig allestädes in; dem får en främmande strax och mycket lätt umgänge med, de föra honom i sällskap, der spel och andra odygder göra allt tidsfördrifvet. Der tappa våra unga herrar deras penningar, der förlora de sin helsa, få sa'lbrutna näsor, och der blifva de sådane narrar, som en hoper af dem komma hit hem igen, då de sedan vilja inbilla sina landsmän, att de haft den förnämsta bekantskapen i Frankriket, varit i gunst hos de högsta damerna, och att deras klädning, tal, åthäfvor, ja jag vet inte hvad mer, är allt efter det aldra nyaste fransyska modet, à la mode de France, ma foi.

Baron Stadig. Du talar mycket förståndigt, Lasse. Jag hade aldrig trott, att du skulle hafva kunnat göra så djupsinniga observationer.

Champagne. Herr baron lärer minnas, att jag varit en förlupen djekne och äfven inte af det dummaste slaget; dessutom så plägar man säja, att man utaf skadan blifver klok, men inte rik. Att min grefve utaf sin skada ej blifvit rik, är beklagligt alltför sant; men jag fruktar, att jag är den endaste, som af hans skada blifvit klok. Men jag ser, det lærer nu snart vara tid för mig att gå, dit min grefve befalt mig.

Baron Stadig. Säg mig först, hvad var det, min kusin hviskade dig i öronen?

Champagne. Jo, han sade sig skola gå litet på Tourongs kaffehus, och bad mig emellertid, och om en liten stund, anmäla honom och er hos fru Lotta samt att sedan komma och säga honom till, då han strax ville skynda sig hem, till att introducera er hos sin sköna kärsta. Ha, ha . . .

Baron Stadig. Men hvarföre ler du, Lasse?

Champagne. Jag vet min sann inte, om jag skall gråta

eller le, att se min herre bära sig så rasande tokut åt. Han vet, I är hans rival, herre, han vet, åtminstone borde han veta, qvinfolkens medfödda ostadighet, och likväl är han så förblindad af sin inbillade angenämhet och artighet, att han tror sig säkert kunna våga till att sjelf göra er bekant med sin kärsta. Stackars grefve, inte hade du just behöft att resa till Paris att förskaffa dig så mycken dumhet.

Baron Stadig. Du kan fuller inte ha så orätt i hvad du säger, Lasse; men det står derhän, huru det lärer lyckas för mig, som ej har lärt din grefves angenäma manér, som han kallar dem. Emellertid skall jag göra mitt bästa, och nyttjar gerna detta tillfälle att blifva introducerad af min rival, på det fru Lotta äfven deraf må döma om hans förnätna säkerhet om sin lycka, ehuru väl jag ändå igenom min halvesyster, som uppå landet gjort både bekantskap och vänskap med denna hjertungen, och som nu lärer vara hos henne, redan anhållit att få göra hos henne min uppvaktning. Emellertid gå du man förut till fru Lottas logemente och anmäl din grefve. Jag skall söka upp honom på kaffe-uset, att se hvad han tager sig före, och der lärer du råka oss begge.

Champagne. Fort bien, monsieur. Men, min kära herr baron, var så nådig och förmå så mycket hos min herre, att jag må slippa denna narrklädningen och få lof att taga min egen. Jag är så hopsnörd, så obäklig och så styf, som de hade ränt en jernstång igenom mig. Kära herr baron, laga, att jag får blifva lik en förnuftig människa igen.

Baron Stadig. Hör, Lasse, när du bestält ditt ärende hos fru Lotta, så kan du säkert ömsa klädebonad; jag skall vara man före, att din grefve inte skall bli ond på dig.

Tredje inträdet.

Champagne (allena). Denna herren är inte fuller så berest som min grefve; men huru mycket är han likväl beskedligare, och huru mången god plåt har han dock spart i sin pung! Tänk om gamla gref Hurtig, som var så njugger, skulle nu komma ur sin graf och vilja efterse sina efterlemnade mögliga dukat-pungar och buntar af banco-sedlar, huru torde han finna dem bortflugna! Men så går det:

njugger spar och grymmer nöter. Bry dig inte derom du, Lasse, din grefve lönar dig väl, så länge det varar, och när det är allt, så far väl, grefve! säger jag. Men se här kommer den vackra enkans dräng, Hans löpare kalla de honom. Jag skall sända honom efter frustu-smällan att anmäla mitt ärende. Dock, hvad skall jag göra? Den unga flepen är så svartsjuk om sin sköna, att jag lär inte få ett godt ord af honom. Det bästa är, att han bär hjertat temligen lågt i byxorna, så att bara jag ser på mitt stekspett här, så kusar han som en hund.

Fjerde inträdet.

Champagne, Hans*) (i löpare-kläder).

Champagne. Bon jour, munsier Hans.

Hans. Om bonn' är sur eller söt, munser fransos, hvad går det mig an?

Champagne. Är mamosell Sara hemma?

Hans. Här bor ingen mamosell här; fråga efter henne i grannskapet.

Champagne. Jag vill säga jungfru Sara, morbleu!

Hans. Här bor en ung flicka, som heter Sara, ärlig piga tror jag hon var, förrän hon vardt bekant med dig. Men om hon är jungfru eller inte, det tör du bäst veta, fransos; åtminstone är jag säker uppå, att du inte har gjort henne dertill. Stackars Hans, här kommer den utputsade grefven och vill förföra min fru, kan tro, och denna fransyska näsperlan vill rent af våldtaga Sara. Jag kunde gråta af förtret att se henne så lätt på tygeln, och ändå emot en förbannader utbölinge. Jag har likväl så träget friat efter henne, gifvit henne många vackra skänker, lupit hennes ärender som en hund och uppvaktat henne mera än min egen fru. Litet förrän frun reste från landet, tog hon emot en gullring af mig, som kostade två goda plåtar; då, kan tro, hette jag »min kära Hans», då klappa' hon mig på

*) Af förbiseende så kallad här, tydligen densamme som å personförteckningen kallas *Måns*. — Scenen måste från detta inträde tänkas förhytt till gatan e. d. utanför fru Enterfeldts bostad.

Grymmer = hin; nöta = njuta, få. (»Snål spar och f-n tar.»)

Frustu-smälla = kammarpiga, pigsnärta.

Lep(er) = mes, mjeker.

kindbenet, ja min sann, hon lät mig en gång kyssa sin hand, med lofven att så snart frun kom tillbaka på landet, skulle vi ha bröllop; men nu, sedan denne hängeln börjat löpa bess efter henne, skall I veta, hon sätter näsan i vädret. Hon vill knappt mer känna sin kära Hans, och mina äretitlar bestå nu uti »din lymmel» och »du sloker», ja hon kallar mig som oftast canaille. Hvad det är, må hin veta; utan tvifvel har hon lärt det af dig, du . . .

Champagne. Hvad säger den coquin?

Hans. Huru skall jag veta, hvad den kocken säger eller den andra? Du djefvuls fransos du, här är ingen kock i huset. Min fru hade för tu år sedan en, de sa' han var just en sådan fransos som du; men den ödde så mycket smör och gjorde så mycket larm i huset, att hennes nåde aldrig ville hafva någon kock mer. Men om du vill göra bekantskap med vår kokerska, åh hon, skall du tro, är en hjertans vacker flicka, Sara spisar inte emot henne. Vill du, så skall jag ropa henne ut till dig; hon lärer så gastkramma din magra benrangel för dig, att bå' sol och måne skola skina igenom dig, din . . .

Champagne. Hör, Hans, ser du inte här en viss sak, som hänger vid min sida? Vertebleu, je t'assommerai, canaille!

Hans. Sa, der känner jag igen hedersnamnet, Sara plägar gifva mig. Hade du inte det slags svärd att hota mig med, och jag man litet mer courage, än jag har, jag skulle lära dig en sådan dans, att du aldrig dansat maken i Frankriket, din . . .

Champagne. Hvad muttrar du?

Hans. Åh, kära munsier, jag hölt på fundera med mig sjelf.

Femte inträdet.

Inkommer *Sara* till dem.

Sara. Hvad är för buller här? Nog hörs din röst, Hans, när något ondt är på färde, och alltid måste du vara

Löpa bess efter = ifrigt kurtisera.

Spisa = förslå, gå upp emot.

i krakel. Det blir aldrig godt, förrän min fru kör dig utur huset. — Äh, munser, jag ber er om förlåtelse, jag såg er inte. Jag må ej tro, att denna vetvilligen har gjort sig onyttig?

Champagne. Mamoselle Sara, votre très-humble serviteur. (Stiger fram och kysser henne.)

Hans. Trå vali mej, kysste han henne icke på bara munnen! Äh, ditt oförskämda kreatur!

Sara. Huru manerligt desse utrikes herrar veta att ställa sig! Huru länge skulle icke våra glopas hafva bugat och krusat, innan de torts kyssa en! En flicka måste snart sagdt räcka ut truten, förrän de veta så mycket. — Men, munser, huru kommer jag nu att hafva den äran att få se er?

Champagne. Det är fuller sant, mon ange, att min grefve sändt mig att begära lof till få uppvakta er fru, hans ärende vet I att jag måste uträtta; men förnämsta orsaken till min hitkomst är likväl att se er, min hjertunge, till att säja er, att era ögon hafva satt mitt hjerta i brand som en tjärtunna, ma foi, och att jag ej kan vara tillfreds, förrän I älskar mig så mycket, som jag älskar er.

Sara. Jag har redan sagt er, munser, att I har alldeles vunnit mitt hjerta, och ämnar jag be min fru, att, när hennes bröllop står med er grefve, vårt må följa strax derpå. Hvad tycker er derom?

Champagne. Sakta, madam, sa' bonn' åt märren! Pour le badinage hon, pour le mariage non. Men, min vackra mamoselle, behagar hon inte bringa mitt ärende till sin fru och skaffa mig svar, om min grefve tillika med en annan vacker kavaljer nu kan få göra hos henne sin uppvaktning?

Sara. Min fru är litet utfaren, men lärer inom en timme komma hem igen, då I väl vet, munser, att er grefve och hvem han behagar hafva med sig i sällskap lärer vara välkomne.

Champagne. Très-obéissant serviteur, min engel. Jag vill strax gå att berätta min grefve ert svar.

Sara. I behöfver inte hasta så mycket. Vi kunna gå litet in i min frus kammare och der rådgöra om våra angelägenheter; vi hafva inte alltid så godt tillfälle att vara allena.

Champagne. Ingenting skulle vara mig kärare, mitt lilla sockerhjerta, än att kunna nyttja detta tillfälle; men

jag är befald af min grefve att vara i flygande tillbaka: han är så pickhågad, att hvart ögonblick är längre för honom än hundra år, till han får höra, om han får se sin sköna fru.

Sara. I borde, munser, vänta till dess hon kommer igen, att få af henne sjelf taga svar.

Champagne. Det är nog, min sköna, att I, som är den andra henne sjelf, gifvit honom tillstånd att komma. Derföre adieu, ma belle, à revoir. (Springer ut.)

Sara. Munser, munser! — Den vispen är redan borta! Men kanske hans herre är hastig till sinnes och tål inga dröjsmål; ja, det måste så vara, ty eljest är jag försäkrad derom, efter alla de hjertunge-ord, han har sagt mig, att han aldrig kunnat slå ut en så god lägenhet att vara allena med mig. Jag tyckte, jag kunde märka, huru han tvingade sig sjelf att snart sagdt löpa bort. Farväl, Hans. (Går ut.)

Sjette inträdet.

Hans (allena). Ja, far ända till blåkulla, ditt troll! Antingen är jag mycket bedragen, eller blifver du erbarm-ligen dragen vid näsan och begabbad på köpet. Tänk om denne snushanen varit så het på gröten som du! Ack jemmerligen att be en ungarl, och en fransos på köpet, gå ensammen med sig i en kammare! Och likväl ska' Ni veta, att mot mig var hon så kräsmaga, att hon aldrig en gång ville blifva ensam med mig uti en hölada, fast den var så stor, vid och bred som kungsstallet här. Jag säger inte mycket, men det säger jag: gif du man mig min ring igen, och löp sedan efter alla fransoser, som finnas öster och vester, norr och söder, och Hans skall skjuta efter med begge händern; ja men skall han så.

Slå ut = afslå, afstå från.

ANDRA AKTEN*).

Första inträdet.

Fru Lotta och Fröken Sophia Gladlynt.

Fru Lotta. Behöfs det så mycket krus, min Fiken, till att begära lof för baron Stadig att besöka mig? Är det inte nog, att han är din halfbror, till att vara välkommen? Att jag påminner mig rätt, så måste jag hafva sett honom i min barndom.

Fröken Sophia. Kan min engel minnas sin barndom och hvad som då sig tilldragit? Åh, det vore min sann mycket! Och har likväl sedan blifvit en mycket ärbar fru och är nu en djupt sörjande enka. Låt mig se, efter en helt noga tidräkning lära dock alla dessa omskiften i hennes stånd hafva tilldragit sig inom tre långa år, sorgeåret inräknadt, som jag hjertligen önskar henne lycka till att nu hafva slutit.

Fru Lotta. Du har rätt, min Fiken. Jag var bara barnet, när jag på min fars befallning samtyckte till att taga en man, utan att jag visste, hvad det betydde. Jag lärde det dock alltför snart, ty den knarrige gubben, som jag måste erkänna för herre och husbonde, märkte, ej mycket långt efter bröllopet, hvad galenskap han gjort, i det han tagit sig en alltför ung hustru för sina år; han vardt derföre ångerköpt, sedan svartsjuk och sist så krasslig och så förtretlig, och jag derpå så mjeltsjuk och melankolisk, att endera af oss nödvändigt måste troppa af, till att göra den andra lycklig och nöjd. Min gamle gubbe var så obligeant att resa förut och har nu lemnat mig i possession af all sin egendom, hvarföre jag likväl har orsak att tacka min fars försigtighet, som bragte min pickhågade alderstigne friare att före bröllopet testamentera mig alla sina rikedomar, hvilka, oss emellan sagdt, min engel, äro mycket ansenliga.

Fröken Sophia. Så att nu min kära fru Lotta är, kort sagdt, en ung, skön och rik enka. Lyckliga omständigheter min sann!

*) Scenen är under hela denna akt fru Lotta Enterfelts bostad.

Fru Lotta. Min hjertans Fiken, den är lycklig, som tror sig vara så. (Suckar.) Men är det icke sant, att jag måste hafva sett din bror, förrän jag vardt gift?

Fröken Sophia. Vi voro grannar på landet; våra föräldrars vänskap gjorde, att vi, deras barn, voro ock snart sagdt alltid tillhopa. Jag var så lycklig att beständigt få njuta denna förmonen och att dymedelst förvärfva mig ditt förtroende, min Lotta, som tvärt emot dessa tiders vana i alla ombyten varit uppriktig och beständig. Men min bror Stadig var mesta tiden vid akademien; dock ökade han då och då vårt lilla sällskap. Sedan började han sin resa utomlands; men som min far, som var hans styffar, hastigt dog, nödgades han skynda sig hem och har allt sedan uppehållit sig här i Stockholm, att afvakta en hop förtretliga, oss gemensamt angående processer, som gemenligen äro det säkraste arvet, barnen få efter deras föräldrar. Men om jag icke bedrar mig, så hade han den lyckan att se dig, min engel, här om dagen uti mitt logemente.

Fru Lotta. Du hade så stort sällskap den gången, jag dröjde så kort tid qvar, är ock gemenligen så litet curieuse att efterfråga, hvem den eller den är, att jag min sann ej kan erinra mig ett enda ansigte, som jag då såg. Men säg mig rätt uppriktigt, hvarför begär din bror så enständigt att få besöka mig? Jag hoppas ej, min käraste Fiken, att han kommer att öka hopen af mina friare?

Fröken Sophia. Men om det så vore, min lilla söta fru?

Fru Lotta. Åh, hennes tjenarinna, min sköna fröken! Hennes bror har utan tvifvel lärt henne dessa hjertbrytande namnen. Men utan skämt, min käraste Fiken, det skulle göra mig hjertligen ondt, om din bror ville besöka mig på den foten.

Fröken Sophia. Men hvarföre så det, kära du? Du känner ju hans familj, att den är en ibland de äldsta och bästa i hela Sverige; du vet också dess välmåga, och fast han är min bror, så kan jag likväl säga, att hans person är inte obehaglig, hans väsende är hvarken flygtigt eller trumpet, och om jag ej visste, att han hade ett så fromt och redligt sinne som någon i verlden, så vore jag ovärdig din vänskap, om jag i minsta måtto talte för honom.

Fru Lotta. Jag vore ock ovärdig din vänskap, min engel, om jag icke trodde hvart ord, som du säger; men jag är så ledsen vid att blifva så förföljd och plågad, som jag

en tid bortåt varit af friare, att blotta namnet af dem kommer mig att rysa. Det är en underlig sak, att så snart ett fruntimmer, hon må vara ung eller gammal, lika mycket, blifver enka och ropas ut för att vara rik, då skall veta, der blir ett rännande i staden. Der finnes knappt någon karl så ovärdig, som icke tror sig fritt kunna våga till att annäla sig hos henne, alla ställa sig an, som vore det endast hennes dejliga person, kan tro, som de fika efter, ja de svärja så, att man kan hisna deråt, det de, om hon hade ingen fyrk, skulle skatta sig lycklige att taga henne i bara pajtan, som man plägar säga, och allt detta måste hon vara så enfaldig och tro. Som för exempel, hvad nu mig angår, min Fiken, så kan min, som alla andras, ungdom kanske något leka folk i ögonen, min spegel säger mig ock, att jag ej är just af de aldra fulaste; men tror du, att jag derföre bör vara så fåfäng och från vettet att inbilla mig, det Lotta Enterfelt är den, som de fria efter? Nej, min vän, öfverste Rikmans penningar hafva satt deras hjertan i brand. Dem fikas de efter, dem sucka och ängslas de före, dem skriva de kärleksbref till, dem göra serenader före; och huru gerna skulle de se, om de allenast med dem finge gå i brudstol, ja äfven i brudsäng, den täcka, den sköna Lotta Enterfelt, som de nu kalla mig, måtte då få ligga hvar hon ville, ja obrydd continuera i sitt enkestånd till sina döddagar.

Fröken Sophia. Men min bror . . .

Fru Lotta. Du vill säga, att din bror har helt andra tankar. Jag vill fördenskull, min Fiken, tro honom vara den rara Fogel Phœnix, hvaraf de säga aldrig skall vara mer än en enda tillika till i hela världen. Men säg mig, min flicka, vill han likväl icke blifva min man, vill han icke hafva väldet öfver mig, med ett ord, vill han inte, jag skall erkänna honom i sjelfva verket för min herre och lusbonde, sedan vi blifvit gifta, blott och allenast för det, att han kallat sig min träl, så länge han friade? Min hjertans Fiken, du må förgylla saken, huru du vill, så blifver dock detta summan på allt: jag vet, hvad det betyder att vara gift; jag har en gång varit så och vill svärja derpå . . .

Fröken Sophia. Hvad?

Fru Lotta. Att jag ändå, innan du vet ordet deraf, på nytt begår samma galenskap igen.

Pajta = skjorta, linne. Tillika = samtidigt.

Fröken Sophia. (Ler häråt.) Jag tänkte fuller jag, att dessa allvarsamma reflexioner ej skulle vara länge.

Fru Lotta. Hvad vill du jag skall säga, min Fiken? Mina gjorda reflexioner äro alla sanna och sådana, som jag borde följa . . . men . . . men . . . men här och men der, en ung och vacker kavaljer i famnen är bättre än allt moraliserande i världen. (Ropar:) Sara, Sara!

Andra inträdet.

Sara (kommer in till de förra).

Sara. Ropade ers nåd?

Fru Lotta. Ja. Sade du icke, att grefve Hurtig ämnade besöka mig?

Sara. Hans fransyska kammartjenare bar sådant ärende hit, sedan ers nåd var utfaren, då jag svarade honom, att ers nåd skulle innan en timme komma hem, och att hans grefve då vore välkommen.

Fru Lotta. Men jag har åtminstone nu varit i fulla tre timmar hemma.

Fröken Sophia. Förlåt mig, min engel, vi kommo hem klockan tre, och nu är hon knappt half fyra.

Fru Lotta. (Suckar hjertligen.)

Fröken Sophia. Huru står det till, min vän?

Fru Lotta. Inte rätt väl.

Sara. Skall jag springa efter litet Ungerskt vatten?

Fru Lotta. Gå din väg ut, din fjolla, och säg mig till, när grefven kommer. (Sara går ut.)

Fröken Sophia. Ack, är sjukan der! Tänk hur svag hon är . . . Är du nu bättre, min vän?

Fru Lotta. Det var allenast en liten svimning, som kom uppå mig, men nu gått öfver.

Fröken Sophia. Min aldra käraste Lotta, se mig stint i synen!

Fru Lotta. Nu har du visst något skälmstykke före, du talar så sött.

Fröken Sophia. Nej, kära, gör så!

Fru Lotta. Se nu då! (Ser stint på henne.)

Fröken Sophia. Grefve Hurtig! Håll nu färgen.

Fru Lotta. Huru kan du vara så förtretlig? (Skjuter henne ifrån sig.)

Fröken Sophia. Var det der, som skon klämde, min puppa lilla? Åh, du må rätt så väl tillstå, hvad du ej kan dölja: du är kär, min hjertunge, erbarmligen kär.

Fru Lotta. (Suckar.) Hvarföre må jag ock icke uppenbara dig min svaghet? Har jag dock sedan vår första bekantskap aldrig hållit något hemligt för dig. Ja, jag skall säga dig allt, min hjertans Fiken: jag älskar grefve Hurtig, han älskar mig igen, och oss felas intet mer än min fars samtycke att göra oss begge lyckliga.

Fröken Sophia. Har min vän varit länge bekant med honom?

Fru Lotta. Ej längre än sedan jag kom hit till Stockholm, hvilket är ungefär fjorton dagar sedan.

Fröken Sophia. Jag önskar dig lycka, men tyckes dock för en så kort bekantskap, så har . . .

Fru Lotta. Min Fiken lilla, det är bäst att göra fort, hvad man ämnar göra.

Fröken Sophia. Ja ja, min vän; men man ångrar ofta länge det, man har gjort i hast. Dock förlåt mig, jag känner inte din grefve, ty fastän han skall låts vara min kusin, har jag aldrig sett honom.

Fru Lotta. Du vet då, att på hans härkomst är intet att säga, hans person kan ingen neka att den är angenäm. Han är fuller något yr, men man plägar säga, att den yraste hästen blifver ofta den bästa.

Fröken Sophia. Ja, men han bryter ock ofta halsen af den, som honom skall tämja; dessutom så har jag hört, att de hästar, som en gång få vanan att skena eller kollra, blifva aldrig bättre. Dock, det är du, som skall nyttja'n och bruka'n, min vän: är du nöjd, så är allt nog; jag önskar, att du alltid må hafva orsak att vara så.

Puppa = docka.

Tredje inträdet.

Inkommer *Sara*.

Sara. Min fru, den vackra grefven tillika med en annan ung herre äro derute.

Fru Lotta. Bed dem komma in.

Fröken Sophia. Courage, min engel! — Ha ha . . .

Fru Lotta. Nå nå, jag tör fuller en gång få betala dig igen, din elaka flicka.

Fjerde inträdet.

*Fru Lotta, Fröken Sophia, Sara, Grefve Hurtig,
Baron Stadig och Champagne.*

Fru Lotta. Min hjertans du, känner du den kavaljern, som grefven har med sig?

Fröken Sophia. Hvad, skall jag icke känna honom? Det är min bror Stadig.

Fru Lotta. Du har på min ära haft skäl att berömma honom, han tyckes vara rätt en vettig karl.

Fröken Sophia. Hvad gagnar det honom, min docka? Han heter dock inte Gref Hurtig.

Fru Lotta. Tig, din yrhätta! Ser du inte, att jag blir ond?

Fröken Sophia. Jag märker, du rodnar; men trå mig om det är af ondska det, min Lotta lilla.

Grefve Hurtig. Kära Stadig, hvem är den hjertans vackra flickan, som fru Lotta har hos sig?

Baron Stadig. Jag mins ej i hastighet hennes namn; men jag vet, att hon är det endaste barnet och skall vara det rikaste partiet i hela Sverige. — Få se, om icke den spiken drog.

(De gå fram till fruntimmerna. Gref Hurtig bugar sig först för fröken Gladlynt och står sedan helt stilla och kastar då och då ögonen åt henne; hon niger deremot mycket kallsint.)

Baron Stadig. Se, huru tvehugse han nu står, hvem han skall bevärdiga med sin kärlek, antingen fru Lotta eller min syster! A la mode de Paris, min sann.

Fru Lotta. Hvad felas honom? — Grefve, grefve . . .

Grefve Hurtig. Åh, min skönaste fru, fagnaden att se er betog mig så . . . så . . . (Kastar emellertid oförmärkt ögonen till fröken Stadig.) Men à propos, jag skall säga er en lustig passage: tänk, min gunstiga fru, jag hafver nu den äran här presentera i denna helt och hållet svenska kavaljeren tillika min kusin och rival. Han har haft det nöjet att se er en gång i en visit, säger han. I har segrat öfver honom, utan att I det vet; han har, stackars gosse, länge sökt tillfälle att få berätta er sådant, och jag är så charitabel att nu förskaffa honom detsamma.

Fru Lotta. Min sann, grefve . . .

Grefve Hurtig. Han ser enfaldig och blyg ut; men de säga, att i stillaste vatten gå tjockaste fiskarne. Han är med allt det mycket farlig, mycket farlig; han har, på min ära, hotat att vilja sticka ut mig hos er. Tänk, min fru, är jag icke uti stor fara? Ha ha . . .

Fru Lotta. Allt skämt är inte anständigt, grefve. Vet, att ert går nu för långt.

Baron Stadig. Min nådiga fru, hans skämt går ut på mig, jag har den förtjent, och han säger rena sanningen under sitt löje. Jag har inte kunnat dölja mina hjertans tankar, jag har bekänt för honom, det jag aldrig sett något så fullkomligt som er person, och han har hört både min förundran och harm, då han berättade sig hafva den lyckan att vara älskad af er.

Fru Lotta. Hvad, grefve, törs I?

Grefve Hurtig. Ej, hvad är det mer? I är ett förnämt fruntimmer, jag är ej af ringare härkomst; I är rik, jag är förmögen; I är enka, jag är ungarl; I är nitton år gammal, jag har just fyllt mina fyra och tjugu; I är skön, jag är angenäm. (Vänder sig till spegeln och beser sig sjelf samt lagar sin toupet till rätta.) Vi äro skapade för hvarandra, vi älska hvarandra; hvarföre skall allt sådant hållas hemligt?

Fru Lotta. Gör er inte så säker, grefve Hurtig: fruntimmer är föränderligt, och om det så vore, att jag hade någon god tanke för er, vill jag inte att det just skall blåsas ut heller. Jag älskar tystlåtenhet.

Grefve Hurtig. Ej, min fru, hvad nämnde I der? Tystlåtenhet? Fy, hvad för osmaklig ragoût gör den och kärlek tillhopa!

Blåsa ut = trumpeta ut.

Fröken Sophia. Fru Lotta, I kommer inte ihåg, att grefven lärer vara nyss kommen från Frankriket; der har han lärt att förställa sig, som vore han kär, samt att söka fruntimmers gunst, endast till att kunna berömma sig deraf. Han lärer anse kärleken ej annars än som ett skämt och ett gyckleri, hvaruti den, som bäst kan bedraga och förvända synen på folk, är den fullkomligaste mästaren. Men förlåt mig, min grefve, att jag, fast okänd af er, tar den friheten att berätta er, att det hos oss i Sverige och ibland beskedligt folk går annorlunda till: vi visa i vår kärlek, såväl som i allt vårt andra väsende, redlighet; vi älska endast i uppsåt att blifva älskade; vårt hjerta följer vår mun och vår hand; kärleken består hos oss uti en öfverensstämning af våra hjertans böjelser, och inte uti en hoper krus först och skryt sedan.

Grefve Hurtig. Jag är lycklig, som får vara en så skön frökens écolier. Hvem skulle icke gerna vilja lära af en så vacker mun, huru man bör älska? Men, min sköna fru, om jag gjort åt min kusin här confidence af min lycka, så vet hon, qu'en amour un confident est nécessaire. Jag har ock aldrig kunnat få en tystlåtnare än han, det är jag försäkrad om.

Baron Stadig. Jag lär veta att tiga för nådiga fruns skull; ty hvad er beträffar, min kusin, så kom ihåg, att allt, hvad I mig sagt, är skedt af skryt och uti ett mig alldeles påtrugadt förtroende.

Fru Lotta. I är min sann till berömmandes, herr grefve.

Grefve Hurtig. Parbleu, kusin, det är tid, att du tager afsked. Hade du frequenterat le beau monde i Paris, så hade du längesedan kunnat märka, att fru Lotta är ledsen vid dina obehagliga discourser. Tro mig, du generar henne och skulle gerna saknas i vårt sällskap.

Fru Lotta. Om vi kunna vara någon förutan, grefve, så är det inte baron Stadig.

Grefve Hurtig. Fy skam, min sköna fru! Hvem plär vara så birrug? Men smått gnabb ökar kärleken, säga de, så gör ock korta frånvarelser; derföre vill jag vara så obligeant mot min kusin att lemna honom fältet.

Fru Lotta. Akta er, att han inte omsider slår er alldeles derutur, grefve!

Birrug = lättretlig, snarsticken.

Grefve Hurtig. Je l'en défie: han är så dum, att I lär snart ledsna vid honom, och då blifver jag dubbelt välkomnare, par ma foi. (Går ut och bugar sig för fröken Stadig. Champagne följer honom.)

Femte inträdet.

Fru Lotta, Fröken Gladlynt, Baron Stadig, Sara.

Baron Stadig. Hvad tycker I om vår fransyska kusin, syster?

Fröken Sophia. Han har min sann intet att skylla naturen, som skapat honom behaglig nog; men han har i mitt tycke hittat på en konst att göra allt sådant om intet. Det är likväl skada, ty der tyckes bo något särdeles godt hos honom.

Baron Stadig. Om jag inte bedrager mig, syster, så lärer han fälla samma omdöme om dig som du om honom.

Fröken Sophia. Inte i allt, hoppas jag. Fru Lotta, fru Lotta, har I inte gått er trött än?

Baron Stadig. Min nådiga fru, tillåt att jag nyttjar det tillfälle, som min lycklige rival gifvit mig, hans förmätnhet och egen inbillning.

Fru Lotta. Håll, herr baron! Jag tror inte, att han lemnat er här qvar till att tala illa om sig. Min Fiken! (Hviskar åt henne.)

Fröken Sophia. Hör, min bror, vill I vara så god och följa mig här öfver gatan till min gamla faster, fru Gladlynt?

Baron Stadig. Ja gerna, min syster.

Fröken Sophia. Jag skall i ett ögonblick vara tillbaka, min engel.

Fru Lotta. Ju snarare, ju välkomnare, min Fiken.

Baron Stadig. Jag går ifrån er, min skönaste fru, men lemnar hos er ett uppriktigt och troget, men derjemte af kärlek brinnande hjerta.

Sjette inträdet.

Fru Lotta, Sara, Måns.

Fru Lotta. (För sig sjelf.) Tänk huru ärbart, huru ödmjukt och tillika huru kärleksfullt han tog afsked! Jag ser dina förtjenster, baron Stadig, men är inte i tillstånd att dem belöna.

Måns. Här är en dräng här ute, som har ett ärende till ers nåd.

Fru Lotta. Gå, du narr! Vet du inte så mycket att fråga, hvem som har sändt honom?

Måns. Jag har så gjort, men fått till svars, att han maste tala med ers nåd sjelf.

Fru Lotta. Låt honom komma in.

Sjunde inträdet.

Till de förra inkommer *Truls Åndafram.*

Truls. Om förtänkelse, hvem skulle vara frun i huset här? Ni är begge så lika granna. (Spottar en stor hop midt på golvet.)

Sara. Du kunde väl hafva spottat i vrån, din obeskedliga hängel.

Truls. Så, Ni måste fuller hafva högsta rösten i huset Ni, märker jag, efter Ni är så stor i redan att kalla folk ökenamn.

Fru Lotta. (Sakta till Sara.) Hör, min dotter, efter han tager dig för mig, så låt bli dervid. Jag är alldeles inte i humör nu att tala med sådant sludder. Agera du min person så länge.

Sara. (Sakta till frun.) Gerna, ers nåd. (Till Truls.) Hvad vill I, min vän?

Truls. Min herre heter Junker Torbjörn Ränterik, och jag hans smådräng Truls Åndafram. Min herre vill göra er den äran att besöka er, om I eljest heter Fru Lotta Enterfelt, och har emellertid sändt mig förut med detta brefvet.

Förtänkelse = förlåtelse, ursäkt.

Stor i redan = stor i mun, i orden.

Fru Lotta. (Till Sara afsides.) Låt mig se, Sara. Ah, det är från min far! Säg honom, att han ber sin herre komma in; emellertid vill jag läsa brevet.

Sara. (Till Truls.) Er herre skall vara välkommen.

Truls. Och jag med utan tvifvel. (Går ut.)

Fru Lotta. (Läser sin faders bref.) »Jag hoppas, min kära dotter, snart vara så lycklig att se dig i Stockholm; emellertid sänder jag dig en ung friare, Junker Torbjörn Ränterik. Han är så pickhågad att se dig, att han inte släppt mig, förrän jag igenom dessa rader skulle skaffa honom tillträde, fastän jag hoppas vara rätt så snart framme som han. Han är fuller inte särdeles hyfsad. En gammal farmor, som haft hans uppfostran, har med alltför mycket sjelfsvåld gjort honom så litet belevad, som du lär finna honom; men han är deremot en af de rikaste här i länet, han är af hederligt folk, hans person tyckes vara väl nog, och en klok hustru finner sig aldrig bäst, när hon får sjelf tillhyfla sin man.

Jag är min käraste Lottas

Trogne Fader,
Enterfelt.»

Sjelf tillhyfla sin man? Nej, tack för det, kära far, den sysslan tar er dotter aldrig på sig. Jag har hört talas om denne Junker Ränterik; det skall vara en underlig persedel. Men är dock inte mitt öde sällsamt! Mitt hjerta förklarar sig för en kavaljer, som menar hafva lärt så väl att lefva, att han tror sig kunna mästra andra, och far min vill här gifva mig en man, den der ännu behöfver att lära't. Om den förre inbillade sig mindre, och den senare förstod mera . . . men hvad då? Ack, kärleken är blind, och så är du med, min kära Lotta. Men vet du hvad, Sara? Junker Ränterik känner mig rätt så litet som hans dräng; derföre går jag ut och lemnar dig att vara i din frus ställe så länge.

Åttonde inträdet.

Sara, Junker Torbjörn Ränterik, Truls Ändafram.

Junk. Torbjörn. (Till sin dräng.) Hon kunde fuller stiga upp likväl, det våpet, när förnämt folk kommer in till henne.

Truls. Om jag känner krutet rätt jag, junker, så tra vali mej hon ger många goda ord, och det har jag sagt er förut.

Junk. Torbjörn. (För sig sjelf.) Få mig skam, får jag dig man en gång i mina klor jag, skall du inte bli så mjuk, som du nu är styf, om jag heter Torbjörn eljest. (Till frun.) Sitten i fred, välborna fru.

Sara. Hvem är der? Si, jag ber honom om förlåtelse, min herre.

Junk. Torbjörn. Ni må så väl kalla mig Munser som Herre; jag kännes vid ingendera. Jag heter Junker Torbjörn, min far hette Junker Torbjörn Torbjörnsson af Stollebo, och så ha vi heta från far till son, allt sedan Kung Orres tid. Jag har sextusende daler silfvermynts bonderänta, ren, god bonderänta, min fru. Här är min jordebok med by och bonde och hvar räntepersedel. (Tar upp ett hoprulladt papper.)

Sara. (Skjuter ifrån sig papperet.) Min kamrerare förstår sig bättre på allt detta än jag. Emellertid så ber jag er om ursäkt, junker, er titel var mig obekant.

Junk. Torbjörn. Det må så vara denna gången, min fru; litet brutit är snart förlåtit, som vi pläga säja i vår bygd. Jag vill vara kort i mitt ärende. (Medan han talar, marker han sig åt länstolen och sätter sig hastigt ner.) Jag säger, jag vill vara kort i mitt ärende. Men sätt er ner, fru, sätt er; vi blifva snart lika goda. Hör, Truls, tänd på min tobakspipa. (Sara sätter sig på karmstolen och skakar på hufvudet.)

Truls. Det skall ske, junker. (Tager fram ett tobaksfoder och derutur en pipa och går till ljuset att tända på densamma.)

Sara. Fy, junker! När plägar man röka uti en fruntimmerskammare?

Junk. Torbjörn. Hör, fru, jag vill så begynna, som jag ämnar hålla ut; jag förstår mig inte på att krusa, när man friar, och vara plump, sedan man blifvit gift. Sådan som I ser mig nu, så blir jag.

Sara. (För sig sjelf.) Ätminstone blir du inte bättre, det går jag god före; men jag måste låta den narren göra, just som han vill.

Junk. Torbjörn. Men, min fru, kan man inte få ett glas öl här hos er? I min bygd sättes alltid ölstopet fram, när främmande kommer.

Skam = hin onde; få mig skam = ta mig f—n.

Tobaksfoder = tobaksskrin.

Sara. Öl! Junker, här drickes intet annat än vatten i mitt hus.

Junk. Torbjörn. Litet bröd till, min fru, så kan I pläga era gäster med fångetraktamenter. Men Ni ska veta, att på Stollebo har jag godt vatten, å Ni ska få vatten der min sann, så det skall stå öfver begge öronen på er. (Röker allt fort och talar, spottar och snyter sig på golfvet samt torkar näsa och mun med rockskörtet.)

Sara. (För sig sjelf.) Åh, din otäcka! (Till Junkern.) Men I sade, junker, att I vill vara kort i ert ärende; jag har ännu icke hört ett ord deraf.

Junk. Torbjörn. Vass mänken, det är sant! (Slänger tobakspipen från sig på bordet.) Ni skall veta, min fru, jag kommer rent ut att fria till er. Er far, Amiralen tänker jag de kalla honom, har redan gifvit mig ja, och nu vill jag endast veta, när vi sku hålla bröllop och få resa i kärlighet neder åt landet igen.

Sara. Men I måste hafva mitt ja också, junker: I vet, jag är en ung enka och råder om mig sjelf.

Junk. Torbjörn. Trå vali mej, är icke det sant! Nu har jag grymmeligen förplumpat mig. — Det kan fuller så vara det, välborna frun; men jag mente, att när er far sagt ja, skulle I inte vilja göra honom emot. (Tager upp sin pipa igen och börjar att röka och spotta som förr.)

Sara. Jag måste fuller vara en lydig dotter, vet jag. Men, junker, I sade, I vill föra mig neder åt landet, strax efter bröllopet?

Junk. Torbjörn. Ja, hvad eljest i raggens namn? Till Stollebo menar jag. Hvar kan Ni vara bättre?

Sara. Här i Stockholm, junker. Jag vill ock börja, som jag ämnar hålla ut. Tror I, att, om jag tager er till man, mitt uppsåt är att blifva begrafven på landet ibland era öldrickare? Nej, junker, i Stockholm måste vi blifva, der skola vi roa oss, dagligen hafva sällskap, dans och musik, snart fara hit och snart dit. Sku vi icke så, min lilla vän? (Klappar honom på kindbenet.)

Junk. Torbjörn. (Stiger hastigt upp och kastar pipan på golfvet.) Fru, smek inte mej! Jag håller inte af sådant aperi. Det blir ändå inte af; med mig skall Ni resa neder till

Vass mänken, vass famikatter, vassfammicken, vasskognös, vasslapperdibus: lindrigare eder.

Raggen = hin onde.

Stollebo. Der ha varit så goda fruer förr der som I, kan tro. Bli qvar i Stockholm, sade I! Ja, då vore Torbjörn klok min sann. Nej, fru, ett ord så godt som hundrade: säg antingen ja och lofven att vilja strax resa härifrån, eller säg nej, och då skall i I få bli qvar i Stockholm, till dess mossan växer på er, för Junker Torbjörn.

Sara. (För sig sjelf.) Jag måste inte alldeles ge honom korgen, eller förr än jag vet min frus vilja, fastän jag väl kan gissa den förut. (Till Junkern.) Men, junker, i måste inte vara så hastig. Rom byggdes inte på en dag, vet I. Låt mig få liten tid att betänka mig; om det är möjligt och menskligt, att jag allenast kan bringa mitt sinne till att tycka om landtlefverne, så vill jag inte sända så vacker ungarl, som I är, onöjd från mig.

Junk. Torbjörn. (Till Truls.) Ser du, Truls, när man tar i rätta strängen med dessa Stockholms granngerningar, så kan man fuller köra räta fåror med dem ock.

Truls. Ja, junker, man måste min sann inte låta dem täfla med sig om husbondekastet.

(Junk. Torbjörn stiger fram och vill taga Sara i famn.)

Sara. Litet tålmod, junker! Jag har ju sagt er, att I ej måste vara så hastig.

Junk. Torbjörn. Du skall få råda för denna gången, din lilla bytinge; men när skall jag få svar? — Trå som icke börjar nu på hålla hjerteligen af den lilla styggan!

Sara. I morgon, min kära junker; jag vill sofva derpå först: drömmer jag om er i natt, så är saken klar, och det känner jag på mig, att jag ska göra.

Junk. Torbjörn. God natt då tills i morgon, min engel!

Sara. (Allena.) Tänk, huru mjuker han vardt på slutet! Stackars manfolk! I må vara så spotska och så plumpa, som I viljen, och slingra er, huru er behagar, så gör dock en någorlunda vacker flicka, som förstår sin konst, med en kärlig åsyn och några söta ord er alla till narrar, min sann, och det är summan på texten.

Granngerning = grannlåtsdocka.

Husbondekastet = husbondeväldet.

TREDJE AKTEN*).

Första inträdet.

Champagne (i sina gamla och vanliga kläder).

Champagne. (För sig sjelf.) Låt mig si, hvem skulle jag väl vara nu? (Slänger benen åt den ena sidan af teatern och förställer sin röst något groft.) Utan tvifvel Lars Lustig. (Slänger benen åt den andra sidan och förställer sin röst annorledes.) Min herre Lustig, Ni a juga som en skälm, ma foi. (Slår sig sjelf en örfil och slänger strax derpå åter benen till den andra sidan.) Hör, monsieur Champagne, fast du är fransos, så får du väl veta hut för allt det; der har du din örfil igen! (Slår sig en örfil på andra kindbenet, slänger åter benen åt andra sidan och grinar illa.) Aj aj, du vara förbannadt tunghändt, din grymma svenska du! (Sätter sig midt för teatern och talar med sin vanliga röst.) Men hör du, munser Lustig, och du, munser Champagne, jag vill inte veta af något slikt krakel, hör I det! I måste förlikas, era bälghundar, embrassez vous, coquins! (Lägger begge armarne i kors om hvarandra.) Fort bien! (Springer upp igen.) Ni sku veta, kära vänner, att desse två tokar träta och slåss om min hedervärda person, och om hvilkenderas namn jag skall bära; men jag faller en högrättvis dom i saken och förklarar, det jag vill heldre vara en svensk narr än en utländsk Pickelhäring, samt att hädanefter och i evärdeliga tider mitt namn är, blir och vara skall Lars Larsson Lustig, hvarmed parterna kunna taga deras afträde. (Springer så åt den ena sidan och bugar sig och sedan åt den andra sidan, samt ställer sig sist midt för teatern.) Gå nu era färde, era slynglar. Men jag står så länge och processar här jag, att jag lär få huden full af bannor och ett kok stryk på köpet af min grefve. Efter gamla vanan och à la mode de Paris, så kan han inte se ett nytt flickansigte, förrän hugen leker efter densamma; då ska' veta Lasse får ränna till att efterspana, hvar den sköna bor, samt göra bekantskap med hennes pigor och drängar, till att utforska hvem hon är, gift eller ogift, rik eller fattig, ja snart sagdt hela hennes slägtregister. Och

*) Scenen är under denna akts tre (eller fyra) första inträden platsen ntanför fru Lottas bostad; sedan det inre deraf.

Bälghund = fähund.

när jag således satt min grefve på spåret, då kan tro det blir jagt utaf. Åh, huru han löper, huru han fiker! Men jag vet inte, huru raggen det kommer till, antingen förstår han inte handtverket, eller duga ej hans redskap: vi jaga förbannade ofta fåfängt och komma med lång näsa tillbakars. Ja, jag mins ännu inte, att han fångat något lif, om icke några små djur, som sjelf sprungit på nätet. När vi sist voro hos fru Lotta Enterfelt, såg han der en vacker fröken. Knappt voro vi utkomna, förrän det hette: »Lasse, Lasse, du måste skaffa mig strax att veta, hvem denna hjertungen är; löp eller . . .» Jag visste, det *eller* betydde: »du skall få stryk»; ty tog jag min person i säkerhet och språng, som jag varit viller, kring gator och gränder, till dess jag omsider kommit i tillstånd att på sätt och vis som följer förnöja min grefves nyfikenhet, nemligen: den fröken, som var hos fru Lotta Enterfelt, heter Sophia Gladlynt, är general Gladlynts endast dotter med baron Stadigs moder, af andra giftet, en mycket rik och lustig flicka, baron Stadigs halvesyster och min grefves köttsliga kusin på mödernet; ja men är hon så.

Allt detta har jag nu berättat min grefve, men måste nu stå här på skyltvakt till att se, när fröken Gladlynt skall komma tillbakars till fru Enterfelt. Det har jag ock nu så vida efterkommit, att jag verkligen och sannfärdeligen sett samma fröken i egen person gå in uti detta huset; jag skall nu löpa allt det jag hinner att gifva min grefve en så hugnelig tidende, då han utan tvifvel lärer strax infinna sig. (Löper till vägs.) Men hålt, Lasse! Tänk litet efter, huru din grefve bär sig åt. Ja, har man väl någonsin sett maken? Han inbillar den vackra enkan, att han är kär åt henne; han är ock säker, att hon håller af honom, och med allt det så skall han ändå fjeska efter denna fröken. Grefve, grefve, akta er! I tör på sistone sätta er emellan två stolar; sitter I nu miste, så mins min ord: I tager en sju fanners stöt, fast det ej just blir i ansigtet. Ha ha . . . (Vill gå, men ser Amiral Enterfelt och stannar.)

Viller == vild, tokig.

Andra inträdet.

Lars Lustig, Amiral Enterfelt.

Amiral Enterfelt. Hå hå! (Står och pustar.) Jag känner, att jag blir gammal. Tänk, jag lemnade min vagn i Norrmalms tull att låta visitera mina koffertar och har inte gått längre än derifrån hit, och likväl är jag trötter. Ja, det är så: mycket trälände och släpande i ungdomen, långa sjöresor och svåra blessurer, men, himmelen vara tack, inga odygder, komma nu efter på min ålderdom, märker jag, det är väl, det är väl. Men här träffar jag en, som tör kunna säga mig, hvar min dotter Lotta bor. — Hör, min vän, får jag fråga, om I till äfventyrs skulle bo på denna gatan, jag menar de kalla henne Nygatan? Göra de icke så, min vän?

Lars Lustig. Jo men, min kära herre, gatan heter Nygatan hon; och jag och min grefve har bott här, låt mig si, jo allt sedan i går.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl; men hvem skulle väl vara er grefve, min vän?

Lars Lustig. Grefve Wilhelm Hurtig heter han, herre.

Amiral Enterfelt. Så tjenar I hos honom? Det är väl, det är väl. Han hade en hederlig och vacker herre till fader, min mycket goda vän; han har ock haft hederliga och stolta förfäder, som alla gjort Sverige stora tjänster, alla gamla uppriktiga svenska män. Er grefve känner jag inte, min vän, men jag hoppas, han vanslägtas inte.

Lars Lustig. Jag hoppas så ock, kära herre; jag önskar, vårt hopp slår oss inte begges felt.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. De ha sagt mig, att han är nyss hemkommen ifrån sina resor; utan tvifvel måste han hafva lärt mycket godt under den tiden: hans släkt har så gjort före honom. Åh, jag mins hans farbror, grefve Claes Hurtig i verlden, vi voro skeppskaptener tillhopa i vår ungdom; han vardt slagen som vice amiral i en sjöbatalj. Det var en man det, käckare drog aldrig värja, och en förständigare eller ärligare har aldrig trådt på denna gröna jord . . . Ja, säger jag, mins, när han kom hem från sina resor, låt mig se, ja ja, det kan fuller vara några

Norrmalms tull = nuvarande Norrtull.

Vacker = präktig.

och förtie år sedan det; han förde ett väl uppstädadt förstånd och en sund och i alla ridderliga öfningar tillöfvad kropp samt en makalös höflighet hem med sig, men inga nya moder, flygtiga och visputa åthälvor, narraktiga discourser och inte ett fräckt uppförande. Det vore skada, min vän, om ej er grefve följde sin farbrors exempel, heller huru? Hva' säger I?

Lars Lustig. Vet I, herre, det står inte fattigt folk an att döma om fogdekarlar; men som jag hör af andra, så skall min grefve mycket berömmas. — Ljuger du inte, Lasse?

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Han har mycket godt att brås på; skammen blir honom så mycket större, om han uppför sig annars, än att folk ha orsak att berömma honom.

Lars Lustig. Men, min kära herre, tag inte illa upp, att jag frågar, om I har något mer att befälla; jag står här som på nålar, efter jag måste gifva min grefve svar om ett ärende, som han sändt mig på.

Amiral Enterfelt. I gör berömligt, min vän, att I lyder er grefves befallning, det är väl, det är väl; men om I ej har alltför brådt om, skulle jag gerna vilja fråga er, om inte Öfverste-Enka, Fru Lotta Enterfelt bor här på gatan, och hvarest hon logerar.

Lars Lustig. Jo, hon logerar i det röda huset der; om herren klappar på porten, så lärer strax någon komma och föra honom in.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl.

Lars Lustig. (För sig sjelf.) Allt är väl och väl igen för dig, gubbe; men vass famikatter! det lärer blifva fanders illa för min rygg, om jag dröjer längre. (Till Amiralen.) Farväl, kära herre.

Amiral Enterfelt. Farväl, min vän. Jag tackar er mycket för er tjenstfärdighet. Det är väl, det är väl.

Tredje inträdet.

Amiralen, Sara.

(Amiral Enterfelt klappar på porten. Sara kommer ut.)

Amiral Enterfelt. God dag, god dag, jungfru Sara. Jag hoppas, er fru mår väl?

Sara. Ja, gör hon så, ers nåd. Hon lärer hjerteligen fägna sig öfver er ankomst.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Men hur står det till med dig, min flicka? Har du fått någon friare här i Stockholm, heller huru?

Sara. Friare hänga inte på hvar buske, ers nåd. Hvem vill hafva en så fattig flicka, som jag är?

Amiral Enterfelt. Om du är dygdig, så är du rik, min dotter; din tid tör komma, när du det minst förmodar. Haf tålmod, min dotter, det är väl, det är väl.

Sara. Det vore ändå bättre, ers nåd, om jag inte behöfde hafva tålmod. Men här kommer min fru.

Fjerde inträdet.

Amiralen, Sara, Fru Lotta Enterfelt, Fröken Sophia Gladlynt.

Fru Lotta. I är hjerteligen välkommen, min kära far! Jag hoppas, I mår väl och har haft en lyckelig resa?

Amiral Enterfelt. Det gläder mig, min Lotta, att jag finner dig vid en god helsa i dessa sjukliga tiderna. Min resa har gått lyckelig och väl, och jag är så frisk och sund, som en man vid mina år det kan förvänta. Men huru har du mått, sedan vi skildes åt?

Fru Lotta. Väl nog, min far, undantagandes min hufvudvärk, som jag nu är så van vid, att jag ej räknar den mer för någon sjukdom.

Fröken Sophia. (Rycker fru Lotta i armen.) Skall jag säga amiralen, hvad för sjuka som nu plågar dig mest, min Lotta?

Fru Lotta. Jag tänker, du är galen, flicka.

Amiral Enterfelt. Ja ja, mitt barn, vi måste alla hafva något att blåsa uppå, den ena det, den andra det, det är väl, det är väl. — Men se, är icke min gudotter fröken Gladlynt här?

Fru Lotta. Äfven hon i lefvandes lifvet, gufar, äfven så galen och äfven så yr, som när I såg henne sist.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Det fagnar

mig att se tvenne så säta vänner tillsammans som I, min fröken, och min dotter.

Fröken Sophia. Kära gufar, kalla mig gudotter! Jag tycker, det namnet är mig så kärt, och fröken låter så flatt, tyckes mig, i er mun.

Amiral Enterfelt. Nä nå, gudotter, när I flickor komma till vissa år, så börjar frökennamnet låta så flatt, så flatt, att I gifva er ingen ro, förrän I fått byta bort det-samma; är icke det så, min Fiken? Men det lärer fuller inte bli långt till, förrän det blir bestäldt också, jag önskar i en lyckelig stund. En så ung, täck och dygdig flicka, och ändå här i Stockholm!

Fröken Sophia. Fy, fy, gufar! Jag hoppas, I kommer inte att sjelf fria till mig, efter I börjar med ingången af alla friaretal: ung, täck och vacker; säg bara dertill, att I dör af kärlek, och jag måste blifva vunnen, om jag icke vore viller.

Amiral Enterfelt. Hade jag några år tillbaka, din skalker du, hvem vet, hvad jag vågade? Men som jag nu är, kommer jag alltid ihåg, att alderdomen och ungdomen dra ingalunda väl i ett och tillhoppa: gammalt folk ha sina krämpor, bli ock gerna knarruge, och unga flickor vilja hafva de nöjen, som äro deras ålder anständiga. Mins, min kära gudotter, tag dig aldrig en gammal man; kom ihåg att din gufar rådde dig så.

Fröken Sophia. Men hvarföre så, gufar? Er dotter stötte sig inte derpå; hon är derigenom blefven en rik enka, en mycket lockande egenskap, min sann, till att sedan få en ung man.

Amiral Enterfelt. Det är väl, och det lyckades så för min Lotta, stackare. Jag så godt som nödgade henne till det giftet, hon gjorde, jag har sett, huru litet nöje hon deri fann, och det har gifvit mig mången sömnlös natt. Hon är nu fuller blefven fri och dermed satt i förmöget tillstånd; men lita inte derpå, gudotter, somliga gubbar äro segslitna.

Fröken Sophia. Får jag en ibland dem, få se, om jag icke skall veta att slita ut honom, gufar.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Du ser då så skalkaktig ut, Fiken lilla. Tänk huru lik du är din far! Gladlynt hette han, och gladlynt var han, så länge han lefde. Han var min trogna vän; vi hade ett lika öde här i verlden: våra föräldrar bragte sig upp med ära, förstånd

och mandom till adelståndet; han och jag hafva tjent oss upp ifrån det aldra ringaste, han till generalmajor af kavalleriet, och jag till amiral. Vi hafva begge varit lyckelige i våra giften, begge lyckelige i våra barn, och begge så lyckelige att lemna dem i godt tillstånd efter oss. Han fick väl inte lefva så länge som jag; men när han dog, så dog ock en så ärlig och redlig patriot, en så brav officerare, en så god och uppriktig vän samt en så lustig och angenäm sällskapsbror som någon i hela Sverige, ta'n hvar man vill.

Fröken Sophia. Min fars endaste dotter tackar er mycket, gufar, för det I talar så väl om honom.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Jag mins, jag var på hans bröllop med er mor, gudotter, som då var Guvernör Baron Stadigs enka. Der var fnysande och snorkande, skall I veta, fast i mjugg. Några af brudens slägt tyckte giftermålet olikt; Gladlynt förstod saken rätt: han satte näsan rätt så högt i vädret som de. Kallsinnigheten emellan honom och dem varade i några år, men när de sågo, huru han på allt sätt gjorde er mor lycklig, hvad noga omsorg han tog om sin styfsons uppfostring och egendom, och huru han i alla måtto älskade honom som sitt eget barn, då vardt allt väl igen. Er goda mor lefde inte så många år, som hennes fromhet och dygdiga lefverne hade varit nödigt till ett exempel för andra här i verlden, och hennes död var orsaken, att min goda bror och vän, er far, utaf sorg snart följde efter.

Fröken Sophia. Men, min gufar, har inte fru Lotta orsak att vara svartsjuk? I talar så mycket med mig, och intet med henne. (Till fru Lotta.) Tänk om grefve Hurligt gjorde så, min Lotta lilla!

Fru Lotta. (Till fröken.) Tig, din fjolla! (Till amiralen.) Ja, min far, Fiken tyckes ha rätt: jag har min sann orsak att vara litet misslynt.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Jag är gammal, flickor, och har sett samt öfverlevvat mycket här i verlden; derföre berättar jag ock gerna, hvad i förra tider sig tilldragit. Jag har gjort det till att roa er begge.

Fru Lotta. Men hvad är det för en friare, som min far har sändt sin dotter neder ifrån landet?

Amiral Enterfelt. (Ler.) Hvem? Junker ^zTorbjörn?

Fnysa och snorka = yttra sin ovilja och sin missaktning.

Hans fader hette som han, Torbjörn. Jag vet inte, hvad tjenst han hade der ute i Polen, vid kommissariatet, men det vet jag, att han bragte en otrolig summa penningar med sig dädan. Med dessa och dem, han sedan fick igenom hvad del han hade i kaperierna i Göteborg, köpte han sig ett af de största godsens i riket, som denne hans son nu besitter; och som han hade hört, att samma gods i gamla tider tillhört en hos oss nu utgången familj, som kallade sig Ränterike, så använde han så väl sina penningar, att han fick någras förbön till att blifva adlad och att få upptaga detta alldeles bortglömda familjenamnet. Han gifte sig derpå med Fru Barbro Getuklöf och ville sedan inbilla alla menniskor, att han var af den gamla Ränterike-familjen, utsatte ock uti sin matsal till bevis deraf ett långt slägtregister, som han låtit ihopflicka. Ja, att så mycket mer visa sig gammalmodig, har han aldrig velat låta kalla sig annat än Junker Torbjörn och äfven förbudit äldste sonen i sin familj, man efter man, att bära annat namn vid förlust af hela hans efterlemnade egendom. Denne glopen hans son är uppfödd endast med högfärd och inbillningar, utan att hafva lärt något annat hvarken i vett eller lefverne; han har satt sig i hufvudet att vilja ha dig till hustru, och att du inte skulle kunna neka ett sådant tillbud. Jag slapp honom alltså inte, förrän jag skulle skriva med honom det bref, som han gaf dig. Men hvad tycker du om honom?

Fru Lotta. Det hände sig så lyckligt, att hans tölper af en dräng misstog Sara för mig, hvilket jag nyttjade så väl, att hon äfven fick agera min person emot honom sjelf och således emottaga både hans visit och frieri. Men huru kunde min far sända mig ett sådant kreatur?

Amiral Enterfelt. Huru bar han sig åt då?

Fru Lotta. Jag var så nyfiken att lemna dörren på glänt, så att jag kunde höra och se allt, hvad som gjordes och sades; jag kan inte just minnas allt, men det mins jag, att han rökte tobak, orenade mitt rum och bar sig åt just som ett svin.

Amiral Enterfelt. Gaf Sara honom då korgen?

Fru Lotta. Nej, hon tordes inte göra det heller utan min befallning; hon begärde tid till betänkande och gaf honom något litet hopp. I morgon skall han få svar.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Hvad svar vill du då gifva honom, min Lotta?

Fru Lotta. Att han må gå och hänga upp sig sjelf, om han vill, den besten.

Amiral Enterfelt. Men han är en riker man, min dotter!

Fru Lotta. Ja, jag tror, vi hörde fuller det; han tog ut sin jordbok och ville ändtligen, Sara skulle se efter by och bonde och alla ränte-persedlar, som han sade.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Men, min Lotta, dåliga hästar kommer man ock till byte med.

Fröken Sophia. Men skinkmärrar, gufar, duga till intet annat än att skänka en kula åt, och sedan till vargmat.

Fru Lotta. Men utan skämt, far: jag hoppas, det var allenast att roa er, att I sände en sådan fåne till mig?

Amiral Enterfelt. Jag vill inte gerna roa mig, min dotter, till att begabba andra. Derföre så böd jag ock till, allt det jag kunde, att afråda junker Torbjörn från sin resa; men som han var envis, gaf jag honom det brefvet, som han träget bedt om, lofvade honom ock, att om han kunde få ditt ja, skulle ock mitt följa. Jag var säker, att han inte skulle få det förra; ty vågade jag inte mycket med min lofven. Men, min Lotta, jag har en annan ting att säga dig.

Fru Lotta. Hvad då, min far?

Amiral Enterfelt. Din gumor, grefvinnan Lotta Hurtig, som hade fått veta, att jag skulle resa hit upp till Stockholm, sände bud till mig och begärde, jag ville i vägen besöka henne, det jag ock så mycket heldre gjorde, som hon är en fru, den der förtjenar allas vörndnad och alltid pläгат en oafbruten vänskap med mitt hus. Jag vill vara kort, mitt barn, att säga dig hennes och mitt samtal, ty jag känner, att jag behöfver hvila mig. Det gick derpå ut, att hon begärde dig till hustru för sin brorson, grefve Wilhelm Hurtig, och bad, att jag skulle söka att öfvertala dig dertill, när jag kom till Stockholm; hvilken hennes begäran jag ej kunde afslå och framställer den nu som en huld far, som väl skulle önska denna alliancen, hvilken jag ock anser som både mycket hederlig och fördelaktig, men dock lemnar det i ditt eget val. Känner du grefven, mitt barn?

Fru Lotta. (I en sakta röst.) Ja, gör jag så, min far.

Fröken Sophia. Fy fy, min Lotta, sväfva inte så på målet, tala dristigt, min docka! Vill du, jag skall tala för dig?

Fru Lotta. (Till fröken.) Vill du inte en gång låta mig vara tillfreds, din leda flicka du?

Amiral Enterfelt. Hvad säger min Lotta?

Fru Lotta. Jag säger, min kära far, att jag har sett grefve Hurtig; han hafver ock gjort mig den äran att en eller annan gång besöka mig; jag finner intet obehagligt i hans väsende. För det öfriga lemnar jag allt i min fars behag och skall med hörsamhet ställa mig hans befallning till efterrättelse.

Fröken Sophia. (Nyper henne sakta i armen.) Tänk likväl, hvad lydigt barn du är!

Fru Lotta. Fiken, Fiken, trå som icke rätt nu slår dig.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Jag gläder mig af allt hjerta, att jag just får en måg utur den familjen, som jag alltid haft en särdeles respekt före. Om du då vill som jag, min Lotta, så, der grefven skulle frambringa sitt ärende, lärer du gifva honom derpå ett nöjaktigt svar. Jag vill i morgon med posten berätta hans goda faster derom.

Fru Lotta. Min fars befallning skall med all lydnad blifva efterkommen.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Men, kära barn, gubben behöfver hvila sig litet. Sedan vill jag gå på kaffehuset, innan aftonmåltiden. Min Lotta, får jag gå i den kammaren, du ämnat mig?

Fru Lotta. Jag har sjelf tillsett, att allt är uti god ordning. Jag önskar min kära far en god ro.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl.

Femte inträdet.

Fru Lotta, Fröken Gladlynt, Sara.

Fru Lotta. Jag tror, du är från vettet, Fiken, till att bry en, som du gör; jag blir min sann ond med allvare.

Fröken Sophia. Låt mig se, huru du ser ut, när du är ond! Jo just som då du sist sände den stackars grefve Hurtig från dig.

Fru Lotta. Kom, du fjolla, låt oss blifva litet allvar-samma. Jag skall säga dig en underlig sak: tror du, att, rätt så pickhågad som jag var, förrän jag visste, om min far ville samtycka till mitt giftermål med grefve Hurtig, rätt så indifferent kommer mig nu den saken före?

Fröken Sophia. Griller, griller, min vän.

Sara. Grefven är der nte, ers nåd.

Fru Lotta. Bed honom komma in. (Till fröken Fiken.) Jag tillstår, min engel, att, när jag hör, grefven skall komma, jag väl känner återkomsten af min svaghet, men ej på långt när så häftigt som tillföre. Jag svär dig, att det är sant, men kan ej utgrunda, hvad sådant kan betyda, om icke det, som jag hört, att vi naturligen längta efter, hvad vi tro svårt att bekomma, men att, när svårigheten är borta, längtan minskas, ja omsider stannar. Jag säger intet mer, men få se, hur det går.

Sjette inträdet.

Fru Lotta, Fröken Gladlynt, Grefve Hurtig.

Grefve Hurtig. Ma charmante cousine, jag beder om förlåtelse, att jag inte kände er, sist jag hade den äran att se er, eller visste den lyckan, jag hade, att vara er så när skyld; jag kände dock, att det var något i blodet, som kom mig att känna ett je ne sais quoi, som man säger i Frank-riket.

Fröken Sophia. Åh, här i Sverige säger man, grefve, att när man kommer i ett hus, så visar man första höflig-heten åt frun deraf; för det öfriga så har jag alltid vetat att, som mig bort, sätta värde på den lyckan att vara ert syskonbarn.

Fru Lotta. (Till fröken.) Jag ser, min engel, att grefve Hurtigs visit var denna gången ämnad först till er och sedan till min spegel.

Grefve Hurtig. Fru Lotta! Min kusin! Två emot en är för mycket. Jag hoppas, min vackra fru kan inte taga illa upp, om min agreabla surprise att hafva en så vacker och af mig härtills okänd kusin, samt att par hazard träffa henne här, kom mig att manquera i de mani-

ères de vivre, som jag eljest är så laggrann uti. Men, min fru, hvarföre var I så otålig sist, när I så godt som visade mig dörren?

Fru Lotta. Examinera ert eget hjerta, grefve, och er egen tunga! Tror I, att, fast ett dygdigt fruntimmer haft den svagheten att tillstå, det hon hade något tycke för en kavaljer, hon derföre utan förtret kan höra, att sådant allestädes uttrumlas, ja torde äfven snart komma i avisorna?

Grefve Hurtig. Min fru, min kusin Stadig var min confident och den endaste, jag förtrott mig till; någon måste jag ju hafva till att öppna mitt hjerta för. Om han varit indiscret, är det mitt fel?

Fröken Sophia. Grefve, grefve, om I har så många kusiner, som jag vet att I hafver confidenter i detta målet, så har er släkt vackert tagit till och förökadt sig på dessa fjorton dagar. Min bror Stadig vet att tiga och tala med, det försäkrar jag er på.

Grefve Hurtig. Åter två emot en igen! Ma foi, il n'y a pas moyen. (Kastar ögonen åt fröken Sophia.)

Fru Lotta. Dessutan så skulle jag tro, grefve Hurtig, att vissa samqväm, som I frequenterar, och vissa nöjen, som I tager, ej vore anständige för en person af ert stånd, och som pretenderar så mycket, som I gör, att älska ett fruntimmer, som i allt håller sig så god som I.

Grefve Hurtig. Jalousie, ma foi! Men huru har hon kunnat få veta sådant, min fru? Jag ser, Stockholm är fullt med afund och baktal. Tacka vill jag Paris: der frågar inte den ena efter den andra; folket löpa inte der med sqvaller till att skilja tvenne älskande hjertan ifrån hvarandra. Men det må vara huru det vill, min skönaste fru: om jag något felat, hvilket jag dock inte vet, så beder jag här på knä om förlåtelse.

Fröken Sophia. Grefve, grefve, I glömmer er! Fru Lotta står inte bakom spegeln. Vänd er hit, om I skall be henne om förlåtelse.

Fru Lotta. Kom, kom, grefve! Det ser så ut, som vore spegeln eller snarare I sjelf, som I ser uti spegeln, hvad I älskar mest. Jag vill dock vara så charitable att tro det vara mer en ovana än egenkärlek hos er; jag är fromsint och vill derföre denna gången förlåta er allt, men

Kom, kom = nå, nå.

svär derjemte vid min ära, att det skall blifva sista gången. Jag måste nu lemna er; men I skall vara välkommen hos mig till aftonmåltids.

Grefve Hurtig. Jag skall lyda er befallning. (Bugar åter djupt för fröken Sophia och går ut.)

Sjunde inträdet.

Fru Lotta, Fröken Sophia.

Fru Lotta. Det är så, min Fiken: en stor ändring är skedd i mitt sinne. Tänk, jag börjar nu allt mer och mer se grefve Hurtigs fel, som jag tillföre dels inte märkte, dels tyckte vara behagliga. Du mins ju, hvad min far gaf mig tillstånd att säga honom? Jag hade detsamma åtskilliga gånger på tungan, men kunde inte ha hjerta att gifva honom det nöjet. Ja, min hjertans Fiken, ännu ett starkare tecken, att jag ej älskar din kusin, är det, att jag ej är jalouse, fastän jag nogsamnt märkte, att hans ögon mer lupo och fäste sig, der du stod, än sågo mig an. Tillföre hade sådant kunnat förstöra vår såta vänskap, min engel; men jag säger dig med min vanliga uppriktighet, att jag nu anser allt, hvad grefven gör, talar eller tänker, med största kallsinnighet i verlden.

Fröken Sophia. Ligger inte till äfventyrs under denna lilla och, jag tör säga, ogrundade misstanke en hemlig kärlek begrafven, som snart torde tända sig igen?

Fru Lotta. Aldrig, aldrig, min vän.

Fröken Sophia. Men hvarföre försäkrade min Lotta grefven då, att hon ville förlåta honom allt, hvad han felat?

Fru Lotta. Jag gjorde så; men mins min ed, att det skulle blifva för sista gången! Jag är så försäkrad, att han lærer snart igen begå någon galenskap, att jag så godt redan håller mig vara befriad ifrån en tillsägelse, som var så vilkorlig. Men, min Fiken, vill du vara så god och gå litet i matsalen, medan jag går att tillse, om min far hvilar sig ännu. (Är på vägen att gå, men stannar litet och säger:) Men,

Tillsägelse = förbindelse, löfte.

min hjertans du, lär inte din bror komma hit i afton? I allt fall sänd strax och bed honom på mina vägnar göra oss sällskap.

Åttonde inträdet.

Fröken Sophia Gladlynt.

Fröken Sophia. (För sig allena.) Jag har lust att se, huru detta lyktas. Fru Lotta Enterfelt är, som hennes far, uppriktig i allt sitt väsende: hvad hon menar, så säger hon, och när hon beslutit något, så ändrar hon sig icke gerna; så att grefve Hurtig är ofelbart slagen utur skolan der, det är jag försäkrad om; men huruvida min bror deraf kan profitera, står derhän. Nog tyckte jag, att fru Lotta rördes något af de ord, han sade, när han sist gick bort ifrån henne; den enständighet, hvarmed hon ock begärade just nu af mig, att jag skulle i hennes namn sända efter honom, skulle ock synas gifva något hopp; men huru hon lär på godt manér bringa gubben att komma på andra tankar i anseende till grefve Hurtig, det vet jag inte: han är äfven så beständig i sina resolutioner som hon och måste hafva goda skäl, innan han dem ändrar. Men hvad nya skäl kan fru Lotta anföra, som skulle hafva bragt henne, sedan hon sist talte med gubben och viste sig så lydlig att efterkomma hans befallning, att alldeles afslå grefve Hurtigs frieri? Der ligger knuten. Men ändå . . . Ni skall veta, vår Lotta lilla, fars endaste dotter och ögonsten på köpet, har inte så särdeles svårt för heller att inbilla den goda gubben, hvad hon vill, om hon tar sig det före. Med allt det så säger jag än en gång, att jag undrar, huru detta lär lyktas. Emellertid så har jag inte varit så blind, att jag ju sett grefvens åtbörder i anseende till mig. Jag tillräknar dem ungdomens, men besynnerligen vår bereste ungdoms, vanliga ostadighet; men hade de ock gått uppriktigt af hjertat, så är jag ändå alltför mycket fru Lottas trogna vän till att söka förleda ett hjerta, som hon åstundar att äga. Dock jag tillstår derjente, att, oaktadt alla grefve Hurtigs fel, hvilka äro i sanning mera affekterade än honom medfödde, jag nogsamnt kan märka alla de egenskaper, som ifrån så långliga tider ha

gjort hans familj älskad och vördad i riket. Några flera år, bättre umgänge och mognare eftertanke, ja kanske ock en försigtig hustru, lära utan stor svårighet sätta allt till rätta hos honom. Blevve jag densamma, så tör jag svärja på, jag skulle reussera: jag skulle så hyfla dig, så hyfla dig, grefve, att du skulle . . . hvad då? Jo, älska mig så mycket, som jag fruktar att jag redan finner hos mig böjelse att älska dig. Men jag skulle bygga slott i vädret nu, och det skulle blåsa bort? Pytt, hvad då igen! Jo, trå den Fiken, som derföre skulle sörja sig ihjel, säger jag; och deri skall jag vara far lik, hoppas jag, så länge jag lefver. En ung och vacker flicka, som gufar min kallade mig rätt nunnas, och rik på köpet, sans vanité, måste vara en förbannad toka, om hon inte kan välja sig en man, just som hon vill ha'n.

FJERDE AKTEN*).

Första inträdet.

Baron Stadig, Junker Torbjörn, Bertil*).

Baron Stadig. (Sakta till de andra**). Hvad kan denne underlige sällen mena med sitt bugande? Jag vill fråga'n. (Till junker Torbjörn.) Vill Ni, min herre, tala med någon af oss?

Junk. Torbjörn. Ja' är ingen herre, å inte vill jag vara't; mitt namn är Junker Torbjörn Ränterik, och jag har sextusende daler silfvermynts bonderäntor, å det är mitt herrskap, om Ni vill veta't.

Baron Stadig. Så mycket bättre för er, junker. Ni lär likväl inte ta illa upp, hoppas jag, att jag frågar, om Ni har något otaldt med någondera af vårt sällskap, efter jag tyckte, att Ni nicka' till den ena efter den andra af oss?

Nunnas = nyss.

*) Scenen är ett kaffehus, *Bertil* uppassaren på stället.

**) Atskilliga andra gäster måste, utom de nämnda, tänkas närvarande.

Junk. Torbjörn. Den här lymmeln Truls, han ville ändteligen, jag skulle gå in i denna stugan, och sa', att de dricka te här; jag har nu setat här halfva timmen, snart sagdt, och bugat, men ingen af er, go' herrar, har vålat er att dricka mej te. Ja' är likväl så god som någon af er, ska' ni veta, och vill ingen af er dricka te mej, så kan ja' väl dricka för mej sjelf.

Baron Stadig. (Till de andra.) Han lär inte ha alla skrufvar fasta, märker jag; han har hört, att man dricker té här, och det har han förstått, som skulle man dricka honom till. Låt oss göra så alla på en gång. (Till junker Torbjörn.) Junker, jag har den äran att dricka er te. (Så göra ock alla de andra och buga sig för honom.)

Junk. Torbjörn. (Bugar sig igen för den eua efter den andra.) Jag kan inte göra mer än en besked i sänder, go' herrar; men ge Ni mej tid, så ska' jag svara hvar och en i sin ordning. Jag har ännu aldrig spottat i kannan, vet Ni. Hör, gosse, ge Junker en kopp med!

Bertil. Ja, herre. (Sätter en kopp kaffe för Junker.)

Junk. Torbjörn. Hör, pojke, vet du hva'? Ja' är inte van att dricka ur fingerborar. I min bygd dricka vi utur röda skålar, kan tro; men jag ser, manéret här uppe i landet är att dricka utur spräckluta: det skall fuller vara förnämare det utan tvifvel. Så ge mej hit en skål, som håller ett halfstop, och äfven det är litet nog för Junker Torbjörn.

Bertil. Det ska' ske, herre. (Löper ut.)

Baron Stadig. Ni har fuller inte varit länge här, junker?

Junk. Torbjörn. Jag kom hit i måros, och ville jag vore hädan re'n. Ingen känner jag, å ingen känner mej. Får ja' man beställa ett ärende, hvarföre jag reste hit, så hoppas jag aldrig se Stockholm mer, så länge jag lefver. (Bertil kommer in, sätter en stor skål kaffe på bordet för Junker. Junk. Torbjörn ser på skålen.) Jag hoppas, de ha inte lagt pors i detta ölet: det sir så svartbrunt ut; men kanske det är mumma. Ja' mins, min granne, inspektoren på Supnäs, traktera' mej med slikt, litet före min bortresa. (Tar skålen, dricker hastigt och bränner sig illa, kastar skålen i backen, springer efter gossen att slå honom.) Jag ska' lära dej, din

Spräcklut = spräcklig, brokig.

tjufunge, att göra narr af folk! Får ja' fast dej, så ska' du aldrig glömma, att du har bränt upp munn' på Junker Torbjörn med ditt trollskap. (Spottar mycket och ofta.)

Baron Stadig. (De andra gå emellan; men baron Stadig säger:) Gossen rådde min sann inte för er olycka, junker. Ni lär inte vara van vid denna dricken: han bör drickas så het, som man kan det tåla.

Junker Torbjörn. Han skulle ha sagt mej det förut, den slyngeln. Men tvy dej för drick, du gaf mej! Dricka Ni alla sådant tyg, go' herrar?

(De svara alla ja.)

Junker Torbjörn. Det lär vara sjuklig tid här uppe hos er då, märker jag, efter Ni måste ta denna bäska läkedom; ty jag mins, när jag var gosse i min dar och hade ondt af flen, att farmor min körde i mej just en sådan förbannad mölja. Ja, skam få mej, känner jag icke igen smaken! (Grinar illa och spottar.) Men hör, gosse, ge mej en sup bränvin, så vet ja', hvad jag dricker. Ni säljer tocke, vet jag?

Bertil. Ja men! Hvad vill herrn ha för slag?

Junker Torbjörn. Kalla mej Junker, din lymmel! Kom ihåg, hur du har skållat truten på mej, du mordbrännare.

Bertil. Men hvad vill junker ha för bränvin?

Junker Torbjörn. Det bästa du har; men lät det vara kallt, det rår ja' dej, eller vankar det klimpar, mins det.

Baron Stadig. Men får man fråga, junker, hvad angeläget ärende som bragt er hit? Någon ansökning i Kollegierna utan tvifvel?

Junker Torbjörn. Hör, go' herrar, det kan vara er lika mycket, hvad jag har att göra här. Ni är ingen landtfiskal, hoppas jag, att Ni frågar efter, hvad folket gör. Jag vet inte, hvad Ni menar med kollegier: de kunna vara fisk eller fogel för Torbjörn, de få sitta länge nog i fred för mej, säger jag.

(Bertil kommer in med ett lagom bränvinsglas och vill gifva't åt Junker.)

Junker Torbjörn. Dra nu ända till blåkulla, din utbasade tjufpojke du! Kallar du detta en sup? Ja' kan knappt

Flen = ett slags magsjukdom.

Utbasad = inpiskad.

våta en tand på mej dermed. Spring i flygande, säger jag, säger jag, efter ett större glas, eller, skam få mej, ska' jag icke så skafva upp öronen på dej, att du aldrig ska' glömma Junker Torbjörn.

Bertil. (Kommer in med ett tomt ölglas, visar Junker och frågar:) Är detta stort nog, junker?

Junker Torbjörn. I knappesta laget, pojke. Skynda dej hit dermed.

Baron Stadig. Hvad roar Ni er med på landet, junker?

Junker Torbjörn. Ni är förbannade frågvisa, godt folk här i Stockholm, märker jag. Jag äter, dricker och sofver, besöker mina grannar, de besöka mej, vi dricka öl och bränvin tillhopa, ja stundom ett glas vin med, ska' Ni veta; jag röker min modiga pipa tobak, jagar ibland, stundom fiskar, slår mina drängar, kräfver in mina räntor, och så äter, dricker och sofver jag igen. Hva' ska' jag annat göra?

Bertil. (Kommer in med glaset.) Si här, junker.

Junker Torbjörn. (Smakar på bränvinet.) Ja vassfam-micken, det är utande godt! Min Ingri der hemma bränner fuller omycke skönt bränvin hon, men det måste likväl skänka in för detta här, kan tro. (Tager små supar. Ropar gossen samt kastar ett sexstyfver-stycke på bordet.)

Bertil. Hvad menar Ni, junker, härmed?

Junker Torbjörn. Att betala hvad jag har tagit, ditt dumma få du.

Bertil. Ja, jag vore visst dum, junker, om jag tog detta för betalning. Lät mej si: för ett halfstop kaffe en karolin, en sönderslagen porslinskål för två karoliner, ett ölglas, hvori gick sex goda supar ratafia å sex styfver supen, halfannan karolin; gör tillhopa halfsjette karolin. Junker, om er behagar, vill Ni betala mej dem, och sedan ge Bertil stac-kare er sexstyfver, Ni kasta' på bordet, till drickspengar, så ska' Ni ha tack derföre, kära junker.

Junker Torbjörn. (Tar hastigt sexstyfver-stycket tillbaka igen af bordet.) Ja, tacka, när du får något att tacka före, du

Utande = oändligt, ofantligt.

Omycke = mycket.

Skänka in för = stå tillbaka för.

Ratafia = ett slags kryddadt bränvin.

samvetslösa skinnare! Halfsjette karolin säger du? Du tror fuller, du kan inbilla mej, att mån' är gjord af en vestgöta-ost. Gå och slicka upp på golfvet der ditt kofä, som du kallar det; der ligger det, och der får du det igen: dermed är en karolin betald. Plocka hop bitarna af din lerpotta och lät limma dem tillhopa, jag vill bestå arbetslönen, och så slår jag af två karoliner af din räkning. Ditt bränvin var fuller godt; det kan jag inte neka; men när jag ger dej en mark supen, så har du intet att klaga: det gör sex mark, efter glaset hölt sex supar, som du säger. (Tar upp 16 styfver, kastar dem på bordet. Till sin dräng:) Kom, lät oss gå, Truls.

Bertil. (Springer till dörren och ropar till de andra i kaffehuset.) Kära herrar, Ni har sett, hvad junker här har haft; Ni har ock hört, hvad jag fordrat af honom. Hjelp mej att få min betalning, eller slår husbonn' armar och ben af mej.

Baron Stadig. (Stiger upp.) Hör, junker, jag ser, Ni är främmande här på orten; men hvarifrån Ni ock kommer, så lär man måst betala, hvad man njutit. Ni har fått, hvad Ni har begärt; det är inte gossens fel, att Ni brände er, eller att Ni begärt en er obekant drick; ha' Ni varit mindre ifrig, så ha' Ni inte slagit sönder skålen, som verkligen kostar, hvad han fordrar för henne; och vi betala alla hvar dag så mycket för en sup ratafia, som han begär. (Frågar de öfrige.) Är icke detta allt sant, go' herrar?

Alla. Jo det är så, herr baron.

Junker Torbjörn. (För sig sjelf.) Tro dej bö'ln, du tör inte vara så god att narras med du. Men hvad tusend pocker hade jag att göra här? Det var ditt upptåg, Truls; du vill alltid näsja i alla hål. (Till baron Stadig.) Ja, det må så vara, herr baron, som jag hör de kalla er; efter en så vacker man som Ni säger, att jag måste betala halfsjette karolin, så är Junker Torbjörn inte mas heller, att han icke förmår komma ut med de halförarne: jag har fuller betalt så mycket förr en gång och har råd dertill med, om Ni vill veta't. (Tar utur sin byxsäck en gammal strumpa, hvori han har pengar, och räknar ut halfsjette karolin, gifver åt gossen.)

Bertil. Kära junker, litet drickspengar åt stackars Bertil! Jag får ingen annan lön af husbonn', än hvad förnäma herrar, som Ni är, förära mej.

Näsja i = sticka näsan i, nosa i.

Junker Torbjörn. (Ger honom ett sexstyfver-stycke.) Tag detta sexstyfver-stycket, du din gnäller! Men hör, du måste ge mej en pip tobak på köpet.

Bertil. Mycket gerna, nådige junker.

Andra inträdet*).

Grefve Hurtig, Junker Torbjörn, Lars Lustig, Bertil.

Grefve Hurtig. (Kommer in och sjunger:)

Tircis, je ne veux point refuser
Ce que vous pourrez demander.
L'amant, qui nous a su toucher,
A droit de tout prétendre.
La la la la la lara la la
La la la lara la lara.

Junker Torbjörn. (För sig sjelf.) Nog rosar du ditt matöl, kan tro. Jag vågar, du går inte med nykter mage, der du går du.

Grefve Hurtig. Pojke, hvar är din husbonde?

Bertil. Han är utgången, herr grefve.

Grefve Hurtig. Verte bleu, låter han göra en ölkrog af sitt kaffehus här, eller vill han, att gens de qualité sku gå hit till att lukta tobaksrök och att bära den ut med sig i deras kläder? Fy! Hör, pendar que tu es, säg åt din husbonde, att jag aldrig mer sätter min fot inom hans kaffehus på detta sättet, ma foi.

Bertil. Junkern här begärte att få röka en pip tobak, herr grefve.

Grefve Hurtig. Junker mej hit, och junker mej dit! Den som vill röka tobak, så har han väl tid att gå och söla i ett annat rum. Ack, hur litet folket veta att lefva i detta landet!

Junker Torbjörn. (För sig sjelf.) Trå dej för ölsinne du har. Det lär inte vara af det bästa slaget, märker jag. Jag vill inte lägga mej i slanger med honom heller, fast han just inte ser så ut, som skulle han lura många. Nå si, hur han sprätter! (Lägger pipan ifrån sig på bordet och ser

*) *Baron Studig* (och öfriga gäster) måste före denna scens början tänkas hafva lemnat rummet.

noga på grefve Hurtig, som emellertid går och hvisslar, men hastigt sätter sig vid bordet utmed Junker Torbjörn, som dervid stiger upp och ställer sig häpen.)

Grefve Hurtig. (Tar Junker hastigt i hand, rycker honom ned igen på bänken.) Asseyez vous, mon ami.

Junker Torbjörn. Hör Ni, om Ni vill ta folk i hand, så ta på ärlig svenska: jag förstår inte ert utländska språk, och inte vill jag förstå'et, det är mer det.

Grefve Hurtig. (Sätter handen under sitt kindben och beskådar Junker.) Har Ni rest, min vän?

Junker Torbjörn. Jag är hvarken er vän eller ovän, och ingendera vill jag vara. Junker Torbjörn heter jag; vill Ni tala med mej, så kalla mej så, hvar och icke, så kan Ni ha rätt så litet otaladt med mej, som jag har med er.

Grefve Hurtig. Låt så vara då, jag vill kalla er Junker; men säg: har Ni rest?

Junker Torbjörn. Ja, dit jag velat, och så mycket jag behöft; har I nu svar på er fråga?

Grefve Hurtig. Monsieur le Junkar, je vous apprendrai à vivre, ma foi.

Junker Torbjörn. Antingen tala, så jag förstår, eller farväl!

Grefve Hurtig. Ja, jag ska' tala, så Ni ska' förstå mej. Säg då: skäms Ni inte, junker, att gå så sluskut klädder, som Ni gör? Kom väss, er rock var gjord i kung Orres tid. Fy, hvad för flottiga hår, orena lintyg, lapputa strumpor, tjocka, plumpa bondskor med remmar uti, stor-kragiga handskar, som Ni glaserat under näsan, en värja, som jag tror Ni brukar till stekspett, när Ni är hemma! Säg, junker: är allt detta en kläddrägt för en adelsman på köpet, som Ni är? Ni måste min sann resa ut till att lära både lefva och kläda er. Talar jag nu, så att Ni förstår?

Junker Torbjörn. Ja, nu talar I ren svenska, och nu förstår jag er. Och efter jag ändteligen ska' göra er besked för mina kläder, så lät mej säga er, att min rock är gjord efter min kropp, och inte efter andras tokuta griller; att jag brukar honom, så länge han håller; att jag bär mina hår sådana, som de äro, utan att antingen mjöla dem fulla eller binda dem upp bakom öronen; att jag tar rent lintyg, när jag det behöfver, och inte för syns skull; att jag lappar mina stumpor och betalar min gäld; att jag brukar

skor, som täcka mina fötter, starka och stadiga att gå uppå, och inte att sprätta med; att jag knyter dem rätt så väl igen med remmar, som Ni spänner igen era; att mina handskar hålla mina händer varma, hvilket är allt jag håller dem vara nödiga före; och att sist, hvad mitt stekspett här angår, så har jag satt tocka kramsfoglar derpå förr, som Ni är. Säg mej också nu, min fromma herre, om Ni förstår mej?

Grefve Hurtig. Junker, junker, hade Ni rest, så förstode Ni bättre, än Ni gör, att slika ord och manér kunna lätt bringa er en händel på halsen. Ja, jag säger ännu en gång, att det är skada, att Ni inte reser utomlands. Tänk huru det naturliga förståndet, som Ni har, skulle derigenom bli upphyfsadt och er galla litet utspädder: vous brillez, par ma foi.

Junker Torbjörn. Har I då rest, herre?

Grefve Hurtig. Ja; kan Ni inte se det, junker? Betrakta alla mina manér, huru fria och otvungna de äro; se, hur snyggt jag kläder mig; i hvad skick allt sitter. Med ett ord, junker, det är omöjligt att vara i allt behaglig och artig utan att hafva varit i det söta, det kära Frankriket.

Junker Torbjörn. Är det möjligt, herre? Lät mej si! Ja, jag måste fuller resa, hvad det lider. Är det långt till Frankriket?

Grefve Hurtig. Inte längre, än att Ni uti en månads tid kan vara framme, om Ni eljest inte uppehåller er någonstans på vägen, det Ni dock ej behöfver göra; ty utom Frankriket, men särdeles den ljusliga staden Paris, är ingenting värdt att se uppå resan.

Junker Torbjörn. Ja, jag måste min sann resa. Men är främmande välkomna der ute?

Grefve Hurtig. Så välkommen, junker, att de kyssa och famnta er, hvar Ni kommer. Alla fägna er; Ni äter och dricker bättre än på någon ort i verlden, har bättre sällskap, mera nöje, njuter mer höflighet; med ett ord, allt öfvergår både er väntan och er önskan.

Junker Torbjörn. Det må gå huru det vill då, resa måste jag. Dock säj mej, herre: har man allt detta utan penningar?

Grefve Hurtig. Kan Ni någonstads ha något utan

penningar? Men här förtär Ni era pengar med lust och ibland angenäma tidsfördrifver, operor, komedier, maskerader och baler.

Junker Torbjörn. Det lärer fuller vara allt mycket förnämt utländskt folk, som Ni nämnde der. Ja, jag känner på mej, att jag måste resa, och ändå i morgon.

Grefve Hurtig. Var inte så bråd på gröten heller, junker! Töfva litet, till dess jag får tid att undervisa er, huru Ni ska' vara välkommen, hvar Ni ska' gästa, hvad folk Ni ska' söka att umgås med, hvad skraddare och skomakare Ni ska' bruka, af hvad mästare Ni bör betjena er. När Ni vet detta förut, förstår Ni mig, så har Ni redan lärt, hvad andra måste med största besvär och tidspillan söka att göra sig kunnige om, sedan de kommit till Paris.

Junker Torbjörn. Det hjälper inte, säger jag: resa vill jag, och resa måste jag, i morgon ändå på köpet, och ämnar inte stanna eller uppehålla mej någonstans, förrän jag kommer tillbaka till mitt söta och kära Stollebo. Der får jag klä' mej, som jag vill, kamma mitt hår, som jag vill, spotta och snyta mej, som jag vill, och skratta, så mycket jag vill, åt alla era resor och all er hembragta artighet.

Grefve Hurtig. Så har du stått och gycklat med mig hela tiden, din plumpa bondlymmel! Det är din lycka, att du är adelsman, och att jag fördenskull inte törs röra dig på ett allmänt hus. Men gå strax ut härifrån, säger jag, eller ska' jag fola dig hädan, så du skall aldrig glömma mig!

Junker Torbjörn. Om jag inte redan, och förrän du kom hit in, hade mig ämnat bort, så skulle vi nappas om dörren begge. Men nu kan du gå och sprätta här helt allena, så mycket dej lyster: det ska' vara dej gerna undt. Men när du blir nykter igen, så tänk likväl efter, att det vill mer än tu ord till, att visa en ärlig karl gå på dörren, och att slikt ovett kostat mången åtminstone ett blått öga. Farväl! (Går ut.)

Fola = affärda, skicka.

Tredje inträdet.

Grefve Hurtig, Lasse, Amiral Enterfelt.

(Amiral Enterfelt kommer in, just när Junker går ut, och hör hans sista ord; gref Hurtig ser honom inte, utan talar vid sig sjelf.)

Grefve Hurtig. Lasse, lofva icke kusin Stadig att möta mig här?

Lasse. Jo, herre.

Grefve Hurtig. Hvad dröjer han så länge då? Jag har nu en god timme, tror jag, väntat på honom i denna svinstigan. Fy, hvad liderligt sällskap kommer hit! Se, hur här ser ut! Du mins våra kaffehus i Paris, Lasse, huru rena, huru propra de voro, och att inte annat än folk af kondition torde visa sig der ibland oss? Vive Paris, vive la France! Ack att jag vore der igen! Men hvem ha vi här?

Amiral Enterfelt. (Helsar på honom.) Er tjenare, herre. Gosse, ge mig en kopp kaffe och de nyaste svenska avisorna. (Sätter sig vid bordet.)

Grefve Hurtig. Je suis votre très humble serviteur, monsieur. (Sätter sig utmed honom.)

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. (Börjar att läsa avisorna, men lägger strax dem från sig.) Jag kan fuller se och höra, att Ni är utländsk, herre; men får jag lof att fråga, hur länge Ni varit här i landet, efter Ni förstår så väl vårt språk, som jag märkte med den man, som just nu gick ut?

Grefve Hurtig. Jag har till min olycka varit här alltför länge, ja alltför länge.

Amiral Enterfelt. Men hur länge då, herre?

Grefve Hurtig. Jo, allt se'n jag vardt född, har jag jemt och stadigt varit i detta ledsamma landet, förutan de tvenne lyckliga åren, som jag tillbragte utomlands.

Amiral Enterfelt. Hvad, herre? Född här i Sverige, och således en svensk?

Grefve Hurtig. Ja, inte mer och inte mindre, herre.

Amiral Enterfelt. Men ursäkta att jag frågar er då, herre, huru Ni kan ha samvete att skatta er olycklig för det, Ni bör räkna som en ära? Född en svensk säger Ni, och derföre beklagar Ni er olycka? Herre, herre, vet, att vårt goda, gamla Sverige är och blir uti det anseende i hela verlden, att ingen bör skämmas för att kalla det sitt fäder-

nesland; ja, det har ock bragt sådane män i dagsljuset, som knappt haft sina likar i några länder. De ha så pampa's kring, kan tro, och varit sådane kämpar, att de äfven i grafven blott med deras namn ännu skrämma vissa nationer.

Grefve Hurtig. Ni förstår mig inte rätt, herre: jag skäms inte, för det jag är svensk; ja, jag tillstår mig äfven alltid hafva haft derföre mycken heder och distinktion i främmande länder; jag vill ock inte beta mina landsmän den hedern att ha med framgång fört eld och svärd kring hela Europa: ja, jag har sett många beklagliga tecken deraf på åtskilliga orter, dem jag besökt; men kroppens styrka och ett friskt gå på är ju inte allt, som fordras hos stora män?

Amiral Enterfelt. Nej, det fordras visst mer, och det mera har funnits i så stor fullkomlighet hos våra svenska, att ingen nation understått sig att dem sådant disputerat: käck värja och en klok penna, mandom och försigtighet ha varit egenskaper, som uti vårt kalla, aflägsna Sverige stått i ett jemnare och varaktigare flor än uti alla öfriga länder uti Europa. Och ehuru väl vi aldrig förr än nu på några år, tyvärr, slagit oss på en främmande frihet, så ha vi dock med vår redlighet och varsamhet så begått, att man bå' trott oss väl och inte saklöst understått sig att bedra oss.

Grefve Hurtig. Jag vill medge allt detta, herre; men består allt det nöje, vi böra önska oss, deri att antingen kunna slåss och rifvas, eller ock att bry vår hjerna med djupsinniga anläggningar uti statsaker? Är inte menniskan också född till ett angenämt umgänge, innocentas tidsfördrif, inbördes politesse och en viss artighet i all' sitt väsende? Hvar finnes allt detta här i Sverige?

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl; men allt kommer derpå an, herre, hvad ni menar med de namn, Ni nu uppräknat. Kallar Ni ett angenämt umgänge, der hjertat och mun följs åt, der en oförfalskad vänskap, åtminstone en uppriktig välvilja, söker att uppfinna och åstadkomma allt, hvad som kan lända till inbördes ro och nöje, så ha vi haft det här i Sverige mer än på några orter i verlden, ja äfven så inom mannaminne, att man ock finner ännu några fot spår deraf hos oss hos gammalt folk; och ehuru detta umgänget är nu så godt som försvunnet hos oss, så lär Ni dock fåfängt resa till utrikes orter, Ni må nämna hvilka Ni vill, att det igenfinna. Räknar Ni åter för innocentas tids-

Pampas kring = mödosamt ströfva omkring (i härnad).

fördrif allt, hvad som tillika lättar och förbättrar sinnet samt med detsamma förfriskar och stärker kroppen, så ha de gamla svenska bå' upfunnit och nyttjat så många och så tillräckliga sådana tidsfördrif, att uti forna tider det hade blifvit räknadt för en dårskap att söka andra och flera på främmande orter. Om politesse består uti höflighet så uti tal som svar, uti blygsamma och ingen förtörnande utlåtelse och uti en sky för att skäligt vilja misshaga någon, så har man, åtminstone i min ungdom, ej behöft kasta bort pengar på långliga resor, till att förvärfva sig denna egenskapen. Och sist, så framt den artigheten i allt ens väsende, som I nämnt om, består uti hvad som tillika bå' anstår och pryder begge könen, samt grundar sig på en manlig, fryntlig och vördsam åtbörd hos det ena, och ett fromt samt ärbart och dock gladlynt uppförande hos det andra; så var Sverige i forna tider derföre namnkunnigt, och om det nu mer ej är sig deruti likt, så har det att tacka sådane herrar som Ni derföre, hvilka med era utifrån införda artigheter gjort här en sådan blandning, att man har svårt för att mer skilja det goda från det onda.

Grefve Hurlig. Håll, gubbe, håll! Jag märker, när gammalt folk få lof att tala, så veta de inte, när de skola tala igen.

Amiral Enterfelt. Unge man, vet, att gubben inte begär någons tillstånd att tala, ej heller ska' Ni lära honom, när han bör tala. Har ja' rört er på qvickan? Eller tror Ni än, att Ni har till er olycka varit för länge i det ledsamma Sverige?

Grefve Hurlig. Åtminstone har ja' varit för länge i ert ledsamma sällskap.

Amiral Enterfelt. Ha' Ni fört så mycke' förstånd hem med er, som Ni har lastat er hjerna med fåfänga, så skulle ni skatta för en förmon att vara i sällskap med gammalt folk, som ha sett mycket och mycket förfarit. Ser Ni dessa grå håren, yngling?

Grefve Hurlig. Ja, ja' ser. De skulle vara goda att blanda ibland andra, till att göra en vacker toupet med.

Amiral Enterfelt. (Stiger upp, sätter hatten på sig och griper till sitt värjfaste.) De orden ska' du betala dyrt, din vetvilling! (Grefve Hurlig slår ock handen på sitt värjfaste.)

Qvickan = det inre ömma hornet på hästhofven; röra någon på qvickan = träffa en ömtalig punkt hos någon.

Baron Stadig (som kom just in vid grefve Hurtigs sista ord, springer och ställer sig emellan dem och säger:) Herr amiral, grefve Hurtig, detta skämt går för vida och torde på detta stället vara er begge äfventyrligt.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Är det grefve Hurtig? Ja' var på vägen, min sann, att få en vacker måg: en ertz sprätthök, ser ja', och en öfversittare på köpet. När ja' kom in i kaffehuset, börja' han händel med junker Torbjörn, och nu hade han inte försyn att skymfa en så gammal och gråhårig man, som ja' är. Stackars Lotta, du hade, på min ära, bli't väl gift, mycket väl gift, min flicka, om inte denna händelse röjt din friares rätta kynne.

Fjerde inträdet.

Grefve Hurtig, Baron Stadig, Lasse.

Baron Stadig. Så, kusin, nu har Ni väl bestält er sak.

Lasse. Ja, kära grefve, vi ha förplumpat oss nu i sju fanders måtta.

Grefve Hurtig. Hvem skulle ha tänkt, att den gamle gubben var fru Lottas far? Men det är lik mycke! Jag vågar, min lilla fru sätter allt till rätta igen; ja, jag är säker på, hon släpper inte farsgubben, förrän han blir god igen. (Sjunger . . .) Men säg nu, kusin, uppriktigt: bedröfvar icke denna händelsen er öfvermåttan? (Ler.)

Baron Stadig. Jag vore en skrymtare, om jag ej tillstod, det jag missunnar er af allt hjerta er lycka; men inte skulle jag just ha önskat, om Ni genom denna er oförsigtighet gick miste om henne.

Lasse. Det är till sägandes, min nådiga herr baron, att om min grefve vore hängd, så skulle det inte just göra er så särdeles ondt heller, men att I derföre inte vill, att han skall hänga sig sjelf?

Grefve Hurtig. Hör, kusin, är Ni icke buden till fru Lotta i afton?

Baron Stadig. Jo, kusin, är jag så.

Grefve Hurtig. Vill Ni då fara förut; ty jag måste

Ertz = erke, äkta.

hem och laga mitt hår igen, som kommit i temmelig désordre i mina tvenne bataljer, som jag haft här. Adieu. (Går ut.)

Baron Stadij. Adieu, min kusin. (Går ut.)

Lasse. (För sig sjelf.) Adieu, monsir Lasse. Din grefve spelar ett tusende pockers högt spel. Jag fruktar, han sätter bet på slute', å då lär han slå trumf på mina örlappar, så att de' hvisslar efter. (Löper ut.)

FEMTE AKTEN*).

Första inträdet.

Baron Stadij. (Allena.) Jag vet inte väl, huru jag skall anse den äran, mig är skedd, att den vackra fru Lotta låtit bedja mig till sig i afton att hålla herr amiralen Enterfelt sällskap. Vid andra omständigheter skulle jag hafva ansett detta för en obeskriflig lycka, men nu kan jag inte annat än frukta, att mig dymedelst förebådas den största förlust, som jag någonsin kan lida, och som är oersättlig . . . Fru Lottas fader är kommen till staden, hvilkens samtycke endast felades att göra min kusin lycklig; min kusin har ock sagt mig, att fru Lotta äfven befalt honom att i afton infinna sig hos henne, samt att hon förlåtit honom de fel, som han kunde hafva begått. Hvad bör jag sluta af allt detta, annat än att fru Lotta utsett denna afton till att evigt gifva sig i min kusins våld, och att jag endast kommer att vara dertill ett bedröfligt vittne? Men hvad vill jag göra? Jag kan inte vara ond på grefve Hurtig: han har gjort sitt bästa att vinna den ädlaste skatt i hela verlden; jag har ej heller orsak att klaga på fru Lotta: hennes val var gjordt, förrän hon mig någonsin kände; jag kan ej heller säga, att hon gifvit mig den aldra minsta anledning att hoppas, det hon ville eller kunde behjerta min trogna kärlek. Jag vill önska dem begge lycka och med tålmod upptaga mitt oblida öde samt, om möjligt är, tillse, att denna kärleks-svaghets, som på så kort tid så godt som alldeles betagit mig all sinnets ro och allt nöje, må också blifva den sista.

*) Spelar i fru Enterfelts bostad.

Men här kommer den gode gamle amiralen: der se vi ännu en öfverlefva af vår gamla svenska ärlighet. Du redlige, kække gubbe, huru lycklig vore jag, om jag finge kalla dig svärfar!

Andra inträdet.

Baron Stadig, Amiral Enterfelt.

Amiral Enterfelt. Jag hoppas, I har inte väntat länge, herr baron Stadig? Min sann, jag fick nu först veta er ankomst.

Baron Stadig. Jag kom ock nu på stunden hit, herr amiral. Er dotter, fru Lotta, har befalt mig att vara dess gäst i afton.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl, herr baron. Jag tackar er så mycket mer för den äran, I vill göra min Lotta, som hon ock gjort mig en ganska fördelaktig beskrifning om er person, det är väl, det är väl. Min flicka har rätt, ser jag, mycket rätt; I är hjertligen välkommen, herr baron. Så mycket det har grämt mig att förnimma, det en af vårt rike så väl förtjent familj, som er är, tyckes vara så när på vägen att utslockna, så gläder det mig, att I, baron Stadig, utom hvilken jag tror ej många vara öfriga deraf, i allt ert väsende liknar era berömvärda förfäder, det är väl, det är väl. Om jag lefde aldrig så länge, skall jag aldrig glömma er far, guvernören Thore Stadig. Han tjente i sin ungdom vid sjöstaten, var ock en tapper, erfaren och förståndig sjöman, som hade tjent snart sagdt på alla utrikes flottor i Europa och kunde med skäl räknas ibland våra bästa sjöofficerare. Som jag något före honom kom i tjenst, så blef jag ock ett halft år gjord till schoutbynacht förr än han; men han avancerade mig sedan förbi till vice amiral. Om någon annan hade så hoppat öfver hufvudet på mig, så kan jag ej neka, att det ju torde hafva blifvit ett halsbrytande arbete utaf oss emellan; ty vi voro den tiden en hop unga, raska drängar på flottan, som vid slika tillfällen ej förstått skämt. Men tro mig, baron Stadig, er fars avancemente glädde mig, och jag var den första, som uppriktigt önskade honom dertill lycka; ty vi gjorde begge

Schoutbynacht = kontre-amiral.

hvarannan den rättvisan att tillstå, det vi i bravoure och sjömanskap voro lika, så att min avantage framför honom endast bestod i en några månader äldre schoutbynachtsfullmakt; men deremot hade han den förmon för mig, att hans förfäder många hundrade år gjort riket stora tjänster och klädt många blodiga skjortor; deras meriter tyckte jag att de borde komma er far till nytta, när han sjelf så berömmeligen trädde i deras fotspår, och derjemte skilnaden i våra förtjänster ej kunde sägas vara särdeles stor. Han hade sedan den olyckan, stackars man, att det högra benet blef honom afskjutet i samma sjöbatalj, uti hvilken min redlige vän gref Claes Hurtig blef slagen, hvaruppå han lemnade flottan, och så ifrån den ena tjänsten till den andra blef omsider guvernör i Norrlanden, uti hvilken beställning han dog. I förlorade mycket, baron Stadig, igenom en sådan faders död; men så var I derjemte så lycklig, att I några år efter fick en styffar, den redlige generalmajor Gladlynt, uti hvilken jag tror att I inte saknade er goda far.

Baron Stadig. Åh nej, herr amiral, min köttsliga far hade aldrig kunnat visa mer kärlek och ömhet för mig eller taga mer omsorg om mig och min uppfostran än han; jag skall ock vörda hans döda mull, så länge jag lefver.

Amiral Enterfelt. Herr baron, förlåt en gammal gubbe, som hjertligen tager del i allt, hvad som er angår, om han är så frågvis och begär veta, hvad beställning som I bekläder. Er ålder, om jag gissar rätt, tyckes fordra, att I måste redan hafva valt någon viss lefvernesart.

Baron Stadig. Jag hoppas, mitt svar på er fråga, herr amiral, skall så gillas af er, som jag finner både fägnad och heder uti sjelfva frågan. Jag har i hela min ungdom med all flit sökt inhemta de kunskaper, som skulle göra mig skicklig antingen till en god soldat eller en skicklig statsman. I språken och exercitier gjorde jag ock de framsteg, att jag, utan sjelft beröm, kan säga mig uti dem vara färdig. Min hug lekte fuller strax på att taga till värjan; men som vårt långsamma krig några år förut tagit ända, och således liten appearance var till att lära stort eller att göra särdeles lycka i den metiën, så beslöt jag på min styffars trogna råd att göra mina resor utomlands, besåg ock de förnämsta utrikes orter med den flit och aktsamhet, som jag trodde en gång skulle kunna göra mig desto skickligare till att tjena mitt fädernesland. Frankriket lemnade jag till sist,

i uppsåt att der något dröja, till att, efter en allmän veder- tagen inbillning, gifva mitt väsende något bättre skick och angenämhet; men jag var snart sagdt knappt ditkommen, förrän jag fick bedröfliga tidender om min styffars död, och blef så tvungen för mina angelägenheters skull att begifva mig hemåt igen. Sedermera hafver jag här hvarken sökt eller ernått någon beställning, lärer ej heller göra derom någon ansökning. Ty, ehuru jag alltid skall vara färdig, enär påfordras, att med lif och blod samt med arbete och hufvudbry tjena mitt fädernesland, det ock till mina död- dagar blifver mitt uppsåt, att i alla måtto göra mig dertill skicklig; likväl, som jag är så lycklig att vara en förmögen man, som rikligen kan subsistera af mig sjelf, så har jag gjort mig samvete att söka brödet undan dem, som måste tjena för deras uppehälle. Jag hafver fördensskull utvalt att vara en landtman, men på sådant sätt, att, när jag med flit och upptänksamhet idkar mitt jordbruk, jag är inte mindre omtänt att dagligen kunna göra framsteg i alla nyttiga vetenskaper och att kultivera mitt sinnes gåfvor, på det, när påfordras, jag både på riksdagar kan gå riket till- handa med trogna rådslag och eljest strax träda uti hvad tjenst som man af mig skulle vilja fordra.

Jag bör likväl berätta er, herr amiral, att öfverheten före min utresa gifvit grefve Hurtig och mig en vårt stånd anständig karakter; den nåden sökte jag inte, men tog den dock emot med all underdånig vörndnad och erkänsla, dels för det att jag dymedelst får tillfälle att göra hos vår nå- digste öfverhet uppvaktning, att således städse kunna vara i dess åtanka, dels ock emedan, efter våra tiders skadliga vana, någon karakter är oundgänglig uti samqväm och det hederliga namnet af en rätt landtjunkare nu beklagligen inte gifver särdeles anseende, fast jag måste göra mitt grannskap den rättvisan och tillstå, det vi endast göra värde af hvar- andra, efter som den ena öfvergår den andra i förstånd, dygd och redlighet, och inte efter den stämpeln, som en fullmakt slagit på någondera af oss.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Ert fattade beslut är berömligt, herr baron, och jag spår förut, att I ej länge får derutinnan framhärda; ert fädernesland, baron Stadig, lärer snart behöfva slika män som I. Men er kusin, grefve Hurtig, hvar är han engagerad?

Baron Stadig. Min kusin är ej vidare kommen än

jag. Han hade ock föresatt sig samma lefvernesart med mig, förrän han började sina resor; men huru vida utrikes orter kunnat göra en så total ombytning uti dess förr fattade resolution, som de gjort uti allt hans öfriga uppförande, har jag ännu inte kunnat göra mig kunnig om. Men efter herr amiralen nämner min kusin, så lärer han tillåta, att jag hjertligen beklagar den dårskap, han begick just nu på kaffe-huset . . . och . . .

Amiral Enterfelt. Åh, nämn intet derom, herr baron! Lappri, lappri! Man måste förlåta ungt folk. Jag har ock varit yr i min ungdom, dock på svenskt manér. Sådana vis-puta utländska manér visste vi inte i min tid: vi galnades och handskades oss emellan, så det gick väl till, men vördade alltid ålderdomen. Dock det gör mig ondt, att jag sjelf blef på sistone något ifrig: bloden begynte att jäsa på gubben, skall I tro, baron Stadig, och hade I inte kommit emellan, så tror jag min sann, att det blifvit bara allvar utaf. Jag förlåter grefve Hurtig af allt mitt hjerta, ja jag beklagar äfven på det högsta den förtret, han dymedelst sig ådragit.

Baron Stadig. Huru då, herr amiral?

Amiral Enterfelt. Ja, jag vill säga er, herr baron: I vet utan tvifvel, att er kusin friat till min dotter; I tör ock veta, att hans person stod henne så temmeligen an. Hon hade ock ämnat, på mitt inrådande, att i afton gifva honom ett fullkomligt ja. Allt detta är öfverända: min Lotta hade före min hemkomst fått veta, hvad som händt på kaffe-huset, bedyrade, när jag kom in till henne i hennes kam-mare, att hon aldrig mer ville veta af grefven, ja påstod sig dertill vara förbunden igenom en dyr ed, den hon aldrig skulle bryta.

Baron Stadig. Men står hon inte att bevekas och att vara så försonlig som hennes goda far, hvilken likväl lidit största oförrätten?

Amiral Enterfelt. Jag gjorde allt det jag kunde att öfvertala henne dertill, men fåfängt.

Baron Stadig. Skulle herr amiralen ej ännu vilja göra ett försök? Hvem vet, om icke ett så fromsint fruntimmer som fru Lotta, och som derjemte har så stor vördnad för sin far, torde låta öfvertala sig?

Amiral Enterfelt. Nej, herr baron, jag känner min flicka: så god som hon är, så beständig är hon i hvad hon

en gång satt sig före. Jag har dessutom försvurit att i slika mål som dessa någonsin mer bruka min faderliga myndighet, sedan det en gång har lyckats mig illa. Allt det jag kan göra för grefve Hurtig, är att ynka honom och att önska honom bättre lycka med en angenämare flicka än min Lotta.

Baron Stadig. Den får han inte, om han reser hela världen omkring; men, herr amiral, jag ber ännu en gång.

Amiral Enterfelt. Bed inte, baron Stadig, bed inte. Saken är ogörlig. Om I vill, så gå själf och bed min Lotta; men I må tro gubbens ord, I lärer intet uträtta. Här kommer hon. Gör nu ert bästa.

Tredje inträdet.

*Amiral Enterfelt, Baron Stadig, Fru Lotta,
Fröken Gladlynt.*

Amiral Enterfelt. Min Lotta, jag har berättat baron Stadig, huru du mistyckt den händel, grefve Hurtig började med mig på kaffehuset, och att du fullt och fast satt dig före att alldeles utslå hans frieri.

Fru Lotta. Min vördnad för er, min kära far, den omtanke, jag bör hafva för min egen sällhet, och en svuren dyr ed förbinda mig oemotsägeligen till ett beslut, som jag aldrig ändrar.

Baron Stadig. Men, min sköna fru, huru snart kan en ungdom förse sig! Fel, som af hastighet begås och hvartill ingen arghet är ursprung, böra så mycket snarare hos dem förlåtas, som gemenligen de ädlaste gemöterna hafva de hastigaste rörelser.

Fru Lotta. Ädla gemöten, baron Stadig, böra kunna styra sådana hastiga rörelser, ett sundt förnuft kan alltid hålla dem i tygeln.

Baron Stadig. Sådant kommer med åren och förfarenheten, min vackra fru.

Fru Lotta. Innan de åren och den förfarenheten kommer, kan så mycket ondt redan vara gjordt, att det inte mera står att rättas. Men, herr baron, låt oss inte längre

Gemöt = sinne, ande.

raisonnera härom; jag har ännu ett skäl, som är oöfvervinneligt.

Baron Stadig. Tör jag fråga, hvad det är?

Fru Lotta. Jo, att jag vill så, att jag blir dervid, och att den, som mera talar härom, gör mig alldeles inte till viljes.

Baron Stadig. Min nådigste fru.

Fru Lotta. Jag hade aldrig kunnat tro, att baron Stadig skulle vilja förtreta mig.

Baron Stadig. Jag ber, hör mig.

Fru Lotta. Stig upp först, baron Stadig, och tala sedan så mycket er behagar. Släpp man min hand lös, jag vill stå kvar. Det kan vara lik mycket, hvar jag är, som det är lika mycket, hvad I vill säga.

Baron Stadig. Min skönaste fru, jag tager himmelen till vittnes, att det första ögonblicket, jag hade den lyckan att se er, era fullkomligheter så intogo mitt hjerta, att I sedermera envåldigt ägt alla mina tankar, och att I varit all min längtans ädlaste och endaste mål. Jag visste ej då, att min kusin grefve Hurtig var i lika tillstånd med mig: han har sagt mig sådant först i dag; men ack! han förtälde mig tillika den lyckan, han hade, att I, min sköna fru, ej var honom ogünstig. När jag för några timmar sedan hade den äran att tillika med honom göra hos er min uppvaktning, bekräftade er vackra mun min kusins lycka och betog tillika mig allt hopp om min.

Sedermera är denna för min kusin bedröfliga händelsen mellankommen, som tyckes hafva ändrat ert sinne och hotar honom med förlust af en sällhet, som han borde skatta för den aldra största i hela världen. Jag vore en skrymtare, om jag ej tillstode, att hvad som således händt mig ingalunda bedröfvar; men så ville jag ej profitera af min kusins olycka, så länge något hopp vore, att densamma kunde afböjas; ja, jag hafver äfven trott min skyldighet fordra att, så mycket möjligt vore, dertill contribuera. I detta uppsåt, min skönaste fru, och inte till att förtörna er, har jag velat hos er intercedera för min olycklige kusin; I har afslagit min bön, ert fattade beslut emot honom är oföränderligt, I har förklarat allt förebedjande onödigt och fåfängt. Jag har således intet att reprochera mig sjelf, ja fast emot mig sjelf, min egen kärlek, ja min egen lycksalighet hafva sökt, i anseende till min kusin, fullgöra allt, hvad både vårt skyldskapsband

samt forna vänskap kunnat af mig fordra. Men (faller åter på ett knä), min skönaste fru, låt inte er vrede emot min kusin sträcka sig längre än till honom. Har han ej vetat att sätta rätt värde på det ädla hjerta, som han var så när till att blifva en lycklig ägare utaf, så tro, att jag håller detsamma för den ädlaste skatt i hela verlden, utan hvilken allt nöje, ja sjelfva lifvet är och skall städse blifva mig både ledsamt och föraktligt. Om detta hjerta tigger jag nu här på mina knän, skönaste fru Lotta, och tillbjuder att uppoffra er deremot ett hjerta, uppfyllt af vördnad och kärlek för er, och som, så länge det äger en bloddroppe, skall hålla för sin största lycka att få höra er till.

Fröken Sophia. Huru kan du, min Lotta, låta bror min stå så länge på knä för dig?

Fru Lotta. Ett så oväntadt tal ifrån er, baron Stadig, har så surprenerat mig, att jag ej en gång märkte ert knäfall, som mig ingalunda tillkommer, eller jag bör tåla. Stig derföre, om er behagar, upp, och var försäkrad om all min erkänsla för ett så hederligt och mig äfven ej obehagligt tillbud. Någon längre bekantskap och vidare umgänge lärer behövas, innan I kan rätt veta, om gåfvan, som I begär, svarar emot det värde, I sätter uppå henne. Mig torde ock en längre tid vara nödig till att bättre lära känna den, som för all min lifstid kan antingen göra mig högst lycklig och förnöjd, eller ock outsägeligen eländig.

Fröken Sophia. Min hjertunge, jag mins en viss fru, som ej många timmar sedan sade, att hvad som skall göras måste göras fort.

Fru Lotta. Ja, min engel, men jag mins åter en viss fröken, som ej längre sedan svarade den frun, att hvad som göres hastigt ångras länge.

Baron Stadig. Min vackraste fru, sådana uppskof, ehuru gunstiga, pläga ofta vara förebud af höfliga afslag.

Fru Lotta. Jag mente dem inte så, herr baron.

Baron Stadig. Men äro de då ej nu alldeles onödiga, min nådiga fru? Ingen tid, intet vidare umgänge kan göra mig mer försäkrad, än jag nu är, om min lyckas storlek, om er vackra mun behagar endast med ett gunstigt ja densamma besegla. Och om min beständiga vördnad för er person samt oföränderliga, uppriktiga kärlek för er lär er egen dygd, er egen fromhet, ja alla era öfriga fullkomligheter bäst betaga er allt tvifvelsmål. Dessutan så är jag försäkrad, att

er egen goda far här lärer ej undandraga sig att gå för mig i borgen.

Amiral Enterfelt. Ja, det gör jag gerna, både med hand och mun. Det är väl, det är väl.

Fröken Sophia. Än jag då, bror? Vill I inte ha min caution med? (Till fru Lotta.) Du tager fuller den för god, min engel?

Fru Lotta. Ingen mindre, min Fiken. Jag vore min sann klok, om jag antog en omyndig flicka, som du är, för cautionist. Se du dig sjelf före om goda cautionister; du tör snart nog behöfva dem bättre, än jag nu gör. (Till baron Stadig.) Men, baron Stadig, I måste ej illa upptaga, om jag säger, att både sjelfva anständigheten och vissa skäl fordra, det jag mig förbehåller en något längre tid till betänkande. Kom derjemte ihåg en viss omständighet, som ock gör mig tvehugse och äfven torde fordra hos er en nogare eftertanke.

Baron Stadig. Hvad omständighet kan det vara, min sköna fru?

Fru Lotta. Jo, baron Stadig, erinra er allenast, att I heter Stadig och jag Enterfelt, att I är af en gammal och jag af en ung familj.

Baron Stadig. Jag erinrar mig, min sköna fru, att I är af samma stånd som jag, och att en rätt så stor kung, ja kanske större, upphöjt er far dertill som den, hvilken benådat min familj dermed; jag vet ock, att ingen utan sidvördnad för öfverheten, som är all heders källa, kan göra en skilnad emellan dessa och de förra tiders familjer. Hade alla tiders konungar här i Sverige lika makt att benåda deras undersåtar med hedersstånd, så kuma ock alla tiders familjer ej vara i olika anseende, utan att man tillika vill sätta ett större värde på den ene konungen än på den andre, hvilket vore en äfventyrlig förmätenhet. Det torde fuller vara, att en eller annan kommit till denna förmon utan särdeles förtjenster, hvilket åtminstone inte händt vår redlige, gode gubbe, er far; men huru kunna vi vara försäkrade om, att inte sådant i forna tider sig tilldragit? Min tanke är, skönaste fru Lotta, att, när öfverheten med sin höga hand bekräftat någons hedersstånd, i samma ögonblick allt det framfarna bör glömmas och allenast den nye riddersmannens och dess efterkommandes följande uppförande, mandom och trohet göra dem mer eller mindre hedrade ibland oss. Ja, min vackra fru, en väl och till rikets tjenst anlagd ungdom,

ett redligt, uppriktigt och tappert väsende, ett vänligt och nöjsamt umgänge, jemte en oföränderlig kärlek för fäderneslandet, trohet och lydnad för öfverheten gör i mitt tycke en fullkomligare adelsman än hundra tusen anor. Den trägna ansökning, som jag ock nu gör hos er, min vackra fru Lotta, bör äfven öfvertyga er om, att jag hafver samma tanke om fruntimret. Jag ser hos er alla de fullkomligheter, som böra pryda ert kön, och dem vördar och skattar jag mer, än om I kunde nämna mors mormoder och så vidare ända tillbaka till drottning Disa.

Amiral Enterfelt. Åh, rör aldrig denna förhatliga strängen, min Lotta! Er tunga, kära qvinfolk, leker gemenskapen mest på denna såra tanden, som likväl måste alldeles uppräckas med alla dess djupa rötter, om eljest friheten skall hafva bestånd och här blifva någon enighet samt den derpå grundade allas välgång. Jag vill säga dig, min Lotta: ingen kan förakta din familj utan att antingen förakta din far eller hans farfar, som var en ärlig, redlig bonde. Föraktar han din far, så låt honom visa i sin släkt någon, som med mera möda, fara samt ärlighet bragt sig upp i världen än han; föraktar han den redlige bonden, som var din fars farfar, så måste han ock vara så onaturlig att förakta första upphofsmannen af sin egen familj, som inte lärer mer vara kommen utur himmelen än andra, och som lärer aldri sist tillbaka nödvändigt hafva varit en god svensk bonde, eller något dylikt. Men, som jag sade, det hugnar mig, att det är allenast I qvinfolk, som löpa med slikt lappri; manfolken ha mera förstånd och billighet än så, min sann ha de så, min Lotta. Det är väl, det är väl.

Fru Lotta. Ja, min kära far, men det är dock med qvinfolken som jag mest måste ungås. Jag kan inte tåla att blifva sedd öfver axeln eller att icke hållas för jemngod med dem, som inte ha mer än jag sjelfva förtjent det hedersstånd, de förhåfva sig öfver. Kom ihåg er egen moster, styfmoster menar jag, baron Stadig, fröken Sisle Storlåt; huru ställer hon sig mot er halfsyster der? Det var länge, kan tro, innan hon vålade sig att se henne. Omsider lät hon beveka sig dertill, och kanske att, när de voro ensamma, hon var så familjär att kalla henne kusin; men kom någon främmande in, så hette hon mycket kallsinnigt »min fröken».

Fröken Sophia. Allt detta är sant, min hjertans du.

Sår = öm.

Men kom deremot ihåg din gumor, den fromma grefvinnan Hurtig; har du någonsin sett henne göra någon slik oförståndig skilnad? Har hon inte, fast du är henne på intet sätt skyld, dock alltid kallat dig i aldra största sällskapen snart gudotter, snart syster? Och mig har hon alltid hedrat med det namnet, ehvem som ock varit närvarande.

Fru Lotta. Men hvad heder har hon ock icke deraf, min hjertans Fiken? Den goda grefvinnan är icke en hårsmon mindre derföre vördad och älskad, ja alla så godt som fika efter att utaf allt hjerta gifva henne den respekt, som hon sjelf tyckes vilja undvika.

Amiral Enterfelt. Om jag lefver i hundrade år, skall jag aldrig glömma den sista gången, när jag nu vid min uppresa besökte den makalösa frun. Jag fann henne gåendes med sina barn uti ett långt galleri, hvilket ena sida var beprydt med dess framlidne herres, grefve Christopher Adels, och den andra med hennes egna förfäders konterfej. Hon nämnde dem alla, berättandes hvad höga embeten de beklädt, samt de förnämsta tjenster, som de gjort deras fädernesland, men sade derjemte till de små hjertungarne: »Er förmon, kära barn, att hafva utaf så dråplige män er härkomst är sannerligen stor; men som I sjelfve inte det aldra minsta dertill bidragit, så böra I ingalunda deröfver förhåvas eller förakta andra. Följen I era förfäders berömliga exempel, så böra deras förtjenster öka era; men gören I anorledes, så vanhedren I dem, och de ännu mera er.»

Baron Stadig. Det är inte utan, att ju en eller annan af vårt gamla fruntimmer äro så inbilska i detta målet, att de snart sagdt inte tänka eller tala om annat än detta lappriet; ja jag fruktar, att de söka äfven att planta denna högfärden i deras barn, förrän de lära dem något annat godt. Jag vill äfven ej neka, det jag tror min gamla moster Sista heldre skola se mig gift med ett gammalt slägtregister och ett väl måladt ätteträd än med er, min sköna fru. Men så kan grefvinnan Hurtigs exempel dock öfvertyga er, att ibland de äldre familjer finnas, ja jag tör säga till största delen raisonnabla fruntimmer; de lära alltid fägna sig af ert umgänge, min vackra fru, samt hedra er som min hustru, men ändå mest för er egen merit. De andra, om sådana skulle finnas, förtjena inte er bekantskap, ja inte en gång att nämnas. Men, min skönaste fru Lotta, dessa äro alltför allvarsamma

discourser för en pickhågad älskare, som väntar af er vackra mun sin dom: gif honom nu antingen lif eller död.

Fru Lotta. Låt mig väl höra parterna, baron Stadig, och väl ransaka saken, innan jag gifver dom; dertill fordras någon tid.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl; men, min kära Lotta, hade du inte bäst att göra pinan kort? Tänk dock huru träget han beder!

Fru Lotta. Jag vill inte gerna neka min kära far något, men måste dock i detta målet så vida vara olydig, att jag utber mig något rådrum, innan jag mig fullkomligen yttrar.

Fröken Sophia. Stå inte, kära Lotta, och tokas så med bror min! Jag känner ändå på mig, att du gifver honom ja.

Fru Lotta. Du tör ha känt så mycket förr en gång du, och likväl bedragit dig, mins det. Emellertid, baron Stadig, så försäkrar jag er, att, hvad beslut som jag fattar, ert nöje skall vara mig om hjertat.

Fjerde inträdet.

Amiral Enterfelt, Fru Lotta Enterfelt, Fröken Gladlynt, Baron Stadig, Grefve Hurtig, Lasse Lustig och Sara.

Grefve Hurtig. Quel bonheur, ma cousine, att få se er tvenne gånger på en dag, ma foi, alltid lika skön och lika behaglig!

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Lära de så att lefva i Paris? Jag mente, man helsade alltid på frun i huset först.

Fru Lotta. Det är alltför mycket svenskt och gammalmodiskt, kära far; grefvens vana är att gå till fröken först, sedan till spegeln, och sist kommer raden till mig. (Sakta till amiralen.) Se, min far, spådde jag ej rätt? Strax härpå lärers hans grefveliga nåde förfoga sig till mig.

Baron Stadig. (Sakta.) Du lärers fuller sloka fjädrarne rätt nu, min grefve, när dig blir bekant, huru du har förqvacklat din lycka. Dock, hvem vet? Du tör vara lyckligare

Förqvackla = förfuska, förspilla.

än jag, som ännu har allt att frukta, men hvars hopp är ganska ovisst. (Till grefve Hurtig.) Kusin, kusin, hvad gör I? Kommer I inte ihåg, att I är uti fru Lottas hus och af henne buden till gäst, utan att I deremot vist henne den aldraminsta höflighet? Ser I ock inte hennes far, amiralen Enterfelt, som I förförde er på rätt nunnas? Mig tyckes, att I borde till det minsta göra hos honom er enskyllan.

Grefve Hurtig. Min vackra fru, ehuru högt jag är er förbunden för det tillstånd, I gifvit mig, att i afton njuta ert kära sällskap, så skulle I dock tusendefaldt öka den gunsten, om I behagade intercedera för mig hos er far, herr amiralen här, att han förlåter det fel, jag i hastighet begått emot honom. Min sann, han var mig alldeles okänd.

Fru Lotta. Herr grefve, min far vet så väl, hvad han bör förlåta eller inte, att det vore förmätigt hos mig att vilja honom till något öfvertala; har I brutit honom emot, så åligger det ock er att begära förlåtelse.

Grefve Hurtig. Jag gör det gerna och af allt hjerta, min nådiga fru. Min sann, herr amiral, jag kände er inte.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl; men jag skulle tänka, herr grefve, att det vore aldraförsigtigast, om man mest undvek till att oförrätta en okänd, af fruktan att man torde dymedelst göra mera ondt, än man kanske förmodat. Jag har glömt, min grefve, jag har glömt allt, hvad oss emellan sig tilldragit, önskar er allt godt, och att denna händelsen må vara er en varning. Tänk endast på er hederliga familj, I är snart sagdt den endaste qvar derutaf. Kära grefve, låt henne inte slockna ut i en skamfläck.

Grefve Hurtig. I en skamfläck säger du, redlige gubbe? I all min listid hafva aldrig några ord gått mig så till hjertat. Min nådiga fru, er goda far har förlåtit min galenskap; låt mig nu utbedja mig samma gunst utaf er.

Fru Lotta. Mins min ed, grefve, och döm derutaf, hvad svar I har att förvänta.

Grefve Hurtig. I svor i hast, min fru.

Fru Lotta. Men har beslutit att hålla evigt.

(Grefve Hurtig faller på knä.)

Fru Lotta. Stig upp, grefve, allt är fåfängt! Och till att mer öfvertyga er derom: baron Stadig, gif hit er hand och tag denna handen, som tillika med mitt hjerta gifver sig evigt uti ert våld.

Enskyllan = ursäkt.

Fröken Sophia. Åh, du inbundna skalk du! Kom väss att du hade detta redan i din lilla hjerna, när du så kallsinnigt i jånnes begärde tid att betänka dig.

Fru Lotta. Det är lika mycket, Fiken: saken är gjord, och nu skall du fritt få kalla mig svägerska, om du vill.

Baron Stadig. Min käraste fru, döm af mitt stilla-tigande om min erkänslas storlek: små välgörningar finner man ord att tacka före; men så stor, som den är, hvilken I nu visat mig, och det ändå just sedan I lemnat mig emellan hopp och fruktan, öfvergår alla tacksamhetstecken, som med ord kunna visas.

Lars Lustig. (Tager ett rep utur byxsäcken, springer till grefve Hurtig och visar honom detsamma.) Monsieur, monsieur, voici, en säker läkedom för korgen och mjeltsjukan: probatum est.

Grefve Hurtig. Gå din väg, din narr, eller jag lärer skjutsa dig hädan, så det skall hvissla efter!

Lars Lustig. Mycken tack, nådige grefve, jag reser fuller utan skjuts: jag känner alltför väl ers nådes hållhästar, de slå så gerna. Så går det: obuden tjenst blir alltid försmådd. Men hvad skall jag göra med detta herrliga elixiret, som likväl gifvit så många en så rolig sömn, att de aldrig vaknat? Hör, min sköna jungfru Sara, I hade liten vänskap för mig, den tiden jag var fransos i verlden: I mins väl monsir Champagne? I talte då om bröllop. Nu, min engel, tillbjuder jag er detta sköna giftermålsbandet, om I vill sätta halsen deri först och låta mig snöra till; jag vill strax komma efter, och då sku vi vara sammanbundna, kan tro, åh, så sammanbundna!

Sara. Jag tackar dig, din stygger; behåll ditt repstykke för dig sjelf och sådana lättfärdiga bedragare, som du är: du har väl förtjent det och mer.

Grefve Hurtig. Ja, det skall bli så. Kusin Stadig, var det ett vänskapsstykke att på så listigt sätt praktisera ifrån mig ett fruntimmer, som I visste att jag älskade, och om hvilkens godhet för mig jag hade gjort er förtroende?

Baron Stadig. Grefve Hurtig, jag lemnar herr amiralen och hans sköna dotter, fru Lotta, att vittna, om jag, fastän jag var er rival, dock i denna saken mig annorledes uppfört än som er vän.

Probatum est = det är bepröfvadt.

Obuden = som man ej bedt om.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Jo, grefve, baron Stadig har i anseende till er gifvit sådant prof af vänskap, som jag tror vara ohördt: han har sökt med trägna böner, knäfallande och jag vet inte hvad mer förekomma den förtret, som er händt; ja, jag har inte hört honom på något sätt yppa sin kärlek för min dotter, förrän hon bedyrade sig vara obeveklig att mer hafva någon god tanke för er.

Fru Lotta. Vet, grefve Hurtig, han var så envis, så envis och så enträgen att plåga mig med förböner för er, att jag hade snart sagdt börjat hata honom så mycket, som jag tillstår att jag nu älskar honom.

Grefve Hurtig. Det är mig ändå kärt, att, som jag har ingen annan att skylla än mig sjelf, jag likväl, då jag mister en käraste, icke i detsamma mister en trogen vän. Min nådiga fru, tänk inte, att den frågan, jag nu gör er, om I någonsin haft någon verklig godhet för mig, härrörer af en fåfäng inbillning, sedan jag försäkrar er dess ändamål endast vara att utaf dess svar blifva mer eller mindre öfvertygad om mina fel.

Fru Lotta. I vet, grefve, att ett sådant tillstående ej är så särdeles anständigt för ett fruntimmer, i det tillstånd jag nu är; dock lärer baron Stadig anse för ett uppriktighets-tecken hos mig, att jag ej nekar det, till hvilket han sjelf varit vittne. Ja, grefve, jag har haft så god tanke för er, att, när min far uppå er fasters anmodan begärde mitt ja för er, jag gjorde ingen svårighet att allt hemställa till hans behag. Men . . .

Grefve Hurtig. Åh, stanna der, min skönaste fru! Min egen eftertanke säger mig alltför mycket det öfriga. Ja, det är mitt eget uppförande, som har förorsakat er kall sinnighet emot mig, mitt eget uppförande har gjort mig föraktlig i era ögon, ja det har äfven föranlåtut denne redlige gamle mannen att varna mig, det jag ej måtte blifva en skamfläck uti min familj. Du har väl tillbragt din ungdom, Hurtig, väl anlagt dina medel på utrikes resor, när vid din återkomst i ditt fädernesland dina och din familjs bästa vänner tro sig hafva orsak att gifva dig sådana förmaningar! Jag skall ock upptaga dem, som mig bör, kasta evärdeligen bort detta flygtiga utländska väsendet, som en inbillad artighet kommit mig att taga nöje uti. Min klädedrägt, min åtbörd, mitt tal och mitt sinne skall hädanefter vara svenskt,

uppriktigt svenskt, mitt fäderneslands frihet, uppkomst och försvar skola förnämligast hädanefter sysselsätta de tankar, som härtills varit så picckhågade på allahanda fåfänga.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Nu känner jag er igen, grefve Hurtig, nu framlyser den gamla svenska manligheten uti er. Med ett ord, nu känner jag igen i er person era mycket berömda förfäder: sådan var deras gång, sådant deras tal. Ja, nu är I rätteligen och i sanning grefve Hurtig.

Fröken Sophia. (För sig sjelf.) Hvart vill allt detta taga vägen? Han har icke sagt det aldri ringaste till mig hela denna tiden; nog har han gifvit fru Lotta goda ord. Få se om, sedan han finner sig hafva förlorat henne, gamla kärleken icke uppvaknar. Det må han ock göra för Fiken, säger jag.

Grefve Hurtig. Kusin Stadig, jag fagnar mig öfver din lycka; jag var henne inte värd, och hon hade inte kunnat träffa en redligare man eller bättre vän, än du är. Men om du blifvit lycklig, så neka inte till att äfven göra din vän så: det står i ditt våld, Stadig.

Baron Stadig. Huru då, kära grefve? Står det i mitt våld, så är I lycklig redan: denna hjertungen undantagandes, är intet i verlden, som jag antingen kan eller vill neka er.

Grefve Hurtig. I ären begge hvarannan värde, kusin; men hvad säger I om er vackra syster här? Jag adresserar mig inte till er som hennes bror eller förmyndare, utan som till en förebedjare. Förmå henne att emottaga ett hjerta, som, ehuru flygtigt och fåfängt det härtills varit, ingenting högre åstundar än att få evigt fästa sig under hennes lydno.

Baron Stadig. Min syster, er tillkommer att härpå svara. I vet, att mitt förmyndareskap, som er far mig anförtrott, aldrig behöft sträcka sig längre än att med nöje bifalla, hvad I er föresatt. Jag hoppas, jag lärer ock nu hafva tillfälle att göra detsamma, i anseende till det benägna svar, som jag vill förmoda att I gifver vår kusin.

Fröken Sophia. Åh, bror! Stackars grefve, han ser då så barmhertig ut; hvem kan neka honom något? Men är allt hvad I nu sagt, grefve, rätt ert allvar?

Grefve Hurtig. Ja, och utaf allt mitt hjerta, min engel.

Fröken Sophia. Det är mig kärt. Men töfva, grefve,

att gifva mig dessa kärliga öknamnen, till dess jag får lof att kalla er så igen. Men svara mig nu uppriktigt på en fråga: gifver I eder på nåd och onåd, eller vill I kapitulera? Svara rent ut, grefve!

Fru Lotta. Du kan inte låta bli att vara galen, din yrhätta.

Grefve Hurtig. Hvilket behagar min sköna öfvervin-
narinna?

Fröken Sophia. Inga öknamn, säger jag, grefve! I skall få kapitulera; men får icke jag sätta upp punkterna?

Grefve Hurtig. Mycket gerna.

Fröken Sophia. Så hör nu väl på och säg, till hvil-
ken I samtycker eller ej.

Först och främst så skall grefve Wilhelm Hurtig ifrån denna dagen aldrig understå sig att komma till hofs eller något hederligt sällskap med sitt hår eller peruk uppknuten, lika som ville han rida skjuts; hvaremot jag lofvar med hand och mun att vilja tro honom hafva örönen kvar, utan att han skall hafva af nöden att visa dem bara.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Fröken Sophia. Till det andra: skall grefve Hurtig låta rese-våtsäcken ligga bakpå uppå vagnen eller drängens sadel, samt låta kusken behålla piskan, utan att nu eller i framtiden binda någondera af dem bak uti sitt hår eller sin peruk; ej heller skall han försäka dyr tid i landet med det myckna mjölet, han låter baka fast ofvanpå hufvudet.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Fröken Sophia. Till det tredje: skall bemälte grefve ej fördrista sig att bära lifvet på sin rock under armhålen eller med vida och uppstoppade rockskört apa efter fruntimmers styfkjortlar, vid straff att strax hafva förbrutit byxorna til mig, sin laggifta hustru.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Fröken Sophia. Till det fjerde: skall han ej bära byxor, med förlof sagdt, så trånga, att han behöfver draga på sig dem med skohorn.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Fröken Sophia. Till det femte: skall han aldrig bära hvita strumpor, utom när han åker i vagn, och det ändå ej ofta, på det en olycklig åkommen fläck ej må komma hans friska ben i elakt omdöme.

Rese-våtsäck = kappsäck.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Fröken Sophia. Till det sjette: måste han ovägerligen befalla sin skomakare att göra skor, som helt och hållet täcka hela hans fot, och ej mer bära en ful och stygg sko samt en bar brist, till att vilja synas hafva en liten fot.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Fröken Sophia. Till det sjunde: förbjudes alldeles att taga söljor ur remtygen på vagnar och spänna fast ytterst på tårna af sina skor.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Lars Lustig. Min nådiga grefve, får jag icke lof att springa hem efter er nattkjortel? Jag fruktar, I lärer rätt nu stå naken eljest: I blifver så aftacklad.

Fröken Sophia. Till det åttonde: skall grefven bära så stor hatt, som kan täcka honom för regn och solsken, och aldrig sätta den på ett öra.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Fröken Sophia. Till det nionde: skall grefven inte gå och sprätta med benen, kasta sig på en länstol, hvar han kommer in, eller hvart ögonblick beskåda sig sjelf i spegeln.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Fröken Sophia. Till det tionde: skall han inte i oträngda mål slänga in fransyska ord i sitt tal och sjunga stycken af fransyska visor; men särdeles blifver honom förbudet att bruka fransyska eder, som han ock måste lofva att ganska sparsamt svärja på svenska, samt att hvarken på fransyska eller svenska bruka mörka ordasätt eller double entendre, som likväl äro så tydliga och förstås så lätt, att ett blygsamt ansigte inte kan undvika att rodna vid deras åhörande.

Grefve Hurtig. Samtyckt.

Fröken Sophia. Till det elfte: får grefven ingalunda vid alla tillfällen hårdt och tvärt tala om utländska moder, manér att lefva, sällskaper, konversationer och tidsfördrif, och upphöja dem så högt, som han förringar allt hvad svenskt är.

Grefve Hurtig. Denna punkten bör inte allenast jag, utan hvar redlig svensk säga ja till.

Brist = vrist.

Nattkjortel = nattskjorta.

Fru Lotta. Kära Fiken, gör en gång ända på alla dina punkter.

Fröken Sophia. Punkterna blifva snart färdiga. Bry dig om dig sjelf du, jag måste hafva dussinnet fullt. — Till det tolfte, säger jag, förbjudas alla supéer och kollationer, der jag inte är med. Hvad säger I till det, grefve?

Grefve Hurtig. Er närvaro, min sköna kusin, skall alltid vara mig så kär, att jag denna punkten med allt nöje bejakar.

Fröken Sophia. Vill I, grefve Hurtig, troget och uppriktigt hålla alla dessa kapitulations-punkter?

Grefve Hurtig. Från början till ändan, min kusin.

Fröken Sophia. Men vill ock I samtelige här närvarande vara borgen härföre? (Till fru Lotta.) Du slipper inte, Lotta, förrän du med ditt ja kommer också.

Fru Lotta. Åh, din fjolla! Ja då.

Grefve Hurtig. Men, min sköna kusin, får jag inte ock införa en eller två punkter uti vår kapitulation?

Fröken Sofia. Jag fruktar, I börjar på rebellera, grefve. Hvad gäller, I tänker redan på vilkor, som göra allt hvad I lofvat till intet? Men låt oss höra!

Grefve Hurtig. Först skall jag ifrån detta ögonblicket få byta det ledsamma kusin-namnet i namn af engel och andra slika förtroliga och kärleksfulla namn.

Fröken Sophia. Det är fuller något för hastigt, men lika mycket: samtyckt.

Grefve Hurtig. Skall min sköna kusin alltid vara vid ett så godt humör, alltid så angenäm och alltid älska mig så mycket och så uppriktigt, som jag älskar henne. Blifver denna punkten samtyckt, så begär jag ej mer, och då är jag bland de lyckligaste i hela världen.

Fröken Sophia. Samtyckt af allt mitt hjerta. Och så, min kära grefve Hurtig, gör jag en ända på ert korta frieri, och nu är jag er egen engel, eller hvad I vill kalla mig, så länge jag lefver.

Amiral Enterfelt. Det var en flicka för dig det, det är väl, det är väl.

Alla. Vi önska er begges lycka.

Lars Lustig. Vivat! Tänk, om antingen min grefve eller jag hade hängt upp oss rätt nunnas, så hade vi inte fått se på denna glädjen. Jag tror, han har mera förstånd likväl än jag, fastän jag länge tviflat derom.

Femte inträdet.

Till alla de förre inkommer *Måns*.

Måns. Junkern, som var här för några timmar sedan, är der ute och vill ändtligen tala med ers nåd.

Fru Lotta. Hvad vill den besten här? Säg honom, jag är förhindrad; han kan komma igen i morgon.

Amiral Enterfelt. Inte så, inte så, min Lotta! Sara har på dina vägnar gifvit honom något hopp; det är bäst ju förr ju heldre låta honom veta, att det är fåfängt, på det han må strax begifva sig hemåt igen och ej underkasta sig många förtretligheter här, hvarest han är ovan att lefva och folket ännu mycket mer ovana att se en så ohyfsad sälle. Kära Lotta, låt honom komma in.

Fru Lotta. Jag åtlyder gerna min fars befallning.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Hör, *Måns*, gå och bed junker Torbjörn komma in.

Sjette inträdet.

Alla de förre, *Junker Torbjörn*, *Truls*, *Måns*.

Junker Torbjörn. Huru? Är denne öfversittaren här också? Jag glömmmer inte, huru han ville topprida mig i jänses på kofshuset, som de kalla't; han törs fuller vara så dristig på köpet att löpa efter frun i huset här. Jag skall betala dig, din utländing du!

Amiral Enterfelt. Junker, junker, var inte så häftig! Jag hoppas, ingen har gjort er emot här.

Junker Torbjörn. Gjort mig emot, herr amiral? Jo, jag tror, denne yfvige påfogeln, som står här, har visst gjort mig emot: han ville så godt som köra ut mig sist på ett ställe, der jag betalte mina pengar så väl som han.

Truls. Ja, skam få mej, gjorde han icke, herr arsenal; jag hisnar ännu, när jag tänker på, hvad hop penningar som han vräkte bort der, och ändå för bara skarnet, vet Ni.

Lars Lustig. Tig, din lymmel, när bättre folk talar!

Grefve Hurtig. Jag hade orätt i hvad jag gjorde, junker, och beder er för hela sällskapet här om förlåtelse. Sku vi icke vara vänner?

Junker Torbjörn. (Tager honom i hand och skakar densamma och säger:) Må göra; ja, vi sku vara du-bröder på köpet. Sku vi icke?

Grefve Hurtig. Vi sku tala derom öfver ett glas vin rätt nu vid bordet, junker.

Truls. Vet I, junker, att det är en grefve, som I talar med?

Junker Torbjörn. Han må vara grefve eller inte, det är Junker Torbjörn lika mycket. Jag har sextusende daler silfvermynts inkomst, Truls; är hans grefskap bättre, så lät honom visa sin jordbok derpå. Grefve, säger du? Jag är Junker, och så var far min före mig, och håller mig god som någon grefve, han må vara kommen från Tyskland eller Frankriket, ja om det vore från Ryssland med.

Grefve Hurtig. Hvarföre så ifrig, junker?

Junker Torbjörn. Jo, Truls här säger, I är en grefve, kan tro! Hör Ni, Ni må vara grefve eller friherre, ja furste med, hvad bryr jag mig derom? Om I vill vara vän och du-bror med mig, så är det väl; hvar och icke, så kan det vara mig lika mycket, och så är en ända på det.

Grefve Hurtig. (Tar Junker i hand.) Er Truls vet inte, hvad han säger; rätt nu, rätt nu sku vi dricka brorskål.

Junker Torbjörn. Och då skall jag göra er den äran att kalla er bror, grefve, af allt mitt hjerta. (Till Sara.) Jag lofva' fuller, när jag var här sist, att jag skulle inte förr än i morgon komma tillbakars att få veta, om I var hugsad att blifva min hustru eller inte. Men jag har blifvit så orolig i mitt sinne, fru, sedan jag såg er sist, att jag inte kan vänta länge, utan måste nu strax veta, huru jag är deran. I är så vacker och har gjort mig så kärlig, att mig tyckes, jag kan inte lefva utan er.

Sara. Jag har ju en gång bedt er, junker, att inte vara så hastig.

Amiral Enterfelt. (Till fru Lotta.) Jag vet inte, min dotter, om det är väl gjordt, att först bedra' en enfaldig stackare, och att le åt honom sedan; han är likväl af för-möget folk och torde hafva blifvit en beskedlig man, om han haft bättre uppfostran. Junker Torbjörn, får jag lof att säga, huru allt hänger tillhopa här?

Junker Torbjörn. Det hänger så tillhopa, herr amiral, att jag håller af er dotter och vill göra henne till fru på Stollebo, men hon står och tvikar och tvikar här. Kära, säg

Ni åt henne, att hon gifver mig svar, och ett godt svar på köpet, hör Ni det, herr amiral.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl. Det hänger fuller inte alldeles så tillhopa heller, junker, ty I skall veta, att när I sist gjorde min dotter den äran att besöka henne, så mådde hon inte väl, att hon kunde sjelf taga emot er, men ville likväl ej, att I skulle gå alldeles med oförrättade ärender tillbaka igen; derföre bad hon denna jungfrun att i hennes ställe tala med er och höra ert ärende. Jag måste ock derjemte säga er, junker, att det sedermera händt sig, att min dotter samtyekt att gifta sig med denne herren, och gör det mig således ondt, att I denna gången tagit fåfäng möda.

Junker Torbjörn. Så är I inte fru Lotta, amiralens dotter, hör, min vän?

Sara. Nej, junker.

Junker Torbjörn. Hvarföre skall I säga så då?

Sara. Jag tänkte inte bedra' er, junker, utan gjorde hvad min fru mig befalte.

Junker Torbjörn. Hvad är ert rätta namn? Säg mig det, om I eljest kan säga något sant ord.

Sara. Jag heter Sara, junker.

Junker Torbjörn. Är Ni adel, min vän?

Fru Lotta. Ja men är hon så, junker. Hennes familj heter Lotand; hennes far var en gammal redlig officerare, som dog i största fattigdom, några år sedan han kom utur fångenskapen; hennes mor följde tätt deruppå. Min mor tog henne till sig, då hon var bara barnet, utan att låta henne veta, hvem hon var, och har uppfödt henne snart sagdt som sitt eget barn; sedan har hon varit hos mig på samma fot.

Junker Torbjörn. Er tjenare, jungfru Sara Lotand.

Sara. (För sig sjelf.) Du hade fuller haft tid att kalla mig fröken likväl, sedan du hör, att jag är adel.

Junker Torbjörn. Hör, hvad jag säger er nu: Ni är fuller inte så rik som er fru — det kan vara lika mycket, jag är rik nog för både mig och er; men I är åtminstone så vacker, skam å säjandes. Säg nu rent ut: vill Ni ha Junker Torbjörn Ränterik till man och herre eller inte? Sådant tillbud tör inte ofta göras er, mins det.

Sara. Jag har fuller aldrig ämnat att gifta mig.

Lars Lustig. Monsir Champagne kan vittna det, min sann.

Sara. Men likväl vill jag inte utslå en så vacker herres tillbud.

Junker Torbjörn. Så tag mig i hand, jungfru Sara Lotand. Och ifrån den dagen är du en af mig utkorad fru till Stollebo och till all min egendom. (Stiger fram och kysser henne.) Jag var inte för hastig nu, hoppas jag?

Sara. (Niger.) Åh nej, kära Junker. (För sig sjelf.) Fy, huru han luktar af tobak! Men man får inte se en gifven häst i munnen, har jag hört.

Alla. Vi önska er lycka, junker Torbjörn, mycken lycka, jungfru Sara Lotand.

Truls. Kära Junker, nog har Ni fått hustru nu, kan tro; men Ni måste ock tänka på er Truls stackare, som nu har i fyrtie år måst ligga allena, och är ändå så förfaselig mörkrädder.

Junker Torbjörn. Jag glömmer dig inte, Truls; jag har länge ämnat dig Ingri der hemma till hustru.

Truls. Ja, junker, jag har fuller länge varit rädder för det. Om I ger mig kött, hör Ni, så måste I ock ge mig bröd, en god bondgård, kära junker; Ingri har fuller förtjent det af er och mera ändå, och jag med, det vet Ni väl, junker. (Till Sara.) Kära välborna jungfru, efter Ni skall bli min junkers fru, som jag märker, så var nu så nådig och lägg ett godt ord till för Ingri och för mig. Hon är en så tjenstaktig pigga, vet Ni. Ja, junker kan inte neka det, tror jag.

Sara. Om I inte tar det illa upp, min kära junker, så ber jag rätt mycke för Truls.

Truls. Än för Ingri då, välborna jungfru?

Sara. För begge. Kära junker, hjälp dem!

Junker Torbjörn. Hör, Truls, på min tillkommande frus ödmjuka begäran så skänker jag dina efterkommande mitt goda frälshegeman Tjærtomta med alla dess ägor och herrligheter.

Truls. Mycken tack, kära junker, mycken tack, välborna jungfru!

Lasse. (Ser på Måns, gör grimaser.) Stackars löpare Måns, har du nu mist din fästmö? Fy, gråt inte, din fleper! Du kan få dussintals igen, som äro dig lika trogna, som denna var.

Måns. Nej, det är fuller du, monser Fransos, som har fått en alnslång näsa nu: du mente, du hade mamosell Sara

så visst på nätet, som tiggaren tar lusen, à la mode Paris, ma foi; men vest du hvad? Mig tyckes, att du och jag stå här som fattiga stackare: alla bli gifta och vi inte. Hvad säger du, Lasse? Sku inte vi begge gifta oss tillsammans med, för sällskap och ro skull?

Lasse. Må göra! Jag vill bli man och äta för dig, och du skall vara hustru och löpa för mig. Du blir ändå i ditt förriga kall, vest du.

Måns. Gif hit din hand, Lasse; jag är nöjd.

Lasse. (Sträcker fram handen.) Skall jag? Nej, tro dig raggen! Du är så villig, du tör ha något skälmstykke under detta ditt upptåg. (Tar handen tillbaka.) Eller huru är det, Måns? Skall jag våga't?

Måns. Du kan göra, som du vill.

Lasse. Nå, må göra då! (Gifver Måns handen.) Ett hjertans vackert par! (Under det han ler åt sitt gifte, kastar Måns af sig peruken och visar, att han är qvinfolk.)

Lasse. (Visar sig häpen.) Hvad i raggens namn ha vi här? Måns, Måns, hvarföre bar du peruk, när du hade så vackra hår? Åh, den förbannade högfärden! Men, Måns, Måns då, blir du så qvinfolkslik ända ner med, som hufvudet är på dig, så blir här en sjuknäfla lek för Lasse, säger jag.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl.

Lasse. Det tör blifva mycke illa för Lasse, ers nå', om han, innan han vet ordet af, har fjollat sig till hustru, och kanske till arfvinge med på köpet. Eller huru, Måns? (Han vänder sig till Måns, som emellertid kastar af sig löpare-skärpet och låter kjorteln falla ned.)

Lasse. Aj aj, nu är jag evärdeligen bedragen! Måns, Måns, jag tror, du är inte galen, Måns. (Springer omkring Måns, men han vänder sig undan. Måns tar på sig en mask, vänder sig om och vill taga Lasse i hand. Lasse darrar och skriker, gör grimaser, som vore han mycket förskräckt.) Hexeri, bara hexeri! Gå din väg, din svarta stygger! (Löper snart hit, snart dit.)

(Måns går efter sakta, och när han kommit nära Lasse, tar han af masken, sätter häندن i sidan och ser Lasse midt i synen.)

Amiral Enterfelt. Nå, så är jag aldrig en ärlig man, om icke din löpare, min Lotta, är inspektorens dotter på Grönvik, som den stackars gubben några månader bortåt låtit allestädes lysa och söka efter. Jag undrar, hvad galenskap kommit henne i hufvudet, som var likväl alltid räknad

för att vara en dygdig och beskedlig flicka, det är väl, det är väl.

Fru Lotta. Min far har rätt, det är min sann hon. Allt det jag kan säga om henne, är, att hon har uppfört sig mycket vackert i min tjänst, och att hvarken jag eller någon i mitt hus haft den minsta misstanke om hennes förställning, vidare än jag alltid ansett henne för mycket veklig och späd, hvilket jag dock tillskrifvit hennes ungdom, och fördenskull handterat henne med största ömhet. Men det måste nu fuller visa sig, hvad som bragt henne till denna galenskapen.

Fröken Sophia. Hvar i bölstugan ha mina ögon varit, som inte känt igen min gamla ras-kanirat? Jag kunde springa och kyssa dig, din galnpanna, för detta ditt upptåg, sedan jag hör, att du med allt det burit dig vackert och beskedligt åt.

Måns. (Till Lasse.) Känner du inte igen mig, du landstrykare?

Lasse. (Darrande.) Jag har aldrig haft någon bekantskap i min dar med dig, din . . . Men hvad nu igen? Är icke du åter ombytt, din sate? Låt mig si: trä som icke tror, du har förvandlat dig i min gamla vän, Brita Trofast! Heller huru?

Måns. Ja, rätt i densamma. (Vill ta honom i hand.)

Lasse. Hålt, hålt! Jag tar inte dit jag: du tör bli svart igen, din fula du, och så dra af med Lasse stackare. (Darrar alltjemt.)

Måns. Var inte rädder, Lasse; jag är i all sanning med kött och blod din förlofvade fästmö Brita Trofast.

Lasse. De plä' säga, att en viss person, — förlåt mig, ers höga nåd, om jag inte törs nämna er vid namn — är och blir en storljugare. (Skakar hufvudet, men går dock något närmare.) Skall jag tro dig? Men bedrar du mig, så har du bedragit en så god karl förr en gång. (Räcker darrande fram handen; Lasse känner sakt på handen, sedan tager han varligt på Måns' tröja.) Jag vet inte, hvad jag skall säga. Åtminstone, om du är raggen sjelf, så är han inte så farlig, som han beskrifves. Men är du i sanning Brita Trofast?

Måns. Ja, så sant du är Lars Lustig. Du mins, din visper du, att sedan vi blefvo trolofvade, så ville du i

Bölstugan: lindrigare uttryck för helvetet.

stället före att bli läsmästare, som du hade tillsagt far min, ändtelig resa ut med grefve Hurtig som dess dräng; det halp intet hvad jag gret eller bad. Sedan du några år varit ute, fick jag höra hos grefvens faster, att han skulle snart komma hem hit till Stockholm; och som det blef mig derjemte sagdt, att hennes nåde frun här skulle resa lit, så lopp jag från min gamla far och bytte kläder, af längtan att så oförmärkt få se dig, Lasse. Jag gaf mig ut för en löpare och staddo mig i hennes nådes tjenst; huru jag der förhållit mig, kan hennes nåde bäst säga. Jag har fuller, till att dess bättre dölja mitt kön, alltid sökt ställa mig in med qvinfolken, det lærer ock jungfru Sara kunna vittna. (Niger djupt för henne.) Och om jag har visat mig svartsjuk, så vet, att jag strax märkte, hvad Monsir Champagne var för en, och kunde inte lida, att han skulle ställa sig in hos någon annan än mig. Hvad säger du nu, Lasse?

Lasse. Min hjertans Brita, det gläder mig ända ner till stortån, att jag åter får se dig. Du är i mina ögon så täck och vacker, som du någonsin varit, och fast jag är, efter all uträkning, ej den förnämste i detta giftelaget, så har dock bonn' fått sin ko igen, och jag i hastighet fått hustru, rätt så väl som alla de andra, och kanske inte den värsta på köpet.

Amiral Enterfelt. Det är väl, det är väl.

Slut-Tal.

Se här, god' herrar, nu; tag åt er, hvem som vill,
 En sprätthök: lycka till!
 En sprätthök är det ej, som man så lätt kan få,
 Som fins i stad, i bygd, i hof och hvarje vrå,
 Som föds en sprätthök upp, som sprätthökslycka gör,
 Som lefver sprätthökslif och som en sprätthök dör.
 Ett sådant vanligt djur
 Kan utan underverk ej ändra sin natur:
 Han är så genomklok, att ingen tror sig mer.
 All verlden ser en narr, sig sjelf han inte ser;

Tillsäga = lofva.

Och fast han löper mot i hvart ett hål och dörr,
 Så blir den stackarn dock en sprätthök se'n som förr.
 En sådan är ej rar:
 I sen, god' herrar, den ibland er alla da'r;
 Men den vårt skådespel har förestält i dag,
 Den är af annat slag.
 Det är en sprätthök väl, ja visst, det är en tok,
 Men som dock ändras kan och blir på slutet klok.
 Att fela menskligt är; men fara fort i fel,
 Det är ett fanners spel.
 Nej, tacka vill jag den,
 Som är en narr en tid, men vänder se'n igen,
 Han blir med heder klok; ja men, hvad är det mer?
 Han blir så god som du, der borta står och ler.
 Bland all den narrehop, som famlar af och an,
 Har Stockholm knappt ett tjog, som rätt den konsten kan.
 Ack, ädla medicin,
 Har du en doktor ej, som kan ge folket in
 En bot för denna sot? Dock nej, du svarar: nej.
 Men hvarför, käre, säj?
 Jo därför, att du ej skull' dervid hafva vinst:
 Om narren visste det, du såge honom minst.
 En narr vill ej bli klok, det är hans hufvudfel;
 Han tror sig endast fått all klokhet till sin del.
 Välan då, kloka gäck, som ingen rätta kan,
 Om ingen medicin och bättring står dig an,
 Så rå'r jag dig som vän att vår teater fly;
 Ty han kan narrar bry.
 Ja, blif man fritt härifrån; det vor' enfaldighet,
 Att först ge ut ditt mynt och sedan ha förtret.
 Nej, bättre kan du ha: du kan till ro dig ge
 Bland kort och sus och dus, när vi här åt dig le.
 Låt oss den mödan ha: hvad skadar det din qväll,
 Ditt mål, din goda sömn? God natt, min vän, farväl
 Men I, som inte tron, att I allena fått
 All klokhet till er lott,
 Välkomne ofta hit att se vårt skådespel,
 På det vi rätta må med flit hvarsannars fel.

Fru Rangsjuk.

Komedi i fem akter

af

Reinhold Gustaf Modée.

Personerna äro:

Manfolken:

Jesper Mes, fru Märtas man.

Birger, hans bror.

Grefve *Valentin*, jungfru Lovisas friare.

Herr *Leopold*, hennes älskare och käreста.

Truls, Jespers dräng.

Jöns, hans fogde.

Knut, hans kusk.

Klas och *Hans*, grefve Valentins lakejer.

2:ne djeknar.

1 skrifvare.

1 mäklare.

1 löpare.

2:ne Leopolds lakejer.

Qvinfolken:

Märta, Jespers fru.

Jungfru *Lovisa*, deras dotter.

Magdalena, hennes kammarpiga.

Ingeborg, fru Märtas kammarpiga.

FÖRSTA AKTEN.

Första scenen.

Fru Rangsjuk (ensam). Nå, jag må undra, hvar min man håller så länge till. Han lofvade mig, när han gick bort, att vara hemma igen klockan half fem, och jag tror, att hon redan är fem slagen. (I detsamma ser hon på sin klocka, och sedan säger hon:) Ja, jag ser, att hon rätt nu är half sex. Jag vet inte, huru det kommer sig, att tiden alltid är så lång, när man har något behagligt att vänta på; och kan jag väl säga, att jag, alltsedan vi blefvo gifta tillsammans, ej någon gång mins, att jag så mycket längtat efter honom som nu. Men det hjälper inte. Kommer han man igen med välförrättade ärender och med fullmakten i händerna, som jag hoppas, så kan det just ej så mycket komma an på en half eller hel timme förr eller senare. Jag har ändå orsak att fägna mig deröfver, att jag kunnat komma med saken så vida, hon nu är, som ej kostat mig någon ringa möda; ty jag vet bäst, hvad svårighet jag haft, innan jag kunnat öfvertala min man till att söka någon tjänst. Jag har arbetat derpå fåfängt i många år; men som han nu ändtligen såg, att han inte hade någon ro för mig, så har han inte allenast låtit förmå sig dertill, utan jag märker ock, att han är nu äfven så pickhågad på tjänst, heder och anseende i verlden som jag. Ty han vågar allt hvad han någonsin kan derpå. Se, så måste en förständig hustru veta att umgå med sin man till att kunna få honom hvart-hän hon vill. Kan det inte ske på det ena sättet, så måste det, ehvad det ock lider, ske på det andra, ibland genom smek och vänlighet, ibland åter igen derigenom att man ställer sig stundom något allvarsammare, stundom ock som vore man bedröfvad öfver hans ringa vänskap eller kärlek för henne, eftersom han inte vill gifva henne det profvet deraf, som hon åstundar. Tro mig säkert, han måste väl, om han vill eller inte, omsider gifva tappt; och vill jag inte ge stor tack för den hustru, som inte förstår att i rättan tid ömsom om hvarannan bruka dessa och flera sådana små konster till att leda sin man. (Hon ser åter igen på sin klocka.) Tiden lider

allt mer och mer, ser jag, och måste han väl rätt nu vara här. (Hon går litet af och an, och efter något dröjsmål säger hon:) Ja, när jag rätt tänker efter det tjenstlösa tillstånd, hvori min man hitintills så många år bortåt varit, så må jag väl undra, att jag så länge dermed kunnat härda ut. Det är likväl svårt att, i hvad förnämt lag man kommer, alltid vara den sämsta, som skall sitta nederst, och att se så många unga tossor klifva öfver en gammal hederlig fru, bara därför att deras män kunna ha den eller den tjensten eller karakteren, som kanske ibland är ringa nog i sig sjelf. Nej, sådan harm och förtret skall, som jag hoppas, inte mera hända mig; och ville jag heldre alldeles vara ur verlden än lefva i henne med så ringa heder och anseende, som jag hitintills måst göra. Men se der, hvar han äntligen kommer!

Andra scenen.

Jesper Mes, Fru Rangsjuk, Truls.

Fru Rangsjuk. Välkommen tillbaka, min vän! I kan aldrig tro, hur lång tiden blifvit mig, innan jag fått se er igen.

(Medan hon säger detta, torkar Jesper af sig svetten i ansigtet med ärmklädet och ställer sig, som vore han mycket trött. Truls gör så med som herrn.)

Jesper (säger sedan:) Hå hå! Det kostar på, märker jag, för den, som har något att söka och drifva igenom. (Till fru Rangsjuk.) Ja, min vän, det är nu äntligen så vida kommet, att jag fått den Öfverdiktatorstjensten, som jag, efter er åstundan, så länge anhållit om. (Pustar några gånger.)

Fru Märta. Nå, så är det då äntligen en gång bestäldt! Det fägnar mig mer, än jag kan säga't. (Visar sig öfvermåttan fägnasam och nöjd deröfver, och i detsamma springer hon hastigt till och skall taga Jesper i famn, men är så förvirrad, att hon i stället för Jesper får Truls om halsen, som visar sig deröfver mycket glad och tar henne i famn igen.)

Jesper. Holla, holla, Truls, var inte så näsvis! (Åt henne:) Eller hur är det fatt, min vän? Jag tror, att Truls får tacken, sedan jag haft mödan.

Fru Märta (irrtar sig strax igen och märker, att hon miss-

Irrta sig = sansa sig.

tagit sig.) Nå, så har jag aldrig sett maken! Jag tror, att jag varit så ifrån mig sjelf af glädje, att jag i hastigheten tagit miste och gifvit Truls det famntag, som jag ärnat min man. Tvi vare den skammen, att jag så förnedrat mig! Och vet jag inte, hvem som har solat dig, din stygger, hit, som då alleständs skall vara med!

Truls. Kära fru, var inte ond på mig! Frun såg ju nu på stunden sjelf, att jag kom hit med herrn på mina egna ben och fötter, ja men gjorde jag så. Och inte rår jag för famntag, jag fick, ty frun gaf mig ju det af eget bevåg, förrän jag visste ett ord deraf, och utan att jag bad henne något derom.

Fru Märta. Ja nog vet jag, att dig aldrig fattas svar. Packa dig fort bort, din lymmel! Jag kan ej tåla dig mer för mitt ansigte. — Nå, jag kan inte annat än skratta åt mig sjelf. Aldrig lär Truls utaf en sådan fru, som jag nu är, fått något famntag förr.

Truls. Jag vet inte, hvad frun nu är för en fru, eller om hon nu är någon annan än förr. Men det vet jag, att jag här om dagen fick ett famntag af vår Malena, som jag tyckte äfven så mycket om, och kanske ännu mera än detta.

Fru Märta. Nej, hör på den ovettiga bängeln, som förargar mig allt mer och mer med sitt snack! Kära min vän, befall honom, att han packar sig sin väg. Vi hafva ändå nu något annat att talas vid, hvarvid han ej just behöfver vara tillstädes.

Jesper. Ja, Truls, gå man din väg så länge. Du har nu ej här något att göra.

Truls. Väl, herre, det kostar mig äfven så litet omak att gå ut, som då jag kom hit, och jag går alltför gerna härifrån, för jag är rädd, att hon torde misstaga sig ännu en gång på mig, och då vore jag värre daran. (Går ut.)

Tredje scenen.

Fru Rangsjuk, Jesper Mes.

Fru Rangsjuk (med nöjd min). Men säg mig, min vän, så är det då allvar, att I fått denna Öfverdiktatörstjensten?

Ovettig = vettlös.

Jesper. Ja, det är fullt allvar. Och önskar jag er alltså nu lycka till detta hedersteg.

Fru Rangsjuk. Jag gratulerar er tillbaka, min vän, och tackar er öfvermåttan för allt det besvär, som I härföre haft, hvilket jag ock alltid skall veta så mycket mer att erkänna, som jag är försäkrad, att I detta gjort till en stor del af vänskap och kärlek för mig. *Ett* är bara ännu, som jag vill begära af er: det består deri, att I inte vill hafva den tanken om mig, att jag öfvertalt er till att söka denna tjensten för någon sådan fåfängas skull, som plägar gemenligen regera andra qvinfolk; och är jag rädd, att medisanta människor och elaka tungor kunde nu häraf taga sig tillfälle att beskylla mig därför. Men jag tröstar mig ändå dermed, att I, min vän, och andra flera, som rätt känna mig, veta hur långt mitt sinne är ifrån sådan fåfänga. Vore jag så sant fri ifrån andra svagheter, som jag är ifrån äresjukan, så vore jag visst en lycklig människa, och må jag bekänna, att jag i mina ögon aldrig funnit något vederstyggligare, än när en människa, som i sig sjelf ändå inte är annat än ett mycket ringa ting, ej något annat tänker på och traktar efter än att häfva sin jordklimp högt upp och att göra sig stor öfver andra, som äro så goda som hon. Ty detta har jag oftare sjelf erfarit och förargat mig öfver, än jag har velat låta er märka.

Jesper. Åh, min vän! Hvad behöfver I att göra mig dessa föreställningar? Nog känner jag er bättre, än att jag skulle ha sådana tankar om er, att I gör någonting för en blott fåfängas skull. Jag vet väl, att I har mera förnuft än så.

Fru Rangsjuk. Ja, min vän, detta är ej första gången, som jag sagt er mina rätta tankar om den fördömda äresjukan, som plägar folk denna tid. Men så är med allt detta ändå ej min mening sådan, att man skall gräfvä ned sitt pund här i verlden, utan att man snarare bör så laga, att det åtminstone må väga så mycket som andras, om icke mer, och så mycket någonsin möjligt är.

Jesper. Det förstår sig.

Fru Rangsjuk. Men å propos, min engel, säg mig, hur står det till med den andra angelägenheten, hvarom vi sist taltes vid? Är något hopp att kunna drifva den så väl igenom som denna?

Jesper. Åh, jag förstår! Det lär vara angående förbättringen på karakteren för mig. Eller hur, är det inte så?

Fru Rangsjuk. Jo, mitt hjerta, det är just detsamma som jag menar. Det är visst, att Öfver-diktatör låter öfvermåttan väl och artigt; men så må jag ändå tillstå, att bara namnet utaf General-diktatör skulle föga mig i mitt innersta hjerta.

Jesper. Gif er tillfreds, min vän, den saken lär ock snart kunna bringas till stånd. Sedan vi sist taltes vid derom, har jag, efter er begäran, arbetat derpå allt hvad jag kunnat och haft alla omkostningar dervid osparda. Jag hoppas ock att med det aldra första, och kanske i dag eller morgon, eller förr än någon tror, få ett godt utslag deri. Jag har så väl dagen efter, då herr Äreskänk sist var hos oss till måltids, som ock ännu i dag talt med honom härom, då han försäkrade mig med hand och mun, att jag skulle få karakter af General-diktatör. I vet, min vän, hur mycket denne herre kan uträtta, och ingen blir ohulpen, som han har skäl att hjälpa. Och som han är vår synnerlige patron och gynnare, så kunna vi ock, uppå hans lofven, vara så säkra om detta hederssteg som om det, vi redan ha fått i händerna. Dock måste jag derhos berätta, att det kostat mig vackert, innan jag bragt saken så vida och kunnat öfvervinna alla de svårigheter, som herr Äreskänk mig i förstone dervid gjorde.

Fru Rangsjuk. Ja, min vän, det hjälper inte. För intet kan man inte begära något, och ju mera det kostar, ju bättre smakar det också.

Jesper. Det är sant, min vän, det smakar fuller väl; men jag skall också säga derhos, att det lär numera falla mig mycket främmande före att vara i tjenst, sedan jag förut i all min tid ej varit van vid annat än landtlefvernet och att sköta mina enskilda hushållssysslor. Dock är jag nöjd med denna förändringen, eftersom jag vet, att jag gjort er derigenom till viljes. Hvad eljest denna nya tjenstens förrättande angår, så lär det väl gifva sig, när jag efter handen får lära hvad dertill behöfs. Med allt detta finner jag nu allt mer och mer, att I, min vän, haft skäl, när I öfvertalt mig till att söka tjenst. Ty sanningen att säga, så anstår det inte en man af mina omständigheter att tillbringa hela sin lifstid in obscuro, så att knappt någon menniska mer än ens eget tjenstfolk vet, om man är till i verlden eller inte; och har

Artigt = fint. Fuller = visserligen. In obscuro = obemärkt.

jag alltså ingen annan än er, min vän, därför att tacka, att jag häri blifvit upplyst och kommit på rätta vägen.

Fru Rangsjuk. Det fögnar mig hjertligen, min söta vän, att I sjelf nu är öfvertygad derom, att jag ej haft något annat ändamål än ert eget bästa, och hoppas jag, att jag allt mer och mer häri lär vinna er approbation. Himlen vare lofvad, som då ändtligen en gång hulptit både er och mig ur den gemena bondlokan, hvaruti vi härtills varit, så att vi nu härefter äfven som annat folk kunna få vara med i den stora verlden och sjelfva se hvad deri förefaller. Och säg mig, min vän, om icke vi stått oss sjelfva i ljustet, om vi hade farit fort med vårt förra lefnadssätt? Ty förntom det, att vi då aldrig hade kunnat komma till det anseende, som vi dels redan fått, dels ännu hafva att förvänta i verlden, så hoppas jag, att den enda dotter, som vi hafva, lär nu härefter kunna få andra och hederligare tillbud, än hon härtills haft. Summan på alltsammans blir ändå denna, att det är bäst, att hvar och en håller sig vid den sysslan, hvari naturen honom satt. Låt man bonden och de, som ej till något högre födde äro, arbeta och gräfva i jorden det bästa de kunna, hvaremot vi och våra vederlikar böra lefva af sådant gement folks svett i heder och anseende och ej bry oss om så nedriga saker, som vårt stånd ej anstå.

Jesper. Ja, det är allt sant, som I säger, min vän. Jag håller allt med er, och vet jag ej, huru det må vara fatt med mig, för jag är nu som en omvänd hand emot det jag förr varit. Ty jag begynner nu att ha mig, liksom jag ville rysa i hela kroppen, när jag bara hör någon tala om åker, äng, plog, landtbruk och hvad dertill hör, i det stället jag förr funnit mycket nöje i att beställa om sådana saker. Jag undrar sannerligen, att jag kunnat förnöta så stor del af min lifstid med så ringa och nedriga sysslor, som jag hitintills haft för mig, och att jag ej förr tagit mig något noblare och anständigare verk före. Dock är det bättre sent än aldrig, och hvad jag hitintills i min lycka försummat, kan med tiden väl återvinnas igenom goda vänners och gynnares tillhjelp, och tröstar jag mig ändå dervid, att jag nu på en gång och med ett steg hunnit längre fram i verlden än många andra, som ifrån ungdomen hafva trälät i kronans

Gemen = simpel; den gemena bondlokan (= bondselen) = jordbrukarens simpla, anspråklösa ställning. Nedrig = simpel, lumpen. Ha sig = kännas sig.

tjenst och dervid kostat på sig allt hvad de kunnat ärfva och förvärfva, utan att de ännu kunnat få något tillräckligt brödstycke. Det är väl sant, att det också kostat mig redan mycket, innan jag kunnat få denna tjensten, och att jag för den orsakens skull, som I väl vet, min vän, har måst sätta ut största delen af min fasta egendom på landet, på det jag måtte hafva penningar i händerna till de omkostningar, som vid detta tillfälle dels re'n äro gjorda, dels ock ännu komma att göras, innan vi kunna komma i sådant stånd, som karakteren fordrar. Men så hjälper det inte. Jag påminner mig, min vän, hvad jag så ofta hört er säga, att man ej måste göra allt för profiten och nyttan, utan att man ock måste se något på ens heder och anseende i verlden, och att den egendom, som man kan hafva, ligger liksom ofruktbar, om man inte använder den till att bringa sig och de sina så långt fram, som man kan. Ty när man en gång är död, så frågas just inte så mycket efter, hur stor egendom eller hur många penningar man haft, utan hvad embete man beklädt i riket, och derefter blir man sedan hedrad på sin döda mull.

Fru Rangsjuk. Min herre talar nu öfvermåttan förnuftigt, att jag ingenting vet att lägga mera dertill. Det är väl sant, att denna tjensten, som jag hört sägas, ej lär vara så indräktig, som den är hederlig till. Men så torde väl ändå kanske finnas någon utväg att komma ut dervid, om eljest ordspråket är sant, att Amt bringt Kappan. Och måste man i denna tid ej vara för samvetsgrann i sin tjenst, så framt man tänker att få det igen, som tjensten kostat, och att dessutom föra sig så upp, som ens vederlikar göra och ståndet fordrar.

Jesper. Jag finner mig i allt hvad I säger, min vän, och tackar er för edra goda och nyttiga påminnelser, hvar efter jag ock försäkrar att jag skall rätta mig, så ofta något viktigt och angeläget i min tjenst förefaller.

Fru Rangsjuk. Jag tackar er, min herre, tillbaka för ert goda förtroende till mig. Nu återstår bara, att vi tala litet om vår nya stat och inrättning; och finner jag nödvändigt, att den åtminstone ej blir sämre än andra våra vederlikars. Jag har tänkt derpå och redan gjort anstalt om alltsammans. Först och främst kan väl nu hvarken jag

Amt bringt Kappan, förvrängning af ett gammalt tyskt ordspråk: Amt gibt Kappen = Med ett embete följer tillfälle till biförtjenster.

eller er dotter vara utan kammarjungfrur, så att vi åtminstone ha hvar sin för sig. Dertill har jag tagit begge våra pigor, Ingeborg och Magdalena, som äro nätta och folklika nog, bara de blifva litet upphysade och få bättre kläder på sig, hvarom jag, till att vinna tiden, redan bestält. Sedan behöfva vi nu några lakejer, pager och kuskar, dem jag också antagit, och äro deras livréer hos skräddaren, som lofvat mig dem ännu i dag färdiga. Hvad eljest allehanda möbler och saker inne i huset såväl som vagn och hästar med tillbehör angår, så skall det alltsammans äfvenväl bli bestäldt och så inrättadt, att det väl skulle kunna passa sig för en General-diktator, om så skulle behöfvas, som jag hoppas.

Jesper. Det är allt väl, min vän. Jag är nöjd med allt hvad I gjort, och skall jag anordna penningar dertill. Det är mycket illa, att jag inte har någon karl, som jag kunde lemna en viss summa i händerna, och som kunde hålla riktig räkning öfver utgiften. Ty sådant faller mig alltför besvärligt att göra sjelf. Derfor tror jag, att det blir mig också nödigt till att ha en kassör eller bokhållare.

Fru Rangsjuk. Ja, det är en sak, hvarpå jag också tänkt, min vän. Ty inte anstår det mer hvarken er eller mig sjelfva att nypa ut styfvertals allt hvad som skall betalas.

Jesper. Det är sant. Jag vet ingen bättre dertill än Truls. Jag kan ändå ej nu bruka'n till något annat, och att förskjuta honom vore ock synd. Ty han har tjent mig länge, och har jag inte annat funnit, än att han alltid varit trogen. Han är väl ibland något framfusig, men så måste man väl hålla honom det till godo.

Fjerde scenen.

Jesper, Fru Rangsjuk, Truls.

Truls (kommer något häpen och hastigt inlöpandes och säger:)
Kära herre och fru . . .

Jesper. Hvad är det som fattas dig, Truls, och hur står till?

Truls. Åh, herre, jag blef så illa vid, att jag kan
Folklik = som vet att skicka sig.

rätt nu ej få något ord mera fram. Jag såg en alltför elak syn, som skrämde mig.

Jesper. Nå, säg då fram. Hvad har du sett för slag?

Truls. Jo, herre, här var en karl, som bultade på porten. När jag lät upp, såg jag, att han bar rep på den ena axeln, och då blef jag så illa vid, att jag strax slog porten igen och lät honom stå der. Ty jag kunde i hast ej annat finna, än att den karlen måtte vara antingen en sådan, som brukar att hänga upp folk, eller som var sjelf dömd till galgen, eftersom han bar märket deraf med sig.

Jesper. Ah, jag tror du är galen, Truls! Hvad skulle väl sådant folk, som du talar om, göra här?

Truls. Ja, det vet väl hin, herre. Men det är visst, att han skrämde mig alltför mycket.

Jesper. Men talade då karlen något med dig?

Truls. Ja, herre, sedan jag hade slagit igen porten för honom, frågade han utanföre, om herrn och frun voro hemma. Men jag svarade honom inte derpå, utan gick ifrån porten, och som jag tyckte, så gjorde han så med, och glad var jag, att jag slapp en.

Fru Rangsjuk. Nå, nu kan jag märka, hur denna saken hänger tillsammans. Kom väds, att någon af våra vänner skickat en lakej hit i något ärende till oss, och att det varit den, som skrämt Truls, efter han lär haft snören på axeln, som folk af kondition brukar att ha på sina lakejer.

Truls. Nej, kära fru, det var inga snören, utan rep så tjocka som min arm.

Fru Rangsjuk. Ah, inte! Men du lär i häpenheten tyckt dem vara tjockare, än de i sig sjelfva voro.

Jesper. Ja, utan tvifvel lär det så vara, som I säger, min vän, att någon främmande lakej varit här och sökt oss. Men hur kommer det sig, Truls, att du är så rädd för rep? Det ser ut, som du hade elakt samvete.

Truls. Nej, herre, jag har inte något elakt samvete; men rep har jag ändå i alla mina dagar inte kunnat tåla för min död. (Låtsar vilja gå bort, men betänker sig och kommer tillbaka.) Ja, det är sant, jag hade så när glömt berätta, att litet förr än den karlen med repen var här, så var här en annan utan sådana rep, som också frågade efter herrn och frun.

Jesper. Hvad var det då för en?

Truls. Jo, herre, han var skickad ifrån doktorerna.

Jesper. Ifrån doktorerna, säger du?

Truls. Ja, visst var han skickad ifrån någon doktare eller sådan, som går omkring i husen och kurerar sjukt folk för penningar.

Jesper. Men sade han då det, att han var hitsänd från någon sådan?

Truls. Nej, inte just det heller, herre. Men jag kunde ändå märka på hans tal, att det måtte hänga' så tillsammans, som jag säger.

Jesper. Nå, hvad sade han då?

Truls. Jo, han frågade mig, hur herrn och frun mådde.

Jesper. Ja, hvad svarade du derpå?

Truls. Jag bad honom, att han inte skulle göra sig någon fåfäng möda att löpa här i trapporna, efter här ej ändå vore något hvarken för honom eller hans husbonde att förtjena, emedan både herrn och frun och jag och Malena och alla de andra hade helsan och voro så friska, att vi ingenderas hjälp behöfde. Han tycktes bli litet ond deröfver, när han märkte, att här i huset ingenting var att förtjena. Men det halp inte, jag viste honom utan krus på dörren och slog sedan porten igen.

Fru Rangsjuk. Nå, så har jag aldrig hört så ovetigt i all min dar! Både denne och den andre, som Truls nu talt om, hafva inte varit något annat än lakejer, som våra vänner skickat hit till att fråga, huru vi må. Men är det inte alltför skamligt för oss, att vi skola ha så obelevadt folk, som inte vet att skicka sig manerligen vid sådana tillfällen? Dock hoppas jag, att de lakejerna, som jag antagit, lära bättre förstå sig på folkseder. (Till Jesper.) Emellertid fagnar det mig inte litet, att jag ser, det folk vill visa oss höflighet, och kan I, min vän, nu allaredan sjelf finna åtskilnaden emellan vårt förra stånd och det, hvori vi nu äro. Nu begynner folket re'n att söka vårt sällskap och umgänge. Men huru många tro voro väl förr, som frågade efter oss eller visste, att vi voro till i verlden? Nu vore det väl anständig, att vi skulle skicka till våra vänner och fråga efter dem. Men som vi inte kunna skicka någon af våra lakejer, efter deras livréer ännu inte äro färdiga, så kunde kanske Truls så länge beställa derom. Om I så finner godt, min vän, så skicka honom åstad. Jag går emellertid bort att beställa om ett och annat, som kan vara nödigt.

Femte scenen.

Jesper, Truls.

Jesper. Ja, Truls, nu skall jag visa dig på åtskilliga ställen här i staden. Men låt se, att du bär dig beskedligt åt. Först skall du gå bort till herr Esbjörn. Han bor på Vesterlånggatan inne i Sta'n.

Truls. Ja, jag får väl fråga mig före. Men hvad skall jag göra der?

Jesper. Du skall helsa ifrån frun och mig. Men det är sant: vet du väl, hur du skall säga, när du helsar ifrån frun och mig?

Truls. Hå, skulle jag inte veta det, då vore jag enfaldig! Jo, jag skall säga, att jag skall helsa ifrån herr Jesper Mes och hans fru.

Jesper. Nej, det var inte rätt. Nu skall jag säga dig, att du inte mer får kalla mig slätt och rätt Jesper Mes, som du förr gjort, utan du skall säga: herr öfverdiktatören Mes. För du skall veta, att jag nu, sen jag blifvit öfverdiktator, är en annan man, än jag förr varit.

Truls. Nå, hvad hör jag! Är det möjligt, att en människa kan så bli ombytt, att hon inte är densamma mer, som hon förr varit? På det sättet tjenar jag nu också en annan husbonde än förr?

Jesper. Ja visserligen. Förr tjente du hos Jesper Mes, men nu tjenar du hos herr öfverdiktatören Mes.

Truls. Aldrig har jag hört maken! Men hvem är det då, om jag får lof att fråga, som har gjort herrn om till en annan människa?

Jesper. Hvarför frågar du så derefter, Truls?

Truls. Jo, jag tycker så, att den som gjort'et har ändå inte gjort den saken så alldeles väl ifrån sig, och att han inte denna gången lär hafva velat bruka sin konst rätt till att göra om folk. Ty sanningen att säga, så kan jag inte finna någon ändring hos herrn, utan tycks mig, att han ännu är densamma Mesen, som han alltid förr varit.

Jesper. Nu talar du, Truls, rätt som en tok. Nog vet hvar man, att ingen människa physice och till sin kropp kan

Beskedlig = förståndig.

bli ombytt till en annan. Men så kan det likväl gå an uti en moralisk betydelse, när man kommer till högre äretjenster och beställningar, än man förr haft.

Truls. Jaså, hänger saken så tillsammans? Nu förstår jag alltihop i grunden. Så skall jag då säga till herr Esbjörn, att herrn, som nu är uti en pluralisk betydelse herr öfver . . .

Jesper. Hå, jag tror du är galen! Bry dig inte om hvarken pluraliskt eller moraliskt, utan säg bara, att herr öfverdiktatören Mes och hans fru låta helsa herr Esbjörn och hans fru . . .

Truls. Väl, herre, det skall bli bestäldt. (Vill gå bort.)

Jesper. Vänta, Truls! Hvad löper du efter? Vet du väl ännu, hvad du skall göra der?

Truls. Ja, jag skall ju gå dit och helsa, som herrn sagt.

Jesper. Hå, din toker! Det är inte gjordt dermed allena, utan det förnämsta är, att du frågar, huru herr Esbjörn och hans fru må.

Truls. Huru de må? (För sig sjelf, klår sig bakom öronen och säger:) Aj, aj, skall jag nu löpa så galen, som den andra token gjorde i jåns? (Till Jesper.) Nå nå, herre, det skall allt bli väl bestäldt. (Går bort.)

Jesper. Det kostar omak, innan man kan lära sådana ohyflade lymlar, huru de skola skicka sig bland folk.

Truls (kommer i detsamma tillbaka och säger:) Herre . . .

Jesper. Nå, hvad vill du? Jag tänkte, att du re'n var borta.

Truls. Åh, förlåt mig, herre. Jag är rädd, att jag inte kommer ihåg herrns nya långa namn, som han i jåns sa' för mig. Var det inte herr öfver . . . öfver . . . tra . . . traktör? Jo, jo, traktör, så var det, menar jag.

Jesper. Men är du ifrån vettet, Truls? Jag har ju sagt dig min titel några gånger: herr öfverdiktatör skall du säga, och inte traktör.

Truls. Jaså, herr öfverdiktatör. Jag visste väl, att det ändå skulle gå ut på ör, och tyckes mig, att det ändtligen kunde vara lika mycket. Herr öfverdiktatör, herr öfverdiktatör, herr öfverdiktatör . . . (Medan han detta ofta repeterar för sig sjelf, går han ut igen.)

Jesper (ser efter honom.) Jag är ändå rädd, att den der token beställer alltsammans galet för mig. Som jag märker, så är han alldeles inte fallen till sådana kurial-sysslor, som härefter ofta i mitt hus lära förefalla. Men jag tror ändå, att jag i andra saker, hvartill jag tänker att bruka'n, skall hafva godt gagn af honom, för det vet jag, att han är trogen.

Truls (kommer tillbaka igen.) Vasslapperdibus, herre! Jag glömde att fråga . . .

Jesper (blir ond och stampar i golfvet.) Jag tror, att aldrig någon god har utgjort den token i dag på mig. Hur är det, skall du inte gå dit jag befalt dig?

Truls (blir rädd.) Åhjo, kära herr öfverdiktator, jag skall nu strax gå. Men jag ville bara först fråga mig före om en ting, som fallit mig in.

Jesper. Jag må rätt nu bli rasande öfver den karlen! Nå hvad är det då, som du vill fråga?

Truls. Jo, herrn har befalt mig, att jag skall begära få veta, huru herr Esbjörn och hans fru må. Det skall nu väl bli bestäldt. Men om mig nu derpå skulle bli svaradt, att antingen de begge eller endera af dem vore sjuk, se då står jag der som en annan Mats Topp och vet inte, hvad jag skall säga dertill. Derfor vill jag nu förut förfråga mig hos herrn, hvad jag skall svara, ifall de vore sjuka, och om det inte vore tjenligt att för den händelsen säga, att herr öfverdiktatoren och hans fru då strax ville komma dit och kureras dem?

Jesper. Truls, jag står rätt nu ej längre ut med dina tokigheter. Men menar du, att jag har lärt till att kureras sjukt folk, eller hur?

Truls. Inte vet jag, herre. Men hvarför vill då herrn ändtligen veta, om folket är friska eller sjuka, efter han ändå ingenting kan göra från eller till saken?

Jesper. Din narr, förstår du inte så mycket, att sådana efterfrågningar äro bara höfsligheter, som folk af kondition pläga bruka sins emellan, utan att man behöfver hvarken kureras dem som äro sjuka eller på något sätt vidare bry sig om dem. Men jag märker väl, att det är ändå fåfängt

Jag tror, att aldrig någon god etc. = Jag tror, att f-n sjelf har skickat den token på mig.

Mats Topp = dummerjöns.

till att skicka dig i några sådana ärender som dessa, utan måste jag väl vänta, till dess mina lakejer fått sina kläder färdiga. Derfor blif nu man här, Truls, och gå ej mera derefter.

Truls. Ja gerna, herre. Jag är väl så nöjd, att jag slipper till att löpa kring staden som en annan tok.

Jesper. Men nu skall jag åter fråga dig en ting, Truls. Du ser, att annat folk arbeta derpå till att bringa sig fram i verlden och att bli allt förnämare och förnämare karlar. Nu vet jag väl, att du har mera tanke om dig, än att du skulle bli i alla dina dar en gemen dränglymmel. Derfor vill jag nu fråga dig, om du ännu inte har tänkt, på hvad sätt du med tiden må kunna bli en annan karl, än du nu är.

Truls. En annan karl, än jag nu är? Jag vet inte, hur jag skall svara herrn derpå. Jag tycker så, att jag står mig rätt bra, sådan som jag nu är, och att jag har god helsa och god aptit både till att äta och dricka, när jag har något som smakar mig väl, så att jag inte annat kan säga herrn, än att jag härtills har trifts mycket väl i det skinet, jag nu har, och att jag alltså väl är nöjd att bli alltjemt den, som jag nu är.

Jesper (för sig sjelf.) Nej hör på tocka gemena och nedriga tankar som sådant folk kan ha! De mena, när de må väl och kunna bra äta och dricka, så är dermed allt bestäldt. (Till Truls.) Nej, Truls, du förstår mig inte rätt. Min fråga går derpå ut, om du inte skulle ha lust att bli en sådan karl, som hade mera heder och anseende med sig, än du nu har, så att du af annat folk kunde bli ärad och respekterad.

Truls (för sig sjelf.) Vasslapperdibus! Heder och respekt, det låter temligen bra, och har jag tyckt derom i alla mina dar. (Till Jesper.) Jo, jag vore väl nöjd till att bli en sådan, som herrn talar om, men med det förord, att jag likafullt får behålla samma kropp och skinn, som jag nu har, efter jag alltid funnit mig väl deri, och sedan att jag jemte denna respekten, som herrn talar om, åtminstone ej må få mindre mat och dricka, än jag hitintills haft.

Jesper. Hå, dessa saker förstå sig af sig sjelf! Du ser ju, att fast jag blifvit öfverdiktator, så är jag ändå samma kropp som förr.

Förord = betingelse, vilkor.

Truls. Ja, nu förstår jag. Herrn vill visst, att jag skall bli äfven en sådan öfverdiktator, som herrn nu sjelf är?

Jesper. Nej, nej, monsieur Truls, du får inte klifva så högt; utan låt man nöja dig med någon mindre tjenst, som bättre kan passa för dig. Jag behöfver nu en bokhållare, och därför vill jag fråga dig, om du väl tror dig till att kunna beskedligen hålla en bok år ut och år in.

Truls (för sig sjelf.) Bokhållare, det låter inte så illa, om jag bara får lägga ett *herr* framför. Herr bokhållare, jo, jo, det går an. (Till Jesper.) Ja, herre, nog tror jag mig om till att kunna hålla en bok, om hon inte är alltför tung. Men skall jag också stå och hålla henne år ut och år in?

Jesper. Nej, det är inte nödvändigt, att du just alltid är dervid, och dessutom behöfver du inte stå och hålla boken, utan du kan sitta och göra't. Men säg mig också, om du kan räkna och skriva?

Truls. Ja, herre, jag kan något litet.

Jesper. Det går an, bara du kan något, för jag har ändå min skrifvare, som skall vara som betjent under dig. (Vid detta säges, begynner Truls redan på att yfva sig. Jesper kontinuerar.) Nu skall jag säga dig, hvori din tjenst skall bestå: Du skall ha mina penningar om händer, så mycket jag efter handen finner nödigt att ge dig. Utaf dessa penningar skall du nu betala ut hvad dig blir befaldt af frun eller mig, och hvar gång, när något utgifves, så skall du låta skrifvaren föra det till boks, så att en riktig räkning må hållas öfver alltsammans; och det kallas: hålla bok.

Truls. Åh, herre, nu förstår jag på mina fingrar att vara en herr bokhållare, om herrn skulle så behaga.

Jesper. Jo men, Truls, efter jag ser, att du har lust, så gör jag dig nu till min bokhållare, och skall jag också ge dig detsamma skriftligen, på det annat folk må deraf kunna se, hvad du nu är för en karl. Dessutom skall du också få andra kläder till att ha på dig.

Truls. Jag tackar herrn ödmjukligen både för herr bokhållaren och för kläderna. Men så är det nu helt visst, att jag är en herr bokhållare, så att jag derom kan vara alldeles försäkrad?

Vara vid = hålla på med.

Jesper. Ja, visserligen kan du så vara. Ty sedan jag gjort dig till min bokhållare, så kan ingen neka dig att vara't, och skall nu härefter allt mitt folk, både lakejer, kusk och alla de andra, ge dig den respekt, som en bokhållare bör ha.

Truls. Ja, det är allt väl, bara herrn vill vara så god och lägga ett »herr» framför bokhållaren, så har saken så mycket mera eftertyck med sig.

Jesper. Ja, må göra då. Så gör jag dig nu till min herr bokhållare.

Truls. Det är nu allt väl. Jag skulle ännu fråga herrn om en ting. Nu har herrn för inte länge sedan blifvit en herr öfverdiktator, och jag har nu i dag blifvit en herr bokhållare, som herrn säger. Derfor skulle jag, bara till min efterrättelse, gerna vilja veta, hvilken nu af oss är förnämst, antingen herr bokhållaren eller herr öfverdiktatoren.

Jesper. Nå, det var en underlig fråga! Nog kan herr bokhållaren veta, att fastän mitt andra folk skall visa honom respekt, så är han ändå sämre än jag, så vida han är betjent i mitt hus.

Truls. Nå, det kan så vara, jag är ändtligen dermed nöjd.

Jesper. Nu skall jag till en begynnelse lemna hos herr bokhållaren en sedel på hundra plåtar, eller sexhundra daler kopparmynt, hvaraf herr bokhållaren tills vidare kan taga de nödigaste utgifterna som behöfvas. Men laga ändtligen så, att det blir väl fördt till boks, så att allt kan ha sin riktighet, när det efterfrågas.

Truls. Jo, ingen fara, herre, det skall allt bli riktigt utgifvet.

ANDRA AKTEN.

Första scenen.

Truls (ensam). Nå, nu är jag väl en herr bokhållare, som herrn har sagt mig, och alltså lär jag väl nu vara en helt annan karl än förr; men jag vet inte, hur det är fatt.

Jag tycker ändå, att jag inte finner någon ändring på något sätt hos mig, utan att jag ändå ännu är allt densamme Truls, som jag förr varit. Dock tror jag, så mycket jag kan begripa, att hela saken lär komma derpå an, hvad man sjelf tycker och inbillar sig om sig sjelf, och huru andra göra det om en. Derför skall jag nu bjuda till att inbilla mig allt hvad jag kan om mig och den nya herr bokhållaretjensten. Sedan får jag se, hvad verkan mina inbillningar kunna ha hos andra, och om de kunna komma dem att tro och inbilla sig om mig detsamma som jag sjelf. Men se der, hvar Malena kommer! Få nu se, om hon kan märka på mig, att jag är en herr bokhållare. Jag skall, bara för ro skull, ännu inte säga henne något derom. Men vasslapperdibus, se hur grann hon nu är! Hvad männ' tro det har att betyda?

Andra scenen.

Malena, Truls.

Malena. Truls, har du inte sett något till mademoiselle Lovisa här? Hon sa', att hon nu skulle möta mig på detta ställe.

Truls (för sig sjelf). Inte lär hon kunna märka på mig, att jag är någon herr bokhållare, för hon kallar mig slätt och rätt Truls och du som förr. (Till Malena.) Se, god dag, min kära Malena! När jag kommer in på något ställe, så plägar jag först helsa på folk, innan jag talar till någon. Så tycks mig, att du också bör göra.

Malena. Nej, hör på den ovettingen! Vet du inte hut, Truls, eller ser du inte, hvem du har för dig? Skäms du inte att kalla mig du och Malena? Det ser ut, liksom vi begge vore lika goda. Jo pytt ock! Och på det du här-efter må veta att ge mig den respekt, som jag bör ha, så skall jag nu säga dig, att frun har gjort mig till jungfru, som du väl kan se på mig, om du vill lyfta dina korpluckor bättre upp.

Truls. Ja, jag må lyfta dem så högt upp, som jag vill, så har jag ändå ondt vid att se utanpå, om du är

jungfru eller inte. (För sig sjelf.) Nå, jag tror, att allt är upp- och nedvändt i vårt hus, och att rätt nu alla, som deri äro, äro nu helt andra menniskor, än de förr varit. (Till Malena.) Nå, må göra då, jungfru Malena, efter det ändtligen skall så vara. Men säg mig då om vår gamla kärlek, hur står till med den, och låt mig veta, om jungfrunamnet gjort någon ändring deri?

Malena. Åh hut, din lymmel! Hur understår du dig att tala till mig om någon kärlek? Och tycker du väl, att det är likt, att ett sådant fruntimmer, som jag nu är, kan vara falt för en sådan en gemen karl, som du nu är?

Truls (för sig sjelf). Vasslapperdibus, hvad kostar det nu inte på att tiga! Tänk om hon bara visste, att jag är en herr bokhållare, hon skulle snart ge köp. Men jag måste vänta att låta henne veta't, tills jag får mina herr bokhållarekläder på mig. Ty som jag nu märker, så måste väl de jemte inbillningarna hjälpas åt att göra mig till en fullkomlig herr bokhållare, om det eljest skall ta lag. (Till Malena.) Men är då jungfrun nu så alldeles förändrad, att hon helt och hållet glömt bort, det hon förr hållit af mig, och jag af henne tillbaka igen?

Malena. Vill du då inte hålla mun på dig, diu gemena lymmel? Jag går bara och väntar på mademoiselle Lovisa, och ber dig, monsieur Truls, att du vill vara så god och lemna mig ensam.

Truls. Må göra då. (För sig sjelf.) Men tro mig säkert, att du skall ångra köpet, min goda jungfru, och att du nog skall få knekta, innan du får mig så långt igen, som jag varit. (Går bort.)

Tredje scenen.

Mademoiselle Lovisa, Leopold, Malena.

Mademoiselle Lovisa. Har du länge väntat här, Malena?

Det är likt = det passar sig. Ge köp = ge tappt.
Knekta = länge tigga.

Malena. Jag har väntat här en liten stund, och hade jag nog till att göra med den ovetlige lymeln Truls, som jag fann här före mig, innan jag kunde slippa honom.

Mademoiselle Lovisa. Jaså, det var då ändå väl, att han gick sin väg. Men har det ännu inte syntts något till herr Leopold?

Malena. Nej, ännu inte. Men han lär väl strax komma. Se der, hvar han är!

Leopold (kommer in). Förlåt mig, mademoiselle, om I väntat något på mig. Jag blef något hindrad på vägen.

Mademoiselle Lovisa. Nej men, min käre Leopold, jag har inte väntat länge, utan kom jag nu nyss hit för att möta er efter vårt aftal.

Leopold. Jag tackar er, min sköna Lovisa, att I velat unna mig tillfälle att få se och tala med er. Säg mig nu, hur står det till med er herr far och fru mor, och hur skall jag få tillfälle att bli känd af dem?

Mademoiselle Lovisa. Jag beklagar, min käre Leopold, att jag nu måste berätta er en omständighet, som jag fruktar för lär mycket hindra vår lycka tillsammans. Den består deri, att min far inte sluppit mor min, förrän han måst skaffa sig en öfverdiktatörstjenst, den han ändtligen i dag fått.

Leopold. Nå, detta var något nytt för mig, som jag ej förr hört. Jag önskar er lycka dertill.

Mademoiselle Lovisa. Ja, jag tackar er. Men nog vet jag, hvad för en lyckönskan jag heldre skulle vilja taga emot än denna, som mig på intet sätt kan vara angenäm. Ty först och främst ser jag väl förut, att vårt hus mycket kommer att lida genom denna tjenst, fast hvarken min far eller mor eller jag derigenom blifvit ett hår bättre, än vi förr varit. Dernäst fruktar jag ock, att min mor, sedan hon nu sjelf efter sin åstundan ändtligen fått rang, torde bli mera förpickad på en karakteriserad måg än förr, och att hon alltså härefter lär sätta sig emot oss, bara därför att I ingen karakter eller rang har.

Leopold. Jag beklagar mer än jag kan säga't, att vårt öde skall vara oss så vidrigt. Men så hoppas jag ändå, att det aldrig skall blifva kapabelt till att göra någon

Förpickad på = angelägen om. Karakteriserad = som har titel, värdighet.

ändring i det löfte, som vi gjort hvarannan. Åtminstone kan jag försäkra, att det aldrig skall ske på min sida, så länge jag lefver.

Mademoiselle Lovisa. Ja, hvad menar I då om mig? Tror I väl, att jag inte vill hafva den hedern att vara äfven så beständig som I?

Leopold. Jag tviflar alldeles inte derom, och är detta det endaste hvarpå jag litar. Men säg mig nu, huru vi skola begynna våra affärer, och gif mig ett godt råd, på hvad sätt jag må kunna vinna er mor.

Mademoiselle Lovisa. I begär råd af mig, herr Leopold, som sjelf är rådlös? Jag vet ej annat råd än att hafva tålmod och afvänta tiden. Och hvem vet, om icke sakerna fram bättre torde ändra sig till vår fördel på något sätt?

Malena. Jag tror, I är underlig, mademoiselle! Eller menar I väl, att sådana saker som denna böra dragas ut på långbänken eller ankomma på ovissa händelser i framtiden? Nej, alldeles inte, utan hvad som skall göras, skall göras snart. Derfor är jag af den tanken, att som frun intet annat kan hafva emot herr Leopold än detta, att han inte har någon karakter eller rang, så kunde han ju snart skaffa sig sådant. Och om det än skulle kosta något, så kan det ej skada. Ty jag vet väl, att herr Leopold mår väl och kan göra't utan någon afsaknad.

Leopold. Det är väl visst, att jag aldrig varit älskare af något sådant. Men hvad gör man icke, när man är i sådan cas som jag till att vinna sitt ändamål? Ja, det är nu en afgjord sak. Jag tackar er, Malena, för ert goda råd. Jag skall följa't och ifrån denna stunden arbeta på att skaffa mig någon karakter.

Mademoiselle Lovisa. Nej, min käre Leopold, var inte så hastig i er resolution! Jag tackar er, att I för min skull är villig att göra hvad eljest är emot ert sinne och er inklinat. Men jag är redan förut så försäkrad om er uppriktiga kärlek för mig, att jag inte behöfver ett sådant prof deraf som detta. Och dessutom må I tro, att om I än hade aldrig så många karakterer att pråla med, så vore I ändå icke ett hår behagligare för mig än nu.

Fram bättre = längre fram, framdeles.

Må väl = vara välmående, förmögen.

Cas = läge.

Leopold. Jag vet, min sköna Lovisa, att I är af resonablare sinne, än att en sådan fåfänga skulle kunna ha någon verkan hos er. Men hvad jag mig nu föresatt att göra, sker inte för att vinna er, utan er mor.

Malena. Efter jag ser, att ingendera af er är hågad för någon rang eller karakter, så faller mig in en annan utväg, hvarigenom jag menar att ändamålet likafullt kan vinnas. Det består deri, att när herr Leopold anmäler sig hos frun till att begära mademoiselle Lovisa, så kunde han ge sig ut för den han inte är. Det skadar inte, att den, som vill ändtligen bli bedragen, blir'et, särdeles när hela saken bara ankommer på inbillning.

Leopold. Väl, Malena, jag är också dermed nöjd, och har jag lust att vid detta tillfälle spela hvad personnage som behöfs. Efter den anledning, som jag nu fått af er, skall jag vidare öfverlägga hos mig sjelf, huru jag skall bära mig åt. Farväl emellertid, min sköna Lovisa! (Går bort.)

Fjerde scenen.

Birger, Mademoiselle Lovisa, Malena.

Birger. Se god dag, min kära Lovisa lilla! Hvar är er far och mor? Efter jag i dag har hört, att er far fått en tjänst och blifvit öfverdiktator, så vill jag önska honom lycka dertill.

Lovisa. Ja, jag tackar er, min farbror, för den ära, I vill göra honom. Malena, gå in till min far och mor och säg, att herr Birger är här och vill helsa på dem. (Malena går.)

Birger. Men säg mig, min kära Lovisa, hvad må nu ha fallit gubben in, att han på sina gamla dagar skaffat sig en tjänst på halsen, som kommer mig så sällsamt före, att jag inte väl kan finna mig deri?

Lovisa. Jag kan äfven så litet finna mig deri som min farbror. Men se der, hvar min far och mor komma! Kanske min käre farbror torde af dem sjelfva derom få närmare explikation.

Anledning = anvisning, antydning.

Femte scenen.

*Fru Rangsjuk, Jesper, Birger, Lovisa, Malena,
två lakejer i livré.*

Birger (ler). Ha, ha, ha! Jag vet inte, om det är sant eller inte, som jag hört i dag, att bror skaffat sig en tjänst på halsen nu på sina gamla dar?

Fru Rangsjuk. Ja, om det så vore, tycker då min svåger, att det vore så löjligt, om en förständig man blir anförtrodd att förestå något publikt embete?

Birger. Ha, ha, ha! (Ler.) Det kan så vara. Jag är inte hitkommen till att just inlåta mig i någon dispyt om den saken, utan bara för att önska min bror och svägerska lycka till deras nya stånd och att sedan sitta och glamma litet med hvarannan, efter jag nu har en ledig stund och ingenting att försunma.

Fru Rangsjuk. Jag tackar er, min svåger, på min mans och mina egna vägnar för er gratulation. Men jag kan inte finna mig deri, att I begynt denna kompliment med sådant löje, och vill jag ändtligen veta orsaken dertill.

Birger. Ha, ha, ha! (Ler.) Jag förstår er, min svägerska. Men hör, bror Jesper! Nu lär det väl också komma dig en gång till att tala och svara för skålen. Derfor vill jag nu säga dig, att när du kommer och helsar på mig på landet, så skall jag ge dig till bästa hvad huset förmår.

Fru Rangsjuk. Förlåt mig, min svåger, att jag faller er i talet. Jag tycker så, att den, som har en så hederlig herre till bror, som I nu fått, bör gifva honom den titel, som han bör hafva, och att han ändtligen väl kan förtjena att af en landtjunkare heta »herr broder».

Birger. Väl, min högt ärade fru svägerska. (Till Jesper.) Ja, så säger jag då, min herr broder, att när du kommer och helsar på mig på landet, så . . .

Fru Rangsjuk (faller honom åter i talet). Det tycks ock ej vara särdeles anständigt att säga »du» till en man, som bekläder en så hederlig post.

Birger (för sig sjelf). Jag tror, konan är rasande! (Till Fru Rangsjuk.) Hör, min högtärade, gunstiga fru svägerska . . .

Fru Rangsjuk. Ja, jag tycker, att det inte kunde vara för mycket, om min käre svåger lade »nådiga» dertill.

Birger. Nå, må göra då, nådiga. Men jag beder min högtärade, gunstiga och nådiga fru svägerska . . . Var det nu rätt då?

Fru Rangsjuk. Ja, det kan nu ändtligen gå an.

Birger. Det var väl, för eljest skulle väl denna diskurs varat så länge, att jag kunnat törsta ihjel, innan den blifvit all. Derför vill jag nu be min högtärade, gunstiga och nådiga fru svägerska om lof att obehindradt återigen få begynna mitt tal till min herr broder, herr Jesper och herr öfverdiktatören, så lydande: Att när han kommer och helsar på mig på landet, så skall jag ge honom till bästa hvad huset kan förmå. Alltså begär jag nu, då jag helsar på min herr broder i staden, att han ger mig bara ett glas öl och en pipa tobak till att roa mig med en stund hos honom.

Fru Rangsjuk (för sig sjelf). Ack, den stunden lär bli mig alltför lång! Och vet jag inte, hur det är fatt, att jag omöjligen länge kan trifvas i sällskap med sådant onumreradt folk som denne.

Jesper. Ja, min bror, det skall strax bli bestäldt. Holla, drängar, lakejer! Hemta hit pipor, tobak och drieka, och sätt fram bord och stolar för oss. (De gå ut och göra som dem blifvit befaldt.)

Birger. Nå, det var då väl, att jag en gång fick höra min herr bror tala igen! Jag var rädd, att han varit så olycklig, att han blifvit mållös för den nya tjenstens skull, och att han därför varit nödgad att göra sin fru till taleman för sig.

Fru Rangsjuk. Det är alldeles onödigt, att min svåger är rädd eller lägger sitt hufvud i blöt om någonting, som oss angår. Men säg mig nu, min svåger, hvad har han till att uträtta för godt i staden denna gången?

Birger. Jo, min högtärade, gunstiga . . . låt mig se . . . ännu felas mig ett ord till . . . jo, nådiga fru svägerska, jag har här rätt några angelägna saker att beställa om, som angå min sätesgård och mitt landtbruk.

Fru Rangsjuk. Så bestå då angelägenheterna ej i något annat än sådant lappri? Jag tänkte, att min svågers

hitresa skulle skett för rikets tjenst på något sätt, eftersom han sade, att han hade så angeläget att uträtta.

Birger. Om min fru svägerska . . . förlåt mig, om jag ej alltid brukar hela titeln, för då blefve mitt tal alltför långt. Så säger jag nu då, att om min fru svägerska tänkte, att jag för rikets tjenst rest hit, då mitt ärende varit att beställa om ett och annat, som till mitt landtbruks skötande och befordran tjénar, så torde hon ej bedra' sig så mycket deri. Jag ville önska, att alla de, som ega fastigheter på landet, ville vara så mona om att sköta och kultivera dem som jag. Ty då tror jag att riket skulle ha mycket större tjenst af dem än kanske af många andra, som det måste löna och föda.

Fru Rangsjuk. Hör locka absurda landtjunkare-resonement, som ej meritera en gång att svara på! (Medan det föregående säges, hafva lakejerna burit in bord, stolar, tobak, pipor, dricka och ljus, som numera allt står färdigt och tillreds.)

Birger. Jag begär ej heller något svar derpå, utan . . . (Säger till en af lakejerna:) Hör du, min gosse, slå i ett glas öl åt mig, för jag är rätt törstig. (Lakejen gör så. Birger sätter glaset till munnen och smakar, sedan säger han åt lakejen:) Hvad är detta för sqvip du ger mig, min gosse? Det är ju bara spis-öl. Men det hjälper inte. Det måste väl ned för törstens skull. (I det samma dricker han ut glaset. Derpå säger han:) Nej, tacka vill jag min hustru hemma. Hon förstår att brygga annat slags dricka, som jag ej skall skämmas att sätta fram, när någon ärlig man kommer att helsa på mig.

Fru Rangsjuk. I skall veta, min svåger, att vi ej bruka något öl i vårt hus, utan bara svagdricka och vin. Och om min svåger behagar antingen en butelj pontaque, champagne eller bourgognevin, så skall det stå till tjenst.

Birger. Nej, jag tackar. Ett glas öl tjénar bättre för en svensk mage. Och dessutom går det inte an till att röka tobak och dricka vin tillsammans. (Till en af lakejerna.) Hör, min gosse, stopp' i en pipa åt mig. (Hvilket sker. I detsamma sätter sig Birger ned vid bordet och tändur på sin pipa; sedan säger han:) Jag har lupit så mycket ikring i dag, att jag nu är helt trött. Men nu är jag glad, att jag så temligen bestält ifrån mig, så att jag nu kan hvila mig en stund och i ro röka ut några pipor tobak.

Fru Rangsjuk (för sig sjelf.) Trösta mig för den karlen! Han lär nu sitta här och söla hela dagen igenom med

sin pipa. Hör, min dotter, gå du emellertid ut, tag Malena med dig och beställ om det, du vet väl. Jag kommer rätt nu efter. (De gå ut.)

Sjette scenen.

Fru Rangsjuk, Jesper Mes, Birger, Fader Jöns, fogden, Knut, kusken, två lakejer.

Knut. Som jag är herrns och fruns kusk, så skall jag berätta, att vagnen nu är helt och hållen färdig, och att intet mera fattas, än att vagnmakaren får sin betalning, då vi kunna få hemta honom hem.

Jesper. Det är väl. Jag skall strax beställa om penningarne dertill för honom.

Fru Rangsjuk. Ja, min vän, var så god och skynda er dermed, för jag har några rätt angelägna visiter att göra i sta'n, som ej kunna skjutas längre upp, och I vet, att vår andra vagn inte mer af oss kan brukas, utom i nödfall. Men hvad har vår fogde, fader Jöns, för godt att säga?

Fader Jöns. Jag skall bara berätta, att Anders Matsson, som sitter på Granskogshemmanet, är nu så alldeles afsigkommen, att han omöjligt mäktar att sköta hemmanet mer, och om herrn antingen inte hjälper honom på något sätt eller ock snart skaffar någon annan åbo dit i Anderses ställe, så lär hemmanet så alldeles både till bruk och byggnad förfalla, att herrn lär ha svårt vid att få någon åbo dit, utom på frihetsår.

Jesper. Kära Jöns, bry mig nu inte med sådana saker. Jag har nog bryderi och utgifter, hvad heller är.

Fru Rangsjuk. Och jag undrar, att folk kan vara så obetänksamt att komma framläpandes med sådana lumpna saker, när de se, att man är sysselsatt med det, som angelägnare är.

Birger (skrattar). Ha, ha, ha! (Röker sin pipa.)

Knut. Nu skall jag mera säga, att jag ännu inte fått vagnsselarna färdiga, och det våller den klutaren gördel-

På frihetsår = afgiftsfritt under ett år. Klutare = klåpare stympare.

makaren, som har beslaget så länge hos sig, att jag tror, det jag aldrig får'et ur händerna på honom.

Fru Rangsjuk. Kära Knut, skynda på honom allt hvad du kan, och om du kan få dem snart färdiga, så skall jag vara skyldig dig drickspenningar för omaket.

Knut. Jag skall bjuda till, kära fru.

Fader Jöns. Jag kan inte annat än också låta herrn veta, att ännu ett par af herrns hemman efter all liknelse snart lära komma i samma lägervall som Granskogshemmanet, om ej i tid deremot bot skaffas.

Jesper. Ja, om det än vore flera sådana hemman, så har jag ändå nu inte tid att bry mig dermed.

Fru Rangsjuk. I ser ju, fader Jöns, att herrn nu är sysselsatt med andra, angelägnare saker. Derför borde I hafva försyn att besvära honom med era ledsamma förfrågningar. (Här skrattar återigen Birger, men kontinuerar dock att röka sin pipa utan att säga något.)

Fru Rangsjuk (till kusken). A propos, min kära Knut. Hur har du beställt om tigerhudarna, som hästarna skola hafva på sig?

Jesper. Ja, det var sant, jag hade så när glömt dem. Hur är det, Knut, blifva de inte snart färdiga?

Knut. Jo, herre, jag har varit i dag hos skinnaren, och han lofvade dem färdiga tills i afton.

Fru Rangsjuk. Men har du inte varit der och manat på honom mer än en gång i dag?

Knut. Nej, kära fru, jag har inte haft tid att vara mer än en gång hos honom i dag, för jag har haft så mycket att löpa med.

Fader Jöns. Jag måste ännu ge tillkänna, att . . .

Fru Rangsjuk. Nu kommer åter den lymmeln fram med sina sottiser. — Jag ber er, fader Jöns, att I nu lemna oss litet i ro.

Fader Jöns. Jag tycker, att det är synd, att en sådan vacker egendom, som likväl herrskapet har, skall fara illa. Och som det är min skyldighet att påminna dervid hvad som behöfs, så måste jag ock göra't, på det jag se'n måtte vara utan ansvar.

Jesper. Nå, låt honom då säga ut sin mening.

Fader Jöns. Jag skulle bara påminna, att vid gården

behöfs en 3 eller 4 par nya dragare, om åkern eljest skall bli rätt försvarligen skött. Ty som herrn vet, så äro några par af de förra så utgamla, att de ej kunna göra tjenst längre.

Jesper. Ja, jag skall tänka derpå längre fram, när jag får råd dertill. Ty nu har jag så många andra utgifter, att det ej allt så kan hinna till.

Fru Rangsjuk. Åh, den påminnelsen angående dragare, det var nu bara lappri att bry folk med. Men å propos, min vän, efter jag kommer ihåg, hur blef det med de tvenne sköna vagnshästarna, som I såg på här om dagen? Blir ingen handel af om dem?

Jesper. Jo, min vän, jag tror väl. Säljaren påstod 200 dukater, och jag bjöd 150. Det skall just inte komma mig derpå an att lägga 10 eller 20 dukater dertill, och då menar jag att köpet skall gå för sig.

Fru Rangsjuk. Åh, det vore alltför väl, ty de voro ett par sköna kreatur.

Fader Jöns. Ännu har jag att tillkännagifva, att den stora byggningen behöfver nytt tak, om hon annars skall kunna hållas vid makt. (I detsamma Jöns begynner att tala detta, ställer Knut sig, som ville han ock tala något. Men Jöns tager ljudet ifrån honom, så att Knut ej kommer ut med sin mening.)

Fru Rangsjuk. Dra' då ändå till pockers, fader Jöns, med era många påminnelser! Jag ledsnar att höra dem längre, och tror jag, att aldrig någon god har gjort er ut på oss i dag. Men hvad var det som du ville säga, Knut?

Knut. Jo, jag ville bara påminna, att fader Jöns får befallning att skaffa foder åt hästarna in till staden.

Jesper. Deri har du rätt, Knut, och var detta en mycket nödig påminnelse. Derfor, fader Jöns, måtte I strax laga er ut och skaffa mera foder in med det aldra första.

Fader Jöns. Jag skall berätta, att folket inte har tid dertill, och att de nu hafva angelägnare sysslor för händer.

Jesper. Det må vara så angeläget, som det nånsin vill, så skola de nu köra mig hö in till sta'n, fastän något i åkerbruket derigenom skulle försummas. Ty mina hästar, som jag skall bruka här, äro mig väl angelägnare än en lumpen åker. Hör du det, fader Jöns, och rätta dig derefter utan något motspråk.

Fader Jöns. Jag vet inte, hur det må vara fatt med
Påstå = fordra, begära.

herrn. Jag känner honom nu inte mer igen, och aldrig har jag nånsin förr hört herrn tala så underligt som nu. Nå, må göra då, efter herrn då ändtligen med all makt vill sin egen skada, så skall jag inte säga mera deremot, men begär bara det, att herrn vill vara så god och gifva mig mitt afsked. Ty jag vill inte längre hafva att beställa med en sådan gård, som husbonden sjelf arbetar på att bli förlorad. För som jag märker, så är nu allt på en sådan väg, att det lär väl dra till fanders alltihop, innan leken lyktas.

Jesper. Resonnera inte längre här, slyngel, utan packa dig din väg, och gör som jag befalt. (Jöns går ut.)

Fru Rangsjuk. Knut, gå du till skinnaren och laga, att tigerhudarna ändtligen snart bli färdiga. (Knut går ut.)

Sjunde scenen.

Birger, Jesper, Fru Rangsjuk, två lakejer.

Birger (slår askan ur sin pipa och säger sedan åt lakejen:) Hör, min gosse, slå nu i ett glas dricka åt mig och stoppa i ändå en pipa tobak.

Fru Rangsjuk. Har min sväger ännu inte mera hunnit än med en pipa bara?

Birger. Nej, min högtärade, gunstiga och nådiga fru svägerska, jag har ännu inte hunnit mera med, utan nu vill jag först begynna på den andra. Emellertid har jag rätt suttit och roat mig åt edra resonnementer med kusken och fogden.

Fru Rangsjuk. Det är mig kärt, om vi dermed kunnat roa er, min sväger.

Birger. Jag har suttit och förundrat mig öfver denne min ärlige herr broder Jesper, som nu så alldeles är förändrad, att jag inte mera känner igen honom än fogden i jäms.

Jesper. Min bror lär tycka underligt vara, att han kanske märkt på mitt tal med fogden, att jag inte är mera så hågad för landtväsendet som förr?

Birger. Ja, det är just det, och kan jag inte finna mig deri, att min bror, som i alla sina dagar varit på landet och der mått väl, nu inte mera vill bry sig om sin egen-

dom der, utan tagit sig i det stället en tjänst och således förbytt sin förra ro och välmåga i mycken oro och kanske i vidlyftigheter med på köpet.

Fru Rangsjuk. Men om ock så vore, att landtlefvernet hade så mycken ro och förmon med sig, tycker min sväger därför då, att den gör väl, som helt och hållet abandonnerar sig dertill och således är mera mon om sin egen ro än om rikets tjänst?

Birger. Jaså, det var en annan sak, hvarpå jag inte just så kan i hast svara. För hvad rikets tjänst angår, så har jag aldrig velat befatta mig dermed, utan låtit andra göra't, som varit bättre fallna dertill än jag. Hvaremot jag bara brytt mig om min lilla jordtorfva och skött den det bästa jag kunnat, eftersom jag märkt på mig, att jag till landet mest varit hågad och fallen. Och denna torfva har inte heller varit otacksam, utan rikligen födt mig i mina dagar och flera med mig, som jag deraf skaffat födan. Men till att likvisst någorlunda svara på min fru svägerskas fråga, så vill jag säga det, att den, som bara för sin egen ro eller för lätjas skull sätter sig ned på landet, är äfven så straffvärdig som den, hvilken en blott äresjuka drifver till att söka tjänst. Och efter vi nu komma att tala härom, så tycker jag, att det är mycket illa, att tjänst- eller rättare sagdt rangsjukan tagit så mycket hos oss öfverhanden, att den rätt nu ej mera hålles för en ärlig karl, som ej är i tjänst. Och som således alla utan åtskilnad nödvändigt måste skaffa sig tjänster, så händer derigenom, att ofta mången, som eljest hade kunnat blifva till exempel en god landthushållare, blifver en oduglig betjent i riket. Och tro mig säkert, att riket skulle vara långt bättre betjent dermed, om det öfverallt vore försedt med goda och dugtiga landthushållare än med en myckenhet af sollicitanter vid lediga tjänster, hvilka till en stor del söka att få ligga riket till last, eftersom de ej hafva lust att på annat anständigt och lofligt sätt både föda sig sjelfva och derjemte gagna riket. Denna saken kunde med många skäl bevisas, men jag finner det ej vara tjenligt eller nödigt vid detta tillfälle.

Fru Rangsjuk. Jag passar ej heller på att höra dem, utan märker väl, hvarpå min svägers resonnementer gå ut, och som jag tycker, så vore bäst, att hvar och en brydde sig om sig sjelf och ej bekymrade sig så mycket om andra.

Betjent = tjänsteman.

Birger. Finner då min fru svägerska sig hafva någon orsak att ta' det till sig, hvad jag nu sagt? Kanske också att det i somt torde vara applikabelt; och till att ännu tydligare säga min mening, så kan jag försäkra, att det gjorde mig hjertligen ondt, när jag fick höra, att min bror fått denna nya tjenst, och att jag aldrig hade rådt honom dertill, om han tagit mig till råds i den saken. Ty jag ser förut, att han aldrig har kunnat göra sig och de sina större otjenst än just härigenom, och vill jag önska, att fogdens spådom ej på slutet måtte sannas.

Fru Rangsjuk. Gör er ingen fåfäng oro, min svåger, för oss och vårt väsende. Vi hoppas sjelfva det bästa, och att det torde bättre lyckas, än min svåger föreställer sig.

Birger. Det vore så mycket bättre. Men nu är min pipa all och diskursen med. Derför vill jag nu bjuda farväl och tacka för mig. (Går ut.)

Fru Rangsjuk. Förstår I inte, min vän, att det är bara af jalousie som gubben resonnerar? Ty han förtryter, att I, som är yngre brodern, har fått en så hederlig tjenst, och att han är ännu allt detsamma, som han alltid förr varit.

Jesper. Åh, det förstår sig, min vän. Nog kunde jag strax märka det. Men det hjälper inte. Det var ändå väl, att han visste gå sin väg igen. Nu måste vi väl hvar för sig beställa om, att vi få våra saker och vårt ekipage färdigt och i sin ordning. (De gå ut.)

TREDJE AKTEN.

Första scenen.

Ingeborg, Malena.

Malena. Ja, min kära Ingeborg, det är visst sant, som du säger, att vi hafva ingen annan än vår goda fru att tacka för all den lycka, hvori både du och jag nu så oförmodligen kommit.

Ingeborg. Ja, visserligen är det en hjertans fru! Tänk

Väsende = existens.

bara efter, om hon inte varit, så hade vi ännu varit bara slätt och rätt sådana pigor som förr. Men nu få vi heta jungfrur och gå klädda som vi vilja. Och det som mest är med denna hjertans goda fru, så ger hon oss så mycken grannlåt, som vi behöfva, och ju grannare och nåttare vi kunna vara, ju heldre ser hon det. Tro mig säkert, det är inte en liten lycka för en fattig flicka att få vara i ett hus, der man blir så hedrad och får gå så klädd som vi här, och kan jag väl säga, att jag aldrig i min lifstid varit så nöjd som nu denna lilla stund, se'n jag blef jungfru.

Malena. Jag säger detsamma som du, min kära Ingeborg. Och vet jag inte, hur det är fatt. Jag tycker, att jag är nu liksom en annan människa emot förr både till väsende, tycke och allt annat. Till exempel: jag må väl tillstå, att jag förr mycket tyckt om Truls, och som jag märkt, så har han hållit af mig tillbaka igen; men nu är det som en omvänd hand hos mig, och kan jag nu inte för min död tåla honom mer, för jag tycker, att hans väsende är alltför gement för mig. Och hoppas jag nu, sedan jag blifvit jungfru, att jag lär kunna komma litet högre upp och göra bättre lycka än med honom. Du kan aldrig tro, min kära Ingeborg, hur näsvist han kom löpandes till mig i jåns just på det gamla sättet, och som vi hade varit lika goda. Men jag viste honom ock af, så att det höll efter, och tror jag inte, att han så snart lär drista sig att komma igen på det sättet.

Ingeborg. Hå, deri gjorde du rätt, min kära Malena! Ty huru vi bära oss åt, så måste vi inte ge bort det ringaste af den heder, som vi nu bära ha. Jag kan väl ock förtro dig, att jag också haft en och annan god vän, som jag förr nog myst med munnen åt; men de äro allt sådana, som jag nu omöjligen mera kan hålla goda nog. Och därför om någon af de slokarne nu skulle komma till mig med samma vänlighet och bekantskap som förr, så skall jag visa de slynglarne af, äfven som du gjort med Truls. Men nu skall jag säga dig en ting, som vår kära fru sade åt mig i jåns. Hon bad mig, att jag oförmärkt och som af mig själf skulle så laga, att folket här i huset skulle kalla henne »ers nåd», sedan herrn fått en så hög tienst, som han nu har, och mente hon, att om du och jag begynna, så lära de andra väl så göra med. Hon sade ock derhos, att det inte vore för mycket, om mademoiselle Lovisa finge härefter heta »fröken» af oss.

Malena. Hå, då vore vi alltför otacksamma, om vi inte skulle göra vår hjertans goda fru så mycket till viljes! Hon har ju hedrat oss, därför böra vi ju hedra henne och hennes dotter igen. Och dessutom låter det ju hederligare både för dig och mig, att du är kammarjungfru hos en ers nåd och jag hos en fröken, än om vi vore kammarjungfrur hos en slätt och rätt fru och mademoiselle. Men hör, min kära du, jag tycker, att du inte satt ditt nattyg rätt på dig, och att det sitter litet snedt. Kanske det betyder, att du i dag får se något kärt.

Ingeborg (småler). Alltid kommer du fram med sådana små fyrkanterier. Men allvar likväl, sitter det inte rätt på mig?

Malena. Nej, som jag säger. Och sedan har ditt nattyg en bubbla mer på den venstra sidan än på den högra.

Ingeborg. Det kommer bara deraf, att hennes nåd så skyndade, innan jag fick jungfrukläderna på mig i jäns, att jag inte hade tid att se så noga efter allt, och se'n är jag inte heller så van vid att kläda på mitt hufvud på detta sätt, att jag ännu kunnat få rätta handlaget dertill. Men säg mig, min du, hur har du fått allt så i ordning på ditt hufvud? Jag tycker, att det allt sitter rätt som det bör göra på dig.

Malena. Det är mig okärt, att det inte sitter litet snedt på mig med, för då kunde jag ha samma hopp som du att också få se någon god vän i dag. Eljest skall jag säga dig, att jag nu varit så länge hos min fröken, att jag väl kunnat lära sätta på mitt hufvud. Men säg mig eljest, hur tycker du, att detta slags nattyg, som jag nu har på mig, kläder mitt ansigte?

Ingeborg. Hå, det vet du väl, din fjolla, att ett vackert ansigte kläder allting väl, och särdeles ser den lilla mouchen, som du har på venstra kindbenet, rätt väl ut.

Malena. Sägar du det, din lilla stygga? Men vill du tro, att fontange klär mig ännu mycket bättre än nattyg? Men jag hade inte tid i jäns till att kläda mig dermed, för det är så mycket pjäs med det krusade håret, att jag omöjligen kunde hinna.

Ingeborg. Ja, det har du rätt i. Jag tror, att fon-

Nattyg = bindmössa.

Fyrkanterier = skämt, nojs.

Fontange = ett slags hög fruntimmers-hårklädsel.

tange kläder alla menniskor bäst. Eljest ha de ock ett slags nymodiga nattyg, som de fått ifrån det landet, der de få vin ifrån. Dem tycker jag rätt mycket om.

Malena. Hå, jag förstår! Du menar visst Wienska nattyg, är det icke så?

Ingeborg. Jo, just dem. Och jag tror, att ett sådant skulle klä mig väl.

Malena. Din toka! Om du visste, hur väl det nattyget klär dig, som du har, så brukade du aldrig något annat. Jag skall bara sätta det rätt och ändra't lite vättans. (Hon lagar henne om i hufvudet.) Se så, nu är du så täck i mina ögon, som någon kan vara. Jag tycker bara, att ett blätt band skulle kläda dig bättre än den färg, du nu har.

Ingeborg. Säger du det, min du? Det kan jag snart skaffa mig. Det kostar bara ett ord till hennes nåd, så får jag det strax.

Malena. Ja, gör det, för tro mig, att den färgen kläder dig bäst, äfven som den röda mig.

Ingeborg. Men, min engel, det värsta med denna jungfrudrägt är det ledsamma snörlifvet, för det plågar mig mer, än jag kan säga't.

Malena. Åh lappri! Det går väl öfver. Jag säger detsamma som du, att det trycker mig väl något. Men när man blir van dervid, så är det ingenting. Tro mig, att ingenting ser bättre ut än ett väl gjordt snörlif på en välvuxen kropp, och deröfver en vacker lifklädning. Denna drägt har jag satt mig före att bruka, så länge jag är ogift. För utan att skryta, så kan jag väl säga, att jag är så väl växt, som något fruntimmer kan önska sig att vara't. Men se, hvad är det för en kavaljer, som der kommer?

Andra scenen.

Malena, Ingeborg, Truls (i bokhållarekläderna), *Skrifvaren.*

Truls (yfver sig i sin nya drägt, går mycket tankfull af och an på teatern, ta'r upp sin dosa och snusar några gånger. Emellertid retirera sig jungfrurna något på sidan. Ändtligen säger Truls till

Lite vättans = lite grand.

skrifvaren:) Hör, skrifvare, sätt fram en stol åt mig, för jag är rätt trött.

Skrifvaren. Ja, höggunstige herr bokhållare, det skall bli bestäldt. (Går ut.)

Truls (kontinuerar i sina spekulationer, tills skrifvaren kommer igen, som då har bara en taburett med sig; se'n säger han:) Men vet du inte hut, skrifvare, och har du inte lärt så mycket i dina dagar, att du bör hedra din förman med en länstol? Fort! skaffa mig en sådan, för det faller mig för obeqvämt att sitta på någon annan. (Skrifvaren tager taburetten med sig ut igen. Då säger Truls:) Det kostar inte litet omak, innan man kan lära sådana ohyflade lynmlar, huru de skola skicka sig bland folk. För så hade herr öfverdiktatören till mig för inte länge se'n. (I detsamma kommer skrifvaren in igen med en länstol, och se'n Truls satt sig ned derpå, säger han:) Nå se, nu var det ändtligen rätt! (Sedan han något suttit och snusat ett par gånger, säger han:) Hör, skrifvare, har du bestält hvad jag befalt dig?

Skrifvaren. Ja, hvad är det, som höggunstige herr bokhållaren har befalt mig?

Truls. Befalde jag dig inte att sätta hit en länstol åt mig?

Skrifvaren. Jo, höggunstige herr bokhållare, det har jag också gjort. Och herrn sitter nu på samma länstol, som jag burit in.

Truls (stiger upp och ser på stolen). Jaså, är detta en länstol, så är det väl. (Sätter sig igen.) När man har så många embetssysslor i hufvudet, så kan man omöjligen alltid komma sig så ihåg. (Till skrifvaren.) Ställ dig bakom min stol, din tölp, säger jag dig! Men har du också bestält om allt det andra, som jag befalt dig?

Skrifvaren. Hvad är det, som höggunstige herr bokhållaren menar? Jag mins inte rätt, hvad . . .

Truls. Skall du inte minnas, din bälghund? Jag skall lära dig, din skurk, att komma ihåg hvad jag säger! Vet, din lymmel, att jag är en herr bokhållare, och att mina ord böra ha mera intryck i din skalle, än att du skall strax glömma dem igen. (För sig sjelf.) Men att säga sanningen, så tror jag inte heller, att jag ännu befalt den stackarn något. (Till skrifvaren.) Har jag inte befalt dig att gå ut i staden och höra efter, hur folket mår?

Skrifvaren. Nej, höggunstige herr bokhållare, ännu inte.

Truls. Nå, så befäller jag dig nu, att du skall strax göra't.

Skrifvaren. Ja, det skall bli bestäldt, om höggunstige herr bokhållaren bara vill säga mig, hvart jag skall gå, och till hvem.

Truls. Nå, du måtte vara en rasande dum lymmel, som inte förstår dig så mycket på sådana höfligheter, som folk af kondition bruka sins emellan. Jag säger dig, att du skall gå gata uppföre och gata utföre öfver hela staden och gå in i alla hus, som du ser vara öppna. Der skall du helsa dem du råkar ifrån din höggunstige patron och gynnare, herr bokhållaren Truls, och fråga, huru de må. (Han besinnar sig litet, sedan säger han:) Ja, det är sant, jag påminner mig, att ännu ingen skickat hit till mig att fråga, huru jag mår, och när jag betänker saken rätt, så behöfver jag inte just först skicka till dem. (Till skrifvaren.) Derför blif man här och gå ännu inte derefter. Men har jag eljest inte befält dig något?

Skrifvaren. Nej, höggunstige herr patron och bokhållare.

Truls. Nå, det var väl sagdt! Så befäller jag dig nu, att du kammar min peruk. Se der har du honom. (Truls stiger upp af stolen och ger honom peruken. Medan detta sker, säger)

Malena (till Ingeborg:) Kära min du, vet du, jag tycker, att denne kavaljern inte är någon annan än vår Truls. Eller hur, hvad menar du?

Ingeborg. Jag tror detsamma som du. Men hur tro det må vara fatt med honom, att han är nu så grann?

Malena. Inte vet jag. Men jag hör, att den skrifvaren, som han har med sig, kallar honom herr bokhållare. Kom väds, att herr öfverdiktatören gjort honom till sin bokhållare, för jag har hört sägas, att han ville ha en sådan betjent. Ja, hade jag det vetat i jäns, inte skulle jag så ha snäst honom, som . . .

Truls (till skrifvaren). Nå, har du inte snart kammat ut, din prackare? Eller hur länge skall detta vara?

Skrifvaren. Jo, höggunstige herr patron och gynnare, det skall strax bli bestäldt. (Derpå sätter Truls på sig peruken, och i detsamma blir han jungfrurna varse.)

Truls (för sig sjelf). Se der, hvar de två komma, som vår fru nyss har gjort till jungfrur. De äro temligen granna. Få nu se, hur Malena lär skicka sig emot mig, och om hon

känner mig igen. (Till Ingeborg.) Se god dag, jungfru Ingeborg, hennes tjenare.

Ingeborg. Hans tjenarinna, min herr bokhållare.

Malena. Jag har också den äran att vara herr bokhållarens tjenarinna.

Truls (låtsar ej höra hvad Malena säger; för sig sjelf). Ja ja, min goda Malena, du skall få betala laget. (Till Ingeborg.) Hvad är det för ett fruntimmer, som jungfrun har med sig?

Ingeborg. Ser inte herr bokhållaren, att det är jungfru Malena? Jag tror, att herr bokhållaren hvarken vill känna igen henne eller höra, hvad hon säger.

Truls. Hon är nu en alltför förnäm jungfru för att vara känd af mig. Men det är sant, jag har nu några angelägna embetssysslor att förrätta. Jag måste gå min väg. Farväl, jungfru Ingeborg.

Ingeborg. Farväl, herr bokhållare. (Truls och skrifvaren gå ut.)

Malena. Tvi vare den ovettingen! Nå nå, lappri, det skadar inte. Det skall väl bli godt igen.

Tredje scenen.

Fru Rangsjuk, Mademoiselle Lovisa, Malena, Ingeborg.

Fru Rangsjuk. Hvad gören I här för godt, barn?

Malena. Ers nåd, vi stå bara och tala litet vid hvarann.

Fru Rangsjuk. Hur sade du, Malena lilla?

Malena. Jag sade, ers nåd, att vi bara tala litet vid hvarann, Ingeborg och jag.

Fru Rangsjuk. Säger du så med, Ingeborg?

Ingeborg. Ja, ers nåd, jag säger detsamma som Malena.

Fru Rangsjuk. Trå vare de begge flickorna, hur väl de se ut i sina nya kläder, och huru manerligt och beskedligt de veta att bära sig åt! Nu skall jag säga er, barn, att I skolen gå ut och lemna oss litet allena, för jag har något att tala med min dotter. (Ingeborg och Malena gå ut.)

Fjerde scenen.

Fru Rangsjuk, Mademoiselle Lovisa.

Fru Rangsjuk. Hör, min dotter, jag har nu något angeläget att öfverlägga med dig. Du vet, hvad moderlig kärlek jag haft ifrån barndomen för dig, och huru angeläget jag alltid låtit mig vara att så föda upp dig, som ditt stånd fordrat och våra vilkor kunnat tillåta. Det fägnar mig ock, det jag ser, att den möda, som på dig blifvit använd, inte varit fåfäng, och att du, som vårt endaste barn, så fört dig upp, att din far och jag kunnat hafva lugnad af dig. Och som du nu är kommen till de åren, att man bör vara omtänkt på, huru du väl och hederligt må blifva försörjd, så har jag nu bara velat tala med dig derom, till att få veta hvad tanke och böjelse du må kunna hafva för giftermål.

Mademoiselle Lovisa. Jag erkänner med all barnslig vördnad såväl den myckna möda, hvilken min kära mor och far haft för min uppfostran ifrån barndomen tills nu, som ock den omsorg, min kära mor behagar hafva för mitt bästa i framtiden. Hvad giftermål angår, så lära mina föräldrar bättre än jag finna, om det är mig nyttigt eller inte, hvar efter jag ock skall rätta mig.

Fru Rangsjuk. Det är mig kärt att finna en så lydig dotter. (För sig sjelf.) Nu skall jag se, att jag kan locka ur henne, om det är sant, som man sagt mig, att hon skall hafva fattat tycke för en, som heter Leopold, som är en karl, den jag inte känner. (Till Lovisa.) Jo, nu skall jag säga dig, att din far och jag tänkt derpå och begge funnit, att ett godt giftermål är dig nyttigt; och jag skall också låta dig veta, att en vacker, beskedlig karl redan har anmält sig och begärt dig af oss.

Mademoiselle Lovisa (blir något häpen och säger för sig sjelf:) Hur må detta hänga tillsammans? Aldrig tror jag, att Leopold vågat sig åstad till dem utan att låta mig förut veta deraf.

Fru Rangsjuk. Hur är det, Lovisa? Du svarar mig ingenting? Säg mig, hvad tycker du derom, att en karl varit hos din far och mig och begärt dig till hustru?

Mademoiselle Lovisa. Det är svårt för mig, min mor, att säga, hvad jag tycker om en karl, som jag aldrig lär ha

sett. Och finner jag det underligt vara, att en karl går bort och begär mig af mina föräldrar, utan att han förut vet om jag tycker om honom eller inte.

Fru Rangsjuk. Han sade likväl, att han vore bekant med dig, och att han vore försäkrad om ditt ja, bara vi ville gifva vårt samtycke dertill.

Mademoiselle Lovisa. Om mitt ja, säger min mor? Jag kan sannerligen inte finna mig i denna sak. Men hvad tyckte min mor då om honom?

Fru Rangsjuk. Som jag redan sagt dig, att han är en artig och beskedlig karl, så att jag för min del inte kan ha något emot honom. Se'n skall han ock, som jag hört sägas, vara mycket rik, så att han hederligt kan föda dig.

Mademoiselle Lovisa (för sig sjelf). O himmel! Tänk om det varit Leopold, som funnit utväg att vinna henne, hur lycklig vore jag icke då!

Fru Rangsjuk. Nå, svara mig då, Lovisa, och säg hvad du tycker härom?

Mademoiselle Lovisa. Hvad vill min mor, att jag skall svara annat än i jäns, att jag inte kan utlåta mig något om en karl, som kanske jag inte känner?

Fru Rangsjuk. Men vet du inte af någon, som du tycker om och du tillåtit att begära dig af oss?

Mademoiselle Lovisa. Om min mor behagar bara nämna honom, så skall jag sedan svara.

Fru Rangsjuk. Jo, han heter Leopold.

Mademoiselle Lovisa. Leopold? Ack, huru lycklig är jag nu, att Leopold vunnit min fars och mors samtycke! Jag tackar er, min mor, därför, och skall jag veta att erkänna er godhet emot mig, så länge jag lefver.

Fru Rangsjuk. Så är det då visst, att du håller af Leopold?

Mademoiselle Lovisa. Ja, min mor, det kan ingenting vissare vara, och tackar jag min mor ännu en gång, som behagat gifva sitt samtycke dertill. (Hon vill i detsamma kyssa sin mors hand, men fru Rangsjuk drager handen undan.) Hur nu, min mor, får jag inte ha den fägnaden att kyssa er hand? (För sig sjelf:) O himmel! Nu märker jag, att jag förrådt mig sjelf. Men kurage, det hjälper inte! Det kan nu inte ändras.

Fru Rangsjuk. Nej, Lovisa, du är inte mera värd att kyssa min hand. Nu har jag till min stora sorg fått höra

sanningen af det, som jag förr allenast hört glunkas och varit i ovisslet om. Men hur har du understått dig till att utan dina föräldrars vetskap fatta tycke för en karl, som ingendera af oss känner?

Mademoiselle Lovisa. Jag kan inte annat svara der till, än att jag funnit honom vara behaglig och värd den vänskap, som jag lofvat honom, och mitt löfte kan jag aldrig rygga, så länge jag lefver.

Fru Rangsjuk. Nej, hör på den ovettiga flickan! Skall du aldrig rygga detta löfte, säger du?

Mademoiselle Lovisa. Nej, min mor, det kan jag inte göra, ty antingen skall jag hafva Leopold eller ingen.

Fru Rangsjuk. Ja, jag skall visa dig annat, så visst som jag är mor åt dig, och att du skall gifta dig, både när jag vill och med hvem jag vill.

Mademoiselle Lovisa. Men jag ber, att min mor inte tar så ifrigt i denna saken. Jag vill bara fråga, om min mor känner den karlen, som vi tala om?

Fru Rangsjuk. Nej, inte känner jag honom och vet mig heller aldrig hafva sett honom.

Mademoiselle Lovisa. Efter min mor inte känner honom, hur kan hon då veta, om han är värdig att bli hennes måg eller inte? Och hur kan min mor då ha något emot honom?

Fru Rangsjuk. Hur jag kan hafva något emot honom? Du skall veta, att fast jag inte känner honom just till hans person, så har jag väl ändå underrättat mig om hans omständigheter. Det är väl visst, att han skall ha något till bästa, som mig är sagdt. Men hvad är det mer? Det gör ju inte tillfyllest för en flicka, som har så hederliga föräldrar som du. Och tycker du väl, att det skulle vara anständigt, om du nu, sedan din far fått en så hederlig tjänst och, som jag förmodar, snart lär komma till ett högre äreställe, skulle så kasta dig ned i orenligheten, att du skulle gifta dig med en karl, som ännu ej har mera rang eller karakter, än da han föddes hit till verlden? Fy, då skulle din far och jag hafva mycket liten heder, för det vi födt upp dig.

Mademoiselle Lovisa. Jag kan aldrig föreställa mig, att det är min mors fulla allvar, hvad hon behagar säga. Tro mig säkert, min mor, att Leopolds förnuftiga och beskedliga konduit har satt honom i större heder och kredit ibland folk, än kanske många andra varit kapabla att för-

värfva sig igenom rang och karakter. Och på det min mor må ännu närmare lära att känna honom, så skall jag berätta, att han är ende sonen uti ett mycket förnämt och hederligt hus, att begge hans föräldrar äro döda och lemnat honom efter sig i en ansenlig egendom, den han så sköter och förestår, att han icke allenast sjelf kan hafva sin hederliga utkomst, utan ock att han deraf kan hjälpa andra, som kunna behöfva't.

Fru Rangsjuk. Du gör mig ett särdeles porträtt om hans person! Men med allt det skall jag säga dig, att du antingen måtte hålla dig för klokare än allt annat folk, eller ock att du resonnerar som en fjolla. Du håller sådana saker vara af ringa värde, hvarefter allt förnuftigt folk mest sträfvar i verlden, och jag deremot håller den för en tok, som inte bjuder till att pryda sig med så stor rang eller karakter, som han kan, på det han derefter af annat folk må blifva hedrad och ärad.

Mademoiselle Lovisa. Det är underligt, att min mor och jag hafva så olika mening om denna sak, och lär det, som jag finner, komma deraf, att min mor håller den hedern vara förnämsst, som står skrifven eller tryckt på ett papper, och att jag deremot tycker om sådan heder, som har sin grund i förnuftigt folks omdöme.

Fru Rangsjuk. Nej hör, hur munvig hon är! Aldrig har jag nånsin hört maken. Jag råder dig, Lovisa, att du inte bjefsar mera emot mig. Jag vill inte mera höra dina resonnementer, utan pretenderar i deras ställe en sådan lydnad, som en dotter är pliktig att visa emot sin mor. Min vilja är denna, att du slår denne Leopold alldeles ur hågen och aldrig mera tänker på honom, och att du deremot bereder dig att taga en annan, som jag ärnat dig.

Mademoiselle Lovisa. Har min mor ärnat mig åt någon annan?

Fru Rangsjuk. Ja, visserligen har jag så gjort, och detta är just orsaken, hvarför jag fört dig på denna giftermålsdiskursen.

Mademoiselle Lovisa. Men om jag skulle få lof att fråga, hvem det då är, som min mor ärnat till man åt mig?

Fru Rangsjuk. Jo men, jag skall säga dig, hvem det är. Det är unge grefve Valentin.

Mademoiselle Lovisa. Ack, hvad bör jag! Unge

grefve Valentin? Skulle min mor väl vilja mig så illa, att jag skulle gifta mig med en sådan has?

Fru Rangsjuk. Var inte ovetting, Lovisa, jag råder dig dertill! Skall du kalla honom has, som är grefve och dessutom har en så hederlig karakter? Jag försäkrar dig derpå, att han får sitta högt upp, när din monsieur Leopold och många andra sådana få kanske vara glada, att de få sitta vid dörren.

Mademoiselle Lovisa. Ja, min mor, jag lemnar grefskapet och karakteren i sitt värde, och vore jag alltför oförnuftig, om jag ej skulle veta att estimeras dem, som ega dessa förmoner, när deras vett och öfriga väsende svara deremot. Men hvad denne grefve Valentin angår, så tyckes mig, att det är så fatt med honom, att om den karakteren och rangen, hvarom jag alltid hört honom så mycket tala, vore borta, så skulle så litet af hela hans person vara kvar, att han knappt skulle kunna synas.

Fru Rangsjuk. Du kontinuerar allt immerfort med dina sotta resonnementer, men jag skall berätta dig, att de hjälpa till ingenting, för både din far och jag ha redan lofvat dig bort till grefve Valentin.

Mademoiselle Lovisa. Min mor behagar bara skänka mig, för så mycket menar jag att jag hör mig själf till, att jag förut, innan jag kan lovas bort, åtminstone måtte få veta till hvem.

Fru Rangsjuk. Jag skall säga dig, att jag inte behöfver fråga dig derom till råds, för jag vet bättre ditt bästa än du själf. Eller tycker du, att det är en liten förmon att få heta »fru grefvinna», och att se'n bli delaktig af en så hederlig rang, som han har?

Mademoiselle Lovisa. Men med allt detta är det ju bekant, att han är så fattig, att han inte en gång äger rocken på kroppen. Huru menar min mor då att han skall kunna föda mig och en familj, när han nu knappt kan föda sig ensam?

Fru Rangsjuk. Men nu resonnerar du återigen rätt som en toka. Har du väl nånsin hört i dina dagar, att någon grefve eller grefvinna svultit ihjel? Här kan du nu se, hur ogrundadt allt ditt tal är. Derfor säger jag ännu en gång, som jag sade i jåns, att jag inte vill höra dina

Has = snobb.

resonnementer längre, utan att du utan krus bereder dig att lyda min och din fars befallning och att taga grefve Valentin till man. Jag menar, att han rätt nu lär komma hit med din far. Låt då se, att du för dig beskedligt upp mot honom och på sådant sätt, som kan komma öfverens med min vilja, som jag dig nu har sagt. Men se der, hvar din far kommer!

Femte scenen.

Jesper Mes, Fru Rangsjuk, Mademoiselle Lovisa.

Fru Rangsjuk. Välkommen hem, min herre. Men följde inte grefve Valentin med, efter vårt aftal?

Jesper. Han lär nu på stunden komma efter.

Fru Rangsjuk. Det är väl. Men, min vän, jag beklagar, att jag nu skall berätta er en tidning, som jag är viss på lär vara er obehaglig. Tänk, att Lovisa inte är nöjd med det val, som vi gjort, af grefve Valentin till att vara vår måg!

Jesper. Hvad! Är hon inte nöjd dermed, eller menar hon, att jag inte har makt att taga till min måg, hvem jag vill?

Mademoiselle Lovisa. Det kan så vara, min far. Men jag tror dock derhos, att en sådan sak som denna alltid närmare angår den, som skall bli hustru, än den, som skall bli svärfar.

Jesper. Nej hör på, tocka resonnementer!

Fru Rangsjuk. Ja, min vän, detta är ingenting. I skulle bara hört, hur hon har gläfsat emot mig hela långa stunden bortåt. Och det som aldrig värst är af alltsammans, så har hon nu måst tillstå för mig, att hon fattat tycke för en person, som skall heta Leopold, och har hon gått så långt, att hon sagt mig midt upp i synen, att hon antingen skall ha honom eller ingen.

Jesper. Nå, hvad hör jag! Leopold? Är det möjligt? Fast jag inte känner honom till anseende, så har jag likväl hört talas om honom, att han skall vara mycket

välmående. Men med allt det, min dotter, tycker du väl, att det vore beskedligt af dig, se'n din far med mycken möda och omkostnad bragt sig så högt upp i världen, som han nu gjort, och står på språng att ännu snart komma högre, att du skulle göra både honom och din hederliga mor den sorgen att gifta dig med en karl, som är bara en slätt och rätt adelsman, utan någon annan rang och karakter? Men jag tror inte, att sådan galenskap nånsin kan falla dig i sinnet. Eller hur? Säg mig, är det visst, att du fattat tycke för denne Leopold, som din mor talar om?

Mademoiselle Lovisa. Ja, min far, det är helt visst och sant, och den saken vill jag inte skämmas för att bekänna för min far och mor och för hela världen, om det så skulle behövas.

Jesper. Det må jag tillstå var något fräckt taldt af en så ung flicka. Men skäms du inte att tillstå för hela världen, att du älskar en karl?

Mademoiselle Lovisa. Nej, min far. Som jag aldrig någonting vill göra, som jag icke vill att alla skola få veta, så ser jag inte, hvarför jag skulle skämmas för att för alla tillstå, det jag på anständigt sätt älskar en karl, som jag finner vara mig värd. Jag menar, att det är bara fåfänga, när det ena könet vill bjuda till att neka sin böjelse för det andra, eftersom hvar och en af begge könen, som känner sig sjelf, ändå lär finna, att det är luttet förstäldt väsende derunder.

Fru Rangsjuk. Jag beder er, min herre, att I inte resonnerar längre med henne, för hon gör både er och mig tokiga, utan befall henne bara att lyda er och min . . .

Sjette scenen.

Ingeborg och de förra.

Ingeborg (kommer hastigt och faller fru Rangsjuk i talet). Här är en lakej ifrån grefve Valentin, som säger, att hans herre är här och vill hafva den äran att göra sin uppvaktning.

Fru Rangsjuk. Bed honom helsa sin herre och säga, att han skall vara mycket välkommen. (*Ingeborg* går ut igen. Till *Lovisa*:) Nu få vi se, om du lär vara så tippig i ditt

Tippig = näbbig, näsvis.

tal och svar emot honom, som du varit emot din far och mor. Men akta dig därför, jag råder dig dertill, eljest skall det bekomma dig illa. Det säger jag dig förut.

Sjunde scenen.

Grefve Valentin, hans två lakejer i livré, Fru Rangsjuk, Jesper, Mademoiselle Lovisa.

Grefve Valentin. (Då han kommer in, vänder han sig först till sina lakejer och säger:) Spring strax en af er ned igen och säg åt kusken, att han väntar här med vagnen, för jag har ändå inte tid att dröja här länge denna gång. (Lakejerna gå derpå ut. Medan detta säges, befalter fru Rangsjuk sina lakejer att sätta in stolar, som ock sker, och då sätta de sig ned.) Jag har den äran att gratulera nådiga frun och fröken till det hedersställe, som herr öfverdiktatören nu fått, som var mig hjertligen kärt, när jag fick höra't.

Fru Rangsjuk. Jag tackar er, min herr grefve, för er gratulation, som är mig så mycket angenämare, som jag vet, att herr grefven tager del i allt det, som vårt hus angår.

Grefve Valentin. Ja, det försäkrar jag att jag gör som en uppriktig vän. Men hvad säger hon då, min fröken? Skall jag inte få någon tack af henne?

Mademoiselle Lovisa. Jag tycker, att denna sak inte förtjenar mera att tacka för, än min mor redan gjort, och att herr grefven väl kunnat spara den mödan att för den orsakens skull komma hit.

Fru Rangsjuk (till Lovisa särskildt). Lovisa, kommer du inte mer ihåg, hvad jag befalde dig i jåns? Skäms du inte att svara herr grefven så ovetligt? (Till grefve Valentin.) Jag beder, att herr grefven förlåter henne, att hon svarat något tvärt. Hon har i de här dagarna klagat sig, att hon inte mår väl, och man vet väl, hur det är fatt, att när kroppen inte mår väl, så kan inte heller sinnet alltid vara sådant, som det bör vara.

Mademoiselle Lovisa. Hvem, jag, min mor? Nej, förlåt mig, jag har orsak att vara glad öfver en god helsa

och mår alltid väl både till sinne och kropp, när jag slipper att se herr grefven.

Fru Rangsjuk. Nå, aldrig har jag hört maken till ovelt! Jag beder, att herr grefven inte tar illa upp, att hon . . .

Grefve Valentin. Åh, min nådiga fru, alldeles inte! Jag vet väl, hur det är fatt med sådana unga fruntimmer. Det är ju bekant, att de alltid bruka att förställa sig och att visa sig mest tvära mot den, som de kanske mest tycka om.

Fru Rangsjuk. Ja ja, jag menar så ock. Det ger sig väl efter handen, och mins jag väl, hur jag gjorde i mina yngre år. Men hvar kommer herr grefven nu som längst ifrån, om jag får lof att fråga?

Grefve Valentin. Jag har suttit en stund och rifvit galen mun borta hos grefvinnan Utangods. Och som jag sade, när jag gick bort, att jag ärnade mig hit, så bad hon öfvermåttan mycket helsa. Vid det tillfället talte hon rätt mycket till nådiga fruns avantage och utlät sig bland annat, att nådiga frun redan för många år tillbaka förtjent det hedersteg, som hennes herre nu gjort.

Fru Rangsjuk. Ja, det är en hjertans grefvinna, och har hon alltid visat mig mycken vänskap.

Jesper. Men hur har I blifvit bekant med denna grefvinna, min vän?

Fru Rangsjuk. Hå, det var en underlig fråga, min vän! Vet I inte, att folk af distinktion alltid råkas och bli bekanta? Först och främst har jag rätt ofta och mest hvar söndag sett henne i kyrkan, och sedan så såg jag henne här om dagen i en köpmansbod, der hon stod och falkade på ett stycke tyg, som jag kan säga var hjertligt vackert.

Jesper. Jaså. Nå, det är mig kärt, min vän, att I är så väl bekant med denna grefvinna.

Grefve Valentin. Ja, jag försäkrar, att denna bekantskap väl meriterar att ha. Det enda som jag har emot grefvinnan, är detta, att hon gör sig alltför gemen med en hop folk, som hon ej borde vara't med. Som till exempel, då jag nu var hos henne, var der en samling af allehanda slags folk. Nu voro väl ibland dem sådana, som en ärlig karl som jag väl ändtligen utan skam kunde vara i sällskap med. Men så voro der åter andra igen, som kanske

Rifva galen mun = prata tok, prata om ditt och datt.

för sig kunde vara godt folk nog, men som inte voro af någon distinktion på något sätt, och dem jag därför i mitt sinne inte kunde hålla för annat än bara patrask och slödder, och som jag tror, så märkte väl grefvinnan en gång på mitt tal och min min, att jag inte stort tyckte om detta sällskapet.

Fru Rangsjuk. Hå, deri gjorde herr grefven rätt, att han lät förstå sitt missnöje deröfver! Jag vet inte, hur denna hjertans goda grefvinnan, som jag har en rätt stor vänskap för, kan gifva sådant folk utan distinktion lof att komma i sitt hus. Nej, tro mig säkert, att jag i den saken skall se mig bättre för. Och skall ingen få nosa hit, om jag inte något så när förut vet, under hvad nummer*) han står.

Jesper. Ja, min vän, deri har I rätt, och jag är af samma mening som I, att hederligt och distingueradt folk aldrig bör encanaillera sig. Eller hur, min dotter? Hvad säger du härtill, och hvad har du för tanke om denna sak?

Mademoiselle Lovisa. Jag vet inte, om det kan komma mig till att döma uti en sak, som min far och mor och en grefve till på köpet redan hafva afgjort.

Jesper. Åh lappri! Säg, barn, hur du tycker. Låt mig höra't.

Mademoiselle Lovisa. Efter min far befaller mig, så skall jag säga, det jag tycker så, att valet af sällskap ej alltid bör just grunda sig på karakter och rang, utan i synnerhet på hvars och ens personliga merit, så att, när man har tillfälle att välja folk att umgås och vara i sällskap med, det vare sig på kortare eller längre tid, så bör man välja dem, som äro förnuftiga och föra en beskedlig kondui, de må då vara, som min far och mor kalla dem, karakteriserade eller inte.

Fru Rangsjuk (till *Jesper*). Jag tänkte väl, att sådana absurditeter skulle komma fram, och undrar jag, min vän, att I ville fråga henne om en sak, som hon inte förstår sig på. (Till grefve *Valentin*.) Jag skall säga herr grefven, att när hon var barn, så hade vi en gammal läsvurm här i huset till att lära henne läsa och skriva. Den der gubben moraliserade alltid mycket för henne, och hon höll så mycket af honom, att, som jag märker, inte allena hans principer ännu hänga qvar hos henne, utan jag tror ock, att om denne

*) Neml. på Riddarhuset.

gubbe nu skulle komma och fria till henne, så skulle hon taga honom till man framför någon annan.

Mademoiselle Lovisa. Nej, förlåt mig, min mor, deri bedrar hon sig. Nog önskar jag mig en man, som har denne gubbes vett och beskedlighet, men inte hans år. Ty han var något för gammal för mig. Men så skulle jag ändå tusen gånger hellre vilja ha honom till man än en ung snushane eller sprätthök, om jag vore oblikerad till att ändt-ligen välja endera.

Fru Rangsjuk. Fy, tocka gemena tankar! Jag vet inte, hur denna flicka kommit så att vanslägtas. Ty hon brås hvarken på far eller mor, utan har sina egna tokiga satser i hufvudet.

Grefve Valentin. Åh, min nådiga fru, det förgår väl med tiden. Låt man mig råda. När hon blir min grefvinna, så får hon väl andra tankar.

Mademoiselle Lovisa. Hur behagar herr grefven att säga? När jag blir hans grefvinna? Nej, det kan jag försäkra herr grefven på att jag aldrig blir.

Grefve Valentin. Och det kan hon försäkra mig på?

Mademoiselle Lovisa. Ja, utan tvifvel kan jag försäkra herr grefven derpå, så visst som någonting i världen.

Grefve Valentin. Än om jag då kan berätta henne, att jag redan fått hennes fars och mors löfte derpå? Hvad kan hon då svara?

Mademoiselle Lovisa. Jo, jag kan svara, att herr grefven ändå därför inte fått mitt löfte, som jag håller före vid detta tillfälle också vara nödigt, eftersom jag väl bör ha ett ord i laget med, när det angår att gifva bort mig sjelf. Men säg mig, herr grefve, hvarför vill han just gifta sig med mig?

Grefve Valentin. Jo, därför att jag älskar henne.

Mademoiselle Lovisa. Den kärleken måtte hafva kommit mycket hastigt. Ty hvarken sist när vi taltes vid, och inte heller någon gång förut har herr grefven nånsin låtit märka sig något sådant emot mig. Men jag skall ha den äran att berätta herr grefven, att när två skola giftas tillsammans, så är det inte nog, att en af dem älskar, utan de måste väl begge älska hvarannan, om eljest giftermålet skall bli godt.

Grefve Valentin. Ja, det vet jag väl, att det skall så

vara, och hoppas, att det skall så bli med oss, att hon skall älska mig tillbaka igen.

Mademoiselle Lovisa. Nej, herr grefve, hoppas inte det, för det kan jag ändå aldrig göra. Herr grefven må inte tro, att jag är så förlägen om till att bli grefvinna eller att få rang, att jag skulle gå bort och . . .

Fru Rangsjuk (faller henne i talet.) Nu orkar jag inte längre höra ditt bjebb och ditt snicksnackeri, Lovisa, utan nu befäller jag dig, att du tiger stilla; för det är bättre än att tala så fjolligt och barnsligt, som du nu hela stunden bortåt gjort. (Till grefve Valentin.) Jag ber, att herr grefven inte rättar sig efter hennes tal, för hon förstår inte sjelf sitt eget bästa, utan låt mig man råda, så skall hon väl komma på rätta vägen, och dit jag vill ha henne. Det skall inte ha någon nöd.

Grefve Valentin. Åh, min nådliga fru, jag säger ännu, som jag sade i jåns, att unga fruntimmer ställa sig ofta emot deras inkliniation tvära, men sedan låta de väl tala vid sig, och inte äldre än jag är, så har jag redan uppleft många sådana exempel.

Lakejen (som i början af denna scen gick ut till kusken, kommer i detsamma in igen och säger till grefve Valentin af sides:) Herr grefve, här är nu återigen den der köpmansdrängen, som har lupit så länge efter grefven, och kräfver betalning för herr grefvens kläder och för våra livréocker.

Grefve Valentin. Jag tror, att den karlen är rasande och besatt, som så förföljer mig, hvart jag tar vägen. Säg honom, att han drar ända till fanders.

Lakejen. Men, herr grefve, han lyder mig inte och säger, att han inte vill . . .

Grefve Valentin. Men är du galen, att du talar så högt? Ser du inte, att här är annat folk tillstädes?

Lakejen (kontinuerar.) Ja, jag säger, att han inte vill gå bort, förrän han fått penningar, så att han . . .

Grefve Valentin. Tyst, säger jag dig, din bälghund! Vet du inte hut att tala så i folks närvaro?

Lakejen. Ja, herre, jag skulle också be om mina kostpenningar, som jag på så lång tid inte . . .

Grefve Valentin. Håll mun på dig, din tölp! Och gå ned och säg åt kusken, att han gör sig färdig, för jag kommer strax efter.

Förlägen om = angelägen om.

Mademoiselle Lovisa. Har herr grefven så brådtom? Vill han inte göra oss den äran att bli här litet längre?

Grefve Valentin. Hur då, min fröken? Hur vet hon, hur snart jag vill gå bort?

Mademoiselle Lovisa. Jag hörde, att herr grefven befalde kusken hålla sig färdig.

Grefve Valentin. Hon måtte antingen ha mycket goda öron eller ock vara temligen förveten, om hon hört hvad jag talade med min lakej.

Mademoiselle Lovisa. Åh, herr grefve, förvetenheten var just inte så stor, och fick jag ingenting annat höra, än hvad jag förut väl visste.

Fru Rangsjuk. Nå, hvad är det då för snack igen på färde? Har du inte hört, Lovisa, att jag befalt dig att tiga?

Mademoiselle Lovisa. Jo, jag har så, min mor, och skall jag gerna tiga, om det än vore fjorton dagar å rad, bara jag nu får tala ett ord till.

Fru Rangsjuk. Nej, det får du absolut inte.

Mademoiselle Lovisa. Tänk, grefvens livrékläder . . .

Fru Rangsjuk (faller henne i talet.) Tig stilla, Lovisa, säger jag dig, och var inte ovettig!

Grefve Valentin. Jag märker, att fröken i dag fått temligen stor lust att tala. Men, min nådiga fru, jag skall hafva den äran att rekommendera mig, efter jag nu inte har tid att vara här längre.

Fru Rangsjuk. Jag tackar herr grefven för den ära, han gjort oss, och ber, att herr grefven inte gör långt emellan. (Vid han går bort, ropar hon efter honom och säger:) När herr grefven härnäst kommer till den hjertans grefvinnan Utangods, så ber jag, att herr grefven är så god och helsar henne tillbaka igen ifrån mig och säger, att jag med det första skall hafva den äran att vara hos henne.

Grefve Valentin. Det skall bli bestäldt. (Går ut på den ena sidan, och Jesper med fru Rangsjuk och mademoiselle Lovisa på den andra.)

Inte göra långt emellan = snart förnya besöket.

FJERDE AKTEN.

Första scenen.

Fru Rangsjuk, Jesper Mes.

Fru Rangsjuk (ensam). Jag vet inte, hur jag skall bära mig åt, att jag må kunna få min herre till att vänja sig af med den ödmjuka plien, som han bar på sig för alla, som han möter. Jag tycker, att det anstår honom nu inte mera, utan bör ens air och åthäfvor alltid vara inrättade efter den karakter och distinktion, hvori man sitter. (I detsamma kommer Jesper in, då säger hon till honom:) Välkommen hem, min herre. Jag stod just i fönstret, när I kom gåendes på gatan, då jag observerade, att I tog hatten af och bockade er något för djupt för en karl, som I mötte, och som jag tyckte på utanskriften ej kunde vara af särdeles värde. Åtminstone såg han inte ut till att vara så mycken heder värd af en sådan herre, som I likvisst nu är.

Jesper. Säger I det, min vän? Jag mins inte i hastigheten, hvem det var, jag helsade på. Tyst, vänta litet! Jo, nu kommer jag ihåg, hvem det var. Ja, I har rätt deri, min vän, att jag helsade för djupt och höfligt på den der karlen. Men det kommer sig deraf, att jag inte rätt kom mig ihåg, och vet jag inte, hur det är fatt. Jag begynner nu att gå och grubbla så mycket på mina gårdar, som äro pantsatta, att jag ibland glömmar bort, hvem jag sjelf är.

Fru Rangsjuk. Käre min vän, gör er inte någon fåfäng omsorg i förtid. Lappri i de lumpna gårdarna! Vi få dem kanske väl tillbaka, när tjensten kommer i gång, och om vi inte skulle få dem igen, så kan det vara ändtligen lika mycket. När vi hafva heder i verlden, så få vi väl födan. Menar I, min vän, att de här gårdarna, som I nu talar om, kunna väga upp mot er karakter eller ock emot den hedern att ha en dotter, som skall bli grefvinna?

Jesper. Nej, min vän, det förstår jag väl, att sådana saker äro en större angelägenhet än några gårdar. Men emellertid kostar vår nya inredning och stat så mycket, att jag rätt nu inte mera vet, hvar jag skall taga flera penningar till det, som ännu fattas oss. Ty först är här rätt ondt efter att få penningar, och se'n, när man ändtligen fått dem,

så måste man betala så dryga intressen för dem, att jag skäms att säga't.

Fru Rangsjuk. Ja, jag tror väl, att intressena lära stiga något. Men ändå hjälper det inte. Vi måste väl fullfölja hvad vi begynt. Jag skulle eljest fråga er, min vän, hur det se'n gick med handeln om hästarna, och om det blef något af?

Jesper. Jo, den saken är riktig. Jag fick dem för 175 dukater, och lära vi idag få dem hit hem.

Fru Rangsjuk. Nå, det är mig rätt kärt, så får jag i morgon probra dem för vår nya vagn med kusk, lakejer och alltihop. Hå, det var artigt, kära min vän! (Ta'r gubben i famn, hoppar på golfvet och visar sig öfvermåttan nöjd.) Om jag ägde alla gårdar i verlden, så kunde de inte så fägna mig som detta hjertans vackra ekipaget. Tänk huru folket lär gapa och förundra sig, när de få se hennes nåd fru diktatörskan, som kanske om några dagar får heta fru generaldiktatörska, i denna präktiga vagn, som jag väl tror att ingen af våra förnämsta grefvinnor skulle skämmas för att åka i! Det vill säga annat än att sitta på landet och kanka i vår gamla vagn emellan kyrkan och gården. Men se der, hvar vår bokhållare kommer!

Andra scenen.

*Fru Rangsjuk, Jesper, Truls i bokhållarekläderna,
Skrifvaren.*

Jesper. Se god dag, herr bokhållare. Hur står til med honom och kassan?

Truls (bryter sig mycket och snusar, säger till skrifvaren:) Hör, skrifvare, tag mig hit en länstol, att jag får hvila mig litet.

Jesper. Men herr bokhållaren svarar mig inte på min fråga.

Truls. Hå! ödmjuka . . . Nej, det var för mycket. Hörsamma och tjenstberedvilliga tjenare, min herr öfver-

Riktig = afgjord, klar. Artig = rolig.

Bryta sig = brösta sig.

diktatör och fru diktatörinna. Jag kan inte tala stort, innan jag får sitta, för jag är så hjertligt trött af embetsysslor. (I detsamma kommer skrivaren in med länstolen, hvarpå Truls då sätter sig.)

Fru Rangsjuk. Nå, jag kan säga, att herr bokhållaren temligen väl vet att taga sin kommoditet och respekt i akt.

Truls. Jag skulle mycket illa ha passerat min värld, om jag det inte visste, och så anstår det folk af karakter och distinktion att göra.

Fru Rangsjuk. Så min sann! Räknar herr bokhållaren sig också ibland dem?

Truls. Ibland hvilka skulle jag väl eljest räkna mig, se'n jag blifvit en herr bokhållare? Och menar ers nåd inte, att jag nu kan sätta min hatt så högt som någon annan?

Fru Rangsjuk. Det är rätt, herr bokhållare! Jag håller af folk, som har ambition. (För sig sjelf.) Trå vare den Truls! Jag märker på hans manerliga tal, att han likvisst vet folkseder.

Jesper. Men säg mig nu, herr bokhållare, hur står det eljest till med herr bokhållaren och kassan? Må de begge väl, så skall det vara mig kärt.

Truls. Herr öfverdiktatören kan man taga sig en stol och sätta sig här hos mig, så få vi talas vid derom.

Jesper. Ja, jag tackar herr bokhållaren.

Truls. Nå, det är väl. Nu skall jag säga, att jag mår så der temligen väl, undantagandes att jag i natt som var hade en liten uppkastningsfeber, som ändå ingenting ville säga, efter hon gick strax öfver igen. Men hvad kassan angår, så är der inte stort mera kvar. Och vet jag inte, hur det är fatt, att der är en sådan särdeles connexion emellan min mage och herrns kassa, att ju fullare magen blir, ju tommare blir alltid kassan.

Jesper. Såå, det är underligt nog. Men har då herr bokhållaren låtit föra allt väl till boks hvad som är utgifvet?

Truls. Nej, ännu inte, herr öfverdiktatör, utan jag har alltsammans här i detta mitt hufvud. Men nu tänker jag att låta föra't till boks, och därför har jag också tagit skrivaren med mig.

Fru Rangsjuk. Jaså, så vilja vi nu lemna herr bokhål-

laren allena, på det han inte må hindras i sina embets-
sysslor.

Truls. Det var väl taldt. Ty sällskap kan inte tjena,
när man har hufvudet fullt af affärer. (Fru Rangsjuk och
Jesper gå ut.)

Tredje scenen.

Truls, Skrifvaren.

Truls. Nå, skrifvare, nu skola vi begynna vart arbete;
och är det förnämsta af alltsammans, att du är bra flitig
och arbetsam. Ty hvarken anstår det mig, och inte heller
orkar jag arbeta. Om jag kan eller inte, det går ingen an.

Skrifvaren. Jo, höggunstige herr bokhållare, jag skall
göra min flit.

Truls. Men innan vi nu komma till arbetet, så måste
jag väl först lära att känna dig och veta, hvad du är för en
karl. Derfor skall du nu säga mig, hvem du är, hvad din
far har varit för en, hur han hetat, hur gammal du är, hvad
du varit, innan du nu kom till herr öfverdiktatören, om
du nånsin förr har haft en så hurtig och förnäm förman,
som du nu har, hvad du tycker om mig, om inte jag är
värdig, förståndig och väl förtjent att vara en herr bokhållare,
om någon sådan herr bokhållare i verlden mera fins som
jag — och mera sådant.

Skrifvaren. Min gunstige herr bokhållare, här äro
alltför många frågor på en gång. Hvilken befaller höggun-
stige herr bokhållaren att jag först skall svara på?

Truls. Svara mig på de sista frågorna först, för de
äro mig angelägnast.

Skrifvaren. Jo, höggunstige herr bokhållaren är en
sådan herr bokhållare, som jag tycker alltför mycket om, och
som så väl förstår sin tjänst, att jag tror, att aldrig någon
sådan herr bokhållare i verlden är mera till som herr bok-
hållaren.

Truls. Nå, det var väl svaradt! Jag märker likvisst
på dig, att du har förstånd, fast du inte är annat än en
skrifvare. Men hvad tycker du eljest om mitt ansigte, min
air och mitt öfriga väsende?

Skrifvaren. Jag kan inte annat säga, än att höggun-

stige herr bokhållaren är i allt en fullkommen, hurtig och galant kavaljer, och om jag vore ett fruntimmer, så blefve jag rasande kär efter herr bokhållaren.

Truls (klappar honom på axeln.) Säger du det, min ärlige skrifvare? Ja, det vet jag allt förut, och har jag bara frågat dig för ro skull. Men svara mig nu på de andra frågorna, angående dig sjelf.

Skrifvaren. Hvad mig angår, min höggunstige herr bokhållare, så var min far en hederlig och förmögen köpman här i staden. Men han kom igenom åtskilliga olyckor så af sig, att hans barn nu efter hans död måste tjena. Emellertid vardt jag, medan han lefde, hållen till att lära allehanda nyttiga saker, såsom läsa, skrifva, räkna och mera sådant, som nu allt kommer mig rätt väl till pass.

Truls. Nå, det är allt väl. Men det är sant, vi ha inte tid att diskurrera längre, utan nu måste du gå ut och skaffa mig in boken, som jag skall hålla, så får jag begynna dermed.

Skrifvaren. Ja, höggunstige herr bokhållare, det skall strax bli bestäldt. Men hvar är då den boken, som jag skall hemta hit?

Truls. Ja, det vete väl hin, hvar den är! Jag tänkte, att du skulle veta't.

Skrifvaren. Nej, jag vet'et inte. Men hvad skall höggunstige herr bokhållaren göra med denna bok?

Truls. Öfverdiktatören har ju sagt, att jag skall hålla henne och föra till boks hvad jag gifvit ut.

Skrifvaren. Hå, nu förstår jag! Höggunstige herr bokhållaren vill visst, att jag nu skall skrifva upp, hvartill penningarna äro utgifna?

Truls. Ja, så mycket förstår jag med. Det skall inte du lära mig, din lymmel! Utan gack nu åstad och skaffa hit sådana saker, som man behöfver, när man skall skrifva upp penningar.

Skrifvaren. Höggunstige herr bokhållaren lär visst mena papper, penna, bläck, sand och sådant mer?

Truls. Ja, det må du allt veta, som är skrifvare. För derföre har jag aldrig gifvit mig ut.

Skrifvaren (gående ut). Det skall allt bli bestäldt, höggunstige herr bokhållare.

Truls. Denne karlen tycks vara beskedlig nog. Och när jag rätt tänker efter saken, så undrar jag likvisst, att jag blifvit

en herr bokhållare, och han inte annat än en skrifvare under mig. Ty utan till att tala derom, att hans far varit en hederlig och förmögen köpman, och att min far inte annat var än en gammal skoflickare här i sta'n, som kanske ofta lappat hans fars drängars skor, så har han i sin dar lärt vackert läsa, räkna och skrifva, som jag nu allt finner lära behövas för att förstå en herr bokhållaretjenst. Hvaremot jag, sanningen att säga, knappt känner de första bokstäfverna i abeboken. Men det hjälper allt inte. Efter det nu har så kommit sig, att han blifvit min underbetjent, så skall jag också hålla tummen på ögat på honom, så att han skall veta, att han har förman och står i tjenst under mig. (Medan detta säges, har skrifvaren burit in bord, stol, papper, pennor, bläck och hvad dertill hör.)

Truls. Har du nu skaffat in hvad som behöfs?

Skrifvaren. Ja, höggunstige herr bokhållare, det är nu allt tillreds.

Truls. Nå, så sätt dig nu vid bordet att skrifva. (Nu sätter skrifvaren sig vid bordet. Truls stiger upp från stolen, spatserar några gånger af och an på teatern, sätter fingret vid näsan och gör åtskilliga fukter, som markera, att han är mycket affairé. Säger sedan till sig sjelf:) Om det inte vore så mycket för mig om hedern och respekten till görandes, så skulle jag heldre vilja vara utan denna tjenst, för hon kostar alltför mycket hufvudbryderi. Men det hjälper inte, och hvad gör man inte för att komma upp och bli ansedd i verlden? (Han kontinuerar ännu något i sina spekulationer. Ändtligen säger han till skrifvaren:) Nå, hur länge skall jag vänta? Har du inte skrifvit färdigt ännu?

Skrifvaren. Nej, höggunstige herr bokhållare, jag har ännu inte begynt att skrifva något.

Truls. Men är du galen och ifrån vettet? Och hvad sitter du och nölar efter? Ser du inte, att herr bokhållaren, din höggunstige herr förman, går här på golfvet och väntar på dig?

Skrifvaren. Jo, nog ser jag, att höggunstige herr bokhållaren går på golfvet. Men jag sitter här och väntar på, att höggunstige herr bokhållaren skall säga mig, hvad jag skall . . .

Truls. Vänta dig för atton tunnor tusen böflar och resonnera inte med mig, utan skrif! Och du skall skrifva, om

Nöla = söla.

du inte vore rasande, för därför sitter du här, och om du inte strax gör, hvad jag befäller dig, så skall jag rätt nu visa dig annat. Hör du, din lymmel? (Han höter åt skrifvaren.)

Skrifvaren (blir illa vid och stiger upp). Käre, höggunstige herr bokhållare, blif inte onådig, utan hör mig bara och låt mig få tala ett ord.

Truls. Men är det inte alltför svårt, när man skall dras med sådana oförståndiga subalterner! Nå, låt höra då, hvad har du att säga?

Skrifvaren. Jo, höggunstige herr bokhållare, jag vill bara säga det, om jag får lof, att det kommer väl mig till att skrifva; men så lär det också komma höggunstige herr bokhållaren, såsom min högförnäme förman, till att säga mig, hvad jag skall skrifva. Ty eljest kan jag omöjligt veta't.

Truls. Vet hut, din kanalje! Skall du understå dig att lära mig, hvad mig kommer till, och hvari min tjenst består? (För sig sjelf.) Jag tror ändå med allt det, att den prackaren har rätt. Ty när jag tänker efter, så kan han väl inte veta, hvartill penningarna äro utgifna, efter jag sjelf gifvit dem ut. (Till skrifvaren:) Nå, så sätt dig nu ned igen vid bordet och skrif, som jag befäller dig, men hör noga efter mina ord och låt mig inte säga en ting två gånger. För du skall veta, att jag ibland är något kort för hufvudet, och då råder jag inte för mig sjelf. (Skrifvaren sätter sig ned igen vid bordet. *Truls* är nu värre brydd och affäire än förr. För sig sjelf.) Det är likväl ett fasligt och terribelt hufvudbryderi, som en ärlig karl skall plågas med. (Till skrifvaren.) Nå, skrif nu, som jag säger. (Dikterar.) »Välvisse och välaktade herr bokhållaren, min höggunstige gynnare och förman har befalt mig att skrifva.» (För sig sjelf.) Ja, hvad då? (Betänker sig litet.) Jo, jo, nu vet jag. Rätt nu skall det väl komma fram. (Till skrifvaren.) Låt höra, hvad du nu har skrifvit.

Skrifvaren (läser). »Välvisse och välaktade herr bokhållaren, min . . .»

Truls. Vänta litet! Stryk ut *väl* på begge ställena och sätt *hög* i stället.

Skrifvaren (gör så och läser sedan). »Högvisse och högaktade herr bokhållaren, min höggunstige gynnare och förman har befalt mig att skrifva . . .»

Truls. Stryk ut *skrifva* och sätt i stället *föra pennan*.

Skrifvaren (gör så och läser). »Har befalt mig att föra pennan.»

Truls. Du skall sätta: »har befalt och kommenderat mig, som är hans underdånige underbetjent och skrifvare, att . . .»

Skrifvaren (korrigerar och läser sedan). Har befalt och kommenderat mig, som är hans underdånige underbetjent och skrifvare, att föra pennen.

Truls. Nå, det är väl och bra. Skrif nu mera. (Skrifvaren sätter sig ned, och Truls dikterar.) Fördenskull har också högvälbemälte herr bokhållaren af herr öfverdiktatören, välaktade och förståndige herr Jesper Mes undfått en viss summa penningar, som högbemälte herr bokhållaren nu så just ej kan minnas, till att gifva ut och föra till boks, som nemligen följer. (Säger till skrifvaren.) Nå, läs nu upp hvad du har skrifvit.

Skrifvaren (läser). Fördenskull har också högvälbemälte herr bokhållaren . . .

Truls. Holla! Du skall skrifva: »fördenskull har också, i betraktande af sådant allt . . .» Se'n skall du också ta' i akt, som jag redan sagt dig, att du alltid skall lemna *väl* ute och sätta *hög* i stället, så ofta jag kommer att nämnas.

Skrifvaren (ändrar och läser sedan). Fördenskull har också, i betraktande af sådant allt, högbemälte herr bokhållare af herr öfverdiktatören, välaktade och förståndige . . .

Truls. Sätt man dit *väl*förståndige.

Skrifvaren (gör så och läser). Af välaktade och välförståndige herr Jesper Mes undfått en viss summa . . .

Truls. Stryk ut *undfått* och sätt *accepterat* i stället, för det låter litet bättre.

Skrifvaren (korrigerar och läser sedan). Accepterat en viss summa penningar, som högbemälte herr bokhållare nu ej så just kan minnas, till att gifva ut och föra till boks, som nemligen följer.

Truls. Nå, det hänger allt bra tillsammans. Skrif nu mera. (Går ett par slag öfver teatern.) Låt mig se. Jo, skrif nu. Nu kommer jag ihåg. (Dikterar.) Utbetalt i en bod uppå fruns befallning för lakejernas manschetter och halsdukar 60 daler, om jag mins rätt. Till snörmakaren utgifvit för snören till lakejernas livréer, som jag tror, 100 daler.

Fjerde scenen.

Ingeborg, de förra.

Ingeborg (kommer hastigt inlöpandes). Jag skall helsa herr bokhållaren ifrån hennes nåd. Hon står i handel om ett stycke tyg, som håller 32 alnar, och köpmannen begär 9 daler alnen därför. Nu vill hennes nåd bara ha af herr bokhållaren en uträkning, hur mycket hela stycket kommer att kosta.

Truls. Hör det också till bokhållarsysslan?

Ingeborg. Ja visserligen. Och hennes nåd vill strax ha svar, för köpmansgossen står och väntar.

Truls (klår sig bak örat). Jag är här så öfverhopad med arbete, att jag inte vet, hvilket jag först skall göra ifrån mig. Låt mig se: ett stycke tyg af 9 alnar, som kostar 32 daler alnen . . .

Ingeborg. Nej, herr bokhållare, stycket håller 32 alnar och kostar 9 daler alnen.

Truls. Jaså. Hvarför säger hon då inte rätt? Nu skall jag räkna efter. Låt mig se: 32, 42, 52, 62, 72, 82, 92, 102. Ja, der ha vi det! Det var 102 daler ungefär, mer eller mindre.

Skrifvaren. Nej, herr bokhållare, det lär inte slå så ut. Vänta litet, jag skall strax räkna ut'et på papperet, om jag får lof.

Truls. Bry dig inte, skrifvare. Det är en sak, som kommer mig till, och det kan inte och skall inte heller bli annat än 102 daler ungefär, mer eller mindre. Och det skall jag försvara för alla människor i hela världen, som understå sig att säga mig annat. Helsa hennes nåd, jungfru Ingeborg, och säg, att hela stycket kostar ungefär 102 daler. Och om hennes nåd inte är nöjd med den summan, så kan bokhålleriet ej befatta sig mera dermed.

Femte scenen.

Truls, Skrifvaren.

Truls. En ärlig karl blir så brydd och hindrad i sina sysslor, att man inte får tid att göra dem ifrån sig. Läs nu upp, skrifvare, hvad du har skrifvit.

Skrifvaren (läser). Högwise och högaktade herr bokhållaren, min höggunstige gynnare och förman, har befalt och kommenderat mig, som är hans underdånige under-

betjent och skrifvare, att föra pennan. Fördenskull har också, i betraktande af sådant allt, högbemälde herr bokhållare af herr öfverdiktatören, välaktade och välförståndige herr Jesper Mes accepterat en viss summa penningar, som högbemälte herr bokhållare nu så just ej kan minnas, till att gifva ut och föra till boks, som nemligen följer: Utbetalt i en bod uppå fruns befallning för lakejernas manschetter och halsdukar 60 daler, om jag mins rätt. Till snörmakaren utgifvit till snören för lakejernas livréer, som jag tror, 100 daler.

Truls. Nå, det der är allt bra. Skrif nu mera. (Dikterar.) Betalt i en bod för hvit taft till gardiner i fruns nya vagn ungefär 11 plåtar. Betalt på källaren för allehanda smått, som herr bokhållaren sjelf förtärt, 18 daler. Noch gifvit på fruns befallning åt en främmande dräng, som var här i jåns, en specie-riksdaler, för det han kallade frun ers nåd och mademoiselle fröken. Noch betalt på källaren 12 daler, dito för en gammal skuld der 15 daler.

Skrifvaren. Men, om jag får påminna, om höggungstige herr bokhållaren får lof att så föra upp sina egna källarpennningar . . .

Truls. Nej, hör på en sådan ovettig underbetjent, som understår sig att resonnera i mina affärer! Det vore en annan sak, om herr öfverdiktatören hade förbjudit mig att göra't. Men det har han ännu aldrig gjort, och det vore visst en ynkelig tjenst, om man ej hade så mycket dervid, att man hade fri förtäring på källaren. Så mycket måtte man väl åtminstone ha för sitt hufvudbryderi.

Sjette scenen.

Ingeborg, Truls, Skrifvaren, två djeknar.

Ingeborg. Hennes nåd fick i jåns herr bokhållarens svar angående tygstycket. Men hon hade inte tid att sluta den handeln, efter hon i detsamma fick främmande. Nu har hon befalt mig att föra dessa två djeknar till herr bokhållaren. De äro alltid vana att få någon penning hvart år af hennes nåd, och alltså vill hon, att herr bokhållaren af kassan också nu skall gifva dem något.

Truls (för sig sjelf). Nå, nu återigen! Alltid nya beställningar och nya hufvudbryderier, så att jag undrar på, att

ens hufvud kan stå ut med allt det, som så hoptals förefaller. Och jag tror, att folket är rasande att vara utgjordt på mig i dag. Jag begynner rätt nu att bli trött, och jag tror sömrig med, för jag fick inte stort sofva i natt för den uppkastningens skull, som kom på mig. (Till Ingeborg.) Ja, hvar äro då de två djeknarna? Jag måtte väl tala vid dem och höra, hvad de säga, innan jag gifver dem något.

Ingeborg. Jo, de stå begge här, herr bokhållare.

Truls (sätter sig på sin länstol, sträcker sig och gäspar. Till djeknarna.) Nå, säg man nu dristeligen, hvad I hafven att draga an hos mig, och hvare er begäran består.

(Djeknarna ställa sig en på hvardera sidan om honom och bocka sig mycket djupt. Den förste talar långsamt, lågt och messande och dröjer en liten stund emellan hvart ord, hvaremot den andre talar mycket högt och det fortaste han kan.)

Förste djeknen. (När denne begynner tala, vänder Truls sig till honom och ryggen till den andre.) Hög-vi-se, hög-äd-le och hög-gun-sti-ge herr bok-hål-la-re, pa-tron och gyn-na-re, vi ä-ro två fat-ti-ge djek-nar och bo-na-rum ar-ti-um sci-en-ti-a-rum-que cul-to-res in-de-fes-si. Vi haf-va i-från barn-do-men begynt att läg-ga oss på så-da-na sa-ker, som eum tem-po-re kunna gö-ra oss skiek-li-ge ad pro-mo-tio-nem et ad ob-ti-nen-dum gra-dum ma-gi-ste-ri-i, på det vi se-dan måt-te blif-va så myc-ke-t di-gnio-res till att blif-va an-tag-ne in mi-ni-ste-ri-o. (Medan detta säges eller halft sjunges, begynner Truls så småningom att bli långögd och att slumra.)

Andre djeknen. (Talar så fort och högt, att Truls härigenom blir uppväckt. Truls gnuggar sig i ögonen och vänder sig till den talande.) Alldenstund nu våra parentes, som äro mycket fattige incolæ uti staden Södertelje, ej hafva råd och lägenhet att så understödja oss uti förenämnda vårt lofliga och, som vi förmoda, omnium bonorum approbationem förtjenande uppsåt, och det är bekant, quod paupertas sit durissimum telum, quæ etiam ferrum frangit, så att vi därför äro tvungne impetrandi propositi infinis et laudabilis, uti speramus, instituti gratia att söka goda människors hjälp och benägna understöd . . .

Förste djeknen. (När denne begynner tala, vänder Truls sig åter till honom och ryggen åt den andre.) För-den-skull och e-me-dan vi i-från åt-skil-li-ga år till-ba-ka haf-va af er-fa-ren-he-ten in-hem-tat, att hög-väl-bor-ne nu-va-ran-de öf-ver-dik-ta-tö-ren herr Jes-per Mes och hen-nes hö-ga nåd all-tid va-rit

att räk-nas i-bland dem, som bö-ra he-ta mu-sa-rum at-que stu-di-o-rum (nu begynner Truls åter att somna in) fau-to-res, pro-mo-to-res, pa-tro-ni, mæ-ce-na-tes ac æ-sti-ma-to-res, ty för-mo-da vi ock bil-light, att hans och hen-nes hö-ga nåd, ic-ke min-dre nu, än det all-tid förr år-li-gen skett, lära quam gra-tio-sis-si-me i-håg-kom-ma oss med ett li-tet vi-a-ti-cum och gra-ti-a-le, då vi sko-la re-sa hem till vårt gym-na-si-um och li-te-ra-rum se-dem i-gen.

Andre djeknen. (Talar högt och fort, som förut. När han begynner, vaknar Truls åter upp, sträcker sig, gäspar och gnuggar sig i ögonen och vänder sig till honom, som förut.) Och till den ändan har nu hennes höga nåd igenom denna högtförnäma och dygdiga virginem, som der ännu närvarande står, förvist oss begge ad illustrissimam dominationem vestram, förmodandes vi att af eders herrlighet blifva med något hulpne, såsom varande illustrissimæ dominationis vestræ clientes humillimi.

Truls. Nå, det måtte vara ett par rasande djeknar, som jag nu råkat ut för! Den ene talar så, att han kan söfva folk in, och när den andre satanas begynner att tala, så får ingen människa sofva i fred. — Hör, gode vänner, jag tyckte, att jag hörde i jåns en af er sjunga fram ett ord, som hette magister, och om jag inte bedrar mig, så är er begäran sådan, att I ville ha något, på det I skall kunna hjälpa er fram till att bli magistrar, och jag finner, att det är onödigt, att I därför skall besvära ärligt folk. (Vänder sig till skrifvaren.) Skrif strax resolutionen för de här karlarne. (Dikterar.) Bokhålleriet kan sig med denna ansökningen icke befatta, efter medlen i kassan redan äro utgångna och för-tärda till andra, nödigare behof.

Förste djeknen. Hög-gun-sti-ge herr bok-hål-la-re, vi bed-ja quam sub-mis-sis-si-me att . . .

Truls. Jag vill inte höra någon messa. Skrifvare, har du skrifvit färdigt hvad jag sagt dig, så läs upp'et.

Skrifvaren. Ja. (Läser upp resolutionen.)

Truls. Nå, det var rätt. Gif dem nu papperet och låt dem löpa. (Skrifvaren gör så. Djeknarne bocka sig djupt för Truls och gå, hvilket ock Ingeborg gör.)

Förvisa = hänvisa.

Sjunde scenen.

Malena, Truls, Skrifvaren.

Malena. Jag skall helsa herr bokhållaren ifrån hennes nåd. Hon begär, att herr bokhållaren vill komma upp till henne, ty hon har något angeläget att tala med honom.

Truls (för sig sjelf). Jag tror, att det är sant, som ordspråket säger, att gammal kärlek rostar inte. Jag vet inte, hur det är fatt. Jag tycker, att jag ändå håller af den styggan, fastän hon var ovettig mot mig i jåns. (Till skrifvaren.) Ja, gå man ut, skrifvare. Vi lära inte hinna arbeta mera i dag, utan vi måste väl skjuta upp med det öfriga af vår räkning till härnäst. (Skrifvaren går.)

Malena. Jag tror, att herr bokhållaren inte hör, hvad jag säger. Eller vålar han sig inte att svara derpå?

Truls. Men, min kära jungfru Malena lilla, hur kom det sig, att hon rätt nunnas var så ovettig emot mig och viste mig så skamlöst af, som hon gjorde?

Malena. Aldrig hade jag tänkt, att herr bokhållaren skulle så länge komma ihåg sådana bagateller. Det var inte annat än smått kärleksgnabb. Nog kan herr bokhållaren veta, att jag inte kunde ha något allvar dermed.

Truls. Trå vare de der stygga qvinfolken! Jag tror, att de äro gjorda för syndens skull. Nej hör bara, hur de kunna åka och vända, och hur liten möda det kostar de stygga kräken till att få en ärlig karl hvarthän de vilja, bara de öppna sin mun. Hör, jungfru Malena, hur är det? Skall det blifva vid vårt gamla aftal, att vi begge skola ega hvarannan, och har I nu lust till att bli en fru bokhållarinna?

Malena. Det är en sak, som dependerar af herr bokhållaren.

Truls. Dependerar saken af mig, så är han riktig. Se der är min hand derpå. Och nu vilja vi följas åt upp till hennes nåd, att höra hvad hon har för godt att säga.

FEMTE AKTEN.

Första scenen.

Bokhållaren Truls, Kusken Knut.

Truls (kommer baklänges in, vänder ryggen åt teatern, men ansigtet dit han kommer ifrån och talar i tillbakagäendet mycket ifrigt med *Knut*, som kommer in efter honom). Men hur kan du understå dig att vara så näsvis och att göra dig lika nackhög med mig, liksom vi vore lika goda begge? Eller hur ycker du?

Knut. Jag tycker så, att vi alltid förr varit lika goda kålsupare, och att vi tjena en herre. Och fast du nu har hängt den der rocken och peruken utanpå dig, så tycks mig ändå, att du just därför inte har kunnat bli bättre än jag.

Truls. Och jag skall visa dig, din dränglymmel, att jag nu är en helt annan karl än förr, och att du nu bär efter hvarken mera får kalla mig *Truls* eller du, utan »herr bokhållare».

Knut. Hvad, bokhållare du? Nå, nu må jag skratta.

Truls. Ja rätt, herr bokhållare ja. Ja men är jag så. Och jag befaller dig nu, såsom en herr bokhållare, att du ifrån denna stund visar mig respekt, som en herr bokhållare tillkommer. Ja, respekt skall du visa mig, din lymmel, om du icke vore rasande, säger jag. Ty just därför att jag skall hafva respekt, är jag blifven en herr bokhållare.

Knut. Nå, låt så vara då. Men, om jag får lof att fråga, hvem har då gjort herrn till en herr bokhållare?

Truls. Jag behöfde väl just inte att gifva dig något besked härom. Men dock för vår gamla bekantskaps skull, så skall jag säga dig, att min herre har gjort mig dertill. (Han går litet ikring och ser på sina kläder, ben och fötter.) Åh, se hur dammiga mina skor äro! Hör, *Knut*, tag strax hit skoborsten och stryk dem rena.

Knut. Hur sade herr bokhållaren?

Truls. Jag sade, att du skall taga en skoborste och göra mina skor rena.

Knut. Och jag råder herr bokhållaren, att han håller sig något litet i huden och inte skenar öfver skaklorna.

Truls. Och jag råder dig, din bälghund, att du gör som jag befalt dig. Jag har sagt, att min herre har gjort mig till sin herr bokhållare, och om du inte vill tro det, så se här, läs detta bref. (Han tager upp papperet och gifver Knut att läsa.)

Knut (skrattar). Ja, jag ser det. Men här står ju ändå inte, att jag skall stryka herr bokhållarens skor.

Truls. Nå, du måtte då vara en rasande dum lobasker, som inte har förnuft till att resonnera med. När du ser, att herrn har gjort mig till sin herr bokhållare, så följer ju deraf, att allt herrns folk skall visa mig respekt som herrns herr bokhållare, och att de allesammans skola stryka mina skor och göra mera till, om jag befaller. Ja, respekt skall jag ha ibland folket, om icke alla tusende böflar vore lösa. Ja men skall jag så ha. Och det säger jag ännu en gång, att du, Knut, strax tar skoborsten och stryker mina skor.

Knut. Ja, vänta så länge, monsieur bokhållare.

Truls. Dra ända till pockers, din talglymmel, med din monsieur! Vet du inte hut att kalla folk af distinktion så? Jag befaller dig, att du utan krus strax stryker herr bokhållarens, ja herr bokhållarens skor, och låt mig inte säga dig detta flera gånger, det råder jag dig till, eljest skall du se, att här blir rätt nu en annan lek utaf. För jag låter inte länge narras med mig, förrän det smäller.

Knut. Hvad behagar herr bokhållaren, och hur sade han?

Truls. Jag sade, att du strax stryker mina skor.

Knut. Stryk dem sjelf, om de skola bli strukna, herr bokhållare. Jag råder dig, monsieur Truls, som en god vän, att du inte mera kommer fram med din skostrykning, om vi eljest sku bli vänner. För rätt nu förstår jag inte heller mera något skämt.

Truls. Jag tror, att karlen är ursinnig och aldeles ifrån vettet! Men har du inte nu på stunden läst ur detta papperet, att min och din husbonde har gjort mig till sin herr bokhållare?

Knut. Vår husbonde må ha gjort dig till hvad han vill. Men så håller jag dig ändå före att vara hvad jag vill, nemligen, nemligen, neml. . . (Rycker bort papperet, som Truls har i handen, rifver sönder det och kastar det i vrån, ger Truls ett par örfilar och går sin väg.)

Andra scenen.

Truls (ensam). Nå, större olycka har aldrig kunnat hända mig, och plumpare oxe tror jag inte fins i världen. (Han jemrar sig och har sig mycket illa.) Hvad örfilarna angår, så kunde det väl ändå vara stor sak i dem. Men att mitt papper skulle rifvas sönder, det kan aldrig ersättas. (Han går till papperslapparna, der de ligga, och bockar sig djupt för dem åtskilliga gånger). Ack, du kära papper! Ut i dig satte jag för ett ögonblick sedan all min höghet och välfärd. Och nu skall du ligga der! Tänk, huru föränderligt allt är i världen. Se nu der, hvar hela min respekt, heder och bokhållaremyndighet ligger i sopvrån. (Tager upp en af de sönderrifna lapparna och kysser den med en djup bock.) Tack för den korta heder, jag haft af dig och dina kamrater, som ligga der! Om denne oborstade lymmel, som nu var här inne, hade vetat och förstått att värdera dig så mycket som jag, så hade herr bokhållaren inte nu legat på ett så oanständigt ställe. (Han kontinuerar att jemra sig allt hvad han kan.)

Tredje scenen.

Jesper, Truls.

Jesper. Huru nu, herr bokhållare? Hvad är det som fattas? Hur står det till?

(*Truls håller allt i med sina lamentationer.*)

Jesper. Men säg mig, herr bokhållare, hur kommer det sig, att han är så bedröfvad?

Truls. Herre, kalla mig inte bokhållare mer, för jag ger fan att vara't längre. Jag skall berätta herrn, att herr bokhållaren och jag äro redan skilda från hvarannan. Se der, hvar herr bokhållaren ligger i sopvrån, och här står jag, stackars *Truls*, med en lång näsa och så blott och bar, som jag kom hit i världen, undantagandes den nya karakteren af *Nemligen*, som jag inte visste förrän efteråt hvad den skulle betyda. Med ett ord sagdt, bokhållaren refs i tusen smutter

Smutt = bit.

sönder, och Truls fick ett par så duktiga örflar, att det ännu svider i skinnet derefter.

Jesper. Åh, herr bokhållare, gif man sig till freds. Jag kan väl ge honom en annan skrift igen, som kan vara äfven så kraftig som den, som är sönderrifven.

Truls. Nej, jag tackar herr öfverdiktatören på det aldra högsta. Jag vill inte ha någon sådan tjänst mer, om en än ville gifva mig hela världen. Och skulle jag tro, att om herrn finge en eller två så duktiga örflar för sitt öfverdiktatorsskap, som jag fått för min bokhållaretjänst, så skulle han inte heller hafva lust att vara't längre.

Jesper. Skämta inte så plumpt, herr bokhållare! Men säg mig nu, hur hänger det tillhopa med det, som nu är skedt?

Truls. Det hänger så tillhopa, att den ovettiga lymmeln Knut, kusen, ref i sönder mitt papper, derpå gaf han mig ett par örflar, sedan han tre gånger förut sagt *nemligen*.

Jesper. Så är det då Knut som gjort denna villervallan? Ja jag skall lära den lymmeln att veta hnt och att en annan gång mera respektera en skrift, hvarunder mitt namn står, och skall jag visa honom, hvad det vill säga att kalla en ärlig karl ett *nemligen*.

(När Truls får höra *nemligen*, blir han så illa vid, att han far bort i andra väggen.)

Jesper. Hur nu, Truls? Hvad fattas?

Truls (mycket häpen). Åh herre, förlåt mig! Jag blef så illa vid för det ordet *nemligen*, att jag inte visste, hvar jag var hemma, för jag tänkte, att det skulle ha samma eftersläng för mig nu som i jåns.

Jesper. Åh lappri! Skall du så låta skrämma dig af ingenting? Men nu skall jag säga dig en ting, att eftersom du inte vill vara bokhållare längre, så måste du likvisst först, innan du aldeles afsäger dig tjänsten, göra räkning för de hundra plåtarna, som jag anförtrott dig.

Truls. Ja, herre, jag har också begynt att göra denna räkning. Men jag fick inte komma till slut dermed för andra förhindres skull. Nu är jag rädd, att de der örflarna, jag fick i jåns, hafva så förvirrat mitt hufvud och hela bokhålleriet, som var der inne, att jag numera lär hafva svårt vid att finna mig i räkningarna. (Gar ut.)

Fjerde scenen.

Fru Rangsjuk, Jesper, Lovisa, Malena.

Fru Rangsjuk. Men säg mig, min vän, hur skola vi bära oss åt med denna vår olydiga dotter? Jag har nu varit ihop med henne och på allt sätt bjudit till att få henne till att samtycka till giftermålet med grefve Valentin. Men det har allt varit fåfängt, utan blifver hon allt stadigt vid den tanke, hon en gång fattat för Leopold.

Jesper. Det gör mig alltför ondt, att hon inte vill följa sina föräldrars råd i en sak, som angår hennes eget bästa, och vet jag att . . .

Malena (kommer in och faller Jesper i talet). Här är en lakej ute ifrån herr Äreskänk med detta bref till herr öfverdiktatören. (Ger honom brevet. Medan han bryter upp brevet, säger)

Fru Rangsjuk. Nå, jag är rätt kuriös till att veta, hvad deruti står.

Jesper (läser). Jo, jag skall säga, hvad häruti står. Herr Äreskänk låter mig veta, att jag nu fått karakter af generaldiktatör.

Fru Rangsjuk (blir häröfver öfvermåttan glad, tar gubben i fann och säger:) Nå, nu kan jag väl säga, att lyckan stöter till att favorisera vårt hus, så mycket hon nånsin kan. Det är likväl inte länge sedan, vi voro så godt som ingenting och inte mera aktade än annat slätt och rätt folk. Deremot äro vi nu, himlen vare lofvad! på kort tid temligen högt uppkomne på äretrappan. Och hvem vet, om icke vi ännu torde få göra några steg högre upp på henne, innan leken lyktas?

Jesper. Ja, jag för min del är också rätt nöjd med denna tidning. Jag vill bara önska, att våra inkomster ville bli tillräckliga att föra staten med. För nu finner jag väl, att den inrättning, som vi gjort för öfverdiktatörstjenstens skull, lär i många mål komma att ändras och förbättras.

Fru Rangsjuk. Utan tvifvel, min herre, måste det ske. För denna förra inrättningen kan omöjligen allt passa sig nu. Ack, om jag nu vore så lycklig, att min dotter ville samtycka till att bli grefvinna, så vore mitt nöje ännu mycket fullkomligare! (Betänker sig litet.) Dock, min herre, jag tror, att vi inte pressera denna sak så mycket angående grefve Valentin. Ty

hvem vet, om icke nu, sedan I fått en större karakter, några förnämare tillbud torde blifva gjorda? Sker det, så kunna de tagas emot. Hvarom inte, så äro vi ändå alltid säkra om grefve Valentin.

Jesper. Ja, deruti har I rätt, min vän. Vi vilja så göra.

Femte scenen.

Ingeborg, Fru Rangsjuk, Lovisa, Malena.

Ingeborg. Ers nåd, här är en löpare ute, som säger, att han är hitskickad ifrån en stor herre, och att han begär att få tala med herr generaldiktatören och hennes nåd.

Fru Rangsjuk. Hur sade han? Generaldiktatören?

Ingeborg. Ja, sa' han så, ers nåd.

Fru Rangsjuk (till *Jesper*). Tänk, min herre, att det redan är bekant ibland folk! Ja, jag kunde väl tro, att en så stor sak inte länge skulle kunna döljas. Men hvem må denne löpare vara ifrån?

Jesper. Jag kan inte veta, min vän. Vi måtte låta honom komma in, så få vi höra, hvad han har att säga. Ingeborg, säg honom, att han kan komma in. (*Ingeborg* går ut.)

Fru Rangsjuk. Hur det är, så måtte han vara sänd ifrån en mycket förnäm herre, som kanske vill söka bekantskap i vårt hus.

Sjette scenen.

En löpare, de förra.

Löparen. Jag skall helsa herr generaldiktatören, hennes nåd och fröken ifrån min herre, hans höggrefliga höga herrlighet, herr grefven och riddaren af gröna bandet och generalriksskatmästaren hos hans Stor-Mogoliska kejsrerliga höga majestät. Han har befalt mig löpa hit och säga, att om det vore herr generaldiktatören samt hennes nåd och fröken lägligt, så ville han hafva den äran att helsa på dem.

Jesper. Var så god och helsa hans höggrefliga höga herrlighet tillbaka igen och säg, att han skall vara öfvermåttan välkommen. (Löparen bockar sig och vill gå, men Jesper ropar honom tillbaka igen och säger:) Hör, min vän, efter I sade, att hans höggrefliga höga herrlighet är ifrån ett främmande land, så vill jag, bara till min efter rättelse, veta hvad språk han talar?

Löparen. Han talar sitt modersmål, som är svenska, för han är född här i landet och har alla sina gods och sin egendom här. Men han har ifrån ungdomen varit i tjänst utomlands, och nu är han bara hitkommen för att helsa på sina gamla vänner här i landet och att se något efter sin egendom, då han sedan lärer resa ut igen. (Går bort.)

Fru Rangsjuk. Det låter likväl hurtigt att hafva en sådan titel som denne herre. Jag vet inte, hvad jag ville gifva till, om ert folk, min herre, när de bli skickade i era ärenden, kunde kalla er så, som denne löpare nu gjorde sin herre. Men å propos, medan jag kommer ihåg, en löpare måste vi väl också lägga oss till. De äro likvisst artiga till att ha, när man har sådana ärenden, hvarmed det är brådtom. (Till Ingeborg.) Hör, Ingeborg, gå nu ut och befall lakejerna, att de bära in stolar, och att de sen äro här inne tillstäds, om man skulle behöfva dem.

Sjunde scenen.

Leopold, förklädd i orientalisk dräkt, *hans löpare och två lakejer*, i samma dräkt, *Fru Rangsjuk*, *Jesper*, *Lovisa*, *Ingeborg*, *Malena*, *Jespers två lakejer*.

Leopold (företrädd af löpare, följd af tvenne lakejer. Det stötes i valdthorn.) Det är mig kärt, att jag ser herr generaldiktatören och hans kära familj må väl, och beder jag, att det inte illa må anses, att jag tagit mig den friheten att komma i dess hus.

Jesper. Det sker vårt hus derigenom en så stor heder, att vi hafva största orsak till att tacka ers höggrefliga höga herrlighet för den ära, han behagar göra oss.

Leopold. Jag tackar er, min herr generaldiktator. Jag skall hafva den äran att berätta, att jag på många år tillbaka inte varit här hemma i mitt fädernesland, utan ute

i främmande herrskapers tjänst. Nu har det fallit mig in att på någon tid resa hit hem till att se något efter min egen- dom här i landet och att tillika söka upp mina gamla vänner och att se, hur de må. Och som jag funnit vid min hitkomst, att största delen af dem äro döda, så måste jag nu söka nya i deras ställe igen. Jag har hört talas så mycket godt om generaldiktatörens hus, att jag räknar mig det för en för- mon att få umgås här.

Fru Rangsjuk. Hela förmonen härvid stannar på vår sida, och vi skola alltid veta att erkänna den distinktion, hvarmed ers höggrefliga höga herrlighet behagat hedra oss. (Till lakejerna.) Hör, lakejer, bär hit stolar! (De sätta sig. Till Leopold.) Tänker då ers höggrefliga höga herrlighet att bli länge kvar hos oss här i landet?

Leopold. Jag kan ännu inte veta, ers nåd, huru snart jag kan hinna att beställa ifrån mig hvad jag här har att uträtta. I synnerhet har jag ett angeläget ärende, hvarefter jag måste rätta mitt vistande här.

Fru Rangsjuk. Det är väl inte lofgifvet att få veta, hvari detta ärende då består?

Leopold. Jo, alltför gerna. Jag gör aldrig någon hem- lighet af mina saker, utan det är mig tvärt om rätt kärt, att ers nåd nu gifvit mig anledning till att säga't. Det är en sak, som kanske ers nåd torde kunna vara mig behjelpig uti. Jag skall alltså hafva den äran att berätta, det förnämsta orsaken, hvarför jag denna gång rest hem till Sverige, varit den, att jag här hemma tänker söka mig ut en gemål, eftersom det alltid varit min föresats att aldrig gifta mig med någon annan än en sådan, som är född i samma land, der jag sjelf är hemma.

Fru Rangsjuk. Det är ett mycket vackert och beröm- ligt uppsåt, som ers höggrefliga höga herrlighet har, att vilja göra våra svenska fruntimmer den hedern att föredraga dem alla andra, som han sett utomlands. Men hur menar då ers höggrefliga höga herrlighet att jag skall kunna vara honom behjelpig i en sådan sak?

Leopold. Jo, utan tvifvel kan ers nåd mycket hjälpa dertill, om hon skulle så behaga. Jag vill nu utan något omsvep strax säga mitt ärende hit, som består deri att be- gära herr generaldiktatörens dotter, som jag af alla öfver- måttan hört berömmas, till gemål. Mina vänner hafva gifvit mig detta förslag.

Fru Rangsjuk (stiger upp och säger för sig sjelf:) Nå, nu kan jag väl säga, att allting stöter hoptals till att hedra vårt hus. Jaså, farväl, monsieur grefve Valentin, och understå dig aldrig att komma mer framför mina ögon med en så näsvis begäran, som du härtills gjort, ty här är nu inte allenast en mycket hederligare grefve, än du är, din sloker, utan ock en riddare och en general-riksskattmästare, som vill bli min måg. (Till Leopold.) Jag tillstår, att den, som gifvit ers höggrefliga höga herrlighet detta förslag, har inte mindre varit vän af vårt hus än af honom, emedan min herre och jag skulle räkna oss det för en synnerlig förmon, om ers höggrefliga höga herrlighet skulle ibland så många andra behaga göra reflektion på vår dotter.

Jesper. Ja, det kan jag väl också säga, att det sker oss en mycket stor heder derigenom.

Leopold. Jag tackar herr generaldiktatören och hennes nåd för denna benägna utlåtelse. Men hvad säger då fröken dertill?

Lovisa (utan att känna igen Leopold). Jag tackar ers herrlighet . . .

Fru Rangsjuk (faller henne i talet). Nå, aldrig har jag hört så dumt i all min dar! Du har nu hört denna titel väl hundra gånger nämnas, och ändå kan du inte säga'n rätt. Ers höggrefliga höga herrlighet skall du säga.

Lovisa. Ja, jag beder, att det inte må tagas illa upp, om jag inte rätt sagt titeln. Jag ville eljest säga, att jag tackar för den ära, som ers höggrefliga höga herrlighet nu behagat göra mig, men jag måste beklaga derhos, att eders höggrefliga höga herrlighet kommer för sent, eftersom jag redan lofvat mig bort till en annan, så att jag alltså nu inte mera kan råda om mig sjelf.

Fru Rangsjuk. Nå, har nånsin någon människa i verden hört maken!

Jesper. Ja, jag må väl säga detsamma, min vän.

Leopold. Det vore mig alltför okärt, min fröken, om det så hänger tillsammans, som hon behagar till att säga. Eljest skulle jag väl tro, att jag är henne så mycket värd som någon annan.

Lovisa. Hvad det angår, så tror jag, att herr grefven inte allenast är värd mig, utan ock den, som är många gånger bättre än jag. Men för den, som jag en gång gifvit mitt löfte till, har jag allaredan fattat en så beständig vän-

skap och kärlek, att jag hvarken vill eller kan rygga densamma, och tror jag, att herr grefven är alltför resonnabel till att begära't.

Leopold. Tro inte det, min fröken! Ty jag kan väl unna andra godt, men så kan ändå ingen förundra sig deröfver, om jag unnar mig bäst sjelf.

Lorisa. Men därför är det inte lofgifvet till att taga bort hvad som redan hör en annan till. Och till att göra saken kort, så kan herr grefven vara derom försäkrad, att jag aldrig, så länge jag lefver, ändrar mig emot den, som jag först fäst mitt sinne till. Vårt land är inte så fattigt på fruntimmer, att ju icke herr grefven, utan till att söka länge, lär snart kunna finna den, som mer än jag är i stånd att svara emot ett så fördelaktigt tillbud.

Fru Rangsjuk. Jag beder, att ers höggrefliga höga herrlighet inte tar ogunstigt upp hennes otidiga och obeskedliga svar. Det är inte första gången som hon på det sättet bedröfvat mig och sin far. Men låt mig man sörja! Jag skall väl få råd för henne och komma henne till att begripa sitt bästa.

Åttonde scenen.

Ingeborg, de förra.

Ingeborg (kommer med ett bref i handen). Här är en främmande dräng ute med detta brefvet till herrn.

Jesper (läser brefvet). Nå, jag arme man! Hvart skall jag nu taga vägen? (Till fru Rangsjuk.) Tänk, min vän, jag får här svar ifrån min mäklare, att han inte kan skaffa mig flera penningar på mina pantsatta gårdar, och det som värre är, att min kreditor inte vill gifva mig längre dilation med det, som han redan förskjutit mig. Ack, huru olycklig är jag nu! Om jag hade varit så klok, som min bror sade i jäns, att jag blifvit qvarsittande på landet och der skött min egendom, så hade jag kunnat må väl och lefva förutan de vidlyftigheter, hvori jag för min fåfängas skull nu råkat, och hvarigenom jag nu blifvit en förlorad man.

Fru Rangsjuk. Tyst, tyst, min vän! Kommer I inte ihåg, att hans höggrefliga höga herrlighet är tillstädes, och att det inte anstår att föra några klagovisor i hans närvaro?

Leopold. Åh, jag kan försäkra, att det, som jag nu hört herr generaldiktatören säga, var inte något nytt för mig, utan att jag gjort mig om alltsammans väl underrättad, innan jag kom här i huset, hvaraf ers nåd kan se, att jag inte för någon egenlyttas skull begärt hennes dotter. Emellertid beklagar jag hjertligen, att så skall stå till.

Nionde scenen.

Truls (i sina bokhållarekläder), *de förra.*

Truls (kommer inlöpandes med ett ark papper i handen, som på åtskilliga ställen är sönderrivet). Ja, herre, jag sade i jåns för herrn ensam, men nu säger jag för herrn och alla de andra, som hafva den äran att höra på mig, att jag inte längre vill vara en herr bokhållare, om en än ville gifva mig hela verlden med alla dess egodelar. Tänk, herre, att rätt som jag nu nyss hade fått min bokhållarräkning färdig, som likvisst kostat mig mera arbete och hufvudbryderi, än jag kan säga't, så kommer åter den ovettiga lymmeln Knut, rycker papperet ur handen på mig och rifver det i sönder! Och här kan herrn se, hur illa tillpyntad denna fattiga räkningen är. Jag var ändå lycklig, att jag denna gång slapp det fördömda *nemligen* tillika med örfilarna. Om herrn nu ville slå ihjel mig, så vore jag ändå inte god före till att göra en sådan räkning ännu en gång, för jag hade redan satt dit allt hvad jag nånsin kunnat hitta på, och nu är min hjerna så uttömd, att der inte är något mera kvar. Med ett ord, herre, jag afsäger mig nu helt och hållet min herr bokhållaretjenst i allas närvaro, och på det ingen må tvifla om mitt fulla allvar häri, så skall jag visa't i sjelfva verket. (Kastar af sig peruken, rocken, västen, värjan och hela granmlåten och står der kvar i sina Arlequinskläder.) Hå, det var bra, jag slapp den der bölan, som der ligger! Aldrig skall den besvära mig mer, för jag tycker, att jag blef nu så lätt, och att jag mår aldra bäst i mitt gamla skinn.

Jesper. Ja, Truls, vi skola sedan vidare talas vid angående räkningen.

Böla = börda.

Truls. Ja, herre, vi må talas vid derom eller inte, så blir det ändå inte annorleds, än det nu är, för jag kan inte göra någon ny.

Jesper. Ja, jag ville önska, att denna uppbörden, som Truls haft, vore min största skada.

Leopold. Åh, herr generaldiktatör, tänk nu inte mera på det, som är förbi och som inte mera kan ändras. Hvem vet, om icke ännu utvägar torde kunna finnas till att sätta herr generaldiktatörens affärer i godt stånd igen?

Jesper. Det är en sak, som är mera till att önska än förmoda. Åtminstone kan jag inte afse, hur det skall kunna låta sig göra.

Leopold. Det är mycket, som är möjligt och som kan ske, fast vi just inte alltid kunna strax afse, hur det skall ske. Jag vill gifva ett förslag vid handen, som kanske inte torde vara så oäfvat. Jag skall berätta, att jag, under den tid jag varit utomlands, haft åtskilliga tillfällen att samla mig några medel tillsammans förutom den egendomen, som jag förut här i Sverige har, så att det alltså inte just skulle vara mig någon särdeles afsaknad, om jag skulle komma att umbära något deraf. Om nu herr generaldiktatören och hennes nåd skulle behaga att antaga mig till måg i deras hus, så kunde jag ju aldrig bättre använda det, som jag af min egendom kan umbära, än att dermed lösa tillbaka herr generaldiktatörens gårdar, som äro pantsatta. Detta skulle jag göra utaf ett villigt och gladt hjerta, dock likvisst med det förordet att herr generaldiktatören skulle lofva mig att alldeles öfvergifva sin tjenst och stadslefvernet och att härefter som förr blifva boende på landet och sköta sin egendom.

Jesper. Nå, jag må väl tillstå, att aldrig någon i verlden har nånsin kunnat göra mig generösare tillbud än detta! Jag för min del tager inte allenast detsamma emot, utan erkänner ock med all tacksamhet den benägenhet, som ers höggrefliga höga herrlighet emot mitt hus behagat vid detta tillfälle betyga.

Fru Rangsjuk. Jag för min del är också i visst mål öfvermåttan nöjd med ers höggrefliga höga herrlighets tillbud och tackar därför hörsammast; men jag vill bara fråga, hvarför ers höggrefliga höga herrlighet ändtligen åstundar, att min herre skall abandonnera tjensten och sätta sig ned på landet igen?

Afse = inse, förstå.

Leopold. Jag har dertill mina stora skäl, som jag vid annat tillfälle skall hafva den äran att berätta.

Fru Rangsjuk. Än om min herre nu skulle göra så, kunde han då likafullt få behålla karakteren och rangen af generaldiktator, som han nu har?

Leopold. Ja, utan tvifvel, ers nåd. Ty den förmonen kan ingen mera betaga honom, så länge han lefver.

Fru Rangsjuk. Nå, det går väl ändtligen ändå an. Men så mycket är det likväl, att om han nu sätter sig ned på landet igen, så kan han aldrig ha något hopp till att komma högre upp i världen, än han nu är.

Jesper. Åh, min vän, pass på till att göra flera svårigheter vid en sak, som är oss så fördelaktig som denna! Jag har nog hitintills låtit förföra mig till fåfängligheter, men jag hoppas att för det tillkommande taga mig bättre till vara.

Leopold. Ja, det är allt väl. Men med allt detta är ännu den förnämsta saken oafgjord, och har jag ännu inte hört fröken tala ett enda ord deri.

Lovisa. Hvad herr grefvens begäran angår i anseende till mig, så har jag redan sagt min mening derom, och derifrån går jag inte.

Jesper. Men skall du vara så obetänksam, att du inte skall hafva mera ömbet för dina föräldrar än så? Du ser ju, att deras välfärd dependerar deraf, att du ger ditt samtycke till detta giftermålet.

Lovisa. Det är mig okärt, att mina föräldrar satt sig i det tillståndet, att de inte kunna komma sig före igen utan till att sälja mig bort. Men ännu mycket okärare är det mig, att jag omöjligt kan vara till deras tjänst i detta mål, eftersom jag inte mera är fal eller min egen, utan, som jag redan sagt, hör en annan till. Med ett ord, om jag inte får gifta mig med Leopold, så vill jag lefva ogift i alla mina dar. Och hvem vet, om inte Leopold torde vara i stånd att göra min far och mor samma tjänst, som nu tillbjudes?

Leopold. Jag ser väl, att fröken är oöfvervinnelig, och jag skattar den lyckligast ibland alla, som har haft den förmonen att vinna hennes sinne. Men ännu faller mig något in, som jag måste försöka. Jag ber bara, att jag får ha den äran att tala med fröken ett par ord ensam. (Tar henne vid handen och för henne på den ena sidan af teatern. Afsides till henne:) Men hur är det fatt, min sköna Lovisa? Är det då ert fulla allvar, att I inte känner igen mig?

Lovisa (mycket tvärt). Hur skulle jag känna den igen, som jag aldrig vet mig hafva sett förr än nu?

Leopold. Det skulle vara mig alltför okänt, om I inte skulle hafva sett mig förr än nu. Men känner I då inte igen Leopold?

Lovisa (ser nogare på honom). O, himmel! Jag tror, att det är densamme! Men hvar hafva mina ögon varit? Och hur har I kommit till att taga på er denna främmande dräkten?

Leopold. Det finner I väl att jag allt gjort för er skull, eftersom jag på annat sätt aldrig trott mig till att vinna era föräldrar. Men låt ännu inte märka er, hvem jag är. Sedan, när saken är kommen så långt jag vill, så skall jag väl sjelf uppenbara mig för dem.

Lovisa (till fru Rangsjuk och Jesper). Ja, efter jag ser, att min fars och min mors välfärd fordrar, att jag emottager denne främmande grefvens tillbud, så har jag nu resolverat mig dertill, efter jag väl finner, att jag ändå inte förr slipper honom.

Leopold. Jag tackar er, min fröken, för den godheten, I behagar betyga mig. (Kysser hennes hand.)

Jesper. Nå, det fagnar mig, att min dotter ändtligen resolverat sig att lyda sina föräldrars råd och befallning.

Fru Rangsjuk. Hon har häri intet mera gjort än sin skyldighet.

Leopold. Men ingen har större orsak att fägna sig öfver frökens resolution än jag. Jag skall också på allt sätt veta att erkänna den gracen, som såväl fröken som herr generaldiktatören och hennes nåd vid detta tillfälle gjort mig. Hvad herr generaldiktatörens affärer angår, så kan han säkert lita derpå, att jag blir vid mina ord, och att jag som en ärlig karl skall hjälpa dem på god fot igen. Och der har herr generaldiktatören min hand derpå. Häremot hoppas jag nu, att herr generaldiktatören och hennes nåd lära behaga uppfylla den kondition, som jag i jåns talte om, att öfvergifva tjensten och bo på deras gårdar igen nu som förr.

Fru Rangsjuk. Denna kondition är väl något svår. Men hvad skall man göra, när nöden är på färde?

Jesper. Ja, min vän, här är nu intet annat till att göra. Och vet jag, att hvad hans höggrefliga höga herrlighet begär, inte har något annat ändamål än vårt eget bästa. För jag finner nu allt mer och mer af egen erfarenhet, att det är sant, som min bror säger, att vi kunde må bättre i vårt land, om inte

rang- eller tjenstsjukan vore så stark hos oss, som hon är. Ja, herr grefve, der har I min hand tillbaka derpå, att det skall ske hvad I begärt, och till att visa mitt fulla allvar deri, så vill jag till en begynnelse strax draga in min stat, både lakejer, kammarjungfrur, bokhållare och allt annat, som kan vara öfverflödigt.

Truls. Ja, herre, hvad bokhållaren angår, så behöfver herrn inte dermed göra sig någon möda, för den saken är redan förut bestäld, som herrn väl vet. (Till Malena.) Men hvad tycker du härom, Malena? Jag tycker, att vi nu igen äro blefna lika goda, som vi förr varit.

Malena. Ja, jag märker det, Truls.

Truls. Men hur blir det då nu? Skall du bli lika fullt min hustru, som du lofvade mig, den tiden jag var bokhållare?

Malena. Ja, visst blir jag vid mitt löfte, Truls. Jag finner numera inte någon orsak att gå derifrån.

Truls. Nå, det är väl. (Till Leopold.) Jag skall berätta ers höggreflighet . . . Nej, det var inte rätt. Låt se, ers höga herrlighets grefflighet . . . Nej, jag tror, det är rasande, att jag inte kan komma fram med titeln. Ers . . . ers . . .

Leopold. Nå, lika mycket, Truls. Säg bara fram din mening.

Truls. Nåväl. Så skall jag då säga, att som denna person, hvilken jag nu skall taga till hustru, har tjent hos fröken här i huset, som nu skall bli ers . . . ers . . . ers . . . gemål, så ber jag, att begge paren kunde få bröllop på en gång.

Leopold. Ja, den saken kan väl låta sig göra, och mitt samtycke skall du ha dertill. (Till Jesper och fru Rangsjuk.) Nå, nu hoppas jag, att allt hvad vi nu aftalt lär vara så riktigt, att det inte mera kan ändras.

Jesper. Ja, visserligen är det så. Och skall ers höggrefliga höga herrlighet finna, att han har sådant folk att göra med, som aldrig går ifrån sitt löfte.

Leopold. Derom tviflar jag inte. Och nu skall jag hafva den äran att berätta, att jag fattat den resolutionen till att inte mera resa ut, utan att bli qvarboende på mina gods här i landet. Till den ändan har jag föresatt mig till att taga afsked från min general-skattmästare-beställning. Jag vill ock öfvergifva både den greffliga och ridderliga titeln och i stället inte heta annat än Leopold. Jag är nöjd med

karakter af en ärlig svensk adelsman, och som en sådan vill jag lefva och dö här i vårt land.

Fru Rangsjuk. O himmel! Hvad hör jag! Jag tror, att det är Leopold, och att han . . .

Leopold. Ja, ers nåd, jag är densamme. Jag har varit nödgad att bruka denna lilla turen, eftersom jag väl visste, att jag aldrig dessförutan hade kunnat vinna er dotter. Men gif er tillfreds, I skall ingen skada hafva deraf. Och hvad jag lofvat som general-riksskattmästare hos Stora Mogul, det skall jag hålla som en ärlig svensk adelsman, ty jag är ock i tillstånd att göra't.

Jesper. Nå, hvad hör jag! Detta är en alltför sällsam händelse! Men hvad är dertill att göra? Jag ser mig i sådant tillstånd, att jag inte annat kan än hålla mina ord.

Truls. Jag står här och gapar och hör med alla mina öron, men kan ändå inte bli klok på de här underliga historierna. Jag tror, att det är gyckleri alltsammans, och att allt på en gång nu återigen blifvit upp- och nedvändt. I jäns var min herre och husbonde en sådan stor och förnäm herre, och nu vill han inte vara't längre, utan han vill bo på landet igen och bli en sådan, som han var förr. Den här främmande herrn var en sådan stor herre och hade så stora titlar, att jag inte kan så säga't, men är nu bara slätt och rätt en svensk adelsman. Malena och Ingeborg hafva begge varit jungfrur, och nu äro de det inte mera. Jag har varit en förnäm herr bokhållare, men ett par örfilar gjorde så mycket, att jag blef Truls igen. Enfin finale, jag tror, att det är bara en komedi som vi spelt, så att vi allesammans, som stå här, nu blifvit lika goda kålsupare igen, just sådana som vi voro, innan komedien begyntes.

Tur = list, knep.

DEN HISTORISKA OCH POLITISKA VISAN
UNDER FRIHETSTIDEN.

Den historiska och politiska visan under frihetstiden.

Den politiska visan äger gamla anor i vårt land, ehuru endast få rester af denna efemära literatur bevarats till våra dagar. Redan under medeltiden visste man att i en »lustig liknelse» om konung Albrekt håna ned denne och hans följe af tyska lycksökare, och man förstod äfven godt att uppskatta den verkan, som fosterländska segersånger ägde på sinnena; man behöfver blott påminna sig Brunkebergsvisan, dikten om Thord Bondes mord, sångerna om Gustaf Vasas underbara befrielseverk m. fl. De strider, som förberedde och åtföljde reformationen i vårt land, aflöpte ej heller utan dylika dikter. Den nitiske biskop Brask lät, då konungen stängt hans eget tryckeri i Söderköping, i Köpenhamn pränta en följd af visor rörande de nya kätterierna, hvilka dikter sedermera spriddes kring i landet »den simple menige man till mycket obestånd». Sjuårskriget mellan Sverige och Danmark framkallade en annan störtflod af bittra niddikter. Erik XIV med sitt lidelsefulla, hämdlystna temperament omgaf sig nästan med en stab af dylika smädeskrifvare, hvilkas arbeten han sjelf ej sällan öfversåg. Så äger man ett bref till Jöran Persson, hvori brefskrifvaren berättar, att konungen sjelf granskat den nya visan om Ronnebys eröfring och därför sänder Jöran Persson en afskrift att »till några tusen (exemplar) tryckas och evulgeras». Mängden af dessa niddikter var så stor, att man t. o. m. ansåg sig tvungen att i den slutliga fredstraktaten införa en särskild paragraf om deras undertryckande. Tvisten om Johan III:s liturgi och ännu mer den förbittrade kampen mellan Sigismund och Carl gäfvo anledning till en både rik och etterdrypande vislitteratur, hvilken genom den råa, oförsonligt hatfulla tonen måhända utgör det mörkaste bladet i vår vitterhetshistoria. Inför Gustaf Adolfs strålande uppenbarelse tystnade dessa

missljud, och den politiska visan är under hans tid ett enda segerjubel. Men om man af denna diktart fordrar ett lefvande intresse för dagens händelser och de brännande frågorna på statslifvets område, då söker man fåfängt efter en enda politisk visa under 1600-talet. Inrikes angelägenheter blefvo under denna tid sällan föremål för poetisk behandling; skalden hade ej att bjuda på några kraftiga inlägg i tidens riksdagstvister, utan föredrog att med några underdåniga fägnesånger uppvakta de höge herrarne, som betalade hans rimmerier. Och kan man väl undra därpå! I enväldets skugga har den politiska dikten aldrig kunnat slå rot.

De enda visor, som beröra politiska förhållanden, äro de, hvilka äro egnade åt förherrligandet af fäderneslandets segrar. Så äga vi — för att blott nämna några af de viktigaste — en i folkviseton hållen dikt, skildrande Carl Gustafs djerfva segertåg, och Gunno Eurelius-Dahlstiernas *Giöta Kiämpa-Visa om Koningen å Herr Päder*, denna trots sin braskande ton likväl så stämningsrika segersång öfver Narva-slaget. Äfven om Carls följande segrar vet den poetiska literaturen att förtälja; men den äger intet ord för alla de namnlösa lidanden, som dessa ofredsår kostat den svenska allmogen. Blott från det sista året af denna olycksregering finnes en gripande liten dikt, som gifver oss en inblick i den menige mans vedermodor; öken tagas i mät för skatten, det sista lammet går åt till en kanna öl, och till råga på eländet kommer värfvaren, som sticker in den stackars bonden i knekthopen.

Så kom frihetstiden. Enväldet var krossadt, folket fylldes af ett nytt, medborgerligt lif, och i dettas spår följde den politiska visan. Vi hafva vid redogörelsen för Dalins verksamhet påpekat och aftryckt några dikter af detta slag, och här återstår endast att tillägga några ord. Dalin är onekligen representanten för frihetstidens politiska visa under dennas tidigare skede. Det är en älskvärd, urban ton, som genomgår dessa äldre dikter. Dalin kunde ännu uppvakta små hatt-fröknar med visor i deras tycke och på samma gång våga att åt deras lika näpna motståndarinnor i mouche och puder skriva ny text till mössornas partisång *Ich denk mir's*. I den högaristokratiska orden Avazu och Wallasis med dess hemlighetsfulla ceremonier var det Dalin, som an gaf tonen:

Friska hjertan, milda löjen,
 Glada tungor, rena nöjen,
 Hurtigt mod på riddarvis
 Ska vår orden städse pryda,
 och betyda
 Avazu och Wallasis.

Det politiska hatet fick heller icke störa dessa »rena nöjen», då den väldiga Avazu-pokalen vandrade laget rundt eller ordens »stora vin- och pouncheskålar» tömdes. Men likväl svärmade man för ett politiskt ideal. Bland medlemmarne såg man den tappre Düring, som vid Carl XII:s sida kämpat i Stralsund och vid Fredrikshald, hattpartiets unge, lysande chef Charles Emil Lewenhaupt, hvilken likaledes förvärfvat sina sporrar i Kung Carls tjänst, och — främst bland alla — den oförfärade karolinen Gustaf Fredrik von Rosen, konungens följeslagare på den sagolika ridten från Turkiet till Pommern. Det är också Carl XII:s namn, som utgör temat för alla Avazusångerna. Mot samtidens veklighet och öfverklaka politik satte den unge ordensskalden Carols väldiga kämpagestalt:

Hvem må det ej beveka,
 Att på vårt lejons graf en hop med rättor leka?

Det var rimmad hattpolitik, men i dennas mest tilltalande form. Så småningom ändrade sig dock Dalins sympatier, han började öfvergifva hattpartiet och närma sig hofvet. Äfven från denna tid finnas en mängd politiska visor, bland dem flera af Dalins bästa. Så t. ex. har han i ett förträffligt litet epigram affärdat den nya hattregeringen, som med så stora ord tog arf efter den gamle Horn:

Hör, Lasse kusk, sad' kusken Pelle,
 Du kör, men kommer ej ur ställe;
 Du gör som kusk platt intet gagn;
 Stig af: jag köra vill allena.
 Han körde; men det börja skena,
 Att hin tog vid båd' häst och vagu.

Högst bland dessa politiska visor står väl den ypperliga *Kämpevisa*, hvilken redan meddelats i denna samling (I, 183) och där Dalin med en nästan godmodig satir skildrar hattarnes misslyckade krig mot Ryssland och det därpå följande tronföljarvalet.

Den lekande ironi, som utmärkte Dalins dikter, blef snart ett alltför kraftlöst vapen i partipolitikens hand. Lidel-

serna råkade i svallning, och man behöfde mera etsande syror för att gifva en bild af landets inbillade lidanden. Följd af några bittra niddikter steg den gamle statsman, som så länge länkat Sverges öden, ned från kanslipresidentstolen, och kort derefter utbröt kriget. Dikt följde nu på dikt, än besjög man den förmodade segern vid Vilmansstrand, än uppmanade man till hämd för Malcom Sinclairs mord, än smädade man de olycklige generalerna Buddenbrock och Lewenhaupt, än tog man deras försvar och sökte vältä skuldbördan öfver på hattpartiets lätt sinniga politik — öfverallt möter man dessa braskande ord om den svenska tapperheten, hvilka så länge ansetts såsom ett uttryck för en högstämmd fosterlandskärlek. Krigets olyckliga utgång hade ej berott på feghet — en svensk hade ju visat sig lika god som tio ryssar — utan på anförarnes oduglighet och förräderi. Mot dem vände sig därför de felslagna förhoppningarnes hela hat. Om Buddenbrock heter det i en visa:

På galgar skola djupt hans skambedrifter ristas,
 Af gaster skrikas ut, som på slik' ställen vistas,
 Ja, korpar ropa ska' utur hans sköld och ljelm:
 Han lefde som en räf och dödde som en skälm.

Så småningom började krigets sår läkas, och de politiska visorna tystnade; endast en och annan mera fredlig dikt såsom den allegoriska fägningsången *Hönsgummans visa* (1751) läto höra sig. Men snart skulle hatet flammas upp i ny låga. 1755—1756 års riksdag och den misslyckade statshöfvingen gåfvo de politiska visförfattarne ny väckelse, och en flod af dikter strömmade åter ut öfver landet. Den tillämnade revolutionen kan redan sägas vara bebådad i en 1756 skriven, versifierad saga om lejonet, i hvilken författarne uppmana människorna att följa de »vilda djurens» exempel, hvilka funno sitt behag i »lejonets» makt. Allegorien var genomskinlig, och Rikens Ständers kommission visade sig fullkomligt sentera den, i det den dömde de båda författarne till fängelse vid vatten och bröd samt till landsflykt. Som man ser hade det sina obehag att ej med vederbörlig hänförelse svärma för den så beprisade friheten!

Det prussiska kriget ägde inga sympatier i landet och har knappt heller lemnat några spår efter sig i samtidens vislitteratur. Men så många flera minnen hafva vi af 1765—1772 års riksdagsstrider. Man liksom känner ett helt

statsskicks dödsryckningar; grofva smädelser och giftiga insinuationer utslungas mot alla ledande politiska personligheter, öfverallt vädrar man smutsiga bevekelsegrunder, och icke ens för döden har man längre någon försyn. Då bondeståndets gamle talman, den begåfvade Olof Håkansson afled under 1769 års riksdag och af ständerna hedrades med en offentlig begrafning i Riddarholmskyrkan, följdes han ännu till griften af motpartiets smädelser. Man skref en Parentation öfver den döde, hvilken niddikt söker sin like i giftighet, och hvars första del utgöres af en tacksägelse till Döden, därför att han tagit detta »skabbiga får» till sig. En annan hjelte i den tidens niddikter var den bekante politikern och köpmannen Gustaf Kjerrman, hvars finansoperationer utgöra ett stående tema för 1760-talets politiska visor. 1764 fann man följande strof öfver honom uppspikad på skampålen å Stockholms stortorg:

Guds ords försmädare,
Rikets förrädare,
Folkets förgörare,
Bankens förstörare,
Att galgen blir din lön,
Ar allas vår bön.

Trots dessa grofheter, hvilka borde hafva verkat härdande, visade man likväl en känslighet, som vår tid har svårt att fatta. Den svagaste hänsyftning blef genast uppfattad och med hetta besvarad. Ett bevis härpå äger man i den förbittrade strid, som kom att utkämpas i anledning af ett — bröllopsqväde. Hjelten i denna fejd, som utgör ett karakteristiskt bevis på, i huru hög grad politiken genomsyrat frihetstidens umgängeslif, var en för sin grälsjuka bekant lektor Stagnell i Kalmar. Dikten lär hafva tryckts i flera tusen exemplar och hafva utgifvits i ej mindre än fyra upplagor. Stagnell börjar sitt poem med en till brudparet stäld lyckönskan, hvilken innefattas i två rader, hvar efter återstoden af poemet utgöres af en drastisk skildring af de olyckor, som mössornas finanspolitik ansågs hafva dragit öfver landet — väfstolarna rosta och kastas bort, verkstäderna tystna, skeppen ruttna, arbetaren svälter, gäldstugorna fyllas och allt går på tok, men — så slutar han dikten, liksom han i en hast skulle hafva erinrat sig festqvädets egentliga anledning:

Då vet jag att de i det kära Karlshamn
 Ej ringaste sällhet skall sakna,
 Men taga hvarannan rätt nöjda i famn,
 Med glädje insomna och vakna.

Strax därpå utkom en af Rothman författad motskrift, som i förföriska färger sökte skildra följderna af mössornas patriotiska politik. Här talas det ej om olyckor och ekonomisk ruin — tvärtom, hvart man vände sig såg man, enligt möss-skalden, »trefne handverkare», och om gäldstugorna fylles, så fylles de icke af hederligt folk, utan af skälmar, som »rätteligen förtjente att klämmas». Med denna motskrift var signalen gifven till ett verskrig, som dock mera utmärkte sig för hetsighet än för qvickhet.

Öfver hufvud taget är det få af tidens store skalder, som skördat några lagrar såsom författare af politiska visor. De kunde väl skriva dikter med politisk syftning, men de egentliga visförfattarne voro mera obemärkta, vanligen anonyma skribenter. Ett lysande undantag utgör Dalin under frihetstidens tidigare skede, ett annat — under dess senare — Bellman. Man kunde tänka sig, att politiken varit ett ämne, som legat fjerran från Fredmanssångarens glada uppfattning af lifvet, men ehuru detta i grund och botten torde vara sanning, var äfven Bellman i viss mening en politisk sångare — och den i ästetiskt afseende mest betydande under frihetstidens sista år. Äfven på detta område gjorde sig hans oöfverträffliga förmåga af korta, slående karaktäristiker gällande; man behöfver blott erinra sig en visa, i hvilken han med en strof per man beskriver Stockholmsbörsens pösande matadorer. Så t. ex. heter det om en af dessa:

Röd i synen, frodigt hull,
 Stora skepp och tunnor gull,
 Hufvudbry en stund på dagen,
 Sedan värk i hals och magen
 Lappri, etc.

Men detta lätta lynne, som med en sådan åskådlighet och kärlek älskade att teckna menniskolifvets brokiga bilder, lämpade sig tydligen ej för att taga parti i några inkrånglade riksdagstvister. I hans dikter börjar också ett nytt åskådningssätt att göra sig gällande — ledan vid denna »frihet», som framkallat så mycket split och grumlat så mycken glädje. I några af Bellmans dikter från frihetstidens sista år tycker man sig liksom höra preludierna till

Gustaf III:s tid med dess lojala, bränvinsdrickande Movitzar, hvilka älskade att fjerran från allt politiskt gräl få sitta och supa i fred, oförargliga och nöjda med sin tillvaro. Det finnes en egendomlig, före revolutionen skrifven Bellmans-sång, i hvilken de mest olikartade ingredienser äro blandade samman. Å ena sidan har man en fosterländsk förtrytelse öfver de styrandes schacker med landets sjelfständighet och deras falhet för ryska mutor — för örnen, som kom öfver hafvet med vingar af guld — men å andra sidan märker man redan lusten att »förgäta alla lifsbesvär» för nöjet att äta, dricka och vara kär. »Drick och glöm» — det är det halft ironiska, halft allvarliga temat:

Låt glömskan få begrafva
 En Carl uti sin sand,
 Blott minnet af Pultava
 I stjerna och i band
 Bärs i vårt land:
 Drick granne, drick i bott'n, det går
 Gutår, gutår,
 Det går, gutår.

Släpp örnen öfver hafvet
 Med vingar utaf gull —
 Ett lejon står i qvafvet
 Och stampar i sin mull;
 Men jag är full.
 Drick granne, drick i bott'n det går
 Gutår, gutår,
 Det går, gutår.

Denna stämning var troligen ej blott Bellmans egen, utan hade nog spridt sig i vida lager. Då revolutionen 1772 störtade frihetstidens statsskick, helsades också segerherren af ett enstämmigt jubel. Den politiska visan bief åter en underdånig fägningsång, och det gick väl intet år förbi, då ej Bellmans lyra förevigade konungens djerfva bragd och prisade den monark, som förstått att »mildra Nordens trumpna min». Politikens tid var förbi, och en bland Bellmans sista sånger slutar också med det vemodiga löftet, att Hoglands hjelte aldrig skulle från skaldens »krönta» lyra få höra frihetssången *ça ira*.

Det ligger ej inom gränserna för denna uppsats att skildra, huru missnöjet med Gustafs politik på 1780-talet framkallade en följd af visor, hvilka i hätskhet täfla med frihetstidens, och här är ej heller platsen att redogöra för

de ofta stämmningsrika frihetssånger, hvilka i vårt land åter spegla den franska revolutionens idéer. I stället må här bifogas en kortfattad inledning till frihetstidens tvenne mest berömda politiska visor, Sinclairsvisan och Hönsgummans visa.

1738 hade sekreta utskottet afsändt en af sina ledamöter, major Malcom Sinclair, till Konstantinopel för att der inleda underhandlingar om en allians mot Ryssland. Hans resa förbereddes i största hemlighet, men denna bevarades ej bättre, än att ryska sändebudet i Stockholm Bestuscheff fick aning om saken och genom mutor förstod att skaffa sig en kopia af det porträtt af Sinclair, som dennes chef ägde. Porträttet afsändes genast till det ryska hofvet jemte underrättelse om den svenska regeringens planer. Det gälde nu för ryssarna att uppfånga underhandlaren och dennes vigtiga depescher. I April 1739 anträdde Sinclair återfärden, under en del af resan följd af turkisk och polsk eskort, men på österrikiskt område — i närheten af Breslau — blef han uppsnappad af den ryska regeringens utskickade, röfvad och mördad. Vid underrättelsen om detta mord ljöd ett hämdeskri öfver hela Sverge. Bestuscheff måste begära regeringens skydd mot de uppretade folkskarorna, och på det ryska kabinettets försök att bortförklara saken fäste naturligtvis ingen den minsta tilltro.

Sinclair hade mördats den 17 Juni 1739, och redan den 21 September hade Censor librorum till bedömande mottagit en visa: *Samtal emellan Kon. Carl XII och Majoren Malcom Sinclair uppå Eliseiska fälten i de dödas Rike. På sw. vers, 84 stropher.* Censorsjournalen innehåller härom endast den korta anteckningen: Improberadt. Anledningen till denna hårda dom var väl svårigen rent ästetisk. Den svenska regeringen intog nämligen under denna tid en egendomlig ställning till Sinclairs mord. Man hvarken upptog eller afböjde den ryska regeringens ursäkter, utan föredrog att hafva frågan öppen för att i händelse af behof begagnas såsom en lämplig krigsorsak. Ehuru man med nöje såg folkets växande förbittring, vågade man måhända ännu ej att tillåta tryckningen af en så pass krigisk dikt. Men att förbudet ej var så synnerligen allvarligt menadt, visas däraf, att dikten verkligen finnes i ett tryck från 1739.

Den spred sig som en löpeld kring hela landet, framkallande öfverallt hänförelse och förbittring, samt var nog

en icke obetydligt medverkande orsak till det kort derefter skeende fredsbröttet med Ryssland. Men långt efter det att denna stundens hänförelse slocknat, ljödo Sinclairsvisans halft krigiska, halft idylliska toner, och mången åldrig man i våra dagar torde ännu från sin ungdom erinra sig, huru han i sina föräldrars sällskapskrets hört sången om herden Celadon, som »på ljuflig blomsterplan sina lam utförde». Om diktens popularitet vittnar den omständigheten, att Kongl. Biblioteket äger omkring sjuttio olika upplagor deraf.

Diktens författare var en under frihetstiden icke obekant skriftställare, hvars namn numera dock endast är bevaradt i samband med denna visa. Något fullt bindande bevis för författarskapet finnes ej, men den här använda signaturen CelAdOn är den, hvilken *Anders Odel* vanligen begagnade sig af, och ingen har heller velat bestrida honom hedern af denna populära dikt. Om hans lefnadsomständigheter är just ej mycket att berätta. Han föddes 1718 i Vestergötland, var under sin mannaålder tjensteman vid manufakturkontoret och manufakturrätten samt dog 1773. Såsom författare var han ganska flitig och man äger icke så få politiska skrifter af hans hand.

Äfven högst populär var den andra af de ofvan omtalade visorna eller *Hönsgummans visa*, 1751 författad af en bland frihetstidens för öfrigt mindre bemärkta vitterlekare, kyrkoherden i Huddinge och Brännkyrka *Olof Carelius* (född 1702, död 1758). Tanken att under bilden af en herrgård skildra Sveriges öden under olika regenter kan svårigen kallas originell. Den politiskt allegoriska sagan uppstod i England under Carl II:s regering och fördes derifrån öfver till öfriga europeiska land; i Sverige behöfva vi blott erinra om Dalins saga om hästen, hans versifierade saga om Ängen m. fl. för att finna, att Carelius ej varit utan föregångare. Men den mest omtyckta af dessa allegorier var utan tvifvel Hönsgummans visa, hvilken ända in i senaste tid upplefvat en hel följd af upplagor och fortsättningar. Det politiska elementet är föga utveckladt i denna visa, och från den synpunkten tjenar dikten väl blott att åskådliggöra den rojalism, som trots frihetstidens halft republikanska statsskick likväl fans kvar på botten af det svenska folkets politiska uppfattning.

H. S.

Malcom Sinclairs visa.

Sist, när på ljuflig blomsterplan
Jag mina lan utförde,
Och satte mig, som jag var van,
Der jag bäst lärkan hörde,
Så kom till mig en gammal man,
Beprydd med silfverhåren,
Han såg mig ganska gunstigt an
Och helsade: God måren!

»Hör», sade han, »kom! Celadon,
Följ med mig litet stycke;
Lägg från dig dina lappris don;
Du skall få höra mycke».
Jag stod strax upp, lad' flöjten bort,
Tog gubben uti handen,
Och kommo vi strax, innan kort,
Till obekanta landen.

Ett fasligt berg midt för oss var,
Det jag rätt häpna' före,
Men gubben sade: »Åh, var karl!
Vi så ej hissna böre.
Säg! vet du ej, att veklighet
Har aldrig vunnit ära,
Men deremot manhaftighet
Ses alltid kransar bära.»

Häraf så blef jag fuller styrkt,
Men åter'gen förskräcker,
När gubbens hand med rostig dyrk
Åt bergets port blef sträckter.

Jag ville rymt tillbaka; men
 Han fattad' mig i armen,
 Och sade: »har du då, min vän,
 Ej hjerta uti barmen?»

Jag måtte ropa eller be,
 Det halp dock intetdera;
 Jag skulle in, vi fingo se
 I berget gubbar flera,
 Dem jag dock alla trodde väl,
 Emedan som de viste,
 Att de en svensk uppriktig själ
 I skrynkne lemmar hyste.

Vi gingo dessa snart förbi,
 I våra skumma salar;
 Men fingo derpå genast si
 Täckt lilje-klädda dalar
 Och lundar af cypresse-trä
 Samt cederprydda höjder;
 Vi togos mot af en allé,
 Som var af lindar böjder.

En äkta sol med silfversken
 Och perlestrålar höga
 I klara vassen derpå se'n
 Begynte sig att löga:
 Hon klädde präktigt guldmöär
 Uppå agate-bergen
 Och gjorde himlen klar och skär
 I höga safirs färgen.

Beredde fogel-svärmen nu
 Med gäll-ljudd silfvertunga,
 För denna gyllne purpur-brud
 Begynte till att sjunga;
 Kristallekällan, som utför
 Demanteklippan kullra,
 Hon vid sin klara uppgångsdörr
 Med perle-böljor bullra.

Inunder hvart ett skuggrikt trä
 Gråhårige sig döljde,
 Dem nöjet satt uppå sitt knä
 Och med sin mantel höljde,
 Och gaf dem nektar utur gull
 Och dem i kärlek kysste.
 Med ett ord sagdt: den ort var full
 Af allt hvad ädelt lyste.

»Ack!» sad' jag, »täcke gubbe! hvad
 En sällhet du mig ämnat?
 Jag är så hjertans nöjd och glad,
 Att jag min får har lemnat;
 Säg, får jag icke här med dig
 Bakom en buske lefva
 Och uti himmelskt nöje mig
 Insvepa och inväfva?»

Men han mig svarad': »Käre håll!
 Den här skall bo och bygga,
 Han måste först på verdens bäll
 Slå odygden till rygga;
 Ty utaf alla, du här ser,
 Är ingen, som ej kämpat,
 Den ene mindre, andre mer,
 Och henne förolämpat.»

Härvid jag pustad' ängsligt till,
 Men fick ej tid att tala;
 Ty sinnet föll mig i en grill
 Och alltför ljuflig dvala,
 Emot oss kom en täcker park,
 Ett Floras mästestycke,
 Der gudarne af frusen mark
 Ha' gjort ett sommarsmycke.

Der stodo lagrar i gevär
 Och skillrade för solen,
 Derunder växte röda bär,
 Som prydde gröna jorden,

Der stod en vattenkonst och gret,
 Så klara vattnet flödde,
 Så var, sad' gubben, hennes sed,
 Sen Carl den Tolfte dödde.

Och är det fåfängt bjuda till
 Beskrifva denna prydnad;
 Med tysthet jag här heldre vill
 Bevisa himlen lydnad;
 Dock kan jag ej förtiga, hvad
 Oss se'n för nåde hände,
 Då jag min' ögon nöjd och glad
 Åt höga slottet vände.

För nämnda slottets kopparport
 En hop stålklädde svenner,
 Nedkommo ifrån Baldurs ort,
 Helt trogne Martis vänner,
 Med dragna pampar stodo vakt,
 Att ingen skulle klifva
 På slottets sammetsklädda prakt
 Ell' blanka silfverskifva.

Men, tänk! så bistre, som de här
 Med bleka ansigt' stodo
 Och hotade med blankt gevär,
 Så tog' de dock till godo,
 Att gamle gubben ledde mig
 I deras förmak dyra,
 Der ett ungt lejon road' sig,
 Ett krossadt klot att styra.

Jag häpna' nu långt mer än förr,
 Men skräcktes ännu mera,
 När gubben lätte på en dörr
 Af klara silfret skära:
 Inför densamma var en sal,
 En sal för alla salar;
 Derinne luften var helt sval,
 Och ljuset som i dalar.

Kring om ett präktigt silfverbord
 Tolf *Svenska Carlar* suto,
 Som talte inte många ord,
 Men konga-miner guto;
 De åtta sågo gamla ut,
 De fyra inte spåde,
 De förre, som de ock förut
 Från verlden gjort afträde.

Den nionde i denna rad
 Tyck's ha ett hastigt sinne;
 Den tionde sågs djerf och glad
 Med mod i bröstet inne;
 Den elfte var en täcker kar,
 Han satt och räkna' pengar,
 Han delte ut, liksom en far,
 Till sina barn och drängar.

Den tolfte var en sirlig, lång
 Och väl uppväxter hjelte,
 Den man kund' se ej enda gång
 Sitt karla-hjerta fälte,
 Hans ögon voro oförskräckt',
 Liksom på unga örnar;
 Hans styfva näfvar knytttes käckt
 Som rammar uppå björnar.

Hans korta hår, som kämdes opp,
 Afbildade en krona,
 Som var åt en så dugtig kropp
 En sirlig hufvudbona';
 Hans armar, ben, vor' full af märg,
 Hans skuldror utaf styrka,
 Hans länder voro liksom berg
 Och marmor i vår kyrka.

Han satt uti en svensker rock
 Af blått passabelt kläde,
 Han hade elghuds kyller ock,
 Som aldrig låg i träde,

Och handskar utaf samma slag,
 Som långt på armen räckte;
 Tror knappt manchetten satt i lag,
 Den styfva kragen täckte.

Ett tjockt gehäng, tre finger bredt,
 Var spändt på blåa rocken;
 En grufflig pamp, den mången sett
 Nedsabla hela flocken,
 Satt, dragen till en tredjedel,
 I detta gula bälte:
 Och ville ut, ge den sin del,
 Som trotsat denne hjelte.

Ibland så steg han upp och gick
 Med sina stöflar store,
 Som sutto uti krigsmans skick
 Och föga blanka vore;
 Han hade sporrar uppå dem,
 Så stora, att de passa
 Åt sådan fot och karla-lem
 Med sina kringlor hvassa.

Sin ganska stora höga hatt,
 Den gyllne knappen prydde,
 Han på sin krönta hjessa satt;
 Se'n stanna' han och lydde,
 Hur kämpavakten skillrade,
 Så att gevären slamra':
 Man kunde se, han undrade,
 Ho kom till dödsens kamrar.

Strax lättes blanka dörren opp,
 En svensker karl framträdde
 Med skjuten, sargad hjelte kropp,
 Dock miner inte rädde;
 Hans ansigt' var med blod besköljdt,
 Nedsabladt, trampadt, slaget,
 Och bröstet, som hans hjerta döljt,
 Had' grofva skott intaget.

Hans hjerna satt i håret klent,
 Jag ryser det att nämna;
 Men glädes, att ej är för sent
 För himlen sådant hämna.
 Han hade spänd pistol i hand,
 Liksom han ville skjuta,
 Men dödens hårdt åtsnörda band
 Befalte'n förr att sluta.

Han helsade på svenskt manér,
 Då kungen nådigt svara',
 Och sad': »Vi känna inte Er,
 Hvem skulle I väl vara?»
 »Jag är», sad' han, »en svensk major,
 Mitt namn är Malcom Sinclair;
 Min själ nu nylig' af mig for
 Från hjertats vrår och vinklar.»

»Hur», sade kungen, »blef du död?
 Du tappre krigsbuss store!
 Du äst i blod så färgad röd,
 Liksom du slagtdad vore.»
 »Jo», sade han, »Hans Majestät!
 En oförskämd Bellona
 Har så betalt de trogna fjät,
 Jag gått för Sverges krona».

»Ja så», sad' kungen, »men hör på:
 »Hvar var du, när du dödde?»
 »Tre mil från Breslau, när en å
 Ur mina ådror flödde.»
 »Hvem mördat dig?» »Sex ryske män,
 Som stulo af mig lifvet;
 Had' jag fått tid, jag dem igen
 Skull' snälla pilar gifvit.»

»Ja så, då slåss vårt Sverge än
 Med ryssen uti ifver?»
 »Nej, Hans Maj'stät, han är vår vän,
 Så sagdt åtminston' blifver.»

Bellona = krigsgudinna.

»Nej säg! men hvad för slag had' du
 I Breslau till att göra?
 Säg, sku' vi tro, att kejsar'n nu
 Vill sig på oss förföra?»

»Nej men, det höres intet af;
 Mitt äfventyr var detta:
 Jag for till Sultan i fullt traf,
 Min konungs värf förrätta.»
 »Ack, Sultan! håll! håll Sinclair, håll!
 God vänner, Carlar alla!
 Här är en Svensk från verldens bäll,
 Som mördad nödgats falla.

»Se hvar han står, och blodet ned
 I strida strömmar rinner,
 Der kan man se en hjeltesed,
 Som ej i döden sviner!
 Tänk på, han kommer från Turki't!
 Ack! låt oss då få höra,
 Hur'ledes Mars sin dragna plit
 Nu brukar till att föra.»

Strax reste de sig alle tolf,
 Vår Sinclair att bestråla,
 Som deras blanka silfvergolf
 Med röda saften måla'.
 Den Elfte sad': »Stig, hjelte, hit
 Till bordet me'n du talar!
 Lägg bort pistolen och din plit,
 Han dig ej mer hugsvalar.»

Ty klef han fram uti sitt blod,
 Att det kring benen stänkte,
 Ett karla-väsand', hjeltemod
 I röda köttet blänkte.
 Den *Tolfte* sad': »berätta snart,
 Hvad sker i våra länder;
 Ditt ärende och öfverfart,
 Samt hvad deruppe händer?»

»Jo», börjad' han, »vårt Svea är
 En dam, som stilla sitter
 Och sina gröna lagrar skär,
 Förnöjd med foglaqvitter:
 Hon dricker fridens söta vin
 Ur Fredriks gyllne koppar
 Och skådar med en hurtig min
 På sina blåa troppar.

Och skall knappt någon hafva sett
 En så förnuftig flicka,
 Som, fast hon framdel's sig beredt
 På grönan kjortel sticka,
 Har hon dock laddat flinkt gevär
 Och lagt utmed sin sida,
 Så att, om nå'n skull' gå förnär,
 Skall han i fallet bida.

Hon klä'r sig som en karl med hatt
 Och lider ingen mössa;
 Dess purpurn får ingen fatt,
 Fast mindre lof att kyssa,
 Mer än som hennes äkta man,
 Kung Fredrik store, dyre,
 I hvilkens troгна, starka hand
 Hon anförtrött sitt styre.

Och som Hon vänlig min vill se
 Af alla uppå jorden,
 Så täcktes hon ock nådigt ge
 Åt mig de höga orden:
 'Red Sinclair, red dig till och far
 Till Sultans varma länder;
 Du vet, vi vänskap plägat har,
 Se'n *Carol* var i Bender.'

Ty for jag dit i största hast;
 Kom lyckligt ock tillbaka,
 Men åter bort på lyckans kast
 Min konungs värf bevaka',

Kom lyckligt dit, förrättad' väl
 Hvad mig var budet göra,
 Fast oväns arga, falska själ
 Vill smädetal kringföra.

Nu slogs Sultan, och slåss ännu.
 Med ryska kejsarinnan.
 De ge hvarandra sju för tu;
 Dock tyckes Sultan vinna.
 Och efter jag till honom for,
 Strax ryska hofvet gissa',
 Att jag på Sveriges vägnar svor
 Med honom punkter vissa.

Man tillad' äfven också se'n,
 Och ilskan dermed viste,
 Att mången ryss båd' arm och ben
 För min skull plötsligt miste,
 Och att jag kund' ej för min död
 Det väna folket lida,
 Samt att min klinga ofta flög
 Okallad ur sin slida.

Nu var jag rester derifrån,
 Till Breslau ändtligt kommen,
 Hvarest, när såsom min person
 Af Amtet blef förnummen,
 Mig önskades en lycklig fart
 Till Svenska kungens länder,
 Det jag ock upptog för en art
 Af Sveriges trogna vänner.

Men när jag sedan några mil
 På vagn från staden hunnit,
 For en af sex, liksom en pil,
 Förut, den se'n mig vunnit;
 Han kom tillbaka, lade an,
 Och fråga' hvad jag förde
 För lustigt nytt till Sveriges land,
 Som ryska kronan rörde.

Jag viste af 'en temlig kort;
 Men fyra hans dragoner,
 De ryckte mig af vagnen bort,
 Ursinnige pultroner,
 Och refvo till sig allt hvad som
 På papper var uppskrifvet,
 Der jag helt troget handlat om
 Hvad Sverige nyttigt blifvit.

Se'n sporde han mig åter till,
 Hvad mera nytt jag hade;
 Jag teg derpå, förbittrad, still,
 Då annan en strax lade
 Mig genom hufvud med ett lod,
 Så att jag nödgas falla:
 Min själ for bort, mitt hjerteblod
 Och krafter blefvo alla.

Se'n höggo de mig lem från lem,
 Fast hjertat i mig picka'.
 Man orsak har berömma dem,
 Som, utan till att klicka,
 Förmådde skjuta mig ihjäl
 Med ellofva pistoler,
 Den tolfte ligger ännu här
 För svenska *Tolf Caroler*.

Och såled's har oskyldigt jag
 För ovän misstänkt blifvit;
 Jag har för samma sett min dag
 Och måst qvittera lifvet.
 Min själ var ännu aldrig arg
 På ryska kejsarinnan;
 Dock ryssar mig som björn och varg
 Handterat härutinnan.

Och uppå ett förrädiskt sätt
 Man mitt porträtt utsände,
 Så att det skulle falla lätt,
 Mig slå, hvar jag anlände.

Nu ha de då sin önskan fått,
 Dock kan det mig hugsvala,
 Jag vet, min konung detta skott
 Lär ofelbart bet . . . beklaga.»

»Men, Sinclair, hör!» den siste *Carl*
 Till honom derpå sade:
 »Säg, fick du ej, som tapper karl,
 Dig värja för slik skade?»
 »Nej», sade han, »de röfvat bort,
 Som tjuftar, vapen mina,
 Och gjorde se'n processen kort
 Och glömde mig att pina.»

»Nu», sad' kung Carl, »vi säga kan,
 Det hjertligt oss förtryter,
 Att en så hurtig karl och man
 Så hårda isar bryter,
 Och straffe himlen äfven den,
 Som åt ditt blod sig fägnar,
 Ell' sändt de mördare och män,
 Ell' dem försvarar, hägnar!

Men, apropos, håll, Sinclair, hör!
 Hur är med *Pruthska freden?*
 Männ' tro i folket hjertat dör
 Till tiden är förleden?»
 »Nej, nej, Hans Majestät, tro fritt,
 Sultan har hårda näfvar,
 Och felas föga hvar tar sitt
 Och ojemn lycka jäfvar.»

»Ja! men det vor' lust höra få
 De gamle tappre götar
 Ännu en gång med mod gå på
 Och dela karla-stötar;
 Man vet, att deras krutrök lär
 Kring verlden ännu lukta,
 Och ingen är, som icke svär
 Sig kunna tio tukta.»

»Hans Majestät! tro säkert, att
 Om de allenast fingo
 Se Hans Maj'stäts durchskjutna hatt,
 Det skulle dem så tvinga,
 Att hela hjertat upp och ned
 I bröstet skulle picka,
 Och deras svärd på karlased,
 Begära blod att dricka.»

»Kung Stanislaus, käre, säg,
 Hur' är det med hans lycka?
 Säg, vandrar'n än så ojemn väg
 På lyckans falska krycka?
 Säg, vill ej någon puissance
 Mer uppå honom tänka?
 Har då hans sol gjort alliance
 Med mörkret, mer ej blänka?»

»Hans Majestät! han lefver nöjd
 På lyckans lägre säte,
 Och tror man, han är föga böjd
 Mer om sin krona träta.
 Dock törs jag inte gerna se
 I ödets dolda lagar:
 Han får henn' än en gång kanske,
 Om himlen så behagar.»

Rätt som man nu så taltes vid,
 Så hördes litet bullra,
 Och ut'för fönstren sågs derned
 Helt många vagnar kullra.
 Man sporde genast ho der var,
 Då bleka vakten svara:
 En ganska stor minister-skar'
 Är kommen här att vara.

En kom strax in, fick audiens;
 Hans sak de snart afgjorde;
 Se'n slog han upp sin reverens
 För hela kunga-borde',

Gick derpå ut, en ann' kom in
 Och för sitt hof agera'
 Så fermt, att man dess stolta min
 Och slughet admirera'.

Ja, hvart ett hof af Japhets land
 Här hade en minister,
 Som med helt mjuka kärleksband
 Skull' binda alla tvister;
 Och hvar och en kom till förhör,
 Så snart det honom borde,
 Men ingen inför deras dörr
 Okallad träda torde.

Här var en kejslerlig och fransk,
 Samt engelsk, preuss'k och rysker,
 Här var en italiensk och spansk
 Holländsk samt dansk och tysker,
 Ja, jag kan sannerligen ej
 Mig alla nu erinra,
 Men alla syntes utaf mej
 I guld och silfver glindra.

Jag stod hos gubben så långt bort,
 Att jag ej kunde höra,
 Hvad dessa herrar talte kort,
 Ell' det till sinnes föra;
 Dock smög jag uti skuggan fram,
 Så snart en tala börj'de,
 Som sad' sitt hof fått hjertekram
 Af allt det Sinclair sörjde.

Och talt'en, liksom man förut
 Skull' trott det hofvet villa,
 At Sinclair på sitt lif fick slut
 Och nödgades bli stilla.
 Han ropa' mycket om honneur,
 Om ädelt, kristligt sinne,
 Och att dess hof allt ärbart gör
 För verldens friska minne.

Han declarera' den infame,
 Och hofvets rang ovärdig,
 Som inte hade blygd och skam
 Att slå en så rättfärdig.
 Och när han ändtligt talat ut,
 Så strök han uppå foten
 Och mente med sin söta trut
 Nu lagat bot för soten.

Man tog hans talan gunstigt opp
 Med helt förställda miner,
 Man log åt tankens fria lopp
 Och tungans styfva linier;
 Sist tacka' man 'en gunstigt för
 De målade dusörer,
 Som han så ymnigt dem nu gör,
 Af alla slags kulörer.

Just nu steg Carl den Tolfte bort,
 Tog Sinclair uti handen;
 De gingo ut, och innan kort
 Sågs de på gröna landen;
 De gick tankfulla upp och ned
 I vackra gångar gröna.
 Att de om viktigt taltes vid,
 Man kunde se och röna.

Man kan ej veta hvad det var,
 Hvarom de räsönera';
 Men stundom sågs den store *Carl*
 Sig litet alterera.
 Omsider kommo de igen,
 Då *Carl den Elfte* fråga':
 »Hur står det till, min son och vän?
 Ditt hjerta står i låga».

»Åh bagatell!» sad' han, »min far,
 Jag utaf åtrå brinner,
 Att se om Mars der upp' är karl,
 Och om han kransar vinner;

Jag vill mig laga till gä opp,
 Bli borta några dagar,
 Och föra an min hjeltetropp,
 Så att Europa brakar.

»Kom, Sinclair», sad' han, »kom följ med,
 Vi sku', för ro skull, pröfva
 Att bryta stål, som ruttet trä,
 Och styfva kaxar söfva.»
 Vår Sinclair genast färdig var,
 Höll tropp med slika frågor;
 Han tog en air, som modig karl,
 Och döljde sina plågor.

»Flinkt väsen», sad' kung *Carl*, »skall bli,
 Friskt, bussar uti Norden!
 Båd' sol och måne skall få si
 Förändring uppå jorden.
 Kom, Sinclair, låt oss här gå opp
 Och genast slå till korum,
 Och rida kring i fullt galopp
 På Martis flinka forum.»

Den Elfte tog den Tolfte fatt,
 Rätt som han skull' marschera,
 Och sad': »Min son! vi ha god natt
 Från verlden tag't; än mera,
 Om du nu skulle komma hän,
 Vor' ingen, som dig kände
 I hela vida Sveriges län,
 Eli' tanken på dig sände.

För öfrigt drar vår måg, din bror
 Och svåger, Fredrik store,
 För allting omsorg, så jag tror,
 Om du der sjelfver vore,
 Så skull' det vara alldel's ett:
 Du känner ock Ulrika,
 Din syster, därför kom och sitt
 Ej efter oro fika.

Jag menar du må vara mätt
 På slika sura drufvor,
 Som hade knappt på tronen trädt,
 Förr'n ovännen dig trugar
 Att gå med sig på fältet ut,
 Och fast han gruffligt tappa',
 Så had' han dock så när en klut
 Bortrifvit af din kappa.

Sen fick du ej ditt Sverige se,
 Förr'n kort förrän du dödde,
 Du som tolf år och tvenne tre
 Dig på din klinga stödde.
 Nu är du kommen uti ro;
 Bli då, för Guds skull, stilla,
 Låt dem, som nu på jorden bo,
 På slika saker grilla.»

Vid dessa kloka fadersord
 Strax sonens ögon runno;
 De stego åter till sitt bord,
 Och armar kärligt bunno;
 »Ja», sade han, »min ljufve far!
 Jag vet väl jag är döder;
 Men för den kärlek, som jag har
 Till Sverige, jag dock blöder.

»Jag vet hvad hjerta, kraft och mod,
 Jag i soldaten satte,
 När jag midt för hans ögon stod
 Och sjelf i fästet fatta',
 Och der jag red för rytteri't,
 Der växte mod i bröstet',
 Der drog en karla-arm sin plit,
 Och blod på marken öste.

»Hjelp, Gud! jag kan ej utan gråt
 Och tårar mig påminna,
 Då jag och Rehnsköld följdes åt,
 Vid Narva, kransar vinna.

Der blåst's alarm, vi gingo på,
 Så solen hufvud skaka ;
 Och Cronstedt sköt, så bergen blå
 Begynte till att knaka.

»Än Düna slag, än Klissow då,
 Än Krakau, Lemberg, flera?
 Männ' tappre Svenske bussar blå
 Ej der suv'ränt regera?
 Augustus måste ju af tron,
 När som han såg min klinga?
 Och nu . . . . .
 Det kan mitt hjerta tvinga.

»Fast mången tyckte, att min sol
 Sig berg'de vid Pultava
 Och steg inunder mörker pol,
 Att låta sig begrafva.
 Så tro mig fritt! had' Fredrikshall
 Mitt lif så brådt ej ändat,
 Had' mina grofva styckens knall
 Väl nya solar tändat.

»Men nu är fåfängt tala om
 De förra friska tider;
 Vi veta dock ej huru som
 Man nu på jorden strider.
 Dock önskar jag mitt Sverige godt,
 Jag, som dess konung varit
 Och klädt för samma många skott,
 När jag i fält har farit!

»Så må då väl, I bussar blå,
 I lejon uti Norden!
 Lät se, I alltid på er stå
 Och ägen norra jorden!
 Jag tackar er för hvar en dag,
 Jag eder kommendera',
 För I gick på i mina slag
 Och veko ingendera.

»Gack, Sinclair, i ditt rum och sitt,
 Sätt värjan i din skida!
 Oss har dock himlen mycket gett,
 Hvarmed vi tiden lida:
 Vi äga ju en gudafröjd,
 I våra himlasalar!
 Vårt läger är af nöjet höjdt
 I täcka liljedalar.»

Af denne hjelten ifren svann,
 Hans grymma ärr ej sågos,
 Han sig förnyad genast fann,
 Hans kropp ej mera plågas;
 Fast han i verlden hurtig var
 Och kunde tycken vinna,
 Vardt han dock nu en annan karl,
 Som vi en gång sku' finna.

Strax steg vår Sinclair i ett rum,
 Som klart af perlor lyste;
 Der mötte'n hjeltar, famna'n om
 Och honom kärligt kysste;
 Der inne sågs i blåa klä'r,
 På silkesklädda troner,
 Högborne ädle, som gevär
 Ha' burit för Tre Kronor.

En gudalust kringsväfvade
 Och allas hjertan nöjde,
 Jag skåda' det, jag bäfvade
 Och mig till marken böjde,
 Jag knäppte mina händer hop
 Och vördsamt gratulera'
 Med underdånig suck och rop
 Dem, som så väl regera.

Se'n tog mig gubben vid sin hand
 Och förde mig tillbaka;
 Jag gret, att mina lefnadsband
 Förhindrad' mig att smaka

Ett sådant nöje, som här var
 För dem, som väl ha lefvat
 Och efter ärans krona rar
 Med fulla krafter sträfvat.

Derpå fick jag strax se min hjord
 Och lamungarne snälle,
 Som åto vid sitt blomsterbord
 På samma rum och ställe.
 »Se nu», sad' gubben, »lemnar jag
 Dig der jag dig frånledde,
 Och glöm nu aldrig denna dag
 Ell' hvad på honom skedde.»

Och härpå tog han mig i famn
 Och tacka' för godt följe.
 Jag bad'en säga mig sitt namn,
 Men han mig det fördöjde.
 Se'n stulta' han från mig igen,
 Jag stanna' qvar och qvillra',
 Tills denne min utlefde vän
 Utur mitt sigte tillra'.

Sen satte jag mig ned och gret
 Och ömkade den skade,
 Att Sinclair så i hastighet
 Sin' ögon sammanlade.
 Det var likväl en hurtig karl,
 En krigsbuss och en hjelte,
 Som, der råson fått blifva qvar,
 Med Kuthler väl spänt bälte.

Ack! tänk hvar redlig Svensk uppå
 Den herrens svenska hjerta.
 Mång' hjeltes hjerta blifva må
 Mot hans en liten ärtä.
 Ja, tänk uppå, hur' som han föll,
 Och hvem den gerning gjorde,
 Samt hur' han tyst i döden höll,
 Hvad sägas just ej borde.

Derför, I hjeltar, som ha mod
 Och hjerta uti brösté',
 Ack! hämnen *Malcom Sinclairs* blod,
 Som Kuthler mordiskt öste.
 För öfrigt är jag städse Er
 Tillgifven alla tider,
 Och slutar nu, helst som jag ser,
Vår sol i skuggan skrider.

Konung Carl XII:s krigssång*).

Marsch, bussar! gå på uti Herrans namn,
 Spännen hanen friskt upp, läggen sedan ifrigt an,
 Gifven fyr, bräcken af, tan pliten uti hand,
 Gån på! frukten ej hvarken mord eller brand.
 Gån på för vårt fädernesland!
 Att våga sitt lif för sin konung och slägt,
 Det är både Gudi och menniskom täckt,
 Derför ska vi käckt,
 I vår blå drägt,
 Gå på, stå, dunka och slå,
 Ja, dem klå alla så,
 Att de, döda, ligga neder som strå.

Fast litet förskräcker oss fiendens hop,
 Skönt han skulle komma med mordiskt skri och rop,
 Med sina stolta bussar, till oändeligt tal,
 Till häst och till fot öfver berg och dal;
 Dock göra de oss intet qual.
 Ty himlen, som vet att vår sak han är god,
 Han gifver oss styrka af krafternas flod
 Och styrker vårt blod
 Till ett oändeligt mod,
 Så att man kan spörja försann,
 Huru städer och land
 Blifva frälsta genom vår tappra hand.

*) Denna krigssång anses vara författad af fältmarskalken Magnus Stenbock.

Hallå! Mina bussar! hör trumman hon går,
Valdthornen de klinga, och marschen man nu slår.
I Svea landsens hjeltar! I ställen eder opp,
Gån på! sluten väl uti fullan tropp,
Gån på med friskt mod och hopp!
Helt litet vi akta, att vi äro få,
I Gudi så äro vi många ändå.
Ja! låt oss gå på,
Och redeliga stå,
Så att vi måga si,
Huru de skola fly liksom bi.
Ännu står Gud Sverges konung bi!

Höns-Gummans Visa,

som hon sjöng för sig sjelf i Höns-huset på Herregården,
när sista kalaset var.

Hanar å hönor å kycklingar små,
Spring glädtuga nu,
Qväd mina pullor å tuppar, hå, hå,
Sjung kuckuliku.
Lät si, hvar en hoppar
I kring sina koppar
Å näbbana doppar.
Jag orkar illa gå,
Sitter gammal å grå,
Men qväder ändå.

Fyra tjog år å så nitton dertill
Ä min ålder i dag.
Folcke må tro mäg så mycke di vill,
Men aldri vet jag,
Min hog vari bätter,
Bå dagar å nätter,
Än han ha vari nu
På sex år eller sju
För nån Herre å Fru.

Fem stora Herrskap på Herrgålen vår,
Allt efter hvarann,
Mins jag så väl, som de varit i går;
Och derföre kan
Min åldriga tunga
Om Herrskaper sjunga,
Bå gamla å unga.
Den, som ha vari mä
Må ju veta hur dä ä,
Var man säker på dä.

Årsgammal var jag, då Fröken*) for bort,
 Då hörd jag di sa,
 Hur hon ha hushålla, rundt eller torrt,
 Dä va som dä va;
 Men bort vill hon resa
 Te den, som kan läsa
 Bakfram i katkesa.
 Lika hva di sa,
 Nog ha Fröken vari bra,
 Men di narra'na sta.

Sen var en Herre på gålen, jag mins,
 Han va väldug med art;
 Yppare husbonde näpliga fins,
 Men han dödde så snart**);
 Å Frun***), som var enka,
 Fick sörja å tänka,
 Hva hon skulle skänka
 Te dem, som mä makt
 Uppå Gålen hade akt
 Och om ägona vakt.

Bästa, som Frun i sitt hus hade qvar,
 Var en endaste Son†),
 Fyra års Herre, som miste sin Far,
 Men mins, han va mon
 Om åkrar å ängar
 Å flitiga drängar,
 Om ägor å pengar;
 Han föga va stor,
 När han följde sin Mor
 Å kring ägona for.

Grannsämja, hemfrid å styr på sitt hus
 Hölt han, som en kar.
 Frun, som han fick, var ett dygdenes ljus,
 En Fröken så rar ††),

*) Drottning Christina.

***) Carl X.

***) Hedvig Eleonora.

†) Karl XI.

††) Ulrika Eleonora d. ä.

Så from å gudfruktig,
 Så sedig och tuktig,
 I hushållet dugtig,
 Att af detta par
 Är åminnelse qvar
 Alla verldenes dar.

Arfvingar fingo den Herre å Fru,
 Jag mins inte grant,
 Som jag kan tycka, så voro de sju. —
 Jo, jo, dä va sant;
 Ty fyra de siste
 Små Herrar, jag visste,
 Att Herrskape miste*):
 Den äldsta va qvar,
 Å så Fröknar ett par**):
 Med Moder å far.

Herrskape sjelfva de lefde så kort,
 Jag mins hur vi gret,
 När som vår nådiga Fru dödde bort,
 Den sorgen var het
 Å svår för oss alla
 Som bittraste galla,
 Vi gick här å valla
 Bå nätter å dar,
 Å den ömaste var
 Vår bedröfvade Far.

Fyra så när som ett fjerendels år
 Han lefde derpå;
 Men tamekatten, när han stog på bår,
 Hur di glunkade då.
 Di sa: vi få värre,
 Bå större å smärre;
 Vi miste en Herre,
 Som ville å fick
 Hålla ordning och skick.
 Gissa på hur ä gick.

*) Prinsarne Gustaf, Ulrik, Fredrik och Carl Gustaf.

***) Hedvig Sofia och Ulrika Eleonora d. y.

Sonen*) tog hushålle först uti akt,
 Men sen for han ut,
 Reste med junkrar å drängar på jagt,
 Hade kulor å krut.
 Men trålla dä krute,
 Di hölts mä där ute!
 Dä vålde på slute,
 Att räfvana log
 Åt dä skotte, som tog,
 Då vår Husbonde dog.

Endaste Systemen**) va frommer å go,
 Som ärfde sin Bror;
 Att hennes Herre***) på lofven å tro,
 Som han henne svor,
 Fick styra och ställa,
 Så de blefvo sälla,
 Som hade vari snälla.
 Å sen ha dä gått
 Bå mä stort å mä smått,
 Såsom han ha förmått.

Nog va dä mer än halft anna tjog år,
 Då Herrskape här
 Rådande voro på Herrgålen vår
 Med mycke besvär.
 Nu ä di döda
 Från omsorg och möda.
 Vår ögon ä röda;
 Ty jemmer å gråt
 Va vår dagliga låt
 Hela tiden bortåt.

Men huru väl ha den Högste försett
 Vår Herrgål igen!
 Mä både Herre å Fru†) han ha gett,
 Så jag aldri vet än,
 Sen jag börja lära

*) Carl XII.

**) Ulrika Eleonora.

***) Fredrik I.

†) Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika.

Ta maten å bära
 Te pullona kära,
 Dä låti så väl
 För bå junker å häl
 Bå te kropp å te själ.

Herrskape läser å sjunger å ber,
 Dä märker väl jag,
 Unge små Herrarne*) lära ju mer
 Hvar endaste dag.
 Aldri ska höras
 Nån orätt få göras,
 Ell någon ska töras
 Te peka säg fram
 Å biu te någon skam,
 Munser ell madam.

Herre Gud, signa di dygdiga två
 För all ordning å tukt!
 Himlen bevare de plantona små,
 Deras herrliga frukt!
 Så den må bli mogen,
 Te dygd redebogen,
 Rättrådig å trogen!
 Ty då bli dä godt
 Te få del i den lott,
 Som jag ha nu fått.

Solen å månen å stjernona ge
 Sin herrliga glans,
 Djuren på markene nöje bete
 Med lek uti dans.
 Hela jolen hoppar,
 Å mustiga droppar
 Gör lustiga kroppar.
 Flicka, qviek å ung,
 Kan du bättre så sjung,
 Jag är gammal å tung.

*) Kronprins Gustaf (III) och hertigarne Carl (XIII) och Fredrik Adolf.

Häle (dialekt-ord) = ung bonddräng.
